ANTON
RASIUS

FLORIDA
CORONA
SANITATIS

1454

7739

2709

~~D IV k (1162)~~

C II

~~A VI~~

16/8

1162. GAZIUS, Antonius. Florida corona (medicinae) quae ad sanitatis hominum conservationem ac longevam vitam perducendam sunt pernecessaria continens. Black letter. 8 and 159 leaves. *Woodcut on the title-page*; initial letters. Large 4to. Half calf. Lyons, G. de Villiers for B. Trot, 1514. ~~Frs. [illegible]~~

Gazius (1461-1528) was physician to King Sigismund of Poland; besides he lived at Padova and in Hungary. Contains: de libris a medicis legendis; de exercitio; de coitu; de cibo et potu; many other chapters on foods and dietetics. Title-page mounted; corner of another leaf torn away.

B 45

L'Art Ancien
Lugano
175 Sw. fr.
April /28

~~A V~~

Florida Corona que ad ſa-
nitatis hominum conſeruationem ac
longeuam vitam perducendam
ſunt perneceſſaria continens.
Ab Anthonio Gazio Pa-
tauino medico doctiſſi-
mo compoſita.

Incipit tabula per quã faciliime poteris inuenire ſm numerum foliorum Capitula libri huius solẽnissimi qui Corona Florida medicine: siue conseruatio sanitatis: intitulatur.

Capitulũ primũ in quo auctor inuocat altissimi et sanctorum eius adiutorium. fo. j.
Capitulum. ij. in quo auctor se excusat eo ꝙ presens opus in iuuentute cõpilauerit ipm et ediderit. fo. j.
Capitulum. iij. declarat et exponit titulum huius libri: scilicet quare corona florida dictus sit &c. fo. ij.
Capitulum. iiij. ostendit ꝙ mors sit necessaria et ꝙ auxilio medicorum minime possit remoueri. fo. ij.
Capitulum. v. in quo auctor ostendit mortẽ naturalẽ posse beneficio medicorum retardari et vitam consequenter prolongari. fo. ij.
Capitulum. vj. ostẽdit qui sint falsi et apparentes medici et non eligẽdi pro sue vite prolongatione. fo. iij.
Capitulum. vij. pertractat de conditionibus veri medici eligendi: que se tenẽt ex parte anime. fo. iiij.
Capitulũ. viij. ostendit que scientie et doctrine sint medico eligẽdo necessarie. fo. iiij.
Capitulũ. ix. declarat quos libros medicus eligẽdus legere debeat et intelligere. fo. v.
Capitulũ. x. est in quo auctor ostẽdit medicũ eligendum practicum siue expertum ac boni iudicij esse oportere. fo. vj.
Capitulum. xj. ponit conditiones medici eligendi se tenẽtes ex parte corporis. fo. vj.
Capitulum. xij. docet eligere medicum ex vita eius et complet sermonem de medicis et eorum electione. fo. vj.
Capitulum. xiij. ostẽdit ꝙ medicus electus debeat complexionem sui domini naturalez cognoscere et quomodo. fo. vij.
Capitulum. xiiij. ostendit ꝙ medicus debeat cognoscere et intelligere consuetudinem et vitam domini sui et demum quid ipm agere debeat. fo. vij.
Capitulũ. xv. demonstrat ꝙ regimen sanitatis sit vnicuiq3 hominum quãtũuis sanissimo necessarium. fo. viij.
Capitulum. xvj. ostendit ꝙ aeris dispositiones considerande sint ratione multorum ex eis prouenientiũ nocumẽtorum. fo. viij.
Capitulum. xvij. docet cognoscere qui aer bonus sit et eligendus et qui malus existat fugiendus. fo. ix.
Capitulum. xviij. ostendit locum situm et cõditiones eligende habitationes pro sanitatis cõseruatione. fo. ix.
Capitulum. xix. reddit causam eorũ que dicta sunt in superiori caplo et bonitatẽ et malitiam ventorum ostendit. fo. x.
Capitulum. xx. ostendit quomodo rectificãdus et alterandus sit aer in omni anni tempore atq3 qualiter viuendum sit in vere: estate: autũno: et hieme. fo. xj.
Capitulũ. xxj. continuat dictis dicenda ostẽdens quid sit exercitium et quid eius oppositum. fo. xj.
Capitulũ. xxij. ptractat de nocumẽtis ex nimia quiete et ex ocio puenientibus. fo. xij.
Capitulum. xxiij. ostendit que sint iuuamẽta et vtilitates exercitij et animam in corpus peruenientis. fo. xij.
Capitulum. xxiiij. ostendit ꝙ exercitium cõseruet optime sanitatem et melius q̃ si corpus dietaretur vel cuz solutiuis purgaretur medicinis. fo. xiij.
Capitulũ. xxv. ostendit que corpora se exercere non debeant: et que non possunt quid loco eius facere habeant. fo. xiij.
Capitulum. xxvj. ostendit que et quot fieri oporteat anteq̃ exercitandus suum incipiat exercitium. fo. xiiij.
Capitulum. xxvij. declarat ꝙ nec hora repletionis neq3 hora omnimode inanitionis sit exercitandum. fo. xiiij.
Capitulum. xxviij. docet cognoscere horam electam et ad exercitandũ cõuenientã et quãdo ipsa sit per sua signa. fo. xv.
Capitulũ. xxix. ostẽdit ꝙ genus exercitij vnicuiq3 complexioni: etati: sexui &c. conue-

Tabula capitulorum.

niens sit z necessarium. fo.xv.

Capitulū.xxx.ostendit que quantitas z mē
sura siue quis terminus exercitij vniuscuiuſ
ꝗ esse debeat. fo.xvj.

Capitulum.xxxj.ostēdit que ab exercitatis
sint obseruanda post exercitium conueniens
in qualitate z quantitate. fo.xvj.

Capitulum.xxxij.declarat quid sit coitus z
de qua specie eius sit determinandum:z po-
stremo ostendit appetitus mulieris ad vene
rem insatiabilitatem. fo.xvij.

Capitulum.xxxiij.ostendit iuuamenta z vti
litates coitus moderati:z declarat nocumē-
ta que accidunt ex dimissione eius cū assue-
tus fuerat. fo.xvij.

Capitulū. xxxiiij.declarat que nocumenta
proueniant ex superfluo coitu z frequētato
in mēbra z totū corpus. fo.xviij.

Capitulum.xxxv. ostendit quibus naturis
seu complexionibus coitus maxime noceat
et in quo anni tempore. fo.xix.

Capitulū.xxxvj.ostēdit qbus naturis z cor-
poribus coitus tēperatus maxime cōueniat
ac supfluus z frequēs min⁹ noceat. fo.xix.

Capitulū.xxxvij.ostēdit in quo anni tēpore
z in qua hora diei naturalis sit veneri ope-
ram dandum securius. fo.xx.

Capitulum.xxxviij.ostendit que fugere de-
beant religiosi z que dimittere volētes a coi
tu abstinere. fo.xx.

Capitulū.xxxix. ostendit q̄ facere oporteat
eos q venereis nolūt molestari. fo.xxj.

Capitulum.xl.declarat quid sit balneum et
q̄ cōditiones debeant obseruari a volētibus
in aqua calida artificialiter balneari. fo.xxj.

Capitulum.xlj. ostendit que sint iuuamēta
balnei aque frigide z qui possint z quando
ipso vti secure:z demum continuat dictis di
cenda. fo.xxij.

Capitulum. xlij. ostendit causam necessita-
tis quotidiane refectionis ex cibo et potu.
folio xxiij.

Capitulum .xliij.ostēdit que z quāta sit vti
litas refectionis cū cibo z potu. fo.xxiiij.

Capitulū.xliiij.ostendit qualiter substantia
reficientiū in bonitate vel malitia considerā
da sit ad sanitatem. fo.xxiiij.

Capitulum.xlv. ostendit quis modus sub-
stantie ciborum eligendus sit ad sanitatem
scilicet an grossi vel subtiles cibi sint man-
ducandi:et qui sint hmōi declarat. fo.xxv.

Capitulum. xlvj. ostendit que sint cibaria
grossa que delicatis propter quiescentibus
maxime inimicātur:z an duris vel mollibus
cibis vtendum sit. fo.xxv.

Capitulum.xlvij.declarat ꝙ cibi sanitatis
conseruatiui nō sint nec esse debeāt valde ca
lidi aut frigidi sicut nec valde humidi vel sic
ci virtualiter. fo.xxvj.

Capitulum.xlviij. ostendit ꝙ sapores cibo-
rum considerandi sint ad sanitatis conser-
uationem. fo.xxvj.

Capitulum.xlix.ostendit naturam z proprie
tates dulcedinis et rerum dulcium tangēdo
vtilitates et iuuamēta simul cum eorum no
cumentis. fo.xxvij.

Capitulum.l.determinat de amaritudine et
cibis amaris:z de eorum proprietatibus iu
uamentis z nocumētis. fo.xxviij.

Capitulum.lj. ostendit naturam salsedinis
declarando iuuamenta vtilitates z salsoꝝ
nocumenta. fo.xxviij.

Capitulum.lij.ostendit naturam acuti sapo
ris z nocumenta prouenientia ex acutis co-
mestibilibus. fo.xxix.

Capitulū.liij.ostendit naturam iuuamenta
et nocumenta vnctuosarum rerum simul et
de insipidis z qualitate ipsarum ꝗ breuiter
perstringendo. fo.xxix.

Capitulum.liiij. agit de sapore acetoso ostē
dens vtilitates z dāna ipsius z rerum aceto
sarum. fo.xxx.

Capitulū.lv.ostendit complexionem:virtu-
tem:vtilitates et nocumenta stiptici z ponti
ci saporum. fo.xxx.

Capitulū.lvj.ostēdit quātum faciant ad sa
nitatis conseruationem cibi z potus delecta
biles z si aliqualiter fuerint minus ꝗ cōmē
dati deteriores. fo.xxxj.

Capitulum.lvij.ostendit ꝙ reficientia cum
contrarijs debeant alterari cum fuerint ali-
cuius excellentis qualitatis vel complexio
assumentis discrasiata. fo.xxxj.

Capitulum.lviij.ostēdit que debeat esse re-

Tabula capitulorum.

refectionis quātitas:ꝛ que nocumenta ꝑue
niāt ex superflua. fo.xxxj.
Capitulū.lix.declarat que sit cōpetens refe
ctionis mensura vnicuiqꝫ propria:ꝛ quotiēs
sit comedendum in die:ꝛ quādo plus:ꝛ quā
do minus. fo.xxxij.
Capitulum.lx.ostendit ꝙ diuersa cibaria in
vna refectione non sint assumenda declaran
do nocumenta q̄ ꝑueniūt ex illa ciborū di-
uersitate. fo.xxxiij.
Cap̄.lxj.oñdit q̄s ordo in diuersorū reficien
tiū assumptiōe sit obseruand⁹ ꝛ q̄ cibi ante-
ponēdi sint ꝛ q̄ postponēdi. fo.xxxiij.
Capitulū.lxij.ostendit qui cibi eligēdi sint
ad sanitatis conseruationem quātum est ex
parte eorum. fo.xxxiiij.
Capitulum.lxiij.ostendit ꝙ cibi ꝛ potus ꝓ-
portionati complexioni ꝛ consuetudini sint
eligendi. fo.xxxiiij.
Capitulū.lxiiij. ostēdit quomodo cibi sint
eligendi ſm qualitatem ꝛ fortitudinem ex-
ercitij. fo.xxxv.
Capitulum.lxv.ostendit qui cibi ſm vnum
quodqꝫ tempus anni sint eligendi ad sanita
tem. fo.xxxv.
Cap̄.lxvj.declarat q̄ hora cōueniēs sit ad re
ficiendū corpus tā ex ꝑte corporis q̄ꝫ ex ꝑte
diei ꝛ tēporis anni. fo.xxxvj.
Capitulum.lxvij. ponit conditiones quas
debet habere triticuꝫ ex quo panis sanis est
conficiendus. fo.xxxvij.
Capitulum.lxviij.ponit conditiones quas
debet habere laudabilis farina etiam ex ele-
cto tritico. fo.xxxvij.
Capitulū.lxix.ostēdit quō ꝛ ex quib⁹ panis
laudabilis sit cōficiēdus. fo.xxxviij.
Cap̄.lxx.oñdit qūo coquēdus sit panis ꝛ q̄
sint nocumēta ei⁹ cū azimus fuerit aut nō co
ctus ad sufficientiam. fo.xxxviij.
Capitulū.lxxj.ostendit quis panis sit lauda
bilis ꝛ eligendus:ꝛ que sint iuuamenta ꝛ vti
litates eius. fo.xxxix.
Cap̄.lxxij.oñdit quāta sit cōueniētia carnis
ad corpus hūanū:ꝛ ꝓponit q̄ cōsideranda ꝛ
scribēda sint de carne. fo.xl.
Cap̄.lxxiij.oñdit que caro melior sit ꝛ eligi-
bilior ad sanitatē:an ea q̄ ex domesticis acci-
pitur aīalibus:an que ex siluestribus. fo.xl.
Capitulū.lxxiiij. ostēdit que caro domesti-
corū melior sit ad sanitatem:an eorū q̄ in do
mo continue nutriūtur:an illorū q̄ in cāpis
pascuntur. fo.xlj.
Capitulū.lxxv.ostēdit que magis eligenda
sit ex carnibus masculorū: femininarū ꝛ ca-
stratorū animalium. fo.xlj.
Capitulū.lxxvj.oñdit q̄ caro melior sit aīa-
liū nouiter natorū vel iuuenū aut veteruꝫ ꝛ
decrepitorū ꝛc̄. fo.xlij.
Capitulum.lxxvij.ostendit que caro lauda-
bilior sit ad sanitatem obseruandam : an ea
que mediocrium pingulum vel macilentorū
animaliū fuerit. fo. xliij.
Cap̄.lxxviij. ostendit. quomodo coquende
sint carnes macre ꝛ quomō pingues decla-
rādo virtutē ꝛ naturam assatarū frixarum ꝛ
elixatarum. fo.xliij.
Cap̄.lxxix.ostendit naturā ꝛ ꝓprietates car
nis salite declarando q̄ carnes possint ꝛ de-
beāt saliri ꝛ que minime. fo.xliiij.
Cap̄.lxxx.oñdit naturā carnis hedine cū ꝓ
prietatib⁹ eius ꝛ iuuamentis. fo.xliiij.
Capitulum.lxxxj.ostendit naturam proprie
tates ꝛ iuuamēta carnis vituline lactentis ꝛ
non lactentis. fo.xlv.
Capitulū.lxxxij.ostendit naturam ꝛ vtilita
tes carnis agnine iuuenis ꝛ malitiam ꝛ nō
cumenta eiusdem cum tenella ꝛ lactens ad-
huc fuerit. fo.xlv.
Cap̄.lxxxiij.ostendit qualis nature sit caro
porcina ꝛ que sint eius nutrimenti vtilitates
ꝛ iuuamēta. fo.xlvj.
Cap̄.lxxxiiij.ostendit naturam carnium ca-
stratorum declarādo que ipsarum laudabi-
les sint:ꝛ que nō. fo.xlvij.
Cap̄.lxxxv.oñdit naturā ꝛ malitiam carnis
bouine ꝛ vaccine ꝛ p̄cipue veterū declaran-
do nocumēta q̄ ex eis ꝑueniūt. fo.lxvij.
Cap̄.lxxxvj.ostendit naturam carnium lepo
ris cuniculorum ꝛ vulpis cum suis iuuamē
tis ꝛ nocumentis. fo.xlvij.
Capitulum.lxxxvij.ostendit naturaꝫ carniū
cerui ꝛ capreoli ꝛ damme cum earū iuuamē-
tis ꝛ nocumentis. fo.xlviij.
Cap̄.lxxxviij.determinat de carnibus ericij

terrestris:cameli:vrsi:ꝛ reliquorũ taliũ animaliũ. fo.xlix.
Capitulũ.lxxxix.comparat volatiliũ ad ambulantiũ ꝛ quadrupedum carnes ostendendo que sint laudabiliores earum: ꝛ demum ponit nonnulla circa volatilia obseruanda. fo.xlix.
Capitulũ.xc.ostendit naturam ꝛ bonitates carnis gallinacee ꝛ caponũ vel castratorum suorũ. fo.l.
Capitulũ.xcj.ostendit naturam carniũ anatis ꝛ anseris declarando que partes ipsaruꝫ sint eligende. fo.l.
Capitulũ.xcij. ostendit naturã ꝛ vtilitates carnis pullorũ colũbarum ꝛ nocumenta carnis eorũ iuuenũ. fo.lj.
Capitulum.xciij.ostendit naturam pauonũ ꝛ nutrimentum eius maluꝫ fore et illaudabile. fo.lij.
Capitulũ.xciiij.ostendit naturã carnis perdicũ ꝛ vtilitates ꝛ iuuamẽta ipius ad corporis cõfortationẽ. fo.lij.
Capitulũ.xcv. ostendit naturã carniũ starnorũ fasianorum ꝛ similium cũ earum iuuamentis. fo.liij.
Capitulũ.xcvj.ostendit naturam carniũ coturnicũ siue qualearũ ꝛ turturũ declaratqꝫ modũ pparationis ipsarũ. fo.liij.
Capitulũ.xcvij.ostendit naturã carniũ structionis gruisꝛ aliarum auiũ aquaticarũ duras carnes habentiũ:declarando quomodo preparande sint. fo.liiij.
Capitulũ.xcviij.ostendit naturã carniũ turdorum merulorũ passerũ ꝛ aliarũ minutarũ auium. fo.liiij.
Capitulũ.xcix. ostendit naturã manifestarũ partiũ animaliũ declarãdo q̃ sint eligibiliores ꝛ saniores. fo.lv.
Capitulum.c.ostendit naturam mẽbrorum valde carnosorum declarando que meliora sint ex eis. fo.lv.
Capitulum.cj.ostendit que partes de exterioribus volatilium sint magis eligende:sanioresqꝫ. fo.lvj.
Capitulũ.cij.ostendit naturã cerebri cũ suis nocumentis ꝛ qũo preparari debeat anteqꝫ manducetur. fo.lvj.
Capitulũ.ciij.oñdit naturã nuche ꝛ medulle cum earum malitia suisqꝫ cum nocumentis. fo.lvij.
Capitulũ.ciiij.ostendit naturam oculoruꝫ ꝛ lingue pro quanto via cibi faciant ad nutrimentũ. fo.lvij.
Capitulũ.cv.ostendit naturã carnis auriũ: narium:cutis:gutturis ꝛ similium cartilaginosorum. fo.lviij.
Capitulũ.cvj.ostendit naturã cordis ꝛ pulmonis ꝛ q̃tum in via nutrimenti faciant ad sanitatem. fo.lviij.
Capitulũ.cvij.oñdit naturã stomachi: matricis:intestinorũ ꝛ similiũ ꝓ quãto via cibi ꝛ nutrimẽti faciũt ad sanitatẽ. fo.lix.
Capitulũ.cviij.ostẽdit naturã epatis ꝛ splenis ꝓut faciũt ad nutrimẽtũ declarãdo que ipoꝝ sint meliora ꝛ eligibiliora. fo.lix.
Capitulũ.cix.ostendit naturã testiculorũ:renũ: ꝛ vberũ:ꝛ quod de eis sit magis eligengendum. fo.lx.
Capitulũ.cx.ostendit naturam peduꝫ ꝛ caudarũ animaliũ in via nutrimenti ꝛ quomodo preparandi sint. fo.lxj.
Capitulũ.cxj.ostendit naturam sanguinis ꝛ pinguedinis pro quanto via cibi quandoqꝫ sumuntur. fo.lxj.
Capitulũ.cxij.ostendit naturã cõplexionem vtilitatesꝛ iuuamenta ouorũ invia nutrimẽti tantũmodo. fo.lxij.
Capitulũ.cxiij.ostendit que oua sint meliora ad sanitatem ꝛ que nutribiliora ꝛ magis eligenda. fo.lxiij.
Capitulũ.cxiiij.ostendit quomodo coquantur oua ꝛ quis modus coquendi sit melior ad sanitatem. fo.lxiij.
Capitulũ.cxv.ostendit q̃d sit lac ꝛ q̃ sit eius natura siue cõplexio. fo.lxiiij.
Capitulũ.cxvj.ostendit quale quantũqꝫ sit lactis nutrimentum ꝛ que sint ipsius vtilitates. fo.lxiiij.
Capitulũ.cxvij.ostendit quod lac sit bonuꝫ ꝛ laudabile ad sanitatem ꝛ quas debeat habere conditiones. fo.lxv.
Capitulũ.cxviij.ostendit quod lac sit malũ ꝛ quod acetosum ꝛ que nocumenta ꝓueniãt ex eis. fo.lxvj.

Tabula capitulorum.

Cap̄.cxix.ostēdit de spēbus lactis que sunt in vsu que sit melior et eligibilior. fo.lxvj.
Capitulum.cxx. declarat quibus corporibus et naturis lac etiam electum sit conueniens. fo.lxvij.
Capitulū.cxxj.ostēdit quomodo preparandum sit lac ꝛ que alia obseruanda sint ante ipsius assumptionem. fo. lxvij.
Capitulum. cxxij. ponit que sint obseruanda post lactis assumptionem ne in stomacho corrumpatur. fo.lxviij.
Capitulū.cxxiij.ostēdit que nocumenta prouentāt ex assidua lactis etiā boni assumptione in multa corporis mēbra. fo.lxviij.
Capitulū.cxxiiij.ostendit naturā quorūdā lacticiniorū:scꝫ lactis coagulati: capitis lactis:butiri ꝛ huiusmodi. fo.lxix.
Capitulū.cxxv.ostendit naturam casei recētis non saliti ꝛ illius etiam qui modicum salis habuerit. fo. lxix.
Capitulū.cxxvj.ostendit naturam casei saliti ꝛ veteris etiā nō saliti et que sint eorū nocumenta. fo.lxx.
Capitulum.cxxvij.ostendit quis caseus sit bonus ꝛ eligendus:ꝛ que sint obseruāda in eius comestione. fo.lxx.
Capitulū.cxxviij.ostendit in vniuersali cōplexionē pisciū ꝛ nocumēta que proueniūt ex assidua ipoꝝ comestione. fo. lxx.
Capitulum.cxxix.ostendit naturam pisciuꝫ maritimorum et ipsos esse pre ceteris eligendos. fo. lxxj.
Capitulum. cxxx. ostendit qui de piscibus fluuialibus eligendi sint ratione fluminis et aque in quibus nati sunt ꝛ degunt continue atqꝫ vescuntur. fo.lxxij.
Capitulum.cxxxj.ostendit qui pisces fluuiales sint eligendi ratione annexorum flumini declarando ꝙ pisces petrosi optimi sint ꝛ reliquis saniores. fo.lxxij.
Capitulū.cxxxij.ostendit ꝙ pisces lacunarū ꝛ paludū reprobandi sint ꝛ ꝙ pastus pisciū sit intelligendus. fo.lxxij.
Capitulū.cxxxiij.ostendit conditiōes quas debēt habere pisces laudabiles ex parte carnis ꝛ quātitatis eorum:scꝫ an magni sint, par uis meliores ꝛc̄. fo.lxxiij.
Capitulū.cxxxiiij.ostendit qui pisces eligendi sint ex parte squāmarū ꝛ que partes ipsorum sint laudabiliores. fo. lxxiiij.
Capitulum.cxxxv.ostendit quibus modis pisces coqui debeāt:ꝛ quomodo meliores ꝛ quibus cū rebus preparandi atqꝫ cōdiendi sint anteqꝫ manducētur. fo.lxxiiij.
Capitulum.cxxxvj.ostendit naturam cācrorum ꝛ piscium salitorum cum proprietatibꝰ eorum ꝛc̄. fo.lxxv.
Capitulum. cxxxvij. ponit octo conditiones et regulas in comestione piscium obseruandas. fo. lxxv.
Capitulū.cxxxviij.docet cognoscere cōplexionem primā olerum oīm per odorem et saporē simul ꝛc̄. fo. lxxvj.
Capitulum.cxxxix.ostendit ꝙ olera nō sint comedenda eo quia nutrimentum eorum sit malum et precipue siluestrium omnino fugiendum. fo. lxxvij.
Capitulū.cxl.ostēdit de quibus sit deinceps scribendū ꝛ quomodo illa sint a legentibus intelligenda. fo.lxxvij.
Capitulum.cxlj.ostendit naturam ꝛ ꝓprietates acetose ꝛ apij domestici:prout faciunt ad cibum. fo. lxxviij.
Capitulum.cxlij.ostendit naturam et ꝓprietates basiliconis maioris et minoris siue gariofilati. fo.lxxviij.
Capitulum.cxliij.ostendit naturam et proprietates blitis boraginis ꝛ buglose cum iuuamentis earum. fo.lxxix.
Capitulum.cxliiij.ostēdit naturam proprietates ꝛ nocumenta cauliū ꝛ omnium specierum ipsarum. fo.lxxix.
Capitulum.cxlv.ostendit naturam endiuie et cicoree que est vna species eius cum suis iuuamentis et nocumentis:prout veniūt ad cibum. fo.lxxix.
Capitulū.cxlvj.ostēdit naturā eruce cū proprietatibus eius ꝛ nocumētis. fo.lxxx.
Capitulū. cxlvij.ostendit naturā feniculi et modū vtendi ipso sicut ꝛ ceteris huiusmodi aperitiuis. fo.lxxx.
Capitulū.cxlviij ostendit naturam lactuce ponendo laudes eius ꝛ iuuamenta ipsiusqꝫ ad sanitatem nocumenta. fo. lxxxj.

Capitulum.cxlix.ostendit naturam et proprietates maiorane:melisse:et mente quo ad cibum etc. fo.lxxxi.
Capitulum.cl. naturam ostendit nasturtii pro quanto via cibi quandoque venit cum salatutiis. fo.lxxxii.
Capitulum.cli.ostēdit naturam petroselini pētaphilonis et portulace pro quanto faciūt ad cibū:et vt sic ad sanitatem. fo.lxxxii.
Capitulum.clii.ostendit naturam et proprietates rorismarini et rute in via nutrimenti. fo.lxxxii.
Capitulum.cliii.ostendit naturam salute:sinapis:spinachie:et sparagi:prout viaꝫ nutrimenti ingrediunt. fo. lxxxiii.
Capitulum.cliiii.ostendit naturam radicuꝫ in vniuersali declarando quale sit nutrimentum earū: deinde descēdit ad allium describendo ꝓprietates eius. fo.lxxxiii.
Capitulum.clv.ostēdit naturam bulbi siue scalonie et cepe cum nutrimento et proprietatibus eorum. fo.lxxxiiii.
Capitulum.clvi.ostendit naturam radicum cariote et enule cū ꝓprietatibus ipsarū faciētibus ad sanitatis ꝯseruationē. fo.lxxxv.
Capitulum.clvii.ostendit naturam et proprietates naporum et pastinacarum in via nutrimenti. fo. lxxxv.
Capitulum.clviii.ostendit naturam proprietates et operationes porrorum pro quanto faciunt ad nutrimentum. fo.lxxxvi.
Capitulum. clix. ostendit naturam et proprietates raparum pro quanto faciunt ad cibum. fo. lxxxvi.
Capitulum.clx.ostendit naturam proprietates et nocumenta ex comestione raffani prouenientia. fo.lxxxvi.
Capitulum.clxi.ponit conditiones attendēdas circa semina seu legumina que pro ferculis accipiunt. fo. lxxxvii.
Capitulum.clxii. ostendit naturam et proprietates ciceris albi et rubei in via nutrimenti. fo. lxxxvii.
Capitulum. clxiii. ostendit naturam fabarum et dore pro quanto via cibi faciunt ad sanitatem. fo. lxxxviii.
Capitulum.clxiiii.ostendit naturā farri frumenti et spelte declarando quale sit et quātū vtriusque nutrimentum. fo.lxxxix.
Capitulum.clxv. ostendit naturam et proprietates faseolorum alborum et rubeorum in via cibi. fo.lxxxix.
Capitulum. clxvi. ostendit naturam lentis et nocumenta prouenientia ex comestione ipsius. fo.xc.
Capitulnm.clxvii.ostendit naturam et proprietates lupinorum et modum preparationis ipsorum. fo.xc.
Capitulum.clxviii.ostendit naturam et proprietates milii in via nutrimenti et panis ei⁹ similiter. fo.xci.
Capitulum.clxix.ostendit naturam et ꝓprietates ordei pro quanto in via cibi et nutrimēti venit. fo.xci.
Capitulum.clxx. ostendit naturam et ꝓprietates papaueris:prout via cibi vtitur a quibusdam. fo.xcii.
Capitulum.clxxi. ostendit naturam et nutrimentum panici et quibus modis debeat preparari. fo.xcii.
Capitulum.clxxii.ostendit naturam et nutrimentum pisorum et robiliorum cum proprietatibus eorum. fo. xcii.
Capitulum.clxxiii.ostendit naturam et proprietates rizi:et quibus modis ipsuꝫ debeat preparari. fo. xciii.
Capitulum. clxxiiii. incipit de fructibus pertractare declarando ꝙ ipsi nequaque sint manducandi ratione parui eorum nutrimenti. fo.xciii.
Capitulum.clxxv.ostendit fructus non esse manducandos ratione sui parui nutrimenti ꝙplura inducētis nocumenta cum quibusdam regulis attendendis. fo.xciiii.
Capitulum.clxxvi.ostendit quibus hominibus fructus minus noceant et in qua hora assumendi sint. fo. xciiii.
Capitulū.clxxvii.ostendit ꝙ fructus ꝑmaxime sint fugiendi et quid etiā facere oporteat post laudabiliū fructuū comestionē. fo.xcv.
Capitulum.clxxviii.ponit naturam et nutrimentum proprietatesque angurie que dicitur batecha. fo.xcv.
Capitulum. clxxix. ostendit naturam pro-

prietates et iuuamenta capparorum in via nutrimenti. fo.xcvj.
Capitulum.clxxx.ostendit naturam proprietates et malitiam nutrimenti citrulorum et cucumerum. fo.xcvj.
Capitulum.clxxxj.ostēdit naturam proprietates ꝛ iuuamenta cucurbite in via solūmodo nutrimenti. fo.xcvij.
Capitulum.clxxxij.ostendit naturam:nocumenta:et perniciosa pericula ex fungorū comestione ꝓuenientia:ꝛ qui eorū eligendi sint et quomodo preparandi. fo.xcvij.
Capitulum.clxxxiij. ostendit naturam proprietates ꝛ nutrimentum tuberum que tartufele dicuntur. fo. xcviij.
Capitulum.clxxxiiij.ostendit naturaꝫ melonum ꝛ proprietates eorū in via nutrimēti declarando qui eorum deteriores ꝛ qui minus nociui existant. fo.xcviij.
Capitulum.clxxxv.incipit ꝑtractare de fructibus arborum declarādo quibus naturis humidi siue recentes:ꝛ quibus sicci fructus conueniant. fo.xcix.
Capitulum.clxxxvj.ostendit naturam:nutrimentum:ꝛ vtilitates amigdalarum dulcium in via cibi solūmodo. fo.xcix.
Capitulum.clxxxvij.ostendit naturam ꝛ nutrimentum auelanarum cum suis ꝛ iuuamētis ꝛ nocumentis. fo.c.
Capitulū.clxxxviij.ostēdit naturam ꝛ ꝓprietates castanearū nutrimentūqꝫ earū atqꝫ modū coctionis ꝛ preparationis ipsarꝫ. fo.c.
Capitulum.clxxxix.ostēdit naturam cerasorum dulcium ꝛ acrium cum eorum iuuamentis ꝛ nocumētis. fo.cj.
Capitulum.cxc.ostendit naturam ꝛ proprietates iuuamentaqꝫ citoniorum siue coctanorum. fo.cj.
Capitulum.cxcj.ostendit naturam proprietates et iuuamenta citri et partium eius similiter. fo.cij.
Capitulū.cxcij.ostendit naturam proprietates effectus siue nocumenta ꝓueniētia ex comestione crisomilorum. fo.cij.
Capitulum.cxciij.ostendit naturam proprietates ꝛ nocumenta dactilorum in via solummodo nutrimenti. fo.ciij.
Capitulum.cxciiij.ostendit naturam ꝓprietates et iuuamenta fisticorum siue pistachiorum. fo.ciij.
Capitulum.cxcv.ostendit naturam ꝓprietates ꝛ nutrimentum ficuum humidarum et recentium. fo.ciij.
Capitulum.cxcvj.ostendit naturam ꝛ nutrimentum ficuum siccarum cūm iuuamentis ꝛ nocumentis earum. fo.ciiij.
Capitulum.cxcvij.ostendit naturam et proprietates iuuamentaqꝫ granatorum ꝛ specierum eorum. fo.ciiij.
Capitulum.cxcviij.ostendit naturam ꝛ iuuamenta iuiubarum in via nutrimenti nō facere ad sanitatem. fo.cv.
Capitulum.cxcix.ponit naturam proprietates et iuuamenta limorum et aranciorum et huiuscemodi. fo.cv.
Capitulum.cc.ostendit naturam ꝛ proprietates mespilorum cum iuuamentis et nocumentis eorum. fo.cvj.
Capitulum.ccj.ostendit naturam:proprietates:ꝛ iuuamenta mororum in via solūmodo nutrimenti. fo.cvj.
Capitulum.ccij.ostendit naturam ꝓprietates ꝛ nutrimentum nucumvsualium cū suis nocumentis. fo.cvij.
Capitulum.cciij.ostendit naturam: proprietates ꝛ iuuamenta oliuarum suisqꝫ cum nocumentis. fo.cvij.
Capitulum.cciiij.ostendit naturam proprietates et iuuamenta persicorum simulqꝫ ꝛ nocumenta ipsorum. fo.cviij.
Capitulum.ccv.ostendit naturam proprietates ꝛ iuuamenta pirorum simul cum nocumentis eorū. fo.cviij.
Capitulum.ccvj.ostendit naturam pinearū seu granorum eius declarando vtilitates et proprietates ipsorū. fo.cix.
Capitulū.ccvij.ostendit naturam et ꝓprietates pomorū et nocumenta prouenientia ex comestione ipsorū. fo.cix.
Capitulum.ccviij.ostendit naturam ꝓprietates et nocumenta prunorū in via cibi solūmodo et principaliter. fo.cx.
Capitulum.ccix.ostendit naturam ꝛ ꝓprietates siliquarum id est carubiarum decla-

rando q ipse minime faciant ad nutrimen-
tum. fo.cx.
Capitulum.ccx.ostendit naturam vuarum
cum suis laudibus:proprietatibus:et iuua-
mentis. fo.cxj.
Capitulum.ccxj.ostēdit naturā vue passe cū
pprietatibus eius τ iuuamentis. fo. cxij.
Capitulum.ccxij.docet cognoscere naturam
virtutes et proprietates compositorum ci-
borum. fo.cxij.
Capitulum.ccxiij.ostendit naturam adipis
et pinguedinis dādo modum quo ipsis vti
debeamus. fo.cxij.
Capitulū.ccxiiij.ostendit naturam proprie-
tates τ iuuamēta butiri et olei oliuarū per-
fectarum. fo.cxiij.
Capitulum.ccv.ostendit naturam et pprie-
tates aceti declarando iuuamenta ipsius et
nocumenta. fo.cxiij.
Capitulum.ccxvj.ostendit naturam opera-
tiones et proprietates acreste:et quibus con
ueniat naturis. fo. cxiiij.
Capitulum.ccxvij.ostendit naturam τ ope-
rationes mellis apum:declarando quibus
complexionibus conueniat: τ quibus natu-
ris sit nociuum. fo. cxiiij.
Capitulum. ccxviij. ostendit naturā pprie-
tates τ iuuamenta mellis canne quod zucca
rum dicitur. fo.cxv.
Capitulum.ccxix.ostendit naturam τ pprie
tates sape seu vini cocti simul cū nocumētis
ex vsu eius puenientibus. fo.cxv.
Capitulum.ccxx.ostendit naturam et pprie
tates salis simul cum eius iuuamentis τ no-
cumentis. fo.cxvj.
Capitulum.ccxxj.ostendit naturam proprie
tates τ iuuamenta seminum anisi τ aneti in
via condimenti. fo.cxvj.
Capitulum.ccxxij.ostendit naturā τ pprie-
tates coriandri simul cum iuuamentis τ no
cumentis eius. fo.cxvij.
Capitulum.ccxxiij.ostendit naturam pprie
tates τ iuuamenta cinamomi vt eo pro con-
dimento vtimur. fo.cxvij.
Capitulum.ccxxiiij.ostendit naturam pprie
tates et iuuamēta croci qd a quibusdam za-
faran dicitur. fo.cxvij.
Capitulum . ccxxv. ostendit naturam pro-
prietates et iuuamenta gariofilorum et ga-
lange. fo.cxviij.
Capitulū.ccxxvj.ostendit naturam proprie
tatesτ iuuamēta nucis muscate. fo.cxviij.
Capitulum.ccxxvij.ostendit naturam pro-
prietates et iuuamenta piperis τ specierum
eius. fo.cxviij.
Capitulum.ccxxviij.ostendit naturam zinzi
beris cum iuuamētis τ proprietatibus eius
in via cibi. fo.cxix.
Capitulum.ccxxix.ostēdit quid sit potus et
quare hoībus bibere sit necessariū. fo.cxix.
Capitulū.ccxxx. ostendit q stomacho ieiu-
no nequaq sit bibēdū ppter nocumēta que
sequuntur. fo.cxx.
Capitulū.ccxxxj. ostendit q post cibū nō sit
bibendū anteq ipse descendat de stomacho
nisi parū:post autē descensum cibi cōcessum
sit bibere copiose. fo.cxx.
Capitulum.ccxxxij.ostēdit q super quasdā
operationes τ aliqua cibaria non sit biben-
dum vinū vel aqua. fo.cxxj.
Capitulū.ccxxxiij.ostendit nocumēta conse
quētia ad multitudinē potus vini superflui
τ ad ebrietatem. fo.cxxj.
Capitulū.ccxxxiiij.ostendit que sit vnicuiq
competens potus quantitas declarādo etiā
quomodo curanda sit eius malitia si quan-
doq superfluerit. fo.cxxij.
Capitulum.ccxxxv. ostendit q vinum τ qui
libet alter potus non debeat esse valde infri
gidatus. fo. cxxij.
Capitulum.ccxxxvj.ostendit quid sit vinum
τ que de ipso cōsiderāda sint:demū quibus
hominibus eius potus fm priscos sapiētes
interdicatur. fo.cxxij.
Capitulū.ccxxxvij.ostēdit qd vinū perfectū
sit τ optimū : τ quibus personis vtile sit cū
nō superfluū accipitur. fo.cxxiij.
Capitulū.ccxxxviij.ostēdit iuuamēta τ vti-
litates vini laudabilis in spūs aīam τ cor-
pus peruenientis. fo.cxxiiij.
Capitulū.ccxxxix.ostendit q magnū siue q
plurimū essevini nutrimentū cū quibusdam
alijs eius vtilitatibus. fo.cxxv.
Capitulū.ccxl.ostēdit nocumēta vini aqua-

Tabula capitulorum.

ti:ꝛ proprie per cōmixtionem aque in mensa cum vino puro: vt veneti faciunt ꝛ plures alij. fo.cxxv.

Capitulum.ccxlj.ostendit vtilitates ꝛ iuuamēta vini aquosi ꝛ subtilis naturaliter ꝛ ꝙ ipm quibusdā sanis ꝛ febricitantib⁹ plus cō cōueniat q̄ aqua. fo.cxxvj.

Capitulū.ccxlij.ostendit naturā ꝛ operationes vini albi planensi clari ꝛ subtilis in consistentia. fo.cxxvj.

Capitulū.ccxliij. ostēdit naturam ꝛ proprietates vini citrini ꝛ potentis qbusqꝫ personis ipsum conueniat. fo.cxxvij.

Capitulū.ccxliiij.ostendit naturā proprietates ꝛ iuuamenta vini rubei ꝛ nigri simul declarando nocumenta vinorū grossorū ꝛ turbidorum. fo. cxxvij.

Capitulū.ccxlv.ostendit naturā ꝛ proprietates vini dulcis simul cū nocumentis eius et iuuamentis. fo.cxxviij.

Capitulū.ccxlvj.ostendit naturaʒ ꝛ operationes vini acrestini: austeri: stiptici: pontici ꝛ similiū. fo.cxxix.

Capitulū.ccxlvij.ostendit naturā laudes ꝛ virtutes ꝛ iuuamēta vini odoriferi ꝛ simul nocumenta oppositi. fo.cxxix.

Capitulū.ccxlviij.ostēdit naturā ꝛ ꝓprietates vini noui quod mustū dicit ꝛ ipsius nocumēta cū purificatū: bullitū: ꝛ clarum non fuerit. fo.cxxix.

Capitulū.ccxlix.ostendit naturā ꝛ ꝓprietates vini veteris declarando iuuamēta ꝛ operationes eius qbusqꝫ ꝛ quādo cōueniat ratione medicine. fo.cxxx.

Capitulū.ccl.ostendit quid sit aqua ꝛ que sit ei⁹ cōplexio quomodoqꝫ nō nutriat neqꝫ nutrire possit. fo.cxxx.

Capitulū.cclj.ostendit que iuuamenta ꝛ vtilitates prouenīāt in corpus ex laudabili aq̄ bibita. fo.cxxxj.

Capitulū.cclij. ostēdit q̄ aqua sit laudabilis ꝛ melior alijs ad sanitatē quātū est ex parte sue essentie. fo.cxxxj.

Capitulū.ccliij. ostendit que aqua ꝛ precipue fontina laudabilior sit ex parte sue originis ꝛ loci ad quē tendit necnon ex parte luti super quod transit. fo.cxxxij.

Capitulum.ccliiij.ostendit malitiam aquarū fluminū ꝛ precipue per ciuitates transeūtium vel prope illas existentium: paucis ad modū exceptis. fo.cxxxij.

Capitulū.cclv.ostendit nocumenta ꝛ malitiam aque turbide docendo multifariā ipaʒ clarificare. fo.cxxxiij.

Capitulū.cclvj.ostendit malitiā aquarū putealiū: cisterne: palludū: ꝛ omniū aliarū non currentiū. fo.cxxxiij.

Capitulū.cclvij.ostendit bonitatē aque pluuialis ꝛ quomodo subtilior sit alijs ꝛ melior ad sanitatem. fo.cxxxiiij.

Capitulū.cclviij.ostendit nocumēta ꝓueniētia ex potu aque valde frigide. fo.cxxxiiij.

Capitulū.cclix.ostendit ꝙ aqua tepida nec actu calida bibenda sit sicut nec illa que virtualiter calida fuerit: vt salsa: sulfurea: aluminosa ꝛc̄. fo.cxxxv.

Capitulū.cclx.ostendit quid decoctio afferat vtilitatis in aquā que necessaria est pro infirmis ꝛ sanis pluribus. fo.cxxxvj.

Capitulum.cclxj.ostendit quid facere oporteat post cibi ꝛ potus assumptionem vt bona inde digestio celebretur vt preassumpta non corrūpantur. fo.cxxxvj.

Capitulū.cclxij.ostendit quid sit somnus: ꝛ que sit eius necessitas: ꝛ que ipsius sint cause: quomodoqꝫ faciat ad digestionis bonitatem. fo.cxxxvij.

Capitulū.cclxiij.ostendit que sint vtilitates ꝛ iuuamenta somni temperati prouenientis in virtutes animales ꝛ naturales corporis fatigati ꝛc̄. fo.cxxxvij.

Capitulū.cclxiiij.ostendit nocumenta somni superflui prouenientia in totū corpus et eius membra. fo.cxxxviij.

Capitulū.cclxv.ostendit qđ nō sit dormiendū stomacho existēte vacuo: similiter nec illico post cibum assumptū sicut nec in meridie nisi ꝛc̄. fo.cxxxviij.

Capitulum.cclxvj.ostendit quomodo accubandum ꝛ dormiendum sit an supine scꝫ vel super latera: et super quod illorum: ꝛ quantum. fo.cxxxix.

Capitulum.cclxvij.ostendit quid sit vigilia et ꝙ temperata conueniat sicut superflua

maxime noceat. fo.cxxxix.
Capitulum.cclxviij.ostēdit quid sit somnū que cause eius ⁊ quid de ipso hoc in loco cōsiderandum sit licet rebus somniatis minime sit credendū. fo.cxl.
Capitulum.cclxix.ostendit quomodo qualitates somniorum ⁊ nō ipsa somnia considerāda sint:vt sani dominiū humoꝝ sui corporis intelligant. fo.cxl.
Capitulum.cclxx.ostendit quod ab accidentibus anime sit abstinenduꝫ: ⁊ maxime post cibum ⁊ refectionē ne digestionem quā corrūpere solent:fieri prohibeant. fo.cxlj.
Capitulū.cclxxj.ostendit que nocumenta in corpus prouenīāt ex ira:iracūdia:odio:furore ⁊ similibus : postq̄ꝫ declarauerit q̄d ipsorum sit vnumquodq̄ꝫ. fo.cxlj.
Capitulū.cclxxij.ostēdit nocumēta ꝓueniētia ex timore tristitia ⁊ solicitudine. fo.cxlij.
Capitulum.cclxxiij.ostēdit nocumenta prouenientia ex inuidia et forti imaginatione postq̄ꝫ declarauerit quid ipsa sit inuidia ⁊c̄. folio cxliij.
Capitulū.cclxxiiij.ostēdit iuuamēta gaudij tēperati⁊ nocumenta sup̄flui cōplēdo sermonē de accidētibus anime. fo.cxliij.
Capitulum. cclxxv. ostendit ꝙ presupposita digestionis perfectione adhuc perquirendum sit pro sanitate si que repletio in corpore facta sit ⁊ per que signa id comprehendemus. fo. cxliiij.
Capitulū.cclxxvj.ostendit que pericula imineant corpori cum repletio multa sanguinis in membris oībus affuerit. fo.cxliiij.
Capitulum.cclxxvij.ostendit quomodo repletus ex sanguine superfluo:vt in.c.suprori dictum est:possit a dictis nocumentis preseruari:declarando quā euacuationum speciē debeat inaniri. fo.cxlv.
Capitulū.cclxxviij.ostendit in quo tempore anni maxime fieri debeat flobothomia pro taliū repletorū corporū preseruatione sicut⁊ aliorū cacochimorū. fo.cxlv.
Capitulū. cclxxix. ostendit quomodo repletus ex aliquo aliorū humorū debeat euacuari ⁊ ab egritudinibus p̄seruari. fo.cxlvj.
Capitulū.cclxxx.ostendit purgationem pro tali preseruatione non esse cum fortibus medicinis faciendam propter grandia ⁊ plurima eorū nocumenta. fo.cxlvij.
Capitulū.cclxxxj.ostendit cū quibus ⁊ qualibus purgatiuis medicinis sint corpa in vere p̄maxime euacuāda. fo.cxlvij.
Capitulū.cclxxxij.ponit quasdā alias medicinas purgatiuas sanis vtiles ⁊ corp⁹ absq̄ꝫ nocumento mundificantes. fo.cxlviij.
Capitulum.cclxxxiij.ostendit quando quomodo ⁊ que laboriose sint accipiende medicine. fo.cxlviij.
Capitulum.cclxxxiiij.ostendit que repletio sit euacuanda per vomitū declarando q̄ inde prouenīant vtilitates ⁊ corpori iuuamenta ⁊ quādo fieri debet. fo.cxlix.
Capitulum.cclxxxv.ostendit quanta sit vtilitas ⁊ necessitas purgationis corporum in vere quomodoq̄ꝫ ex ea sani fiāt ab egritudinibus putridis securi. fo.cxlix.
Capitulū.cclxxxvj.ostendit ꝙ sani p̄ter oīa que dicta sunt debeant se custodire a causis fortiter extrinsecus alterātibus. Et que sint ille ⁊c̄. fo.cl.
Capitulum.cclxxxvij . ostendit ꝙ sanitatis restaurator scientificus esse debeat ⁊ ante curationem cognoscere patientis naturam: infirmitatem : causas eius : ⁊ tempora:postq̄ꝫ dicta dicendis continuauerit. fo.clj.
Capitulum.cclxxxviij.docet cognoscere medicū scientificū ex hoc ꝙ ante curationē egritudinis sciat ⁊ procuret virtutem fortē conseruare ⁊ debilē fortificare. fo.clj.
Capitulū.cclxxxix. ostendit quomodo sapiens medicus virtutem corporis patientis cōseruabit. fo.clij.
Capitulum . ccxc . ostendit ꝙ medicus sapiens ex hoc etiaꝫ cognoscatur ꝙ in primis causam egritudinis studeat remouere⁊ eam oīno abscindere. fo.clij.
Capitulū.ccxcj.ostendit medicum scientem infirmo reddere sanitatē debere causaꝫ egritudinis abscindere per contraria ⁊ per illa quecūq̄ꝫ alia curare. fo.cliij.
Capitulum.ccxcij.ostendit salutiferū medicū in morbi curatione contrariū subito ⁊ vehemēs non debere applicare : sed paulatim

Tabula capituloꝛum.

ſemper ⁊ oꝛdinate. fo.cliij.

Capitulū.ccxciij.oſtendit rationabilem medicum non debere ad ꝓpinandum ſolutiua feſtinare:ſed pꝛius coꝛpꝰ lenire:cānales aperire:⁊ humoꝛes digere. fo.cliiij.

Capitulum.ccxciiij.oſtendit bonum medicum debere etiam in pꝛoceſſu non ſemel cauſam moꝛbi eradicare:et quas in egritudine materiali curatiuas intentiões opoꝛteat ipſ̄ obſeruare ſimiliter oſtendit. fo.clv.

Capitulum.ccxcv.oſtendit cognoſcere medicum rationalem ex hoc ꝙ cū pꝛedictis intentionibus ꝓcedat ⁊ nō illico currat ad narcotica:vt emperici:ſed tm̄modo in extrema eis vtatur neceſſitate. fo.clv.

Capitulum. ccxcvj.oſtendit quādo poſtpoſitis dictis intētionibꝰ curatiuis poſſit etiā et debeat rationalis medicus ad narcotica cū cautela tamē tranſire ne aſtantes illū empericum exiſtiment. fo.clvj.

Capitulū.ccxcvij. oſtendit qualiter cognoſcendus ſit regularis ⁊ ſapiens medicus ex curatione cōplicatarū infirmatū. fo.clvj.

Capitulū.ccxcviij.in quo auctoꝛ ſe p̄mo de quibuſdā excuſat:deinde pꝛeſens opus exponit oīm maioꝛū patrū cēſure. fo.clvij.

Capitulū.ccxcix.in quo auctoꝛ altiſſimum ⁊ omnipotentē deū depꝛecatur:vt pꝛo ſua pietate legentibus hunc libꝛum ſanitatem concedere dignetur. fo.clvij.

Capitulū.ccc.⁊ vltimū cauſaꝫ reddit huius tercentenarij:deinde gratias agit altiſſimo ⁊ ſanctis eius ob operis perfectionē ⁊ ipſius cum ſanitate ſigillationem. fo.clviij.

Finis tabule libꝛi huius.

Hi sunt auctores principales quorum sententie et verba in propria forma hoc in opere sunt adducta ad dictorū eius confirmationem.

¶ Medici sunt hi.

Hipocrates.
Diascorides.
Galienus.
Serapio.
Auenzoar.
Bugerig.
Filius arsaianis.
Humaim.
Joannitius.
Sindisar.
Ruffus.
Mesangue.
Habix.
Oribasius.
Archagenisius.
Cratin.
Paulus.
Alchanzi.
Costa.
Galdach.
Alexander.
Rabi moyses.
Filius mesuai.
Menesitheus.
Priscianus.
Mabal.
Hali rodoan.
Rogerius.
Jsaac.
Theogius.
Rasis.
Bimmasui.
Masarguit.
Haliabas.
Commentator sectarum.
Auicenna.
Museric.
Damascenus.
Tabri.
Mesue.
Auerrois.
Petrus de abano.
Gentiles.
Fulgentius.
Symon ianuensis.
Bartholomeus montag.
Auctor pandectarum.
Johannes arculanus.
Michael sauonarola.
Platina.

¶ Philosophi sunt hi.

Plato.
Catho.
Aristoteles.
Diogenes.
Etharus.
Socrates.
zeno.
Chilon.
Solon.
Auerrois.
Ptholomeus.
Hali abenragel.
Albertus.
Tullius.
Seneca.

¶ Ecclesiastici sunt hi.

Hieronymus.
Augustinus.
Gregorius.
Salomon.
Ambrosius.
Dauid.
Chrisostomus.
Johannes apostolus.
Beda.
Jsidorus.
Theophilus.
Remigius.
Origenes.
Paulus apostolus.
Cassiodorus.

¶ Hi sunt poete et alij.

Terentius.
Uirgilius.
Lucanus.
Boetius.
Ouidius.
Ualerius maxi.
Horatius.
Statius.
Tullius.
Seneca.

Pluresq; alij quos adducere permolestum esset longeq; magis tediosum eorum opera recēsere. Ex quibus excerpimus cum ex solius Galieni sex et octuaginta voluminibus acceperimus ex plurimis quoq; Hipocratis. Rasis. Auicēne. et aliorū vt clarissime legētibus est manifestum. quare etc.

¶ Finis.

Et si minime obseruandissime. D. me lateat ꝙ de numero hoc nostro libello indigentiũ nequaq̃ existas: tũ quia moderatissimus sis omneq̃ dãnosum abstinẽtia diceris superare appetitũ: tũ qꝛ altioribus detentus curis: vt Socrates predicare solebat: solũ vt viuas comedis: non aũt viuis vt comedas. Quod non pauci aspernantes in maximas labuntur egritudines vitaq̃ sepius cum morte cõmutant. Sed propterea librũ hũc tibi tradimus vt non ciborũ aut potuum quantitatẽ te fugere doceamus. Sed que a veterib⁹ laudata: queve vituperata sunt euitare valeas cibarioꝝq̃ ⁊ potuũ qualitatẽ ac ipsorũ non solũ in comedendo ordinẽ adipiscaris. Sed qua id hora exequendũ sit: ꝗ̃tum exercitãdũ: quãdo quiescendũ: qua hora ⁊ ꝗ̃tum dormiendũ: reliquaq̃ his similia. Que non minus sunt homini vtilia ꝗ̃ necessaria facillime perscrutari possis. Ita eñ doctissimorũ veterũ in hoc libro dicta de regimine sanitatis conspicies ac si omnes de re hac in cubiculo tuo differentes coram haberes: audies Aristo. peripatheticorũ principẽ qui in natura regula fuit ⁊ exẽplar qđ natura inuenit ad demonstrandũ vltimã ꝑfectionẽ humanã in materijs: vt de eo scribitur in cõmento xiiij. tertij de anima. Senẽ etiam illum necnon medicorũ patrẽ Hipocratẽ intueberis qui primus omniũ rectã viam ostendẽtiũ vt solis iubar effulsit: a quo omne lumẽ ⁊ recta artificialis semita: vt de ea in huius libri. c. ix. dicitur in medicinis est inuenta. Sapientissimum preterea Gal. artis huius cõplectorẽ haud parua cũ voluptate cũ eoq̃ Hali: Rasim: Haliabatem: Diascoridẽ: Serapionem: Auicẽnam: Auenzoar: Damascenũ ceterosq̃ oẽs hac in scientia approbatos videbis. Quorũ sapientia tu qui semper virtutes ac doctos benigno fauore amplex⁹ es: ita oblectaberis ꝙ nullũ huic letitie genus cõpar esse affirmabis. Quotienscũq̃ eteñ librũ hunc aperies scireq̃ aliquid ad sanitatez oportunũ desiderabis a predictorũ vnoquoq̃ ac si viuus adesset ilico optato poteris. Nam ipsorũ nõ solũ sententias: sed ⁊ verba: quibus ipsi vsi fuerũt nostro inserere voluim⁹ libello: vt vltra ex eorũ verbis: leporem ac suauitatem: si quis in nos liuidus obtrectare voluerit tanq̃ minerue clipeum cõtra Medusam: sic etiam eorũ latratibus ⁊ iaculis opponere valeã. Grandẽ igitur vtilitatẽ ex hoc nostro opere immensamq̃ letitiã accipies cũ prefati tibi sapientes ostẽdent qualem medicũ pro huiusmodi sanitatis conseruatione eligere debeas: in quo aere habitare: quem locum incolere: qualiter ⁊ quantũ exercitari: quid comedere ⁊ bibere: qualiter dormire ⁊ vigilare. A quibus anime accidentibus abstinere: quomodo purgari ⁊ a futuris egritudinibus preseruari oporteat: qualiter si in egritudinem labi contingeret: ꝙ deus auertat curari: pluraq̃ alia non minus hominis vsui vtilia verũetiã ꝗ̃ maxime necessaria. Que omnia tibi gratissima fore speramus ac te tantũ ex hoc opere vtilitatis consecuturũ: quãtũ si omnia prefatorũ: que quasi infinita sunt volumina perlegisses: vt nos ipsi magno cũ labore multisq̃ vigilijs fecimus. Et quoniã legenti sepe tediuz prolixitas afferre solet hinc solũ ex eis tantũ meliora ⁊ que magis huic nostro pertinere videbantur negocio excerpim⁹: diuersisq̃ ex locis hincinde que dispersa erant hoc in libello cõgessimus quem ad finem deductũ tibi tradimus pro viribus deprecantes vt sic ipsum leta facie ac hilari vultu pro tua erga omnes incredibili humanitate accipere digneris sicuti ⁊ nosmetipsos omni tue voluntati semper deditissimos offerimus.

Dessen boeck hoert toe heer [illegible] dijen [illegible]
[illegible] weder brinct dije sal hebben eenen [illegible] of
eenen [illegible] in [illegible]
in sinen [illegible]

Florida Corona Medicine oibus sanitatez affectātibus vtilis ꝛ necessaria: edita per Antoniū Gaziū patauinū Artiū ac medicine ꝓfessorem minimum.

¶ Capitulū primū in quo auctor inuocat altissimi ꝛ sanctoꝝ eius adiutoriū.

Dicamus cū Boetio in tertio de cōsolatiōe sic scribēte: vt Platoni placet i minimis quoqꝫ reb⁹ diuinū presidiuz debet implorari: ideo inuocanduz censeo oium rerū patrem: quo ꝑtermisso nullum recte fundatur exordiuz. Quod etiā sensit Haliabas i sue theorice principio dicēs. Omnibus que incipiūtur in rebus ꝛ habitudinibus equissimū ac dignissimū est laudare deum altissimū ꝛ nomen eius glorificare ꝛ ei cōfiteri. ꝛ subdit deinde. Ipsi ergo sit gloria creature creatori: per potentiā suā plenitudinis datori: per misericordiā suā de suis cogitanti seruis: sua excellentia qui dat eis quo suaz possint informare vitā ac aptare hoc in seculo gloriāqꝫ adipisci in futuro: animū. s. q̇ totius est boni causa clauis toti⁹ vtilis: via totius spei quo etiam supeminētē deus fecit hoiem sup oīa que cōdidit aialia ꝛ plantas ꝛc. Auenzoar quoqꝫ in scdo sui teisir tractatu tertio cap̄. j. sic ait. Laus sit et gloria deo qui cuncta facit ꝛ disponit. et in libro tertio eiusdez tractatu ꝛ caplo secūdis inquit. Ois res procedit ab illo qui est summe et vltime sciētie. s. a deo viuo ꝛ vero ꝛ benedicto. Cuz ita sit igitur ꝙ omne bonuz ab eo ꝓcedat: vt etiaz Auicēna retulit in libro de viribus cordis caplo. ij. dic. Vitaz q̄cūqꝫ ꝑfectio ꝛ oīe bonū quibus res distinguūtur non nisi a prima veritate sunt: que oium bonoꝝ prima est ꝛ vniformis manatio: at ꝟo receptibilia sunt carētia dispositionib⁹ ad receptionē ipsorū. ꝛ infra dixit. De oibus rebus scim⁹ quoniā ad actum essendi perueniūt a principijs actiuis quoꝝ causa est Deus būdict⁹. Et Rasis in prio libro suoꝝ affori smoꝝ ꝓpe ꝑncipiū dixit. Retributionē a deo expecto qui mihi prestabit auxiliū: sine ipso enim nulla res habet effectuz. Quod etiā Johānes inquit primo caplo. Omnia per ip̄m facta sunt et sine ip̄o factū est nihil. Quā ob rem supplex inqꝫ omnipotēs ac sempiterne deus visibiliuz ac inuisibiliū omniū creator clementissime sine cuius nutu foliū arboris in terrā non cadit exaudi me peccatorē ꝛ adiuua q̄uis indign⁹ sim te deprecari ne dū abs te exaudiri: in tuā nihilominus ineffabilē clementiam me facit cōfidere tuus apostolus ad Hebreos. iiij. c. dicens. Adeamus cuz fiducia ad thronū gratie vt misericordiā consequamur ꝛ gratiā inueniamus in auxilio opportuno. Salomōis quoqꝫ sapiētia caplo. j. di. Querite dn̄m q̄m inuenitur ab illis qui fidem habēt in illum. Multoqꝫ magis spare de tua gratia suadet quod ore ꝓprio dixisti. Querite ꝛ iuenietis: pulsate ꝛ aperietur vobis. pulso igitur in p̄sentia ad ostiū tuū ꝛ dep̄cor sicut orauit Rasis in suoruz afforismoꝝ initio dicens. Tibi deo grates reddimus ꝛ laudes referimus: et exoramus vt nobis scientiā augmētes: quoniam tu dominus es diues magn⁹ p̄ter quez nō est alius: ꝛ vt sis nostri gubernator vt idē in ꝓhemio scripsit diuisionū. Ne opus saluti ferum quod intendo ad laudem tue maiestatis compilare ꝛ ad vtilitatē: necnon ad oīum salutem legentiū errorem quēpiam incurrat aut finis terminū non attingat. Quod iam incipio in nomine sanctissime trinitatis tue patris ꝛ filij ꝛ spūssancti ꝛ btīssime marie virginis: sanctoꝝ aploꝝ Petri ꝛ Pauli: beatorum confessoꝝ Hieronymi: Francisci: ꝛ magdalene ꝛ constātissimarū martyrū Katherine ac Justine virginū. Quoꝝ ꝛ quarū deuotissimarū mearuz intercessione possim quod aggredior īcipere: ꝛ inchoata demū feliciter perficere.

¶ Capitulū secūdū in quo auctor se excusat eo ꝙ presens opus in iuuētute cōpilauit ꝛ ipsum ediderit.

Excuſatio auctoris.

NOn ignoro ꝑfecto vt dicā cum Galieno in.ij. de criſi.c.viij.ꝙ nō pauci hūc meū librū vituperabūt ⁊ reprehēdāt: cū hoc de eſſe librorū non ſit res noua immo antiqua valde adeo ꝙ Plato dixit eā ⁊ ſciuit ipam.ſ.ꝙ non ſoluat aliquis librorū a vituperatione vituperātiū: ⁊ ꝓpterea nō me latet ꝙ pleriq; mihi parantur detractores q̄ pluresq; illuſores ⁊ accuſatores eo ꝙ hunc librū compilauerim dicētes inuicē irridēdo. Quid noui hic noſter auctor fecit? nōne ſcripta ſunt hec ⁊ longe melius a ſapientiſſimis preceſſoribus noſtris a quibus oīa furatus eſt. vilipēdat ergo preſumptuoſus iſte. Quibus me excuſo ⁊ fateor ꝙ quecunq; ſcripta ſunt in hoc libro a ſapiētioribus medicorū et antiquioribus ſunt accepta nō modo in ſententia verūetiā in propria verborū forma. nec furatus ſum cū librū vbiq; ⁊ capitulū annotauerim ſm ꝙ in antiquiſſimis auctorū codicibus reperi: vt eorū dicta nō mihi: ſed auctoribus ipſis aſcriberentur. Nec hoc mihi.ſ.ꝙ a veteribus medicis acceperim dedecus eſſe exiſtimo cū dicat Gal.in lib.ij. Memiri.c.de dolore capitis. Maximū autē eſt hoc.ſ. eſſe diligentem poſt alios ⁊ ſcire que dixerūt ipſi hoc em̄ fieri debet ab his qui diſcere volunt aliquā artem rationalē: ⁊ maxime ſi fuerint prudentes ⁊ eruditi ab etate infantie in primis diſciplinis. Et in ſeptimo eiuſdem libri tractatu cauſam dicti huius reddidit dicēs. Verū eſt dicere ꝙ quecūq; a ſenioribus inuēta ſunt optime ſcripta ſunt. Et ad id quod obijciūt ſi ſcripta ſunt q̄ dixiſti cur iterū ſcribis. Rn̄deo ꝙ ea q̄ in diuerſis ac pluribus voluminibus ⁊ capl'is dixerunt antiqui de vna re ⁊ in diuerſis ꝓpoſitis ego ī vnū collegi. ⁊ nō oīa ipſorū dicta ſ; pulcriora ⁊ vtiliora hāc legēti hūc librū afferēs vtilitatē ꝙ in vnoquoq; ca. videt ⁊ intelligere pōt ſub breuitate quicquid in illo pertractatum ſic erit ac ſi cum magno labore omnes libros medicine perlegiſſet. Que res eſt multū vtilis his qui tot ⁊ tanta volumina medicorū nō poſſunt legere nec intelligere in hoc igitur non me reprehendant. Sed ſi dicerent ſi hec res erat vtilis ⁊ neceſſaria cur patres ac maiores ⁊ te ſapientiores viri hāc: quā tu tam temere es auſus: nō aggreſſi ſunt ipis em̄ relinquēda erat hec ꝓuincia. Quibus ego aſſentio ꝙ q̄plures doctiſſimi ac ſapiētiſſimi viri longe me doctiores hoc facere debuerant nullus tamē id hactenus fecit: aut q2 maioribus dediti curis aut amplioribus impediti negocijs opus hoc minime aggredi potuerunt. Addo etiā ꝙ nō parua forſitā infirmorū viſitatione detēti ſibi hoc haud cōpilādi datū eſt ociū. Quod ſi feciſſent ⁊ perfectius ⁊ ornatius ⁊ quidē compendioſius expleuiſſent. Hoc tamē ꝙ ipſi non fecerint non oſtēdit me tale opus dimittere debuiſſe. Dicent forſitā ⁊ alij cōtra me ſi tibi ſic agēdū videbatur debebas ſaltē in ſenectute componere et nō in tam iuuenili etate cū ꝓ certo ſciamus ꝙ nondū octauū ⁊ vigeſimū annū adeptus ſis. Quibus etiam rn̄deo ꝙ verū eſt qđ aſſerunt. ſed quis mihi ꝓmittet qđ ad eā etatis plenitudinē poſſim deuenire cū teſte Seneca in tragedijs ſuis. Nemo tam diuos habuit fauentes craſtinū vt poſſet ſibi polliceri. De quo etiam ſi certus forē quis ſit ſi tanta vis mihi tūc adeſſet vt tātū laboris perpeti poſſem q̄tū in preſentia: ⁊ quis intelligit ſi tūc mihi ociū ⁊ tēpus ſcribendi affuerit: ſaluſq; corpis cū dicat Ouidius in.xiiij.methamorphoſeos libro. Sed iam felicior etas. Terga dedit tremuloq; gradu venit egra ſenectus. Que domus eſt obliuionis: vt dixit Haliabas in primo Theorice. Tunc igitur ſenſus defecti et virtus debilis quare ⁊c̄. Sed alij detractorum dicent: ⁊ ſi volebas in iuuentute ſcribere opus: tamen non edere vſq; in ſenectute vel poſt mortē: vt alij faciunt. Quibus dico ꝙ ita faciendum erat proculdubio ſi laudem ex opere meo expectarem. ſed quia magis vtilitatem ac amicorum ſalutem deſiderō: non dubitaui ipſum in hac etate edere et eo libentius ꝙ eorum dictis me tutari poſſim quorū ex numero meus quaſi totus extat libellus. Qui ſi bene locuti ſint dijudicent ipſi. Si autem in eo quid diminutū reperitur id mihi aſcribatur quoniam id mea cauſa factum eſſe confiteor nec propter hoc

aliqua quis afficiatur admiratione: qm̄ vel le aliqd enūciare ⁊ pretermittere nihil signū est aut multe stultitie aut multe promptitu dinis: vt inquit Aristo. in secundo celi textu commenti. xxxiiij.

¶ Capitulum tertium declarat ⁊ expo nit titulum libri huius.

Floridā coronā hunc meum li brum volui appellare cum sit precise velut sertum ex diuer sis pulcherrimis florib⁹ hinc inde magno cum labore colle ctis: tenui filo ⁊ forti ac solido ligno fabrica tum delectabilibus varijsq̧ florū coloribus depictū: sic enim hec mea corona seu sertū vt mauis dicere: est constituta peracta: ex quib⁹ multo cum sudore flosculos varios collegi: sunt Hipocrates: Aristo. Gal. Auēzoar: Ra sis: Haliabas: Dioscorides: Hali: Serapio: Auicē. Isaac: Auerrois: Damascen⁹: Mesue ⁊ q̄plures antiquoꝝ alij: quos hactenus vi dere potui. ex modernioribus ṽo Cōciliator Gentiles Michael multiq̧ alij viri quippe sapientissimi quoꝝ volumina legi sepius: ex priscis tamen conatus sum excerpere: ⁊ eis magis adherere. Quoꝝ sentētie verbis par ue ac perbreues sunt ponderose tñ ac maxi me ṽtute. Et he sunt mee flores corone: quos sup solido ligno firmaui qđ est artis medici ne vera ac firma veritas. Tenui tamen filo li gati sunt flores hi: qui filus est humilis inor natusq̧ meus dicēdi modus. Qui si disertis oratoribus nō accept⁹ extitit alijs tñ eloquē tiā nō ꝓfitētibus cū sua placeat rusticitate. Varietas aūt coloꝝ qua hanc meā coronam depixi est multiplex sensus ac diuersa aucto rū verba diuersimode dicta in vnū tñ sensum cōuenientia: ⁊ sic ip̄m perfecl q̄ vnicuiq̧ vt opinor: erit grata cū dicat Comentator secta rū. Qđ magnum est desideriū omni homini ad sanitatis factricem ⁊ custoditricē artē me dicine festinare. Et ꝓpterea oībus homini bus: vt Titulus ꝓmittit sanitatē affectanti bus erit vtilis ⁊ necessaria: pro quāto decla ret quecūq̧ fieri ⁊ q̄ euitari oporteat in sani tate corporis opportuna. Qualem. s. medi cum vnusquisq̧ sibi debeat eligere ⁊ quomo do ab eo conseruari: in quo aere ⁊ loco habi tare. Qualiter qñ ⁊ quātum exercitandū sit: quidve comedēdum ⁊ quid reijciēdū: quid bibere: quomodo ⁊ quantū dormire: q̄tūq̧ vigilare ⁊ si quolibet anno purgādū: ⁊ quō: ⁊ cū quibus id medicus facere debeat: a qui bus accidētibus aie abstinere oporteat: ⁊ de mū quō curari cōueniat corpus si in egritu dines cadere cōtigerit: ⁊ hoc tātūmodo quo dā vniuersali ex q̄bus grādē accipiūt vtilita tem: potentes ⁊ pauperes: ⁊ iuuenes: ⁊ senes: vnusquisq̧ breuiter non solū eruditissimus: sed etiā q̄ grāmatice precepta parū plibauer rit. Sic itaq̧ doctrina nō solū imbutis oīb⁹ sed ꝑ eos etiā q̄buscūq̧ alijs erit hic liber vti lis quippe ⁊ necessarius: non minusq̧ medi cis iunioribus q̄ tot ⁊ tāta videre nō potue rūt cōcordātia dictoꝝ ꝑ eoꝝ collegijs ⁊ cōsi lijs cōficiēdis: ⁊ ꝑ alijs q̄pluribus reb⁹ sibi necessarijs: hinc sine ipsoꝝ labore digestam atq̧ perfectā materiā accipiant corrigentes quicquid mali aut diminuti reperiēt ꝓut vnī cuiq̧ libuerit. Censure eteñ omniū recte fa cientiū meū p̄ns opus subeundū trado expo noq̧ q̄libentissime.

¶ Cap. iiij. ostēdit ꝙ mors sit necessaria ⁊ ꝙ auxilio medicoꝝ minime possit remoueri.

Necessitas: causa ⁊ principiū interi tus nostri est cōtrarietas elemēto rū ex quibus sumus cōstituti que si non esset profecto immortales ⁊ eterni fuissemus: quemadmodū corpora cele stia sunt infinita duratione: vt dixit Auer rois in. ij. celi cōmento. lxxj. ⁊ hoc q: ip̄a non sunt cōposita ex quattuor elemētis: vt idē vo luit in. j. eiusdē cōmēto. xix. Nos autē durare non possumus: q: ex illis sumus fabricati vt oēs sapiētes antiqui voluere: vt ait Isaac in vniuersalibus dietis. c. xiij. cū inquit. Nulli phisyci dubitauerūt quin quattuor elemēta aīaliū omniū: arboꝝ ⁊ herbarū sint exordia. Qđ sensit Auicē. in. ij. Canonis. c. j. dicens. Omnium compositorum mineralium ⁊ vege tabilium et viuentium elementa sunt mate rie: que fuit sentētia Galieni in. iiij. de Sim

plici medicina distinctione.iij.c.iiij.sic dicen
tis. Esse oim corporū nō est nisi ex quattuor
elemētis.ꝛ in primo elemētorū.c.vltimo ait.
Oia q̄ generātur ex elemētis fiūt. ꝛ ī prio de
febribus ad Glauconē.c.ij.dixit. Si oia dili
genter animaduertas mundū ipm ex quo su
mus ꝛ viuimus ex contrarijs sibi elementis
firma:ꝛ ꝑpetua cōpaginatione scias cōstare:
vt primi sapientes dixerūt. Hi autē sapiētes
licet ipse non expresserit fuerūt Hipocrates
prio in secūdo.c.libri de humana natura di
cens. Si vnꝰ esset hō:nūqꝫ vti doleret:nō em̄
est a quo doleat vnū existēs.ꝛ infra subiūxit.
Primū q̄dē igit̄ necesse est gn̄ationē fieri nō
ab vno:qūo em̄ vnū existens vnuz generabit
nisi alicui misceatur. Aristo.etiā in libro ter
tio de celo textu cōmenti.lxvij.inquit. In ti
meo scriptū est ꝙ sicut est oē recipiēs.i.mate
ria sic oportet elementa putare queadmodū
materiā esse cōpositis. Sumus ergo ex cōtra
rijs ꝯstituti cū aūt contraria sint adinuicem
corruptiua vt dixit Aristo.in primo phisico
rū textu cometi.lxxx. Bellant inuicē semper
ꝛ corrūpūt se in nobis elementa. Corruptis
ꝟo principijs ex quibꝰ conficimur necesse est
ꝛ nos interire:ꝛ nō solū nos:sed ꝛ quecunqꝫ
alia q̄ ex illis sunt generata ad finē ꝛ ad cor
ruptionem veniūt de necessitate:sicut voluit
phs in tertio phisicorū textu cometi.xxx.di
cens. Quodcūqꝫ fit necesse est accipere finē:ꝛ
finalitas ois est corruptio.ꝛ in tertio meta
phisyce textu cometi.xij.inquit. Sensibilia
oia corrūpuntur ꝛ in motu suntꝛ nullū taliū
est sempiternū.a quo Gal'.videt̄ accepisse cū
scripsit in.vj.de regimine sanitatis. Mortale
est oē genitum corpus.cum tale igitur sit cor
pus nostrū non est possibile aliquo medicoꝝ
consilio aut medicaminū bn̄ficio posse mor
tem naturalē euadere oino: nec omnifariā ꝓ
longari sicut etiā ꝓbat Cōciliator in differē
tia.cxiij.ꝑ plures rationes ꝛ auctoritates.q̄s
adducere ꝛ longū ꝛ permolestuz esset. Si q̄s
autē eas videre voluerit ad illū se transferat
locū: sufficit aūt in presentiarū cōcludere cū
Principe Auicē. in tertia primi.c.i. dicēte.
Ars quidē sanitatē custodiendi nō est ars q̄
a morte securos nos faciat:nec corpus ab ex
trīsecis nocumētis muniat neqꝫ vnūquodqꝫ
corpus ad vltimā vite longitudinē ꝑducat:
q̄ est s̄m hoīez absolute:dicendūqꝫ est cū Cō
ciliatore loco allegato ꝙ multiplex reperit̄
contrarietas mortis causatiua oino:vt qua
litatū primarū sibi adinuicē aduersantiū ca
loris naturalis agentis in humidū: qui ꝑ ac
cidens se tandē dupliciter ꝑimit:tū humidū
cōsumēdo nature:tū etiam q2 ꝑpter hoc hu
mor cōsurgit aqueus suffocans quātitate ac
qualitate:extinguēs frigida. In hoc quoqꝫ
operat̄ cōtinēs nō parū corpora cōtinue re
soluēs stellarū virtute in ipsum suscepta q̄d
ꝛ alie res adiuuant nō naturales corporibus
extranee ꝛc̄. Et concludit quare ex causatis
de necessitate conuincitur vitam tandem de
ficere oportere.

¶ Cap.v.in quo auctor ostēdit mortem na
turalem posse beneficio medicorū retardari
ꝛ vitam consequenter prolongari.

Licet in.c.precedenti diximꝰ ars
medicine nos non faciat a mor
te securos: vt Princeps inquit
in tertia primi.c.i.pōt tū subsi
dio medicorū retardari:vt col
ligitur ex his que subdit ipse ibidē dicens.
Sed de duabꝰ rebus securitatē ꝓbet putre
factionis penitus ꝓhibitiōe ꝛ defensiōe: ne
humiditas cito resoluatur. Et in ipsius q̄dē
fortitudine cōsistit vt ipm vsqꝫ ad debitū tē
pus s̄m suam primā cōplexionē permanere
faciat: ꝛ hoc q̄dē erit ꝑpter regimē rectū ꝛc̄.
Quod dupliciter fit vt Conciliator inquit si
cut ꝛ duplices mortis sunt cause. Quātū em̄
ad primā:contra ponitur regimē ꝓhibēs do
miniū causarū siccitatē facientiū accelerare:
causis exceptis facientibus illā occurrere ne
cessario. Contra secūdā ꝟo adducitur regi
men ꝓhibitiuū generationis putrefactiōis
ex corporis tutela a potestate caloris extra
nei intrinseci ꝛ extrinseci. Q̄d sensit Gal'. in
libro de tabe cū dixit. Senectutis tabē ipos
sibile fore deniqꝫ ꝓhibere sed auxiliari vt in
plurimū extēdere possibile. subditqꝫ demū.
Si quidē ergo possibile est humidiorē opari
substātiā corporis cordis ꝛ sic ꝑpter epar ac
cidet superextēdere. Si ꝟo nullū sufficiēs est

vt neqꝫ epar humidius seipso facere neqꝫ cor sed necessariū in subsequēti tꝑe sicci⁹ fieri alterū ipsorū neqꝫ viscera solū: sed arterias et venas ꝓhibere quidē senectutē impossibile videt̃: quod de vno Homeri sermone confirmat ꝑ cibū: potū: balneū: mollē lectuʒ: ⁊ somnū: cor: epar: ⁊ vniuersaliter totum corpus exhumectat̃. Per hmōi ergo humectationem morti oppositā docet senectutē extendere qđ nō esset si mortē nō esset possibile retardari. Hec quoqꝫ fuit Hali rodoā sententia in tertio tegni cōmento. xxvj. dicēs. Possibile est vt sint etiā medicine que ꝓhibeant a velocitate senectutis. s. a frigore ⁊ siccitate mēbroꝝ ⁊ prolonget̃ per illud vita hoīs qñ regimen eius sit bonū: sicut dicit̃ ꝙ hoies vixerūt centū annis: ⁊ vnūquodqꝫ inuenit̃ in illo cū medicina inda q̄ nominat̃ Trifera: ipsa nāqꝫ bonam efficit digestionē: ⁊ colorē bonū: ⁊ ꝓlongat iuuentutē ex tēpore longo qñ cū vsu ei⁹ bonū est reliquū regimē ⁊c̃. Et infra cōcludit ꝙ licet possibile sit quod dictū est: verūtamē nō est possibile oīno inuenire medicinā ꝓhibētē a morte vllo modo ⁊ cōseruātē vitā semper. Et ꝙ hec opinio vera sit pōt etiā rōnib⁹ ꝓbari sic. Oē illud cuius pͥncipia possunt ꝑfectiora cōseruari ac vigorosiora bñficio quodā: idipsum poterit diutius ꝑdurare. Sʒ pͥncipia corpus hūanū ꝯstituētia sunt hmōi: ergo ⁊c̃. Cōsequētia patet in tertio prime: maior est euidēs: ⁊ minor declarat̃. Nā hūidum pōt restaurari ⁊ calidū defendi ⁊ contēperari ꝑ artē ne frigiditas ⁊ siccitas accelerent vt est manifestū de melācolico corꝑe versus temperatū: vel sanguineū reducto: cuʒ longioris vite efficiat̃ q̄ꝫ naturaliter sit ⁊c̃. Silr̃ calores extranei hūidū exiccātes possunt obtēꝑari: q̊ facto vita ꝓlongabitur sine dubio. Plurib⁹ etiā alijs rōnib⁹ hoc posset ostendi: quas ne tediū legenti afferā ꝑtermitto. Qui plura cupit padubanēsem videat. Hoc aūt bonū regimen nō nisi ab optimo ac sapiēti medico est ordinandū dirigendūqꝫ ſm cōplexionū: etatum: regionū: cōsuetudinū: ac ceterarū rerū hmōi diuersitatē. Et propter hoc vnusq̇sqꝫ precipue potens: sibi debet ad hoc medicum sufficientē reꝑire: virtutibus ⁊ cōditionibus in sequētibus capitulis dicendis insignituʒ ac ipsi bñ ꝑsoluere ⁊ eū honorare iuxta illud Ecclesiastici. xxxviij. dicentis. Honora medicū ꝓpter necessitatē: etenī creauit illū altissimus: a deo enim est oīs medela ⁊ a rege accipiet donationē. Et post aliq̄ subiūxit. Et nō discedat a te q2 opa ei⁹ sunt necessaria ⁊c̃.

¶ Cap̄. vj. in quo auctor ostendit qui sint falsi ⁊ apparentes medici ⁊ non eligendi pro tali sibi vite prolongatione.

Cum dictū sit in suꝑioribus ꝙ bono regimie vita possit ꝓlongari: rectū aūt regimē a bono ⁊ perfecto medico dirigenduʒ ⁊ ꝓpterea oportunuʒ esse a potentibus precipue optimū medicū sibi reperire q̄ de sua sit sollicitus sanitate. Quis aūt ⁊ qualis medic⁹ sit eligēdus ad hoc sufficiēs dicendū esse necessario iudicaui: ꝓpterea ꝙ sapientiores etiā ciuitatū ꝑsepe q̄ meliores sint medicorū soliti sint hesitare: vulg⁹ silr̃ vt inquit Hipocrates primo regiminis acutoꝝ textu cōmēti. x. Peritū ab iꝑerito nequit discernere cū hic vnū ille alterū iste quoqꝫ aliū sapientissimū ⁊ exꝑtissimū esse ꝑ̄dicet qđ euenit ꝓpter multas ac diuersas medicorū simulationes: vt etiā Rome Gal̃. tꝑe accidisse cōperi: quēadmodū ipse testatus est in libro de ꝓnosticatione ꝑ pulsum. c. j. dicēs. Quidam existimari magis q̄ꝫ esse student: nō ſm medicinā solū: sed etiā ſm alias artes. Et iō vnusquisqꝫ eoꝝ instruit̃ his q̇bus ꝓsperabit̃ apđ multos: ⁊ q̇d dicere: ⁊ q̇d agere ad delectationē: ⁊ blandiri: ⁊ adulari: ⁊ salutare q̄libet die diuites ⁊ potentes in ciuitatibus ⁊ ꝑ̄cedere ⁊ ꝑ̄mittere cū domū eūnt: vt honorabiliter ab eis recipiant̃: quidā aūt eoꝝ non his solū sʒ etiā vestiū ac anulorū varietate: ⁊ multitudine assequētiū: ⁊ vasoꝝ argēteorū ꝑ̄paratiōe: idiotas putare suadēt dignos imitatione se esse ex quibus oībus hinc quidē igit̃ allicientes hinc aūt stupere faciētes hoies inexꝑtos veri iudicij rerū: ipsi quidē putāt ꝙ multis bonis potiant̃: ego aūt aio eos non veris bonis: sʒ falsis potiri. hec ipe ad lrām. ⁊ postea

in ſequẽti.c.dixit.Quod horũ oĩm malorũ cauſa eſt diuitũ ⁊ potẽtũ in ciuitatibus deli-tia:qui delectationẽ virtuti pferentes in nullo verbo extollũt eos q̃ aliqđ bonũ nouerũt ⁊c̃. Noſtris quoq; temporib⁹ etiã plurimi taliũ inueniũtur q̃ cũ nobilibus diuerſis eorũ aſtutijs degunt quotidie eis gratis ſeruien-tes in oĩbus vt ab eis extollãtur ⁊ in merito ꝯmẽdent. Quod tãdẽ cõſequunt nõnulli ṽo alij altero tramite aſcẽdere conant: bonã ha-bẽtes vocẽ clamãt illico opponẽtes vnicuiq; etiã clariſſimo antiquorũ dicto:qđ eis forſi-tan allegaueris:⁊ in porticib⁹ ⁊ apotecis in-quãtũ poſſunt vociferãt:vt a vulgaribus audit sapientiores exiſtiment:⁊ hi ſophiſte di-cunt hironice:quaſi plus alijs oĩb⁹ intelligẽ-tes cũ tñ nihil intelligãt aut oĩno parũ: ⁊ ꝓ-pter hoc ſepius ab auctorib⁹ noſtris deteſtãt cũ circa nomina vim oẽs eorũ faciãt:vt voluit Gal.in.j.pnoſticorũ cõmẽto q̃nto dicẽs. Sophiſte finiũt vitã ſuã in ſermone ⁊ propterea eorũ ignorãtia de egritudinũ cognitiõe eſt maior q̃ ipſorũ ignorãtia de quantitate altitudi-nis maris eo ꝙ ſunt medici locutiõis:vt idẽ ait vbi ſupra ſed cõmẽto.xij. Et in ſecũdo regiminis acutorũ ꝯmẽto ſcđo dixit. In q̃ſtio-nibus ſophiſtarũ nõ eſt iuuamẽtũ aliqđ adi-ſcẽtibus ⁊ ob hãc cãz rei veritatẽ nõ aſpiciũt ſ; adeo in alienationẽ trãſeũt ꝙ ſi inueniunt id qđ inuẽtũ eſt dicũt eſſe q̃ſi nõ inuẽtum vt idẽ etiã dixit in.vj.de ingenio ſanitatis.c.vj. ⁊ poſt pauca inq̃t. dimittã igit ſophiſtas alienare ſicut eorũ cõſuetudo eſt. ꝙ etiã huiuſmodi medici ſint ignorãtes ipſe oſtẽdit in q̃rto Terapẽtice.c.ij.dicẽs. Idiote quẽadmodũ ab ipſa rerũ natura edocti agũt meli⁹ ſophi-ſtis. In libro quoq; de ſimplicibus farmacijs ait. Sophiſta oĩs idiota melior ſi enim nihil aliud tamẽ eas que ſm naturam intentiones idiote ſaluãt peuntibus ſophiſtis. Et in.j.de differẽtijs febrium.c.ij.ſic de eis ſcripſit. Sophiſte ſunt cetus hominũ opinantiũ ſe ſapiẽtes eſſe ſ; ignorantiam ſuſpitionẽ ṽo doctri-ne habẽtiũ.cui ꝯcordat Ariſto.in quarto methaphiſice textu cõmẽti.xv.dicẽs. Sophiſta eſt apparẽs ſophia ⁊ nõ exiſtẽs.⁊ infra. Sciẽtia ſophiſte eſt ſcientia deceptoria tantum. ⁊ poſt aliqua ſubiunxit. Sophiſta exiſtimat ſe ſcire ⁊ neſcit in rei veritate. damnauit eos iterum Gal.in.j.de ſimplici medicina diſtictione.iij.c.v.dicens. Sophiſte concludunt queſtiones ex queſtionibus ⁊ ex eo cuius non eſt declaratio illud cui non eſt declaratio. Et in c.viij.eiuſdem ait. Nobis magis conueniẽs eſt vt conuertamus ſtudium noſtrum in af-firmando ſenſum ſemper vt per ipſum faciamus mendoſos ſophiſtas qui negant illum ⁊ vituperant. ⁊ in.c.ix.loci preallegati ſic di-xit. Iſti deſtruunt iſta duo ſimul:ſcilicet ſen-ſum ⁊ rationẽ ⁊ confundunt ⁊ permiſcent omnia quod cum ita ſit recte quidẽ de ipſis ſcripſit Ariſto.in.j.celi textu cõmenti.lxxviij.di. Sapientia ſophiſtarũ eſt negare prima prin-cipia ⁊ deſtruere ſapientiam ideo concluda-mus cum Gal.in.iij. interiorũ .c.vj. dicens. Sophiſtici ſunt medici nequeũtes ⁊ neſcien-tes quomodo inueſtigent diuerſitates mor-borum ⁊ pugnant de illis que palam ſunt et finiunt vitam ſuam in quibus non oportet: ſc; in litigationibus ⁊ queſtionibus ⁊ argu-mentationibus ⁊ volunt deſtruere ordinem ⁊ pulchritudinem dictorũ antiquorũ. ⁊ in.j. de virtutibus naturalibus.c.xiiij.dixit. So-phiſte medicos ſeipſos appellant cum nihil ſcientes ſint alij ṽo philoſophos nihil intelligentes ſe nominant qui contradicere ten-tantes deficere mihi multũ a virtute veterũ viſi ſunt. Quãobrem vel nihil vel omnifariã parum quidem proficient nõ ignoro: q̃ plu-ra quidem inuenio perfecte demonſtrata a veteribus:neq; ṽo ſcita a multis ſophiſtis neq; intellecta propter imperitiam : ſed neq; tentata cognoſci neq; ſi cognoſcantur ab ali-quo iuſte examinata vt idem refert in. iij. de virtutibus naturalib⁹.c.decimo. In pleriſq; etiã alijs locis tales ſophiſticos medicos reperi ab auctoribus noſtris reprobatos. Et propterea nec hi nec qui dicti ſunt in princi-pio a potentibus:pro ſanitatis conſeruatio-ne ſunt eligendi:ſed illi qui infra ſcribendas habuerint conditiones.

¶ Cap.vij.ꝯtractat de cõditiõib⁹ veri medici eligendi que ſe tenent ex parte anime.

Principalissima conditionũ in
medico eligẽdo requisitarũ est
illa quã Conciliator posuit in
sua differentiarũ.ij.dicẽs.Me
dicus dei primitus debet esse
amator ac ipsum in cũctis operibus suis p̃-
ponat ⁊ timeat vt plenã habeat sapientiam
que a dño deo est qui p̃bet eam diligentibꝰ
se:sicut i.j.Ecclesiastici.c.scriptũ est.Diligat
igitur medicus creatorẽ suũ ⁊ timeat qm̃ ini
tiũ sapientie est timor dñi ⁊ si timet eũ bonã
habeat conscientiã ⁊ peccatis ipm̃ nõ offen-
dat:qm̃ vt Salomon inquit in maliuolã ani
mã non introibit sapiẽtia nec habitabit i cor
de subdito pctis.Qd etiã sensit Gal.i primo
de creticis diebꝰ.c.vij. dicẽs. Manifestuz est
ꝙ ille cuiꝰ mẽs est debilis ⁊ cuius aĩa est pes-
sima nõ adiscet disciplinã huius sciẽte nedũ
ꝙ antecedat ⁊ iudicet aliq̃d eoꝝ que diximꝰ.
Sacer ergo sit medicus qr vt dixit.Hipo.in
lib.de lege. Sacre res existẽtes sacris homi-
nibus ostẽdũtur:prauis aũt nequaq̃ priusq̃
perficiant. Medicina autẽ est res sacra cum
dicat Ecclesiasticus.xxxviij.c.Altisimꝰ crea-
uit de terra medicinã ⁊ ab ipso est oĩs mede-
la. Cui cõsentit Rasis in.v.libro suoꝝ affo-
rismoꝝ dicẽs.Medicina tota est dei ⁊ est res
venerabilis ⁊ grates deo reddimꝰ eo ꝙ nos
fecit aptos in ea vt veneratores ⁊ custodito-
res ipsius ⁊ quia fecit nos imunes a sciẽtijs
vilibus ⁊c.Hoc idẽ Mesue sensisse videt̃ cũ
inquit.Sanat solꝰ lãguores deus ⁊ de fragi
litatis solo produxit in largitate sua medici-
nam benedictus gloriosus ⁊ excelsus tantuz
tamẽ auxiliari non desinẽs curãdi doctrinaz
timentibus eum explicauit.Totꝰ igit̃ dei ti-
mor p̃ueniat ⁊ prĩcipiet opa tua ⁊ felicitabit
ea:tñ cõsidera ne te amor aut odiũ circunue-
niat vt declines a recto:est enim excelsus glo
riosus q̃ iudicat:sunt ⁊ celi qui arguũt:⁊ ele-
menta que seuiunt:⁊ si non aliud supest ĩ po
sterũ cruciatus gehenne.Et infra dixit.Deũ
in cũctis p̃pone ⁊ ipse preponet te:honora eũ
⁊ honorabit te:time eũ ⁊ securus cũcta expe-
rieris ⁊c.quia igitur deus est creator omniũ
vt dixit Almansor in primo.Medicus iure
merito debet eum timere ⁊ honorare prece-
ptaq̃ eius obseruare: non sicut q̃ plures no
struz faciunt qui nũq̃ in ecclesijs vident̃:sed
mũdanis omnibus delitijs dediti:gule:aua-
ritie: luxurie:ceterisq̃ talibꝰ deridẽt quẽ bo-
nũ aliquod facere fuerint intuiti. Debẽt pre
terea medici misericordes esse ⁊ pij humiles-
q̃ ac mansueti pauperibus gratis medẽtes
vt voluit Rasis in libro.xxv. continentis.c.
ix.dicens sic auctoritate iudei. Medicus de-
bet esse pius sup egros : miserator ipsorum:
sepeliẽs reuelatum consiliũ ei atq̃ priuatuz.
⁊ in fine dicti capituli inquit. O vos medici
nolite reuelare secreta magnificoꝝ quotiens
interfueritis cũ ipsis quia perijt inde turba
magna medicoꝝ ideo secreti sint fideles ⁊ pij
dicẽte quoq̃ Conciliatore nostro. Nõ velis
pauperes opprimere neq̃ egenos saltem in
tuitu pietatis deserere cum inde laudabilis
cõsurgat fama.Quod enim abundanter ac-
cepistis his velis gratis prime amore boni-
tatis impartiri.⁊ fuit sentẽtia Mesue clamã
tis.O tu corporum curã gerens auxiliari ne
differas quia semel pereũti nulla deinde pro
sunt suffragia.ratio clamat ad iudiciũ si mise
ricordiã deseris stulte : si de largo tributis
guadens ⁊ parua negas tristẽ igitur ne cer-
ne habentem irritum donum dei vt si abun
danter de ipsius largitate susceperis ne par-
cus esto.hec ipse.Sint itaq̃ medici miseri-
cordes ⁊ pij quia pietas ad omnia vtilis est
promissionem habens vite que nũc est ⁊ fu-
ture : vt ĩquit Paulus ad thimotheũ.c.iiij.
Job quoq̃ dixit. Noli auertere faciẽ tuã ab
vllo paupere.ita em̃ fiet vt nec a te auertatur
facies dñi.qd non minus precepit Gal.in li
bro de motibus liquidis.c.vij.dicens. Hoc
erit in sermone dei sublimis inuocanti viro
cõminẽtis tempore necessitatis presenti ami-
co aut pauperi nõ subuenienti in hũc modũ
dicentis. Nunquid tu presens fuisti ac ami-
co quidem tuo in mortis articulo iam consti
tuto non subuenisti deinde me fraudulenter
adorasti disgredere a meo sctõ altari. Btũs
igit̃ est qui intelligit super egenũ et pauperẽ
in die mala liberabit eũ dñs. feneratur em̃ dño
qui miseretur pauperis ⁊ vicissitudinẽ suam
reddet ei.Beati ergo iterũ misericordes quo

niam ipsi misericordiā cōsequētur. teste Saluatore nr̄o in. v. Matthei. Nullus itaq; oīno crudelis medicus eligatur neq; aliquo alio vitio depravatus sed bonis aīe virtutibꝰ insignitus. Et ꝑpterea dixit Cōciliator. sit medicus verax: fidelis: fortis: pudicus: castꝰ: mā suetus: misericors: pius: ⁊ visitator infirmoꝝ sollicitus: nō inuidus: nō cupidus: nō auarꝰ: nō desidiosus: nō luxuriosus: nō vinosus: nō timidus: non audax aut presumptuosus: nō hipocrita: nō verbo sed ope medicus: nō laudator: nō fenerator aut aleator: nec venerioꝝ neq; aborsuū perpetrator vlla occasione aut doctor dicēte Auēzoar in. ij. libro sui Teisir. c. v. Quilibet doctor in medicina non debet aliquē discipulū docere nisi prius ip̄m iurare faciat q̄ vllo modo medicinis non vtatur mortiferis vel venenosis: ⁊ pater meus cum essem puer ⁊ discipulus eiꝰ in medicina fecit me iurare vt nullatenꝰ medicinis venenosis vel mortiferis vti deberē. Nec sit medicꝰ ambitiosus aut vanagloriosus nec vni heresi cōstitutus ⁊c. Ex quibꝰ apparet q̄ medicus esse debet velut sacerdos imo velut angelus cuz dicat Gal. in vltimo primi de ingenio sanitatis. Oportet medicos sicut antiquitus dictū est vt angelis assimilent. Qui igitur medicꝰ ꝑfatas oēs laudabiles habuerit anime cōditiones erit pre ceteris eligendus.

¶ Cap. viij. ostendit que scientie ⁊ doctrine sint medico eligendo necessarie.

Secunda principalis conditio eligendi medici ⁊ ei necessaria est hec. s. vt in liberalibus artibus sit eruditus dicente Rasi in. xxv. continētis. c. ix. Debet scire medicus geometriam ⁊ scientiā astroꝝ si naūt ignorabit diuisiones tēpoꝝ ⁊ dispositiōes regionum: etiam debet scire logicā: si autem ignorabit diuisiones generum morborum addens ipsoꝝ ⁊ etiaz ignorabit sequi veritatem ⁊ falsitatem illius qui sequi voluerit duo regimina composita insimul: etiaz scire debet ꝑnostica ⁊ semp ꝑferre digna verba ⁊ digna vocabula exercitatus in lib. Hipocra. ⁊c. hec ipse. Hoc etiam noster inquit Conciliator in differentiarū suarum prima di. Gramatice: logice: rethorice: aritmetrice: geometrie: musice: astrologie: philosophie naturalis: methaphisyce ⁊ oīm bonarū artiū oportet medicū dignotionē habere licz oīno perituꝫ in eis nō oporteat medicū esse: ⁊ exquisitam ipsarū habere cognitionē: sed sufficit si aliqualē eaꝝ habuit in cōi: sicut etiā Haliabas in sue theorice initio sentire videtur. Et Gal. etiam in. ij. interioꝝ. c. vij. dicēs. Necesse est vt sit medicus: nō solū medicus verum etiā liberaliū artiū magister vt possit plurima explanare ⁊ ostēdere. Rasis quoq; in. vj. libro suoꝝ afforismoꝝ sic ait. Qui ex scientia naturali et philosophia adiutꝰ nō fuerit nec ex canonibus logice dubitabilis debet esse ⁊ maxime medicine. Est autem astronomia ei pre ceteris maxime necessaria cū sit iudicioꝝ eius directiua vt ad plenum declarauit Cōciliator ⁊ nos in speciali quodā nostro tractatu ⁊ fuit sentētia Hipocratis in libro de Aere et aqua ⁊ regionibus vbi ait. Qui recta tenent ⁊ credūt norint astronomiā nō minimā partē esse medicine. quod etiā clarius expressit Gal. in vno libroꝝ suoꝝ de spermate intitulato qui diuersus est ab eo qui imp̄ssus primitꝰ fuit dicēs. Scire debet medicus planetā ⁊ signū in quo est cū egrotare cepit quis tēpus ipsum diem atq; horam sīlr. Nā si īfirmitas fuerit ſm planetā ⁊ signū: sed accidentaliter ex actiōe signi ⁊ planete tūc habet aliā euentionē ⁊ subdit. Opus nostrū est cognoscere oēm phisycā oꝑationē superioꝝ corporū ⁊ inferiorum ⁊ generationē ⁊ operationes eoꝝ ⁊ colligantiā ⁊ operationē ipsoꝝ ꝑ numerū planetaꝝ quibus precognitis notant eni in quibus infirmitatibus quisq; laborat: ⁊ quibus farmacijs deceat curari ſm sui corporis naturā. hec ip̄e retulit Gal. Hipocratis auctoritate. Longe aūt magis in sciētia medicine dꝫ medicus enutritꝰ esse atq; vt ita dixeriz fundatꝰ ꝑptime ne ei accidat qđ Cōmentator Auerrois in. ij. Methaphisyce cōmēto. xv. asserit vni imaturo medico contigisse di. Qui intendit medicari hominē ⁊ iterū addiscit medicinā ei accidet sicut cuidam contigit qui cū ad īfirmū accessit ⁊ ꝑpinauit

el medicinā ⁊ inspexit post librū: et cū rediijt
mortuū reperijt infirmū. Et ppterea Cōmē-
tator sectaꝝ sic ait. Oportet peritū esse medi-
cū quatenus oēs cās inueniat egritudinū et
virtutes remedioꝝ vt cū his operari valeat ⁊
ratiocinari. Qđ sensit Gal. in lib. de experi-
mētis.c.j.dicēs. Nos non laudamus hoiem
ignorātē artē: q₂ habeat experimēta: qm̄ vel-
let pdesse ⁊ forsitā noceret: ⁊ ppter hoc opor-
tet hoiem scire cōplexiones cās ⁊ accidētia:
⁊ vt cognoscat egritudines ⁊ eaꝝ accidentia
qm̄ qui hec ignorat non est securus quin no-
ceat plurimū ⁊ p maiori pte: ⁊ si aliqn̄ pde-
rit hoc erit ex fortuna. Et idē in lib.vj. mea-
mir sic scripsit. Ostendi vobis vtrunq₃ eorum
que dicebat Erophilus verū esse: ait em̄ ipse
qm̄ si dixerit aliquis nihil esse farmaca sola
p seipsa congrue dicet: nihil em̄ sunt nisi ha-
beāt eum qui recte vtat eis. Si vo rursus ve
lut manū dei dixerit esse farmaca recte dicet:
cōferūt em̄ valde si habuerint vtētē eis exerci
tatū in logica theoria ⁊ cū hoc natura sciēti-
cū. Ex qbus dat intelligere q qui medici vo
lunt appellari debēt esse in medicina periti ⁊
studiosi vt sciāt oportuna cognoscere ⁊ cām
reddere vniuscuiusq₃ dicente eodem Gal. in
vj. afforismoꝝ.cōmēto.xvj. Oportet medicū
studiosum esse ne aliquid absolute dicat ⁊c̄.
Cū aūt in medicina immēsa sit pfunditas: vt
dixit Damascenus in suoꝝ afforismoꝝ phe-
mio. Debet medicus esse solers ac lector assi
duus: neq₃ die neq₃ nocte studio deficiens ⁊
meditator indesinēs: vt etiā scripsit Cōcilia-
tor. Quid aūt meditari debeat expressit Aui-
cē.in prima primi.c.ij.di. Ea de qbus debet
medicus ratiocinari sunt egritudines ⁊ earū
cause pticulares ⁊ eaꝝ signa ⁊ q̄litas egritu-
dinis remoueat ⁊ sanitas cōseruet: ⁊ cuiusq₃
eaꝝ esse occultū fuerit ad illud declarādū de-
bet demōstrationē afferre: ⁊ nō d₃ medic⁹ in
reb⁹ mūdanis occupari: qm̄ q̄ dedit⁹ est oino
secularib⁹ negotijs ac mūdi delitijs negligit
fundamentū medicine ⁊ phie ac artiū doctri
nā: ⁊ ppterea nō est ei fides adhibēda: vt Da
masce. inquit vbi supra. Debetq₃ vt rasis ait
in.vj.suoꝝ afforismoꝝ.q̄plures doctorum li
bros legere ⁊ secreta eoꝝ inspicere: qm̄ hoc ei
nimiū confert eo q quilibet phs aliquid ha
bet sibi conueniens. qđ qui nō faciunt illitte
rati existūt. Medicoꝝ aūt illitteratoꝝ luxui
subiacētium plurimi sunt homicide: vt dixit
Damasce. ⁊ ideo tales non sunt eligendi: sed
docti tantūmodo ⁊ studiosi.

¶ Cap.ix. in quo declaratur quos libros me
dicus eligēdus legere debeat ⁊ intelligere.

In fine precedētis cap. dictū est
q q̄plures doctores libros le-
gere medico nimiū cōfert. Qui
autē sint hi libri Rasis non ex-
pressit: nos vo dicimus q medi
cus libros precipue antiquoꝝ legere debet
dicēte Gal. in.iij.de vtutib⁹ naturalib⁹.c.x.
Oportet medicum velut insanientē neq₃ die
neq₃ nocte deficere studētē ⁊ cointēsum addi
scere quecūq₃ a glosissimis dicta sunt veteri
bus ⁊c̄. In primis igitur libros Hipocratis
sapientissimi ac vetustissimi medici legere ac
intelligere debet: qm̄ ipe precipuus inter cla-
rissimos pr̄es semper ⁊ fuit ⁊ habitus est: vt
ex vbis Gal. in infinitis fere locis colligi po
test. Dixit em̄ de eo in introductorio medico
rū li.sic. Hipocrates q̄ oēs superexcessit pri-
mus i. lucē duxit pfectā apud grecos medi-
cinalē artē. ⁊ in.iij.pnosticoꝝ. cōmēto.xliiij.
sic de ipo ait. Hipo.nō dimisit dicere aliquā
ex reb⁹ de qua fuerit nobis dignū existimare
q sit falsa: ⁊ q̄cq̄d dixit nō sine causa dixit. et
in.iiij. de ingenio sanitatis in fine sic inquit.
Volo reuerti ad fontē veritatis.s. ad Hipo.
⁊ dico q miror inuestigationē tāti viri eo q
nihil eoꝝ q̄ ad adiutoriū in morbis denotan
dis accōmodat: inuestigauit: qđ nō solum in
vno verūetiā in oib⁹ fecit: sed maxime studiū
ei⁹ fuit in intētione que sumit a piculositate
morbi. in.v. etiā eiusdē tractatu sic ait de eo.
Ab Hipo. ois nostra auctoritas ⁊ lumē est p
quā rectā ⁊ artificialē viā habuimus. ⁊ in.vj.
eiusdē.c.iiij. sic quoq₃ scripsit. Querēda sunt
Hipocratica dicta q₂ ipse primus oīm rectā
viā ostēdētiū extitit. Necnō in primo terapēti
ce.c.ij. inquit. Hipo. oīm nobis bonoꝝ pre-
bet semina q̄ indigēt bonis agricolis q̄ semi-

nent ea ⁊ augeāt ⁊ cōſumāt cōueniēter. Et in
primo ꝟtutū naturaliū.c.xiij.dixit de eo. Hi-
pocrates quē ſcimus medicoꝝ ac phoꝝ oīm
primū eſſe. ſicut aiūt ⁊ primus ſicvtiqꝫ agno
ſcens certiſſime opera nature: quas admirat̃
ſemper ⁊ nimis eā extollit iuſtā noians ⁊ ſo-
lam ſufficere ad oia. In.ij.quoqꝫ de creticis.
c.j.ſic ait. Oēs medici cōuenerūt ſuper hoc ꝙ
Hipo. fuerit ex oib⁹ hoibusvnus ex magis
veridicis ⁊ veracioꝛ in ſermone ⁊ fortioꝛ ſuꝑ
experiētiā. ⁊ in li.de ꝟtutibus aīalibus.c.ix.
iterū ſic de eo inq̇t. Hypo.oīm fide digniſſi-
mus eſt teſtis ſi quis teſtificet̃ ſicut quibuſdā
eſt mos: ſuoꝝ dogmatū veritatē ego aūt non
vt teſti credo huic viro ſicut alij multi: ſed
ꝓpterea qꝛ demōſtrationes eius inuenio cer
tas: ꝓpter hoc etiā ipm laudo. hec ipe Gal.
in pluribus quoqꝫ alijs locis ipm cōmenda
uit: modo admirabilē: modo diuiniſſimū: et
qn̄qꝫ bonoꝝ oīm ducē nihil vnqꝫ falſo nec
fabuloſe dixit appellauit. Nec ſolū Gal. ſed
etiam Auicē. in prima. iiij. tractatu.ij.c.vlt.
laudauit ipm ꝑmaxime cui⁹ textus ſeriē ob
traducētis defectū intricatā ⁊ vix intelligibi
lē nō adduco: ſed loco ei⁹ gentilis expoſitio-
nē: qui principē ſic velle dilucidat di. Cōce-
dere qđ dixit Hipocrates eſt cōcedere rē vi-
ſam: rē auditā: ⁊ rē expertā: ⁊ rē phiſyce ꝓba
tā. ipſe eñ fuit phs ⁊ expert⁹ q̇ nō ſcripſiſſet
ſi non vidiſſet ⁊ audiuiſſet qđ ſcripſit. Ecce
igit̃ q̄tū a viris dignis Hipo. cōmendet̃: be
ne ergo diximus ſupra ꝙ in primis medicus
debet legere libros ei⁹: poſt illos ꝟo Gal. vo
lumina ſunt ab eo ꝑlegēda: que ⁊ ſi plura q̄
centū exiſtant: nullus tñ ex eoꝝ multitudine
terreri debet: qꝛ in eis tota atqꝫ ꝑfecta medi-
cine ſcia cōtinet̃ dicēte eo de ſeipſo in primo
regiminis acutoꝝ. cōmēto. xliij. ꝙ ſecut⁹ fuit
in oibus q̄ ſcripſit ſnias Hipo. que ſunt ſcie
certe valde. in li. quoqꝫ ſecretoꝝ ſuoꝝ in ru-
brica q̄ eſt ad dolorē capitis ⁊ ad lachrymas
oculoꝝ dixit. qui vult eſſe prudēs in arte iſta
ſcꝫ medicine legat libros meos: ⁊ tūc vtatur
iſtis medicinis quas ego compoſui ⁊ exper-
tus ſum poſtqꝫ cognouerit cōplexiones vtē-
tiū eis. quō aūt medic⁹ legere debeat li. ſuos
docuit ipe in.iij. interioꝝ.c.iij.di. Precoꝛ vi
dētes meos lib. illam inueſtigationē ⁊ impe-
dimentū dimittere qđ faciūt illi q̇ ſophiſticā
intētionē inueſtigāt: qꝛ hec intentio nō gene-
rat niſi bellū ⁊ rabiē abſqꝫ vllo ꝓficuo: ⁊ con
uertāt ſe ad indagationē veritati ꝑtingentē.
ipe ꝓfecto ſcđs poſt Hipo. nō immerito ha
bitus fuit: ⁊ ſua doctrina ſapiētis nomē ſibi
vendicauit: vt ipm Auicen. ⁊ Raſis ſepius
appellarūt dicētes inq̇t ſapiens Gal. ⁊c̄. Et
certe ipe medicinalē artē ꝑfecit dicēte ſectaꝝ
Cōmentatoꝛ. Hipo. veluti ſemina nobis tra
didit. Gal. aūt ſemina illa excoluit ⁊ ꝓpaga-
uit ⁊ ꝑfectionē impoſuit. ⁊ nō ſolū hi: ſed pre
cipuus medicoꝝ ſtimulus Auerro. in.ij. col-
liget.c. de mēbris hanelit⁹. eū plurimū cōmē
dauit dicens. in maiori ꝑte rerū de q̇bus opi
nātur hoies ꝙ Gal. cōtradicat Ariſto. nō eſt
vera cōtradictio: ſed ſicut additiōes ⁊ cōple-
menta. ⁊ in.v. colliget iterū dixit de eo ꝙ fuit
verax ⁊ legalis experimentatoꝛ in hac arte. ſ.
medicine: ⁊ nullus eſt qui poſſit ei cōparari.
Debet etiā medicusvidere li. Auēzo. qui glo
rioſus fuit medic⁹: vt Raſis eſt teſtificat⁹ cui
in hac ſcia debet cōcedi corona: qꝛ vixit cētū
⁊ trigintaquinqꝫ annis. ⁊ in. xl. anno in hac
arte operari cepit: ⁊ in bono obijt ſtatu ⁊ in
ambitu ſcie vidit q̄ta videre et cognoſcere
potuit: ergo ſuis lib. credendū eſt ⁊ ſuo teſti-
monio inquit Auerro. de ipo colliget. iiij. et
in.vij. lib. eiuſdē ait de eo ꝙ in lib. Auenzoar
medicine theſaur⁹ patet manifeſte. Debet ſi-
militer medicus legere et videre lib. Raſis:
Haliabatis: Anicēne: Iſaac: Meſue: ⁊ cete-
roꝝ ſapiētū antiquoꝝ. qui q̄ta laude digni
ſint nō eſt opus dicere: cū ſatis admodū eoꝝ
oꝑa quales q̄tiqꝫ fuerint manifeſtiſſime de-
clarent circa quorum volumina omnē ope-
ram ⁊ omnem induſtriam: vt ea intelligat: de
bet medic⁹ adhibere. qm̄ antiqui teſte Gal.
in.j. de criſi.c. vj. cōuertebant oīa ſtudia ſua
ad cognoſcēdū ipaꝝ rerū veritatē. Illi aūt q̇
nr̄i tꝑis ſunt oēs preter paucos cōſumūt eta
tes ſuas ī noib⁹: ⁊ pretermittūt res q̄s noia
ſignificāt. Et ideo poſtqꝫ veteresviderit ⁊ in
tellexerit approbatos etiā modernos legere
nō pigeat his regiōib⁹ ⁊ tꝑib⁹ accōmodatos
⁊ cōſolantes magis antiquoꝝ medicamina.

¶Cap̄.x.in quo auctor ostendit medicū eligendum practicum siue expertum ac boni iudicij esse oportere.

CUm vniuersalia ad medici eligendi ꝑfectionē nō sufficiāt:sȝ etiā ꝑticularia requirant.iō necesse est vt medic⁹ etiā sapiētissim⁹:si ꝑfectus dici meret:vt in suo magisterio ꝑatus fuerit : cū dicat Hali in.iij.tegni commento cxcviij.ꝙ medici ſm ꝟitatē sunt medici ꝑationis:ꝛ eoꝝ occupatio est in ꝑatiōe ꝛ nō i ꝟbis ꝛ sermōe.qđ sensisse videt Gal.in.vj.li. de ingenio sanitatis.c.j.di.Nō est veꝝ aliquē esse medicū eo ꝙ scit seꝑationē iūcture cuiuslibet mēbri solidari debere:medicus em̄ est si sciuerit cū q̄b⁹ solidatio fiat.ꝛ in.ij. terapētice.c.vlt.inq̄t exercitatū ad oīa ꝛ natura prudētē oportet esse medicū.In.iij.quoqȝ de crisi.c.iiij.sic ait.necessariū est vt sit medic⁹acuti sensus ꝛ iā ꝑ̄limo exercitat⁹exercitio.Ex q̄ quidē s̄nia ꝛ ex ꝟbo illo ꝑ̄limo innuit nobis Gal.medicū etiā exꝑtū esse debere: ꝛ apprime q̄dē qm̄ exꝑiētia est illa q̄ artē fecit:inexꝑiētia ꝟo casum teste pħo in.j.methaphisi. vbi postpauca subiunxit.si sine exꝑimēto q̄s rōnē habeat ꝛ vniuersale q̄dē cognoscat:hoc aūt singulare ignoret:multotiēs q̄dē curatione peccabit: a quo sūpsit Auer.in.j.cōmento cāticorū Auicē.di.nō sufficit in medicina rō sine exꝑimēto neqȝ exꝑimētū sine rōne sȝ vtrūqȝ exigit simul.ꝛ idē in.vij.colliget sic ait.In arte medicine necessaria est preter reꝝ vniuersaliū cognitionē:exꝑiētia ꝓpter quā ꝑticularis ꝑ̄ncipia habeant i eo qđ in vnoquoqȝ indiuiduo fieri debet.ꝛ infra dixit. ars medicine est magis appropriata exꝑiētie q̄ȝ rōni: et ꝓpterea laici ꝛ iuuenes q̄ res nō sunt exꝑti imperfectores existūt:vt Rasis inq̄t in.vj.suorū affori smoꝝ a quo sumpsit Damasce.cū inq̄t nulli credēdū est studioso medico nisi etatis sit cōprobato.q̄propter cōcludēdū est cū nr̄o padubanēsi dicēte nō ꝟbo sȝ ope medicū esse oportet:studiosum.s.ꝛ magis exercitatū:quē bonū practicū vulgares solēt appellare.Hic equidē ꝑter sciam ac practicā debet existimationis ꝛ naturalis iudicij bonitatē habere:q̄ q̄ȝtū sit medicantibus oportuna declarauit Hali rodoā.in.iij.tegni cōmēto.cv.di. Melior medicorū est ille cuius existimatio artificialis est ꝓpinq̄or veritati ꝛ nō ꝑ̄parat illđ nisi cū multitudine studij in operatione huius artis ꝛ bonitatis scie precedētis per ingenium sanitatis ꝛc.qđ sensisse videtur Gal.in j.de creticis.c.xj.cū ait.Necessariū est vt non sit medicus qui medicat recte nisi ille qui indicauit prius super euȝ recte: quia optimus medic⁹ est antecedēs cū iudicio.ꝛ propterea in.ij.de crisi.c.iiij.sic inquit.Medic⁹ q̄ nō valet discernere inter febrē tertianā ꝛ quartanā a p̄io die egritudinis iꝑ̄e nō est i aliquo gradu medicine.Rasis quoqȝ in.vj.suoruȝ afforismorū li.sic ait.Cōplexio boni ingenij hominis oꝑe medicie ꝛ pħie ꝛ cogitatiue ꝑ̄ualet a quo sūpsit Damasce.cū dixit.Ingeniuȝ naturale medici cū paruo etiā artis fūdamēto adiuuat naturā:innaturale ꝟo cōtrariuȝ. Nec sine cā ꝑfecto dixit naturale:q̄ hmōi ex natura tm̄ ꝛ nō ex arte fieri solet prout dixit Gal.in.ij.de crisi.c.vij.in hūc modū.si medicus habet aliq̄d de cōꝑ̄hēsione ꝛ existimatione ꝛ de intellectu aut nō habeat nō inest vnicuiqȝ hoīm nisi ex natura ꝛ nō acq̄sitū. Quare re bon⁹ ꝛ eligend⁹medic⁹hāc inter ceteras cōditiōes necessarias debet habere.s. vt bonū ac ꝑspicax habeat ingeniū:iudiciū rectuȝ integrūqȝ atqȝ ꝑfectā existimationē: q̄ i multis sue artis rebus eū plurimū adiuuant.

¶Cap̄.xj.in quo ponūtur ꝯditiōes medici eligendi se tenētes ex parte corporis.

COnditiones medici eligēdi ex ꝑte sui corꝑis cōsiderāde ꝛ ꝓ posse in eo reꝑiende sunt in duplici dr̄ia. Aliq̄ em̄ ꝑtes corporis respiciūt: quedaȝ ꝟo totū corpus cōcernūt.De primis dicamus ꝙ medicus caput sanum ꝛ oculos precipue illesos debet habere : caput quideȝ bene complexionatum optimeqȝ compositionatum queadmodū ostendit Gal. in lib. tegni.ꝛ in.x.de iuuamentis membroꝝ.c.vltimo.vt ventriculis capitis eius debite distinctis ꝛ separatis existentibus bonum ingeniū

tenaceq́ʒ memoriā: cogitatiuā ꝛ ceteras virtutes interiores pfectas habeat vt bn̄ discurrere ac bene apprehendere: meliusq́ʒ recordari de rebus sibi necessarijs possit: visum similiter seu oculoꝝ aciē sine defectu aliq̄ vtrine ꝛ cōtentoꝝ in ea ac reliquoꝝ exeūtiuʒ differentias bene valeat intueri: alr̄ em̄ colores ꝛ reliqua talia nō bn̄ posset perpēdere. ꝛ hoc est qđ sensit Hali in.iij.tegni.cōmēto.cv.di. oportet vt medic⁹ sit memorās fortis bone ꝛ velocis solertie: sani intellectus ac bone visionis. Silr̄ ꝛ in cūctis sensib⁹ sit perfectus ꝛ maxime in sensu tact⁹ vt acuitates ꝛ remissiōes caloris febriū: pulsuū quoqʒ differētias ꝛ eorū diuersitates facile pcipiat. Boni etiā auditus esse dʒ: vt si q̄d occultū voluerit ei īfirmus reuelare: possit sol⁹ audire. boni quoqʒ gustus sit vt vinoꝝ q̄litates ꝛ reliquoꝝ taliū ꝓ infirmis: cōsiderādas valeat cōprehēdere. Non minusqʒ sani odoratus ipm̄ esse oportet vt fetores exeuntiū cognoscat: q̄ multa ei mōstrabūt significantia: sit etiā lingua expedit⁹ vt ab infirmo ꝛ ab astantibus intelligaꝶ: sufficiens etiā bene interrogare patiētes. quod sibi est maxime necessariū: licet q̄ʒ plures nostrū id non obseruēt. Et ꝙ ita sit patet ꝑ Rasim in libro.xxv.continētis.c.ix. dicentis auctoritate iudei. Debet esse medic⁹ hilaris bone facultatis locutionis ꝛ non dissolute: non iracūdus: nō velox: non appetēs neqʒ cupid⁹ in diuitijs ꝛc̄. patet etiā s̄m quod diximus ꝑ Damasce. in suis affforismis dicentē. Gloriosoꝝ supbiā ꝛ naturale multiloquiū si sapias ꝯtēnas nec te egrū interrogare ꝑ oīa pudeat nec esse debet sine prudētia: interitū vllo mō significans patienti immo sibi cauere dʒ ne verbū aliqđ ꝓferat suspectum ꝛ inaduertenter ꝛ si mori iā patiētē intuereꝶ: quinimo potius semp ipm̄ confortet: cū iubeat Rasis in vj. suorū afforis. hoc maxime debere obseruari dicens. Doctores medicine egros debent cōsolari etiam si signa mortis ppendant. qđ similiter voluit Damascenus cū ait. Oportet te infirmo salutem promittere semp: nec illum vnq̄ʒ a spe deponere ꝛ si ipse desperes: neqʒ sit medicus hanelitus vel sudoris fetidi: vt patet manifeste totū similiter corp⁹ sanum habeat ꝛ forte vt continuo studio ac infirmoꝝ sollicitudini possit incūbere ꝛ sepius eos visitare ꝛ permaxime acute laborantes dicēte Rasi.in.x. Almansoris.c.j. Febricitātes acute necesse est vt medic⁹ sepe videat: ꝛ ꝓpterea medici cōplexio: vt idē dixit in affforismis: debet esse tēpata.s. sana ꝛ fortis ꝛ nō ibecillis ꝛc̄. Debet pterea medic⁹ mediocris esse habitudinis ꝛ stature: neqʒ sit valde pulcher ꝛ decor⁹: neqʒ cōpt⁹ vt femina: neqʒ turpis aut deformis adeo vt ab hoib⁹ aspernaꝶ: neqʒ gygāte⁹ aut homūculus: sed medius vt noster dixit padubanensis. qđ sensit etiā Damasce. in suis afforis. dicēs. Medicus mediocris q̄litatis debet esse vt nō nimis mūdus.i. ornat⁹ ꝛ cōpt⁹ admireꝶ neqʒ ex toto aspnatur ꝛ ꝙ ita glosandū sit verbū illđ mūdus appet ex his q̄ dixit Rasis in lib.xxv. cōtinētis. c. ix. cū ait. debet eē medicus mūd⁹ in corpe: facie: capillis: ꝛ alijs mēbris ei⁹: ꝛ idumēta ipi⁹ debent esse mūda. hoc em̄ cōueniēs est: sicut superflu⁹ ornat⁹ vituperaꝶ iuxta illud. Sint pcul a nobis iuuenes vt femina compti. Debet etiā bn̄ vestit⁹ ꝛ satis ditat⁹ esse medic⁹: ꝛ nō indigere adminiculātib⁹ bonis fortune sine q̄bus nō cōtingit esse felicē. Et si pauper sit ꝛ studiosus a potētib⁹ debet adiuuari ne indigentie causa nephanduʒ aliquod coact⁹ sit perpetrare ꝛc̄.

¶ Cap. xij. docet eligere medicū ex vita ei⁹ ꝛ cōplet sermonē de medicis ꝛ eorū electione.

Hoc caplm̄ erit tāq̄ʒ supioꝝ breuis epilog⁹ vtilis eq̄deʒ ꝛ snīa plenus cū accepim ipm̄ ex.iiij. Almāso.c. vlti. dicētis. Ualde cōsiderari dʒ in quib⁹ vitā suā expedit medicus ꝛ in quibus illud quod de suo preterijt tempore exercuit atqʒ de quib⁹ stando solus cogitat. Si enim sue vite spacium medicorum ac philosophorum libros perscrutando preterijt: eiusqʒ studium est quando solus stat: eos diligenter intueri: bona de eo haberi potest suspitio ꝛ prosequitur. Si autē vite sue spacium in alijs q̄ʒ in his quorū fecimus mentionem: preteriuit

ac solus stando in cātilenis ꝛ in instrumētis musicis delectatur inebriari quoqꝫ atqꝫ his similia cōcupiscit: nō nisi de eo mala pōt haberi suspitio. Postqꝫ autē scitū fuerit ꝙ ipe frequēter libros intueat: ꝯsiderādū erit qualis sit eius astutia atqꝫ ingeniū: ꝛ an cū loquacibus ꝛ oppositorib⁹ sit cōuersatus: ꝛ si in eo sit potentia ꝑscrutandi ꝛ medicādi vel non. Et postqꝫ eū libros legere ac itelligere notū fuerit perquirēdū erit an infirmorū cura laborauerit ꝛ eis medicat⁹ fuerit: atqꝫ si hoc in ciuitatib⁹ famosis vbi medici ac infirmi mlti sūt egerit diligent erit ꝑscrutādū: an nō. Qui aūt hec duo habere īuēt⁹ fuerit: sapiēs erit ꝛ alijs ꝑferri debet: qđ si cōtingat alicui vnuꝫ istorū deesse: cōueniētius est vt opandi magisterū ei desit ita tñ ꝙ nō penit⁹ eius expers existat ꝛc. Et post aliqua subiūxit. Si qs aut hui⁹ doctrine nomē sit adept⁹ q̄ lr̄as nō nouit: vel si lr̄as nouit verba nō intelligit: nec etiā cū sapientibus morat⁹ fuerit: nō est confidendū in eo: neqꝫ sue sapientie credēdū: immo sciendū est eū nullo mō posse ꝓficere. impossibile est eñ vnū hoiem etiā si lōgo tpe viuat hui⁹ doctrine ꝑ se maximā cōsequi ꝑtem nisi ſm ꝑcedētiū incesserit regulā. Huius eñ doctrie q̄ztitas vite hois mēsurā excedit plurimū. ꝛ post pauca etiā subdit. q̄ aūt de hac doctrina vsqꝫ nūc aliqđ sunt cōsecuti nō pauci fuerūt nec in breui hoc cōsecuti sunt: ſꝫ fuerunt mille: ꝛ in mille annis hoc adepti sunt. Quoꝝ libros si q̄ frequēter ꝑscrutat⁹ fuerit in breui oēs videre videbit ac si illis mille annis vixisset: ꝛ illorū laborē mille annis ptulisset hec ipe. Ex qb⁹ colligi pōt ꝙ studiosus ꝛ lector assidu⁹ debet medic⁹ eē: practic⁹ etiā ꝛ reb⁹ secularib⁹ minime dedit⁹: quēadmodū ꝛ nos ī supiorib⁹ declarauim⁹. ego aūt ꝑcor hūc meū librū legētes: si de hac materia longū ac tediosuꝫ feci sermonē plusqꝫ forsitā decēs erat: veniā mihi tribuāt: rē eñ existimaui pmaxie necessariā posse scire virū talē īuenire ī manib⁹ cui⁹ vita reb⁹ oib⁹ carior ꝑciosior qꝫ cōfidenter ꝛ absqꝫ periculo reponatur.

¶ Cap. xiiij. ōndit ꝙ medic⁹ elect⁹ debeat cōplexionē sui dñi naturalē cognoscere ꝛ quō.

Postqꝫ igit medicus elect⁹ fuerit vt supra dixim⁹: dꝫ ꝑmit⁹ cōplexionē dñi sui naturalē cōsiderare ꝛ ipam optie intelligere: tū qꝛ ipam cōseruet si sana sit: vel in meli⁹ reducat si valde a tēpamento lapsa fuerit: tū qꝛ sciat egritudīes curare: si ī aliquas dñs inciderit. Quod minime facere posset nisi naturā ꝛ naturalē cōplexionē sui dñi cognouerit: vt voluit Gal. ī introductorio medicoꝝ cū ait: neqꝫ in sanitate custodire neqꝫ in egrotātib⁹ causiologizare: neqꝫ significare: neqꝫ curare recte poterit vtiqꝫ quis: qui nō ꝑscrutat⁹ fuerit ex qb⁹ elemētis cōsistat hō: ꝛ qualr euersis his q̄ a ꝑncipio natura fiūt. Et in. iij. de īgenio sanitatis. c. iiij. sic dixit Curatiōes fieri nō pñt nisi cū scīa complexionū corpoꝝ medicādorū: aliter eñ non possum⁹ ad cōplementū artis peruenire. ꝛ in c. ix. eiusdem inquit. ꝑmitus qđ oportet considerari ab essentia morbi sumenduꝫ est. hoc aūt fieri nō pōt nisi prio cōplexio toti⁹ corporis infirmi cognoscat. Cuius cām ꝛ rōnē innuit in. iij. terapētice. c. xij. dicēs. Naturā nosce oportet eius qđ curat corpis vt q̄ztū amota eius egritudo a cōmoderatiōe scientes imponam⁹ ei qđ illā infrigidet mēsurā palā est ergo naturā īfirmi necessario esse inuestigandā: vt idē ait in. vij. eiusdē. c. Cōcludam⁹ ergo cū eodē in. ij. de accidēti ꝛ morbo. c. iij. dicēte. Necesse est vt studeas in sciēdis naturis corpoꝝ ꝛ eoꝝ cōplexionē in quib⁹ dispositio efficit. Et nō oportet esse de nūero illorū de quibus facit mētionē in. iij. terapētice. c. penulti. dicēs. Nōnulli neqꝫ q̄rūt neqꝫ cognoscūt cōplexionē infirmorū ꝛ ſm puerbiū vna forma calcei oēs calceāt. Debet igitur medicus cōplexionem sui dñi totis viribus indagare qm̄ nō facile cognoscitur: vt Gal. ōndit ī. xij. c. libri preallegati dicēs. Dignoscere decet complexiōes corporum. est aūt valde difficile hoc tale ꝛ alibi per multas ꝛ difficiles cognitiones vniuscuiusqꝫ particularū complexio inuenitur ꝛ coniecturatiue magis q̄ꝫ disciplinatiue. Ex quo modū inueniendi cōplexionē nobis ostendit: scilicet vt prius cōplexiones particularū corporis notemus et

precipue principaliū sicut etiā docuit Auer. in quarto colliget.c.j.dicens.Cognitis mēbrorū principaliū cōplexionibus poterimus iudicare super cōplexionē totius.Debet igitur medicus inuestigare primo cōplexionē cordis quod nobilissimum est mēbrorum: vt dixit Cōmentator in.ij.celi.cōmento.lxxiiij. Ipsum enī est princeps primus ꝛ sequit̄ ipm̄ in principatu cerebrū:deinde epar:postea vero testiculi:vt etiā Hali refert in.ij.tegni.cōmeto.xcj. Cōsiderās ergo si dñs sit impiger ad actiones:si audax:si irascibilis : si pilosus:si habeat pectus amplū carnosum ꝛ hmōi. et tunc arguat cordis caliditatē maiorē ꝛ minorem sm̄ signorū intensionē vel remissionem. Si vero his contraria pcipiet super frigiditatē sui cordis iudicabit:ꝛ per alia hmōi signa posita a Gal.in.ij.tegni.textu comenti. lxiij. ꝛ a Rasi.in.ij.Almāsoris.c.x.ꝛ ab Auicē. in ij.primi.necnon ab Auerroi in .iiij. colliget. Consideret preterea cerebrū qd domus est rōnalis aie:vt dixit Gal.in.j.de regimie sanitatis.ꝛ notet ingeniū ꝛ memoriā : mobilitatem mentis:faciei colorē.capillos rubeos vel nigros:ꝛ eorū cremētū ꝛ crispitudinē vel planitiē: ꝛ cōsideret etiā si ex odoribꝰ ꝛ calefacientibꝰ ledat:ꝛ videat si orta a cerebro sint grossa ampla:caputqꝫ bñ formatū:poterit ex his iudicare sup caliditatē cerebri: ꝛ p contraria sup frigiditatē.Consimili mō p magnitudinē venarū ꝛ earū āplitudinē ꝛ longitudinem digitorū ꝛ citrinitatē ꝛ ardorē exeūtiū ꝛ nocumētū cōsequēs ex rebus calidis ꝛ p operationes ꝛ talia hmōi signa posita a Gal.in.ij. tegni.textu cōmenti.lxxviij.ꝛ. ij. Almāsoris c.ij.poterit iudicare super caliditatē epatis: ꝛ per opposita sup frigiditatē. Et cōsilr p proportionalia signa cōprehēdere dispositiōes renū ꝛ testium:debet quoqꝫ complexionē stomachi intelligere:qui licet non sit mēbrū principale:est tamen principalibus deseruiens: ꝛ primus mēbrorū cocus p appetitū:sitim:digestionē:eructuationē:lingue colorē:saporē oris:vomitum:ꝛ per nocumentū vel iuuamētum ab extrinsecis illatum facile intelliget an calidus vel frigidus humidus vel siccus stomachus extiterit.Sic igit̄ oibus consideratis:computū faciat:q̄d ex tali summa resultet ꝛ sciet que sit totius corporis habitudo ꝛ cōplexio:cum totius habitudines assimilentur cordi ꝛ epati ꝛ ceteris:vt Gal. inqt in. ij. tegni.textu cōmenti.xcij. Vñ si principaliora mēbra calida fuerint ꝛ humida corpus inde resultabit sanguineū:si vero calida ꝛ sicca colericū:ꝛ sic de alijs suo modo vt bñ expertus ꝛ studiosus medicus intelligit quē nō vt edoceā hec scripsi:sed vt dñs eius cognoscat eū recto calle procedere:cum ordinē quem scribimus obseruauerit.

¶Cap.xiiij.ondit q medicꝰ debet cognoscere ꝛ intelligere consuetudinē ꝛ vitam dñi sui ꝛ demum quid ipse agere debeat.

Necessaria est medico rerū naturaliū cognitio vt pter naturalia possit facile cū oporteat remouere:vt sensit Gal.in.ij. de ingenio sanitatis.c.iiij.dicēs. Si naturalia non agnoueris eorū q̄ sunt extra naturā noticiā nullatenus habebis. Est quoqꝫ necessaria vt naturale sit custodiendū ꝛ confirmādū:qd aūt est extra naturā expellendū:vt idē inquit in.iij.lib.eiusdē. Cōsiderata ergo cōplexione ꝛ corporis cōpositiōe:cōsequenter erit intelligēda cōsuetudo cū altera sit natura:vt Cōmentator ait in.j. phisy. cōmento.lxxj.ꝛ Aristo.in libello de mēoria: ꝛ in plurisqꝫ alijs locis.Qd etiā voluit Gal. in.iij.de igenio sanitatis.c.vij.dicēs. Antiq̄ studuerūt in sciēda ꝯsuetudie q2 p eā sciebāt ꝓprietatē nature ifirmorū.ꝛ in.iij.terapētice c.penul.ait.Nō paruā quādā ꝛ ignobilē intētionē in auxiliorū inuentione existimamꝰ esse cōsuetudinē . in lib. quoqꝫ de assuetudinibꝰ iterū de ea sic scripsit.Oportet multā ꝯsiderationē facere de assuetudine ꝛ dissuetudine debētē sm̄ modū mederi.ꝛ si non dz in mltis eorū q̄ sm̄ medicinā claudicare:ꝛ subdit.hec quidē gloriosissimi medicorū Erasi.ꝛ Hipo. dixerūt de virtute assuetudinū nō rōni inuentione eorū attribuētes:sed ex apte apparētibus docti.quēadmodū q̄ppe ꝛ alios hoies quicūqꝫ non sicut sues vel asini viuunt sed

assequūtur a q̄bus iuuant ꝛ nocent: lȝ audi re quotidie dicētes assuetos esse circa hunc cibū ꝛ hūc potū:ꝛ ꝑpter hoc non posse relin quere eos:etem̄ nocent ꝯm trāsit⁹ ꝛc̄. hec ipe. ꝛ ꝑpterea dixit Rasis in lib.vj.suoꝝ affoꝛis moꝛū. Decet magistrū egri cōsuetudinem co gnoscere in sanitate:vt cū res ipsi placentes in sanitate cognouerit ei ꝑmittat cū ab egri tudine ereptus fuerit. Intelligat igit medic⁹ q̄ꝫtum dn̄s ei⁹ exercitare se ꝯsueuerit:quoue exercitij gn̄e q̄bus vti cibarijs q̄ꝫtūcꝫ come dere:q̄ꝫtū doꝛmire ꝛ vigilare ꝯsueuerit. Qui bus quocꝫ rebus delectet:q̄bus iuuet:ꝛ a q̄ bus ledi solitus sit:ꝛ q̄ sint illa bn̄ ꝑpendat ꝛ sit̄ia inuestiget. Interroget etiā si nocumē tū aut lesionē i oculis:dētib⁹:stomacho:sple ne:renibus:vesica:vel in aliquo alio mēbꝛo rū suoꝝ sentiat in p̄ntiarum vel alias in eis passus sit:si quocꝫ egrotare sit consuet⁹ ꝛ in quo tp̄e āni q̄buscꝫ remedijs sanari exami net. Intelligat quocꝫ si quolibet āno flobo tomari vel aliquo mō purgari sit ꝯsuetus:si militer ꝛ de oīb⁹ talibus:cūcꝫ hec oīa bn̄ no tauerit dꝫ considerare denuo si cōplexio sua talis:aut alicui⁹ mēbꝛoꝝ valde lapsa fuerit a tēpamēto vt si stōm male dispositū vel renes ꝛ hmōi inuenerit an̄ oīa si tp̄s ānī ꝛ cetera cō sentiāt:purget si op⁹ fuerit ꝛ ꝯfoꝛtet: postq̄ꝫ malā illā dispositionē pꝛoposse suo remoue rit ꝛ postea ꝯseruet ip̄m ne iterū recidiuet. si aūt coꝛpus totū oēmcꝫ p̄te ei⁹ sanā inuenerit a tēperamēto tn̄ lapsam notabilr̄:ꝛ de ei⁹ re ductione spē habeat reducere dꝫ in tātū cōti nēs contēperātias minuēdo in q̄ꝫtū eucrasia coꝛrupta fuerit ꝯꝫ ꝙ docuit Gal̄.in.iij.tegni textu cōmēti.xxviij.ꝛ textu cōmenti.l.vbi sic inquit. Si velis ꝑmutare coꝛp⁹ puta calidū ꝛ siccuꝫ:non sunt administrāde calide ꝛ sicce diete:sed que tantū eucrata crasi frigidioꝛes ꝛ humidioꝛes q̄ꝫtū natura ei⁹ erat calidioꝛ et sicciꝛ:ꝛ sic de alijs suo mō. Si ꝟo coꝛp⁹ ꝯm se totū sanū ꝛ robustū satiscꝫ bn̄ cōplexiona tum ꝛ cōpositionatū iuenerit:sit medici stu diū conseruare ip̄m ꝑut reperit offerēdo sibi similia iuxta illud Gal̄.in.iij. tegni dicētis. Opoꝛtet vt offeras similia similibus qn̄ ser uare vis coꝛpis crasim q̄lez accepit. Et sic ei oīa ꝓpoꝛtionabilia ꝛ cōseruātia administra bit:contraria quecꝫ ꝓhibebit ꝙ si ꝑut virū sapientē decet gubernare ꝛ conseruare ipsum sciuerit ꝛ dn̄s obediens fuerit pꝛoculdubio vitā dn̄i sui ꝑ multos ānos sine aliquo nocu mēto nedū abscꝫ aliq̄ infirmitate ꝓlōgabit.

¶ Capitulū.xv.demonstrat quod regimen sanitatis sit vnicuiqȝ hominum quantūuis sanissimo necessarium.

Quam plures eq̄dez:vt pleriqȝ faciūt q̄tidie dicēt. Si san⁹ sum totus ac bn̄ cōplexionat⁹ atqȝ foꝛtis q̄d opus est medico con seruāre.nōne ipsa natura se so la sufficiēs est cōseruare? De quoꝝ secta fuit ille veronēsis plinius q̄ medicos aiarū nego ciatoꝛes ausus est appellare. Quib⁹ dico ꝙ errant pꝛofecto si regimen conseruatiuuȝ sue foꝛtitudinis ac roboꝛis a medico dirigendū neglexerit:pꝛopterea ꝙ talis gubernatio est vite vniuscuiusqȝ necessaria cum coꝛpus no strum quantūuis sanissimum facile irregu latum cadat in egritudinem:vt ipsa docet ex perientia. Quod tamen non esset nisi coꝛpus mutabile foꝛet dicente Gal̄.in libꝛo de consti tutione artis medicatiue.c.x. Non enim indi geret coꝛpus arte pꝛocurante custodito in co pꝛimo habitu:sed hoc ipsum est causa in in digendo pꝛocuratiua arte scilicet: quoniam diafoꝛatur:ꝛ non permanet tale quale erat ante:quod etiam voluit in.iij.tegni cum ait. Quod si impassibile esset ꝛ immutabile coꝛ pus ꝛ semper maneret in optima cōpositio ne tunc nihil indigeret arte constituēte ip̄m qm̄ ꝟo imutatur ꝛ coꝛrūpit ꝛ cōuertit nō ser uans quā habebat a ꝑncipio consistentiā ꝓ curatione ꝯm hoc indiget propter hoc igit quot modis alteratur coꝛpus totidem ꝛ ge nera pꝛocurationis habebit: hoc est conser uantium causarum. Et postpauca subiun xit alteratur coꝛpus a quibusdam ex necessi tate a quibusdam ꝟo non ex necessitate: di co aūt ex necessitate q̄dem q̄b⁹ ipossibile est ipsum non appꝛoximare nanqȝ semper incō tinēti imoꝛari et comedere et bibere: et vigi

lare:necessariū est ei:gladijs vo ꝛ bestijs: nō
necessariū est vti:vnde in priori quidē genere
causarū circa corpus ars cōficit:circa vo se-
cūdū nequaq̄. Et postea enumerās has cau
sas dixit eas sex esse.s. aer:motus:qes:cibus
ꝛ potus:somn⁹ ꝛ vigilia:inanitio ꝛ repletio:
ꝛ accidētia aīe quorū singulū si indigenti cor
pori adducat ꝛ in cōpetenti q̄titate ꝛ quali-
tate salubre fit nihil vo indigēti oīno oblatū
aut nō incōpetēti mēsura ꝛ q̄titate egrū con
stituitur. hec Gal. ad litterā. Que fuit etiam
snīa Aristo. in. xix. pblematum problemate
xxxviij. dicētis. Laborātes ꝛ bibētes ꝛ cōme
dentes ordinate saluamus ꝛ augem⁹ naturā
ꝛ virtutē:inordinate aūt rūpimus ꝛ stupefa-
cimus ipam. Que aūt sit hmōi ordinatio nō
est possibile scire nisi a peritissimo in hac ar-
te:ꝛ ppterea est necesse vt medicus sapiens
q̄lis est. quē supradixim⁹ p tali regimine ne-
cessario habeat ꝛ cōtinue ex suo sapienti con
silio gubernet. Et ipe diriget oīa q̄cūq̄ scri-
pta sunt in hoc libro ꝛ appropriabit ea com
plexioni:etati:cōsuetudini:regioni:ꝛ ceteris
talibus dn̄i sui in debita ꝛ sibi pportionata
q̄titate ꝛ q̄litate:q̇ vo ppter impotētiā me-
dicū cōtinue in domo sua nō poterit habere
hūc saltē librū sibi emat in quo regimē oīe
traditur sanitatis ꝛ ipsum legat psepe ꝛ ob-
seruet q̄cūq̄ legerit tāq̄ maxime i sui salutē
necessaria put illustres antiquoꝝ scripserūt
quoꝝ snīas ꝛ verba in ppria forma apposui
vt q lectores mee iuuenili nō crederent etati
dictis sapiētū allegatis fidē adhiberēt. Scri
bā igit prio de aere ꝛ de ei⁹ anexis:deīde de
exercitio: postea de cibis ꝛ potibus:ꝛ sic de
alijs successiue fm q supra dictū est de mēte
Gal. vt vnusquisq̄ itelligat quot ꝛ q̄ta sint
in eis obseruanda in sue sanitatis custodia.
Cū quibus si se recte gubernauerit pculdu-
bio nūq̄ medicinis indigebit sanusq̄ p suas
discurret etates vsq̄ ad suū vite terminum
quē pterire nō poterit iuxta illd. Cōstituisti
termios ei⁹ ꝛc. Qd ei cōcedat omps ac subli-
mis omniū rerū creator trin⁹ ꝛ vnus. Amē.

¶ Capitulū. xvj. ostendit q aeris dispositio
nes considerande sint rōne multorum ex eis
prouenientium nocumentorum.

Volēs medicus sanitatē sui domi-
ni conseruare debet postq̄ ea que
supra diximus examinauerit con
siderare aeris illius regionis di-
spositionem ꝛ qualitatem et quecunq̄ alia si
bi pertinentia iuxta sententiam Haliabatis
in. v. theorice. c. ij. dicētis. Necessario inheret
medico aeris agnoscere habitudines singu-
lis tpibus ꝛ singulis locis cās etiā q̇bus im
mutat. Qd etiā sensit Hipocrates in lib. de
aere ꝛ aqua dicens. Si q̇s ad medicine statū
accedere curat necesse est prius vt anni tpa ꝛ
que in eis gn̄ant attēte reqrat. ꝛ idē in lib. de
lege ait. Cōgruit em̄ si q̇s debet medicinalē
sciam vere doceri pticipē esse nature discipli
ne:doctrine loci:aptitudinis laboris ꝛ tpis.
Et ppterea Gal. in lib. de sectis inq̇t. Ratio
nabilis medicus debet scire naturas hoim:
aquarum:locorum ꝛc̄. Auicen. quoq̄ in. ij. j.
sic ait. Medicus debet scire tēpoꝝ diuersita-
tē q̄ in vnoquoq̄ climate cōmoueri solet: p
naturā em̄ tēpoꝝ anni stat sanitas plusq̄ per
alias cās teste Auerroi in. ij. colliget. c. vlti-
mo. Et ppterea de his oībus dicēdū est. De
aere igit in primis inchoātes dicimus q du
plex existit:purus. s. ꝛ impurus:purus em̄ q
est elementū est corp⁹ simplex cui⁹ naturalis
loc⁹ est vt sit supra aquā ꝛ sub igne cui⁹ natu
ra calida est ꝛ humida ꝛc̄. vt Auicē. inquit
in prima primi. ꝛ hunc aerem nō habemus.
Alter vo impur⁹ aer existit: ꝛ est hic quē in-
spiramus ꝛ respiram⁹ de quo Princeps ait
in. ij. j. doc. ij. c. ix. Aer q̇ nos circūdat nō est
pur⁹:sed est corp⁹ in sua suba cōmixtū ex ae-
re certo ꝛ ptib⁹ aqueis vaporosis:ꝛ ptib⁹ ter
reis in fumo ꝛ nubibus surgentib⁹ ꝛ ptibus
igneis etiā: ꝛ hui⁹ aeris dispositiones debet
medic⁹ cōsiderare vt voluit Hipocrates lo-
co supius allegato dicēs. Cū medicus tēpe-
rātiā aeris tēporūq̄ discordiā prenotauerit
scia sua semper erit vtilis ad sanitatis inge-
niū in curādis quoq̄ egritudinib⁹ cōfert di
cēte Gal. in. iij. libro de ingenio sanitatis. c.
viij. in morboꝝ curatiōe inquirēdū est aeris
cōplexiones eo q afficiūt corp⁹ sicut medici
na:immo etiā plus cum nobis cōtinue adhe
reat nec ei⁹ alteratione fugere possim⁹:vt idē

inquit in.iij.terapētice.c.v.cū ait. Alias q̄dē materias ⁊ eligere ⁊ fugere possumꝰ:eam aūt materiā que ex cōtinente nos nō possibile est fugere sed necessarium est vti ea q̄ est ꝑsens qui licet frigidus sit in cōplexione cōparatione spiritus innati vt dixit Auicē.in ij.j.doc.ij.c.ij. Cū ꝓhibeat spiritum ne ad igneitatē cōuertatur ex qua ad malitiā pueniat existens elemētū nostroꝝ corporū ⁊ spirituū ⁊ emanatio nr̄is aduenientēs spiritibꝰ ⁊ causa meliorationis eoꝝ vt tēperans:vt idē dixit vbi supra. Tamē eiꝰ frigiditas nō peruenit apud nos in terris habitatis tāta q̄n aliquo mō resoluat: imo in oībꝰ resoluit dispositionibus ꝓpter illud qđ in eo existit de virtute solis ⁊ stellarū vt idē refert loco allegato. Quod etiā voluit Gal.in.iiij.de accidēti ⁊ morbo.c.vij.cū inquit. Aer q̄ vicinus est cuti dissoluit mēbra sub cuti existētia ita ꝙ inaniūtur. Sua igit caliditati naturali et q̄n̄qꝫ accidentali aer nos resoluit cuꝫ calidꝰ sit vt probat ꝯciliator ī sua.xiiij.differētia. ⁊ plus nocet q̄ꝫ cibi ⁊ potus vt idē ostendit rōnibꝰ ⁊ auctoritatibꝰ in differētia.cxiiij. Et ꝓpter hanc cām debet medicꝰ in cōseruatione sanitatis suas optime qualitates cōsiderare ⁊ nocētes eiꝰ dispōnes vt corrigere ⁊ rectificare possit que incōuenientes sunt ⁊ bonas eligere.

¶ Cap.xvij.docet cognoscere q̄ aer bonꝰ sit ⁊ eligēdus ⁊ q̄ malus existat fugiendus.

Non est dubiū supradictorum rōne ꝙ q̄ suā vult ꝯseruare sanitatē vt in bono aere viuere debeat. Quis ꝟo bonꝰ ⁊ quis malꝰ sit in hoc.c.dicēdū est vt vnusq̄sqꝫ bonū ac laudabilē a nō bono possit distinguere. Incipiamꝰ igitur cū Principe nostro Auicē.in.ij.j.dicente. Aer quideꝫ dū est tēperatus ⁊ clarus neqꝫ substantia extranea complexioni spiritus contraria ei admiscetur:est sanitatem efficiens ⁊ ipsam conseruans:cum ꝟo est econtrario contrarium operatur. ⁊ infra subiunxit. Aer bone substantie est ille cui non admiscetur ex vaporibus neqꝫ ex fumis res extranea ⁊ qui discoopertus est celo neqꝫ constrictus in pietibꝰ sine muris q̄ ꝑmanet clarꝰ longinquꝰ a loco in quo oriūtur caules ⁊ eruca aut nuces aut ficus ⁊ ab oleribus putridis: ventis bonis insufflantibꝰ discoopertus. Cui cōcordat Haliabas in.v.theorice.c.x.dicēs. Aeris cōplexionis imutatio ꝓpter vapores hmōi est.si eñi habitatio sit in loco in quo stagna ⁊ paludes sint oleraqꝫ ⁊ arbores putride:sessioqꝫ in spelūcis aut domibꝰ plurime humiditatis ⁊ muscidis alijsqꝫ talibus q̄ aerē alterant ⁊ corrūpūt eius loci populus multorū est morborū putridarūqꝫ febriū q̄ multe in eis emergūt:colores eorū in croceū mutant nec cibos digerūt bñ:⁊ vires habēt paucas ⁊ debiles:⁊ mēbra eoꝝ eneruata. Quod etiā sensit Gal.in.j.de regimine sanitatis cū inquit. Bonus aer est q̄ certissime est purꝰ: est aūt talis q̄ neqꝫ stagnorū neqꝫ paludū euaporatione turbat. Aer itaqꝫ bonꝰ: vt Princeps voluit vbi supra: est ille q̄ nō est retētꝰ in terra profunda: q̄ cito calefit cū sol oritur ⁊ cito infrigidatur cū occidit: neqꝫ est strictꝰ inter parietes qui parū est ꝙ fuerūt ꝯstructi ⁊ nōdū integra ad perfectam siccitatē deuenerūt neqꝫ suffocat guttur cuꝫ attrahit. Aer ꝟo malus erit q̄ opposita:iā dictis: cōditiones habuerit:vt q̄ distēperatꝰ fuerit valde in qualitatibus suis. Nā calidꝰ aer dissoluit et laxat:si caliditas eiꝰ multa fuerit:⁊ colorem efficit citrinū ⁊ resoluit qđ de sanguine ad exteriora trahit.ipse quoqꝫ multū efficit sudorē ⁊ minuit vrinā ⁊ digestionē debilitat ⁊ sitim facit. Et in.ix.c.doc.ij.sic ait de eo. Calefacit iūcturas ⁊ laxat ⁊ hūores resoluit: ⁊ spiritū deijcit ⁊ virtutes:⁊ ꝓhibet digestionē:ꝓpterea ꝙ calorem innatū occultū resoluit:qđ instrumentū aīe existit ⁊ nature. Aer quoqꝫ distēperatus in frigiditate multū nocet debilibus ībecillē eorū calorē cōgelando porosqꝫ constipando multis infert nocumētum dicente Auicen.vbi supra ꝙ huiusmodi est mortificans ⁊ multū cōtinet materias ⁊ facit catarrū:⁊ debilitat neruos:⁊ tracheā arteriam magno impedit nocumento. Aer etiam humidus cutim lenit ⁊ corpus humectat:siccus vero denigrat cutem ⁊ eam exiccat. Sic igitur aer quilibet distēperatus ali

quo modo nocet: vt Princeps dixit loco allegato. Similiter aer turbat⁹ tristificat animã ꝛ cõmiscet humores vt idem refert in eo loco. Quod sensit Gal. in. j. de febribus ad glauconẽ. c. j. dicens. Lucidus nimis ꝛ calidus locus relaxat corpus. Frigid⁹ aũt ꝛ obscurus cõstringit: mediocriter aũt ex his tẽperatus mulcet oblectat ꝛ tẽperat. Et idõ cõcludendũ est cũ eodẽ in. j. de regimine sanitatis dicẽte. Mal⁹ aer est q̃ ex putrefactiõe animaliũ vel olerũ vel leguminũ vel stercore inquinat ꝛ qui nebulosus est ꝓpter fumũ vel stagnũ vicinũ. Debet ergo aer boni odoris esse: ꝛ ꝓpterea aer ꝓpinqu⁹ flumini in quo linũ ꝛ hmõi macerant est illaudabilis eo ꝙ turbidus: humid⁹: ꝛ fetid⁹: ꝛ ꝓpterea fit cã malarũ febriũ ꝛ pestilẽtie qñq̧: vt Auicen. voluit in. j. iiij. trac. iiij. expressius aũt id in ij. trac. eiusdẽ. iiij. sensisse videt cũ inq̃t. Qd putredo fit qñq̧ ꝓpter dispositiões extrīsecas ex aeribus malis sicut est aer pestilẽtie ꝛ aer lacunarũ ꝛ locoꝝ infusoꝝ in quibus madesiũt res vt linũ ꝛ aspaltum: fugiatur itaq̧ talis aer oĩno ꝛ ille eligat qui oĩbus melior existit qui est clarus ꝛ est subtilis in q̃ neq̧ multi existunt vapores neq̧ q̃etus neq̧ prefocatus inuenitur: sed venti boni venientes ad ipsum cõmouẽt eũ atq̧ attrahit delicat⁹ sentitur qui velociter post solis occasum infrigidatur vt Rasis inquit in almansoris iij. capitulo vigesimo quinto.

¶ Cap. xviij. ostendit locum: situm ꝛ conditiones eligende habitationis pro sanitatis conseruatione.

Postq̧ igitur bonum aerem a malo sciuerimus secernere vt supra dictũ est debet vnusquisq̧ suam volens conseruare sanitatem bonum aerem eligere maluq̧ euitare: atq̧ in bono aere suaꝫ reperire habitationem. Que proposse has habeat conditiones vt sit remota ab oleribus malis ꝛ a locis putridis vt pretactum est: aliter enim in bono aere non existeret. Deinde oportet vt sit in loco ciuitatis sane altiori: quoniam loca habitabilia alta producunt hoĩes sanos ꝛ fortes: labores multũ patientes ꝛ diuviuẽtes quẽadmodũ ꝑ oppositũ in locis habitabilibus ꝓfundis morãtes in vaporositate existũt multa ꝛ epatis habẽt debilitatem: vt dixit Auicen. in. ij. j. doc. ij. c. x. Multoq̧ diffusius Haliabas in. v. theorice. c. ix. cũ ait. dico ꝙ regiones alte ꝛ elate ꝛ loci similiter eoꝝ aer est clarus ꝛ frigide cõplexionis. Uẽtus eñ borealis illas ab altis ꝓflat locis. Et ideo popul⁹ inhabitãs est decẽs facie: ꝛ coloris fortis: san⁹ paucorũ morborum: corporaq̧ eorum hominũ magna: aerem eñ respirant clarum qui ab altis venit locis: vnde viri sunt amicitie ꝛ mansuetudinis ꝛc̃. Econtra autem se habent qui in profundis inhabitent locis vt idem diligenter scripsit ibidem. Quorum omnia causa quidem ꝛ ratio est quoniam loca alta sunt euentabilia profunda autẽ minime. Habitantes autẽ euentabiles regiones ꝛ loca tarde senescunt: in palludestribus ꝟo velociter: vt placuit magno philosophorũ Arist. in. xiiij. ꝓblematum problemate. vij. Cum quo concordare videtur Rasis in. j. libro suorum afforismorum dicens. Non euadit homo qui mari vicinus existit ꝛ lacunis vt prolongetur in etate nec a debilitate membrorꝰ nec ab amissione luminis ꝛc̃. Sit itaq̧ locus habitationis altior q̧ esse possit. Sed si quis obijceret: hoc verum esse non videtur: propterea ꝙ quanto locus altior erit tanto calidior cum soli magis propinquus ꝛ igni elemento existat. In locis autem calidis habitantes digestiuam habent debilitatã: ꝛ cũ in eis magna sit resolutio minuitur eorum humiditas ꝛ cito ipsis aduenit seniuꝫ sicut habitantibus in terra nigrorum accidit: quibus aduenit senium annis. xxx. ꝛ eorum corda sunt timida ꝓpterea ꝙ multum spiritus resoluitur vt inquit Auicen. vbi supra. non igitur loca alta conuenire videntur. Quib⁹ respondeo ꝙ totum ex altitudine loci oppositũ contingit nec est sicut dictum est: cũ pl⁹ faciat ad refrigeriuꝫ altitudo q̧ ꝓfunditas ratione distantie reflexorum solis radioꝝ et ratione ventoꝝ ibi magis q̧ in humili loco spirantiũ. Et ꝙ ita sit patet ꝑ Auicen. in. c. viij. Fen allegate dicentem. Locus qui est ꝑ

fundus est calidior et locus altus semper est frigidior. Quod etiam docet expientia cum media regio aeris sit frigidior causans in estate q̃ꝫ calidissima grãdines ⁊ huiusmodi. Locus igitur altus erit frigidus magis q̃ꝫ profundus. Et ppterea magis faciens ad sanitatem cuꝫ dicat Princeps loco superiꝰ allegato. Quod in locis habitabilibus frigidis morantes sunt fortiores ⁊ audacie maioris ⁊ melius digerentes ⁊c̃. Debet etiam habitatio: siue domus in tali loco fabricata has etiam duas habere conditiones: quarũ prima est vt naturaliter ꝑ montẽ aliquẽ aut ꝑ aliã huius terre eleuationẽ: aut artificialiter ꝑ parietes ⁊ talia sit versus meridiem ⁊ occidenteꝫ cooperta: discooperta ꝟo suas habens fenestras versus orientem ⁊ septentrionem. Cui si vicinum fuerit flumem bone ⁊ laudabilis aque tãto melior fiet iuxta sententiam Auicẽ. vbi supra sed. c. viij. dicẽtis. Ciuitates magis temperate ex parte montium sunt que ab oriente discooperte sunt ⁊ a septentrione: ⁊ cooperte ab occidẽte ⁊ meridie. Quod etiam voluit Rasis in. iij. Almansoris. c. xxvj. dicens. Ciuitates meliores sunt ⁊ temperatiores que cum ab oriente sint discooperte: ab occidente cooperte inueniuntur. Et idem est iudiciũ de domo vna vt patet per ipsum Auicen. infra in. c. v. dicente. Oportet vt fenestre ⁊ porte sint orientales: sitq꜄ illud vnde magis sollicitari debes vt venti orientales stricturas ingredi valeant vt sol ad vnũquẽq꜄ locum intrare queat qui ibi existit quoniam ipse est qui aerem rectificat. ⁊ subdit. Uicinitas quoq꜄ aquarum dulcium mobilium currentiũ mũdarum ⁊ que hieme infrigidantur ⁊ estate calefiunt ⁊ diuerse ab eis que occultantur scilicet puteales est res conueniens ⁊ adiutorium prebens scilicet habitationi. Et licet ipse non expresserit de fenestris versus septentrionem requisitis id tamen intelligendum est per ea que de ventis septentrionalibus ⁊ vtilitatibus eorũ dixit: vt infra patebit cum de ventis mentionem faciemus. Ueruntamen si comparentur inuicem facies orientalis ⁊ facies septentrionalis habitationis proculdubio vtilior ⁊ magis necessaria erit orientalis: vt etiam sensisse videtur Hipocrates in libro de aere ⁊ aqua. c. ij. dicens. Urbs que ortu solis posita securior est q̃ꝫ que in septentrione est: vel in calidi venti flatu posita in illa enim calor ⁊ frigus minora ⁊ sicciora. Morbus quoq꜄ minor ⁊ leuior necnon et aqua que ꝭm solis est ortum clara ac leuis existit: aer ꝟo ibi nunq̃ꝫ grossus habetur: ⁊ nimirum presentia solis prohibetur ⁊c̃. Et post pauca dixit. Quod habitantes in tali loco facies habent per pulchras: ⁊ lenes: ⁊ colores ꝑlucentes splẽdidos: voces claras ⁊ acutas ⁊c̃. Sic igit̃ talis habitatio orienti exposita ab omnibꝰ approbatur: causa autem huius ⁊ quare nõ sit exposita meridiei vel occidenti in sequenti capitulo declarabitur. Quare ⁊c̃.

Capitulum. xix. reddit causam eorum que dicta sunt in superiori. c. ⁊ bonitatem ⁊ malitiam ventorum ostendit.

Sed cum oporteat medicuꝫ studiosum esse vt non aliquid dicat absolute teste Galieno in vj. afforismorum cõmẽto. xvj. Ideo dicere non sufficit ꝙ ita sit vt supra sed oportet causam dictorum in superioribus assignare iuxta illud philosophi in. viij. phisicoꝝ textu cõmenti. xv. Enũcians aliquid non debet tantũmodo asserere ꝙ ita sit sed causam dicti exprimere inducendo aut demonstrando quã ob reꝫ causaꝫ assignemus iam dictoꝝ scilicet. Quare habitationes versus meridiẽ fabricate fenestras habẽtes illi expositas similiter ⁊ que versus occidentẽ nõ approbent̃ licet q̃ꝫ plures ⁊ facte sint ⁊ in dies a bonis etiã architectoribꝰ fiant vt forsitã lucidiores sint tota die ob oppositã eis solis presentiã. Non intelligunt tamen ꝙ cũ sol tales habitatiões superflue calefiat: reddat eas insalubres: cũ locus calidus nimis: nõ pauca vt in p̃cedentibꝰ dictũ est: ꝟa corpus humanum producat nocumenta: cuꝫ morãtes in eo membra habeant lassa ⁊ debilia ⁊ sensus grãues ⁊ desideria comedendi ⁊ bibendi debilia: ⁊ stomachos ⁊ capita grauia ⁊c̃. vt in. x. c. dixit Auicen. vbi

supra. Et hec est prima reprobationis earū domorū & habitationum causa. Scd'a vero ex parte vētor in eas flātium accipitur. Na m ea que meridiei domus est exposita facile vētum meridionalem recipit q austrinus a medicis nūcupatur: malus & morbosus existens: domum & habitantes cōsimiliter efficit: ppterea quia venientes a locis siccis & calidis vt Aristo. inquit in. ij. Metheororū. Transiens super maria vapores: & humiditatem illaudabilem acquirit & ppterea vēti tales grauant auditū caliginosi existentes caput grauantes pigri dissoluētes: & multa alia mala facientes vt dixit Hipocrates in iij. afforismorū afforismo. vj. Cui concordat Rasis in. iij. almansoris. c. xxv. dicens. Uentus a polo veniens meridiano corpora dissoluit: sensus turbat: atq dolorez capitis: & oculor egritudinem facit: epilepsiā quoq ante ɔsueta tempora accelerare facit: febres itidem parit ppter suam putredinē. & cōcludit. est etiaz plus omnibus ventis egritudinem paratus inferre: a quib' Princeps in ij. j. videt accepisse cū ait. Uētus meridionalis lassat fortitudinē: & aperit poros: & turbat humores & egritudinē efficit & debilitat & facit febres putridas &c. Quod non facit propter aliud nisi quia sm plurimas ciuitatum est calidus & humidus: ppterea q a locis calidis & supra mare venit ideo lassat. dixit idem vbi supra: sed. in. c. viij. Et ppterea concludendum est etiaz cū Aristo. in prima problematū problemate. xxiiij. dicente. Quod in ventis austrinis hoīes grauius se habent & impotentius. Et ob hanc causam vēti: tales domos meridiei expositas faciūt insalubres. Similiter & occidentales reprobantur cū frigidi sint & humidi & in plurib' locorum sint causa pluuiarum in eis cōtingentium teste Auerroi in canticis & in eor cōmento. cx. Et ppter hoc faciūt aerē grossum vt idē ait ibidem. Et fuit sentētia Auicen. in. ij. primi. c. viij. dicentis. Occidentales vēti sunt humidi quoniam super maria transeunt: & quia sol eos suo diuersificat motu: ideoq non tm resoluit eos sol qͣtum orientales. Quod etiam sensit Rasis in. iij. Almansoris. c. xxv. dicens. Uentus qui est ab occidente deterior & grossus magis existit. Et ppter facies occidentalis habitationis non aprobatur. Queadmodū septētrionalis: ratione ventor borealiū qui corroborant indurant: & que manifeste fluūt prohibent digestiuam fortē efficiunt & aerem putridum sanantvt idez inquit Princeps vbi supra. Quod accipit a Rasi loco superi' allegato dicente. Uentus a polo veniens septētrionali a parte videlicet minoris vrse frigidus est & siccus: corpora efficiens dura et reddens robusta: sensus quoq atq caput leuia facit & ipse etiam omnibus ventis melior existit: & plus putrefactionem phibet licet quandoq tussim faciat: & hoc quia frigidus est & siccus & secuz odorifera portans sicut austrinus humidus est: & quod fert secū abominabile est & grauis odoris: teste Isaac in vniuersalibus dietis. c. xviij. Qd etiā sensit Haliabas i. v. theorice. c. viij. dicēs. Boreas enim si flauerit corpora cōfortat & indurat: spiritus clarificat: & humores cerebrū sanat: & sensus mūdificat & subtiliat: motū cōfortat: apetitū auget: digestionē corroborat &c. Sicut auster corpa lassat & neruos: humores cōturbat & spirit' ac sensus vnde grauitatē parit auditus: defectū visus pigritiā nutrit motū eneruat &c. Que fuit sententia Hipocratis vbi supra dicentis. Quod ex vēto boreali corpa redduntur fortiora: & bene mobilia & bene colorata &c. Et ideo bonum est & salutiferum q habitatio per fenestras septentrioni expositas tales ventos boreales recipiat et per eos purgetur et flabeletur lōge etiam melius vt ventos orientales assumat qui calidi sunt et sicci aerem clarificantes et ipsum subtilem efficiētes: vt Auerrois inquit in cōmento canticor allegato. Auicen. etiam in. ij. j. sic de eis scripsit. Oriētales quidem venti inter caliditatem et frigiditatem sunt tēperati et occidētalibus sicciores. quod sensit Rasis in almansoris. c. prenotato. concludens deinde q vētus qui ab oriēte ad nos tendit melior est alijs quoniam temperate complexionis existit: et corpora in eo temperata sunt media et sana: vt dixit Haliabas loco et. c. preallegatis. Propter has itaq causas ratiōabiliter di-

ctum est q̄ habitatio discooperta esse debet ab oriente z a septētrione ratione temperantie solis: z laudabilium ventorum. Cooperta vo ab aliis propter oppositas causas zc̄.

Cap.xx.ōndit quō rectificandus z alterādus sit aer in omni anni tpe atq̄ qualiter vivēdū sit in vere: estate: autūno z hieme.

Posset mihi quispiā dicere si tm̄ aeris qualitas magnifacis q̄ dicere non dubitasti q̄ vēti q̄dam qui etiā raro pflant summopere sint vitandi vt meridionales z occidētales q̄bus obstare poterimus cū vitreatis fenestris z talibus: aut oino domos eligēdo habētes facies suas versus alias partes vt docuisti. Sed q̄d dices de aeris īpressione naturali ānuatim facta ab estate q̄ calida est z sicca humores resoluēs vt dixit Princeps in.ij.j.doc.ij.c.iij.z Hipocrates in libro de aere z aqua z ppterea in ipsa extraneus calor dn̄atur pter q̄d putrefiūt magis oīa in ea q̄ in hieme vt Aristo.ait in.ij. problematū pblemate.xxiiij. Et cū hūores resoluant z virtutes debilitent z opationes naturales causa multe resolutionis in tm̄ q̄ humores fiunt cinis vt pnceps ait vbi supra. Quid in ea faciendū sit postulabit itidē. Nūquid medicinali cōsilio hec possint phiberi: q̄litasq̄ estatis z īpressio talis remoueri. Silr̄ in hieme que frigida est z humida vt flegma in nobis teste Gal.in.j.de febribus ad glauconē c.ij.z Hipocrate loco pallegato in qua sanguis minuitur z flegma auget vt dixit Auicen.in.ij.j. Et plura etiā alia fiant in ea nocumenta sue supflue frigiditatis z humiditatis rōne z psertim in debilib⁹ cōplexionibus z in corporibus paucā carnē habētib⁹. quid sit in ipsa faciēdū quomō ne sua īpressio sit fugienda exposcet aliq̄s vt dixit. Cui respondebo q̄ in rei veritate difficilius est hec talia subterfugere q̄ ventorum z solis impressionem eo q̄ modo quodam vniuersali z diutius durent q̄ ea que in pcedenti.c. dicta sunt. Tamen z his propōsse omni erit obuiandū cū cōtrariis alterando aerē meliori modo quo nobis erit possibile in estate quidē vt Princeps ait in.ij.primi doc.v. c.j. Minuēdo ex cibis z potibus z exercitio z maneat tunc homo quietus: z extinguentia bibat z si potuerit semper in vmbra moretur z loco cooperto: irorando etiam habitationem cum aqua fontis frigida. Et si potens sit cum aqua violarum: nenufaris: endiuie: lactuce z similium. Similiter aspergēdo folia plātarū frigidarū z humidarū: vt sūt folia vitis: lactuce z portulace z similiū. Item cū floribus z fructibus frigidis. In hieme vo econtra cum calidis z siccis odoriferis faciendo ignem ex lignis laudabilibus z suffumigiis z talibus cauendo se ab immenso frigore: precipue vo flante borea: q̄m vt bn̄ dixit noster platina z est ātiquorꝫ ex pluribus hincinde locis recollecta: vt in nimio calore concoctio interimitur. Somnus aufertur: resoluitur corpus: ac mens iacet ita nimio frigore hebetant sensus z destitutum prope fomento naturali stupet ingenium. z subdit. igne itaq̄ eo tempore anni: scilicet hieme fouenda sunt membra: non tamen diu foco inherendum ne z corpus pigrescat z debilitetur ingenium z malis vaporibus: q̄ fieri solet: cerebrum repleatur: at tractis per ignem ad caput humoribus q̄s greci catarros z reumata: nostri autem fluores z distillationes appellāt. Et vt vno omnia comprehendam verbo a frigidis omnibus tunc abstinendū ac calidis z siccis vtēdum est: res grossiores z ad dirigendum duriores comedendo: z plus se exercitando q̄ in aliis quibuslibet anni temporibus iuxta sententiam Auicenne in tertia primi doctrina quinta capitulo primo dicentis. In hieme multum laborare debent: z copiosus comedere: nisi fuerit meridionalis scilicet calida. nam si sic fuerit exercitium erit augmētandū z cibus minuendus. Oportet pterea vt triticū panis hiemis sit forti⁹ z fortioris soliditatis q̄ panis estatis. Et similiter illud quod est de carnibus: z que sunt sicut ipse. Et vt sint olera quibus vescuntur sicut caules z sicla z apium z non attriplices neq̄ blitis z portulaca neq̄ scariola z similia. In autūno vo cauendo a coitu z ab omnibus aliis exiccātibus z a fructibus illi⁹

temporis. In vere autem a calidis ⁊ humidis abstinendum. Et sic qualitatibus temporũ excessiuis cũ contrarijs erit obuiãdũ.

¶ Capitulum. xxj. continuat dictis dicenda ostendens quid sit exercitiũ ⁊ quid eius oppositum.

POstq̄ medicus aerem atq̄ habitationem salubres ac domino suo conuenientes inuenerit debet ⁊ ei competens exercitium ordinare dicente Gal. in libro de dissolutione continua. ꝙ oportet penitus eum qui vult custodire sanitatẽ ad duas res intentionem suam dirigere: quarũ vna est ad corpus cum cibo conueniente loco eius quod dissolutuz est de ipso: ⁊ de hoc nos postea dicemus. Alia est mundificatio ab ipso eius quod generatum est de superfluitatibus ciborum: ideo dicamus ꝙ cum per exercitium balneum ⁊ huius natura corporis iam dictis sit solita euacuare superfluitates propterea conueniens est vt prediximus ꝙ medicus electus faciat dominum suum exercitare considerans illud Rasis dictum in almansoris quarto capitulo primo sic scribentis. Sanitas conseruatur bonitate mensurationis motus ⁊ quietis atq̄ comestionis ⁊ potus ⁊c. Quod sensit Gal. in secundo de regimine sanitatis. c. j. dicens. Si volumus custodire optime sanitatem incipiamus a laboribus: deinde sequantur cibi ⁊ potus: deinde somni: deinde si vsi sint venereis venerea: ⁊ hec oĩa sint moderata. hec ipse. Hunc processum igitur obseruabimus deinceps: quia primo de exercitio ⁊ considerandis circa ipsum scribemus: deinde de cibatione ⁊ cibis omnibus postea vero de potu ⁊ sic de alijs successiue. Verum cuz dicat Aristo. in. xxj. problematũ problemate. xj. ꝙ omne iuxta contrarium magis videtur contrariorum. ⁊ in tertio de anima textu cõmenti. xxv. ꝙ vna pars contrarietatis seipsam ⁊ alteram sufficiens sit iudicare sicut rectum quod iudex est sui ⁊ obliqui vt in primo dixit eiusdem a quo cõmentator Auerrois accepit in tertio preallegati libri cõmento. xxj. cũ inquit ꝙ oppositum intelligitur per suũ oppositum. Cum ita sit igitur mihi videtur ꝙ volenti tractare de exercitio debeat etiam cõueniẽter tractare de sui opposito: scilicet de quiete. ⁊ quia ita est ꝙ cum quis vult aliquid inuestigare oportet vt nomen eius diffiniat vt dixit Gal. in p̄rio de ingenio sanitatis capitulo q̄nto. Et fuit sententia Aristo. in p̄rio posteriorũ dicẽtis. Ante oẽm demonstrationem oportet precognoscere quid est ⁊ q̄r est ⁊c̃. Diffinire igit̃ oportet vnũquodq̄ istorũ si de eis aliquid ratiocinari vel demõstrari voluerimus. Quoniã tunc afferimus rõnem cũ diffinimus aut demonstramus: vt p̄hs ait in primo de anima textu cõmenti xlviij. Diffinientes ergo exercitium primitus dicemus cum Auicenna in tertia primi doctrina secunda capitulo primo. Exercitiũ est motus voluntarius propter quẽ hanelitus magnus ⁊ frequẽs est necessarius. ⁊ istõ videtur sensisse Gal. in secundo de regimine sanitatis capitulo primo dicens. Exercitiuz est motus vehemens in tãtũ vt alteret respirationem in maius vel minus velocius vel spissius. Auerrois vero in sexto colliget sic ipsum descripsit. Exercitium vniuersaliter est membrorum motus aliqua voluntate. ⁊ hoc fit proprie in membris motum voluntarium habentibus. Sed Fulgentius volens exercitij iuuamenta ⁊ vtilitates explicare sic ipsum diffiniuit. Exercitium est humane vite conseruatio: caloris naturalis lima: ⁊ exercitatio dormitantis nature: superfluitatuz consumptio: virtutum roboratio: temporis lucruz: ocio inimicum: iuuentutis debitum: senectutis gaudium: ille ergo solus se ab exercitio abstineat q̇ sanitatis gaudio vult carere. que descriptiões licz in verbis differant in vna tamẽ sñia conueniũt dicẽte Gal. i p̄rio de ingenio sanitatis. c. vj. ꝙ vnũ quodq̄ diuersis diffinitionibus potest diffiniri: in verbis tamen differentibus ⁊ nõ in significatione ⁊c̃. Ex quibus satis haberi potest quid sit quies ⁊ priuatio exercitij. tamen dicemus cum Aristote. in octauo phisicorum textu cõmenti. vij. dicentis. Quies nihil aliud est nisi priuatio motus vt in presenti proposito spectat priuatio exercitatio-

nis et laboris. Que ociositas potest appellari ex qua tot et tanta: cum superflua fuerit in corpus: proueniunt nocumenta quot et quantas exercitiū potest afferre vtilitates. Post posito igitur exercitio et eius differentijs que quinquagintaquinqꝫ sunt: vt declarat Conciliator in differentia.cxviij. de quibus nihil intēdo dicere. Nec de omnibus speciebus eius que fere sunt infinite: vt Auicenna dixit in tertia primi. scribemus: sed tantum quod magis vtile videbitur prosequemur. de quiete itaqꝫ in primis agamus: deinde de exercitio.

¶ Capitulū. xxij. pertractat de nocumentis ex nimia quiete et ex ocio prouenientibus.

Iuuamenta exercitationis clarius apparebunt si prius nocumenta quietis ostendemus que et si innumerabilia existāt tamen in genere loquentes de ipsis dicemus in primis cum Auerroi in cōmento canticorum. clxxxiiij. dicēs. Quies et ocium infrigidant corpus: quoniam ex omissione motus augetur et magnificatur fumosa superfluitas super calorem naturalem: et ex ea sic extinguitur sicut ignis cum fumo premitur et supra ipsum dominatur: est enim necessaria calori naturali inspiratio sicut igni euentatio. quod sensit Auicenna in textu dicens. Quiete infrigidatur calor sicut et flamma fumo extinguitur: cum ita sit igitur ꝙ quies infrigidet corp⁹ verissima est illa Isaac sentētia in vniuersalibus dictis capitulo. xx. dicentis. Nihil inimicabilius regende sanitatis existit ꝙ ociositas et quies: quod accepisse videtur Auerrois in sexto colliget cū inquit. Omnimoda quies corporis non ingreditur viam sanitatis. ex quo satis liquet ꝙ viam ingreditur egritudinis cum ad plures perducat infirmitates et ad ethicam precipue senectutis dicente Auicenna in tertia primi doc. secunda. c. primo. Exercitium relinquens in ethicā frequenter incurrit quoniam membrorum debilitantur virtutes propterea ꝙ motum dimittunt qui innatum eis defert spiritum: qui vite cuiusqꝫ membri instrumentuꝫ existit ex qua ethica magna cum difficultate et in longo tempore vix potest subleuari cum dicat Hipocrates in secundo regiminis acutoruꝫ textu cōmenti. lj. Si corpora contra consuetudinem suam magis torpuerint quiete nō possunt statim confortari ꝙ si quieuerint et requieuerint per longum tempus postea vero que ad laboris exercitia fuerint trāslata malum etc. Et propterea dixit Aristote. in prima problematum problemate. xiiij. quies ventrem impinguat aliud vero corpus subtiliat: id est macrefacit motus aūt et operationes oppositum operantur. qui textus vt nobis videtur sic est exponend⁹: quies ventrē impinguat: id est interiora corporis ex quiete pluribus malis humoribus et frigidis replentur: cui expositioni videtur concordare Auicenne sententia in textu cōmenti canticorū. cxlv. dicēs. Vltimata quies est incōueniēs neqꝫ est iuuamentū in vltimitate eius: immo ipsa replet corpus humiditatibus: neqꝫ disponit corpus et aliquē cibū. cum ita sit ergo quod quies ad deiectionē perducat appetitus et ad malarum humiditatum repletionem que cunctorum morborum sunt semina et principium iure merito cum Aristotele concludendum est dicēte in. xiiij. problematum problemate. vij. ꝙ putrefit quiescens quod autem est in motu aut omnino imputrescibile aut minus hoc patitur a quo videtur accepisse Ouidius in primo libro de ponto dicens. Cernis vt ignauum corrumpit inertia corpus. Vt capiunt vitium ni moueantur aque. cōcludendum est etiam cū Galieno in libro de euchimia et cacochimia capitulo iij. dicente. Maximum enim est malum ad sanitatis custodiaꝫ quies corporis sicut maximum bonum moderata motio. Cuius dicti rationem assignat ipse in libro de Tipo iectigatione et tremore dicēs. Quies est corruptio corporibus quibus cōuenit moueri. Quomodo auteꝫ sit corruptio sic deduci potest corruptio ad putrefactionem sequitur: putrefactio vero ad malorum humorum collectionē. Que collectio humorum illaudabiliū ex nimia ꝓuenit quiete: igit a primo ad vltimū.

Quies fuit causa et principium corruptionis corporis: ut ex iam dictis patet. Et propterea nullus quiescere debet hora qua rationabiliter exercendum esset: sic enim quies reprobatur et non absolute: quod ille metrificans sensit cum ait. Ocia nullus amet nisi sint coniuncta labori. Nam nimia requie mortificatur homo.

¶ Capitulum .xxiij. ostendit que sint Iuuamenta et utilitates exercitij in animam et corpus peruenientes.

Semper si unum contrariorum est malum reliquum est bonum quemadmodum dixit Aristote. in postpredicamentis .c. secundo. Ideo dicendum est quod quiete mala existente motum siue exercitium bonum esse: et sicut illa pessima hoc optimum fore ad sanitatis conseruationem cum non solum eius utilitas ad corpus sed usque ad animam ipsam perueniat: ut sensit. Gal. in libro quem de exercitio cum parua spera nominauit .c. illius secundo dicens. Exercitiorum enim quoddam non solum corpus sed animam letam reddere potest. et post pauca subdit. Tante enim in ipso potens fit anima motionis quod multi quidem liberati sunt ab egritudinibus gauisi solum. et post aliqua subiunxit. Laudo exercitium quod corporis sanitatem prebet et partium conformitatem et anime virtutem. et postea inquit. Ipsum enim scilicet exercitium animam potens est ad omnia iuuare et corporis partes etc. Et in libro de assuetudinibus sic ait. Que exercitantur particule corporis fortiores simul et solidiores fiunt: et secundum hoc possunt ferre proprios motus alijs melius quecunque propter in exercitatione molliores sunt et imbecilliores. Hipocrates quoque in libro de Aere et aqua hoc voluisse videtur cum ait. Exercitium laboris tolerantia prestat. Quies autem et requies timorem et ignauiam. Labor vero et agitatio animositatem ministrat. a quibus accepit Auerrois in sexto colliget cum dixit. Iuuamentum exercitij temperati vniuersale est quia spiritum intrinsecum augmentat et superfluitates membrorum nutrimenti expellit et resoluit. Sic igitur non solum corpori sed interiori anime exercitium videtur conferre. Fortificat preterea exercitium calorem naturalem et ipsum augmentat dicente Auicenna in tertia primi doctrina secunda .c. primo. Exercitium est id quod calor innatus renouatur et corpori leuitatis confert vsum: ipsum namque subtilem facit colorem: et quod ex superfluitatibus congregatur quaque die dissoluit. et subdit. Et preter hoc quod calorem innatum accrescere facit iuncturas et chordas duras efficit. Quam ob rem operationes efficere possunt et a passionibus secure fiunt: et membra apta reddit ad nutrimentum recipiendum et eorum duritiem resoluit et ipsa facit leuia: et humiditates subtiliat: et porros dilatet etc. Quod etiam sensit Haliabas in .v. Theorice. c. xij. dicens. Necessarium fuit exercitium trium causa utilitatum. Prima est ut naturalem expergefaceret calorem et expergefactum augeret. Unde confortatus cibos fortius traheret: velociusque digereret: illosque membra susciperent: secunda superfluitates quoque corporis dissolueret: tertia quo membra eo indurescerent et confortarentur: aliorum cum alijs repressione. ideoque et in suis confortarent actionibus remotioraque fierent ab incomodorum susceptione. Quequidem fuit sententia Galie. in secundo de regimine sanitatis .c. primo dicentis. Utilitates exercitij sunt due ad euacuationem superfluitatum et ad bonam valitudinem solidorum corporum: quia exercitium est vehemens motus et ideo necesse est hec tria fieri in exercitato corpore. duritiem organorum inuicem contritorum quare sequitur impassibilitas eorum et ad actiones robur: augmentationemque caloris naturalis ad quam sequitur relictorum attrahatio fortis et alteratio paratior et nutricatio melior et effusio omnium corporum que solida quidem mollificantur. Humida vero subtiliantur: et pori latiores efficiuntur: spiritusque fortiorem motum ad quem sequitur demum euacuatio superfluitatum. Et infra sic inquit. Commune est omnium exercitiorum naturalem calorem animalibus ex ipsis proprijs animalium corporibus augere. concludendum est

igitur et aliud exercitij iuuamentū cū Gal. in.ij.libro de accidēti ꝛ morbo.c.iij. dicēte. Calor naturalis cōfortatur ꝛ augmentatur ex motu ad quā caloris innati cōfortationē cetere in corpus ꝓueniūt vtilitates ꝛ opera tionū perfectiones: quaꝝ vtilitatū prima est virtutū corporis fortificatio dicēte Gal. in ij.affoꝛismoꝝ cōmento.xlviij. Utile est exer citiū:nam cōmouet naturalē calorem ꝛ vali das facit:que in mēbris sunt virtutes natu rales aiales ꝛ vitales: fortificādo igiẗ natu rales carnosum reddit corpus:vt dixit Aui cē.in canticis textu cōmenti.cxliiij. Exerci tiū disponit corpus ad hoc vt nutriatur: et disponit paruū vt augeatur. Qđ sensit Ari stote.in.v. ꝓblematū ꝓblemate.xiiij.supe rius allega. dicentis. Motus ꝛ fricationes ventrē quidē subtiliāt: aliud ꝟo corpus in grossant sicut quies oppositū facit: augēdo aūt virtutes aiales ꝛ vitales exercitiū mūdi ficat et expellit a corpore superfluitates: et per cōsequens a futuris liberat infirmitati bus lōge melius ꝙ̄ si cum medicinis farma cis corpus purgaretur: vt infra scilicet in se quenti capitulo dicemus.

¶ Cap.xxiiij. ostendit ꝙ exercitiū cōseruet optime sanitatē ꝛ melius ꝙ̄ si corpus dieta vel solutiuis purgaretur medicinis.

Quam preciosus sit sanitatis thesaurus dixit Eccłiasticus in.c.xxx.sic inquiens. Melior est pauper sanus ꝛ fortis viri bus ꝙ̄ diues imbecillis et fla gellatus malitia:salus aie in sanctitate iusti cie melior est oīni auro ꝛ argento: ꝛ corpus validū ꝙ̄ cēsus immēsus:q̄ nō est cēsus su per cēsum salutis corporis.Qđ etiam sensit Cōmētator sectaꝝ cū ait.Sanitate nō inue nitur aliqđ vtilius: q̄ sine sanitate nec car pentarius operaẗ: neq̄ rector exponere pōt neq̄ grāmaticus: ꝛ vt amplius dicaẗ nulla ars sine sanitate perfici pōt.ꝛ fuit in paucis verbis Gal. cōprehēsa snia in.ij.alimētoꝝ. c.x.dicētis.sanitas est res dignissima studen ti viuere ꝭm naturā. preciosum igiẗ iureme rito atq̄ dignissimū id dicēdū erit qđ sani tatis erit cōseruatiuū quēadmodū est exer citiū dicente Auicen. in.iij.primi doc. ij. in principio qđ plurimū regiminis cōseruatio nis sanitatis est vt nos exercitemur. et fuit sententia Almāsoris in quarto.c.j. dicentis. Sanitas cōseruatur bonitate mēsurationis motus et quietis ꝛc̄. Et in.ij.c.eiusdem in quit. Sanitatem cōseruare volenti ante co mēstionem moueri necesse est. idē quoq̄ seu sit Isaac in vniuersalibus dietis. c. xx.di cens. Exercitia ad digerendum ꝛ ad sanita tē optima sunt.ꝛ Auenzoar in suo Teisir.c. primo idē voluit cum ait.Cōueniunt medi ci ꝙ exercitiū temperatū siue fiat pedibus siue equo adiuuat in cōseruatione sanitatis dūmodo tēpus non excedat. ante quos oēs Gal.dixerat in lib.de euchimia ꝛ cachochi mia.c.j.sic.amicorū meoꝝ quicunq̄ vacant circa exercitia ꝛ ordinatiuā dietationē om nes video semper sanos. ꝛ in.c.iij.eiusdē sic etiā inquit. Maximū eñ est malū ad sanita tis custodiam quies corporis:sicut maximū bonum est moderata motio: neq̄ eñ egrota bit omnino debite dietatus ꝛ exercitatus. a quo sumpsit Auerrois id qđ in sexto colli get scripsit.s.cum ait. Uniuersaliter tempe ratū exercitium cōseruande sanitatis mira bilis causa existit ꝛ malitia que ꝓpter priua tionē exercitij accidit in carceratis manife statur:q̄ eoꝝ facies cacetice fiunt: ꝛ eorum color est impurus: ꝛ omnes ipsorum ope rationes sunt lese: quorum omniū causa et principiū a principe philosophorū Aristo tele declaratur in prima problematū ꝓble mate.liij. vbi dixit.Nō oportet densare car nem ad sanitatem: sed rarificare:quēadmo dum ciuitas sana ꝛ locus bene euentabilis: ꝓpter qđ ꝛ mare sanum est:ita ꝛ corpus be ne exabile magis sanum est: oportet enim in eo aut nullā existere superfluitatem: aut ab hac qđēvelocissime altereẗ ꝛ semper sic ha bere corpꝰ ꝙ accipiēs cōfestim expurget su perfluitatē ꝛ esse in motione ꝛ nō quiescere: qđ eñ manet nō putrefit quēadmodū aqua que mouetur:putrefacta autem egritudinē facit. qđ autē expurgatur priusq̄ corrūpa tur separetur: hoc autē cōdēpsata carne nō fit: ecce igitur quantū ad sanitatis custodiā

faciat exercitium. ¶ Quomodo autem hoc
faciat & qualiter melius ꝙ purgantes medi
cine queret quispiam: cui dicemus cũ Gal.
in primo de regimine sanitatis circa finẽ di-
cẽte. Exercitium soluit & euacuat per poros
superfluitates. & infra subiũxit. Melius est
euacuare superfluitates corporis que in cu-
te exercitio ꝙ attenuatiuis cibis vel farma-
cijs. Quĩ farmacie calide sunt & sicce: ex qui-
bus exiccantur carnes & attenuãtur solida:
in exercitio ṽo nihil nocetur corpus: immo
roborantur organa calore naturali reuiuifi-
cato: et ea que adinuicẽ membrorum rarifica-
tione: duritie: & impassibilitate innata. qđ
etiam dicit Auicen. tertia primi doc. secun-
da. c. j. Qui exercitatur ꝓm modũ sue equali
tatis & in hora sua nullo indiget eorum medi-
camentorum que materialibus sunt necessaria
egritudinibus. & in cãticis suis textu cõmẽti
cxliij. sic quoqꝫ ait. Ex exercitijs decet qđ
sit moderatũ temperatũ & equale: nã equat
& temperat corpora & efficit egressum super-
fluitatum: qđ cum ita sit cõcludemus cum
Auerroi in cõmẽto. cxlvij. canticorum. ꝙ cor-
pus exercitatum non indiget ꝓculdubio in
aliquo euacuatione facta per farmaciã vel
flobotomiam similiter cum Gal. in. iij. affo-
rismorum cõmento. xxj. dicente. Exercitia mũ-
dificãdo corpus a futuris liberãt infirmita
tibus: & ꝑ cõsequẽs sanitatẽ cõseruãt: & iure
merito preciosissima sunt dicẽda: sicut nos
ea in initio huius capituli appellabamus.

¶ Capitulum. xxv. ostendit que corpora se
exercere nõ debeãt & que moueri nõ possunt
quid loco eius facere habeat.

Exercitiũ ꝙtũ est ex se est vni-
cuiqꝫ vtile et necessariũ: vt in
c. visum est superiori. quantũ
inquã est ex se: quia merito indi-
spositorũ exercitantiũ potest
nõ modo nõ iuuare: sed & plurimũ nocere: &
causam esse ꝙ pluriũ infirmitatum & interi-
tus etiã eorum ꝙ facile queãdmodũ cibus in
se semper bonus famelico cõfert: repleto ṽo
non modicũ nocet. quã ob rem dicendũ esse
deinceps mihi videtur necessarie quo corpo
ra exerceri nõ debeant vt errare non contin
gat: sicut sepenumero vidi nõnullos a semi
ta veritatis deuiare credẽtes exercitij iuua-
mẽta vnicuiqꝫ equaliter esse cõmunia. dica
mus ergo cũ Gal. in tertio afforismorum cõmẽ
to. xxj. sic scribente. Corpora repleta aliquo
malo humore exercitari non debent anteqꝫ
euacuentur: quemadmodũ enim mordacissi
mi canes cum dormiunt non sunt irritandi:
sic & mali humores exercitio non apti eua-
cuari nõ sunt cum eo cõmouendi ne moti &
alterati putrescant & aliquam egritudinem
faciant. Quod voluit etiam Auicẽ. in tertio
primi doc. secunda. c. iij. dicens. Hora qua
inceptio exercitij preparatur oportet vt cor
pus sit mũdũ & ne in partibus intraneorum
& venarum chimi siluestres & mali existant
quos exercitium in corpore diffundat. Re-
pleta igitur & nõ pura corpora sunt ab exer-
citio ꝓhibita. Similiter inanita & gracilia
habentes corpora nõ sunt exercẽda ꝓm Hi-
pocratis sentẽtiam in secũdo afforismorum
afforismo. xvj. dicentis. Ubi indigentia nõ
oportet laborare. & Auicen. in parte secũda
canticorum textu cõmenti. xlv. idem sensisse vi
detur cum ait. Macer non debet exercitari:
ne ipsius dissolutio augeat. Et per macros
intelligit etiam corpora colerica: vt inquit
Auerrois ipsum exponẽdo. Nos autem sic
putamus superaddendum esse forti scilicet
exercitio: quoniam moderatum non dissol-
uit nec debile: vt manifestum est. Aliqui etiã
vt valde senes & egri & conualescentes & hu-
iuscemodi cõuenienter exercitari non pos-
sunt: qui tamen Gal. consilio vti debent di
centis in libro de euchimia & cachochimia.
ꝙ quicunqꝫ ꝓpter etatem non possunt exer
citari ante cibum: hi abstineant a grossis ci
barijs: quicũqꝫ ṽo sunt omnino ociosi: neqꝫ
ipsi accedant ad tales cibos quinimmo ap-
pensionibus vel deambulationibus pro for
tioribus vtãtur exercitijs. In libello ṽo de
exercitio cũ parua spera sic inquit. Qui cõ-
uenienter exercitari non possunt fricationi-
bus mollibus vel balneis calidis vti debẽt:
hoc enim suauissimũ est & quiescere egenti-
bus oportunissimũ & imbecilli: & seni: & pue-
ro valde conferens. Nec vlla quis effici de

bet admiratione si non potentes exercitari
fricari debēt:quoniam fricatio est ac si es-
set altera pars exercitij que cum fuerit mol-
lis laxat: si autem multa macrescere facit: si
vo temperata ingrossat vt voluit Auicē. in
tertia primi doctrina secūda.c.iiij.z fuit sen
tentia Aristo.in.xxxviij. problematum pro
blemate primo dicentis.Fricationes augēt
carnem z faciunt caliditatem sicut quodam
exercitio vt idem ait in.xxxiij.eorūdem par-
ticula problemate secundo.Non solum au-
tem debilibus sed etiam reliquis exercitan-
dis fricatio videtur vtilis z necessaria cum
Auicēna in tertia primi doc.secunda.c.ij.sic
scripserit.Oportet vt q exercitatur prius fri
catione preparetur que naturam viuificat z
poros dilatat: que cum re aspera fiat z fuit
sententia Gal.in secūdo de regimine sanita
tis dicentis.Qui exercitandus est non con
festim fortiter est mouendus nisi ante frica-
tione preparetur:hoc tamen z si vtile sit nō
in vsu habetur obseruandum tamen esset.
Nec minus illud memorie tradendum est vt
qui se exercet confestim fortiter nō mouea-
tur:sed paulatim motum augēdo continue
procedat sicut etiam in sequēti capitulo di-
cemus.Et hec de non debētibus exerceri di
cta in presentiarum sufficiant.

¶Capitulū.xxvj. ostendit que z quot fieri
oporteat anteq̃ exercitandus suū incipiat
exercitium.

Preterea que dicta sunt in cal
ce precedētis capituli de frica
tione que fieri debet ante ex-
ercitiū:z de successiuo labore
augmentando:sunt z hec alia
obseruāda.s.anteq̃ ad exercitiū quis etiaz
exercitandus accedat quoꝝ primū est vt ex-
ercitiū faciendū ꝓportionetur cibo preas-
sumpto fm ꝙ voluit Isaac in vniuersalibus
dictis.c.viij.dicēs.cū aliqs exercitās carni-
bus pulloꝝ dietet se vel pdicū cito dissolute
inde generant debilitates.z in vltimo.c.pal
legati libri sic ait.in magnis exercitijs si die
ta accipiat subtilis velociter deficiūt:z con-
sumūtur carnes: z pcisim incidūt.Volētes
itaq̃ fortiter laborare grossiori se reficiant
dieta:subtili vo qui debiliter seu parum:me
dia vo qui mediocriter.¶Aliud ab exerci-
tando omnino obseruanduz est vt anteq̃ in
cipiat laborare pro posse conetur cōmunes
expellere superfluitates sicut iubet Auicen.
in tertia primi doctrina secunda.c.tertio di-
cens.Oportet vt qui exercitatur superfluita
tes prius ab interioribus expellat:scilicet in-
testinis z vesica deinde se exercitet: que fuit
Galieni sententia in secundo de regimine
sanitatis cum inquit.Ac exercitia sunt agē-
da cum minxerint z egerint ne quid horū ro
bore caloris qui in exercitijs ad ambitū cor
poris reducatur : per has igitur principa-
les dedit z alias intelligere superfluitates
nasi scilicet oris zc. ¶Debet preterea exer-
citādus anteq̃ ad motum perueniat sufful-
tas:graues z suffocantes: si quas habuerit
vestes deponere iuxta sententiam Aristote.
in secunda problematum problemate.xxx.
dicentis.cum indumento enim q̃uis valde
moderate quis laborabit cito sudat propter
caliditatem que est ab indumento z propter
hoc magis colorati fiūt nudi currentes esta-
te eis qui in indumentis quare quemadmo
dum omnes in bene euentabilibus locis ha
bitantes magis bene colorati sunt eis qui in
suffocatis habitant:sic z ipse seipso quando
homo in bono spiraculo est tunc magis co-
loratus est q̃ quando suffocatus fuerit z cō
motus ab aliquo estu multo quod magis fi
git indumento currenti. hec ipse. Rationez
autem dictorum assignās Petrus paduba-
nensis noster in cōmento dicit.Est autez cor
pus indutum hic intelligere vestitum coope
rimentis multis calidis tale enim cum exer
citationibus quodam estu inflāmabile sta-
tim z plus superfluitatum eliquatione mo-
uebuntur q̃ possint dissolui z expelli: ita ꝙ
intus remanentes mote declinabunt in ar-
ticulorum vacuitates : z motum difficilem
reddent.Sic ergo sit regula in dispositio-
ne corporis ad exercitium vt neq̃ sit om-
nino nudum : neq̃ vestimentis estuanti-
bus coopertum. ¶Attendendum est po-
stremo ꝙ si exercitandus aliquod membro
rum suorum habuerit infirmum vel debi-

le: non erit omnino mouendum aut parum
exercitandum sicut inquit princeps in loco
superius allegato cũ ait. Exercitio vtẽs sibi
cauere debet ne exercitij calefactio ad id qđ
ex mẽbris suis est debile perueniat nisi ꝫm
modũ cõsequendi: ꝛ exẽplũ posuit de vari-
cosis qui superiora magis ꝙ̃ iferiora debẽt
exercere. Quod ꝛ de alijs pariter est intelli-
gendum. quare ꝛc̃.

¶ Cap̃. xxvij. declarat ꝙ nec hora repletio-
nis neq̃ hora omnimode inanitionis sit ex-
ercitandum.

Na de rebus maxime ante exerci
tiũ cõsiderandis est hora: de qua
duo facienda sunt capitulã. Pri
mũ quoꝝ ostẽdet qua hora nõ sit
exercitandũ. Scđm ꝟo declarabit qua ho-
ra securissime sit laborandũ. Dicamus ergo
de primo ꝙ qui horã sui laboris incõueniẽ
tem elegit longe magis peccauit ꝙ̃ si oĩno
quietus ꝑmãsisset quẽadmodũ pleriq̃ post
crapulã dubitãtes se tantã cibi ꝛ potus nõ
posse digerere ꝙ̃titatẽ cõfestim forti se expo
suerũt exercitio ex quo infirmati sunt ꝛ nõ-
nulli eoꝝ interiere: eo ꝙ repleti laborauerũt
ꝛ ꝓpter hoc dicemus primo ꝙ nullo pacto
post cibũ donec digestus fuerit se debet q̇s
fortiter exercitare vt voluit Ysaac in vniuer
salibus dietis capitulo vltimo dicẽs. Si ex
ercitia ad dirigendũ ꝛ ad sanitatem optima
sunt: que post cibũ erũt maxime sanitatẽ im
pediũt qm̃ antecedẽtẽ cibũ calefaciũt ꝛ ebul
lientẽ anteq̃ excoquat̃ eijciũt q̇ cũ ad epar
crudꝰ ꝛ indigestus veniat in venis epatis hu
mores adunãtur grossi: ꝛ postea cõcludens
ait. Quare oportet post cibũ exercitia ꝛ labo
res vitare sicut ꝛ requies ante cibũ fugiẽda
erit. quod etiam sensit Auicen. in tertia pri-
mi doctria secũda. c. septimo di. Illico post
comestionẽ nõ est dormiendũ cibo natantẽ
ꝛ a forti motu ꝙ̃tũ plus possibile est abstinẽ
dum ne cibus anteq̃ digeratur penetret aut
sine digestione labatur: aut ꝓpter inũdatio
nem corrũpatur. ꝛ infra in doctrina quinta.
c. secũdo dixit. Amplius eq̇tare non debet
quis plenus ne cibus corrũpatur ꝛc̃. Quan

to igitur minus alio fortiori motu nõ est la-
borandum. hoc etiã voluit Rasis in quarto
Almansoris. c. secũdo sic scribens. Post co
mestionem a forti motu ac longi temporis
omnino est cauendum: sicut enim motus an
te comestionem factus sanitatis est conser-
uatiuus: ita post comestionem egritudinis
inuenitur generatiuus: cuius quidem cau-
sam exposuit Gal'. in secũdo de regimine sa
nitatis cum ait. si enim anteq̃ cibus digestꝰ
sit exerceatur cum exercitium conferat red-
ditionibus ciborum cum crudi ꝛ indigesti
cibi in ventre vel epate contineantur quare
nondum digesti attrahuntur ad omnia mẽ-
bra ꝛ eis totũ replebitur corpus. quod cla-
rius in libro de euchimia ꝛ cachochimia. c.
tertio expressit dicens. Ad sanitatis custo-
diam maximum bonum erit moderata mo-
tio cum hoc tamen intelligatur ꝙ nemo vl-
lo moueatur motu forti supra cibum quia si
cut est maximum bonum ad sanitatem exer
citium ante cibum ita est nociuissimus om-
nis motus supra cibum. distribuitur enim
ex ventre cibus anteq̃ digeratur ꝛ exinde
multitudo crudorum humoruꝫ aggregatur
ꝫm venas ex quibus assueuerunt egritudi-
nes omnimode fieri. vnde intelligendum est
ꝙ non sine causa dixerit Galienꝰ. Nemo vl-
lo moueatur motu forti post cibum quoniã
leui deambulatione post cibuꝫ potest absq̃
vllo nocumento se q̇sq̃ mouere dicente Aui
cen. in tertia primi doctrina secunda. c. vij.
quemadmodum oportet motum qui est an-
te comestionem debilem non esse: ita necesse
est ei ne motus qui est post ipsaꝫ sit nisi mol
liter ꝛ suauiter. ꝛ in eodem. c. iterum dixit.
Ruffus inquit incessus hic: scilicet mollis
ꝛ suauis mihi placet ꝛ proprie post prandiũ
quoniam bonitatem operationis cene pre-
parat. Sic igitur post cibuꝫ suauiter erit de
ambulandum ꝛ non fortiter laborandum.
Dicimus etiam secundo principaliter ꝙ in
anitionis tempore ꝛ postq̃ famis aduenit
desiderium si nihil aliud impedierit non sit
exercendum: vt colligitur ex dictis Hipo-
cratis in secũdo afforismorũ afforismo. xvj.
dicens vbi indigẽtia nõ oportet laborare. ꝛ
Galienus. in cõmento ꝛ in tertio Tegni. ex

sentētia Auicē. in. iij. primi dicētis. Quādo forte exercitiū necessariū est bonū est ne sit stomachus vehemēter innanitus: immo sit in eo paucū nutriēs. ⁊ infra dixit. Amplius q̄ exercitat̄ si plenus est melius est q̄ si exercitetur qñ est vacuus. ⁊ ly melius exponendū est. s. minus malū. qḋ expresse dixit etiā Gal. in loco preallegato parte illa melius est calefacto q̄ infrigidato et repleto magis q̄ euacuato ⁊c. Ex quibus patet q̄ hora innanitionis est deterior ⁊ exercitio incōuenientior q̄ hora repletionis: licet vtraq̄ sit damnanda.

¶ Capitulū. xxviij. docet cognoscere horā electam ⁊ ad exercitandum conuenientem ⁊ quando ipsa sit per sua signa.

Primus supra que sint hore il laudabiles ad exercitādū: nūc vo dicendum que hora sit ab auctoribus ad illud approbata: siue vt alij dicūt electa: ⁊ dicemus q̄ exercitādū est post prime ⁊ secūde digestionis celebrationē que hora motui cōuenientissima existit vnicuiq̄ etati: ⁊ cōplexioni: sexui: ⁊ regioni: iuxta sententiā Cōciliatoris nostri in differētia. cxviij. Quequidē fuit principis Auicē. in. iij. primi dicētis. Oportet vt in hora exercitij corpus sit mūdū ⁊ vt cibus exterius iam sit digestus in stomacho et epate ⁊ venis: ⁊ vt alterius cibi hora iam aduenerit. Qḋ etiam voluit Auerrois in cōmento. cxliiij. canticoꝝ dicens. Cōueniens tēpus ad exercitandū est cū completa fuerit digestio: nam cū fit ante cōplemētū digestionis ipm quidē est ceteris rebus nocibilius: ⁊ hoc q2 tunc facit egredi ⁊ trāsire cibū indigestū: ⁊ in summa corrūpit ipsum. qḋ innuit etiam Gal. in. ij. de regimine sanitatis cum inquit. Si volumus custodire optime sanitatem incipimus a laboribus: deinde sequātur cibi ⁊ potus: deinde somni ⁊c. Et infra clarius hoc idē expressit di. Tempus exercitij est optimū quādo hic extremus cibus perfecte fuerit digestus duabus digestionibus ⁊ que in vētre ⁊ que in epate ⁊ alterius instat cibus. Si vo añ exerceant̄ cibi nondū digesti attrahuntur ad omnia membra ⁊ eis totum replebitur corpus. ⁊ in libro de dissolutione cōtinua sic quoq̄ scripsit. Quando motus sequitur cibū descendit cibus de stomacho preter digestionē suā ⁊ intrat venas sine mutatione: ⁊ adducit in epate opilationem ⁊ renibus ⁊ reliquis mēbris morbū ⁊c. Sed dicet quis quādo hāc horā aduenisse cognoscemus: hoc ꝑfecto nō poteris explicare cū tanta sit etatū complexionū stomachoꝝ ciboꝝq̄ comestoꝝ diuersitas: cui respōdebimus dicēdo q̄ in rei veritate tale tēpus tribus nec quattuor nec quinq̄: et sic de alijs horis non pōt explicari vt bene per opponentē obijciebat̄: sed tūc sciemus certissime talem horam aduenisse quādo signa ipsam demōstrantia apparebunt obijciebatur: sed tūc que in vrina videbūtur: vt Gal. voluit loco superius allegato dicens. Cum vrina moderate citrina fuerit significat tunc scđam factam esse digestionem: ⁊ tūc exercitandū. Cum autē aquosa. s. non citrina: sed sicut aqua vel rubea: id est ignea minime. Ignea eñ apparet vrina post famis aduentum ⁊ post laborē immoderatū: vt princeps voluit in secūda primi. Cum aūt talis apparuerit vrina non est exercitandū: sicut idem iussit in tertia primi doc. secūda. c. iij. cū ait. Horam exercitij ⁊ cōplemēti primaꝝ digestionū declarat vrine ꝺm substantiā ⁊ colorē maturatio. ⁊ subdit. cum eñ iam longe fuerit ⁊ natura aliquo tempore in nutrimento ministrare desierit ⁊ igneitas in vrina accēsa fuerit ⁊ citrinitas naturalis terminū trāsierit: exercitium impediēs erit: qm̄ virtutē deijciet: tūc igitur nō erit aliquo pacto exercitandū: sed potius cum cibo ⁊ potu virtuti succurrendū: hoc itaq̄ obseruetur: vt anteq̄ ad exercitium accedamus vrinā nostrā inspiciamus que si aquosa fuerit ⁊ alba velut aqua nondum aduenit hora laborandi: quia digestio nō est perfecta. Si autem erit ignea iam hora pertransiuit. Si vo citrina non dubitemus de hora: quoniā tūc est presens: ⁊ precipue si stomachus percipiatur alleuiatus nō inflatus nec extēsus: nō grauis habēs rugitum eructuationē eiusdem saporis cum cibo preassumpto; neq̄ singultum

aut grauitatem in capite et huiusmodi: vt
dixit princeps in. xiij. tertij.c.xvij.

¶ Capitulū.xxix.ostēdit qđ genus exercitij
vnicuiq̄ complexioni: etati: sexui ⁊c̄.conue-
niens sit ⁊ necessarium.

Cum ꝗ plura sint exercitij ge-
nera: videndū est deinceps qđ
maxime faciat ad sanitatis cu-
stodiā ⁊ ad ipsius conseruatio-
nem vt vnusquisq̄ intelligat
quo genere laboris sit ei exercendū atq̄ vtē-
dū. Dicamus ergo ꝙ omniū sapientū inten-
tio sit vt id laudabile sit exercitiū in quo sin-
gule corporis partes equaliter se mouent ⁊
exercēt queadmodū dixit Gal. in lib. de exer-
citio cū parua spera.c.iiij.cū ait. Exercitiū
in quo partes equaliter exercitant maxime
quidē ad sanitatē cōfert ⁊ cōmēsuritatē ha-
bitus operat: neq̄ immensuratā carnositatē
neq̄ superexcellentē qualitatē ferēs: sed ad
robur indigētes actus sufficiēs ⁊ oībus qui
velocitate indigēt aptissimū. Quod ⁊ in ter-
tio Tegni textu cōmēti.xxxix. replicauit di-
cēs. Ex exercitio quidē oportet vt eligatur
species in qua moueantur mēbra oīa corpo-
ris ſm ꝓportionē: ⁊ nō laboret aliquod eo-
rum plus ⁊ aliquod eoꝝ minus. ⁊ in secun-
do de regimine sanitatis sic etiam ait. Oīa
mēbra sanis cōseruāda sunt mouēda. ⁊ ite-
rū in libello de exercitio cū parua spera sic
scripsit in.iij.c. Oportet verū dicere: solū eñ
illud iustissime laudabile est exercitium qđ
mouēs est oēs corporis particulas. ⁊ infra
dixit. Si ad sanitatē examines inquātū in-
equaliter exercitate sunt parti ule corporis
intātū nec sanatiuū est exercitiū. Necesse eñ
est ita has qdē superflue laborare: alias ṽo
in ocio manere omnino: neutrū autē eoꝝ est
bonū: sed vtrūq̄ egritudinū subnutrit semi-
na ⁊ virtutē imbecillē operat. Hec igit est
ratio ꝓpter quā vniuersale oportet esse exer-
citiū ⁊ singulis partibus corporis cōmune.
Nec ex hoc debet quispiā admirari: qꝛ vnū-
quodq̄ mēbrū exercitiū habet sibi propriū:
vt ait Auicē.in.iij.primi.c.sepius allegato.
nō solū eñ exteriora mēbra possunt exerce-
ri vt vnusquisq̄ satis intelligit: sed etiā inte-
riora. pectus eñ ⁊ mēbra hanelitus ⁊ os et
lingua exercent voce graui ⁊ magna ⁊ qñq̄
acuta ⁊ inter eas mixta: vt princeps ait vbi
supra vbi docuit vt de minori ad vocē ma-
iorē in vociferādo sit paulatim trāseūdū di-
cēs. Ad legēdū preterea suauiter est incipiē-
dū: deinde vox ordinate est exaltāda: postea
ṽo cū vox fortior facta fuerit ⁊ crescit ⁊ lon-
ga fuerit tēpus ipsius ponendū erit tempe-
ratū: qm̄ tunc magnū affert iuuamentū: cō-
similiter visus exercetur res inspiciēdo mi-
nutas ⁊ quādoq̄ ordinando ipm̄: vt res lu-
minosas leuiter intuatur. Auditus ṽo so-
nos auscultādo occultos: ⁊ quādoq̄ auscul-
tādo magnos: ⁊ sic de reliquis intelligi po-
test suo modo. Qua autē exercitij specie hec
omnia perfici possint sciēdū ꝙ nulla accom-
modatio reperitur queadmodū est illa exer-
citij species que ludendo cum parua spera
siue pila perficitur in quaquidē si bene con-
sideretur mēbra oīa corporis se mouent. Et
ꝓpterea Gal. librum de tali labore compo-
suit quem sepius in superioribus allegaui-
mus: in quo libro inter cetera dixit. Laudo
exercitiū qđ ⁊ corporis sanitatem prebet ⁊
partiū cōformitatē ⁊ aīe virtutem quemad-
modū est illud quod per paruā fit speram:
aīam eñ est potēs ad omnia iuuare ⁊ corpo-
ris partes cōsimiliter ⁊c̄. Laudauit etiam
Gal. in eo libro aliud predicto fortius exer-
citiū ꝓ robustioribus omnibus dicēs. Qui-
cunq̄ canū ductiones ⁊ aliam venationem
adinuenerūt delectatione ⁊ gaudio, ⁊ curia-
litate: eum qui in ipsis laborem temperātes
valde sapiētes fuerunt ⁊ naturam humanā
certissime docti. Hoc tamen genus exercitij
pro delicatis conuenire nō videtur aliquo
pacto. Et ꝓpterea Auicē. vbi supra dixit ꝙ
corporis debilis exercitiū oportet vt sit de-
bile et corporis fortis vt sit forte: et ideo
vnusquisq̄ homo ſm se habet exercitiū si-
bi proprium et consuetum: vt idem dixit ibi-
dem. quo consueto et sibi conueniente se de-
bet vnusquisq̄ exercere: sicut etiam prece-
pit Rasis in quarto Almansoris.c.ij. cum
ait. Sanitatem cōseruare volēti ante cōme-
stionē moueri necesse est: motu autē quisq̄

vti debet sibi consueto qui vires ipsius non
excedat. Et ideo nõ qualitercũq; omnis ho
mo se debet exercitare vt nõnulli idiote sũt
opinati. Quare ⁊c̃.

¶ Cap.xxx. ostendit que quãtitas ⁊ mensu
ra siue quis terminus exercitij vniuscuiusq;
esse debeat.

SI vtile fuit in superioribꝰ de
qualitate exercitij determina
re nõ minus necessariũ in pre
sentiarũ existimo de quãtita
te ipsius ꝑtractãdum esse: qm̃
aliq̃ possent opinari ꝙ quodcũq; bonũ per
augmẽtũ eius nõ solũ in meliꝰ: sꝫ etiã i opti
mũ posset deuenire qd̾ cũ ita crederẽt facile
putarẽt bono ⁊ in tãtũ a nobis laudato ex
ercitio ꝙ maxime ⁊ etiã vltra ꝓprias vires
forsitã exercẽdũ esse qui nõ solũ deciperent
sꝫ hoc facientes in breui vitã cũ morte com
mutarẽt: quãobrẽ intelligãt qd̾ sicut mode
ratũ exercitiũ ad corpis facit salutẽ: sic ad p
niciẽ adducit supfluũ ⁊ imensuratũ ſm ꝙ
sensit Auicẽ. in textu cõmenti. cxlv. cãticorũ
dicẽtis. Immoderatũ exercitiũ ꝓprie dicit
labor: quiqdẽ spm̃ euacuat ⁊ educit ⁊ ema
cerat pingues ⁊ carnosos violẽtia dolorꝫ
⁊ faciat corpus senescere ante etatẽ senectu
tis. ⁊ in pte scd̾a eorũdẽ ait. Nõ est exercitã
dũ exercitio magno ⁊ forti ⁊c̃. Cuius ratio
a Gal. exprimitur in tertio de regimine sa
nitatis dicẽte. Nihil relinquitur in corpore
nisi siccitas ex imoderato motu. ⁊ in quin
to libro eiusdẽ sic inqt. Acuta exercitia quo
rũ motus sunt veloces attenuãt corpꝰ. ⁊ in
fra iterum dixit. Multa exercitia siccãt: mo
derata ꝟo carnẽ faciũt. Qd̾ ⁊ in q̃rto de sim
plici medicina replicauit di. Exercitiũ forte
supflue fortitudinis ⁊ solis facit acq̃rere cor
pora calida fortia supfluã fortitudinẽ: cor
pora ꝟo que nõ sunt ita exercitiũ forte ⁊ sol
faciunt acquirere debilitatẽ ⁊ resoluunt et
postremo infrigidãt ipsa. in libro quoq; de
exercitio cũ parua spera. c. ij. sic inquit. For
tassis existimabit me quispiã laudare ⁊ alia
quecũq; attẽnuant corpus exercitia: hoc au
tẽ non est ita: immensuritatem cm̃ ego vbiq;
vitupero ⁊ omnem artẽ exercere aio. Opor
tere quod commensuratuz est: ⁊ si quid men
sura caret id non esse bonum dicimus. Et
concludens dicit. Igitur neq; cursum lau
do attenuantem habitum: neq; omnino ab
exercitio abstinere iubeo. quam sententiam
secutus Haliabas in quinto Theorice. c.
primo sic inquit. Exercitio si qui temperato
rum corporum temperato vtantur modo an
te balneum ⁊ ante ciborum horã: calor con
fortatur naturalis: superflua a corporibus
dissoluũtur: membra roborãtur: digestio ꝓ
curatur: fitq; in naturaliuz numero que cor
poris faciunt sanitatez. Si autẽ quis eo im
moderatius vtatur: laboretq; plurimũ cale
fit corpus eius: febres emergunt. Et si imo
derate eius vsui diutius operam dederit: ca
lor dissoluitur: naturalis virtus debilitatur
⁊ deficit: ⁊ propterea relictis extremis me
dium in omnibus est eligendum: cum autez
metiri hoc medium sit difficile diuersorum
anni temporum: complexionum: etatum: ar
tium: ⁊ consuetudinum diuersitate propter
ea pro regula vniuersali ab vnoquoq; tenẽ
dum est ꝙ tunc ad debiti ⁊ conuenientis ex
ercitij terminum deuentum est: cum incipit
ad motionem consequi corporis defatiga
tio ſm sententiam omnium antiquorum. di
xit enim Rasis in quarto Almansoris. c. se
cundo. Motu tam diu nemo presumat do
nec fatigationem ⁊ multã sentiat grauedinẽ.
Sed cum vtitur motu ex quo laxari se sense
rit dimisso motu statim anteq; aliquam in
de consequatur lesionez quiescat. quod etiã
voluit Hipocrates in secundo afforismoruz
afforismo. xlviij. dicens. In omni motione
corporis cum ceperit quis dolere: quiesce
re statim remediuz est. ⁊ Galienus in tertio
Tegni parte illa in gymnasijs quando pri
mã incipit dolere corpus ⁊c̃. Et in libro de
exercitio cum parua spera cum ait. Quan
tum ſm vnãquãq; vtilitatem intendit et re
mitti debeat exercitium scribere quidem nõ
est possibile: quantitas enim in vnoquoq;
indicibilis est in ipsis ꝟo operibus inuenire
⁊ ostẽdere possibile est in quo ⁊ marmie do
minatus ⁊c. Auicẽ. autem in tertia primi. c.

sepius allegato clarꝰ de hac materia locutus est dicens. In quantitate exercitij tres res sunt cōsiderande. Una est calor q̄m duȝ in ipso bonitas augetur adhuc est hora.s.exercēdi. Secūda est motus q̄m dū leues perseuerant adhuc est hora: ⁊ tertia est mēbroꝝ dispositio ꝫm ipsoꝝ inflāmationē: quoniaȝ dum ipsoꝝ augeť inflāmatio adhuc est hora. Cū aūt iste dispositiōes ceperint ⁊ sudor vaporalis ⁊ resudatio liquida facta fuerit dimittēdū erit exercitiū: ⁊ finiēdū. Que oīa in sanis ⁊ bene cōplexionatis corporibꝰ sūt intelligenda cū in sua naturali dispositiōe cōseruari voluerint q̄m non bene cōplexionata corpora vt flegmatica quādoqꝫ dictū terminū debent p̄terire p̄cipue q̄ñ perduci ad meliorē dispositionē desiderarēt q̄re ⁊c̄.

¶Cap. xxxi. ostendit. Que ab exercitatis sint obseruanda post exercitiū cōueniēs in qualitate ⁊ q̄ntitate.

Quid faciendū sit quidqꝫ obseruandum post exercitiū a laborātibus nolumus sicco calamo preterire: cū ad presentis ꝓpositi faciat cōplemētū ⁊ longe magis ad sanitatis cōseruationē vt ferme cūctoꝝ hominū error intelligať qui postq̄ȝ laborauerint illico ad corpus reficiēdū prolabūtur. Quod tñ est cōtra philosophoꝝ ac medicoꝝ oīm sententiā cum dicat Aristo. in prima ꝓblematū problematibus xxviij. ⁊ xxx. Quod exercitatis nō debemꝰ cōfestim cibū offerre. ⁊ cāȝ subiūxit dicens: quia adhuc nō requieuit laborans: neqꝫ segregate sunt sup̄fluitates in quoꝝ quidem ꝓblematū vltimo cōmento Petrus padubanēsis noster sic ait. Scias ꝙ ille qui exercitatur dūmodo fuerit forte exercitiū seu labor nō debet stati comedere aut bibere etiā imo oportet prius corpus quietari q: tunc superfluitatibus adhuc purgať: tū q: ꝓpter calorē eius dissemīnatū per totū non posset cibos digerere assumptos: cū in digestione oporteat calidū circa ventrē adunari: vnde ipsi.s.cibi in superfluitates ⁊ nō in nutrimēta corporis cōuertunť ⁊ ideo regula est in regimine sanitatis ꝙ i nimio exercitio positis ante cibū paruȝ quiescere oportet que sunt verba Damasceni in suis afforismis ad litterā. ⁊ postea in calce cōmēti sic subiūxit. Laborans ⁊ qui exercitať vniuersaliter nō sedatus est a motu adhuc: lȝ eñ videatur quiescere exterius mēbra tamē adhuc mouentur ⁊ titillant ꝓpter virtutē motus impressaȝ sibi ab anima neqꝫ etiā superfluitates segregate p motuȝ: sunt expulse oīno. hec ipe. Quiescēdū igiť erit post exercitiū aliquātisper vt calor naturalis paulatim ad intrinseca retrocedat: postea ꝟo comedendū erit atqꝫ bibendū secure: dūmō cibi boni post motū assumanť dicēte Gal. in tertio de regimine sanitatis. ꝙ omnes laboriosi euchimo indigēt cibo. ⁊ in tertio de alimētis.c.xxix. Oīm autem dictoꝝ piscīū alimētū optimū nō exercitantibꝰ ⁊ senibus ⁊ debilibꝰ ⁊ cōualescentibus q̄m qui exercitanť magis nutritiuis cibis indigent a quo sumpsisse videtur princeps cuȝ in tertia p̄mi doc. scd̄a. c. vij. dixit. Pisces ⁊ q̄ eis assimilanť post laboriosum exercitiū comedēdi nō sunt: corrūpenť eñ ⁊ corrupēt hūores. ⁊ post multa in eodē. c. expressit. Quid celauerat in eo verbo: que eis assimilanť loquēs de fructibus sic ait. Si exercitati alijs regātur rebus ⁊ nō istis.s. fructibus recentibus eis meliꝰ erit: q̄m oīs res que sanguinē iplet aquositate q̄ in corpore ebulit sicut succus fructuū: licet ea hora iuuamentū prestet tñ ipm.s.corpus ad putrefactionē parat. quod aūt de his explicauit ⁊ de alijs cacochimis cibis dedit intelligere qui aūt sint hmōi ⁊ qui euchimi siue boni ⁊ quomodo vtēdi sint in sequētibus dicemus si oipotēti placuerit: verūtamē q: actus coitus vna spēs exercitij videtur esse cuȝ in eo notabiliter corpus laboret ⁊ in eo cōsimilia his q̄ de exercitio diximus sunt obseruāda ⁊ fere quātū ad oīa cū exercitio videť puenire iō de ipso cōsequēter q̄dam non inutilia subiungemus non ignorantes tamen ꝙ ꝫm Haliabatem ⁊ Iohannitiū coitus ipse sub euacuatione contineatur ꝫm ꝟo Hali. ⁊ Gal. in Tegni sub accidentibus anime. Nobis tamen placuit in presentiarum ipsum sub motu collocare ante dicta iam ratione.

¶ Cap.xxxij.ostēdit qd' sit coitus ⁊ de q̄ spe cie eius sit determinādū: postremo declarat appetit⁹ mulieris advenerē insatiabilitatē.

Mordebunt me maliuoli: sat scio ꝙ de re obscena ad virū castissimū ⁊ continentissimum scripserim q̄ bene considerāt ꝙ in verbis turpitudo nō existit ⁊ ꝙ res ista ad operis huius faciat integritatem ⁊ ad sanitatis amicorū faciat cōseruationē: intelligent id poti⁹ scribendū esse q̄ silentio pretereūdū: sed ipsis dimissis ad propositū meū deuenio ⁊ dico cū Conciliatore in differentia.cxxiiij. ꝙ coitus est maris ⁊ femine in mēbris generationis applicatio qua supfluū expellit quātū ad finē speciei vel indiuidui ordinati: cui⁹ duplex existit finis. vn⁹ quidē principalior. s. in speciei generatiōe3. Unde i.v.theorice.c.xxxvj. Haliabas inqt. Natura coitū in aīali constituit generandi causa vt inde species pmaneret aīaliū. Et ideo dixit Ysaac i.vj.viatici. De⁹ in aīalib⁹ in coitu admirabilē ac inseparabilē delectationē exhibuit: ne forte coit⁹ abhominatione destrueret generatio: p vim nāq3 generatiuā species diuio ⁊ imortali esse participant inquātū possunt vt inde aīa⁊ de generatione aīaliū secūdis dixit Aristo. vnde Auerrois cōmētator sic ait. Sollicitudo diuina cū nō potuerit facere fm indiuiduum aīal pmanere miserta est dando ei virtutem qua posset pmanere in specie. hec ipse in.ij. de aīa cōmēto.xxxiiij. Alius quoq3 coitus est secūdarius: ⁊ hic qdē est duplex. vn⁹ qdē vt necessarius ⁊ approbandus ⁊ ad regimē sanitatis ordinatus: de quo presens ppositū determinabit. alter vo inutilis magis ⁊ illicit⁹ vt ppter delectationē ⁊ paruā cōsuetudinē pactus: quē vt finē optimū ꝑponunt alijs necessarijs plurimi. vnde Haliabas i v.theorice.c.superi⁹ allegato ait. Maioris partis hoīm in appetendo coitum delectationis causa: preponit: paucorū vo finis ⁊ ppositū est liberorū pductio de quo etiā coitu in presenti sermone nō intēdo verba facere pariter nec de illo q̄ a natura ⁊ a legibus fuit prohibit⁹ de quo Auicēna i.xx.tertij.c. v. sic inquit. Coitus quidē cū infantib⁹ est fedus apud multitudinē gentiū ⁊ phibitus in lege. sed volo de eo coitu dicere q̄ catholicis est cōcessus ⁊ inter maritū ⁊ vxorem necessarius in quo non solū quo ad animā sed quo ad corp⁹ grauissima ⁊ q̄ plurima cōmittūtur peccata supfluitatis ⁊ inordinationis rōne: nesciūt eīm plerīq3 quātū deliquāt: qd equidē intelligēt si hūc meū librū quīq3 plegerint: ⁊ de sua magis curabunt salute q̄ de sua etiā formosissime mulieris delectatiōe. Que forsitā erit vt ⁊ alie mulieres naturalr insatiabiles: sicut in.xxxix. puerbiorū Salomonis.c. colligit cū tria insatiabilia exponeret. que fuit sñia Aristo. in.iiij. pblematum pblemate.xxvj. in cui⁹ cōmento Petr⁹ padubanensis noster sic inqt. Mulieres sūt insatiabiles ⁊ maxie iuuēcule quarū meatus adhuc sūt angusti eo ꝙ modica est hūiditas q̄ cogit expelli mota ⁊ liquata p fricationē q̄ quia modica est cito infrigidat nō potens expelli ppter qd iterū appetūt fricari vt expellat. Non est igit tutū velle cū eis cōtēdere: nedū velle: vt nōnulli faciūt: eas supare q: insatiabiles ⁊ masculis luxuriosiores existūt: iuxta illd Nasonis de arte dicētis. Mollibus in partis admugit femina tauro. Femina cornipedi semper adhinit equo. Fortior in nobis nec tam furiosa libido est. Legitimū fines flāma virilis habet. Et fuit sententia Auicenne in.xxj. tertij capitulo secūdo dicentis. Multiplicat delectatio mulierū in coitu super delectationē virorū ppter ea ꝙ ipse delectant ex motu spermatis viri in ore matricis earū descendendo: ⁊ ppter motū qui accidit matrici ⁊ propter fricationē. idem quoq3 dixit in.ix. libro de animalibus vbi inquit quod duplat delectatio feminarū ⁊c. idez Haliabas in.v. theorice. padubanēsi tamē nostro placuit in.xv. cōmento.iiij. problematū ꝙ mulierum delectatio maior sit extensiue. Intensiue vo ea que masculorū maior. quicquid tamen sit certū est ꝙ plurimū delectantur: ⁊ in tātū ꝙ viri sapientes non debent velle earū insatiabilem appetitū adimplere ne superflue coeūtes in nocumenta ⁊ egritudines infra dicendas incidāt: ⁊ precipue si ad hoc apti minime exi-

stunt: vt in processu scribemus.

Cap. xxxiiij. ostēdit iuuamēta ⁊ vtilitates coitus moderati ⁊ declarat nocumēta q̄ accidunt ex diuisione eius cū assuetus fuerat.

IN hoc. c. viri castissimi religiosi ac continentissimi non ingrediuntur: tamen quia inassueti: tamen quia sobrij: ieiunantes ⁊ promouentia ad venerem fugientes ⁊ vinum precipue potens in quo: vt Apostolus inquit: est luxuria. Sed id quod scribimus ad eos dirigitur qui oppositum eius quod dictū est faciunt ⁊ ad hos precipue qui venerē exercere consueuerunt. Qui si eam dimittant ⁊ ociosam ac lautā mensaz non relinquerint intelligāt eis aduenire qđ scripsit Haliabas i. v. theorice. c. xxxvj. vbi ait. Si huius superfluitas: scz spermatica: suis aucta in vasis coitu non purgatur: nec poterit eam expellere natura in inguinibus fit ⁊ alijs simul extensio: omniq; in corpore grauitas: sepeq; suis sperma calefit i vasis: fitq; febris: quoniā membra hec quidē post illa calefiunt donec cordi calor ille continuetur: nonnunq; autem eius ascendunt ad cerebrum vapores: vbi ⁊ pessimos generant morbos. ⁊ infra magis addidit quod dimissio coitus ebetudinem sensuū ⁊ intellectus parit ⁊ capiti accidit grauitas ⁊ visui tenebre ⁊ frangitur corpus: ⁊ appetitus īminuitur ciborum: ⁊ nonnunq; complexio declinat a statu suo: aliquotiens etiā patitur mania ex vaporibus spermatis ad cerebrū ascēdentibus: sepe quoq; fit corpori frigus ⁊ nō nunq; tremor precordiorum pectoris attractio: sepe etiam scothomia ⁊ vertigo ⁊c̄. Cuius simile dixit Hali rodoā in. iij. tegni. cō mēto. xxxj. cuius hec est series. Si superfluitas aggregata in corpore ex spermate ⁊ non egreditur per coitum coartatur in corpore: ⁊ generantur ex ea egritudines male quod est quia ex coartatione seminis generantur ex eo vapores mali qui ascendunt ad cor et cerebrum ⁊ stomachum ⁊ corrumpunt sanitatem illorum mēbrorūz generant egritudinē. Et fortassis ex eo est aliquid simile veneno viperino sicut accidit ei qui consueuit coitum ⁊ dimittit eum longo tempore ex debilitate appetitus cibi ⁊ pigritia a motibus a generatione humoris melancolici ⁊ fortasse corrumpitur ⁊ exiccatur ex eo quod est simile virtuti veneni: sicut illud quod accidit viduis ex suffocatione matricis ⁊ multis virorum qui moriuntur ex eo subito. hec ipse Hali ad litterā: a quibus videtur princeps accepisse in prima tertij tractatu quinto capitulo. viij. cum dicit. Quandoq; accidit homini vt in vasis suis seminalibus aggregetur sperma plurimum ⁊ corrumpatur ⁊ infrigidetur ⁊ conuertatur ad qualitatem venenosaz ⁊ accidit ei sicut epilensia. Et in. xx. tertij. c. x. sic ait. Plurimorum quorum cōplexio requirit coitum cum ipsum dimittūt infrigidatur corpus ⁊ cadit appetitus cibi ita vt ipsum etiam non recipiat. Et postea subdit. ⁊ quandoq; accidit viro ex dimissione coitus ⁊ abundantia spermatis ⁊ frigore eius ⁊ conuersione ipsius ad ventositatem: ⁊ forsitan vult dicere ad venenositatem: vt mittat sperma ad cor ⁊ cerebrum vaporem malum ventosum vel quod magis credo venenosuz sicut accidit mulieribus ex coarctatione matricis. Et iterum in. xxj. tertij. c. ij. sic ait. Retentio spermatis est mala valde. Et in canticis etiam dixit. Coitus commendatur iuuenibus quatenus per eum a nocumentis perniciosis liberentur. in cuius comento: scilicet. cliij. dixit Auerrois. Si coitu vsi non fuerint attingent ei morbi magni ⁊ illaudabiles. Quod etiaz sensit Haliabas loco superius allegato cum ait. His itaq; de causis si vtatur cum opus sit homo coitu ⁊ cum in suis huiusmodi superfluitas augetur vasis: sentitq; in corpore grauitatez ⁊ titilationem: statim vt celebrauerit alleuiatū sentiet corpus: in pigritiā: virtutēq; ⁊ eius augetur appetitus. Deinde subiūxit. Si ergo coitu vt oportet q̇s vtetur cogitatiōes cedūt: ira mitigatur: melācolie prodest passioni: ꝓdest etiā flegmaticis morbis: somniorūq; medetur multitudini ⁊ appetitū confortat. Et propterea dixit Almāsor in lib. iiij. c. vj. Viri preterea ac mulieres cum appetūt coire debent: quodquidem faciant nature non

repugnantes: cuius cām ꝛ rationē idē sub-iunxit in.c.xvij.eiusdē libri cū ait. Coit⁹ cor pus repletū alleuiat ꝛ aīam hilarē ꝛ letā effi cit eiusq; auget leuitatē. Iraz quoq; sedat: ac cogitationem remouet. Et infra. Coitus ꝑterea caput alleuiat atq; sensus. Quequi-dem fuit sentētia Aristo.in.xxx.problematū ꝓblemate.j. dicens Post venerea plurimi magis leti fiūt quicūq; superfluitatem mul tam emittunt cū spermate: alleuiantur enim a superabundantia superfluitatis: ꝛ hec est scilicet cā letitie a quo sumpsit Auerrois cū scripsit in.vj.colliget. Coitus moderatov su cōueniens existit. Qđ nō cōcedim⁹ nisi quia sperma est vna superfluitas preparata a na-tura vt expellatur sicut ꝛ alie superfluitates excepto ꝙ in se bona est ꝛc. Hec quoq; fuit sapientis Gal. snīa ī.vj. de regimine sanita-tis. Cōmune venereoꝝ actuū cōmoderatio. nam ī culpabilibus cōstructionib⁹ corporis neq; oportet oīno a venereis abstinere. Et in vj. interiorū.c.iiij. Uirtus spermatis fortis est: in mulieribus aūt frigidius ꝛ humidius ideoq; necesse est a mulieribus emitti multā spermatis q̄titatē habētib⁹. Qđ etiā viris necessariū est ꝛ sanguineis maxime q̄ nisi nu bant caput eoꝝ aggrauatur: febricitant: ap petitus ꝛ digestio debilitantur: cognoui er-go quosdam qui cū abstinerent se ꝑpter ve nerabilitatem infrigidati sunt. Alij vō ceci derūt in tristiciam absq; vlla cā ꝛ in falsās cogitatiōes sicut melācolici: ꝛ appetit⁹ ꝛ di gestio infirmate sunt. Uidi quoq; alios ꝓ-pter angustiā vxoris sue abstinuisse: qui fue-rant assueti sepe coire: vnde appetit⁹ eoꝝ de ficit: ꝛ paululū comedebāt: ꝛ non digerebat sed multū vomitu eijciebat. Quod conside-rās certificaui continētiam coeūdi magis q̄ menstrua nocere. Maxime corporib⁹ in qui bus mali humores sunt: ꝛ assuetis requie. Et postea subdit. Diogenes in hmōi absti-nentia fortissimus fuit coitu tamen semper vsus est: cū sciret nocumētum a spermate si bi nō fore modicū si abstinētia pateretur: fer tur enim pueris meretricē accersiri que cuz moraret membrū fricās polluit se. Cūq; me retrix venisset ait: quod volui manus mea fe cit. Unde mōstratur ꝙ venerabiles non fa-ciūt hoc causa delectatiōis sed vt superflui-tatem emittant. hec ipse Gal. Fidelibus ta-mē innuptis nō licet huiusmodi ꝑpetrare. Et propterea dicebat Aplus ad corinthios vij. Qui nō se continēt nubāt. ꝛ ad Thimo teū.v. Uolo autem iuniores nubere ꝛ filios ꝓcreare ꝛc. Qui aūt nubere nolunt aut non possunt vt q; sacerdotes sint ꝛ a venere ab-stinere voluerint sine lesione debēt ab indu-centibus eam ꝛ promouentibus infra dicen dis se precauere: vt ī duob⁹ vltimis de hac materia capitulis ostendemus.

¶ Capitulū.xxxiiij. declarat que nocumen-ta ꝓueniant ex supfluo coitu ꝛ frequētato: in mēbra ꝛ totum corpus.

Nocumēta supflui coitus sunt lōge plura q̄ vtilitates ꝛ iu-uamēta moderati. Uñ licet su perius moderat⁹ coitus sit ap probatus ad salutem corpis robusti ꝛ iuuenis cōseruādā: sic in presentia rū superfluus ꝛ frequentatus coitus detesta tur cum non solum aliquibus partibus sed etiam toti corpori nocumenta eius sint com munia. Nocet enim oculis primo: vt voluit Auicen. in.iij. tertij.c.v. cū dixit. Multipli-catio coitus est nocibilior res oculo: ꝛ simi-liter multiplicatio ebrietatis ꝛc. Quod etiā sensit Rasis in.iiij. almāsoris.c.xvij. dicēs. Qui coitu sepe vtitur oculorum habet con-cauitatem. Et infra. Coitus multus et fre-quens oculos fortiter ledit. Que etiam fuit Aristo. sententia in.iiij. problematū proble-mate.ij. dicētis. Plurimo coitu vtentes ma nifestissime in oculis et anchis patiuntur. ¶ Nocet quoq; neruis coitus plurimus: vt dixit princeps in.ij. tertij.c.j. ꝛ Rasis vbi su pra. atq; neruosis membris omnibus ꝛ pre-cipue stomacho dicēte Auicen. in.xiij. terij. c. vltimo primi tractatus. Coitus est ex re-bus magis nociuis stomacho: et dimissio eius est ex rebus maxime cōferētibus ei. Et in.x. eiusdē. c.v. inquit. Dimissio coitus est conuenientior res ei qui habet stomachum debilem ꝛ deuitēt ipm de mulieribus que abortū patiuntur. Que fuit sentētia Aristo.

in.iiij.problematū problemate.xvij.di. Coitus infrigidat ventrē ⁊ exiccat. ¶ Nocet preterea etiaꝫ coitus faciens accelerare senectutem: vt inquit Hali in. iij. Tegni. comento xxxvij. dicēs. ⁊ non factus est error multꝰ in coitu nociuꝰ: nisi quia propter multitudinē eiꝰ accidat in corpore senectus festina ante horam suam: precipue illi cuius cōplexio testiculoꝝ est frigida ⁊ sicca. Quod etiam confirmat Auerrois ī canticoꝝ cōmento.clvj. dicens. Non solū hoc dicimus quod multꝰ coitꝰ debilitat corpus quinimmo qđ diminuat ⁊ abbreuiet valde vitam facitqꝫ eā valde breuiter ⁊ celeriter terminari. Aristoteles enim asserit ꝙ animalia multi coitus sunt breuioris vite probans hoc ⁊ cōfirmans ex passeribus que non viuunt nisi per annum solum: inducens super hoc ꝓbationem: quoniā nō apparet nigredo super guttur illarū que videntur in autūno quequidē nigredo significat supersenes ex eis. Aristote. quoqꝫ iiij. problematum problemate. xxj. inquit. Coeuntes exoluuntur et infirmiores fiunt vt frequenter. Et propterea multꝰ coitus debilitat corpus facitqꝫ ipsum hereditare varias species nocumētoꝝ ⁊ dolorū: vt inquit princeps in canticis textu cōmenti. clvj. ⁊ in xxiij. tractatu primo. c. v. sic ait. Coitꝰ euacuat de substantia cibi postremi quare debilitatem affert cuius simile alie non afferunt euacuationes: ⁊ euacuat de substantia spiritus rem plurimā ꝓpter delectationem. Et propter illud qui plus delectanꝭ: plus sunt cadentes in debilitatem: ⁊ coitus quidē velociter facit peruenire illum qui plurimū eo vtitur ad infrigidationem sui corporis causa sui: ⁊ ad resolutionem caliditatis innate: ⁊ ad mortificationeꝫ virtutis ⁊ preparat ipꝫ in primis ad caliditatem fumosam adeo donec multiplicentur super ipsum pili. deinde succedūt ei infrigidatio cōpleta ⁊ debilitas sensuū: visus: auditus ⁊c. ⁊ ad multas perducit egritudines vt idem ibi dixit quequidem fuit sententia Almansoris loco allegato dicēs. Est etiā valde obseruandū ne quis coitu sepe vtatur ⁊ precipue qui ex eo velociter debilitatem incurrit ac apetitiue consequitur destructionē. ⁊ post aliqua subiūxit. Quo etiam siquis vsus fuerit ethicam incurret: coitus etiam multus ⁊ frequēs neruis magnū infert nocumentū: oculosqꝫ fortiter ledit ⁊ corporis vires destruit: corpusqꝫ corrūpit ac debilitat: ad seniū quoqꝫ cito adducit. hec ipse. Nō solum autem cito senescere facit: sed etiam mori ꝙ̄ facile superflue ipso vtentes dicente Galie. in secundo de spermate. c. penultimo hec verba. Non solum a serosa humiditate priuari omnes animales particulas accidet ex superfluo coitu sed ⁊ de vitali spiritu. Etenim ⁊ de hoc ex arterijs euacuatur cū spermatica humiditate. Quocirca nullū mirabile est imbecilliores effici coeuntes multū priuato vniuerso corpore ab alterutro purissimo: adueniente autem ⁊ delectatione que est in ipso que per se sufficit exoluere vitale robur: nam quidam suꝑflue delectati mortui sunt. hec ipse. Sed vt cū Cōciliatore nostro ī differentia. cxxiij. omnia vnico comprehendam verbo dico ꝙ omnē corpori dispositionem acquirit prauā coitus superfluitas ⁊ frequētia: ⁊ adsummum totam animā dissipat ⁊ corpus corrūpit. cuius quidem ratio est: quia coitus est emissio pure ⁊ naturalis caliditatis: vt. v. dicitur de animalibus. Et ideo ꝓpter paruuꝫ errorem euacuationis ipsius fit magnū nocumentū: vt Auerrois inquit in. vj. colliget. Et fuit sentētia Haliabatis in. v. Theorice c. xxxvj. dicētis. Nō est enim sperma quemadmodum alie superfluitates quibus omnino natura non indiget qualia sunt emūctiones: sputa: sudor: vrina: ⁊ similia. sed ex meliori fit que in corpore est substantia ac laudabiliori. Et postpauca subiunxit. Generatur eteniꝫ sperma ex claro puroqꝫ sanguine quo principalia ⁊ prima pascūtur membra: postea concludit dicens. Cum igitur coitus mensurā excesserit licet non tanta eo ꝙ̄titas vt flobotomia vel aliter euacuetur vehementior tamen accidit inde virtutis dissolutio. Et propter hoc quando de homine sperma exiuit multum discoloraꝭ et debilitatur suū corpus magis ꝙ̄ si quadragesies exierit de eiꝰ corpore sanguis tātus: qꝛ sperma est res habilitata vt trāseat in mēbra: sicut in. iij. libro dicitꝭ de aialiū generatione. Et ideo qui

vxores habent perpulchras q̄tū delinquūt intelligant. Et in senectute si ad eam puenerint:podagras expectēt qm̄ coitus nocet neruis ⁊ est magis adiuuans ad hoc vt fiat podagra: sicut Rasis inq̄t in libro diuisionū c.cxx.⁊ fuit s̄nia Gal.in.vj. afforismorū cōmento.xxx.dicentis.Coitus est fortis cā in generāda podagra:simus itaq̧ hac in re tēperati ne podagras ⁊ alias supradictas incurramus infirmitates aut mortē ipsam sicut aliqui quos nouimus interiere.

¶ Cap.xxxv.ostēdit quibus naturis seu cōplexiōibus coitus maxime noceat:⁊ in quo anni tempore.

Ut error superflui coitus omittatur ⁊ presertim ab his quibus maxime nociuus existit mihi videtur tanq̧ vtile⁊ necessariū scribendū esse q̄ sunt huiusmodi quibus plus alijs plurimi coitus frequentia sit interdicta.⁊ dicemus primo q̄ vt sentiūt sapientes hi maxime sunt qui sicce ⁊ frigide cōplexionis existūt ⁊ qui melancolice macilenti ⁊ debiles naturaliter sunt fabricati modicū sanguinis⁊ carnis habentes. Et q̄ ita sit patet per Haliabatē in.v.theorice dicentem. Cū vero est corporis frigida⁊ sicca cōplexio:⁊ hominis eiusdē cōplexionis testes corp⁹ exile color viridis alb⁹ aut croceus eiusq̧ in corpore sperma perpaucū si huiusmodi coitū exerceat refrigerat corpus:naturalis debilitatur calor:⁊ rarefactū eneruatur:nerui imbecilles fiūt:supuenit illi tremor anime marcorcardiaca:appetitus ciborū defectio:sicci fiunt illi morbi:artetica: pectoris passiones ac pulmonis.In cuius vsu si fuerit frequēs corpus consumit ⁊ deficit spasmus accidit. Et concludit deinde.Quare ab huiusmodi domino complexionis cauēdus est coitus. sed iam dictis non minus mala in q̄breuibus adduxit Hali rodoā in.iij.Tegni commento.xxxvij.cū ait.Ex multitudine coitus accidit senectus in corpore festina ante horam suā precipue illi cui⁹ cōplexio testiculorū est frigida ⁊ sicca.Quod etiā sensit Auicē.in canticis textu cōmēti.xix.dicēs. Coit⁹ nequaq̧ concedatur macris:senibus:aut debilibus.Et Auerrois in.vj.colliget.c. de regimine corporū calidorū in fine sic inquit. ⁊ coitus nocet plus ceteris oībus complexionibus: supple q̧ calidis maxime aut frigidis ⁊ siccis.Et inter cōplexiones calida et humida superfluū potest leuius tollerare ⁊ que peiores sunt frigide ⁊ sicce:humidi vero scʒ flegmatici medio modo se habent circa illud.que fuit sententia Rasis in.iiij.almāsoris.c.xvij.dicentis.A coitu etiam corpora habentes sicca vt ab inimico interficiente sibi cauere debent quo etiam si quis: scʒ macer multū vsus fuerit ethicam incurret: cōualescētes quoq̧ ac debiles atq̧ macri: ⁊ quorū nerui sunt debiles coitū oīno vitare debent:⁊ nos addimus de auctorū intentione i p̄scripto.c.q̄ debilē habētes stomachū aut visum:aut auditū:aut aliquē aliorū sensum ad coitū frequētes non accedant: ⁊ similiter q̄ debilitatē appetitus patiūtur aut calculos ⁊ hm̄oi quoniā inde manifestissimum percipient nocumentū:ratione etiam etatis cōsiderata grandiores cōtineant a coitu superfluo inquantū possunt.Seniores vero caueāt coitū omnino.Similiter ⁊ insueti ⁊ p̄cipue in autūno fugiendus est coit⁹. Quoniam est temp⁹ nature ac vite contrariū cuʒ calor in eo naturalis debilitet ⁊ siccitas fiat fortior dixit Auicen.in.ij. primi summa de pulsib⁹. c.ix. ⁊ prima q̄rti tractatu.ij.c.viij. ⁊ fuit sentētia Gal.in.iij.afforismoꝝ cōmento.xxiij.dicentis.stomachus ⁊ intestina maxime patiūtur in autūno cū frigidū ⁊ siccū tempus sit in quo maxima est grauitas ⁊ intemperies:vt idē inquit in lib.de spermate. Et propterea est temp⁹ mortiferū teste Aristo. in prima p̄blematū problemate. xxvij. in eo itaq̧ maxime coit⁹ est fugiend⁹ ⁊ p̄sertim a macilentis ⁊ debilibus:vt dictū est:q2 facile egrotarent. Similiter licet non tantū in estate:audacius autē in hieme ⁊ vere:semper tamen hoc obseruando vt potius raritati q̄ frequētie ⁊ multitudine intendat.

¶ Cap.xxxvj.ostēdit q̄b⁹ naturis ⁊ corporibus coit⁹ tēperatus maxime cōueniat ac superfluus ⁊ frequēs minus noceat.

Volvt ex hoc.c.qui nondũ vxo-rem duxit bene consulat si eã du cere possit sine sui corporis ac sa nitatis detrimento: lz vnusqsq ferme sibi videatur fortem robustũ ac bene complexionatum esse atq bene quotidiano coitu sufficientẽ. In hoc tamẽ errãt pleriq qui post paucum etiam temporis spacium: postq vxorem duxerint ex venere frequen-tata discolorantur: debilitantur: macrescũt: infirmanturq atq non pauci vt nostris vi-sum est temporibus interiere. Quod ne reli-quis accidat aĩaduertant queso si infra dicẽ das has habuerit conditiones. Quarũ pri-ma hec est q corpora habeant grossa robu-sta τ sanguinem multum ac venas amplas: τ colorez rubeum: multosq pilos: vt Rasis inquit in.iiij.almansoris.c.xvij. Que etiam fuit sententia Aristote.in.iiij.problematum problemate.xxj.τ Gal.in.vj.de regimine sa nitatis dicentis. Innoxia venerea solis hu midis τ calidis τ omnibus qui natura mul tis sunt spermatis cõtrarissimi ṽo siccis cõ plexionibus venerei actus τ amplius quan to fuerit siccitas frigiditati commixta: τ pre cipue cum crasis testiculorum fuerit huius-modi: vt in precedenti patuit.c.v. talis com plexio est semita ad mortem: vt in.ij.de com plexionibus idem dixit. Secunda conditio respicienda est in qua etate sint constituti. Quoniam: vt Conciliator inqt: maxime cõ-uenit iuxta adolescentie finem cum corpo-ris augmentum incipiat desinere τ antea pa rum ac in iuuentute: demũ τ in reliqua ado-lescentia. In prima tamẽ maxime nocet mo-dicum etiam superfluus: cum adhuc augmẽ tum sit sufficienter intensum: sintq diminu ti adhuc τ debiles. Deinde τ minus compe tit coit⁹ in senectute: scilicet prima: minime ṽo in senio. Et fuit sententia Galieni in se-cundo de regimine sanitatis cum dixit. Qd post labores sequi debent cibi τ potus: dein de somni: postea ṽo venerea: debentib⁹ qui dem venereis vti. τ subdit. alia nãq cuncta communia omnis sunt etatis. Venerea ṽo adolescentium solum. τ ideo Haliabas etiã in.v.theorice. Iuuamenta coit⁹ omnia ado lescẽti ascripsit τ iuueni primo: nec cuilibet tali sed sanguineo rubeo forti ac sano: vt pa tet ex serie ipsius in capitulo.xxxvj. Et pro-pterea delirant senes qui puellas non sibi: sed alijs potius ducunt vxores vel filijs eo-rum adhuc crescentibus ac teneris feminas copulant. Cum vtraq etas illa sit a venere prohibita: vt diximus. cuius vsus inordina-tus: vt padubanẽsis inquit: precipue nocet sexui masculino: femelle ṽo parum cum in eo laborent minime. considerent preterea nu bere volẽtes si preter hoc quod carnosi τ iu uenes fuerint bene colorati ac naturaliter rubei vt sanguinei existant: quoniam vt idẽ ait Conciliator τ est mens antiquorum coi-tus habentibus colorem rubeum flauũ pre-cipue conuenit: τ per flauuz intelligo hoc in loco rubeum obscurum τ non clarum qui co leram τ sanguinem subtilem τ non verum τ bonum sanguinem ostendit in corpore do-minare. Habentibus autem colorem albuz qui flegma significat: vt princeps ait in secũ da primi doc. tertia.c.tertio. coitus etiam interdicitur. dicit enim Auicenna ibidẽ. Al bedo signũ est priuatiõis sanguinis aut pau citatis ipsius cuz frigiditate: quoniam si cũ caliditate esset τ humore colerico esset citri-nitas. τ subdit q color rube⁹ significat mul-tum sanguinis τ ruffus τ subruffus signifi-cant caliditatem: sed subruffus plus signifi-cat coleram rubeam τ ruffus significat san-guinem colericum. Et per colorẽ ruffum in telligimus illum quẽ dicimus rubeũ clarũ. Qui igit colorẽ habuerit rubeũ τ nõ ruffuz aut subruffum maiorẽ τ laudabiliorẽ habe-bit sanguinis quãtitatem τ per consequens tutius poterit veneri indulgere: q aũt colo-rem brunũ sine fuscũ habuerit minime: quo niam vt princeps ait vbi supra. Color fusc⁹ vehementem significat frigiditatẽ ob quam minuit sanguis τ congelat: τ ille paucus ad nigredinem tendit τ cutis mutat colorem. Demum considerent consuetudinem suam tam assueti assuetos labores ferre etiam si fuerint imbecilles facilius ferũt teste Hipo crate in secũdo afforismorũ afforismo. xlix. His igitur obseruatis si omnia consentiũt aut plurima secure quis ducet vxorẽ. si ṽo prohibuerint: minime.

¶ Capitulũ.xxxvij.ostẽdit in quo anni tempore et in qua hora diei naturalis sit veneri operam dandum securius.

Q Vantũ autumni tempore noceat veneri indulgere in fine xxxv. capituli dictum est. In qua autem parte anni bene carnosi iuuenes et ceteri possint vti frequentiori coitu securius nondum dictum fuit: sed in presenti dicemus et in qua etiam hora diei hoc facere debeamus ostendemus: vt minime nostra causa errare contingat. Dicamus igitur primo sicut in autumno plusquam in alijs coitus nocet sic in vere per oppositum confert aut saltem minus nocet: cum ver sit sanissimum tempus et minime morbiferum: vt dicit Hipocrates in iij. afforismorum afforismo.x. In cuius comẽto Gal. inquit. Ver est ceteris tẽporibus sanius: quia temperatius alijs. Et infra. Ver sicut diximus in suis temperatum est complexionibus. Et in primo de complexionibus capitulo quarto sic iterum ait. Qui existimat quod ver sit calidum et humidum et non sit equale errant manifeste. quod intelligendum est respectu corporis temperati: respectu tamen aliorum temporum anni sine dubio calidum est et humidum: vt Conciliator voluit in differẽtia. lxvj. et fuit mẽs Galieni in primo de febribus ad glauconẽ. capitulo secundo dicentis. Ver calidum est et humidum: vt est sanguis in nobis. que etiam fuit sententia Aristote. in quarta problematum problemate. xxxj. dicentis. Natura veris calida est et humida: et propterea in eo operationes nutritiue sunt perfectiores: et hoc non accidit nisi propter multiplicationem caloris naturalis in corpore: vt inquit Auerrois in. ij. colliget. c. vltimo. Et propter hanc rationem tutius in vere possimus veneri ĩdulgere. In hieme quoquam satis etiam secure idẽ facere non dubitamus: licet frigida sit et humida: vt dixit Auicen. in. ij. primi. et Gal. in primo de febrib⁹ ad glauconem.c.ij. Tamen quia calor in hieme interiora ingreditur et ibidem adunatur: propter hoc in hieme digeritur multũ et per consequens multus cibus est appetẽdus. teste Gal. in. j. afforismorũ cõmetno. xv. et Auicẽ. in. ij. primi doc. secũda. c. vj. dicẽs. Hiems ad digerẽdum est melior propterea quod frigus substantiam caloris innati cõprehẽdit vnde fortior efficitur et non dissoluitur etc. Et ob hãc causam in hieme coit⁹ nõ prohibetur sicut per oppositas causas: idem in estate nocibilior et prohibitus magis existit. In autũno autẽ omnino detestatur. Hoc est igitur quod dicimus de coitu respectu temporum anni. ¶ Sed de horis diei naturalis idem ferme asserim⁹ quod de horis exercitij dicebamus. Unde coitus fieri non debet nisi corpus eo modo quo ibi diximus preparetur: sicut nobis innuit Haliabas in. v. theorice. c. xxxvj. cum ait. Si cibo homo repletus aut potu coitu vtatur debilitas eius fit corpori eneruatio neruis: dolor ĩ genibus: aliarũque cõtinuationum: viscerũ opilatio: generanturque abinde humores grossi: cuius vsus si hoc fiat modo frequens et assiduus hidropisis sequitur asma et tremor. Si vero famẽ patiens quis ad coitũ accesserit: aut sitis molestia pressus: aut aliqua certa euacuationũ specie exinanit⁹ est: vt vomitu: solutione: flobotomia: et his similibus. aut statim post balneum: vel laborẽ vigiliasque aut etiam post grauem tristitiam: corpus consumitur et desiccatur: calor dissoluitur naturalis: ciborum immutatur appetit⁹: tenebratur visus: oculi fiunt concaui: et nõnũquam defectus accidit et spasmus etc. Et propterea dixit Auicẽna in. xx. tertij. c. x. Coit⁹ bonus est ille qui fit in hora antequam superfluitatum sequitur euacuatio etc. Quod dictum sic intelligendum est: scilicet antequam hora aduenerit in qua expellere oporteat superfluitates: quoniam cum ipse stimulant et exitum petunt tunc iam hora coeundi pertransiuit. Et quod ita sit patet per ipsum dicentem in capitulo secundo eiusdem. Et oportet ne coit⁹ fiat necessitate fecis aut mingendi mota neque cum exercitio et motu aut post passionem animalem fortẽ etc. Et postea subiunxit. Et oportet etiam ne coitus fiat super repletionem: quia prohibet digestionem et debilitat: neque coeat aliquis cum adest vacuitas iterum hoc enim est nocibili⁹ et

onerosius nature et magis pernecans calorem innatū: ⁊ magis attrahens liquefactionem ⁊ ethicā: immo opoꝛtet vt fiat cū cibus descēdit a stomacho ⁊ cōpletur digestio prima ⁊ secunda ⁊ mediatur dispositio in digestiōe tertia. Et opoꝛtet ne coitus fiat sup satietatem nanseatiuā ⁊ post euacuatiões foꝛtes ex vomitu ⁊ fluxu vētris ⁊ mot⁹ coꝛporeos ⁊ animales ⁊c. Que fuit snīa Gal. i. iij. Tegni textu cōmēti. xxxviij. dicentis. Cps vsus coit⁹ est qn̄ perfecte mediū earū que extrīsecus omniū circūstantiarū: neq̧ super repletū coꝛp⁹: neq̧ īdigens: neq̧ infrigidatū: neq̧ supercalefactū aut exiccatū aut humectatum īmoderate. Si vo peccet aliquādo coꝛpus paruū esto peccatum meli⁹ vo id est min⁹ malū est calefacto magis q̄ infrigidato ⁊ repleto magis q̄ euacuato ⁊ humectato magis q̄ exiccato coꝛpe vti venereis hec ipse tamen periculosum est super repletionem ⁊ cenā vt cōmuniter fit velle coire quoniam incurrit podagras ⁊ doloꝛes alios ille qui vtit coitu īmediate post cibū sumptū sicut dixit Auicēna in canticis textu cōmenti. clv. Recte igitur intelligatur verbū illud Gal. meli⁹ repleto q̄ euacuato coꝛpoꝛe vti venereis obseruent itaq̧ ea que diximus de coitu qui suam incolumem cupiunt sanitatem conseruare.

¶ Capitulum. xxxviij. ostendit que fugere debeant religiosi ⁊ que dimittere volentes a coitu abstinere.

Sed cū plerīq̧ viri cōtinentes ⁊ religiosi reperiant qui suā omnipotēti deo vouerunt castitatē: quibus p̄cedentia dicta de venere non modo non sunt vtilia sed nec quidē ab eis legēda aut inspicienda sunt cū poti⁹ omni ingenio omniq̧ diligētia mēte ac coꝛpoꝛe ea que venereis sunt fugere conent. His ergo hoc capitulū compilaui nō modo eis vtile verūetiā necessariū vt qđ desiderāt sine molestia ac sine aliqua tentatiōe facili⁹ cōsequi valeant. Qđ tamen pluribus est difficile eo q̧ que venerem p̄mouent nō intelligant: neq̧ que ipā extinguāt moꝛtificentq̧ nō cognoscāt quos intendo in p̄sentia docere dicens cū Arist. in secūdo posterioꝝ. c. p̄mo. q̧ causa ⁊ effectus seinuicē inferūt si vniuersaliter ⁊ adequate sumantur. Sic igit vbi erit sufficientia causarū alicuius effect⁹ p̄culdubio ipe p̄oducetur ab eis in esse ⁊ per oppositum vbi sufficiens erit destructio taliū causaruꝫ ⁊ talis effectus adnihilabit sine dubio: desiderantes ergo coitū fugere debēt ⁊ causas ipsum p̄omouentes auferre aliter enim positis causis ⁊ effectus consequetur. cause eñi in venerem perducētes p̄incipales he sunt scilicet ventositas erigens ⁊ semen purgari ac expelli p̄ocurans incitansq̧ ad hoc sine aliqua intromissiōe ⁊ p̄cipue si multe fuerit quātitatis ex quibus desideriū surgit ⁊ tentatio manifestatur. Quod cū viderit diabolus menti persuadet vt turpia concipiat: feminas desideret: ceteraq̧ talia viris religiosis abbominabilia. Hec autē tentatio sepius venit multosq̧ aggreditur atq̧ fragiles omnes coꝛrumpit: foꝛtioꝛes autē ⁊ bene armati viriliter resistentes vix illesi possunt subterfugere. Qđ tamen non esset si causas illas: scilicet ventositatem ⁊ semen non admitterent. Sed dicet quis hoc in nostra potestate non cōsistit: vt naturam suas p̄oducere operatiões impediam⁹: si enim aliquis calidos renes ac testes plurimuꝫ sanguinis attrahentes ⁊ ip̄m in semen cōuertentes habuerit: quomodo p̄hibere poterit seminis vel ventositatis generationē? Cui respōdebimus ⁊ dicem⁹ q̧ aut illa caliditas erit naturalis aut accidentalis: ⁊ quecūq̧ fuerit illa remitti potest cum frigidis rebus interi⁹ ⁊ exterius administratis fugiendo supinum decubitum ac grabati mollitiem atq̧ caliditatem. que autem debeant esse talia infrigidantia medicus electus fm complexionem ac caliditatis intēsionem vel remissionem: coꝛpoꝛisq̧ p̄prietatem: ⁊ vt sue sapientie videbitur oꝛdinabit. Multitudo autem sanguinis ad ea membꝛa transmissi medici opera non indiget: sed patientis parco regimine sanguinis calidi et acuti diminutiuo. Diminuitur autem sanguinis superfluitas superabūdantiam nutrimenti p̄obi-

bendo: qm̄ in repletione est venus: vt dixit Aristo. in. x. problematũ ꝓblemate. xlvij. et precipue si talis repletio ex bonis ⁊ delicatis cibarijs fuerit: ⁊ maxime sperma multiplicãtibus: vt carnes colũbinoꝝ: passerũ: hedi: ⁊ similiũ. Unde Auicẽ. dixit in. xx. tertij c. xxj. Meliores ad sperma cibi sunt qui fiũt ex carne hedi pinguis masculi ⁊ carne ouina cicere ⁊ cepe ⁊c̃. Oua etiã sorbilia. Lac: pisces cũ aromatibus calidis vẽtosis: vt zinzibere pipere galanga ⁊ similibus. cuius ratio ponit a Gal. in. v. de simplici medicina distinctione. vj. c. ij. dicente. Res ꝓuocãtes sperma sunt res que aperiũt: ⁊ earũ caliditas tanta est ꝙ nõ exiccat: ꝓpter hoc igitur predicta aromata faciũt ad venerem. Similiter cepe: baucie: faba: faseoli: cicer: enula: ⁊ talia ventositatem multiplicando. Anisum quoq̧ ⁊ feniculus: amigdale: phistici: auelane ⁊ hmõi vitari debent ⁊ vinũ precipue potens ⁊ dulce in quo est luxuria: vt Paulus inquit. ⁊ Ouidius de remedio cũ ait. Quid tibi precipiam de bacchi munere queres. Spe breuius monitus experiere meos. Uina parant animos veneri faciũtq̧ libidinis aptos. Et fuit sententia Aristo. in. iij. ꝓblematũ ꝓblemate. j. dicẽtis. Uinũ venereos facit. ⁊ recte dicit bacchus ⁊ venus adinuicẽ sunt. Herbas quoq̧ calidas vt erucã: mentam: ⁊ hmõi dimittere oportet: sicut etiam nec cepas accipere est totũ vt diximus iuxta sententiã medicoꝝ ⁊ Ouidij dicentis vbi supra. Daunis an libicis bulbus tibi missus ab oris. An veniãt megaris noxius oĩs erit. Nec minus erucas aptum est vitare salaces. Et q̄cq̄d veneri corpora nostra parat. Quod etiã nobis innuit Auicẽ. in. c. xxxvj. fen. xx. dicens. Ex adiuuãtibus ad coitũ sunt quecũq̧ sumũtur ex cibis calidis acutis aut inflatiuis: sicut sunt cicer ⁊ vua ⁊ vitelus oui ⁊ illa que aggregãt vtrãq̧ rẽ sicut eruca ⁊ vinũ nouũ in quo est ꝓprietas generãdi sperma ⁊c̃. Ab his ergo abstineant ⁊ a reliquis hmõi qui suam castitatem illesam voluerint altissimo conseruare.

¶ Cap. xxxix. ostendit que facere oporteat eos qui a venereis nolũt molestari.

Qui suam voluerit seruare castitatẽ debet preterea que in precedenti. c. dicta sunt ⁊ hec que in hoc dicemus obseruare: vt securiꝰ suũ laudabile votũ cõsequat: quoꝝ primũ istud existit vt ꝓposse nulla in eo spermatica superfluitas generet cũ abstinẽtia cibi ⁊ potus: qm̄ sperma est superfluitas digestionis quarte que fit cũ dispartitur cibus in mẽbris resudãdo a venis tertia digestione iam expleta: ⁊ est de summa humiditatis ꝓxime coagulatiõi ex qua nutriũtur membra dura ⁊c̃. vt princeps voluit in. xx. tertij. c. iij. Ista igit superfluitas exiccabit ⁊ cõsumet cũ ieiunio ⁊ fame vehemẽti que debilitant corpus: vt Auicẽ. dixit in. xiij. tertij tractatu. v. c. viij. ⁊ in. xvj. tertij tractatu. iij. c. vj. sic inquit. Fames ⁊ vigilie resoluũt superfluitates. Similiter ⁊ cũ forti labore hmõi superfluitas si qua erit gñata resoluet: vt supra patuit de nocumentis immoderati laboris: sicut ocio ac continua requie oppositũ cõtingit: sicut Naso poeta singularis in suo de remedio cecinit. Ergo vbi visus eris nostra medicabilis arte. Fac monitis fugias ocia prima mei. Hec vt ames faciũt hec que facere tuent. Hec sunt iocũdi causa cibusq̧ mali. Ocia si tollas periere cupidinis arcus. Cõtẽptecq̧ iacẽt ⁊ sine luce faces. Quam platanus riuo gaudet q̃ populus vnda. Et q̃ limosa canna palustris humo. Tam venus ocia amat ⁊c̃. Sint igit in continuo exercitio ⁊ forti qui plus a venere molestari cõsueuerũt. Necnon mortis future recordẽtur tristiciã inferoꝝ imaginãtes: percutiẽtes quoq̧ corpus: vt Hieronymus ac reliqui beati faciebant. Istis enim remedijs nulla prorsus tentatio aut q̃ rarissima percipietur: sicut placuit Auicẽ. in. xx. tertij. c. de aluminiati dicẽti. Cura que cõfert est illud qđ frãgit desideriũ eoꝝ ex tristicia fame ⁊ vigilijs ⁊ carcere ⁊ percussione hec quidẽ securior via existit ⁊ ad sanitatẽ magis faciẽs q̃ que exiccantia ⁊ resoluẽtia: siue plurimã extinguẽtia iubet assumere: vt semẽ agni casti: rute: cimini: ⁊ huiuscemodi calidoꝝ ⁊ exiccãtiũ: vel coriandri: canfore: ⁊ taliũ infrigidantiũ ⁊ calorẽ innatũ cõgelantiũ: pretereo que

de pedibus nudis et de dormitione super res frigidas ac duras dicitur tanq̃ de rebus periculosis ad sanitatem: immo ad vitam ipsam perniciosissimis: similiter et que de aspectu pulchrarum facierum dici solet tanq̃ de re manifestissima et vtiq̃ ab omnibus caste viuere volentibus necessaria nedũ vtili nihil in presentiarum verba facere inutiliter: vt aliqui: volumus. Hec enim et similia satis qui sane mentis fuerit per seipsum et sine doctore aliquo fore fugiẽda iudicabit: quare de hac materia hec hactenus dicta sufficiant.

¶ Cap. xl. declarat quid sit balneum et que conditiones debeãt obseruari a volẽtibus in aqua calida artificialiter balneari.

Et de iuuamentibus et superfluitates corporis euacuantibus sermonem cõpleamus: reliquũ est vt de balneo scribamus aliqua et q̃breuissime: tũ q: apud nos vsus eius nõ existit: tum quia nõ sine periculo balneãtur q̃ in hoc delectari consuerũt: et ob hanc causam potius silendũ q̃ scribendũ esset de ipso ne omnino q̃s eo vteret. Attamen q: nonnulli sine ipso viuere minime posse vident ꝓpter eorum ad ipsum consuetudinem sicut in quibusdam regionibus et nõ ignobilibus apparet: ideo de ipso aliqua nõ inutilia prout sapientibus visum est in duob⁹ capitulis adducemus. Sed q̃d balneũ sit declaremus dicentes cũ Conciliatore nostro in differentia. cxxviij. ꝙ balneũ est corpus subtile vel liquidum corpori circũferentialiter occurrens: et ipsius immutatiuũ cuius cũ due sint specie: scz aereum q̃d stuffa nũcupat: aliud v° aqueũ q̃d ex aqua dulci fieri solet: et hoc iterũ duplex est. s. calidũ vel tepidũ: aliud v° frigidũ de quibus tãtũmodo in presentia dicemus: et primo de calido cuius multa videtur esse iuuamenta cũ consuetũ fuerit et debito modo applicatũ: dicente Auicen. in. tertia primi doc. secũda. c. v. iuuamẽta balnei sunt somnũ facere: et aperire: et abradere: et resoluere: et digerere: et nutrimentũ ad cutis superficiem attrahere et c. Et in canticis textu cõmenti. clij. inquit. Atendũ est balneo ad tollendũ sordes et immundiciam: neq̃ sis in hoc piger: si vis educere superfluitates a corporis superficie ad cutim ab accidentibus immũdicie mũdã facere. q̃d cõfirmauit Auerrois in cõmento et in. vj. colliget. Et fuit sentẽtia Almãsoris in quarto. c. xviij. dicẽtis. Sũt de iuuamentis balnei corpus humectare et renouare porosq̃ aperire: ac sordes cõgregatas detergere: repletionem quoq̃ minuere: et ventositatem dissoluere: et ad somnũ ducere ac humores subtiliare: balneũ preterea dolores reprimit: ventrẽ stringit atq̃ lassitudinem remouet: corpusq̃ cibis aptum efficit. hoc quoq̃ sensit Haliabas in. v. theorice. c. xiij. dicẽs. Balneo autem post exercitium et ante prandiũ vti sanis corpore magnas vtilitates confert: humectat enĩ corpus et membra: calorẽ confortat naturalem: digestionem optimã reddit: angustiam si qua est effugat: poros aperit: superfluitates euacuat: dolores mitigat: et ventositates dissoluit: ex quibus apparet ꝙ balneũ non minus sit necessariũ q̃ vtile q̃d equidem verũ esse fatemur: et si nos in totius vite nostre tẽpore nunq̃ balneati fuerimus: et tamẽ sani dei gratia semper fuimus: et ꝓpterea non absolute balneum vituperamus: sed tantũmodo illis q̃ inepti sunt et insueti: consuetos enim exhortamur vt ad balneũ accedant dũmodo infra scribendas conditiones habuerint: si autem minime. Quarũ prima est vt assueti sint sic balneari: dicẽte Hipocrate in tertio regiminis acutorũ. Qui balneũ ament vel sani consueuerũt eis maxime adhibendum est: hi nanq̃ ipm desiderãt: si ergo dimiserint ledũtur. Secũda conditio obseruãda est vt nullus plectoricus neq̃ cachochimus balneo vti presumat ne cõmoti humores aliquã faciãt egritudinem: quoniam Auicẽ. in quarto primi c. xvij. dixit. Balneũ solet facere vt ebulliãt humores et spargãtur q̃d etiã sensit Haliabas in. v. theorice. c. xiij. cũ inquit. Aliquotiẽs malis aliquo in membro positis humoribus cũ a balneo liquefacti fuerint decurrẽtes bonis miscent humoribus quibus secũ corruptis: malorum quantitates augent: ideo

corpora habentes repleta balneo non expe-
dit vti: anteq̄ eorum euacuentur corpora: ⁊
illi maturentur humores: hinc itaq̄ est ꝙ
apostemate febricitantes ⁊ ab obtalmia mo-
lestati in morbi principijs ⁊ anteq̄ matu-
retur materia arcentur balnei: que fuit sen-
tentia Galie. in primo de febribus ad glau-
conem. ⁊ in quinto Terapētice cum inquit.
Quod inter reliqua a balneandis obser-
uanda oportet vt nulla principalium par-
ticularum imbecillis existat: ⁊ ꝙ multitudo
crudorum humorum sm primas venas non
prohibuerit. ⁊ propterea cōcludit Rasis in
iiij. Almansoris. c. xviij. ꝙ si aliquid dam-
ni in balneis percipitur istud est in corpori-
bus impuris: quia puris nullum damnum
euenire potest ⁊ propter hanc conditionem
omnes fere sunt ad balneādū suspecti. Ter-
tia conditio attēdenda circa horā balnei est
vt nequaq̄ ante exercitium balneetur quis:
dicente Haliabate in. v. theorice. c. preal-
legato. Balneum etenim ante exercitium sup
fluitates cibi transmittit in membra quas
indigestas inuenit: liquefacitq̄ humores ⁊
superfluitates exire patas ⁊ vapores deflue
re ad aliqua facit mēbra pariterq̄ inde mor
bus ⁊c. Quarta conditio est vt dicebatur de
exercitio est ꝙ ante comestionem balneari
oportet cum dicat princeps in tertia primi
doctrina secunda. c. vij. Prius oportet bal
neari deinde cibari: ita vt comestio balnea-
tionem nō precedat: que fuit sententia Hi-
pocratis in. iij regiminis acutorum textu cō
menti. lvij. dicentis. Nequaq̄ balneandum
est parua temporis mora post acceptum ci-
bum vel quēquā potum: in cuius commen-
to Galie. ait. Quod est quia qui vtitur ali-
quo potuu3 deinde balneatur: post illud re
pletur caput eius. ⁊ qui sumit cibum dein-
de vtitur post ipsu3 balneatione repletur ca
put ipsius ⁊ reliquum corpus propterea q2
attrahit cibū ad se ex stomacho ante dige-
stionem eius. a quo sumpsit Auicen. in secū
da primi doctrina secunda. c. xix. cum dixit.
Cum balneū ingrediūtur post saturitatem
impinguat propterea ꝙ materiam ad exte-
riora trahit corporis verūtamen opilatio-
nes efficit propter qđ sui causa a stomacho
⁊ ab epate nutrimētū ad mēbra trahit nō co
ctū: ⁊ ꝓpterea dixit vbi supra ⁊ in. vij. quar-
ti tractatu quarto. c. ij. Qui sanitatē vult cō
seruare balneū ingredi debet postq̄ digestū
est qđ est in stomacho ⁊ in epate nec tamē ꝓ-
pter hoc credendū est ꝙ cum hora sumendi
cibū ⁊ famis aduenerit tunc balneandū sit:
imo ⁊ hec hora pariter prohibet vt de exer-
citio dicebatur teste pricipe in secūda primi
loco ⁊. c. superius annotato dicente. Cū bal
neū ingrediūtur ieiuni ⁊ vacui vehementer
exiccat ⁊ macrescere facit ⁊ debilitat. Quin-
ta conditio in balneo obseruanda est ꝙ du3
in eo sunt neq̄ comedant quid neq̄ bibant:
q̄uis oppositum plurimi faciant que preci
pitur ab Hipocrate in. iij. regiminis acuto
rū sic scribente. Neq̄ circa horā ipsam bal-
nei propinandū est aliquid: cuiꝰ ratio in q̄r-
ta cōditione fuit expressa. Sexta cōditio cir
ca spaciū balneandi est ꝙ in balneo longa
mora non est facienda ꝓpterea ꝙ resoluit ⁊
debilitat dicente Auicēna in. ij. primi doc. ⁊
c. predictis. Balneū exiccat eos q̄ diu in ipo
morant propter resolutionē ⁊ sudorē ⁊c. Et
infra subiūxit. Si q̄s multā in balneo facit
morā timetur ne ei supueniat sincopis pro-
pterea q2 calefit cor ⁊ cōmouetur inde sinco
pis ⁊ in summa secūda. c. ij. eiusde3 sic inq̄t.
Multa in balneo mora ⁊ longo tēpore l3 tē-
perate calefaciat: infrigidat tamen calorē in
natū suffocando. ⁊ in scđa tertij. c. vij. dixit.
Scias ꝙ lōgitudo spatij more i tina siue sit
aqua siue aliud est ex eis q̄ nocēt ꝓpter mol
lificationē virtutis. ⁊ in tertia primi doc. se-
cūda. c. v. sic quoq̄ scripsit. Balneii pedimē
ta sunt debilitare cor: si multū morati fuerit
⁊ facere sincopim ⁊ nauseā ⁊ hūores q̄etos
mouere ⁊ eos ad putrefactionē ꝑparare ⁊ cū
eis ad mēbrorū debiliū receptacula declina
re a quibus accidēt apostemata mēbroꝝ oc-
cultorū ⁊ in eorū superficie: ⁊ propterea sit
Septima consequēs ad ꝑdicta cōditio attē
dēda q̄ ponit ab eodē in. xiij. tertij tractatu
q̄rto. c. x. de termino spacij ⁊ more in balneo
dicēte. Oportet vt sit spaciū balneatiōis vsq̄
dum perseuerat ⁊ inflatur ⁊ augmētat cor-
pus ⁊ incipiat detumescere. Octaua ꝯditio
post exercitiū balnei obseruāda est eiusdem

principis in secunda primi dicētis. Qui balneant debent se custodire ne rē frigidā actu bibāt in egressione balnei aut in balneo qm̄ pori sunt aperti quare frigiditas non tardatur qm̄ ad membrorū principalium corpora procedat ⁊ ipsorum corrumpat virtutes ab omni quoq; re vehementis caliditatis se custodire debēt ⁊ precipue ab aqua quoniā si eam sumpserint timendū erit ne cito ad mēbra penetret p̄ncipalia: ⁊ inde accidat ptisis ⁊ ethica. ⁊ subdit. Caueāt p̄terea ne cito balneum egrediant: ⁊ caput post ip̄m discooperiāt: ⁊ ne frigiditati se exponāt sed bn̄ cooperiant pānis: precipue si in hieme fuerit. ⁊ in tertia primi doc. secūda. c. vij. addidit. Qui ex hominib⁹ pinguis existit oportet ne illico cū egreditur balneū comedat: sed expectet: ⁊ paruū dormiat somnū. Ecce igitur quot obseruanda sunt a volentib⁹ balneari si balnei iuuamēta ab auctoribus dicta cōsequi voluerint: aliter eñ plus nocumenti q̄ȝ vtilitatis ex balneatione pcipient ⁊ ꝓpter hoc ꝙ tāta ⁊ tot a balneādis nō obseruant ip̄m suspectū habemus: q̄ȝuis in se vtile sit ad sanitatis conseruationem.

¶ Capitulū. xlj. ostendit. que sint iuuamēta balnei aque frigide ⁊ qui possint ⁊ quando ipso vti secure: ⁊ demum continuat dictis dicenda.

VIsum est in superiori. c. quot debeant obseruari qui calide aque balneo vti voluerint: in p̄senti autem dicendū duxi de obseruādis a volentibus in aqua frigida balneari: vt iuuenes in estate balneātes se intelligāt quib⁹ hoc cōcessum sit et quib⁹ minime: dicam⁹ ergo cū Auicē. in. iij. primi doc. secūda. c. vj. ꝙ ablutio q̄ fit cū aqua frigida ꝯueniēs nō est nisi cuius regimē vndiq; ꝯseruat: ⁊ cui⁹ etas ⁊ virtus ⁊ figura ⁊ temp⁹ sunt ꝯueniētia: et neq; fastidiū: neq; vomitū: neq; ventris fluxū: neq; vigilias: neq; reumatismos habet: neq; est puer: neq; senex: ⁊ in hora ī qua ip̄i⁹ corpus est leue ⁊ motus ꝯuenientes: ⁊ est cū hoc ꝙ fit post ablutionē aqua calida factaȝ ad hoc vt exteriora fiant fortiora ⁊ vt calor retineatur naturalis quod si voluntas affuerit vt istud sit oportet ne aqua sit multuȝ frigida immovt sit temperata: ⁊ est quādo hoc fit post exercitium ⁊ tunc quidē oportet: vt fricatio ante ipsaȝ fiat fortior q̄ȝ solebat sed inunctio sit ex oleo quēadmodum solebat: ⁊ sit exercitiū post fricationem aut inunctionem temperatam: aut sit parum velocius q̄ȝ solebat: deinde post exercitium in aqua frigida subito natet vt ipsius mēbra simul dura fiant: postea perseuerat in ea ꝟm mensurā sue leuitatis: ⁊ quātū tollerare valet anteq̄ȝ superueniat horipilatio: deinde cum egressus fuerit fricetur sicut nominabimus: ⁊ ei⁹ cibus augmentum suscipiat: ⁊ potus diminutionem: ⁊ consideret tempus reuersionis sui coloris ad ipsum ⁊ caloris eius ex quo si velox fuerit: scietur ꝙ eius mora fuit moderata: ⁊ si tarda fuerit sciet ꝙ mora prolixior fuit q̄ȝ debuit. ⁊ subdit. Et qui hoc agere. s. balneari in aqua frigida voluerit gradatim in ip̄o procedat ⁊ calidiore die qui est in estate hora feruoris prius incipiat ⁊ sibi caueat ne ventus sit ibi ⁊ ne illud post coitum peragat: neq; post cibum qui nō sit digest⁹ neq; faciat hoc post vomitum: neq; post euacuationem: neq; post colicam passionem: neq; vigilias: neq; corporis debilitateȝ: neq; stomachi: neq; post exercitiuȝ nisi qui illud agit sit valde fortis ꝟm modū quem diximus. Et concludit postremo cum aqua igitur frigida ꝟm modos dictos lauari caloreȝ naturalem subito ad interiora pellit postea confortat ipsum vt fortior fiat: ⁊ egrediatur extra multum. hec ipse. Et non solum hoc fuit p̄ncipis sed etiaȝ Haliabatis in. v. theorice. c. xiij. dicentis. Suauis aque frigide balneuȝ corpus refrigerat ⁊ humectat: calefacit quoq; : sed per accidens: spissat etenim poros: calorem interius in corpore recludit. Unde ⁊ suauis aque frigide balneum si post sumptum fiat cibū: digestioneȝ adiuuat si carnosum fuerit corpus ⁊ etas iuuentutis ⁊ presens estas tunc enim augetur calor naturalis: ⁊ membrorum virtus: digestionisq; bonitas. ⁊ postpauca subiunxit. Si sit aūt corpus exile ⁊ pauce carnis: frigus in profun-

do immergitur corporis ipsumq; refrigerat
donec etiam nobilibus cõtinuet ipa mẽbris
frigiditas:coagulatur itaq; naturalis calor
acciditq; illis qđ serpentibus hieme: ⁊ post
aliqua adhuc subdit. Cauẽdũ est autẽ aque
frigide balneum post coitum ⁊ laborem dia
riamq;:nisi qđ superabũdans fuerit:tunc et
enim aque frigide balneum vtile est. Nec vero
statim post vigilias aut vomitũ fiat:nec post
medicaminis laxatiui potum : quoniam in
omnibus his malũ est. que fuit etiam Gal.
sentẽtia in tertio de regimine sanitatis dicẽ
tis. Aqua frigida moderate nature corpo-
ris cõgrua quousq; tamen augetur corpus
eucratum frigida nõ balneandũ est:qꝛ ꝓhi-
bet augmentationem: adaucto vero iam suffi
cienter assuefaciendum eo:qꝛ totum corpus
fortificat : ⁊ cutem spissam ⁊ duram perficit
vt nõ ab exterioribus ledatur. Qui autẽ vo
luerit incipere balneari in frigida aqua de-
bet hoc incipere hora anni incipiente estate
vt vsq; ad hiemẽ iam assuefactus sit : ⁊ dies
sit vt possibile est nõ ventosus:sed calidissi-
mus ⁊ meridies eius sit: ⁊ homo q̃ erit bal-
neãdus in medio quarti septẽnij.s.circa vi-
gesimũquartũ annũ in nullo ab aliqua cau
sa eo die vel precedẽte nocte alteratus suam
cõstitutionem certissime custodiẽs : sit ⁊ aĩo
non tristis immo letus maxime tũc q̃ prius
fricetur lintheis durioribus vel spartina vt
equaliter fiat fricatio: deinde fricetur oleo:
post vero exerceatur equalibus quibus assue-
tus erat exercitijs:sed citioribus: deinde re-
pẽte in aquã descẽdat vt momẽto vno omni
bus mẽbris corporis circũfundatur aqua:ne
si paulatim descendat rigor innascatur:sit au-
tẽ aqua neq; tepida neq; multũ frigida:post
modũ vero ⁊ hac vtatur. Egrediẽte vero ab aqua
pluribus manibus fricetur ꝑ oleũ quousq; ca
lefiat cutis : ⁊ postea cibaria q̃dẽ plura sint
assuetorum : minor vero potus offeratur:qꝛ plura
appetũt in frigido balneo ⁊ digerũt melius
⁊ sitiũt minus ⁊ incedant in crastinũ ad exer
citia fortia ⁊c. Ex quibus manifeste patet q̃
perpauci quidem reperiũtur qui hec om̃ia
sciant: possint ⁊ velint obseruare:⁊ ꝓpterea
infirmãtur pleriq; ex tali balneatione:ideo
periculosa est his qui tot ⁊ tãta vt diximus
attendenda non obseruauerint quare aut cõ
sueti dimittant:aut predicta ad plenũ prose
quantur. Reliquũ est q̃ postq̃ in superiori-
bus de aere exercitio coitu ⁊ huiusmodi cor
pus iuuamentibus al's immutantibus dixi
mus vt deinceps de restaurãtibus ipm̃ scri
bamus vt sciat vnusquisq; quomodo et cũ
quibus resolutum et iam euacuatũ corpus
possit confortari: ⁊ qꝛ naturaliter ⁊ artificia
liter generalia semper precedere debent spe
cialia:vt dixit Gal. in.iij.afforismorum cõmẽ-
to.xvj.⁊ Aristote.in.ij.de generatione. Co-
gnitis vniuersalibus facilius intelliguntur
particularia : ideo rationabile nobis vide-
tur vt prius declaremus quot ⁊ que circa re
fectionẽ vniuersaliter attẽdẽda sint necessa-
rio:deinde de cibis omnibus in speciali ser-
monẽ faciemus: ostendentes qui cibi lauda
biles sint ⁊ sanitatis conseruatiui: ⁊ qui ma
li ⁊ egritudinales existãt:dirigendi ⁊ appro
priandi in qualitate ⁊ quantitate vnicuiq;
complexioni: etati:regioni: cõsuetudini ⁊c.
Secundũ q̃ perito ⁊ iam electo medico vi-
debitur. Nunc autem ab vniuersalibus inci
pientes ostendamus propter quid comede-
re oportet quotidie.

¶ Capitulũ.xlij.ostendit causam necessita-
tis quotidiane refectionis ex cibo ⁊ potu.

Quemadmodũ lampadis flam
ma continue consumit ea que
sibi apponũtur vt seipsan diu
conseruet ⁊ faciat quãuis non
possit: immortalem:sic ⁊ calor
naturalis q̃ in nobis existit: incessanter agit
in membra ⁊ corporis humiditates: ⁊ sicuti
oleo deficiẽte flãma ipa liciniũ in breui tem-
pore cõburit ⁊ consequenter extinguitur:sic
⁊ nostra caliditas postq̃ humidũ nutriens
finierit partes corporis arefacit:⁊ sic est cau
sa extinguẽdi seipsam accidẽtaliter: ꝓpterea
q̃ suam consumit materiam:vt inquit Aui-
cen.in tertia primi.c.primo. Et prima quar-
ti.c.de ethica. Cũ autem extinctus fuerit ca
lor naturalis necesse est vt ⁊ anima a corpo-
re separetur:quia deficiente instrumẽto non
potest artifex operari: sic ⁊ anima suas am-

plius nō potest actiones exercere calore na-
turali adnihilatio qđ suū erat instrumentū
vt ait princeps in prima primi doc.iij.c.iij.
Et fuit sententia Gal.in quinto de simplici
medicina distinctione secūda.c.v. dicentis.
Calor innatus est illud qđ nominamus spi
ritū:et est ille qui fixus est et plātatus in cor-
pore cuiusqꝫ animalis: qui ꝙuis non sit de
substantia anime: est tamen primū instrumē
torū eius: necesse est igitur volenti hūc calo
rem et vitam ipsam conseruare vt eū nunꝙ
sine pabulo et nutrimēto relinquamus:quo
niam priuatū alimento nō potest diu dura-
re teste Aristotele in secūdo de aīa textu cō-
mēti.xlviij. et Gal.in primo de alimētis.c.j.
di. Sine alimēto nō est possibile viuere nec
sanos nec egros: cuius causam et rationem
assignauit Rasis in.xxv. cōtinētis.c.primo
dicens auctoritate Joannitij. Quia corpo-
ra nostra sunt cōtinue dissolutionis ex aere
circūferenti et caliditate innata que est in no
bis indiguerūt nutrimento ad resistendū ei
qđ dissoluitur. diffusiusqꝫ Haliabas in.v.
theorice.c.xiiij.hoc sentiēs sic ait. Dico er-
go cum sit corporum animaliū rationalium
et irrationaliū substantiam eoꝝ dissolui sem
per et continue naturalis causa qui in eis est
caloris:calidiqꝫ exterius illis obuius est ae-
ris aut dissolutione leui: vt qđ a corpori-
bus omnibus relaxatione dissoluit͛:aut cer-
te manifesta:vt sputa: emunctiones: sudor:
vrina et egestio necessariā habuit natura ma
teriam ab exterioribus que eoꝝ loco succe-
deret que a corpore dissoluunt͛.hec ergo ma
teria sunt esca et potus:que mihi vident͛ ver
ba Galieni dicentis in libro de dissolutione
cōtinua.c.j.hoc modo.Quia corpora homi
nū sunt in continua dissolutione:et ꝓpter ca
lorem aeris circūdantis ea extrinsecus et ca
lorem interius existentem fuit necessariū re
staurare in eis qđ dissolutum est de ipsis:
ideoqꝫ fuerunt necessarij cibi et potus vno
itaqꝫ verbo cū ipso etiam Auicen. in secun-
da primi doc.summa.z.c.secūdis.sic dicen-
te. Nutrimento indigentes sumus: et nostre
cōseruatio sanitatis est ex nutrimēto nobis
cōueniente qđ equale existit etc. In summa
igitur dictorum ratio hec est: quia si resolu-
tio esset:restauratio autem non existeret pro-
culdubio vita cito finiret: sed posito calore:
resolutio sequitur nō posita autem refectio-
ne consumptio : propterea fuit necessariū vt
nutrimentum partibus suppleret resolutis:
multū vo aut paucum ꝭm maiorem aut mi
norem resolutarum partiū quantitatem di-
cente Auicen. in.xiij.tertij tractatu secūdo.
c.vij. Necessitas cibi est vt suppleat locum
eius quod resoluitur:cum ergo non est reso
lutio aut est resolutio parua non est necessa
rius cibus extrinsecus. qđ etiam voluit in
canticis textu cōmenti.cxxiiij.dicēs. Scias
ꝙ vera cibi actio est augere augenda et re-
staurare omne deperditum ex dissolutione
corporis:et ad primū statum deducere. Re-
solutio itaqꝫ calore naturali et ab extrinse-
co proueniens fecit refectionis et nutrimen-
ti necessitatē vt deperdita eo modo quo pos
sibile est restaurarentur:qđ dicimus ꝓpter-
ea ꝙ restaurata nunꝙ ad quantitatem nec
ad perfectionem dissolutorum attingunt:et
ob hanc causam necesse est ad finem deueni-
re. et ꝙ ita sit patet per Galienum in primo
de regimine sanitatis dicentē.Si possemus
tale aliquid introducere quod simile esset
effluenti hoc sanissimum et optimum esset.
sed hoc impossibile est : q͛ id quod defluit
ab vnoquoqꝫ membroꝝ tale natura est qua
le ipsum membrum a quo defluit. Nihil au-
tem eorum que comedūtur aut bibuntur ta
le est omnino quale id quod defluxit. a quo
sumpsit Auicē. in prima primi de etatibus
parapho illo. Amplius si hec virtus scili-
cet nutritiua infinita foret et semper permu
tationem in corpore faceret eius qđ dissol-
uitur equaliter et vno modo. Dissolutio ta-
men vno modo nō esset:immo quotidie au-
geretur etc. Et ob hanc causam etiam opti-
ma comedentes : nutritiuissima : et ea per-
fectissime digerētes mori habent de necessi-
tate licet non tam cito sicut oppositū faciē-
tes. Et hec de necessitate refectionis dicta
sint hactenus.

¶ Capitulum . xliij . ostendit que et
quanta sit vtilitas refectionis cum ci-
bo et potu.

Visa in precedēti .c. refectiōis necessitate in presenti eius grādis vtilitas est videnda licet magna ex parte ex his que in superioribus dicta sunt cōprehendi potest. Attamen dicamus iterū replicādo ꝙ quāuis refectio quātūcūqꝫ optima nos nō faciat a morte securos: cum due sint naturales corruptiones quas nullū generatū corpꝰ effugere potest. Una ꝙ semꝑ magis desiccamur. Altera qꝺ semꝑ vniuersa substantia nostra fluit ob inatum nobis calorē vt primo de regimine sanitatis innuit nobis Gal. ꝛ in .vj. eiusdē cū inquit. Si possibile esset semꝑ custodire humidā cōplexionē corporis immortales essemꝰ: sed qꝛ naturalem viā eam q̄ ad desiccanduꝫ corpus fugere nō est possibile: ꝓpterea senescere necessariū est nobis: ꝛ corrūpi: ꝛ ꝙ̄uis a iā dictis ordinatissima ꝛ ꝑfectissima dieta nos minime possit liberare: de his tamen duabus rebus securitatē prebet putrefactionis penitus prohibitiōe ꝛ defensione ne humiditas cito resoluat̃: ꝛ in ipius q̄dē fortitudine consistit vt ipm corpus vsqꝫ ad debitū tempus ſm suā primam cōplexionē ꝑmanere faciat: ꝛ hoc q̄dem erit ꝓpter regimen rectū restaurationis que fit loco eius qꝺ resoluitur ſm quātitatē possibilem ꝛc̃. vt inquit Auicē. in tertia primi .c. j. cuius preallegata fuerūt verba. Si igitur hec duo fecerit .s. ꝙ putrefieri nō ꝑmittat: ꝛ prohibuerit ne cito humiditas resoluat̃ diu ꝛ sanos viuere faciat omnes q̄ tali vsi fuerint restauratiōe ꝑut sensit Gal. in .vj. de regimine sanitatis cū ait. Lōgeuissimus est vtiqꝫ q̄ minime desiccatus fuerit. ꝛ infra dixit. In cōplexione lōgeuissimi omniū sunt q̄ humidissimi ꝛ nimirū ꝛ sani sunt cū solidatuꝫ fuerit corpus ꝛc̃. Quod etiā voluit Auicē. in loco superius allegato cū inquit. Corpus nō permanet tempore quo perdurat nisi propterea ꝙ ipsius innata humiditas prima resolutioni resistit caloris ꝛc̃. O ꝙ̄ grandis est ergo refectionis vtilitas que corpus a siccitate festina ꝑseruat: que siccitas in tantū est nostris corporibus inimica atqꝫ contraria ꝙ incessanter augendo procedit donec nos perimat. teste Principe vbi supra. ꝙ̄ grande iterum erit refectionis cōmodum cū humanum corpus longeuum ꝛ sanum esse faciat toto suarū etatum decursu si ipa debita fuerit ꝛ ordinata refectio dicente Galieno in libro de euchimia et cachochimia. Amicorū meorū quicūqꝫ vacant circa exercitia ꝛ ordinatiuā dietationē omnes video semper sanos esse. ꝛ iterum in eodem. Non egrotabit omnino debite dietatus ꝛ exercitatus ꝛc̃. Sit itaqꝫ huius capituli hec conclusio: ꝙ magna est debite ac ordinate refectionis vtilitas quēadmodum sapientissimi antiquorum in preallegatis locis voluere: quas autem habeat conditiones que debita siue ordinata dieta dici meretur in sequentibus: deo volēte scribemus: non appropriando ipsam huic vel illi complexioni aut etati: sed hoc iam electi medici iudicio relinquemus: qui sua sapientia quod vnicuiqꝫ conueniens erit iubebit offerre prout regio: natura: tempus: anni: cōsuetudo: ꝛ huiuscemodi expetere videbuntur. que omnia cognoscere ꝛ sufficientissime intelligere debet: cum dicat Galienus in libro de euchimia. Memorari autem te volo ſm omnes huiusmodi tractatus: quoniā neqꝫ auxiliorum: neqꝫ sanatiuarum dietationum scitor erit finaliter qui materierum virtutes certitudinaliter didicit: nisi cognoscat corporuꝫ naturas quibus hec adducuntur. Quedam enim densa sunt ꝛ difficile transpirabilia. Quedam ꝟo rara ꝛ de facili euacuabilia ꝛ indigent vt palam est cibo humidiori. Sicciori ꝟo secunda: ꝛ illa quidem grossiori: illa autem subtiliori: ꝛ illa quidem pauciori: illa ꝟo ampliori: ita autem ꝛ quicunqꝫ melancolicum habent sanguinem: humidis ꝛ calidis complexione indigent cibis: sicut quicūqꝫ colericum humidis ꝛ frigidis: que autem flegmatici calidis ꝛ siccis ꝛc̃. Demum concludit: dignosticū igitur esse oportet eum qui recte debet vti cibis: ideo perito dirigente medico iam reperto prout conuenit vtilis semper erit ad corporis sanitatē refectio sicuti ab initio presentis capituli intendebamus declarare.

¶ Cap. xliiij. ostēdit qualiter substantia reficientiū in bonitate vel malitia considerāda sit ad sanitatem.

De cibo et potu.

Dicamus ꝙ prima ⁊ principa/lior rerũ circa refectionẽ con/siderãdaꝝ sit bonitas substan/tie ciborũ que si neglecta fue/rit nõ modo erit inutilis: sed etiã perniciosa. Malitia eñ ciborũ hanc so/lita est habere naturã: ꝙ per spacium quod dã temporis sua celet ⁊ occultet nocumẽta: posteriꝰ ꝟo ea manifestissime ostẽdat dicẽte Gal. in .x. de iuuamentis mẽbroꝝ. c. j. Sicut animal quãdo famescit inducit illud famis necessitas ad comedendũ lutũ limũ: ⁊ alia multa mala: ita est in quolibet mẽbro quan do caret cibo sibi conuenienti: inducit ei ci/bi necessitas naturalis ad attrahendũ hu/mores malos q̃bus nutritur: ⁊ iste supflui/tates que aggregãtur in mẽbro putrefiunt ꝯm spaciũ temporis quousq̧ adacuentur ⁊ calefiant ⁊ habent generare egritudines cali das ⁊ febres acutas ⁊ alias multas egritudi nes. Non est igitur de ꝓpria digestiua vt nõ nulli faciunt confidendũ: cũ male substantie cibaria comedunt: q̃m princeps in tertia pri mi doctrina secũda. c. vij. sic inquit. Ille in quo mala digerunt nutrientia ob hoc nõ de cipiatur q̃m post dies in ipo mali generabũ tur humores egritudines facientes ⁊ perne cantes. quod sensit Gal. in primo de alimẽ/tis. c. vltimo cũ ait. Non oportet negligere pura facere omnia ad esum preparanda co/gnoscentes quãq̧ id quod ꝑ singulos dies nocumentũ nõ sentiatur propter paruitatẽ tamẽ cõgregatur ex ipsis tempore multo: ⁊ inde manifestũ fit aliquãdo. in secũdo etiã alimẽtoꝝ. c. de cucumeribus in fine sic inq̃t. Ab oibꝰ abstinere cõsulo cachochimijs edu lijs ⁊ si facile digestibilia aliquibꝰ sint: latet eñ tempore multo prauus inuenis chimus ex ipsis cõgregatus qui cũ coctione modica ad putrefactionẽ deuenit febres mali moris operatur: ⁊ ꝓpterea in. c. iij. libri de euchi/mia ⁊ cacochimia cõcludit dicẽs. Cacho/chimia cibaria oĩmõ fugiẽda sunt siue gros sos siue subtiles opent q̃ in nobis hũores. Et in libro de cura ictericie dixit: ꝙ assume re quid nociuũ propter delectationẽ nephã dũ: q̃ autẽ sint hmõi mala cibaria: ipse Ga/lienus expressit in libro de dissolutiõe conti nua dicẽs. Oia cibaria que nõ tẽperata sũt nõ generant sanguinẽ purũ: mũdũ: clarum. Et cibarioꝝ mali chimi tres sunt species: eoꝝ eñ sunt que addũt i flegma: ⁊ eoꝝ que addũt in colerã: ⁊ eorũ quedã sunt que ad/dunt in colerã nigrã ⁊ oportet oẽm hominẽ dimittere multitudinẽ eorũ ⁊ cõtinuationẽ assumptionis ipsoꝝ: ⁊ si digerant ea: ⁊ si nõ inferant nocumentũ cito: tamẽ adunãtur in corpore continuãtis acceptionẽ eorũ in lon/go tempore: chimi generantes egritudines malas ⁊c̃. Et postpauca subiunxit ꝙ hmõi sunt panis factus ex farina multi furfuris ⁊ frumenti antiqui aut farina mali chimi qui addit in colerã nigrã. Et caro pecudis ois que addit aliq̃d in flegma. Et caro capre ⁊ multoꝝ annoꝝ ois caro addit i melãcoliã: et similirer caro birci: caro bouis: ⁊ hmõi. ⁊ de mẽbris aĩaliũ renes: ⁊ cerebrũ: ⁊ oẽs vẽ tres: ⁊ oua cocta in tegnamine: ⁊ caseus an/tiquus: ⁊ fungi: ⁊ cicera: ⁊ lentes: ⁊ miliũ: ⁊ panicũ: ⁊ pisces duri viscosi: ⁊ similiter sali/ti: ⁊ ficus sicce si multa sumant: ⁊ pira: ⁊ po/ma: ⁊ cucumeres: ⁊ citruli: ⁊ cucurbita: ⁊ ba teca cũ malũ chimũ in stomacho reperiunt: ⁊ olera oia sunt mali chimi ꝓpter multitu/dinẽ superfluitatũ in eis ⁊ paucitatem nutri menti: ⁊ cepe: ⁊ allia: ⁊ raffanus: ⁊ rape: ⁊ pa stinace: ⁊ caules ⁊ his similia a quibus om/nibus abstinere manifestũ est dicẽte Rasi in quarto Almansoris. c. xj. Saluus existit a ciborũ horũ malitia qui non eis vtitur: ꝙ si aliquẽ eis vti cõtingat sibi subuenire debet catarticũ humorẽ ex eis generatũ expellens sumendo ⁊c̃. Quod etiã breuibus pstrinxit Auicẽ. in tertia primi. c. superiꝰ allegato di/cens. In principio oportet vt sanitatis con seruator studeat ne cibi ipsius substantia sit aliquod nutrimentũ medicinaliũ sicut ole ra ⁊ fructus ⁊ reliqua ab ipsis: quoniã sub/tiliãtia sanguinẽ sunt adurẽtia: ⁊ grossa sũt ipsum flegmaticũ facientia: ⁊ corpora grauã tia ⁊c̃. Non sunt ergo hmõi cibaria male ⁊ illaudabilis substantie comedẽda. Si tamẽ aliquando propter necessitatem aut inopiã quis alia ab his non haberet cõsilio princi pis Auicẽ. vti debet dicẽtis in tertia primi. Si alicui necessariũ fuerit nutrientia come/

dere mala paucis vicibus et nō frequētibus vtatur et cū eis misceat quod sit ipsis cōtrarium vtputa calida cū frigidis et sicca cū humidis vt infra diffusius scribemus: quapropter cibaria male substātie intātū ab auctoribus detestata erunt iuremerito ab omnib⁹ relinquenda: et per ꝯsequens que bone fuerint substantie et laudabilis chimi erunt ab hominibus eligenda vt ex iam dictis patet manifeste.

¶ Cap. xlv. ostendit quis modus substātie ciborū eligendus sit ad sanitatē: scilicet an grossi vel subtiles cibi sint manducandi: et qui sint huiusmodi declarat.

Quia posset q̄spiā dubitare circa modū substātie ciborū: an. s. subtiles seu grossi magis cibi sint ad sanitatis ꝯseruationē eligendi: et ideo in p̄sentiarū de tali modo est aliq̄d dicēdū cū subtiles neq̄ grossi cibi absolute non fuerint ab auctoribus cōmēdati: sed anteq̄ hoc declarem⁹ intelligendū est iuxta Haliabatis sniāz in. v. theorice. c. xliiij. q̄s cib⁹ subtilis et q̄s grossus esse dicat: inq̄t em̄ ipse eo in loco q̄ subtilis cib⁹ est cui⁹ q̄ntitas magna corp⁹ pauco pascit nutrimēto: grossus aūt dicitur cuius q̄ntitas pauca corp⁹ plurimo reficit nutrimento: tēperatus aūt inter grossum et subtilē est: cui⁹ moderata q̄ntitas moderate nutrit. Si autē multa sit eius q̄ntitas multū: et si pauca: parū. postea exēplificat dicens. Cibi subtiles sunt vt caro pullorū: pisces parui: lactuca: et hmōi oportuni his q̄ parui sunt laboris et exercitij. grossi aūt cibi sunt caro vituli magni: et pisces grādes soli de carnis: caseus recens et similes ꝯuenientes his q̄ magni sunt laboris et exercitij: et q̄ virtutis necessariū habēt augmētū: corporisq̄ corpulentiā: et ideo bene dixim⁹ a principio hui⁹ capituli q̄ absolute neq̄ cibi subtiles neq̄ grossi approbent a sapientib⁹: fm q̄d etiā Isaac i vniuersalibus dictis sensisse videtur cū ait in. c. vij. Mollia et tenera digestibilia facile sunt in sanguinē ꝯuertibilia et mēbris facile assimilanda: sed in corruptiones transduci leuissima et nō diu in mēbris ꝑmanētia. et infra dixit. qualiscūq̄ cib⁹ subtilis fuerit paruissimū et debilissimū mēbris tribuit nutrimētū: cibaria ꝟo dura ad dirigendū sunt corpus nutrientia si virtus naturalis superat ea: q̄d etiā voluit princeps in. iij. primi doc. ij. c. vij. cū iquit. Nutriētia subtilia sunt magis sanitatis cōseruatiua: et virtutē minus iuuant et fortitudinē. Et grossa sunt istis ꝯtraria. Et igitur q̄ fortitudine indiget nutrientia fortis chimi sunt necessaria: verūtamē ex eis nō multū comedant: iō vt digerant: ne quis aūt audiēs q̄d nutrientia grossa magis virtutē ꝯfortet decipiatur: existimās ea pre alijs fore accipienda: debet etiā ꝯsiderare q̄ tarde sunt digestiōis: et nō nisi exercitatis ꝯueniētia: quiescētibus aūt maxime inimica: vt iā ex Haliabatis serie supra visum est. et vt multo clari⁹ ex verbis Isaac colligit dicētis in vniuersalib⁹ dictis c. viij. Cibaria grossa nō sunt laudabilia q̄etis et non habētib⁹ exercitia: in his em̄ calore: quiete ꝯgelato talia nō digerunt: ideoq̄ cauenda sunt. Que quoq̄ fuit sententia Gal. in libro de euchimia et cachochimia. c. ij. dicentis. Cibariorū que grossos et viscosos generāt humores nutriuissima oīz sunt: et si digerant bene in vētre: valde benignū sanguinē generare nata sunt. Manifestū est aūt q̄ q̄ in q̄ete ꝑmāserint ea bn̄ digerere minime possunt. Et ꝑpterea ipse eodē in. c. que media sunt ꝯmendauit his. s. q̄ neq̄ oīno ocio si sunt neq̄ fortibus sūt assueti exercitijs dicens. Inculpabilissima cibariorū sunt q̄ īter subtiliātia et ingrossantia existūt qualia sūt optimi panū et carnes gallinarū et fasianorū et ꝑdicū et colūbarū et turturū et merularū et paruarū auiū oīm: adhuc aūt et petrinorum pisciū: et marinorū et ceterorū nullū fetorem habentiū. Et infra ait. Optimus cibus corporib⁹ nostris est qui nō est ex substātia grossa neq̄ viscosa ex quo sanguis cōsistētia moderatus generat. Et in libro de dissolutione ꝯtinua sic diffusissime hāc materiā ꝑtractauit di. Et qui est in corpore tēperatus et san⁹ nec labor eius est multus nec est labor in virtute: meliora sunt ei cibaria media inter subtilia et grossa: q2 ipsa ei ꝯueniūt et nō debilitant subtilia nec generāt cruditatē et opila-

tionē sicut grossa: et postea exēplificat. Quē admodū est omnis panis bene preparat⁹ arte: ouū gallinarum caro hedi et aīalis agni et pecudū: et caro pulloꝝ et colūbarū et paruarū auiū: licꝫ hec duo sanguinē generēt calidiorem et grossiorē sanguine tēperato: epata quoqꝫ pullorū anserū et assellę ipsorū q̄ sunt temperata: licet reliquū corpus eorū sit multarū superfluitatū. Et oīs auis que est multi motus et cui⁹ pascua sunt in loco boni nutrimenti et mundi aeris. Et similiter oīa oua bene preparata et maxime que sunt proiecta sup aquā calidā et recipiunt anteqꝫ indurescant sunt tēperate grossiciei. Et oēs pisces non dure carnis: nec multe viscositatis: aut quibus nō est viscositas et sunt boni saporis et quoꝝ pascua sunt in aquis mūdis a sordicie: et qui in aquis fluminū sunt tēperati et boni nutrimenti. Et de fructibus vue et fic⁹ qn̄ sunt bene mature sup arborē et cito descēdunt de corpore. Quod eñ generat ex eis tēperatū est in subtilitate. Et de olerib⁹: lactuca: endiuia: sparagi. Et oē vinū cuius color est granati clarus nec est nimis antiquū etc̄. Hec ergo īter cibaria sūt vtēda sicut grossa inter alia sunt maxime fugienda et ab ipsis etiā exercitantibus: qꝫuis min⁹ eis noceant qꝫ quiescentib⁹: tum qꝛ dura sint ad dirigendū: tū etiā qꝛ sanguinē generēt grossuꝫ et opilatiuum. Et ꝙ etiā in laborātib⁹ sint suspecta apparet ex sententia principis in. iij. i. c. allegato dicētis. Nutriens grossuꝫ qđ exercitati et multi laboris comedūt ꝓpterea qđ ab eoꝝ epate rapit cū nōdū sit digestū ꝑparat eos ad egritudines pniciosas in fine vite aut in eius principio lꝫ sint in sua cōfidētes digestiua. Et in. iiij. i. c. primo iteruꝫ ait. Et nos qđē terremur a nutriente grosso cū pro certo sciamus ꝙ ex eo accidant opilationes etc̄. Concludamus itaqꝫ ꝙ ad sanitatē conseruādā cibi valde grossi sint ab oīb⁹ euitandi: subtiles ꝟo a laborantibus: medij autē a medio modo se habentib⁹. Qui subtiliores et grossiores eligātur prout maioribus aut minoribus appropinquauerint hoīes exercitijs dicente Ysaac vbi supra. Mēbris confortādis cibi sunt necessarij grossi. s. nō multū et ad digerendū duri. Regimēto ꝟo et custodie sanitatis leues cibi et faciles et actioni nature obedientes etc̄.

¶ Cap. xlvj. ostendit que sint cibaria grossa que delicatis ꝓprie et quiescētibus maxime inimicantur. Et an duris vel mollibus cibis vtendum sit.

In precedēti. c. visuꝫ est ꝙ grossa cibaria: aut nemini conueniant: aut solū his q̄ fortibus vtūtur exercitijs. Que aūt sint huiusmodi ad plenū in eo minime scripsimus sicuti in isto ea voluim⁹ sufficiēter annotare vt ab ipsis studiosi et q̄cūqꝫ alij q̄tidie sedētes et parū aut minime laborātes possint ea cognoscere: et cognita ꝑtermittere ne eoꝝ pcipiant nocumēta. Dicam⁹ igitur prio qui homines et quādo grossa nutrientia possint securi⁹ māducare et q̄ minime: Gal. feriem adducētes in libro de dissolutione continua sic scribētis. Cibaria grossa cū inueniūt corpus calidum multū laborās: et somnū multū post cibū digeruntur et nutriunt corpus nutrimento plurimo adherent et confortant confortatione plurima: et melius est ꝙ sumantur hec cibaria in hieme propter aggregationem caloris in interioribus corporis et longitudine somnij. Et qn̄ q̄s sentit in corpore suo dissolutionē manifestā. hec ipe de conditionib⁹ eoꝝ q̄ grossis nutrientib⁹ vti possunt. Sed q̄ hmōi non fuerint illis minime assuescere debēt: scribēte eodē in loco allegato sic. Si comedat aliquis cibos grossos et sit in corpore suo caliditas pauca et proprie in stomacho et labor ante cibū pauc⁹ et somn⁹ similiter pauc⁹ nō pficit digestio sꝫ generat in corpore humor ex eis grossus nimiū crudus generās opilationē in epate et splene. Ideo oportet eū qui comedit cibos grossos et preter necessitatem dominij appetitus eius ꝙ paucos ex eis accipiat: incōmixtos nec assuescat eos. Deinde adducit q̄ sint huiusmodi a quib⁹ cauere oportet dī. Ex eis sunt lēticule et glandes. i. castanee et lepores et fungi et fabe asse: et epata: et oua dura elixa aut assata: et quod est frixū ex eis. Et lac coctū coctiōib⁹ pluribus:

ꝛ vbera: ꝛ vinum vue qḋ est coctū: ꝛ spāliter qḋ est ex vua grossa in natura sua: qꝛ caliditas in coctione acquisiuit eis siccitatē ꝛ coagulationē. Et caro cerui ꝛ hirci ꝛ carnes bouine ꝛ ventres ꝛ itestina hec oīa grossa sunt propter duritiē nature eoꝝ: ꝛ eodē modo lupini ꝛ rape ꝛ faseoli ꝛ panis furni in exterioribus est grossus propter id qḋ aquisiuit ei ignis ex siccitate. Et interiorib⁹ est grossus ꝑpter viscositatē que est in pane de natura frumēti. Et oīs panis aut supflue decoctus aut diminute decoctus aut infermētat⁹ aut subcinerīti⁹ aut cū lagana ꝛ dactili ꝛ fungi ꝛ cerebꝛa oīa sunt grossa ꝑpter viscositatez que in natura eoꝝ cōsistit. Et pisces duri ꝛ viscosi. Et carnes ꝛ caseus grossus ꝛ aures ꝛ labia ꝛ extremitates musculoꝝ. Et etiā generaꝛ accidētaliter ex cibis frigidis humoꝛ grossus ꝑpter debilitatē caliditatis coꝛpis ꝛ digestōis sue: sicut accidit ex comestiōe fructuū ante maturationē eoꝝ. Et ex comistiōe citruloꝝ ꝛ cucumeris ꝛ carnis citri ꝛ lactis acetosi ꝛc̄. Hec igitur ꝛ similia sunt a nō laborantibus ꝛ debilib⁹ fugiēda: ꝑpter nocumenta superius assignata. Et ꝑpterea concludendū est ꝙ qui pꝛetactas nō habuerint conditiōes ista potius que dixim⁹ dimittere debēt ꝙ̄ comedre. Et quāuis ex iā dictis satis cōpꝛehendi possit ꝙ sicca siue dura ꝛ lubꝛica viscosa siue mollia eo ꝙ vt plurimū grossa sint pari ratiōe ꝑtermittenda foꝛent. Tamē dicemus specialiter de ipsis cū Gal. in.j. de differētijs febꝛiū.c.iij. dicente. Queçūq̄ sunt lubꝛica ꝛ viscosa grossoꝝ humoꝛū generatiua moꝛbidioꝛa sunt: opilare enim ꝛ obstruere coꝛp⁹ sunt parata. Non minus autē sicca cibaria a sapientibus ꝙ̄ aquosa ꝛ lubꝛica detestantur cum multoꝛū sint generatiua nocumentoꝝ dicente Rasi in.xxv. continentis.c.j. auctoꝛitate fabꝛi. Superabundans sumptio nutrimentoꝝ siccoꝝ tollit virtutē ꝛ coloꝛē coꝛpis mutat desiccādo ventrē. Jsaac etiā in.vij.c. dietarū vniuersaliū sic inquit. Cibus durus ꝛ siccus fit pessimus et oībus que diximus contrari⁹. dixerat enim supꝛa ꝙ cibus q̄ siccus nō erat nutritiuus ꝛ ad dissoluendum de mēbꝛis dur⁹ existebat atq̄ qḋ substātie membꝛoꝝ perfecte assimulabatur. Et in capitulo.viij. libꝛi eiusdez iterum dixit. Sicca cibaria sunt pessima: quia cum duritia digerendi nutrimenta faciunt sicca: vnde ꝓm medicinam: ꝛ non ꝓm nutrimenta sunt danda. Et propterea a pꝛeadductis auctoꝛibus nō discedens Auicē. de in iij.j. doc.ij.c.vij. sic ait. Nutrientia sicca assidue comedere foꝛtitudinē cadere faciat. que fuit. Gal. sententia in.v. de simplici medicina distinctione.vj.c.ij. dicentis. Omnes res q̄ exiccant finiunt humiditatem sanguinis quare ingrossant eū. Et propter hāc causam minoꝛant ipsum. Et si sunt in naturis calide faciunt eum vehemētioꝛis caliditatis ꙙ̄ fuit ꝛc̄. Quā ob rem dicere possumus bꝛeuibus nos expedientes ad sanitatis cōseruationem nec grossa valde cibaria neq̄ subtilia neq̄ lubꝛica viscosa ꝛ valde mollia sicut nec sicca facere vidētur. Sed interdicta que mediocria fuerint appꝛobātur.

¶ Capitulū.xlvij. declarat ꝙ cibi sanitatis conseruatiui non sint nec esse debeant valde calidi aut frigidi sicut nec valde humidi vel sicci virtualiter.

Cum uia nō sufficit ciboꝛuz substātiam intelligere ad conseruationem sanitatis nisi etiam de qualitatibus ipsoꝛum pꝛimis sufficiens habeatur cognitio. Jdeo in pꝛesentiarū de ipsis sermonē faciemus dicentes. ꝙ cibaria sanitatis conseruatiua esse non debeāt foꝛtis caliditatis in virtute: propterea ꝙ caloꝛem incēdunt naturalem: ꝛ humiditatem coꝛpoꝛis soleant desiccare cum dicat Auicen. in.j.j. doc.iij.c.j. ꝙ caliditas maioꝛ ꙙ̄ debet reddit coꝛpus siccius ꙙ̄ opoꝛtet. ꝛ in.iiij.j.c.ij. Omnes caloris cause cū superfluūt i exiccādo iuuāt. Et fuit sententia Gal. in pꝛimo de cōplexionibus.c.ij. dicētis. Caliditatis nāq̄ cū vincit ꝑprietas est vt destruat humiditatē ꝛ consumat eam. Et in eodē.c. iterū ait. Necessariuz est cum vincit caliditas coꝛpe vt sequatur eā siccitas ꝛc̄. Et ꝑpterea cibi valde calidi vt plurimū sunt etiam sicci ꝛ per cōsequens calefaciūt ꝛ exiccāt coꝛpus vltra ꙙ̄ opoꝛtet.

Et iō cibi tales valde calefaciētes aut nūq̄ aut raro immo q̄rarissime sumant᷑ ꝛ pl⁹ via medicine q̄ nutrimēti nisi forsitā corpa valde frigida foret hieme ꝛ regiōe frigida dicēte Gal. in libro de dissolutione continua. Cibaria calida cōueniūt ei cui dn̄atur frigiditas: et in temporibus ꝛ partibus frigidis: et in ciuitatibus frigidis. Et vitare debet ipsa ille qui calide fuerit complexiōis in tēporibus calidis ꝛ in ciuitatib⁹ calidis. Quēadmodum sunt frumentum coctum: panis frumenti: cicera: dactili: sisamum: sinapis: vue dulces: apium: ruta: raffanus: rape: canapis: pastinace: allia: cepe: porri: case⁹ antiquus: vinū dulce calidum ꝛ viuū antiquū citrinū. Aduertēdū quoq̄ ē ꝙ nō solū euitare oportet cibaria que nimis calida sunt in in virtute ꝛ in potentia: verūetiam temperatissima quādo actualiter multū calida perciperent᷑ ſm qḋ iussit Rasis in Almansoris iiij.c.iiij. dicēs. Est etiā abstinēdū a cibis calidissimis quales sunt tūc cū ab igne remouentur: quib⁹ null⁹ vti debet: ꝑpter hoc tamē null⁹ intelligat ꝙ tepida debeāt esse que comedenda sunt: imo calidiora q̄ tepida licet nō calidissima esse oporteat que accipiūtur propterea ꝙ tepidū omne est mollificatiuū ꝛ resoluēs virtutē teste pn̄cipe.j.iiij.c.xxvj. Et fuit sn̄ia Gal. in.ij. terapētice.c.v. dicentis. Tepida oīa soluūt robur ventris ideo calida sufficiēter ꝛ nō calidissima neq̄ tepida sint que māducamus. Cibaria etiam actu vel potentia valde frigida nullo pacto sunt comedēda: quoniam sua frigiditas humane nature est valde contraria cum dicat Isaac in vniuersalib⁹ dietis.c.v. Frigida velut nix sunt multū fugiēda: qm̄ ꝛ si in corporibus iuuenū nō appareat nocumētū eoꝝ: tamē malitia paulatim se adunat: licet ipsi nō sentiāt: sed exeūtes iuuentutem ꝛ subeuntes senectutem multos ꝛ diuersos morbos incidūt: qui incurabiles sunt ꝛ diu in visceribus permanēt ꝛ in articulis ꝛ neruis quia frigiditas semper membra ꝑcutit debilia ꝛ multū sensibilia. Sicut etiā colligit᷑ in.v. afforismoꝝ afforismo.xviij. dicente. Frigidū est inimicū neruis: ossib⁹: dentibus: cerebro: spinali medulle ꝛc̄. ꝛ Gal. in.iij. regiminis acutoꝝ cōmēto.xl. di. Nocumentū aduenit neruis ex oībus reb⁹ frigidis i naturis suis ꝛc̄. Qua de re cōcludere possum⁹ cū Auicē. in.v.iiij. tractatu.iij.c.j. dicēte. In oī dispositiōe oportet vt vehementer caueatur frig⁹ etiā in estate qm̄ i eo est timor magn⁹: nō ingrediat᷑ ergo res aliqua actu vel potētia multū frigida nisi gratie medicine dicēte Gal. in libro de dissolutione cōtinua. Cibaria frigida debēt administrari ei qui est calidi corporis ꝛ in tꝑibus calidis ꝛ in ciuitatib⁹ calidis. Quēadmodū sicca cōueniūt in cui⁹ corpore dn̄at᷑ humiditas ꝛ in tꝑibus ꝛ in ciuitatib⁹ humidis ꝛc̄. Pro sanis tū ꝛ bene cōplexionatis corporibus eligant᷑ cibaria in virtute temperate humida cū ipa nō modo ad vitā sunt vtilia: verūetiam necessaria cū ex ipsis sicut flāma ex oleo calor noster interior pabulet᷑: dicēte quoq̄ philosopho in.j. methaphisice ꝙ calido viuim⁹ ꝛ humido nutrimur. Et in.ij. Metheoroꝝ dixit. Calidi humidū est alimentū. a quo sumpsisse videt᷑ princeps cū ait in.j.j. Vita existit per caliditatē ꝛ augmētū ꝑ humiditatē: ꝛ caliditas in hūiditate existit ꝛ ab ea nutrit᷑. Et i.vij.iiij. trac.iiij.c.j. Vita nāq̄ in hūiditate existit verū oportet vt tu caueas ꝛ abhorreas eā i via superfluitatis licz nō appareat ei⁹ nocumētū: sint itaq̄ cibi nō sicci vel hūidi superflue: sed mediocres sicut ꝛ in caliditate tēperati ꝛc̄.

¶ Capitulū.xlviij. ostēdit ꝙ sapores ciboꝝ considerādi sint ad sanitatis cōseruationē.

Cum vtile sit nō min⁹ q̄ necessariū ꝑter primas ciboꝝ ꝛ potuū qualitates sc̄das etiā cōsiderare que ex illis vt sapiētes dicūt fieri solēt ex quaꝝ numero sapores existūt: nobis videtur cōsequēter de eis dicendū esse ꝛ eo magis ꝙ ea que scripsimus in ꝑcedēti capitulo reddent᷑ per ea que in hoc dicent᷑ clariora cū demonstrabimus qui calidi ꝛ q̄ frigidi existāt cibi: ꝛ quātum vnusquisq̄ sapoꝝ faciat ad corporis sanitatē. Sed in primis videam⁹ qḋ sit sapor ꝛ quomodo fiat cū ex vniuersalibus ad singularia oporteat procedere tanq̄ ex notio-

ribus nobis:vt voluit philosophus in p̄rio phisicorū textu cōmēti.iiij.Et in textu.lvij. iterū dicat.Debem⁹ incipere ab vniuersali-bus deinde ad pticularia trāsire: qꝛ cogniti vniuersalib⁹ facilius cognoscūtur min⁹ cō-munia vt idē sensit in.ij.de gñationē ꝛ corru ptiōe textu cōmēti.lj.Dicam⁹ igit̄ cū Isaac in libro de vniuersalib⁹ dietis.c.iiij.dicente ꝙ sapor nihil aliud ē q̄ quoddā sensuale sen sui gust⁹ deputatū qd abhorret natura vel ex ipo delectat̄. Causatur aūt sapor per ad mixtionē substātie sicce cū hūida qñ coquū tur p calorē decoctiōe determinata: vt inqt Auerrois in.iij.colliget. Et fuit snīa Arist. in.xx.pblematū pblemate.xx.vbi ait. Que cūqꝫ ꝯo natura dulcia sunt:sunt ppter mo-deratiōnē existentis hūidi quēadmodū.s.re liqui sapores ex imoderata cōmixtiōe resul tant humidi cū sicco vt ex speciebus eorum fiet manifestū.Que vt qbusdā placet sūt no uem.Secūdū ꝯo alios tantūmodo octo.sic eī de ipsis scripsit Auicen.in.ij.canonis.c. iij.Spēs saporū sunt.viij. p̄ter insipidū:scꝫ Dulcedo:Amaritudo: Acuitas: Salcedo: Acetositas:Pōticitas:Siccitas:ꝛ Unctuo sitas.Auerrois aūt in.v.colliget pronūcia-uit esse nouē inter quas species insipidū cō putauit:licꝫ Auicē. dixerit vbi supra ꝙ qui insipidū saporem tenent eorū insipida sunt verba.Quicquid autē sit nolum⁹ in p̄sentia rū hanc ingredi questionē sed sapientiorib⁹ pro nunc relinquatur ꝛ adherebimus opi-nioni Auicenne dicentis in sequentibus de illis.viij.speciebus sigillatimvt virt⁹vniuscuiusqꝫ clari⁹ habeat̄ ꝛ summa qdā cū facili tate eoꝝ distincta ꝛ separata determinatio reperiat̄:si eī vellemus de oib⁹ in vno capi tulo dicere prolixū esset admodū confusum permolestūqꝫ:atqꝫ satis iutile.Sꝫ iā ad dul cedinē tanqꝫ ad potissimum ꝛ desideratissi-mū in primis transeamus ꝛ de ipa dulcedi-ne ꝛ rebus dulcibus simul.Que in diuersis ꝛ plurimis antiquorū voluminib⁹ ꝛ in eorū varijs locis legimus scribere incipiamus.

¶Cap.xlix.ostēdit naturā ꝛ pprietates dul cedinis ꝛ rerū dulciū tangendo vtilitates iu uamēta simul cū eorum nocumētis.

Quantū ex dulcibus reb⁹ huma-nus gustus delectet̄ q̄ facile po-test vnusq̄sqꝫ cōprehēdere:ppter quid aūt hoc fiat solū scit q̄ no-uit q̄tū vnūquodqꝫ suū simile appetat atqꝫ diligat.grandis qppe est inter dulcia ꝛ hu-manā naturā similitudo dicēte Isaac in vni uersalibus dietis.c.iiij. Constat saporosissi mā humane complexioni vicinantē esse dul cedinem.Et infra humores dulcedinis visco si sunt ꝛ grossi tēperamēto vicini substātiali hūiditati corporis humani assimilatiui. Et post aliq̄ subiūxit.palā ergo fit rōni ꝙ dul-cedo mediocritatē ꝛ tēperamentū significat inter calorē ꝛ humiditatē.Unde etiā antiq̄ aque tepide ipsam assimilauere.Que cōple xioni humani corpis assimilat̄.Et infra con cludit.Cōstat dulcedinē ceteris saporibus delectabiliorē ꝛ cōplexioni nutriende vici-niorē esse ppter naturalē humane cōplexio-nis similitudinē.Que fuit snīa Gal̄.in. iiij. de simplici medicina distinctione.iij.c.j.di-centis.Res dulces sunt in caliditate sua p-pinque corporib⁹ apud q̄ sunt dulces.Et in distinctione.iiij.c.ij.eiusdē ait.Ois res dul-cis est calida ꝛ hūida ꝛ pptera ipsa est con ueniens nature corporis hūani qm̄ corpus humanū est calidū ꝛ humidū cū equalitate. Sūt ergo res dulces valde delectabiles: tū pptera q̄ dicta sūt:tū etiā qꝛ hūano corpo-ri ꝛ similes ꝛ cōuenientissime sui tēperamēti rōne. Et ꝙ ita sit appet etiā p Auicēnā in ij.canonis.c.iij.sic dicentē.Dulce nō calefa cit calefactiōe nociua immo delectabili si-cut est delectatio aque tēperate cuꝫ effundit̄ supra corpus.Et accepit hāc snīam a Gal̄. in.iiij.de simplicib⁹ disti.iij.c.j.dicēte. Ois res dulcis est calida verūtamen nō vincit ca liditatē que est in corpore hoīs victoria sup flua ꝛ proportionatur aque calide occurren ti corpori nostro frigido.ꝛ in fine eiusdē ca-pituli sic iterū inquit.Dulcedo non accidit nisi ab eq̄litate caliditatis.Hoc quoqꝫ sen-sit Serapio dicens.Dulcis substātia est eq̄-lis ꝛ virtus oīm dulciū est calida nisi qꝛ ca-lor diuersificatur in eis ꝯm paucū ꝛ multuꝫ ideoqꝫ sunt diuersitates in dulcibus: qꝛ qd est dulcius est calidi⁹.Et nō aduenit ex dul-

cis caliditate nocumentū calori innato: sed est caliditas eius prima corporib⁹ quib⁹ap paret dulce:z sic habemus q̄ sit dulcedinis cōplexio:z q̄ta ipsi⁹ tēperies : quomodoq̄ humano corpori similia. ¶ Sed videamus modo q̄tum faciat ad nutriendū vt z aliud ei⁹ iuuamētū notificetur. Quod est tale atq̄ tantū q̄ nihil pōt humanū corp⁹nutrire nisi aliqua dulcedine participauerit: vt sensit Aristo. in libello de sensu z sensato cū inq̄t. Oia nutriūtur dulci simpliciter vel pmixto. Et ex eo calidū augmētat z struit nutrimētū q̄z qd leue q̄dē est attrahit:amarū aūt z salsum relinq̄t pp̄ter grauedinē:vt in plantis in salsis z dulcibus terris plātatis est videre. Qd etiā voluit princeps in.ij.canonis.c.iij. dicēs. Impossibile est q̄n in oī nutriēte apd medicos sit dulcedo aliqua:lȝ nutrimentuȝ alijs indigeat ɔditionib⁹ p̄ter hanc dulcedinē zc̄. Hoc etiā dixerat Gal.in loco p̄allegato his verbis. Oē quod nutrit est de genere rerū delectabiliū dulciū. Et q̄ ita sit Isaac sup hoc nobis adduxit signuȝ istud in.c. iij. vniuersaliū dietarū di. Mēbra ex delectatione ciborū dulciū eos attrahūt plurimū:z in intestinis remanet ide parū z pp̄ter hoc paruas accidētaliter feces dulcedo. Salsitudo ꝟo multas:ob hāc etiā cāȝ dulces cibi cito saturāt:q̄z cū mēbra delectēt cogunt vt multo plus de eis sibi attrahāt z venas z cōcauitates mēbrorū cito impleāt. Nullū pp̄terea mirū est si naturaliter dulcia affectamus cū tēperata sint z nobis conueniētia plurimūq̄ nutrientia. Hec solū toti verū etiā singulis fere partib⁹ aliquod p̄stēt iuuamētuȝ dicente Auicē. Operationis dulcis sunt dīgestio: lenificatio:z multiplicatio nutrimēti. Et in.xiiij.tertij. Dulcia cōueniunt epati q̄re impinguat eis z magnificat z ɔfortatur zc̄. Isaac quoq̄ vbi supra sic ait. Dulcis sapor si fuerit pure dulcis omī carens malitia acuminis z viscositatis saporosior oib⁹alijs cibis erit:q̄z naturaliter vicinior est sanguini mundificās z quasi lauans nocumētū gust⁹ z sensus ventrem tēperate humectans sine labore nature. Unde actio eius tēperata est in digestione z a stomacho z intestinis egressione. Et in sequēti.c.dixit. Dulce ꝓm nutrimentum nutrit multū:ꝓm ꝟo medicinā grossos humores dissoluit z mundificat:diuersas res tēperat:dura enī mollificat humiditate sua. Mollia indurat cū caloris sui subtilitate zc̄. Ecce igit̄ quot bona dulces cibi in corpus nostrū efficiāt: securus itaq̄ eorū vsus videtur esse dūmodo duas conditiōes habuerint. Prima quarum est vt eorū dulcedo non sit intensa immo remissa vt postq̄ digesti fuerint a naturali calore vere dulces efficiantur z non in coleram conuertantur. Quemadmodū voluit Gal.in.iiij.de simplicibus distin.iij.in fine cū ait. Hec res vera est ꝓm naturā qd rei in qua multitudo dulcedinis est:non est possibile vt addat̄ dulcedo in ipsa:ergo proculdubio recedit a dulcedine apud cōuersionē z pmutationē.i.digestionē. Et ad saporē tēdit q̄ est supra dulcedinē.s.ad amaritudinē : rei aūt diminute dulcedinis expedit necessario quādo digerit̄ vt perueniat ad cōplemētū dulcedinis. Quod aūt res dulcis si amplius decoquat̄ reddat̄ amara declarat ipe p exemplū dicēs. Sicut mel q̄n approximat̄ extrinsecus igni tpe longo fit amari saporis. Et similiter est ei⁹ proprietas in corporibus hominū quādo inuenit caliditatē fortem generat humorē colericum zc̄.vt infra patebit.c.de melle zc̄. Melius est igitur vt diximus q̄ cibi remisse sint dulcedinis z presertim fortem habentibus calorem. Et pp̄terea mel z hmōi valde dulcia magis senibus videntur conuenire : vt Rasis z Gal. dicunt vbiq̄ de eo loquentes. Secūda aūt cōditio requisita ad hoc q̄ dulcia nullū inferant corpori nocumentū est:vt subtilis sint substantie z nō viscose aut grosse dicente Isaac in vniuersalibus dietis.c. iiij. Dulcedo viscosa epati z spleni maxime est nociua duplici ex cā. Una q̄ opilatio est durior z grossior. Altera q̄z citi⁹ putredini est vicina vnde augmentatiua inflationis: z rugitus: z est causa interpolationis febris commotiua facile z naturaliter in fumositatem colericam:z in colerica genera conuersiua : z accidentaliter in putredinem z opilationem zc̄. Quod etiam sensit Rasis in iiij. Almansoris.c.j.cū ait. Dulce opilatiōes generat:z apostema in epate z splene:z p̄cis

pue si hec mēbra ad hoc fuerint preparata vē-tris etiam flux⁹ ex eo sequit̄ ⁊ mollificat sto machum ⁊c̄. Et patet ꝙ de grosso ⁊ viscoso dulci loquat̄. Dulcia enim grossa habēt opi lationes facere propter suam grossiciem: ⁊ ꝓpterea ꝙ nunꝙ ꝑfecte digerant̄ dicēte Ari sto. in. xxj. problematū problemate. xij. Dele ctabilia plurima grossa quidē ⁊ dulcia ⁊ pin guia delectabilissima videntur esse nobis gu stantibus: hec autem oīa nutribilia ⁊ nō di-gesta ⁊ supernatātia ⁊c̄. Quo in loco voluit ꝙ ⁊ si bene digerant̄ i stomacho in reliquis tamē indigesta remaneant ⁊ ꝓpter hoc opi lēt patet cū inquit. Dulcia ad primā opera tionem corpis digesta vt aūt ad finē indige-sta. Quod etiā sensisse videt̄ Auicen. in. iij. j. doc. ij. c. vij. cū dixit. Res dulces ad facien-das opilatiōes sunt veloces qm̄ eas natura trahit nunꝙ digerant̄. Et infra subdit. sci re debes ꝙ dulce nutriēs rapit natura ante-ꝙ maturescat ⁊ digerat̄ ⁊ corrūpit sangui-nem. Quod ⁊ in. xiiij. tertij iterū replicauit dicēs. licet dulcia cōfortent epar: vetūtamē velocia sunt ad hoc vt faciāt euenire opila-tionem ꝓpterea ꝙ epar attrahit ea laborio se associās ea humoribus alijs. Et postpau ca expressit de quibus maxime intelligeret dicēs. Et nocibiliora dulcia sunt q̄ sunt ex eis grossa ꝓpterea q̄ꝛ faciunt accidere opila tionē ex quo ex eis sunt calida propter con-uersionem suam ad colerā. Ideo nostro cōsi lio iuuenes raro: ⁊ precipue colerici: dulcib⁹ rebus vti debent.

¶ Capitulum. l. determinat de amaritudi-ne ⁊ cibis amaris ⁊ de eoꝝ proprietatibus: iuuamentis: ⁊ nocumentis.

Et si in rebus dulcibusꝙ plu-ra dicātur esse picula ⁊ in gros sis ꝑcipue atꝙ viscosis: vt in superiori visuꝫ est. c. Nō debet tamen ob hāc causam quis exi stimare ꝙ rebus amaris sit vtendū q̄si duo-bus existentibus cōtrarijs si vnum piculo-sum q̄nꝙ sit reliquū ꝟo sit securissimū. De-ciperetur equidē q̄ sic opinaret̄: ꝓpterea ꝙ ꝙuis aliqđ dulce humano corpi sit nociuū: nullū tn̄ amari cuiuslibet cōparatione vide-tur esse reprobādū: ⁊ hoc q̄ꝛ amara oīa quo-dāmodo corpori inimicātur sua amaritudi-ne: caliditate: siccitate: ⁊ nutrimēti ꝓhibitio ne: oēs em̄ antiqui phi ⁊ medici concorda-rūt in hoc ꝙ amara calida existerent: preter Auerroim tenentē in. v. colliget ꝙ etiā fieri possent a frigiditate: cui⁹ opinionē suis cū rōnibus ⁊ fundamētis ꝯfutauit Cōciliator in differētia. cxlv. Qui ⁊ si nunꝙ fuisset ad-huc magis sapientiorib⁹ medicis erat credē dū. Dixit enim Serapio. Uirt⁹ prima amari est calida nisi q̄ꝛ caliditas sua habet multas diuersitates: q̄ꝛ illud qđ est amarum multa amaritudine est calidi⁹ ⁊ illud qđ habet pau cā amaritudinē habet paucū calorē. princeps etiā in. ij. canonis. c. iij. sic ait. Non est possi-bile vt sapores dulcis ⁊ amar⁹ ⁊ acut⁹ sint nisi in substātia calida. Et infra sic quoꝙ di xit. Amaritudo in substātia calida spissa ⁊ terrea fundat̄. ⁊ i xiij. tertij. Sapor oīs ama rus significat caliditatē ⁊ colerā. q̄ fuit snīa Aristo. in. xx. ꝓblematū ꝓblemate. xxix. di. Oīne amarū est calidū. a quo sumpsit Isaac in. iiij. c. vniuersaliū dietarū cū scripsit. Oīa amara calida sunt ⁊ sicca i tertio gradu: ⁊ ter restria. ⁊ alibi. Amaritudo calorē suū in ter-tio gradu esse denūciat: ⁊ siccitatē in scđo. vñ in suis hūorib⁹ terrestreitas ⁊ grossicies dn̄atur. hoc quoꝙ voluit Gal̄. in. iiij. de sim plici medicina distinctione. ij. c. vj. di. Oēs res amare sunt calide sicut mirra: bauraꝫ ⁊c̄. Et in. c. vij. eiusdē ait. Res nō fit amara nisi ꝓpter superfluitatē caliditatis ⁊ acuitatis. ⁊ iterū in distinctione. iiij. c. ij. dixit. Sapor amarus est sequēs substantiā calidā ⁊ siccā: terreā: subtilē ⁊c̄. Ecce ꝙ clare ⁊ vniuersales cōtra Auerrois opinionē clamāt auctorita-tes. Cū ita sit igit̄ ꝙ i tātū calida sint ⁊ sicca nimirū si calefaciūt ⁊ desiccāt fortiter san-guinēꝙ cito ad adustionē perducūt ⁊ ad ma litiā: colerā quoꝙ rubeā i sanguinē augmē tant: vt Rasis inquit in Almansore. c. se-pius allegato. Alia etiam in corpus produ-cunt nocumenta res amare dicente Aui-cenna in secūdo canonis. c. iij. absterget et exasperat absolutum omne amarum ⁊ ideo nocet visceribus: ⁊ ꝙ deterius est siccāt cor-

pus amara vltra q̃ oportet: vt dixit Gal. in.j.terapentice.c.vij. Et in.iiij. de simplici medicina distinctiõe.iiij.c.ij.sic de eis inqt. Res pure amaritudinis est inimica oib⁹ aialibus ꝛ plãtis:qm̃ in natura sua est sicca ꝛ ꝑniciosa:sicut fumus q̃ generat̃ ex adustione. A quo videt̃ accepisse Auerrois in.v.colliget cũ ait. Amaritudo est ĩ vltimitate cõtrarietatis nutrimẽto aĩaliũ ꝛ est cõtrariũ dulci ꝓpter siccitatẽ solã ꝛ ꝓpterea interficit infantes qñ eo multũ vtunt̃ ꝓpterea qꝛ sunt in vltimo hũiditatis. Et subdit. Et vniuersaliter nõ ingreditur natura amaritudinis in re cibali propterea qꝛ nõ est nisi medicinalis. Quod etiã voluit princeps vbi supra dicens. ꝙ purum amarum non nutrit animal. Et ideo concludam⁹ ꝙ res amare nõ pro cibis:sed pro medicinis tãtũmodo debem⁹ accipere cũ eis vti voluerim⁹. Plurimarũ em̃ ipsarũ ꝯferunt epati eo quod stiptice sunt ꝛ aperitiue vt in.xiiij.tertij.c.xx.princeps inqt Auicẽ. De ꝓprietate quoqꝫ omniũ reꝝ amararũ est ꝙ ipse abstergũt ꝛ lauant ꝛ mundificant ꝛ incidũt quod est in venis de humoribus grossis:vt dixit Gal.in.iiij.de simplicibus.c.sepius annotato. Et in.v.eiusdem.c. vltimo distinctiõis.viij.sic quoqꝫ ait. Amarũ aperit ꝛ mundificat meatus ꝛ abstergit ꝛ incidit humores grossos ꝓpter caliditatem eius manifestã. Iterũ ergo replicãdo via medicine potius q̃ via cibi vtendũ est amaris.

¶ Capitulum.lj.ostendit naturam salcedinis declarando iuuamenta:vtilitates:ꝛ salsorum nocumenta.

Quidam hominũ adeo sunt salso sapore assueti vt nequaq̃ aliqd sine sale ꝛ in notabili ei⁹ quãtitate comedere possent. Alij ṽo reperiuntur qui pro carne salita vel piscibus salsis quecũqꝫ alia etiã perfectissima cibaria postponerẽt. Qui omnes profecto non intelligũt ꝙ salsi cibi ꝛ si minus q̃ amari sint calidi ab auctorib⁹ tamen nostris reprobentur cũ illaudabiles in corpus ꝓducant operationes sue caliditatis ꝛ siccitatis ratione. Quia res salse terrestres sunt ꝛ calidẽ ꝛ sicce in secũdo gradu vt inquit Isaac in vniuersalibus dietis. c.iiij.in quo etiã sed infra sic inquit. Salsus sapor significat calorem ꝛ siccitatem sui esse in fine secũdi gradus: quia sui humores inter grossos ꝛ subtiles sunt mediocres terrestribus vicinantes. Unde virtutẽ habẽt pũgitiuam lauantem ꝛ mũdificantem. Qđ etiã voluit Serapio cũ ait. Salsus sapor est prope amarũ:quia ambo sunt terrei calidi. Et infra subiunxit. Et plurimũ substantie salsi ꝛ terreũ grossum. ꝛ fuit sentẽtia Gal.in.iiij. de simplici medicina distinctione.iiij.c.ij.dicentis. Sapor quidem salsus est proximus sapori amaro:qm̃ ambo sunt terrei calidi verũtamẽ differunt in hoc qđ res amari saporis pl⁹ calida est ꝛ sicca ꝛ adusta. a quo sumpsit Auerrois ĩ.v.colliget dicẽs. Super cõplexionem salsi dominat̃ pars sicca adusta in qua est mixta pauca humiditas ꝛc̃. Cum igitur salsum proueniat ex resolutione amari in insipido aquoso teste Auicen.in secũdo canonis.c.superius allegato.parũ ab amaro differre videtur. Et ꝓpterea salsoꝝ nocumenta paulo minora ab eis que amarorum dicunt̃ esse.s.calefacere:desiccare: exasperare:resoluere:ꝛ subtiliare.ꝛ ꝙ ita sit apparet ꝑ seriẽ Isaac in libro vniuersaliũ dietarũ sic dicẽtẽ in.c.viij. Salsa dissoluũt subtiliant ꝛ calefaciunt:similiter aggregãt:opilãt ꝛ exiccant humiditatem propter caliditatem superfluã ꝛ manifestã vt Gal.ait in.v.de simplicibus distinctione.viij.c.vltimo. His itaqꝫ de causis nõ parũ nocere vidẽtur ꝛ maxime colericis ꝛ extenuatis corporib⁹. Nõ minus quoqꝫ ratione nulli⁹ aut minimi sui nutrimenti queadmodũ voluit Ari.in libello de sensu ꝛ sensato vbi dixit ꝙ calidum leue quidem attrahit: amarũ aũt ꝛ salsum relinquit ꝓpter grauedinẽ vt in plãtis in salsis ꝛ dulcibus terris plãtatis est videre. Qđ etiã replicauit in.xxiij.ꝓblematũ ꝓblemate.x.cũ. inqt. Salsuꝫ quidẽ est graue dulce aũt leue. Cõcludere igit̃ possum⁹ ꝙ amara ꝛ salsa minime faciãt ad nutrimẽta ꝛ ad sanitatis ꝛ vite conseruationem: immo nature humane ꝛ vniuscuiusqꝫ animalis contrariari videntur:dicente Galie.in libro de colera nigra.

Non em̄ videntur aĩalia ex salsedine satura-
ri: cũ nullũ viuat aĩal ex illa vt vocatũ mor-
tuũ mare cõiectura. In quo pre nimia salse
dine ⁊ amaritudine nec pisces nec aliquod
aliud aĩal viuere põt: sic em̄ series verborũ
eius ibi ip̄m demõstrat voluisse. Et ideo di-
cimus ꝙ magis via medicine q̄ȝ via cibi hu
mano corpori cõueniant huiuscemodi eo ꝙ
salsedinis operationes sunt abstersio: ablu-
tio: exiccatio: ⁊ ꝓhibere putrefactionem: vt
ait princeps in canonis.ij. Quomodo autẽ
caro salita qñqȝ ante cibũ cõueniat ratione
medicine prouocãtis appetitum apparebit
infra in.c. de salita carne.

¶ Capitulum.liij. ostẽdit naturam acuti sa-
poris: ⁊ nocumenta prouenientia ex acutis
comestibilibus.

RES acute nõ minus immo lon
ge magis q̄ȝ salse vel amare
sunt humanis corporibus ini-
micantes: ꝓpterea qđ calidio-
res ceteris oĩbus existũt: cũ in
gradu quarto ⁊ postremo caliditatis repo-
nãtur: vt voluit Isaac in libro vniuersaliũ
dietaꝝ.c.iiij. dicẽs. Oĩa acuta sunt calida ⁊
sicca ĩ quarto gradu. ⁊ postpauca subiũxit.
Acuta calidiora sunt ⁊ sicciora ceteris sapo
ribus. Et postea dixit. Natura ⁊ sensus mi-
nus fugit salsa q̄ȝ amara: ⁊ minus amara q̄ȝ
acuta ꝓpter caliditatẽ eoꝝ. Et iterum infra
magis sic inq̄t. Acutus sapor calidus est in
quarto gradu: qꝛ sua intẽsio est ignea. vnde
est corrodẽs: incidẽs: ⁊ subtiliatiuus magis
ceteris saporibus. Hoc etiã sensit Auerrois
in.v. colliget cũ ait. Qđ dñatur super acutũ
est multus calor cũ multa siccitate ⁊ subtili-
tate: ⁊ propterea calor illius est fortior reli-
quis oĩbus. Serapio quoqȝ de hoc sapore
sic dixit. Substantia acuti est ignea. Et post
pauca subdit. Et virtus eius prima est vir-
tus calidior oĩbus aliis. Que fuit sentẽtia
Gal. in.v. de simplici medicina distinctione
viij.c. vltimo dicẽtis. Acutũ acre est igneũ:
sicut salsum est terreũ: ⁊ cum terreitate cali-
dũ: cũ ita sit ergo ꝙ res acute in tãtũ calide
sint ⁊ sicce si plurimoꝝ sint causa nocumẽto
rũ dicẽte Auicẽ. in.ij. canonis.c.iij. ꝙ acuta
visceribus noceãt ⁊ os stomachi ledãt ⁊ vi-
sum. cũ dicat idem in.iij. tertij tractatu pri-
mo.c.v. De summa rerũ nocibiliũ oculo est
om̄e qđ habet acuitatẽ: sicut porrũ ⁊ anda-
cocha ⁊ oĩa que exiccãt superflue ⁊c̃. Et cir-
ca finẽ eiusdẽ capituli sic inquit. Cibi salsi ⁊
acres ⁊ vaporosi q̇ ledunt os stomachi sunt
cepe: porri: ⁊ allia: ⁊ bedarungi comesta: cu-
ius simile voluit Auenzoar in sui teisir loco
primo tractatu.viij.c.xxj. dicẽs. Et scire de-
bes ꝙ oĩa acuta habent caput replere ex va
poribus ⁊ fumositatibus: sicut sunt cepe ⁊
alliũ ⁊ his similia quare visui potissime no
cẽt: ⁊ medicina omnino existunt orbitatis ⁊
cecitatis. ⁊ in tractatu.viij.c.viij. libri eius-
dẽ iterũ dixit. Necesse est vt ꝓhibeas in om̄i
accidẽte malo cerebro superuenientẽte alliũ et
cepe: qm̄ ꝓprietatẽ habẽt maximã in pertur
bãdo ⁊ destruẽdo cogitatiuã. Rationẽ autẽ
hoꝝ nocumẽtoꝝ videt̃ assignare Haliabas
in.v. theorice.c.xiiij. dicens. Sinapis: cepe:
porrũ: alliũ: ⁊ oĩs pũgitiuꝰ: cibus amarus:
salsus: ⁊ oĩa talia superfluitates generãt ca
lidas: dicũturqȝ cibi subtiliãtes: qm̄ humo-
res generãt acutos colericos q̇ exurũt ⁊ cor-
rũpũt: nec ꝓsunt nisi illis in quoꝝ corpe su-
perflui flegmatici: ⁊ viscosi ac grossi existũt
hũores: incidũt etem̄ ⁊ subtiliãt eos: diutur
nosqȝ patiẽtibus morbos vtiles sunt: eo ꝙ
materias morbos hos generãtes subtilient:
vt ait Gal. in libro de regimine subtiliati-
uo. hec ip̄e. Quare relinquit̃ ꝙ ꝓ medicina
⁊ nõ ꝓ cibo sint huiuscemodi comedẽda cũ
nõ solũ cerebro: oculis: ⁊ ori stomachi talia
acuta sint nocua: verũetiã ⁊ toti corpori di-
cẽte Gal. in.ij. lib. de accidẽti ⁊ morbo.c.ij.
ꝙ qui assuescũt allia porros ⁊ cepas ⁊ vinũ
vetus acutũ aut medicamina que a veneno
custodiunt febres patiant̃. ꝙ quõ faciãt no-
bis innuit Rasis in.iij. almansoris.c.j. di-
cẽs. Acutũ multo plus calefacit q̄ȝ amarũ:
vnde ⁊ calorẽ auget: ⁊ corpus velociter inflã
mat: ⁊ sanguinẽ adurit: ip̄mqȝ prius in cole
rã mutat rubeã postea aũt ĩ nigrã: ⁊ ideo cõ
cludit in primo suoꝝ afforismoꝝ dicẽs. Qui
ab alleis ⁊ porris abstinuerit nocumẽta ma
loꝝ humoꝝ euadet. Talibus igitur rebus

vt diximus nō est vtendū nisi forsitan ꝓ me
dicinis aliqñ ⁊ nō ꝓ cibis: ſm qḋ etiā supra
iusserat Haliabas ⁊ Ysaac in.c.viij. de die
tis vniuersalibus cū ait. Cibaria acuta non
iuuāt nisi quibus humores flegmatici habū
dāt: viscosi ⁊ grossi ⁊ similes vitreis. Unde
semper sunt cauēda neq̄ frequētāda ne san⸗
guinē incendāt ⁊c̄. Et fuit Gal. sñia in.ij.de
alimētis.c.vltimo dicētis. Oportet a conti⸗
nuo esu oīm pūgitiuoꝝ: ⁊ maxime qñ quis
offert ip̄a magis colericis ⁊ siccis natura so
lū eñ his q̇ aut flegmaticū homorē: aut cru
dū grossum ⁊ viscosum habuerint. Idonea
talia eduliorꝝ sunt ⁊c̄. His eñ via medicine
cōmēdantur: ꝓpterea ꝙ acuitatis operatio⸗
nes sunt resolutio: incisio ⁊ putrefactio: teste
principe in. ij. canonis.c.iij. ⁊ Gal. in.v.de
simplicibus.c.vbi supra di. Acutum acre at
trahit ⁊ resoluit. ⁊ infra. Acutum acre subti
liat: ⁊ mūdificat: ⁊ resoluit: ⁊ aperit: ⁊ attra⸗
hit: ⁊ adurit ⁊c̄. Et ob hanc causam grossis
humoribus et viscosis maxime conueniunt
sicuti colericis et macilentis iuuenibus no⸗
cent precipue.

¶ Cap.liij. ostēdit naturam: iuuamēta: ⁊ no
cumēta vnctuosaꝝ rerū: simul ⁊ de insipidis
⁊ qualitatibus ip̄aꝝ q̄ breuiter ꝑstringēdo.

Cum ꝑpauca velim de vnctuo
sis et simul de insipis rebus
minime ad sanitatis conserua
tionē vtilibus scribere: visum
est mihi breuitatis gr̄a in vno
c.de ambobus aliqua declarare cū quandā
ad seinuicē habeāt in qualitatibus cōuenie
tiam ⁊ in virtute cōformitatē: ⁊ eo magis ꝙ
vnctuosoꝝ ꝑtractatio in.c.de pinguedine ⁊
pinguibus infra ponēdo cōplebit: ꝓ nūc tñ
cū principe dicēdū in cāticoꝝ tertu cōmēti
xxx. dicente. Omne habēs dñium pinguedi
nis ⁊ vnctuositatis est calidū ⁊ humidū sua
tñ caliditas est remissa dicēte Auerroi in.v.
colliget ꝙ sapor vnctuosus dictus hoc ha⸗
bet ꝙ in eo pars aerea dñatur cum modica
aquositate: ⁊ ꝓpterea calor ipsi⁹ est minor q̄
calor dulcis. qḋ etiā sensisse videt̄ Ysaac in
vniuersalibus dietis.c.iiij. dicēs. Cōstat ꝙ
vnctuositas et dulcedo eiusdē sunt generis
in caliditate: sed tñ differūt: q: humores dul
cedinis viscosi sunt: ⁊ grossi tēperamēto vici
ni humiditati substātiali corporis assimila⸗
tiui: humores autem vnctuositatis subtiles
sunt ⁊ aeris humiditati similes ⁊c̄. Et Aui⸗
cē. in.ij. canonis sic inquit de ip̄a. ꝙ cū aeri⸗
tate vnctuosi aquositas etiā satis notabilis
est admixta: ⁊ ob hāc cām stomacho nō cō⸗
ueniūt vnctuosa: vt voluit Rasis in.iij. Al⸗
māsoris.c.sept⁹ allegato cū scripsit vnctuo⸗
sum stomachū mollificat: ⁊ ventrē fluere fa⸗
cit: ac satietatē affert anteq̄ homo cibi quā⸗
titatē sibi necessariā assumat ⁊ calefacit: ⁊ ꝑ
maxime febricitātes vel habentes epar aut
stomachū calida: corpus preterea humectat
atq̄ lenit: flegma auget: cogitationē reddit
hebetē ⁊ augmētat somnū: ex q̇bus facile cō
prehēdi pōt ꝙ vnctuosa nō faciāt ad sanita
tis cōseruationē. Quare aut nunq̄: aut ra⸗
rissime eis vtēdū est: ⁊ plus loco cōdimēti q̄
cibi nutriētis: vt in.c.de pinguib⁹ ostēdem⁹
q̄ diffusissime. De insipidis ꝟo dicim⁹ ꝙ ad
huc magis pretermittenda sint cū nulli sua
placeāt qualitate: sunt eñ ip̄a magis hūida
⁊ frigida q̄ vnctuosa: teste principe in.xxx.
textu cāticoꝝ sic referēte. Qḋ pure insipidū
est: frigidū ⁊ humidū existit. que videt̄ fuisse
Gal. sñia in. iiij. de simplici medicina.c.iij.
distinctionis.ij. sic scribētis. Qñ inuenimus
rē quā sentimus de gustu aque cui penitus
nō est sapor in aliquo succoꝝ: tūc res in illo
succo manifesta est: qm̄ ip̄e est egrediens ab
omī caliditate ⁊ frigiditate manifesta: ⁊ ꝙ
eius cōplexio: aut est media: aut decliuis ad
frigidū ⁊c̄. Demōstrauit aūt insipidoꝝ nocu
mēta in distinctione.viij. libri.v. opis preal
legati cū ait. Res aque insipide ingrossant:
⁊ aggregant: ⁊ mortificant: ⁊ stupefaciunt: ⁊
ꝓpterea nō solū ad sanitatē cōseruādā: sed
nec ad vite ꝑdurationē facere videt̄: qua de
re ꝓposse dimittant̄: quemadmodū sunt cu⸗
curbita cucumeres ⁊ multi alioꝝ fructuū de
quibus infra deo cōcedēte scribemus.

¶ Capitulum. liiij. agit de sapore acetoso
ostendens vtilitates et damna ipsius et re⸗
rum acetosarum.

Olumus hoc in loco aliquid de aceto scribere cũ de ipo spe ciale capitulũ sit in sequẽtib⁹ faciedũ: sed tantũmodo de re bus acetosis in vniuersali in p̃ sentiarũ: prout saporũ materia requirit: nõ nulla q̃ breuiter percurremus vt intelligant hi qui oĩa ferme volunt cũ eis manducare: quãtũ errent nescientes acetosorũ cõplexio nẽ ꝛ nocumenta neq̧ quãtũ infrigidẽt ꝛ exic cent: ppterea ꝙ forsitan nõ legerũt Auicẽnã in .xxx. Cãticorũ textu dicẽtẽ. Oĩs sapor põ ticus ꝛ acetosus frigidus est ꝛ siccus. in quo aũt gradu nõ subiũxit ipse: sed illud expres sit Isaac i.c.iiij. dietarũ vniuersaliũ cũ ait. Acetosus sapor frigiditatẽ ꝛ siccitatẽ in se cũdo gradu esse denũciat: qꝛ hũores sui sub stãtiales sũt subtiles ꝛ penetrabiles: ꝛ ptim terrestres: ideoq̧ perforat ꝛ incidit grossos humores ꝛ appetitũ cõmouet ꝛc̃. Qđ etiam sensit Serapio dicẽs. Substantia acetosi est aquosa ꝛ virtus quidẽ acetositatis absolu te inuenitur infrigidatiua. ꝛ infra iterũ ait. Acetosi ergo substantia est subtilis pũgeus ꝛ virtus eius prima est frigida: q̃ quoq̧ fuit sententia Gal. in. iiij. de simplici medicina di stinctione. ij. c. iiij. sic scribẽtis. Acetosorum corpus est subtile: ꝛ qualitas eorũ est quali tas frigida. ꝛ in. c. vj. eiusdẽ sic etiaꝫ inquit. Inuenies oẽs res acetosas infrigidare: ob hanc igiꝝ causam res acetose q̃ plura in cor pus ingerunt nocumenta preter hoc ꝙ pa rũ nutriant ꝛ multas generent superfluita tes: vt placuit Aristo. in. xxij. problematum pblemate tertio dicẽtis. Acetosa quidẽ nõ sunt nutribilia sed nutrimẽtũ quidẽ modi cum habent: supfluitatẽ aũt multã ꝛc̃. Nocu mẽta ꝟo acetosorũ hec sunt qꝛ colerã nigraꝫ adiuuant multiplicari: neruis nocent ꝛc̃. vt colligitur ex dictis Hipocratis in tertio re giminis acutoꝝ textu cõmẽti. xl. in cuius cõ mẽto Gal. sic inquit. Acetosuꝫ nocet oibus mẽbris neruosis ppter subtilitatẽ substãtie sue ppter quã habet penetrationẽ in pfun dũ mẽbrorũ ꝛ penetrat in totũ mẽbrũ ita vt non remaneat in eo ps q̃uis sit parua valde cui nõ noceat: ẜm hoc ergo nocet membris neruosis. hec ipe. A quo sumpsit Auicẽ. in scđa tertij. c. j. cũ dixit. Oĩe acetosum est in frigidatiuũ i potẽtia: ꝛ iõ nocet neruis. ꝛ in c. iiij. eiusdẽ sic etiã dixit. Acetum est ex reb⁹ q̃ neruis sunt nocibiliores. Preter hec etiaꝫ mala res acetose faciũt senectutẽ accelerare dicẽte Principe in tertia primi doctrina se cũda. c. vij. Ex acetoso cibo ꝛ nutriente fit se niũ: ꝛ similiter ex acuto ꝛ salso ꝛc̃. Reb⁹ igiꝝ acetosis p cibis non est vtẽdũ lꝫ p medici nis eis vti quandoq̧ possimus: eo ꝙ plura medicinalia habeãt iuuamẽta: cũ dicat Aui cen. in secundo canonis. c. iiij. Omne subtile acetosum est aperitiuũ. ꝛ Isaac in tertio. c. dietarũ vniuersaliũ. Acetosi cibi virib⁹ sunt incisiui sine calefactione ꝛc̃. Et in. c. viij. ea rũdẽ sic quoq̧ ait. Acetosa incidũt ꝛ subti liãt atq̧ refrigerant. ꝛ fuit Gal. snia in. v. de simplici medicina distinctione ꝛ. c. sepius al legatis dicẽtis. De proprietate acetosi est vt incidat ꝛ separet ꝛ subtiliet ꝛ aperiat ꝛ mun dificet pter qđ calefaciat. In hoc tñ vltimo Auerrois in. v. colliget cũ medicis nõ videꝝ pcordare cũ dixit. Sapor acetosus fit cũ fri giditate mixta cũ pte hũiditatis ꝛ non est re motus a calore ꝛ ppterea ĩcidit ꝛ subtiliat. q̃ si dꝫ a medicis saluari sic puto exponẽduꝫ ei⁹ dictũ. Acetosus sapor nõ est remot⁹ a calo re. s. plurimũ qꝛ frigidũ est i p̃mo vt etiã di xit Isaac expsse ꝛ Rasis i tertio Almãsoris c. j. di. Acetosuꝫ frigidũ est lꝫ vehemẽtis nõ sit frigiditatis: colerã rubeã ꝛ sanguinẽ repri mit atq̧ vẽtrẽ stringit: si stomach⁹ ꝛ intestina munda fuerint. Si aũt in eis flegmatis erit multitudo vẽtris efficit fluxũ: ꝛ corpus infri gidat: virtutẽ quoq̧ debilitat: ꝛ digestiuã p prie in epate. Neruis etiã ꝛ neruosis mẽbris ꝛ nocumentũ affert: atq̧ corpus desiccat ꝛc̃. Quas ob res rarissime acetosis est vtendum ꝛ magis gratia medicine q̃ ꝛc̃.

¶ Cap. lv. oñdit cõplexionẽ: ꝟtutẽ: vtilita tes ꝛ nocumẽta stiptici ꝛ pontici saporum.

Um sapor stipticus ꝛ põticus sint vni⁹ nature ꝛ nõ diuersi nisi ẜm magis ꝛ min⁹: vt dixit Auerrois in q̃nto colliget. Et Serapio cum inq̃t. Sapor sti

pticus est sapor ponticus debilis:⁊ nō diffe rūt nisi multa ⁊ pauca stipticitate: que sunt verba Gal.in quarto de simplici medicina distinctione.ij.c.vij.dicentis. Sapor stipticus nō est nisi sapor ponticꝰ debilis: ꝓpter hoc de ipsis simul in vno.c.scribēdū esse iudicauimus. Incipiamus ergo a stiptico qui cōtrahit parū de lingua respectu pontici q̄ causa exasperat: vt inquit Priceps in cauonis secūdo.c.iij.⁊ dicamꝰ cū Auerroi i.xxx. cāticorū cōmētō dicente. Sapor pōticus et stipticus generant ex substantia frigida terrea ⁊ grossa:⁊ propterea significant sup complexionē fortis siccitatis ⁊ frigiditatis ⁊ pōticus in hoc est fortior stiptico vt idez refert in colliget.v.cui cōsonare videt Isaac in vniuersalibus dietis.c.iiij.dicēs. Quicūqꝫ sapor ponticus aut stipticus cōplexiones sue frigide erūt:⁊ infra stiptici sapores semp sūt siccitatis ⁊ frigiditatis significatiui: qd sensit Serapio dicēs. Et stiptici q̄dē substātia est terrea grossa:⁊ virtus eius prima est frigida exiccatiua. que fuit Gal. sentētia in q̄rto de Simplici medicina disti.ij.c.iiij. dicētis. Res stiptice sunt in essentia sue substantie grosse: in qualitate aūt sua frigide.⁊ in.vj.c. eiusdem sic ait. Omne corpus stipticū denudatū ex reliquis saporibus apud sensum inuenis semper p experimētū infrigidare: cuz talem igitur cōplexionē habeat omne stipticū quid mirū si corpus hūanū infrigidet et desiccet: carniū quoqꝫ ac sanguinis minorationē faciat si quis eo multotiēs vtat stomachū quoqꝫ cōfortet ac vētrē ſm plurimū cōstringat ⁊ sanguinē generet melancolicū: vt dixit Almansor in libro tertio.c.j. Que fuit sentētia Gal.in tertio de simplici medicina distinctione.iij.c.v.circa finē sic scribentis. Quādo stipticitas est fortis vehemens tunc ipsa stringit meatus ⁊ coartat eos ⁊ aggregat substantiam cui occurrit ⁊ solidat eam ⁊ prohibet res que humectant ⁊c̄. Et in.v.c.distinctionis.viij.sic iterum dixit. De proprietate stiptici est vt aggreget ⁊ faciat solidum:⁊ stipticet:⁊ impleat:⁊ ingrosset:⁊ infrigidet:⁊ exiccet: ⁊ ꝓpterea magis nomen medicine q̄z cibi res stiptice sibi vendicarūt. Res similiter pontice idem quod stiptice in corpus humanum operantur quodaz tamē modo intensiori cum ⁊ ipse in suis qualitatibus sint illis intensiores dicente Auicēna in canonis.ij.c.iij. ꝙ ponticum est frigidius stiptico.⁊ Gal. in quarto de simplici medicina distinctione.ij.c.iiij.di. Humor ponticus est stiptico frigidius proculdubio. ⁊ infra. corpora pontica sunt grossa:⁊ propterea de proprietate humoris pontici est: vt aggreget linguā ⁊ exiccet eam ⁊ exasperet ipsam p operationem sui manifestam. Et Isaac in vniuersalibus dietis.c.iij.sic de eis scripsit. Cibi pontici naturaliter sunt stiptici humiditatis ingrossatiui ⁊ desiccatiui id scilꝫ facientes ventri ꝙ calx corijs preparandis facit. Unde subtiliter digerere vel dietare volentibus nociui sunt ⁊c̄. Et in.iiij. earūdem sic etiā inq̄t. Pōticitatis humores sunt pure terrestres ⁊ frigidi similiter ⁊ sicci in tātū ꝙ necesse est vt in fine tertij gradus sint: existant aūt ei vicini vnde ⁊ sua nutrimēta sunt paruissima ⁊ grossos humores facientia: ⁊ subtilis diete laudabilia: in sui tamen natura desiderium cibi excitat quia in p̄mis constringit supiora:⁊ eijcit ꝯtēta p inferiora ⁊c̄. Ex quibus patet ꝙ huiusmodi stipticis et ponticis non sit vtendum via cibi cuz dicat Auenzoar in primo.c.sui. Teisir auctoritate zoar patris sui dicentis. Experimento noui ꝙ omnia habentia fortem stipticitatē sicut sunt pontica naturaliter sunt sicca: grossa:⁊ dura: terrestria: dolorem stomacho generantia: q̄zuis in eis virtus aliqua confortādi stomachū reperiat: qꝛ non conferunt stomacho habentia fortem stipticitatē: sed tēperatā sicut rose ⁊c̄. Postremo de ciborū saporibus mihi videtur concludēdum cum Isaac loco allegato dicente. Horribilia saporosa hūane cōplexioni sunt cōtraria vt pōtica: stiptica: acetosa: amara ⁊ salsa: cuius quidē rationē assignat in.c.v. cū ait. Quicūqꝫ cibus est grauis in odore: siue abominabilis in sapore nutrimēti est pessimi: ⁊ ꝓpterea si alicui necessariū fuerit hmōi mala nutrientia comedere in pauca quātitate ⁊ paucis vicibus ⁊ non frequēter vtatur: vt admonuit Auicē. in tertia primi capitulo de eo quod comeditur ⁊ bibitur ⁊c̄.

¶ Capitulum.lvj.ostēdit quantū faciāt ad sanitatis cōseruatione cibi z potus delectabiles:z si aliqualiter fuerint minus q̄ commendati deteriores.

Delectabilitas reficientiū omnē mūdi saporē vincere z superare dicuntur. Quāquidē delectationē auctores medicine nō mediocriter magnificecere:z ideo rationabiliter z cōsecutiue de ipa post sapoꝝ determinationē dicēdū esse hoc in loco nō incōgrue existimaui. Tantā eñ in cibis vim habet hec delectatio q̄ facere possit vt minus boni plerūq; magis bonis anteferātur:vt colligit ex sententia Hipocratis in.ij.afforismoꝝ afforismo. xxxviij. dicētis. Parū deterior cib⁹ z pot⁹ delectabilior:melioribus quidē z in delectabilibus est magis appetēdus. In cui⁹ cōmēto dixit Gal. Ois eñ cibus sapidus quo quis delectat:cū accipitur a stomacho amplexus retinetur : z cū magna delectatione digerit plusq; quilibet alius: qui si fuerit abominabilis fugit inde vomitus fastidiū z inflatio gñatur.a quo videtur assumpsisse Rasis in.xxv.continētis. c.j.cum dictū Hipocratis preallegatū exponeret inquit. Quare scire debes q̄ res q̄ erit penes maiorē partem hoim mala modice z penes vnū ipsoꝝ delectabilis eidem erit melior: qm̄ vbi fuerit delectatio ibi sequit bonitas digestionis.z subiungit. Diximus eñ si fuerit mala modice : qm̄ res delectabilis si fuerit in vltimitate malitie: nō debemus ea vti tūc frequēter ob delectationē ipsius: immo si fuerit malitia ei⁹ modica:z delectatio egri in ea sit abūdātior magis q̄ illa que non habuerit ipam malitiā : z similis debet esse cōditio in corpore sano. Et infra sic etiā subdit. Que cōsueuit vti aliquo nutrimēto illud erit eis magis cōueniēs licz nō fuerit laudabile modice:z similiter est cōditio temporꝝ sumptionū : eius delectatio eñ ipsius nutrimēti in hoc dignitatē habet maximā: qm̄ quāto detestabilius fuerit nutrimentū: tāto magis vehemētior erit digestio ipsius: quare sequi debes illud ꝯm cōsuetudinē approbatā z antiquā.hec ipe. Qd etiam sensit Auicē.in.iij.primi doc.ij.c.vij.dicēs. Oportet te scire q̄ nutriens melius est qd melius sapit:ppterea q̄ stomachus z virtus nutritiua vehemēter ipsi applicātur cū bone fuerint substantie:z fuerint oīa principalia mēbra in suis operationibus sana. Nec minus hoc sensit Auerrois in parte.ij.canticoꝝ cōmento.xvij.dicens. Duoꝝ cibarioꝝ ille qui minoris est iuuamēti magis tñ delectabilis: melior est minus delectabili z si sit maioris iuuamēti.z in.v.sui colliget etiā hoc idē voluit cum ait.q̄ qñ cibus est multū delectabilis:lesio que puenit ab eo nō est multū manifesta. Nō solū igit sanis sed etiā infirmis saporita z delectabilia cibaria cōuenire vidētur dicēte Isaac in vniuersalibus dietis. c.vij. Cibi tēperatissimi z iuuatiuissimi sunt maxime si saporiti sint: faciliores enim sunt ad digerēdū z vtiliores in sanitate custodiēda in sanis z infirmis reddēda. Non saporitos ꝟo abhorret natura. Unde nō digestibiles sunt immo stomacho nocentes zc̄. Et infra sic iterū inquit. Si duo cibaria in natura sua vel in qualitatibus equalia saporiora sunt stomacho vtiliora:z ad digerēdū velociora: non saporita ꝟo ecōtrario.z adhuc in eodē.c.dixit. Si duo cibaria equalia sint in sanitate custodienda z infirmis reddenda stomacho delectabiliora sunt z vtiliora. Ex q̄bus satis eligere possumus q̄ cibis bonis z delectabilibus sit vtēdū semper. Reliqui ꝟo tanq̄ inutiles z nociui pretermittantur.

¶ Cap.lvij.ostendit q̄ reficientia cum contrarijs debeant alterari cum fuerint alicuius excellentis qualitatis : vel complexio assumentis discrasiata.

Ad cōplementū cōsiderationis nostre de ciboꝝ qualitate dicēdū est de vtilitate tēperātie reficientiū:quequidē non modo vtilis:verūetiā ad sanitatis cōseruationē necessaria : eo q̄ qñq; calida vel frigida nimis sint nobis oblata : similiter sicca vel humida que tñ sic incorrecta pernecabilia videntur esse z sepissime egrotare faciētia:vt supra visum est:cū de prima ciborū

qualitate loqueremur: quã ob rẽ ne huius/
modi male vel excellentis qualitatis nobis
nocere possint: debemus ea corrigere ꝛ tẽpe
rare cũ sibi cõtrarijs.s.calida cũ frigidis:hu
mida cum siccis ꝛc̃. ẜm qꝺ precepit Auicẽ/
na in.iij.primi doc.ij.c.vij.dicens. Frigidũ
nutriẽs sicut cucumer ꝛ cucurbita tẽperetur
cũ eo qꝺ ei existit contrariũ: sicut allia ꝛ por
ri: ꝛ si fuerit calidũ:cũ eo qꝺ est frigidũ tem
peret: ꝛ si opilatiuũ fuerit cũ eo qꝺ aperiat
ꝛ euacuet ꝛc̃. Et infra etiã subiunxit. Et cui
res dulces nocẽt acetosa bibat:cui ꝟo aceto
sum nocet rẽ dulcẽ post ipm comedat. idem
quoqꝫ in cãticoꝝ parte.ij.textu cõmẽti.xix.
scripsit. Cibi sunt permiscendi.s.humidi cũ
siccis:dulces cum acetosis:frigidi cum cali/
dis ꝛc̃. Cuius hec est series. Est autẽ humi/
dũ ꝛ lubricũ stiptico imponẽdũ. Estqꝫ sapor
dulcis acetoso vniẽdus: ꝛ siccũ cũ humido
rectificãdũ: ꝛ frigidũ cũ calido ꝛ ecõtrario.
ꝙ si timeat̃ defedatio oleaginosi vel eius qꝺ
est male digestionis ratione pinguedinis ad
datur sal eis aut aliqꝺ acutũ: nã hec iuuant
ad subtiliãdũ.qꝺ etiã voluit Rasis in.xxv.
cõtinẽtis.c.j.cũ ait. Et si coact⁹ dederis ali
cui nutrimẽtũ incõueniẽs misce cũ eo aliqꝺ
cõueniẽs ad remouẽdũ nocumẽtũ ipsius in
modo q̃titatis ipius ꝛc̃. Hoc etiam sensisse
videt̃ Isaac in vniuersalibus dietis.c.xiiij.
dicens. Caro q̃ calida fuerit in sui cõplexio
ne cũ vua acerba ꝛ aceto pomi citrini.s.arã/
tij aut limonis vel maligranati ꝛ ramis por
tulace aptet̃. Si ꝟo accipientis natura sicca
fuerit cũ aceto ꝛ cucurbite succo: ꝛ succo cu
cumeris ꝛ citruloꝝ ꝛ lactucaꝝ suũ calorem
tẽperãtiũ ꝛc̃. Hoc igit̃ obseruetur preceptũ
cõsiderata substãtia ꝛ qualitate ciboꝝ in se/
ipsa cũ temperato corpori vel satis bene cõ/
plexionato exhibent̃. Nõ minusqꝫ obseruan
dũ est id qꝺ diximus ex parte suscipientiũ
iuxta sniam Gal̃. in libro de euchimia ꝛ ca/
chochimia sic scribentis. Sanatiuaꝝ dieta/
tionum nemo scitor erit finaliter nisi cogno
scat corpoꝝ naturas: q̃bus hec adducũtur.
Quedã eñ densa sunt ꝛ difficile trãspirabi/
lia. Quedã ꝟo rara ꝛ de facili euacuabilia ꝛ
indigẽt vt palam est cibo humidiori priora:
sicciori ꝟo scꝺa. Et illa qꝺẽ grossiori:illa au
tem subtiliori: ꝛ illa quidẽ pauciori:illa ꝟo
ampliori:ita aũt ꝛ quecunqꝫ melãcolicũ ha
bent sanginẽ humidis ꝛ calidis cõplexione
indigẽt cibis:sicut ꝛ quecũqꝫ colericũ humi
dis ꝛ frigidis:similiter autẽ ꝛ quecũqꝫ sunt
flegmatici calidis ꝛ siccis: quecũqꝫ ꝟo san/
guinẽ benignũ aggregãt ampliorẽ paucior
bus quidẽ cibis indigẽt:apparẽtẽ aũt nullã
habẽtibus virtutẽ minime: sed cõsistẽtibus
in medio ꝛc̃. Qꝺ clarius innuit in libro de
dissolutione continua cũ ait. Itaqꝫ oportet
qñ dominãs est ẜm corpus sanguis mũdus
ꝙ administrẽtur cibi equales in quantitate
temperanti in naturis suis: ꝛ qñ est flegma
dominãs oportet vt sint cibi calefaciẽtes et
exiccãtes ꝛ nutriat̃ cũ his que addũt in cali
ditate ꝛ cõsumãt humiditatẽ: ꝛ qñ ei fuerit
dominans colera oportet ꝙ nutriat̃ cũ his
extinguũt ipam ꝛ addũt in humiditatẽ:ꝛ qñ
ei nigra colera dñatur oportet vt nutriatur
cibis calidis ꝛ humidis: et cum corpus est
spissum tarde dissolutionis: oportet vt nu/
triatur cibis paucis ꝛ subtilibus humidis:
qꝛ paucũ est qꝺ dissoluitur de corpore: ꝛ qñ
corpus fuerit rarum:oportet vt nutriatur ci
bis multis grossis siccis ꝛ viscosis propter
multitudinẽ eius qꝺ dissoluitur de corpore
ꝛ hoc regimẽ est cõueniẽs de necessitate nisi
sit in aliquo corporis membrorum lesio ꝛc̃.
hec ipse. Et ideo temperanda sunt reficien/
tia vt diximus altera iam dictaꝝ duaꝝ ra/
tione. quare ꝛc̃.

¶ Capitulum.lviij.ostẽdit que debeat esse
refectionis quãtitas:ꝛ que nocumenta pro/
ueniant ex superflua.

Ipsa substãtia ꝛ qualitate refi/
ciẽtiũ de q̃titate ipsoꝝ volu/
mus in pñtiaꝝ dicere cũ pau/
ciores hoĩes si excessiua fuerit
q̃ qualitas ipa nõ interimat:
aut saltẽ ad perniciosas egritudines nõ per
ducat dicẽte Ecclesia.in.c.xxxvij. Propter
crapulam multi obierũt. Qui aũt abstinens
est adijciet vitam. quod sensit Auicenna in
tertia primi doc. secũda.c.vij.dicens. Vehe
mens repletio in qualibet dispositione est

pernecabilis siue ex comestiõe sit siue ex potu: quot nāqꝫ hoīes superflue se repleuerūt ꝛ suffocati interiere. ꝛ infra. Nihil est deterius ꝙ fastidiū. s. sequēs repletionē ꝛ pprie cum fuerit fastidiū ex malis nutriētib⁹: ppterea qꝺ cū fastidiū puenerit ex grossis nutrientibus hereditare faciet iuncturarū dolores: ꝛ renū ꝛ disnīā: ꝛ podagrā: ꝛ splenis ꝛ epatis grossitiem: ꝛ flegmaticas egritudines ꝛ melācolicas: qꝺ fastidiū si ex subtiliātib⁹ acciderit nutrientib⁹ proueniēt ex ipso febres acute ꝛ erratice ꝛ maligne ꝛ apostemata mala acuta ꝛc̃. Hoc etiā sensit Gal. in secundo de accidēti ꝛ morbo. c. iij. di. Sicut causa frigidi morbi plenitudo potus: sic nimia habundātia cibi: lꝫ eñ corporis sit nutritiu⁹ ꝛ ipsi ꝓueniēs causa tñ est frigidorū morboꝝ. ꝛ in libro de dissolutione cõtinua sic etiā ait. Ob seruanda est ciborū mēsura: ita vt sint in mēsura virtutis digestiue: qꝛ ꝛ si est cibus in se ipso bonus ꝛ corpori cõueniens ꝛ est virtutē digestiuā debilitās quātitate sua gñatur ex ipo nutrimētū malū qꝺ diuersoꝝ morborū est occasio ꝛ precipue frigidorū: vt dictū est. Modum aūt ꝛ principiū causandi tales infirmitates posuit Auicē. in canticis textu cõmēti. clxxxiij. dicēs. Vehemēs saturitas ꝛ crapula calorē suffocat ꝛ extinguit: quēadmodū excedēs olei ꝙtitas extiguit flāmā lāpadis donec ipꝫ oīno suffocet: vt inqt Auerrois in eius cõmēto. ꝛ ppterea dicendū est cū Apostolo. Fratres sobrij estote ꝛc̃. Et similiter cū principe in tertia primi doc. ꝛ. c. vbi supra sic scribēte. Ex cibo nullus est ita replendus vt nõ sit ibi locus supflu⁹: sed ab eo ē remouēdns reliquijs desiderij adhuc i aīa remanētib⁹: hec eñ famis reliquie post horam vnā destruūtur: qm̄ nulla est deterior comestio ꝙ que stomachi grauitatē facit vt idem ait ibi: sed parū infra que fuit sentētia Aristo. in prima problematum problemate xlvij. dicentis. Sanū est a cibo subtrahere. ꝛ causam subiūgit dicens. Quia egritudinis causa est multitudo superfluitatis hec autē sit quotiens nutrimēti superabundātia fuerit. ꝛ in eius cõmento Padubanēsis noster sic inqt. Huius ꝟo excessus superfluitatum causatur quocūqꝫ modo nutrimentū superabūdauerit ita quod natura ipso non indigens non digerit: neqꝫ postea conuertit: sed indigestum permanens conuertitur in superfluitates que demum modica occasione commote mouentur ad putrefactionem causantes egritudinem. hec ipse. Et ppterea dixit Rasis in. xxv. continentis. c. j. Quod satietates nauseatiuas in aliquo tempore sequūtur accidentia huiusmodi. s. inflatio: cõpunctio: solutio ventris: nausea: defectus appetitus cibi: aut exercitio eius: remissio corporis: grossa mens: negligentia: ponderositas capitis: ꝛ aurīū dolor: ꝛ stomachi angustia impeditus: intellectus: calamitas: melancolia: colica: vitium splenis: epatis ꝛ articulorum: corpus laxum ꝛ febris. Et infra etiam dixit de maioribus causis habentibus vim in corruptiōe sanguinis sunt: satietates nauseatiue illate frequenter que quotiēs fiunt de nutrimentis malis: peiores sunt: ꝛ si fuerint de grossis generāt morbos grossos: ꝛ si de subtilibus morbos calidos. Quā ob rē perutile nimis est consilium surgere a mensa cum aliqua sanus particula adhuc remāserit ꝛ precipue obseruandum ab habentib⁹ frigidum stomachum: qui longe plus appetit ꝙ bene digerere possit: teste Gal. in secū do Tegni textu commenti. cxiij. sic dicētis. Frigidus natura venter appetere quidem bonus: digerere ꝟo non bonus: ꝛ maxime quicunqꝫ difficile mutabiles ꝛ frigidi ciboꝝ fuerint: acescūt enim huiusmodi cito in ipso ꝛc̃. Quem textum sic glosant Hali. ꝛ ceteri ipsum exponentes. Quod frigidus stomachus plus appetit ꝙ digerat ꝛc̃. In habentibus ꝟo stomachum valde calidum oppositum est faciendum: scilicet ꝙ aliquid vltra vires desiderij est accipiendūꝫ: quia calidior natura venter digerit quidem melius ꝙ appetat: vt dixit Galie. vbi supra. perpauci tamē hmōi vētrē habētes reperiunt: plurimi autem frigidum: ꝛ propterea tanqꝫ vniuersalem regulā fecit phs cum ait. Sanū qdem est a cibo subtrahere ꝛc̃.

¶ Cap. lix. declarat q̄ sit cõpetēs refectiōis mēsura vnicuiqꝫ ppria: ꝛ quotiēs sit comedēdū in die: ꝛ quādo plus: ꝛ quādo minus.

De cōpetenda refectione.

Cum ciborum et potuū nō par ua sit habētia solicitudo in robur virtutis vt quātitate commoderati et qualitatib⁹ dilgē tissimi sint: vt inquit Gal. in vj. Terapētice. c. de tali ciborū mensura dicendū esse iudicauimus cū ipsa ad salutem corporis sit maxime necessaria. Hec autē cō moderata quātitas q̄ sit in vnoquoq; hoīm nec lingua proferri nec calamo scribi pōt: sz sola experiētia que magistra sit virtutis: vt dixit Gal. in secūdo de alimētis. c. x. Est illa que debet hāc cōmoderatā quātitatē inuenire et ipsam vnūquēq; docere. Scire igitur debet vnusq̄sq; q̄ intētio quātitatis in cibariis est vt nunq̄ grauēt ventrē licet difficile sit hoc tale: et fortassis impossibile in valido ventre custodiri penit⁹: vt inq̄t Gal. in p̄rio terapētice. c. vj. A quo sumpsisse videt̄ Princeps in primi doc. secūda. c. vij. cum ait. Et ibi quidem mēsuratio existit s̄m vsum et virtutē et vt mēsura eius in eo qui sane est virtutis sit talis cū ipsum recipit q̄ ei grauitatē non afferat: neq; natet: et nō accidat ex eo nausea neq; caninū desideriū: neq; casus: neq; ingenij pigritia: neq; insomnietas: neq; ipsius sapor in ructibus post tēpus reperiat̄ etc. Aduertendū est igit̄ q̄ cū aliquod predictorū affuerit preassumptā ciborū quātitatem ostēdet cōmēsuratā nō fuisse: et ideo consilio eiusdē Auicē. vti debet dicentis vbi supra. q̄ si aliqua die superuenerit grauitas ex cibo precomesto vel aliqd̄ p̄dictorū. s. sequēti die famelicus maneat et somno vtatur p̄lixiore: q̄ si somn⁹ ei nō aduenerit multo vtatur incessu suauiter et cōtinuo in quo nō sit q̄es etc. Deinceps autē sibi cauere debet a tāta ciborū q̄titate ne egritudines et nocumenta que in p̄cedēti. c. diximus īcurrat. De mēsura aūt numeri refectionis in die naturali sciendū q̄ cōsuetudo est maxime obseruāda cū sit altera natura testibus Hipocrate Aristote. Gal. et Auerroi in plerisq; locis: licet Auerrois ipse in. vj. colliget in. c. de regimine corporis temperati in fine sic dicat. Noui medici sentiūt q̄ cōueniētia tēpora comedēdi tēperatis cōplexionib⁹ sunt: vt tribus vicibus refectio duob⁹ celebret̄ dieb⁹: et isti mihi videtur veritati magis approp̄inquare: et etiaz admirabilis Auenzoar huic assentire videt̄. hec ipse. Cuius dicti fundamētuz et rationē posuit in p̄te secūda cāticorū commēto. xij. dicēs. q̄ s̄m q̄ quidam opinati sūt actus digestionis tertie nō p̄ficit̄ nisi in decimaoctaua hora: p̄stat aūt q̄ laudabilior modus reficiēdi est: cū reficit̄ quis iaz p̄fecta digestione cibi preassumpti: qd̄ etiā videt̄ voluisse Auicē. in textu p̄allegati cōmenti: et in tertia primi cū ait. Ex vicib⁹ satiātis comestiōis est vt homo vna die semel et altera bis mane. s. et vespere comedat. et subdit. Uerūtamē i hoc vsus multū est p̄siderād⁹: q̄m ille q̄ bis in die comedere p̄sueuit si semel comedit debilitabit̄ et lassabit̄ eius virtus. et p̄sequtur. Sed q̄ digerendi debilitatez habet bis comedere debet: et raro semel comedat ī die: et q̄ semel in die comedere p̄sueuit: si ad bis comedendū redibit accidet ei debilitas et pigritia et lassitas etc. Que fuit sentētia Rasis in. xxv. continētis. c. j. dicētis. Nemo dz mutare cōsuetudinē in nūero tēporū comestionū: q̄m qui est vsus comedere bis in die: si semel in die sumit cibū debilitabit̄ valde et lassum erit corpus eius: rubefiet vrina: et suspēdent̄ eius viscera: et qui vsus est comedere semel in die: si bis sumit cibū suū: ille cib⁹ pōderosus erit sup̄ stomachū ipsius: q̄z stomachus consueuit digerere cibū semel et nō bis. et īfra dixit auctoritate Rufi. habēs q̄z corpulētū corpus et lene semel comedat in dimidio diei: sed habēs corp⁹ macilētū comedat bis in die leuiter in prandio et in cena abūdāter: q̄ oīa dicta sunt etiā per Gal. in libro de dissolutione cōtinua sic scribētē. Antiqui p̄ferabāt cenā prādio p̄cipiētes q̄ sumeretur plus in cena p̄pter aggregationem caloris in interiora corporis frigiditate noctis etc. Et post aliq̄ subdit de horis comestionis dicēs. Et cōsuetudo in eis addit partem magnā q̄m q̄ cōsueuit prādere et remouetur ab eo et est p̄tētus: cena magnificat nocumentū cibi: et q̄ p̄sueuit sumere cibū in aliqua hora determinata et mutat̄ ad aliā p̄ter istam horā declarabitur sibi hec p̄mutatio nociua etc. Multa quoq; alia dixit de p̄suetudine hmōi horarū q̄ omnino debet obser-

uari etiā si mala fuerit et iam est antiquata
ꝛ supermutari debet nō nisi paulatim. Con-
cludamus igiꝛ ꝙ vsus est obseruādus dicen
tes cū Hipocrate in primo afforismoꝝ̄ affo
rismo.xvij. sic scribente. Quibus semel: aut
bis: aut amplius: aut minꝰ: aut ꝭm partē dā
dum est aliquid: tempori ꝛ hore ꝛ regioni ꝛ
consuetudini: quare ꝛc.

¶ Cap.lx. ostendit ꝙ diuersa cibaria in vna
refectione nō sint assumēda: declarās nocu-
mēta q̄ proueniunt ex ipsa diuersa.

Quam plures semꝑ viuere desi
derantiū que diximus in p̄ce-
denti.c. conantur ad vnguem
obseruare: peccāt tamē in mul
tiplici reficientiū diuersitate
non cōsiderātes eiꝰ nocumēta: ꝛ in hūc erro
rem potētes oēs fere nō solū sepe: sed semꝑ
ꝛ quotidie solent incidere ꝛ ob hanc causaꝫ
multotiēs infirmanꝛ: quoniā hmōi plurali-
tas ꝛ ciborū ꝛ potuū diuersitas nō solū non
digeritur sed ī stomacho vt in pluribus cor
rūpitur: ꝛ in prauos ꝛ pernecātes hūores cō
uerti consueuit: corruptio aūt digestiōis est
mater egritudinū ꝛ origo cronicarū infirmi
tatū: vt dixit Auicē. in.xiij. tertij Tractatu
tertio.c.ij. Quod considerans sapientissimꝰ
Salomō in fine xxxvij.c. Ecclesiastici sic cō
sulit dicens. Noli auidus esse in omni epula
tione ꝛ nō te effundas super omnē escam: in
multis eñ escis erit infirmitas. Unde Ho-
ratius. Nēpe immarcescūt epule sine fine pe
tite: propter hoc quoqꝫ exclamat Lucanus
in.iiij. dicens. O prodiga reruꝫ luxuries par
uo nunq̄ꝫ gaudere paratu. Et quesitoꝝ ter-
ra pelagoqꝫ ciborum. Ambitiosa fames ꝛ
laute gloria mēse. Discite q̄ꝫ paruo liceat ꝓ-
ducere vitam. Et q̄ꝫtū natura petat ꝛc. Que
quoqꝫ fuit medicoruꝫ sententia. Dixit enim
Galꝛ.i.iij. regiminis acutorū cōmēto.xxxvij.
Quod diuersitas rerū que comeduntur ꝛ ꝓ-
prie quando non sunt similes in virtutibus
suis facit stomacho inquietudinem. Et in.v.
de regimine sanitatis idem sensisse videtur
cum ait. Non debemus nociuis vtile misce-
re cum possumus ipso vti solo. Et in libro
primo de iuuamētis mēbroꝝ.c.iiij. circa p̄n
cipiū sic inquit. Res cōposite ex multis re-
bus sunt velocioris corruptionis q̄ꝫ res cō-
posite ex paucis. A quo sumpsit Rasis in
xxv. cōtinentis.c. dicens. Tēpus comestio-
nis nō debet esse longū ꝛ tardū valde multi
plicatis modis cibariorū in eo: cum primuꝫ
cibariū sit diuersum alteri in digestiōe dato
in fine ꝛ graue fiat suꝑ stomachū ꝛc. Et p̄n-
ceps in.iij. primi doc.ij.c.vij. hos imitatus
sic ait. Nihil deterius est q̄ꝫ diuersa nutrien-
tia simul adiungere: ꝛ post in comedēdo tē-
pus prolongare: quoniā cum postremū nu-
triēs aduenit primū iam incepit digeri. Nu-
triētis ergo ꝑtes indigerēdo nō assimilanꝛ.
Et infra dixit iterū. Cibaria diuersa a dua-
bus īpediūt ꝑtibꝰ: vna earū est ꝓpter diuer
sitatē eorū in digerēdo. Et qm̄ qꝺ ex eis est
digestū ei admiscetur qꝺ non est digestū. Et
scd̄a qm̄ aliquis plus pōt comedere ex vno
cibario q̄ꝫ ex alio. In tꝑe eñ antiquo q̄ exer
citabantur iam fugierunt ab hoc: contenti
enim erant solius carnis comestione in ma-
ne: ꝛ soliꝰ panis in cena. hec ip̄e. Sint igitur
simplices aut perpauci ꝛ nō diuersi cibi in
gn̄e ꝛ in specie vt bene digeri possint: ꝛ inui
cē se nō īpediāt queādmodū in diuitū cōui-
uijs solet esse in q̄bꝰ valde diuersi existūt ci-
bi: vt carnes plurīū aīaliū ꝛ diuersimode p̄-
parate q̄ specie tm̄ differre dici possunt post
quas quādoqꝫ pisces: lacticinia: fructus: et
postremo cōfectiones admiscēt in sui corpo
ris q̄ꝫcitissimū interitum. quare ꝛc.

¶ Cap.lxj. ostēdit q̄s ordo in diuersorū refi
cientiū assumptione sit obseruādus: ꝛ qui ci
bi anteponendi sint: ꝛ qui postponendi.

Cum nollint potentes quod di
ximus de omissione diuersita-
tis ciborum vllis persuasioni-
bus vel ratiōibus obseruare.
Cū eis videretur ꝙ nō solū no
bilitatem sed diuitias ipsas amisissent ꝛ eo
magis ꝓpter hospitantes qui ad eorum do
mos nō raro solent peruenire. Ideo dicen-
dū est in hoc.c. ꝙ si omnino volūt ciborū di
uersitatē in eorū mēsis habere: ordinem ta-

men debitū nō aspernant: qui ⁊ si omne nō tollat nocumentū diuersitatis: iuuat tamen plurimū: sicut si negligatur facile ad egritudines perducit: vt visum est Hipotetici in libro de farmacijs sic scribenti. Uane ⁊ negligenter traditi cibi ꝑturbãt hoi̾es ⁊ eos egrotare faciunt. Talis igit̄ ordo est obseruãdus ꝙ semꝑ cibi lubrici subtiles ⁊ cito penetrabiles ⁊ facile digestibiles: similiter ⁊ cachochimi vt fructus aquosi ⁊c̄. talia grossis ⁊ durioris digestionis reficientibus anteponantur. Et hoc fiat ne inuicē corrūpant̄ dicente Isaac in de vniuersalibus dietis. c. ij. Oportet a cibis incipi leuioribus ⁊ ad digerendū facilioribus postea crudioribus ⁊ tardioribus dietare: vt cū descēdit subtilis digerat̄: ⁊ non offendat̄: ⁊ non sit a quo retineat̄. Cuius quidē rationē in eo. c. assignauit dicēs. Cibus corrūpit̄ cū accipitur ab initio grossus ⁊ ad digerendū tardus: post aūt subdit subtilior ⁊ digestioni facilis: qui ex leuitate sui cito digestus ⁊ exire incipiēs a grauiori egredi prohibetur: remanet ergo aliquãdiu ⁊ mutatur in fumositatē ⁊ gñatur colera in stomachis calidis: vel mutatur in acetositatē ⁊ putredinē quibꝰ stomachus est frigidꝰ. Et propterea in. c. xx. libri eiusdem inq̄t. Cōcordati sunt antiqui in hoc ꝙ cibaria q̄ velociter sunt descendentia: facile venas penetrãtia ante cibū prio sunt dãda que aūt ad hoc tarda postrema. Cibus eñ facile digerendꝰ si extremus accipiat̄ ⁊ digeratur ⁊ exire festinus sit repugnat sibi grauis anterior cibꝰ et exire non ꝑmittitur. Cū aūt exire nō possit innatat: ⁊ a calore grossi cibi calefit ⁊ ebuliēs velociter corrūpitur. Et iō postea concludit ꝙ ꝑpter hoc molles cibi ⁊ liquidi ante duros sūt accipiēdi. Hoc etiã voluit Rasis in. xxv. ꝯtinētis. c. j. ⁊ Auicē. in. iij. j. doc. scd̄a. c. vj. cum ait. Nutriētia ordinē in sui receptione debent habere in quo sanitatis cōseruator solicitus esse debet: ne illud qđ subtile est ⁊ qđ cito digeritur post forte nutriēs quod sit eo durius in cibo sumat: quia priꝰ digeritur q̄ ipsum ⁊ super illū natabit non habens viam qua penetret: putrefiet ergo ⁊ corrumpetur ⁊ corrūpet illud quod ei admiscebitur ⁊c̄. Fuit quoq̧ hec Gal. sententia in primo terapentice. c. vj. dicētis. Suscipiēdus est imbecillis cibus primū vt ⁊ digestꝰ sit cito ⁊ subeat eius superfluitas. Et vacuo ⁊ puro ventri secūdus cibus detur. Et in. ij. de Alimentis. c. x. ait. Utile est scire coꝝ que ad secessum incitant eduliorū: qm̄ posterica quidem oportet sumere que tardi secessus: omniū autē prima que permeant quidē celeriter corrūpenda autē si tardauerint in ventre. Et in. c. xviij. eiusdem. ij. sic etiã inquit. Meminisse oportet huius quod est cōmune in omnibus quecūq̧ cachochimia humida ⁊ lubrica ⁊ facile subire potentia quod comedere opȝ ipa priora alijs: sicut eñ ipa celeriter subeunt ⁊ illis viã faciunt: vltimo autē sumpta simul corrūpunt ⁊ alia. clariꝰ quoq̧ hoc dixit in libro de dissolutione continua his verbis. Debemus premittere ex cibarijs que oportet premittere ⁊ postponere q̄ oportet postponere quia enim aliquando aggregat homo cibos lenientes corpus in vna comestione ⁊ cibos stipticantes ipsum. Quod si premisit lenitiuū ⁊ secuti sunt ei alij leuiter descendunt post digestionem cibi. Sed quando premisit stipticū ⁊ secutus est leniēs non descendūt sed corrūpitur totū. Et hoc ideo quia lenitiuus separatur inter stomachum ⁊ inter descensum cibi stiptici ⁊ remanens in stomacho post digestionem suã corrumpitur et corrumpit corruptione sua cibum alium. Sed quando est cibus leniēs ante stipticum: leniens descendit post digestionem suã ⁊ stipticū leuiter ꝑ vias descendit. Et iō si aggregat aliq̄s in comestiōe vna cibos velocis digestionis ⁊ alios dure ⁊ tarde digestionis preponat cibos dure ⁊ tarde digestiōis in fundū stomachi: propterea q̄ fundus stomachi est calidior ⁊ potētior suꝑ digestionē propter multitudinē cōpactiōis eius: que est in eo de partibus carnis: ⁊ superius stomachi est neruosum frigidū debilis digestionis ⁊c̄. hec ipse. Quequidem sane intelligenda sunt: scȝ quando cibus facilis digestionis ⁊ cibus difficilis digestionis non multum in hoc diuersificarentur. Quãdo tamen valde forent diuersi vt communiter accidit vt carnes ⁊ caseus proculdubio carnes preponi debēt ⁊ caseus postponi: cū

longe difficilioris digestiõis sit caseus vt patet ne carnibus digestiuis ꝛ pernicare nõ potētib⁹ corrũpant ꝛc̃. vt ipe Gal. Isaac. Auicen. ꝛ oẽs cõuenere. Tutius tñ esse videtur ꝑpter difficultatẽ cognoscẽdi certissime huiusmodi mensurã ꝛ q̃titatẽ grossis ꝛ subtilibus simul in vna mẽsa nõ vti: qm̃ ꝛ si subtilia ĩ fundo stomachi ꝛ postea reponant̃ grossa aliqđ tñ inde ꝓuenit nocumentũ dicente Auicẽ. in. iij. primi. c. sepius allegato. ꝙ sanitatis ꝯseruator nõ primo comedere debet cibũ labilẽ ita vt post ipm̃ cibũ fortem ꝛ durũ sumat: qm̃ cũ ipso. s. subtili labetur cũ ad intestina penetrabit eo. s. grosso nondũ tã integre digesto q̃tũ debebat ꝛc̃. Ex quib⁹ satis patet ꝙ nil securi⁹ est q̃ diuersitatem ciboꝝ dimittere vt oĩs suspitio corruptiõis nutrĩẽtiũ auferatur: et sanitas cũ paucitate ꝛ simplicitate conseruetur ꝛc̃.

¶ Capitulum. lxij. ostendit qui cibi eligendi sint ad sanitatis conseruationem q̃tũ est ex parte eorum.

Quia posset mihi quispiã dicere: prohibuisti in precedentib⁹ quedã reficiẽtia ratiõe substãtie: quedã ratione qualitatis: alia rõne saporis. Et nõnulla ꝑpter multitudinẽ diuersitatem ꝛ indebitũ ordinẽ. Que igit̃ cibaria dicis nobis cõueni re. Cui rñdebimus dicentes ꝙ illi sunt pre ceteris eligendi q̃ bonũ ꝛ laudabilez sanguinem solent generare ꝛ qui sunt delectabiles vt supra diximus. Et qui cõplexioni: cõsuetudini: exercitio ꝛ tꝑibus anni ꝓportionantur: dũmodo in sua cõuenienti hora quãtitate ꝛ ordine recipiant̃. Queadmodũ ꝓ parte visum est in supioribus ꝛ pro parte in sequẽtibus dicẽdũ. Qui aũt cibi sint boni sanguinis generatiui ꝙ pre alijs eligẽdi ratiõe sui in hoc. c. manifestabimus vt ceteris cõsentiẽtibus tã modo ipi assumit̃. Dicamus igitur cũ Auicẽ. in. ij. j. doc. ij. c. xv. ꝙ cibi quoꝝ natura vicinior substãtie sanguinis sunt: sicut vinũ: ouoꝝ vitelli ꝛ aq̃ carnes ꝛ panis etiaz ꝛ caro licet sint parũ ꝑ longiora nutrientia q̃ medicinalia sunt ab hoc lõginqua. in tertia autẽ primi doc. secũda. c. vij. dixit. Oportet vt cibus sit talis qualis sunt carnes ꝛ ꝓprie sicut carnes edoꝝ ꝛ vituloꝝ lactentium paruoꝝ: ꝛ agnoꝝ annualiũ: ꝛ triticum ab extraneis rebus purgatũ: qđ ex messe sana fuerit collectũ ꝛ cui nullũ accidit nocumentũ: Et res dulcis cõuenientis cõplexionis ꝛ vinum bonum odorem bonũ habens ꝛc̃. Hec enim ꝓ sanis ꝛ mediocriter laborãtibus magne cõuenire videtur sicut que primi. loco dixerat debilibus. Qđ etiã voluit Gal. in libro de euchimia cũ ait. Inculpabilissima cibarioꝝ sunt que sunt inter subtiliãtia ꝛ ingrossantia qualia sunt optimi panum ꝛ carnes gallinaꝝ ꝛ fasianoꝝ ꝛ perdicũ ꝛ colũbarũ ꝛ turturũ ꝛ meruloꝝ ꝛ paruarũ auiũ adhuc autẽ ꝛ petrinoꝝ pisciũ ꝛ marinoꝝ ꝛ cetero nullũ fetorẽ habentiũ ꝛc̃. Hi nãq cibi ꝛ sibi similes generãt bonum ꝛ laudabilem sanguinem quo nihil est melius ad sanitatẽ custodiẽdam: vt inquit Isaac in vniuersalibus dietis. c. xviij. Et vt omnia hmõi cibaria vno comprehendãtur verbo: dicendũ est cũ eodem. c. v. libri preallegati sic scribente. Nullus cibus vtilior est in laudabili sanguine generando q̃ qui pfecte digeritur in stomacho. Si em̃ cibus ĩ stomacho bene digeratur ꝛ in alijs membris similiter quo nihil melius dicẽte Gal. in lib. de euchimia p̃aducto. Cibarioꝝ que digerunt̃ magis meliores gignũt humores: nihil enim ad euchimam in oĩbus cibarijs reperitur eque bonũ sicut digerere bene ĩ vẽtre. Digerũtur aũt bene cibi bone substãtie cum bono desiderio siue appetitu accepta fuerint. Qui quantũ faciat ad digestionẽ declarauit ipse in libro de dissolutiõe cõtinua cũ ait. Et appetitus in opere digestiõis cibi est maior pars q: significat super cõuenientiam ꝛ bonitatem ipsi⁹: ꝛ quando sunt duo cibi equales in bonitate ꝛ est necessitas appetit⁹ de eis ad vnũ coꝝ declinãs: cõsentiem⁹ dare rem appetitã pre alia quia cõuenientior est nature fuer leuior ea in digestiõe. Et quando duo cibi sunt et vnus eorum est meli⁹ altero ꝛ necessitas appetitus in eo est ad peiorem declinans: eligimus eum super meliorem eorum dũmodo non timeamus ex ipso nocumentuz plu

rimū quod eueniat ex ipso. Iuuamentū au-
tem accidit ex eo propter bonum sumere et
melius stomachū digerere ipsum. hec ipse.
Utendum est igitur bonis cibis ⁊ cum desi-
derio assumptis vt bonus sanguis inde ge-
neretur: qꝛ nulli dubium est malū cibuꝫ ma-
lum sanguinē generare: teste Gal. in secūdo
affoꝛismoꝝ cōmento. xxxvj. Humoꝛes autē
augmentati cause consistunt egritudinū: vt
idē dixit in. iij. Tegni textu cōmēti. clxxxvj.
Quare qui dicti sunt eligantur.

¶ Capitulū. lxlij. ostēdit ꝙ cibi ⁊ potus ꝓ-
poꝛtionati complexioni ⁊ consuetudini sint
eligendi.

Cibi ⁊ potus cōplexioni vni-
uscuiuscꝫ conuenientes sunt:
aut qꝛ eam ꝑut est cōseruant:
aut in melius reducūt: aut qꝛ
appꝛopꝛiati. Et ꝑpterea dixi
mus ꝙ si volumꝰ pꝛesentē sanitatē ⁊ cōple-
xionē qualiscūcꝫ fuerint cōseruare sibi simi
lia sunt eligēda dicente Gal. in tertio tegni
textu cōmenti. xlviij. Opoꝛtet vt offeras si-
milia similibꝰ: qñ seruare vis coꝛpoꝛis cra-
sim qualem accepit: cuius quidem ratio ab
eodē assignat. iij. de ingenio sanitatis. c. iij.
cum inquit. Naturale custodiendū est ⁊ con
firmandū: vnde similia sunt semper ei neces
saria. Et in. c. viij. eiusdem ait. Naturalia cu
stodire ⁊ regere cum similibꝰ debemus: sicut
que extra naturā cū cōtrarijs expellere. Cū
igitur nobis intētio duplex sit circa sanos:
aut custodire coꝛpus sanum: ꝼm quod opoꝛ
tet ⁊ ꝼm crasim quam habet: aut hanc ipsam
melioꝛē facere: vt ideꝫ ait in. ij. Terapentice
c. vltimo. Si ergo hoꝛuꝫ pꝛimū aggredi vo-
luerimus: tēperata erūt danda temperatis ⁊
intempata discrasiatis. dicente Isaac in pꝛi
mo. c. dietarū vniuersalium. Tēperatis cō-
plexionibus cibaria tēperata: ⁊ etiam oī ma
la qualitate carentia: necesse est vt detur. Si
ꝟo distemperatum fuerit coꝛpꝰ: intantū cō-
temperātias minui opoꝛtet: inquātū eucra-
sia coꝛrupta fuerit. Calidioꝛa eñ dādo cali-
dioꝛibus: frigidioꝛa frigidioꝛibus: ⁊ sicciora
siccioꝛibus: humidioꝛa humidioꝛibꝰ: vt ius-
sit Gal. in. iij. Tegni ⁊ i. vj. de regimine sani
tatis vbi series eiꝰ taliter sonat. Scđm qua-
litatē familiaritates siquidē custodire volue
ris cōplexiones humidis quidē humectan-
tes cibi cōgrui siccis ꝟo sicci: si ꝟo subalte-
rare volueris cōtrarij ꝯgrui: ꝑpter hoc igit
si coꝛpus distēperatū voluerit ad melioꝛē re
duci cōplexionē contrarijs cibis vti debet.
Qui tātū a cibo distēt tēperato quātū ⁊ ipꝫ
ab eucrato coꝛpe recesserit: vt docuit Gal. i
iij. Tegni ꝑallegato cū dixit. Si velis ꝑmu-
tare coꝛpꝰ siccū ⁊ calidū nō sunt administrā-
de calide ⁊ sicce diete: sed que tantū eucrata
crasi sunt frigidioꝛes ⁊ humidioꝛes ꝙ̃tū na
tura eiꝰ erat calidioꝛ ⁊ siccioꝛ. Et ideo Pꝛi-
ceps in. iij. j. doc. secūda. c. vij. dicebat ꝙ me
lancolicus nutriente indiget vehemēter hu
mectāte ⁊ parū calefaciente. Colericꝰ ꝟo eo
qđ humectat ⁊ infrigidet. Et ille quidem in
quo sanguis calidꝰ ⁊ bonus nutrientibꝰ in-
diget frigidis ⁊ pauci nutrimenti. Et ille in
quo sanguis generat flegmaticꝰ nutrientibꝰ
pauci nutrimenti indiget in quibus calidi-
tas sit ⁊ subtilitas: securioꝛ enim via hec est
in coꝛpoꝛibꝰ distemperatis vti. s. cōtrarijs ꝙ̃
sibi similibus: vt etiā sensit Gal. in. ij. de vir
tutibꝰ naturalibꝰ. c. viij. dicēs. Pꝛopter hoc
calida cibaria calidis natura ⁊ iuuenescenti-
bus in coleram pꝛōpti transmutant: calido
eñ calidū appꝛopinquās in immoderatio-
rem crasem desistit ⁊c. Et in. vj. de regimi-
ne sanitatis etiam inquit. Facilius a simili-
bus cibis in moꝛbosam discrasiaꝫ deueniūt
quā. s. a contrarijs. Et ꝑpterea cōtrarijs est
vtendū: vt etiā de mente eiusdē diximꝰ in. c.
lvij. vbi verba ipsiꝰ annotauimꝰ scripta in li
bꝛo de dissolutiōe cōtinua. Sciendū est pꝛe-
terea ꝙ talis quandocꝫ pꝛopꝛietas cadit in
ter cōplexiones ⁊ cibos aliquos ꝙ quidam
aliquibus sunt cōuenientes alijs aūt cōtra-
trarij: vt voluit Auicē. in. iij. j. c. superius al
legato dicēs. Unaquecꝫ hominis cōplexio
cibū habet cōuenientē ⁊ similē: ad queꝫ mu-
tandū si volūtas ei affuerit: nocumentū ei fa
ciet ⁊ impedimentū. Et subdit. Ex homini-
bus quocꝫ est cui aliqđ nutrientiū bonoꝝ ⁊
laudabilium nocet: ipsum ergo relinquere
est ei cōueniens. cui cōcoꝛdat Isaac in libꝛo

dietarū vniuerſalium.c.ij.cū ait.Eūdē cibū
quibuſdam inuenimus contrarium q̇buſdā
ꝓo non:quibuſdā ſtipticū:quibuſdam ſolu
tiuum. vnde Ariſto.q̄d Gal.cōfirmat.Qui
dā eñ inquit carnē vaccinā ⁊ ſimilia groſſa
⁊ ad digerēdū tarda bñ digerūt:⁊ citius ꝙ̄
perdicū ⁊ gallinaꝝ carnes:⁊ pulloꝝ:ſeu lau
dabiliū piſciū. Et qui ſint hi declarat Aui-
cen.vbi ſupra di.Et eſt aliq̇s hoim in cuius
ſtomacho cibꝰ corrūpit ſubtilis ⁊ q̇ cito di-
geri ſolet.Et fortis qui tarde ſolet digeri in
ipo digerit: ⁊ hic q̇dē eſt cuiꝰ ſtomachus eſt
igneꝰ ⁊ ex eis eſt qui huic exiſtit ꝯtrariꝰquo
rū q̇ſq̧ ſm ſuū vſum eſt regēdus.Q̄d nō mi
nus voluit Raſis in.iiij. Almāſoris. c. iiij.
cū ait. Sūmopere eſt obſeruādūvt cibos ſi-
bi cōſuetos q̇ſq̧ accipiat: ⁊ totiēs edat quo
tiēs cōſueuit:niſi cōſuetudo ꝑuſa fuit a qua
oīno gradatim ꝑmutari dꝫ.Et illā nō repē-
te ſꝫ ordinate ⁊ paulatim trāſeūdo ad bonā
deſerere.Et in.xxv.cōtinētis.c.j.dixit etiam
auctoritate Gal.in.ij.c.libri primi de epidi-
mia.In hoibꝰ ſunt aliq̇ ſingulares quibꝰ ci
baria aliqua ſunt cōferētia:⁊ tñ maiori ꝑti
hoim ſunt nocentia:⁊ nociua eis cōferunt.
Et hoc in hmōi nō pōt bñ cognoſci:niſi per
experientiā : quare cognoſcere debes morē
cuiuſlibet ⁊ illū ſequi ſm modū ipſiꝰ.Et ſic
cū eo cōcludendum eſt ꝙ conſuetudo eſt ob-
ſeruanda dūmodo multū mala nō fuerit . ⁊
hic fuit Hipocratis ſententia in .ij. afforiſ-
morū afforiſmo.l.dicentis.Ex multo tempo
re conſueta⁊ ſi fuerint deteriora inſuetis mi
nus moleſtare conſueuerunt.Si autem peſſi
ma foret cōſuetudo paulatim corrigatur vt
dictū eſt.ſi autē nō multū mala fuerit potiꝰ
obſeruetur ꝙ̄ ſubito ꝑmutetur dicēte eodeꝫ
in ſc̄do regiminis acutoꝝ textu cōmēti . xx.
Facile q̇dē eſt cōprehēdi ꝙ mala dieta cibi
⁊ potꝰ q̄ ſm ſimile fit ſecurior eſt in oī tēpo-
re tueri ſanitatē ꝙ̄ ea que melior ſi in ea mu
tatio ſubita fiat.Et ideo dixit Gal.in.iij.mi
crotegni.Medici corrigere q̇dē debēt ex mul
to ſtudio paulatim transferentes in melius:
quoniam non ſuſtinet natura repētinas mu
tationes ⁊c̄.

¶Cap.lxiiij.oſtēdit q̄uo cibi ſint eligendi
ſm qualitatem⁊ fortitudinem exercitij.

Ciborum cōuenientia reſpectu
facti vel faciendi laboris eſt
ſumenda ⁊ ad illum taliter cō
parandavt quale fuerit vel fu
turū eſt exercitiū⁊ talis ſit ipa
dieta ⁊ reficientium qualitas .Qui enim la-
borauerūt multum groſſiori reficiendi ſunt
dieta dicente Raſis in.xxv.continentis.c.j.
Debes cōſiderare in quātitate motus ante
cibū facti quare ſi motus fuerit habūdans
nutrimentū fiat groſſum ⁊ viſcoſum habun
daus ⁊ tarde diſſolutiōis:⁊ debes ſequi die
tam ex cauſa appetenti eam. Tamē ſi motꝰ
fuerit factus ante cibum modicus dietā de-
bes ſequi cū paucitate cibi ⁊ tenuitate ipiꝰ.
Et ſi motus factus fuerit competens vti de
bes nutrimentis equalibus in habundātia
⁊ modo tenuitatis ⁊ groſſitudinis ipoꝝ ⁊c̄.
Que fuit ſentētia Gal.in libro de diſſolutio
ne continua ſic ſcribentis. Quando eſt mo-
tus ante cibum multus:ciba bene non cibis
multis groſſis:viſcoſis:ad ſiccitatem decli-
nantibus q̇ ſint difficilis diſſolutiōis : neq̧
iungas ei dietam quia parum cōuenit ei.Et
quando non eſt ante cibum motus vel eſt
paucus oportet vt non ſis cōtentus dieta.ſ.
cum paucis cibis ⁊ ſubtilibus:imo adiuto-
rio in purgādo cū medicina ſolutiua aut cū
balneo ⁊c̄.Et poſtpauca ſubiūxit.Et quan-
do motus eſt conueniens dabimus cibos tē
peratos in ſubtilitate ⁊ groſſicie ⁊c̄. Igitur
hec obſeruet exercitatꝰ malos quoq̧ ac cor-
ruptibiles cibos poſt ſuum exercitium non
debet aſſumere : vt colligitur ex ſententia
Principis in tertia primi dicētis. ꝙ piſces
poſt laborioſum exercitium non ſunt come-
dendi quia corrumpentur ⁊ corrumpent hu
mores.Quod etiam de alijs pariter corru-
ptibilibus intelligi debet quemadmodū in
duobusverbis preceperat Gal.in primo de
regimine ſanitatis cum ait. Omnes laborio
ſi euchimio indigent cibo.Uia tamen medi-
cine ⁊ propter refrigerium caliditatis in cor
pore remanentis poſt exercitiū:eſtatis tem-
pore:pauca fructuū quantitas poterit con-
uenire atq̧ concedi:vt in libro de euchimia
⁊ cacochimia.c.vltimo voluit Gal. dicēs.
Abſtinendū eſt a cacochimis niſi aliquā-

De electione ciboꝝ secundū anni tpa.

do laborantes hora estatis egeant sanare sic citatem ⁊ caliditatem totius corporis. Idonea enim sunt illo tempore poma: ⁊ pruna: ⁊ cerasa preassumpta. De citrolo autem ⁊ melone ⁊ melopopone non multū offerendum est ⁊c̄. Hec pauca de cibis conuenientibus post exercitium dicta sufficiāt cum ⁊ de hoc aliqua scripta fuerint in.c.xxxj.libri huius. Qui autem cibi conueniant anteq̄ȝ fiat exercitiū: dicamus ꝙ si exercitiū forte fuerit cibi grossi sunt accipiendi: ⁊ tanto minus grossi quanto suauius fuerit exercitium: sicuti subtiles penitus quiescentibus sunt conuenientes: vt placuit Isaac in vniuersalibus dietis.c.j.cum inquit. Nullus phisicus ambigit temperatum cibum iuuenum alterū esse q̄ȝ seniorum in exercitantibus quoqȝ ⁊ laborātibus aliud q̄ȝ in quiete. Laborantes eñ ⁊ exercitātes expetunt grossiorem cibum et ad digerendum duriorem atqȝ ad dissoluendum tardiorem. Quietis ṽo ⁊ silētibus ecōtrario dandus est cibus subtilior ⁊ ad digerendum velocior ⁊ dissolutioni de membris facilior. Et in.c.xx.eiusdē libri sic etiam ait. Oportet vt dieta grossa sit s̄m exercitiū ⁊ labores: sepe eñ fortiter exercitati sicut athlete ⁊ similec grossissimam ⁊ viscosissimā erūt patientes dietam. Et infra. Soli exercitantes ⁊ laborantes cibis grossis indigēt. Hoc quoqȝ sensit Auicen. in tertia primi doctrina ⁊.c. sepius allegatis cum dixit. Exercitati ⁊ multi laboris sunt magis tollerantes nutrientia grossa. Et in.iiij.j.c.j.sic inquit. Eligimus cibum fortis nutrimenti ⁊ tardi digestionis propter eum quem confortare volumus ⁊ exercitijs fortibus preparare ⁊c̄. Cōcludam⁹ ergo cū Gal. in libro de euchimia dicente. Soli illi qui vehementer exercitantur: ⁊ viscera non habēt male a natura facta possibile est in pachichimis ⁊ grossis cibarijs conuersantes non ledantur aliorū autē nullus propterea igitur si quis voluerit fortiter laborare non debet oua sorbilia aut carnes hedi lactentis aut pulli iuuenis ⁊ similium manducare sed res grossiores ⁊ ad digerandum duriores ⁊c̄.

¶ Cap. lxv. ostēdit q̄ cibi s̄m vnūquodqȝ tēpus anni sint eligendi ad sanitatem.

Nullus ambigit alterum cibū debere esse in vere q̄ȝ in autūno. Alium quoqȝ in hieme q̄ȝ in estate dixit Isaac in primo c. dietarum vniuersalium. propterea sciendum est ꝙ in substantia quantitate ⁊ qualitate ⁊c̄. debent cibaria s̄m anni tempora diuersificari: vt voluit Gal. in.j.de alimentis.c.xiij.dicens. Eadem autem ⁊ de regionibus temporibus ⁊ consistentijs intelligere oportet s̄m vnumquodqȝ eduliū parcentem quidem in autumno a melancolicis cibarijs ⁊ exiccantibus edulijs. In hieme autem vtentem calefacientibus sicut ⁊ s̄m estatem humectantibus ⁊ infrigidantibus. In vere autem medie complexionis media virtutibus alimenta offerendum. Et in libro de dissolutione continua sic etiam dixit. Et quando somnus post cibum multus fuerit oportet ꝙ donemus cibos multos grossos: ⁊ hoc conuenit fieri in hieme propter lōgitudinem noctis ⁊ multitudinē somni. Et quando somnus est paucus leuis: subtilib⁹ nutriatur sicut in estate propter breuitatem noctis ⁊ somni paucitatem ⁊c̄. A quo sumpserūt posteriores ⁊ Rasis primū quando in.xxv.cōtinentis.c.j.sic scripsit. Debes vti nutrimentis habundātibus ⁊ grossis in hieme ⁊ econuerso in estate ⁊ debes nutrire corpora equalia cum nutrimentis equalib⁹ ⁊c̄. Sed egredientia modum nature cum intensione ⁊ contrarijs. Similiter Princeps Auicen. in secūda parte suorum canticorum accepit ab eo cum sic inquit. Tempore estiuo est cibi quantitas minuenda: estqȝ tunc ad subtilitatem nutrientium declinandum. Unde vitande sunt tunc carnes grosse: ⁊ vtendū est oleribus: ⁊ lactis speciebus: ⁊ piscibus recētibus: hedo ⁊ agno mediocris etatis: ⁊ pullis gallinaceis ⁊ gallinis: carnib⁹ quoqȝ columbarum ⁊ coturnicū. ⁊ subdit. Sunt etiā ex conficientibus tunc sapores ex coriandro ⁊ aggresta compositi ⁊ similes. Que autē sit huius causa exprimitur ab Auerroi in commēto sic dicente. Hoc q̄dē fit rōne debilitatis caloris naturalis cōtingētis corporibus ex dñio calidi extranei super corpora tēpore estiuo. Et propter eādem rationem sicut in

hieme nutriēs actu calidū est comedēdū: sic in estate frigidū: aut parue caliditatis: neq̧ caliditas in hieme: neq̧ frigiditas in estate ad rem perueniat q̄ sustinere nō possit: vt dixit etiā Auicē. in. iij. primi. c. sepius allegato. Et hec fuit sentētia Almāsoris in. iiij. c. iiij. dicentis. Oportet p̄terea vt ī hieme sit cib⁹ actualiter calidus: in estate vo actualiter frigidus. Est tñ abstinendū a cibis calidissimis quales sunt tūc cū ab igne remouētur. Et ab illis qui sunt vehemētis frigoris si qui super niuē refrigerātur quib⁹ null⁹ vti debet: cibo eñ sup niuem infrigidato nullo modo est vtendū nisi in tpe magni caloris: et corpore quasi inflammato existente. hec ipse. Nos tamen addim⁹ qd̄ preter suprascriptas cōditiones debet esse iuuenis: carnosus: fortis fortiū viscerū: et assuetus qui sine lesiōe rebus adeo infrigidatis vti voluerit. Aliter eniz in colicā et alias egritudines facile caderet et forsitā in proprij et naturalis caloris extinctionē cū modic⁹ esset rc̄. vt patet ex his que in prima. iiij. de aqua frigida et de ipsi⁹ exhibitiōe a principe dicant. Cibi quoq̧ in nutrimenti quātitate differre debent: nā in estate nō debēt esse tāti et tā grossi nutrimenti sicut illi qui in hieme: dicēte Auicē. in. iij. primi. c. vij. doctrina scd̄a. In hieme quidē cibi pauci nutrimenti non sunt edendi: sicut olera: sed nutriēs magis est edēdū qd̄ est ex grauis et fortis soliditatis. Et in estate cōtrariū. et in parte secūda cāticorū etiā sic ait. In tpe quidē hiemali est vtendū contrarijs eis que retulimus vt obuietur frigiditati ipsi⁹. Uere aūt et autūno incedendū est inter estatem et hiemē. In cuius cōmento Auerrois sic inquit. Uere et autumno sunt corpora regenda regimine medio inter caliditatē et frigiditatē cōgruit tamen regimē exiccatiuū in vere et humectatiuū in autūno: vnde fugienda est exiccatio in eodē: vt dixit Auicen. ibi. Que fuit sñia Rasis in. iij. Almansoris. c. xxvj. dicētis. Quia autūni temporis egritudines male sunt et pessime ad vltimū tota intētio sit in corporis humectatiōe: in hoc eñ tempore hoc plus existit necessariū q̄ etiā in estate: hoc nāq̧ tempus p̱ sue complexionis malginitate errorem non tollerat regiminis: vnde largis non permittit vti cibis: neq̧ dietam despicere. Quod sensisse videtur Hipocrates in primo afforismorum afforismo. xviij. dicēs. Estate et autumno cibos grauissime fuerunt rc̄. Horum autem ratio est: quia autumnus est tempus nature et humane vite coutrarinm: quoniam calor in eo debilitat et siccitas fit fortior: vt dixit Princeps in. ij. primi. Sūma de pulsibus. c. ix. Et p̱pterea est tp̄s morbiferū: vt ait Aristo. in prima problematum problemate. xxvij. Et ideo in ipso nō sunt accipiendi cibi mali aliquo modo. propter quid aūt in vere regimē exiccatiuū cōueniat dicēdū est. Quoniā et si ipsum tēperatū sit et de se sanissimū et minime mortiferū teste Hipocrate in. iij. afforismorum afforismo. x. Tamen in ip̄o mouentur egritudines plurime: vt dixit princeps in. ij. primi. et Aristote. vbi supra. Et hoc q2 sua caliditate et humiditate eliquat humores et superfluitates congregatas in hieme et permiscet eas sanguini: vt Auicen. voluit in. j. tertij. tractatu. iiij. c. xix. Et propterea concludit in. ij. primi doctrina secūda. c. vij. q̧ nulla res est que ita tueatur ab egritudinibus veris sicut flobothomia et inanitio et diminutio comedēdi et bibēdi: et debilitatio potus inebriantis. bene igitur dictum fuit q̧ siccatiuo in eo vtendū sit regimine.

¶ Capitulum. lxvj. declarat que hora conueniens sit ad reficiendū corpus tam ex parte corporis q̄ ex parte diei et temporis anni.

SI cūcta que in superioribus capitulis dicta sunt advngue obseruarentur hora tamen debita comedēdi non obseruata parum quippe ad sanitatis facerent conseruationem. Et propterea de ipa tanq̄ de re maxime necessaria ad salutem tuendam dicendum est in p̱sentiarum. Duplex autem est hora comedendi: vt dicunt Auctores. Quarum prima est hora diei artificialis recentior in qua longe melius est comedere q̄ in alijs partibus diei. Et preser tim in estate dicente Auicena in tertia primi doc. ij. c. vij. In estate quidē melior comedē

di hora existit que est frigidior. Quod etiam sensit Rasis i.iiij. Almãsoris.c. iiij. dicens. Meliores quoq; hore ad sumẽdũ cibũ sunt hore frigide: ꝙ si hore frigide eẽ nõ possunt mãsiones saltẽ frigide sint. Et in. xxv. cõtinentis.c.primo. Melius tẽpus nutricatiõis erit frigidũ q; calidum malum est. Et si nutrimẽtum nõ põt sumi in tempore frigido: sumatur in loco aurore: quia caliditas circũferẽs corpus nostrum debilitat digestionem ꝛc. Que fuit Gal. sñia in libro de dissolutione cõtinua sic scribẽte. Et melior horarũ in accipiẽdo cibũ est hora frigiditatis: ꝓpter aggregationem caloris naturalis in interioribus corporis. Sed i hora caliditatis oportet ꝙ dimittatur acceptio cibi quia caliditas aeris attrahit calorẽ naturalem ad exteriora corpis: ꝛ euacuat ab iterioribꝰ: ꝛ debilitatur calor in niterioribꝰ corpis ad digestionẽ. Et ꝓpter hoc antiqui ꝑferebãt cenã prãdio: precipientes ꝙ plus sumeretur in cena propter aggregationem caloris in interiora corporis frigiditate noctis ꝛc. Uespere igit ꝛ mane reficiẽdũ est ꝛ nõ in meridie vel circa vt nõnulli faciũt. Altera autẽ hora comedendi obseruanda ex parte corporis est: vt nũq; comedamus nisi cum appetitus mãducãdi insurrexerit qui postq; aduenerit nõ est tardãdum amplius: qm̃ tunc est hora comedẽdi: vt voluit princeps loco superius allegato cum ait. Oportet ne aliquis comedat nisi post desiderium: neq; i hoc tardetur cuz desideriũ ebullierit nisi fuerit mẽdosum: nã tollerare famẽ stomachũ replet putridis humoribus. qð voluit Rasis i .xxv. cõtinẽtis. c.j. dicens. Ex indigentia prolixa stomachꝰ repletur de erugine mala. Et infra iterũ ait. Non debes remouere tempꝰ motus appetitus cibi: quoniam si tardauerit tũc sumptio cibi imminebũt male superfluitates: et inde deficiet sibi appetitus: que quoq; fuit Gal. sñia i libro de dissolutiõe cõtinua sic scribẽtis. Et debet esse acceptio cibi i hora motus appetitus: propterea ꝙ quãdo mouetur appetitus ꝛ nõ incipit accipere cibũ attrahit stomachus ex superfluitatibꝰ corporis: que cum intrent stomachum destruũt appetituz ꝛ corrumpunt cibum quando admiscetur ei ꝛc. A quo videt accepisse Auicen. vbi supra qñ sic scripsit. Colera rubea habundantibꝰ ex tolerantia famis accidit in colera rubea ad ipsoꝝ descendat stomachũ. Cũq; aliquid comederint ipsoꝝ corrumpẽtur cibi ꝛ voluntatem comedendi amittẽt ꝛc. Hanc aũt horã ne quis decipiat scimus aduenisse: vt dixit Auicẽ. loco allegato. quãdo stomachus ꝛ superiora intestina a primo nutriẽte euacuata fuerint. Et hoc est quod etiã volebat Rasis in.iiij. Almãsoris in principio cũ inquit. Comedere oportet postq; cibi ꝑteriti fex inferius descẽderit. Et pars vẽtris inferior leuis efficit in qua nulla remansit tensio ꝛ motus ꝓcessit cõueniẽs appetitiua quoq; preualet ꝛ tũc melius iudicatur. Et ꝓpterea dixit idẽ in.xxv.cõtinẽtis.c.preadducto.ꝙ inter prãdiuz ꝛ cena debẽt esse octo hore a prãdio sexdecim hore ꝛc. Auerrois etiã i.vj.colliget dixit. Hora cibãdi erit cũ oẽs digestiones fuerint celebrate. Et hi oẽs a Gal. accepere dicẽte in primo terapẽtice.c.vj. Tantũ rationabile est ꝙ primꝰ cibus certissime totus sit digestus anteq; secũdus accipiat: cuius quidem rationẽ ipse quidẽ assignauit in loco de dissolutione cõtinua dicẽs. Assumptio ciboꝝ debet fieri in hora sua. Et ideo q accipit cibũ scd̃m post descẽsionẽ primi ꝛ secutꝰ fuit somnꝰ sufficiens fit bona digestio. Et qui accipit cibũ ꝛ remanserũt in stomacho eius aut i intestinis reliquie in quãtitate ex priori cibo preter digestionẽ corrũpit cibꝰ secũdus cũ reliquijs primi ꝛc. Et ab eo princeps accepit id cõmuniter allegatũ qð scripsit in.iij.primi. scilicet quod in corpore est deterius est: vt nutriẽs supernutriens qð non est digestum mittere. Cum eo itaq; concludenduz est sic vbi supra scribẽte. Omnes qui sanitatem custodire volunt nihil comedant nisi desideriũ fuerit certuz neq; in hoc tardetur cum ipsum ebullierit queadmodũ ieiunãtes faciũt: qm̃: vt dixit Auerrois i.iij. colliget. quando recipitur cibus post ieiunium in stomacho et epate permutabitur ad calorem et siccitatem fortem et inducet stomachum ꝛ epar ad eandem complexionem ꝛc. Et hec de hora comedendi dicta sufficiant.

¶ Capitulū.lxvij.ponit conditiones quas
debet habere triticum ex quo panis faciens
ad ſanitatem fieri debet.

Viſis vniuerſalibus circa refe⸗
ctionē attēdēdis:iam tempus
eſt vt ad particularia deſcēda
mus:⁊ ad dicendū de ſingulis
cibis in ſpecie hodierno tem⸗
poꝛe vſitatis accedamus a pane pꝛius initiū
faciētes cū ipſe ſit velut omniū ciboꝝ funda
mentū de cuius bonitate maxime ꝓuidēdū
eſt:qm̄ ſi malus fuerit non ſolū nullū bonū
operat̄ in coꝛpoꝛe ſed nociuiſſimus eſt: teſte
Gal̄. in.v.de regimine ſanitatis. qđ etiā ex
dicto illo pꝛincipis colligi pōt in.iij.pꝛimi
dicentis. Impedimentū panis cū nō digeri
tur eſt multū ⁊c̄. Ideo vidēdū eſt quale tri⸗
ticū pꝛimo eſſe debeat ex quo panis cōficiē⸗
dus eſt ne hac in re tam vtili tamqꝫ neceſſa⸗
ria contingat dubitari : ⁊ quāuis ex multis
aliis panis fiat : nos tn̄ de triticeo tanqꝫ de
ꝑfectioꝛi ⁊ humano coꝛpoꝛi cōuenientioꝛi ſer
monē faciemus dicētes cū Auerroi in.v.col
liget. Cōcoꝛdati ſunt antiqui medici ꝙ me⸗
lioꝛ ex cibis terre naſcētibus hoibus natu⸗
ralibus : hoc eſt illis q̄ ſtāt in quinto clima⸗
te aut quarto ſit triticū artificialiter pꝛepa⸗
ratum: ſic em̄ de eo ſcripſit Almanſoꝛ in.iij.
c.ij. Triticū temparamēto eſt vicinū licꝫ ca⸗
liditati parū attineat. Et infra dixit. Triti⸗
cū hoibus quoqꝫ oibus aliis granis magis
cōueniēs ⁊ magis ꝓpꝛiū inuenitur. Et ſan⸗
guis ex eo gn̄atus temperatioꝛ exiſtit. Idē
etiā ſenſit Haliabas in. v. theoꝛice.c.xv.cū
ait. Triticū oibus granis laudabilius eſt:⁊
magis temperātie ꝓximū : niſi ꝙ ad caloꝛē
declinat parū : ideoqꝫ factū eſt cōueniētius
oibus granis ⁊ hoim coꝛꝑibus cōferentius
ac laudabilioꝛ cibus ⁊c̄. Iſaac etiā in. p.d.
ſic ait de ipo. Granū tritici pꝛecipuus eſt ci
bus ad humani coꝛꝑis nutrimētū ⁊ eius na
turaliter ſimile cōplexioni. et infra inquit.
Habet granū tritici ꝓpꝛietatē ab omnibus
granis exceptā ꝙ nutribilius ⁊ laudabilius
eſt ꝓpter ſimilitudinē complexionis noſtri
coꝛpoꝛis. que fuit Gal̄. ſnīa in lib. dietaꝝ di
centis. Granū frumenti eſt magis iuuatiuū
hoibus omni alio grano:⁊ illud qđ eſt ex eo
clarū:durū:⁊ firmū:⁊ non de facili frāgit̄ eſt
valde nutritiuū ⁊ melius ⁊ nutribilius alio:
⁊ illud qđ eſt diafanū ⁊ leue econtrario. Ex
q̇bus apparet ꝙ has laudes nō om̄e triticū
habeat : ſed tantūmodo illud qđ dixit Gal̄.
vbi ſupꝛa. ⁊ Iſaac in loco allegato vbi infra
ſcriptas voluit habere conditiones. Quaꝝ
pꝛima hec eſt.ſ. ꝙ ſit ſpiſſum graue ⁊ frangi
difficile: coloꝛis exterius cerei : interius vo
albi:ſuperficie lucidū ⁊ lene:ex cuius ſubſtā
tia ⁊ medulla farina exuberat plurima: coꝛ⸗
tex autē ⁊ furfur nō in multa quātitate:tale
em̄ triticū maxime facit ad cōfoꝛtationē mē
bꝛoꝝ ⁊ ad vires dādas ⁊c̄. teſte eodē vbi ſu⸗
pꝛa. qđ etiā ſenſit Almāſoꝛ in lib.iij.c.ij.di⸗
cēs. Triticū qđ pōderoſius inuenitur ⁊ ſoli
dius maioꝛis eſt nutrimēti. Idē etiā voluit
Auerrois in.v.colliget. ⁊ Serapio de aucto
ritate Diaſcoꝛidis. Melius ex frumento ad
ſanitatē hoim eſt nouū:maturū : plenū:cuiꝰ
coloꝛ eſt aureus: ⁊ poſt hāc ſpeciem eſt illud
quod eſt mediū inter tp̄s ſue collectionis ⁊
tp̄s ſeminationis ⁊ eſt trium mēſiū:que fuit
Gal̄.ſnīa in lib.de ſubtiliāte dieta.c.vj.dicē
tis. Eſt aūt ⁊ triticoꝝ ipſoꝝ nō parua diffe⸗
rētia ſm ſpēm:quodcūqꝫ em̄ ipſoꝝ eſt pōde
roſum ⁊ dēſum ⁊ ꝓ̄actū: nutritiuiſſimū eſt ⁊
pachichimū ⁊ viſcoſum. Quodcūqꝫ vo leue
⁊ rarū ⁊ albū ⁊ ecōuerſo minus nutrit ⁊ mi⸗
nus groſſum ⁊ viſcoſum generat humoꝛem.
Sic ergo qđ aridū fuerit ⁊ leue ⁊ frāgi faci⸗
le ⁊ nō lene in ſuperficie:⁊ cuiꝰ farina eſt mo
dica ⁊ furfur multū: nō cōmēdat̄: quātū ad
pꝛimā cōditionē. Scđa cōditio q̄ pꝛime cau
ſa exiſtit ⁊ pꝛincipiū eſt ꝙ triticū in graſſa et
pingui terra natū ſit : qm̄ tale pingue graue
in pōdere atqꝫ nutribile magis eſt om̄i alio:
quēadmodū id qđ in macra ⁊ ſicca terra na
ſcitur naturaliter ⁊ accidētaliter macrū ⁊ ſic
cū fit leueqꝫ in pōdere minuſqꝫ nutrit:vt pa
tet de nato in nitroſa vel ſalinaria terra ⁊c̄.
Eodem Iſaac vbi ſupꝛa referēte. Nec debet
etiā natū eſſe in vmbꝛoſa vel luculēta terra:
que frigide eſt humideqꝫ nature:⁊ multipli
cādoꝝ humoꝝ eſt cauſa : q̇bꝰ granū tumefit
teneraſcit atqꝫ molleſcit: cuius q̇dē interio⸗
ra frigiditas exterioꝛis aeris perfoꝛās calo⸗

rem ipsius naturalem extinguit. Et propter hoc medulle minuende est causa et furfuris augēdi. Tertia cōditio est q̄ triticum nō sit nouū: licet Serapio ⁊ Diascorides opposi-tū sentire videātur: neq̃ etiā vetustū ⁊ lōgi tp̄is: qm̄ vetustū siccū est ⁊ parū nutrit: ⁊ ad digerendū est durū: qm̄ cū accidentalē eius humiditatem aeris calor penitus exhauriat naturalē quoq̃ plurimū subtrahat. Nouū v̄o breuisq̃ temporis econtra: ꝓpter humiditatē ac viscositatē terre humidum est atq̃ viscosum: densum digeri durū: ⁊ inflatiuū: ventositatē ⁊ rugitū vētris faciens. Et post multa ad hec subiūxit Isaac. Tritici recentis ⁊ noui nutrimentū paruum existit ⁊ crudum: flegmaticum ⁊ inflatiuū: rugitū ⁊ dolorem lateribus cōmouet: ⁊ in putredinē cito conuertitur: manifestat autem hoc qd̄ videmus lumbricorum ⁊ cucurbitinorū generationem: suam quoq̃ superfluam ostendit humiditatem hoc scilicet q̄ impinguet velociter corpus panis factus ex eo: vt dixit Auicen. in secūdo canonis. c. ccccclxxvij. Sit igitur medium in etate: quoniam eius humiditas inter multā ⁊ paucam est media exhausta humiditate accidētali quam aeris desiccauit calor: propterea hec species media laudabilior existit et melior bene naturam nutrit ⁊ cito digeritur. Quarta ⁊ vltima conditio est q̄ triticū mundū esse debet a zizania vel lolio et cicerculis et huiusmodi granis illaudabilibus. Nec aliqua mala sit affectu in qualitate: dicēte principe in tertia primi doc. secunda. c. vij. Oportet vt sanitatis conseruator studeat eligere triticum ab extraneis rebus purgatum: quod ex messe sana fuerit collectum et cui nullum acciderit nocumentū ⁊c̄. Auerrois quoq̃ in quinto colliget dixit. Melior ceteris est panis factus ex farina tritici in hunc modum: vt si custoditum a malis accidētibus eidem venire potentibus ⁊c̄. Ex tali igitur superius electo tritico graui: lucido: cereo: mediocri: sano: puro: fieri debet farina ꝓ pane sano ⁊c̄.

¶ Capitulū. lxviij. ponit cōditiones quas debet habere laudabilis farina etiā ex electo tritico.

Farina tritici quātūcūq̃ optimi non erit ad sanitatē corꝑis laudāda: nisi debite cōditionata ꝑfecteq̃ mollita: nō autē trāsmollita: vt plerūq̃ molendinarij facere cōsueuerūt: volētes q̄ tātū furfuris cōterat q̄ntū optime farine sunt furati inde farina ipa nigrior reddit ⁊ peior: ⁊ ad sanitatem minime faciēs ꝓpter plurimā subtilis furfuris quantitatē ei admixtā. Ex qua nō pōt fieri nisi panis furfuraceus q̄ velociter de stomacho descendit: vt princeps ait in. iij. primi. c. sepius allegato. ⁊ in. ij. canonis. c. ꝓprio sic etiam inquit. Panis opirus q̄ est multi furfuris velocis est penetrationis: sed est minoris nutrimenti ⁊ deterioris: ⁊ preter hoc est durus ad digerēdū ⁊ doloris ⁊ inflationis generatiuus: ⁊ nutrimēti illaudabilis: vt dixit Isaac i vniuersalibus dietis. c. xj. Et in particularibus sic etiā inquit. Natura corticis triticei calida est ⁊ sicca ac colatiua ⁊ mūdificatiua magis q̄ farina: nutrimētū tn̄ eiꝰ paruissimū est quinimmo pessimū cum panis furfuraceus generet melācoliā: teste Auicē. in cātica textu cōmenti. cxxx. que fuit Gal. sn̄ia vt refert Rasis in libro. xxj. cōtinentis. c. xxviij. dicentis. Panis habēs multū de furfure nō trahit morā in stomacho ⁊ est pauci nutrimenti ⁊ in quo est parum de furfure est econtrario. Et infra auctoritate Ruffi etiam sic inquit. Panis quāto mūdior tāto magis generat humorē meliorē: tn̄ est tardi descēsus. Ille v̄o q̄ non est bene mūdus ⁊ multi furfuris generat malū humorē ⁊ est velocis descēsus. Et ꝓpterea farina debet esse sufficiēter ⁊ nō superflue mollita vt cortices grossi remaneant et non possint cū cribrant cū farina ꝑ setaceū trāsire ⁊ inde mundior ⁊ salubrior fit ipa: dicente Isaac in vniuersalibus dietis. c. allegato. Farina ꝑfecte mollita et a furfure et cortice mūdata melior est ad mutandū in stomacho ⁊ ad venas totūq̃ corpus penetrandū facilior ⁊ mēbroꝝ totius corporis nutribilior: que autem nō bene mollit ecōtrario. Quod etiam sensit Ruffus vt idem refert in particularibus cum ait. Panis quāto mundior est tāto pluris est nutrimēti: ⁊ durioris ege-

ſtionis:a quo videtur Princeps accepiſſe cũ
dixit i ſecũdo canonis.c.cccccLxxvij. Panis
de ſimila nutribilioꝛ eſt ꝙ̃ alius:⁊ eius nu-
trimentum eſt melius:ſed eſt tardioꝛis pene
trationis.⁊ ab his ſumpſit Auerrois in cõ-
mento.cxxvj.cũ ait. Sciendũ ꝙ panis ex ſi
mila tritici citioꝛis eſt digeſtionis ceteris ⁊
tardioꝛis penetrationis:egreſſiõis:⁊ deſcen
ſus:ſm Gal.qui ꝓbat ipſum eſſe cite dige-
ſtionis ex magna mũdificatione ⁊ ſeparatio
ne ipſius a furfure:quod quidez oĩno eſt in
digeſtibile.Et hoc quidẽ eſt cauſa tardi de-
ſcenſus ipſius.nã furfur ꝓ̃bet pani velocita
tẽ egreſſus:et hoc opinati ſunt poſterioꝛes
medici quod panis ex ſimila cõpoſitus dif-
ficilis⁊ tarde ſit egeſtionis.ex q̃bus patet ꝙ
farina debet eſſe mũda ⁊ debito modo mol-
lita:que pꝛima erat cõditionũ ad ꝑfectionẽ
farine requiſitarũ.Secunda autẽ conditio
eſt ꝙ farina non ſit nouiter mollita nec etiaz
iã diu ⁊ ꝑ longũ tẽpus reſeruata : ſʒ media:
cũ dicat Iſaac in particularibꝰ dietis: ꝙ fa
rina que vicina eſt mollitiei ⁊ vicini tẽpoꝛis
calefacit coꝛpꝰ ventremqꝫ conſtipat:igneam
eñ naturã ex mollẽdini inuolutiõe adepta
eſt:vñ ſtomachũ calefacit⁊ egeſtionis hũidi
tatem exiccat.Que vo longinqui eſt tẽpoꝛis
epar calefacit ⁊ a ſtomacho eijcit̃ cito. Que
vo medij eſt tempoꝛis ꝓ̃fatarũ eſt media po
teſtatũ. Talis eñ farina munda ⁊ vt dictuʒ
eſt mollita:eſt illa que comedit̃ ⁊ in cõplexio
ne eſt calida ⁊ humida : vt dixit Serapio in
c.de maturatiua medicina. ⁊ fuit ſententia
Galie. in.v.de ſimplici medicina diſtinctio
ne ſecunda.c.v.Ex tali itaqꝫ farina cũ aqua
ſale ⁊ fermento vt dicetur infra panis eſt cõ
ficiendus ex quibus foꝛma vna ⁊ cõplexio
reſultat qua panis calefaciẽs eſt i ꝓ̇mo gra-
du:vt inq̃t Haliabas in.v.theoꝛice.c.xv.

¶ Cap.lxix.oſtẽdit quomodo ⁊ ex quibꝰ pa
nis laudabilis ſit conficiendus.

AD panem ſanitatis conſerua-
tiuũ faciendũ:tria maxime ne-
ceſſaria debẽt obſeruari.Quo
rũ pꝛimum eſt vt nullũ pꝛeter
mittat̃ ingrediẽtiũ q̃ ſnut hec.
Aqua.ſ.ſal ⁊ fermẽtũ in cõpetenti quantita
te: vt iuſſit Auerrois in.v.colliget.c.de con
plexionibus ciboꝛũ cũ ait.Quãdo panis cõ
ficitur ponitur de ſale cõuenienter: ⁊ cõficit̃
cum multa aqua ad hoc vt ſit ſpongioſus:
⁊ ſit etiam competenter fermentatus. ⁊ cãm
ſubiũxit dicẽs.Quia panis azimus eſt groſ
ſus ⁊ viſcoſus:eodẽ modo non eſt bonꝰ qui
eſt nimiũ fermẽtatus:q2 trãſmutatur ad hu
moꝛes putridos ꝓpter caloꝛẽ extraneũ gene
ratũ in eo.ſ.fermento.Et ꝓpter hoc quãti-
tas fermẽti ⁊ ſalis debet eſſe moderata: qm̃
panis qui fermenti ſuꝑfluum ſaliſqꝫ habuit
parũ nutrit ⁊ non confoꝛtat:virtus eñ ſalis
humiditatẽ eius exiccat:fermentũ autem cõ
mixtionẽ eius ratificat:vt inquit Iſaac vbi
ſupꝛa. Ponatur igit̃ bona quãtitas ſalis ⁊
fermenti in pane:ſed non ſuperflua dicente
Raſi in tertio Almãſoꝛis.c.iij. Panis qui
ex tritico fit melioꝛ redditur quando multũ
ſalis habet ⁊ multum fermẽti ex quibus be-
ne fermentatus citius digeritur ⁊ magis te-
nuis ⁊ ſubtilioꝛ inuenitur. que fuit etiã Ga
lieni ſententia in.v.de regimine ſanitatis di
centis. Panis conueniẽs non debet eſſe ſi-
ne ſale : immo multum ſalis ⁊ fermenti ha-
beat:⁊ coctꝰ ſit diligenter.⁊ in pꝛimo de Ali
mentis.c.de fermento ſic etiã dixit.Optimꝰ
panis ad ſanitatem homini eſt neqꝫ iuueni:
neqꝫ laboꝛanti qui plurimum quidem fer-
mentum habens: ⁊ plurimum ſalis:⁊ pluri
mum a piſtoꝛe laboꝛatus ⁊c̃.Si quis autem
quereret ad q̃d ponit̃ fermẽtũ in pane. Re
ſpõdet Auerrois i q̃nto colliget dicẽs. Pꝛo
pterea ponitur fermeutũ in pane:ad hoc vt
faciat ipſum ſpongioſum ⁊ vt in eo domine
tur aeritas:⁊ ſit facilis ad digerẽdũ: ꝓpter-
ea q2 coꝛpus aereũ leuius eſt ad permutãdũ
pꝛopter ſuam humiditatem: ſicut ſubſtãtia
ſicca eſt dura ad permutandũ ⁊ digerendũ.
Et querenti ad quid ſal in pane ponitur re-
ſpondet Ariſto.in.xxj.ꝓblematũ ꝓblemate
v.dicens.Quia deſiccat ſal pꝛopter qđ ⁊ ſal
uantur imputridi ſalliti.cõſumit̃ eñ ⁊ deſic
catur humidũ ab ipſo quod putrefit calido
⁊ in pane igitur cõſumitur humidũ a ſale:⁊
exalat extra pꝛopter quod veteres panes le
uioꝛes ſunt calidis frigidi exiſtentes:in non

sallitis autẽ hoc humidũ plus existens facit grauiores ipsos. hec ipse phs. In cuius cõmẽto padubanẽsis noster sic ait. Causa huius est: quia sal i sui caliditate ⁊ siccitate habet desiccate illa quibꝰ admiscet: ⁊ ideo panes salliti saluant imputredi: nã per sal cõsumitur resolutione calidi ⁊ desiccatur hũidũ aqueũ quod erat natũ putrescere a calido. Et post multa dixit ꝙ in panibꝰ non sallitis hũidũ aqueũ cõseruat in eis intranspiratũ: cũ nõ sit sal mouẽs ⁊ exiccãs illud: reddit ergo eos grauiores: ⁊ ideo falsi pistores panes nõ saliũt neq͂ decoquũt sufficiẽter vt põderi constituto a preside adequentur. Ex his ergo q̃ diximꝰ. s. ex aqua fermẽto ⁊ sale cũ farina panis fiat ⁊ nõ cũ oleo vel alijs huiusmodi: qm̃ panis sic impastatꝰ cũ oleo est malus q2 tẽpore decoctiõis cõburitur oleũ ⁊ tendit ad sulfurem: testibꝰ Auerroi in. v. colliget. ⁊ Haliabate in. v. Theorice. c. xv. Hoc igitur erat primũ req̃situ ad panis cõfectionẽ vt ingrediẽtia iam dicta ⁊ nõ alia in sufficienti ponerẽtur quãtitate. Secũdũ aũt requisitũ est vt pasta bene malaxet ⁊ domet iuxta p̃ceptu3 Auicẽ. in. ij. canonis. c. sepius adducto dicentis. Et conficiat massa ipsius plurimum qð fit vt panis inde digestibilior reddat. q̃rente em̃ Aristo. in. xxj. ꝓblematũ ꝓblemate. vij. Propter q̃d massa q̃dẽ q̃to vtiq͂ magis ꝯficit difficulter diuisibilis fit: panis aũt facile diuisibilis. Ad qð rñdens ip̄e sic ait. Propter id qð cõficit vehemẽtiꝰ pasta ⁊c̃. Et q2 series eiꝰ est obscura ⁊ lõga nimis dimittã ipam ⁊ loco eiꝰ adducamꝰ cõmentũ Petri de abano sic dicentis. Quanto magis pasta cõficitur ⁊ cõmassatur viscosior reddit: ⁊ cũ sufficiẽter decoquit ex omni p̄te humidũ cõsumitur ⁊ aufert: cũ ip̄m sit debilius ⁊ magis euaporari aptũ ꝓpter diuisionẽ ipsiꝰ in partes minimas: quare ablato hinc humido a pane reddit amplius frangibilis: ⁊ in plures partes diuisibilis quãtũcũq͂ fuerit pasta magis ducta ⁊ malaxata: nã tali confectione adeo in partes paruas humidum redditur dispartitum ꝙ inde frangibilis fit panis ⁊ digestibilis optime: q2 trituratio cibi in ore confert ad digestionẽ. ⁊ hoc est quod voluit Aristo. in textu cum inquit. Oportet enim quod debet digeri diuidi in parua ⁊c̃. Tertium cũ predictis requisitum ⁊ obseruandũ est vt panes non multum parui nec etiam multum magni fiant: sed mediocres: quoniam dixit Isaac in. p. d. ꝙ panis parui ⁊ subtilis interiora ignis perforat ⁊ humiditatem medulle exiccat. Unde parũ nutrit ⁊ tarde egreditur ⁊ ventrem cõstipat ⁊ precipue si sit vno vel duobus diebus a coctione longinquus. Magnus etiam panis non laudatur: dicente ipso vbi supra. ꝙ forma panis magna medulle plus habet ⁊ corticem subtiliorez ⁊ quia medulla grossa est ⁊ viscosa ⁊ humida: vnde est inflatiua flegma viscosum generans propterea paruz nutrit hmõi panis ⁊ ad digerendũ est durus: humiditatem digestionis excitans ⁊ ventrem soluit. Si aũt digeratur pluris est nutrimenti. Et ideo medie existat q̃titatis ⁊ medie erit potestatis ⁊c̃. Concludẽdum est itaq͂ ꝙ panis qui predictas non habuerit cõditiones mali sit humoris generatiuus dicente Gal. i libro de euchimia ⁊ cachochimia. Panes quicunq͂ neq͂ de fermento: neq͂ de salibus sufficienter habuerunt: neq͂ ad plurimum fuerunt elaborati cachochimiores sunt valde: cum viscositate non pauca participent: quare fiant vt diximus.

Cap. lxx. ostẽdit quomodo coquẽdus sit panis: ⁊ que sint nocumenta eius cũ azimus fuerit aut non coctus ad sufficientiam.

Cum diuersimode panes decoqui cõsueuerint necessariũ mihi videtur esse scribẽdũ de modis illis cũ aliqui ipsorũ non ad sanitatem: sed p̄maxime ad egritudinũ faciant generationem: dicamus igitur cũ Galieno in primo de alimentis. c. de Tritico sic scribente. Panes super cratẽ assati: aut p̄ calidũ cinerẽ: aut ignis texta sicut clibano vtentes praui oẽs sunt ⁊ irregulariter dispositi: silr̃ ꝯo ⁊ q̃ extra ip̄oꝝ sup̄assati sunt ⁊ in ꝓfundo sunt crudi subcineritij nominati ab eo ꝙ coquũtur sub cineribꝰ sepulti q̃bus addit ⁊ cinis prauitatẽ: oim̄ panũ sunt pessimi: a quo sumpsit Isaac in par

ticularibus dietis cū ait. Panis sub testis coctus peior est: quia focus tm̄ in vna parte operat: altera vero grossa ꝛ viscosa ꝑmanet: ꝛ ideo ad digerendū durus est. Si ergo comedatur post multū tꝑs inflationē ꝛ dolorē lateris generat: peior aūt oībus est q̄ subtus carbones vel cineres coctus existit qui velociter desiccatur extrinsecus: intrinsecus vero grossus remanet ꝛ viscosus ꝛ multū cineris ꝛ terre ei admiscet: maxime aūt si ligna mollia fuerint ꝛ cito incēdant: vnde inflationes mēbroꝝ et grauitates et visus obscuritates hmōi panes faciūt: quā ob rē dicēdū est cū Auicen. in. xiij. tertij. c. xxix. ꝙ panis in furno coqui debet: nec etiā sit quomodocunqꝫ: sed cū igne cōmēsurato: superexcellēs em̄ clibani calor vituperat ab Ysaac vbi supra dicēte. Magnus focus desiccat ꝛ indurat exteriora panis: mica vero non bene cocta remanet: qꝛ cortex velociter induratus nō ꝑmittit focū penetrare ad interiora inde duabus de causis est illaudādus: vel qꝛ cortex est durꝰ. Et inde nō nutriēs interiora vt feruore incēsus: vel quia grossa est ꝛ viscosa mica: ꝛ ita vtrūqꝫ indigestiuum ꝛ diuersoꝝ maloꝝ humoꝝ gñatiuū. durities em̄ corticis ꝛ intēsio suis siccissimū sanguinē parit ꝛ cōstipat ventrem: viscositas vero ꝛ grossicies mice humores crudos ꝛ flegmaticos faciunt ꝛ solutiones vētris adiuuāt ꝛc. Qđ sensit Haliabas in. v. theorice. c. xv. cū inquit. Laudabilior oibus panis est cuius farina optime pistata est: ꝛ in quo salis oportuna ꝓijcit quātitas beneqꝫ fermētatus est ꝛ in camino coquitur māsueti ignis temperati ꝛ non nimiū calidi quo exteriora panis vrat: interioribus indigestis crudisqꝫ remanētibus ꝛc. Et fuit Galie. snīa in. j. de alimētis. c. preallegato dicētis. Optimi panū ꝓ digestione sunt q̄ maxime fermētati ꝛ q̄ assationē habuerūt a commēsurato igne in clibano: qm̄ amplior q̄dē ignis mox in prima applicatione exteriorē superficiē adurēs obstrachizat: ꝛ accidit secundū ambo prauū fieri panē crudū q̄dē et imperfectū intus habentē ꝛc. Sic ergo temperato ꝛ sufficiēti calore clibani vel furni panis coqui debet ꝛ nō debili vel remisso: qm̄ vt Ysaac inquit vbi supra. Debilitas foci ex defectione sui penetrare interiora panis ꝑ ignescit. Unde diutiꝰ habet immorari: si em̄ anteqꝫ coctus sit extraxeris eū viscosus erit ꝛ fortis digeri. Exercitātibus tamē necessarius: ꝛ si vsqꝫ quo coquat dimiseris: siccus ꝛ durus erit digestioni ꝛ stipticus. superius etiā dixit ꝙ panis nō bene coctus viscositatē creat ꝛ grossiciē: vnde durior ꝛ tardior ad digerēdū ꝓpter hoc aptus est exercitātibus scꝫ forti ꝛ laborioso exercitio: in quibus habundantia caloris existit causa fortitudinis digestionis. qđ etiā voluit princeps in. ij. canonis. c. ccccclxxvij. cū dixit. Ille panis qui nō decoquit bene est plurimi nutrimēti: ꝛ similiter parū habens fermēti: sed eius nutrimētū opilat nisi illos q̄ plurimi sunt exercitij. ꝛ subdit. ꝛ panis de patella est huius generis: eius nāqꝫ pars interior raro decoquitur bene. Et ꝓpterea cōcludēdū est ꝙ quietis ꝛ delicatis ꝛ quoꝝ virtus deficit sicut senibus ꝛ ex egritudine resurgentibus: panis predictus. s. non bene coctus cōueniat minime: sed tm̄ ille q̄ coctus est a tēperato foco q̄ totū corpus panis equaliter ꝑforat. Unde ꝑfecte ꝛ sm̄ qđ oportet coquit: vt ait Ysaac vbi supra. Qui aūt azimus fuerit ꝛ nō sufficiēter coctus a predictis quiescētibus est fugiendus: sicut ꝛ q̄ iam dictus est: ꝓpterea ꝙ in ipsū dure digerit tardeqꝫ de stomacho descēdit ꝛ in vētre dolorē efficit: ꝛ in epate opilationē atqꝫ in renibus lapidē creat: vt dixit Haliabas in. v. theorice. c. xv. Et Rasis in tertio almāsoris. c. iij. ꝛ in. j. suoꝝ afforismorū cū ait. Qui panē azimū comedit grossas egritudines et magnas habebit: qm̄ panis azimus est grossus ꝛ viscosus: teste Auerroi in. v. colliget. qđ cōfirmauit Ysaac in prima doctrina dicens. Azimus panis nimiū nutrit ꝛ diutissime digeritur: ꝓprietatē habet opilationem ꝛ vētositatē generādi. Idcirco oibus naturis incōueniēs est: nisi raro eis q̄ maximis laboribus exercētes sunt vt messores ꝛ hmōi. Gal. quoqꝫ idē sensisse videt cū in primo de alimentis. c. sepius adducto dicat. Athletis q̄dē idoneus panis est: q̄ neqꝫ valde bene coctus: neqꝫ fermētū habet multū: penitus tm̄ infermētatus nulli est vtilis. Quare de bona panis coctura ad tuendam

salutem est valde procurandum ⁊c̄.

¶ Capitulū.lxxj.ostendit qui panis sit laudabilis ⁊ eligendus: ⁊ que sint iuuamenta ⁊ vtilitates eius.

Reliquū est ꝓ complemēto huius materie aliqua alia ad sanitatem de pane subiūgamus nō inutilia: qm̄ posset aliquis existimare ꝙ panis semper bonus esset cū oēs prefatas habuerit cōditiones: ⁊ deciperetur cū nō sit ita: immo panis durus ⁊ exiccatus vel adhuc calidus reprobetur: ⁊ si nullū eoꝝ que dicta sunt ei desit: ⁊ ꝙ ita sit apparet ꝑ Auēzoar in primo.c. suiteisir sic dicente. Panis qui steterit post decoctionē suā etiā vltra vnū diē: suā tēperatā cōplexionē ꝑdit: inquātū est panis ⁊ incipit recipere alterationē: ⁊ q̄̄to magis induraṫ: eius indigestio multiplicaṫ: ⁊ eius siccitas augeṫ: quare humores sicci ex ip̄o ꝓcreanṫ: vnde ip̄m comedere ꝓhibeo. hec ip̄e. Quod etiam in.p.d. inquit cum ait. Panis siccissimus rarus est leuis et causa ablate humiditatis. Unde humiditatem corporis desiccat dure a stomacho eijciṫ: cū diu oporteat immorari ⁊ inde gñatur sitis: qꝛ digestionē desiccat ⁊ vētrē cōstipat. Auicē. quoqꝫ in.ij.canonis.c. ꝓprio dixit. Panis antiquus siccus stringit etiā si ei nō admisceṫ aliud. ⁊ fuerūt verba Serapionis dicētis. Et panis siccus ⁊ vetus stringit vētrē qñ sumiṫ solus ⁊ similiter facit panis biscoctus: vt Rasis inquit in.xxj.cōtinentis.c.xxviij. Cōsimiliter panē recētē ⁊ calidū oēs antiqui ꝓhibuere ad sanitatem. de quo dixit Isaac vbi supra. Panis qui ea die comediṫ minus est nutritiuus: velociter digeriṫ: tarde descēdit: qꝛ extrinsecus infrigidaṫ ⁊ poris clausis ⁊ calore recluso interius manet fumus ⁊ inde exire nō pōt poroꝝ opilatione ⁊ reuertens inuenit aliā fumositatē quibus grossicies fumositatis ⁊ inflationis cōficitur: ⁊ inde durus ⁊ indigestus ⁊ inflatiuus stomacho reddiṫ. Et ideo dixit Auenzoar loco superius allegato. Dicūt medici ⁊ est verum ꝙ comedere panem cōueniēter fermentatū ⁊ optime malaxatū ⁊ coctū eodē die post recessum tamen caliditatis acquisite ab igne iuuat in sanitatis cōseruatione. Et quēadmodū panē frigidū post diem vnā comedere nocet: ita ⁊ calidū: eo ꝙ si quis eū sic comederit infunditur ipsius calor igneus in stomacho ⁊ ip̄m corrūpit: ⁊ stomacho dñatur: qꝛ difficilis digestionis valde efficitur. qđ sensit Auicē. in.ij. canonis.c.cccccl xxvij. dicens. Panis nō comedaṫ calidus sicut est: qm̄ panis calidus nō est apud naturā receptibilis: ⁊ acceptio eius qui est de furno ⁊ reliquoꝝ similiū est mala. Et infra iterū ait. Panis calidus facit sitim sua caliditate et natat ꝓpter suam humiditatem vaporosam ⁊ faciat velociter ꝓpter illud ⁊ est tarde descēsionis: que fuit sententia Rasis in.xxj. continētis.c.xxviij. sic scribētis. Panis calidus habet caliditatem accidētalē ⁊ humiditatem vaporosam. Et ꝓpter caliditatem accidentalem inducit sitim: ⁊ ꝓpter humiditatem vaporosam supernatat ⁊ erit difficilis digestionis ⁊ descēsus ⁊ inflat: preter illa duo que diximus et replet velociter causa sue caliditatis ⁊ supernatationis. Cōcludamus ergo cum Haliabate in quinto theorice.c.xv. sic dicēte. Panis calidus cum ex camino extrahitur omnibus reliquis peior est: qm̄ immoraṫ eius a stomacho descēsus ⁊ sitim ꝓuocat ⁊c̄. Et cum Isaac in. p. d. sic scribente. Panis ille est melior qui post primū diem vel scđm accipitur: qm̄ intus ⁊ exterius frigiditas dominatur: ⁊ ꝓpterea hic laudabilis est nutrimenti: qꝛ neqꝫ grossus: neqꝫ viscosus existit. Hic itaqꝫ panis qui omnē habuerit laudabilem conditionē vere erit precipuus cibus ad humani corporis nutrimentū ⁊ eius naturaliter simile complexioni cū calidus sit in secūdo gradu: vt Isaac ip̄e sic demōstrat. Triticum ꝺm sui naturam substantialem in primo gradu calidum est ⁊ humidum ⁊ siccum mediocre. Panis ex eo factus calidior est in scđo gradu: adipiscitur em̄ id ex calore ignis ⁊ coctione: ad quod addit sal ⁊ fermētum: ⁊ testatur hoc elemētoꝝ in rebus actio. Uerbigratia. Melones cum in natura sint frigidi et humidi in secūdo gradu: eorum semen desiccatum ad solem concipit siccitatē.

Ordeū autem et faba cū in ꝓpria natura sue substātie facta sint sicca: si coquant in aqua hūiditatē assumūt etc. Et sic habemus panis cōplexionē. Qui aūt optimus sit et eligēdus panis ad tuēdā sanitatē licet ex iā ꝓhabitis satis patere possit: attamē ad ampliorē intelligentiā dicemus cū Auerroi in cōmēto. cxxvj. canticorum sic dicente. Melior ex panibus est ille q̄ sic ꝓparatur: vt similis spōgie efficiat equaliter et tēperate fermētatus et in clibano cōuenienter decoctus. et fuit sententia Gal. in ꝓmo Terapētice. c. vj. sic scribētis. Panis bonus debet esse clibanarius purus sine furfure: studiose q̄dem coctus habēs aūt fermētū et sal sufficiēter. et in ꝓmo de Alimētis ait. Optimi panū ꝓ digestione sunt q̄ maxime fermētati: et qui assationē habuerūt a cōmēsurato igne in clibano. et in libro de euchimia. c. ij. Euchimorū cibariorum tritici q̄dē sunt panes puri elaborati bn̄ cocti s̄m certitudinē habētes commixtionē et fermētationē moderatā et de sale cōsimiliter. Huius itaq̄ panis iuuamenta qui moderatus est in oībus supradictis hec sunt: sc3 in stomacho pfecte digerit et sanguinē in corpore clarissimum generat: vn̄ nature confortat actiones: propterea cōmodus est eis qui inquiete sunt et delitiarū delectatione: et eis quorum digestio defectum patit: et seniorū et egritudinē exeuntiū etc. Teste Isaac vbi supra. De pane aūt facto ex alijs granis dicimus cum Auerroi in quinto colliget. q̄ habet illam virtutem quā habēt illa grana que cum oīa ferme illaudabilia sunt et panis ex eis confectus similiter.

¶ Cap. lxxij. ostēdit quāta sit conuenientia carnis ad corpus humanū: et preponit que cōsiderāda et scribēda sint de carne.

SI hoīes antiq̄tus erāt cōtēti comestione glādiū et castanearum: vt dixit Gal. in scd̄o Alimentorum. hac tn̄ nr̄a etate valde ab eis degenerasse vident cum non solum siluestribus cibis: sed et domesticis delicatissimisq̄ ac q̄pluribus non sint contenti. Et propterea pane etiā optimo nō saturati: diuersa carnīū et animalium genera ad esum inuenerunt: quod equidem a viris sapientissimis habuisse initium: existimamus: magis vt proportionale et sibi cōueniens cum oporteret: humanū corpus acciperet nutrimentum: q̄ vt proprie gulositati satisfacerēt. Rationaliter eīm cognouerūt q̄ facilius caro ex carne fieret q̄ ex quocūq̄ alio cuiusuis generis et cōditionis cibo: qd̄ cū experti fuissent grandē corporis cōfortationē ex eius comestiōe ꝑceperunt qm̄ cū caro sit corpus calidū et humidū molle ex sanguine generatū: vt ait Cōciliator: nō immerito est cibus cōfortans corpus et est cibus magis ꝓpinque cōuersiōis ad sanguinem et ad nutrimentum. teste Auicē. in canonis scd̄o. et Rasi in tertio Almansoris. c. ix. dicente. Caro omnibus nutrientibus vehementius nutrit corpus ꝑterea īpinguat et corroborat. et in libro. xxiij. ꝯtinentis. c. lxxiij. Caro quotiens bene digeritur generat sanguinē bonū et conferentem et proprie si fuerit de carnibus animaliū bonorū humorū ad modū carnis porcine etc. Et in. xxv. libro eiusdē. c. j. Nutrimentū carnis cōuenientis corporis bonū est quoniā auget cito carnē ipsius et illud corroborat finaliter: qm̄ oīs res corroborās alid̄ similis est rei corroborate p eā. Hoc quoq̄ sensit Haliabas in quinto Theorice. c. xxj. Caro omnis calida est et humida multi nutrimenti et multū generans sanguinem: et id̄ sapientes fuerunt qui vsum eius vt diximus inuenere. de ipa ergo in presentiarū sermonē facere intendimus preponentes aliqua prius vniuersalia: deinde v̄o ad particularia magis descendemus de carne cuiuslibet aīalis vsitata specialiter pertractando. Dicamus igitur in hoc. c. q̄ in carniū comestione multa est adhibenda diligentia vt vnusquisq̄ pro sui sanitatis conseruatione sibi carnes conuenientes sciat eligere: reliquis v̄o aut nunq̄ aut vtatur q̄rarissime: non enim carnes omnes faciunt ad sanitatem: sed tantūmodo ille que humanā naturam nutriunt et ille q̄ cōplexioni sue sunt vicine: sicut porcine agnine hedulinee et similes. vt inq̄t Isaac ī vniuersalibus dietis. c. xiij. Carnes v̄o erītij vulpis lepori et similiū nature hūane nō sūt similes: imo earū nutrimēta sūt pessima: qd̄

testatur grauitas odoris ⁊ vicinitas fetoris ⁊ ideo ab hūanis cōplexionibus sunt discedentes: vt idē ait vbi supra. ⁊ fuit sententia Rasis ī tertio Almāsoris. c. ix. dicētis. Que carniū malū habēt odorē sunt sanguinis generatiue deterioris ideoq; nullo mō comedi debēt ⁊c. Dimittēde sunt ergo huiusmodi ab oībus a nōnullis ꝟo subtiles ⁊ laudabiles vt a fortiter exercitātib⁹: sicut neq; grosse ⁊ ad digerēdū dure a quiescētib⁹ sunt māducāde dicente Almāsore vbi supra. Caro grossa multū laborantibus conueniens est: subtilis autem his qui predictis sunt contrarij conuenit: que autē sint subtiles ⁊ que grosse expressit Auicē. in. xiiij. tertij. c. xxj. dicens. Carnes subtiles ⁊ leuis digestionis sunt caro hedi ⁊ ꝑdicū ⁊ turturū nō supflue pinguium ⁊ galline. Carnes ꝟo grosse sunt epar: splē: cor: carnes hircorū ⁊ arietū ⁊ similiū: ꝑter hec etiā ad carniū cōueniētiā est necessaria cōsideratio multarū rerū ex ꝑte iporū aīaliū quoꝝ carnib⁹ intēdim⁹ vti an. s. domestica sint siluestrib⁹ meliora ⁊ domesticorū: an q̄ in domo sunt nutrita: an q̄ in cāpis tantūmodo vescūtur. Similiter an masculina sint feminis laudabiliora: ⁊ an castrata sint coire potētib⁹ vtiliora: ex ꝑte quoq; etatis: an. s. tenera ⁊ lactētia sint adolescētibus iuniorib⁹ vel senioribus ⁊ decrepitis saniora: ex ꝑte etiā habitudinis: an pīguia macra vel mediocria sint magis eligēda. Et si assata vel elixata sint comedēda. Deinde magis specialiter de oīb⁹ ambulātibus vsitatis domesticis ⁊ siluestrib⁹ vidēdū erit. Demū si volatilia sint gressibilibus siue ambulantibus et quadrupedib⁹ meliora ⁊ q̄ sint ea ⁊ quāto tempore sint anteq; comedantur interficienda: scribēdū erit ⁊ cōsiderādū. Postremo de mēbris oībus q̄ cōmendata sint ⁊ q̄ ad sanitatē reprobata: vt vnusq̄sq; cōuenientes ab incōpetētibus possit discernere ⁊ ad sui salutē cōseruādā eligere. Hoc aūt in plerisq; sequentibus capitulis deinceps domino cōcedente prosequēdum. quare ⁊c.

¶ Cap. lxxiiij. ostēdit q̄ caro melior sit ⁊ eligibilior ad sanitatē: an ea q̄ ex domesticis accipitur aīalibus: an q̄ ex siluestribus.

Ex multis causis domesticorū aīaliū carnes sunt siluaticis siue siluestrib⁹ meliores. Et propterea magis eligende: vt voluit Haliabas in q̄nto Theorice. c. xxj. dicens. Siluestriū caro oīm mala est: sanguinē eñ generat grossum melācolicūq;. ⁊ Isaac in vniuersalibus dietis. c. xiij. cū inq̄t. Domestica aīalia saporiora ⁊ nutribiliora sunt siluaticis: exceptis capreolis: qꝛ minoris sunt caloris ⁊ maioris humiditatis siluaticis alijs ⁊ inde laudabiliores. ⁊ infra sic etiā ait. Antiq̄ dicūt domestica aīalia accidētaliter ꝑtinere ad pauca nutrimēta. Siluatica ꝟo accidētaliter ꝑtinere ad multa: domestica eñ ⁊ si multū nutriāt naturaliter: qꝛ inde a mēbris cito dissoluūtur: mēbra semꝑ inaniūt: ⁊ alius cib⁹ ad cōplementū querit ⁊ sic paruum nutrimētū acquirit inde. Siluatica ꝟo ⁊ si parū nutriāt naturaliter: quia dure a mēbris dissoluūtur ⁊ tarde: sufficiunt tamen mēbris vt nō pauperētur in cibis q̄rēdis ⁊ inde antiq̄ nutritiua multū ea dixere. Siluatica ergo aīalia ad confortādū mēbra bona sunt: domestica ꝟo ad sanitatē custodiendā. Cuius dicti rationē ipse assignauit in particularibus dietis cum ait. Aialia domestica ad siluestriū cōparationē calorem ⁊ siccitatē habent temperatiorem: ꝑpter sue q̄etis ⁊ aeris tēperiē: proīde sunt nutribiliora ⁊ laudabiliora. ⁊ adhuc magis in processu loquens de volatilibus dixit. Domestica plus nutriūt ⁊ sunt tēperatiora: atq; laudabilē generāt sanguinē ꝑ sui hūiditate laborisq; tēperie. qđ etiā sensit Gal. in libro de subtiliante dieta. c. viij. dicēs q̄ que dietant in mōtibus aīalia oīa sicciora ⁊ calidiora sūt cōplexionibus ⁊c. Et in tertio de Alimētis c. xiij. Caro domesticoꝝ aīaliū humidior est ea que siluestriū: ⁊ ꝑpter humiditatē aeris in quo versantur: ⁊ propter desidiosuȝ vite. que aūt in montibus defatigant ⁊ laborant sepe ⁊ in sicciori aere morant: propter hoc caro ipsoruȝ est durior ⁊ minus putrescibilior. ⁊ subdit postea. Quod alimētū siluestriū sine superfluitate est magis domesticorū ⁊c. Ubi sciendum et intelligendum est q̄ Gal. nō laudat ibi siluestria ad comparationem

domesticorũ absolute. Sed tantum respectu eorũ q̃ in domo sine aliquo exercitio vel labore nutriuntur: huiusmodi enim: vt infra dicemus: sunt longe peioris nutrimenti q̃ siluestria: cũ etiã stat q̃ ⁊ siluaticorũ carnes sint illaudabiles. ⁊ q̃ ita sit apparet per Isaac in vniuersalibus dietis. c. supius allegato dicentẽ. Quecũq̧ aĩaliũ ⁊ nascentium in calidis ⁊ siccis locis innascũtur calidiora ⁊ sicciora sunt ⁊ ad similandũ membris velociora: sed ad digerendũ ⁊ penetrãdũ corpus dura: vnde sunt illaudabiliora q: caro eorũ dura ⁊ sicca nutrimenta facit. Et infra etiam dixit. Oĩa siluestria aĩalia non saporita sunt neq̧ nutribilia sunt sicut domestica p̃ter capriolos ⁊c. In particularib⁹ sic quoq̧ inq̃t Siluestria aĩalia sunt calidiora ⁊ sicciora ⁊ indigestibiliora: illaudabile nutrimentũ generantia: propter multitudinẽ motus ⁊ laboris eorũ: ⁊ ppter calorem ⁊ siccitatẽ sui inhabitantis aeris: qđ fit ppter calorẽ solis: ⁊ ppter indigentiã vmbre ea a sole operientis. Unde siluestria aĩalia minus boni sunt nutrimẽti in q̃titate ⁊ qualitate ⁊c. Qđ etiam sensit Rasis in Almãsoris tertio: loquẽs de siluestribus inquit. Oẽs carnes iste sanguinẽ generãt melãcolicũ. Ex qb⁹ clarissime patet primũ circa carnes aĩaliũ cõsiderãdũ. s. q̃ domestice siluaticis ad sanitatis cõseruationẽ magis ab auctorib⁹ approbent. Et iõ siluestriũ carnes vbi domesticorũ copia habetur ab oĩbus postponẽde sunt.

¶ Cap. lxxiiij. ostẽdit que caro domesticorũ melior sit ad sanitatem: an eorum que in domo continue nutriuntur: an illorum que in campis pascuntur.

Non solũ naturas quorũdam aĩaliũ scire sufficit. Sed etiã q̃titates nutrimẽti ⁊ qualitates digestiõis in quibuslibet specieb⁹ ⁊ opꝫ vt inuestigem⁹ loca ⁊ pascua ⁊ aerẽ ⁊ quãtitatẽ sui motus ⁊ quietis: vt inq̃t Isaac in. c. xiij. dietarũ vniuersaliũ. Circa que non modica quidem est habenda solicitudo a volenti suã conseruare sanitatẽ: qm̃ ex iã dictis bona ⁊ salutifera ⁊ qñ morbosa ⁊ pniciosa est caro eorundem aĩaliũ i specie. ¶ Nã ea q̃ domo alũtur aĩalia loci quietis: ac nutrimẽti superabundantis ratione non approbant: dicẽte Isaac vbi supra. Que in domibus nutriũtur ⁊ incrassantur: carnes habent viscosiores ⁊ grossiores propter multas comestiones. Et sui cibi corruptiones ⁊ grossities: vñ duriores sunt in stomacho ⁊ epate: ⁊ ad digerendũ tardiores. Si tamẽ bñ digerant nutriũt multum ⁊ mẽbra cõfortant. Qđ tamẽ raro. s. contingit vt bene digerant: qm̃ vniuersa aĩalia q̃ inexercitata sunt superfluitates sunt habentia: vt dixit Gal. in. ij. terapẽtice. c. ij. Et in libro de subtiliãte dieta. c. viij. idem sensit cũ ait. Colũbe que in turribus meliores sunt eis que sm̃ domos: ita aũt ⁊ porci montani sunt meliores domesticis ad esum. ⁊ subdit. Et vniuersaliter oĩa que exercitant nõ exercitatis. Et q̃ siccioribus cibis vtũtur eis q̃ hũidioribus. Et q̃ parũ ⁊ subtilẽ aerem respirãt meliora sunt contrarijs. Domesticorũ enim porcorũ carnes oĩm quidem ciborũ sunt nutritiuissime: multã aũt habent in seipsis viscositatem ocio ⁊ dieta ⁊ copia cibi humidioris. Sed ab his q̃dem abstinere oportet omnifariam eum qui curat de subtiliante dieta ⁊c. Quemadmodũ aũt de his tãtũmodo expressit animalibus pariter ⁊ de alijs est intelligendũ: a quo sumpsisse videtur Isaac cũ in suo de particularibus dietis. c. de pecudib⁹ dixit. Caueant hoĩes aĩalia siluestria in q̃ete viuentia ⁊ etiam multo magis domestica. Et postpauca causaz adducit dicẽs. In q̃ete enim viuentibus ⁊ delectationẽ assuetantibus modicus est calor: et copia humorũ frigidorũ ⁊ viscosorũ. Et qb⁹ necessario calor eorũ sit defectus: addit etiam ad malitiã carnis horũ aĩaliũ nutrimentum quo ipsa vtũtur quod forsitan suis complexionibus nõ est in totum appropriatum: quemadmoduz si in campis ⁊ pratis essent sibi reperirent et propterea illaudabilia reddũtur. Et hec nõ nostra est sed Isaac sententia in libro de vniuersalibus dietis. c. xiiij. dicentis. Oĩa animalia si cibos cõpetentes sibi ⁊ sue cõplexioni vnde saturentur inueniunt carne saporiora ⁊ laudabiliora fiunt: non inuenientia vo

his contraria:huiusmodi autem sunt que in domibus tenentur ergo illaudanda:que autem sint talia sibi appropriata nutrimenta declarat ipse in eo loco dicens. Animalia paruas et minimas herbas pascentia sunt bonitate carnis laudabiliora ab initio veris usque ad medium estatis:his enim temporibus sibi competentes cibi inueniunt:vnde et in his temporibus grossiora et teneriora fiunt et laudabilis nutrimenti.et postea subiunxit. Extrema ramorum pascentia ab initio estatis vsque ad medium hiemis sunt bona:tunc enim rami teneriores sunt. et post alia quedam sic etiam ait. Animalia que ramos comedunt teneros et frondes: meliora sunt quam que domui aluntur : et propterea in illo.c.auctoritate Hipocratis ipse concludit. quod sine dubio animalia que in campis et pratis degunt carne sunt leuiora et faciliora ad digerendum:plusque ea que in domibus pascuntur:quorum quidem ratio duplex est vt ipse dixit ibidem. Una quod animalia que parum sunt comedentia : vt illa que in campis scilicet multum comedentibus et bibentibus sunt meliora quemadmodum:scilicet sunt ea que in domibus aluntur. Alia autem causa ponitur ab eo in.c.xv.eiusdem libri sic scribente. Carnes animalium que semper sunt mouentia ad digerendum:sunt velociores et saporiores et venarum sunt penetrabiliores:quoniam motu subtiliantur humores:caro leuiatur:et calor temperatur. Semper autem quiescentium his sunt contrarie : quia quies refrigerat:carnes grauat:et ad digerendum indurat:et propterea possumus concludere cum eodem in.c. xiiij. preallegati operis. quod animalia domestica pasta in montanis et siccis locis sunt mediocria in omnibus inter siluatica et domestica domi nutrita:ideo carnes eorum ceteris laudabiliores et conuenientiores et perfectiores in custodienda sanitate et confortatione et in membris assimilatione etc. Maxime itaque sunt fugiende carnes domestice domi nutrite si humide fuerint complexionis : vt carnes porcorum auium et columbarum et similium.

¶ Cap.lxxv.ostendit que magis eligenda sit ex carnibus masculorum feminarum et castratorum animalium.

Sexus quoque animalium quorum carnes comedimus est considerandus cum non parum faciat ad sanitatis conseruationem ipsius habita diligentia. Nam masculorum carnes sunt vt plurimum laudabiliores quam feminarum et hoc pluribus de causis vt sensit Isaac in c.xiiij. dietarum vniuersalium dicens. Non dubitauerunt antiqui phisici quod animalium masculus calidior et siccior sit minusque viscosi humoris et nutrimenti subtilioris quam femina. Femina vero econtrario: ideo omnis masculina caro laudabilior et digestibilior est:caprina excepta que calidior et siccior est temperamento. Et in particularibus.d. sic etiam inquit. Masculina omnia femininis sunt calidiora et minoris humiditatis. Sunt etiam laudabiliora et digestioni faciliora:feminina vero quia minorem habent calorem et humiditatem maiorem ad digerendum sunt tardiora. Quod etiam voluit Rasis in libro.xxiij.continentis .c.cciij. cum dixit. Caro masculina est siccior feminina. Et Auicen.in secundo canonis.c.de carne dixit. Caro nigri est leuior et suauior et similiter caro masculi et hoc quia calidior est et siccior femina autem frigida et humida vt ait Aristo. in quarta problematum problemate.xxv. Et propterea dicebat Gal.in commento pulsuum primo. quod calidior sit masculus quam femina ab optimis anterioribus medicis et philosophis dictum est et a nobis alibi demonstratum est:cuius signum posuit Auicen.in prima primi doctrina.iij.dicens. Femine sunt masculis in creatura minores et hoc quia non nisi frigidiores illis in complexione existunt etc. Ex quibus patet quod ceteris paribus caro masculorum est melior digestibilior et laudabilior : et per consequens magis quam caro feminarum est eligenda non existente tamen in omnibus paritate:caro feminarum quandoque magis eligenda foret vt si compararetur iuuenca adolescens adhuc vel vitula vt malis dicere:seni et iam decrepito boui : et sic de alijs : vt patet manifeste etc. Quid autem de castratorum carne sententiamus scribamus modo dicentes. quod ipsa media sit inter masculorum et feminarum carnes: non adeo bona sicut ea que masculorum: exceptis caprinis : castratis gallis et huiusmodi acuitatem habentibus: vt

infra ⁊ in pcessu magis videbit: nec tātum mala sicut ea que feminaꝝ: quequidē est sententia Isaac i libro.p.d.sic scribētis. Castrata aialia q̄uis pp̄ter humiditatem feminis sint vicina in calore tn̄ sunt discordantia: q: calor eoꝝ iter vtrūq; sexū est mediocris. Castrata nāq; aialia maiorē q̄ feminina habēt calorē ⁊ minorem masculinis: idcirco digestibiliora sunt feminis. in.c.vo.xliij. vniuersaliū dietarū sic etiā ait. Castrata aialia inter cōplexiones maris ⁊ femine sunt mediocria in specie sua: ideo actiōes sue ⁊ passiones feminis sunt vicinātes: q: ⁊ si quilibet masculus nascat: nobilissima tn̄ mēbra que naturalis caloris sunt fundamēta amisit inde calor defecit. Sciēdū tn̄ est ꝙ hec dicta de castratis quadrupedū maxime sunt itelligēda: nō aūt de castratis volatiliū quoꝝ nōnulli magis q̄ masculi cuiuscūq; generis magis approbant: dicēte Isaac in.p.d. Volatilia castrata oībus aialibus ambulātibus sunt vtiliora. Necnō galli castrati oībus volatilib⁹ cōuenientiores cū laudabilius nutrimētum ⁊ pfectū generēt sanguinē: qd̄ ⁊ i.c.xvj.v.d. voluit cū ait. Castrata volatilia ad cōparatione ambulātiū sunt meliora: laudabilē eī sanguinē sunt generātia. Et ifra. Gallus caponatus plurimū est laudādus qm̄ complexio sua in quattuor qualitatibus est temperata ⁊ inde nutribilior ⁊c̄. Ecce igitur ꝙ castrata volatilium plusq̄ masculi non orbati sunt cōuenientia. De quadrupedib⁹ aūt oībus nō sic est vt ex dictis auctoꝝ p̄allegatis cōprehēdi pōt q̄clarissime. De ouibus ⁊ capris vel hircis castratis in presentiarū nihil dicere volumus: q: in sequētibus de ipsis ꝓpria faciemus capitula si deus voluerit.

¶ Capitulū.lxxvj.ostendit que caro melior sit animaliū nouiter natorum vel iuuenū aut veterū ⁊ decrepitorum.

Utile perfecto ac pmaxime necessarium ad sanitatē cōseruādaꝫ nō minus q̄ ad bonitatē carnis cognoscēda est pcognoscere aialium etates. Qm̄ caro eiusdē animalis in vna etate ⁊ a sapiētibus approbatissima: in altera vo egritudinalis ⁊ plurimū ab eiusdem detestata atq; phibita. Et ppterea dicēdū est in hoc.c.ꝙ ⁊ si plerūq; aialiū lactētiuꝫ carnes vtiles sint ⁊ ad custodiā salutis facere videantur nō tamen omnes sunt huiuscemodi. Sed ille tātūmodo que siccorum sunt animaliuꝫ: vt placuit Isaac i vniuersalibus dietis.c.xliij.dicenti. Lactētiū carnes sunt humidiores ⁊ a stomacho lubriciores: vētris solubiliores: sanguinem flegmaticū ⁊ multū superfluitatem generātes: nisi sicce sint naturaliter sicut bouine ⁊ caprine quarū nutrimēta sunt ceteris laudabiliora: ⁊ maxime bonum lac sugētia. Et postea subiūxit ꝙ si animalia lactentia naturaliter fuerit humida sunt pessima: quia humiditas naturalis ⁊ humiditas etatis in eodē se colligūt: ⁊ inde fiunt grossa ⁊ viscosa: ⁊ ad digerendū dura: ⁊ corruptū nutrimentuꝫ facientia. Et cuꝫ humide sint complexionis flegmaticos generāt humores ⁊ calidos fumos ⁊ corruptos. Et inde est ꝙ lactētia porcina ⁊ agnina sunt pessima: sed plus porcina ex naturalis caloris paruitate: ⁊ viscositatis ⁊ humiditatis dominio. Et ideo sunt fugiēda. quod etiā in libro particularinm replicauit dicēs. Lactens animal calidius ⁊ humidius est animalibus oībus atq; teneriorē habet carnem pp̄ter sanguinem materie sue cōplexioni dominātem: pp̄ter hoc igitur sunt quedā aialium in suo gn̄e humida sicut porci ⁊ pecudes que necessario de duabus partib⁹ habēt humiditatē: ex etate.s.⁊ cōplexione quare quod ab eis generat est viscosum digestiōi difficile: facile tn̄ de stomacho descēdit difficillime a mēbris dissoluit ⁊ viscosum generat flegma maxime si nō sit ex masculinis aialib⁹. ꝙ si fuerint animalia i suo genere sicut caprina ⁊ bouina suaꝝ cōplexionū siccitas cū humiditate etatis tēperatur. Unde sunt leuiora ⁊ digestiōi cōpetentia maxime si masculina sint: ideoq; lactātiū corpora caprina ⁊ bouina sunt laudabiliora porcinis ⁊ pecorinis. Que fuit etiam Gal.in sententia i.iij.de alimētis.c.xiiij.dicētis. Caro quidē humidissima est post parturitionē. Et in libro de euchimia.c.iij. Carnes iuniorum animaliū digestibiles sunt preterq̄ si postq̄

nata fuerint mox comedātur: superfluitati-
bus enim plene sunt oēs he. Et maxime eo-
rū que humidiores habēt natura carnes si-
cut agnoꝝ ⁊ porcoꝝ. Hedoꝝ vo ⁊ vituloꝝ
que sicciora sunt animalia multo sunt melio
res ⁊ ad digestionē ⁊ ad nutritionē. Et in li-
bro de dissolutione continua sit quoqꝫ ait.
Omne quod est ex animalib⁹ siccis paruum
velocius digeritur q̄ magnū: ⁊ ideo caro vi
tuli velocius digerit q̄ caro bouis ⁊ hedi: ⁊
annualis agni velocius digeruntur carnes
q̄ caro antiquorū ⁊ q̄ caprina. Et omne qđ
est ex animalibus huiusmodi magis ⁊ velo-
cius digeritur q̄ anteqꝫ durescant: eoruꝫ vo
que humida sunt ecōuerso. Et ideo annalis
ex pecude velocius digeritur q̄ agnus. Et
caro omnis animalis qđ est in augmento et
cremento velocius digerit q̄ ei⁹ quod inue
teratum est ⁊ antiquū ⁊c. Et ꝓpterea idem
dixit in scđo de cōplexionib⁹. c. ij. Caro ani-
malis cum nascitur fit insipida ꝓpter multi
tudinem humiditatū in ea ⁊ proprie que hu
mida natura est. Et ideo cōcludit Rasis in
xxiij. continētis. c. cciij. Nō debet comedi ca
ra morticina neqꝫ macilenta valde: nec etiaꝫ
caro illius qđ natum est in minori tempore
vnius mēsis. Sic ergo dicemus cum Isaac
in loco superius allegato dicēte. Pulli sic-
corum animalium meliores sunt. Humido-
rum vo ⁊ frigidorū maiores. Iuuenes igit
sint porci pecudes ⁊ huiuscemodi animalia
natura humida. Que vo sunt sicca lactātia
comedantur. Qđ etiam in particularib⁹ vo
luit cū ait. Animalia in iuuētute manētia ca
lidiora sunt lactētibus in qualitate: in quā-
titate vo minime: qm̄ eoꝝ caro siccior est ꝑ
sue natiuitatis remotiōe. Uñ aīalia si sunt
sicca sicut boues: capre: habent siccitatem ex
duabus ꝑtibus. s. ex etate ⁊ cōplexione: sunt
ergo dura ac indigestibilia: ad dissoluendū
tarde illaudabile quoqꝫ nutrimentū donan
tia. Qđ si sint aīalia genere sua hūida sicut
pecudes ⁊ porci naturalis eoruꝫ humiditas
cū sua siccitate tēperatur: ideo iuuenes por-
ci ⁊ pecudes meliores sunt ⁊c. Qđ Gal. ac-
cepit vt visum est supra. ¶ Quod aūt de an
tiquatis cuiuscūqꝫ generis sunt aīalib⁹: dici
mus est id qđ scripsit Isaac i. v. doc. c. xiiij.
di. In estate quarta aīalia oīa sunt pessima
⁊ ad digerēdū durissima. Et īfra etiā sic ait.
Que magis sunt annosa aīalia mēbris sunt
sicciora ⁊ ad digerendū duriora: ⁊ quāto mi
nora tāto mēbra sunt tenuiora ⁊ ad digeren-
dū velociora: cuius causam in. p. d. assigna-
uit dicens. Decrepita quidē aīalia sunt sic-
ciora ⁊ duriora: q2 naturalis calor eoꝝ defe-
ctissimus est extinctioniqꝫ parat⁹ ⁊ eoꝝ hu-
miditas vicinit⁹ finiēda: ⁊ quia virtus eoꝝ
digestiua est defecta sunt accidētaliter aqui-
sita humiditatem crudam et innutribilem:
ideoqꝫ ad digerendū difficilia ⁊ ad dissoluē
dum tardissima illaudabilē chimū vtpote
viscosum flegma generātia. Sed tamē si na-
turaliter fuerint calida minus nociua erūt:
econuerso vo si fuerint pessimā inferūt lesiō
nem ⁊c. Cōcludamus igit propositū nostrū
cū Almāsore in libro. iij. c. ix. sic dicēte. Ani-
maliuꝫ decrepitoꝝ ⁊ impinguatoꝝ caro ma
la est: nec est in comestiōe eius vtilitas. Que
aūt media reperitur mediocris existit. Que
fuit etiam sentētia Auenzoar in. s. c. sui Tei-
sir sic scribentis. Dicunt medici ꝙ comedere
carnes antiquas ⁊ veteres est materia egri-
tudinū. ⁊ Gal. in. ij. Terapētice. c. ij. di. Om-
niū aīaliū fugienda sunt vetera ⁊ nouiter na
ta: nam hec quidem duriora sunt ⁊ indigesti
biliora: illa vo q2 vltra q̄ oportet humida
⁊ superfluitatē generantia ⁊ maxime quecū-
qꝫ animaliū sunt humida sicut oues ⁊c. ⁊ in
iij. de Alimētis. c. xviij. sic etiā iquit. Opor
tet cognoscere crescentiū carnem multo me-
liorem esse ea que ꝑuectoꝝ: mediā aūt am-
boꝝ ea que in statu: prauā vo ⁊ eā que oīno
iuuenū: sed subcontraria ei que eoꝝ qui iam
senuerūt. Et i. c. xx. eiusdē sic cōcludit. Opti
me quidem carnes sunt aīaliū bene nutrito
rū ⁊ iuuenū: pessime aūt que macilētoꝝ ⁊ ꝑ
uectoꝝ. ¶ Et sic ista ex dictis eliciat ꝯclusio
ꝙ aīaliū naturaliter siccoꝝ carnes dū lactāt
comedēde sunt: hūidoꝝ voꝝ frigidoꝝ cū ad
statū iuuētutis ꝑuenerunt: senioꝝ vo nūqꝫ.

¶ Capitulum. lxxvij. ostēdit que caro lau-
dabilior sit ad sanitatē conseruandam: an ea
que mediocrium pinguium: vel macilento-
rum animalium fuerit.

Quia posset a nobis quispiam
rõnabiliter querere p̄suppoſi-
ta bonitate aĩalis ĩ genere eta
te ⁊c̃. Quenã caro ſit cõueniẽ
tior ad ſanitatẽ tuendã : an ea
que macri fuerit animalis: an illa que pin-
guis vel ea que mediocris exiſtit: cui rñdebi
mus adducentes Iſaac auctoritatẽ ſcriptã
in.c.xiiij.vniuerſaliũ dietarũ ſic dicẽte. Ani
malia macerrima carne ſunt neruoſa ⁊ parũ
ſanguinis habẽtia ⁊ parũ hũida ⁊ parui nu
trimenti:ſed tñ cauſa ſue parue viſcoſitatis
velocia ſũt digeri ⁊ venas penetrare magis
inq̃ꝫ q̃ꝫ carnes graſſe. Et in.c.xvj.earũdẽ ſic
etiã ait. Neruoſa ſunt ⁊ dura ⁊ parũ nutrien
tia aĩalia q̃ macra fuerint aut naturaliter ſic
ca. Qd̃ etiã ſenſit Auicẽ.in ſecũdo canonis.
c.proprio cum dixit. Caro decrepiti eſt ma-
la ⁊ ſimiliter caro extenuati. Que mihi vidẽ
tur fuiſſe verba Gal.in.iij.de alimentis cuꝫ
inquit. Carnes aĩaliũ macilentorũ ⁊ proue
ctorũ ſunt peſſime. Ex quibꝰ manifeſtũ eſt ꝙ
caro macroꝝ aĩalium nõ ſit comedẽda : mi-
nuſq̃ꝫ etiã caro pinguiũ ex arte ⁊ ſtudioſe im
pinguatoꝝ. Qm̃ craſſiſſima aĩalia ſimiliter
ſunt peſſima cũ pinguedinis proprietas ſto
macho ⁊ digeſtioni ſit nociua:vt inq̇t Iſaac
in.v.d.c.xiiij. Et in particularibus ſimiliter
cũ ait. Pinguiſſima cõpoſitio eſt indigeſti-
bilis:cito de ſtomacho deſcẽdẽs:ventrẽ hu-
mectat:velociter in corruptionẽ cõuertitur:
flegmatis viſcoſi eſt generatiua : ⁊ magis ſi
ſit de hũidis aĩalibus vt ſunt porci:⁊ pecu-
des. Et infra ſic quoq̃ꝫ ſcripſit. Pinguedo
cum carne mixta faſtidioſior eſt ⁊ ſolubilior:
ambo eñ ſunt faſtidiũ inducentia: cibiq̃ꝫ in
ſtrumentũ mollientia ⁊ humefaciẽtia maxĩe
villos ſtomachi:hꝫ quoq̃ꝫ ꝓprietatem ſuper
oẽs cibos natãdi:⁊ in cibũ viſcoſum groſſũ
digeſtioniq̃ꝫ inobedientẽ faciẽdi ⁊ falſam ſa
turitatem generãdi ⁊c̃. Et propterea dixit
etiã Princeps in canonis.ij. Caro quidem
pinguis lenit ventrem cũ paucitate ſui nu-
trimenti ⁊ velocitatẽ ſue cõuerſionis ad fu
moſitatẽ ⁊ colerã ⁊ egerit velociter ⁊c̃. Ca-
ro itaq̃ꝫ mixta cũ pinguedine q̃ craſſa dicit
nõ eſt comedẽda. Si tñ ſola ſit ⁊ ex pingue-
dine nuda ⁊ de craſſo animali aſſumpta fue-
rit:comedi poteſt quoniã melior eſt ⁊ lauda
bilior q̃ꝫ que cõmixta eſt ex pinguedine:licet
etiã ſit de nõ craſſo animali. ⁊ cauſa eſt:quia
nõ habet craſſitiem que poſſit ſtomacho no
cere vt ad litteram inquit Iſaac in libro. v.
d.c.xiiij. Uia tamen tutior ⁊ ſecurior eſt vt re
lictis extremis pinguiſſima ſcilicet ⁊ macer
rima carne mediocrẽ comedamus : quoniã
vt idem ait vbi ſupra que animalium inter
craſſitiem ⁊ maciẽ ſunt media in natura ſue
actionis ⁊ paſſionis ſunt mediocria. Et in-
fra. Caro cuiuſlibet animalis in pinguediẽ
temperata melior eſt q̃ꝫ pinguiſſima ſiue ma
cerrima. Qd̃ iterum in particularibus repli
cauit cum de mẽbris loqueretur dicẽs. Mẽ
bra mediocriter pinguedinis habentia ſunt
digeſtibiliora ⁊ ſtomacho competentia ⁊ bo
num ſanguinem generantia. Quequidẽ fuit
etiã Haliabatis ſententia in.v. Theorice.c.
xxj.ſic dicentis. Omnibus porro carnibꝰ ele
gantior eſt que inter macredinem ⁊ pingue-
dineꝫ eſt temperata. ⁊ Raſis in tertio Almã
ſoris.c.xj.ſic ſcribentis. Caro que inter pin-
guedinem ⁊ macram exiſtit ſanguinem gene
rat temperatum. Et in.c.ix. eiuſdem. Caro
rubea ſine pinguedine maioris eſt nutrimen
ti q̃ꝫ que eſt cum pinguedine ⁊ pauciores ge
nerat ſuperfluitates:⁊ ſtomachum plus cor
roborat. Sit itaq̃ꝫ caro faciens ad ſanitateꝫ
nõ macra neq̃ꝫ pinguis ſed de carnoſo iuue
ni ⁊ ſatis pingui naturaliter animali : ⁊ non
in domo incraſſati ſuperabundanter. Et pre
ſertim ſi illud animal humide fuerit comple
xionis vt porci oues ⁊ ſimilium quoniã ni-
hil deterius vt ex preallegatis auctorũ ſen-
tentijs viſum eſt ſupra. Quibus fidem adhi
bere noluerit:galieno ſaltem credat ſic dicẽ
ti in libro de diſſolutione cõtinua. Caro gal
line duragi ⁊ ſtarne ⁊ epata pullorum anſe-
rum ⁊ eorum aſcelle ⁊ omnium auium pin-
guium ⁊ iuuenũ velocius digerunt q̃ꝫ aſcel
le macrarum et antiquarum. Et ſicut ipſe
de predictis expreſſit ſic pariter de reliquis
aĩalibus intelligendũ eſt. Que cũ iuuenilia
fuerint ⁊ mediocriter pinguia eorum carnes
optime ſunt dũmodo pinguedo que eis ad-
heret non accipiatur ſed caro tãtũmodo ſo
la:vt ex pretactis rationibus diximus.

¶ Cap. lxxviij. ostēdit quomodo coquende sint carnes macre ꝛ q̄uo pingues declarans virtutem ꝛ naturā assatarum frixarū ꝛ elixatarum carnium.

Cum semp non possum⁹ habere aīalia: vt supra dixim⁹: mediocria: sed q̄nq3 necessariū est pinguib⁹: q̄nq3 ꝟo macris aīaliū carnibus vti: oportunū nō minus q̄ vtile: mihi visum est in hoc. c. modū coquēdi dictas carnes scribere rōnabil'r debere: vt intelligat q̄uo magis faciāt ad sanitatē. Dicamus igit ꝙ ꝛ si plures sint modi coquēdi carnes hi tn̄ p̄ncipaliores existūt. s. in aqua ꝛ dicitur elixatio. ali⁹ ꝟo super prunas in veru ꝛ appellat a medicis assatio. carnes igit macre elixande sunt: crasse ꝟo magis assande vt p̄cepit Isaac auctoritate Ruffi in. c. xiiij. dietarū vniuersaliū dicēs. Antiqui ꝛ maxīe Ruffus p̄cepit vt carnes macre nullā pinguedinē habētes nō accipiātur nisi elixe: vel in iusculo cocte: q̄tenus ab ipsa aqua fiāt humide. vnde sue siccitates tēperent. Et infra etiā dixit si cū sale ꝛ aqua carnes elixātur ex aq̄ humectant ꝛ tenerant ꝛ facile digerunt. ꝛ subdit. Et hoc est qđ p̄ceperunt antiq̄ ne caro macra nisi elixa comedat quia aqua humectat eā ꝛ tēperat cu3 ipa sit neruosa ꝛ naturaliter siccissima. Ecce igitur q̄ assant macrā carnē vt bouinā quēadmodū nōnulli faciūt q̄tū ipsam supflue desiccēt et quātū peccēt ad sanitatē pariter ꝛ q̄ crassam elixāt supabūdāter ipam humectātes cum potius assari debuerat dicēte eodē Isaac in libro ꝛ. c. preallegatis. Qđ studuerūt antiq̄ artificialiter adaptare carnē pinguissimā cū multo sale ꝛ assare ipsam forti carbono igne vt mali humores sui sint plus exiccati ꝛ vt accedāt tēperamētis. Et ifra adhuc ait. Caro pinguis nō debet comedi nisi assata cum multo sale ꝛ super carbones ignis vt plurima sua hūiditas queat exiccari. Si tn̄ multū pinguis nō esset minori foco coquināda est vt idē voluit vbi supra dicēs. Qui assare carnes volunt quarum humores illaudabiles sunt sicut carnes nimie pinguedinis oportet multū assari ꝛ diu igni apponi vt sua humiditas illaudabilis finiatur: mediocres autē in pinguedine non forti foco sunt assande similiter que nude sunt: sc3 a pinguedine. Et adhuc magis in processu sic inquit. Carnes humide subfrixētur ꝛ assentur ꝛ cū siccis cōdiant vt sua humiditas temperetur ꝛ exiccetur: maxime si pinguis fuerit. Et ꝑpterea demum concludit ꝙ porcina ꝛ pecorina caro ex sua humiditate sit bona assare: ꝛ caprina ex siccitate sua elixare ꝑpter qđ bouina assata: ꝛ porcina elixa eq̄liter sunt illaudabiles. Prima ex sua nimia siccitate. Scđa ꝟo ex supflua humiditate. Et hec fuit etiā Aristo. sententia in. xx. problematū ꝓblemate. v. dicētis. Sicciora nō magis desiccari oportet: elixa aūt omnia humidiora ꝛ meliora: minus autem humida si calefiāt ꝛ fiant sicca: tātūmodo ergo humide ꝛ crasse carnes sūt assande: quomodo autē sint assande dicamus breuiter cū Almansore in libro. iij. c. xij. sic scribente. Caro super prunas assata multu3 nutrit: corpus nanq3 corroborat atq3 velociter nutrit: tarde tamen atq3 vix vnq3 tota omnino digeritur: caro aūt que in patellis posita in furno coquitur mala est parum enim nutrit. Cui tamē nō videtur assentire Isaac in vniuersalibus dietis. c. xix. cum inquit. Focus panificij ꝛ assandi mollior ꝛ quietior ꝛ sine flamma in calore temperatus bon⁹ erit ne ad exteriora corpora p̄ualeat ꝛ suā humiditatem consumat: dura ꝛ sicca faciat anteq3 interiora sint cocta quēadmodum focus carbonū facit: cuius magis videtur adherendū opinioni cum Almansor in loco preallegato sic dicat. Caro in veru assata grossa est ꝛ multum dat nutrimentum que non digeritur nisi cum stomachum inuenit robustum ac calidum. Quod ex alia causa non videtur contingere: nisi q2 interius nō sit cocta sufficienter: vt Isaac dixerat supra. Sic itaq3 apparet quō duob⁹ modis caro crassa possit assari ꝛ quis conueniētior sit. Que ꝟo sit carnis assate natura si bene digerat dixit Haliabas i. v. theorice. c. xxiiij. hoc modo. Assata caro calida est i humido tēperata ꝛ sicco plurimi nutrimēti digestionem tardat: naturā angustet maximeq3 macros: corst ꝟo qui pingues sunt minus vētrem retinet laborā-

tibus ꝛ exercitij viris vtilis est: ꝛ cuius com plexio humida. Quod etiam voluit Auicē. in.iiij. primi.c.xx.cum ait. Assatura carnis que fit super prunas si digeritur nutrit mul tum ꝛ bene ꝛ plurimum restaurat. et in. vij. iiij.tracatu.iiij.c.ij. Assata de carnibus pro pter illud quod retinetur in eis de virtute carnis generāt carnem duram. Decoctū au tem ex carnibus.s.elixum generat mollitiē ꝛ teneritatem non firmam. Huius itaqꝫ capi tuli sit hec cōclusio.ꝙ sicca caro debet elixa re:crassa xo assari: nulla autē frixari debet: quoniam caro cum pinguedine frixa fasti diū facit atqꝫ de stomacho tarde descēdit: te ste Rasis vbi supra.ꝛ Auicē.i.xx.tertij.tracta tu.j.c.xxj.sic scribēte. Frixio phibet cōforta tionem carnis ꝛ multitudinē nutrimēti eius quod credo euenire propterea qđ in stoma cho non digeratur. Postremo obseruādum est Auicen.preceptū in.vj.iiij.tractu.ij.c.xj. dicētis. Caro:quecūqꝫ caro sit assata:nō co operiatur submergēdo:immo dimittat disco operta donec euaporet:naꝫ cū submergēdo cooperitur fit venenū quod ad plurima pdu cit accidētia:vno aut duob⁹ diebus. Et quā doqꝫ īterficit. Et hoc est illud quod etiā sen sit Almā sor in libro.viij.c.xxvij.cuꝫ ait. Si quod assatur ꝛ mox cū remouet ab igne suf focat ꝛ multis obuolutionibus anteqꝫ per horā expiret vaporē eius exire phibētibus inuoluatur: ꝛ si comestū fuerit: pueniet ex ipsius comestione fluxus ventris ꝛ nausea ꝛ vomitus:ꝛ fortassis plerūqꝫ interficit:intel lectum quoqꝫ per vnū diem aut duos inde deficit ꝛc̄. Hoc igitur est ꝙ de assatis ꝛ eli xis sentiunt antiqui:approbāt enim vtrūqꝫ dummodo fiant vt debēt:faciunt enim am bo ad corporis confortationē: quoniam li cet assata in exterioribus sint sicca:in interio ribus tamen sunt humida:elixata autē ecō tra vt magno placuit philosopho in.iiij.me theororum. Et nutrimētum eius que assata est siccius:ꝛ eius que elixata humidius: vt princeps ait in canonis.ij.

¶ Capitulū.lxxix.ostēdit naturā et proprie tates carnis sallite: declarās q̄ carnes pos sint et debeāt salliri et que minime.

Multi sunt hominū qui magis ex sallitis carnibus q̄ȝ recenti bus delectantur. Et propter ea diuersoꝝ animaliū carnes sibi sallire faciunt: ignorātes equidem que bone sint ad salliēdū ꝛ q̄ mini me: ꝛ hoc qꝛ nesciunt quid referat Isaac in v.d.c.xviij.cū ait. Sal operatur in rebus ſm naturas rerū patiētiū ꝛ nō ſm suā. Unde ali quādo indurat:aliquādo tenerat ꝛ emollit: sicut in actiōe ignis videtur qui lutū incēdit ꝛ exiccat ꝛ plūbuꝫ eliquat. Et postea subdit. ex quib⁹ palam est intelligi:ꝙ mollis carnis ꝛ multoꝝ hūoꝝ aialia oia sicut lactētes por ci ꝛ agni:ꝛ oia aialia dure carnis vel pauco rū humoꝝ sicut sunt iuuenes boues ꝛ vete res porci illaudabiles sunt ad salliendū. Et post aliqua etiā dixit ꝙ veteres bouine ꝛ ca prine carnes salse sunt illaudāde. Et postea concludit ꝙ quecūqꝫ aialia sunt mollis car nis ꝛ paucoꝝ humoꝝ sicut sunt iuuenes por ci illaudāda sunt ad salliēdū. Que fuit Gal. sententia in.iij.de Alimentis capitulo penul timo dicētis. Idonea ad salliturā sunt cor pora aialium quecūqꝫ duras ꝛ supfluas ha bent carnes:habētes ī seipsis humiditatem respersam magis flegmaticā. Et quāto hec vtiqꝫ amplior fuerit ꝛ grossior tanto melior fit caro salsa:que xo aut valde mollē aut val de durū ꝛ sine supfluitate habēt habitū cor poris nō sunt idonea salliri. Deinde subdit ꝙ quecūqꝫ corpora sunt natura sicca infecta salibus incisibilia fiūt. Ex quibus clarissime apparet error sallientiū carnes bouinas an tiquas ꝛ similes. Que cū naturaliter ꝛ ex eta te sicce sint ex sale postmodū siccissime fiūt:ꝛ ad sanitatis cōseruationem pessime siue ad humores melancolici generationē optime. sed de hoc hec dicta sufficiāt. Quid autē de carne sallita que bene poterat salliri ſm me dicos sentētiamus. Dicendū est ꝙ ipa plu ribus de causis adhuc est illaudabilis licet nō detestāda vt predicte:qm̄ sicca nimis a sa le facta est q̄uis nō multum calida:respectu sue excellētis siccitatis dicēte Isaac ī ptícu larib⁹ dietis.ꝙ sal calefacit moderate multū tñ desiccat qꝛ cōpositū est ex duab⁹ qualita tib⁹:quaꝝ vna est īciditiua ꝛ collatiua. Alte

ra ꝟo coadunatiua ꝛ cõstipatiua: que vterq̄ desiccatiue sunt. Hoc etiã sensit Serapio in c. de medicina mollificatiua cũ ait. Sal desiccat desiccatiõe forti. Et fuit sentẽtia Gal. in v. de simplici medicina distinctiõe. ij. c. vj. dicẽtis. Sal exiccat exiccatione vehemẽti ꝛc. Sapienter ergo dicebat Princeps in. ij. canonis. c. cvj. ꝙ sallita caro q̄uis in principio fuerit humida tñ facta est desiccatiua vehementiorẽ habẽs exiccationẽ q̄ omnis caro: ꝛ propterea eius nutrimentũ est paruũ. Et preter hoc qđ est paruũ est etiam paruũ dicente eodem in secũda primi doc. ij. c. xv. Caro salsa est grossi nutrimẽti ꝛ pauci ꝛ mali chimi. qđ etiã voluit Rasis in. xxiij. cõtinẽtis. c. cccccccciij. cũ inquit. Caro sallita modici nutrimẽti est: quia sal dispergit humiditatem ei⁹ cõstipat ventrem ꝛ ꝑprie si infunditur in aceto. ꝛ Gal. in. iij. interiorũ. c. vij. similiter dixit. Omnia salsa ꝛ precipue de carnibus animaliũ siue siluestrium siue aquosorũ vel domesticoꝝ sanguinẽ melãcolicum generãt. Ecce igitur q̄tum carnes sallite a sapientib⁹ detestãtur. Nec mirum cũ nõ solũ carnes sed ꝛ quecũq̄ alia salita ab eisdẽ vituperent reprobẽturq̄ ad sanitatis cõseruationẽ: vt in. c. de salsedine superi⁹ declaratũ est. Carnib⁹ itaq̄ sallitis nostro consilio nõ est vtẽdũ via cibi: vt faciũt hi qui ĩ initio capituli dicti sunt. Sed tantũmodo pro medicinis aliquãdo sunt assumẽde vt appetitus defectus subleuetur ꝛ flegma existens in eo abstergatur et exicceatur dicente Principe in. ij. canonis. c. iij. ꝙ operatiões salsedinis sunt abstersio ablutio ꝛ exiccatio et probibere putrefactionem ꝛc.

¶ Capitulum. lxxx. ostendit naturam carnis hedine cum proprietatibus eius et iuuamentis.

Tam tempus est vt ad spãlia deueniamus: ꝛ dicamus de carnibus quadrupedũ primo. Deinde de carnibus volatilium sigillatim: ꝛ pͥo de domesticis postea ꝟo de siluaticis nõ omnib⁹ sed de magis vsitatis. Et cum inter domestica hedus maxime approbetur: a carne eius initiũ nobis videtur ordiẽdũ esse. Deinde de ea que vitulorum agnorũ ꝛc. Sicut Princeps in tertia primi doc. ij. c. vij. eam alijs preposuit cũ dixit. Oportet vt sanitatis cõseruator studeat vt cib⁹ ei⁹ sit talis: quales sunt carnes hedoꝝ ꝛ vituloꝝ lactẽtiũ paruoꝝ: ꝛ agnorũ annualiũ ꝛc. Inchoãtes ergo ab hedina carne dicemus de ei⁹ cõplexione cũ Isaac in. c. xiiij. dietarũ vniuersaliũ sic scribente. Caro lactentium caprinoꝝ est frigida: mediocris tñ in humiditate ꝛ siccitate. Et infra. Caro hedulina lactẽtiuz est tẽperata nullam in se habens malitie admixtionem: que licet tẽperatum generet sanguinem laborantib⁹ tñ nõ cõgruit ꝛc. Et postpauca iterum inquit. Sãguis quoq̄ qui ex ea generatur inter subtilem ꝛ grossum: ac inter calidum ꝛ frigiduz existit cũ sua tñ temperie videtur ad frigidũ ꝛ humidum declinare: cũ dicat Rasis in libro. iiij. suoꝝ affori smoruz. Caro hedina est frigida ꝛ hnmida mirabilis sed ĩ ea odor existit. Et ideo comedi debent hedi nõ magni ꝛ apti sunt ad salutis custodiam. Et in libro xxiij. cõtinẽtis. c. cccccccciij. sic quoq̄ di. Caro hedina cõfert habenti naturã calidã ꝛ siccã ex humiditate lactis ꝛ generat sanguinẽ bonũ: ꝛ melior est madiocris in etate cum ꝑprietatem cõfert habẽti calidam complexionem ꝛ siccam. Et infra adhuc de ipsa sic scripsit. Caro hedina minoris caliditatis carne agni annotici ꝛ maioris humiditatis dũ fuerit lactens: ꝛ valet ad calidas personas: et bonum nutrimentum prestat ꝛc. Quod etiã voluit Haliabas in quinto theorice. c. xxj. cuz ait. Hedulorum caro queq̄ generat sanguinem bonum: quoniam eius complexio minoris est caloris et minoris est humiditatis q̄ agnorum caro scilicet quando non lactens fuerit et in humido est temperata ꝛ sicco: cite digestionis et temperatum generat sanguinem in subtilitate ꝛ grossitie. Ideo talis caro prout supra dixit Rasis vere mirabilis est nuncupanda ꝛ presertim si masculi lactentis fuerit ꝛ remoti ab eius ortu notabiliter ipsa inq̄ non potest dici illaudabilis ꝑpter laudabilẽ humiditetẽ lactis: vt di. Isaac i libri ꝑallegati. c. xiiij. In quo

etiā subiūxit. Heduline carnes sunt oībus
laudabiliores quas diximus scʒ quadrupe-
dū. Unde sanguis quē generāt subtilior est
ꝛ nutribilior ꝛ oībus hoībus cōuenientior:
maxime euadētibus ab egritudine. Vituli-
ne aūt nō similiter que eñ generāt sanguinē
grossiorē faciūt: qꝛ boues grossiores ꝛ humi
diores sunt naturaliter. Quod etiā replica-
uit in libro particulariū dietarū cū scripsit.
Lactentia hedulina sunt cōueniētia malas
habētibus cōplexiones: ꝑpter tēperiē quā
habēt: sunt etiam comoda egritudinē exeū-
tibus. Et infra in.c.de hircis. sic quoqꝫ ait.
Lactētes hirci sunt ceteris aialibus lauda
biliores in sapore ꝛ nutrimēto ac digestione
ad generandū bonū sanguinē: lac eñ eis na
turalem prestat humiditatē. Unde carēt om
ni acumine. Eoꝝ nāqꝫ complexio tempera-
ta est in calore ꝛ humiditate absqꝫ sui corru
ptione: facilem ergo ꝛ subtilem dāt dietam.
Et vtiles ꝑpterea sunt calidis ꝛ siccis ꝛ egri
tudines exeūtibus. Et q̄to diutius lac sunt
accepturi tāto molliores ac teneriores sunt:
hi aūt qui sue natiuitati sunt vicini nutrimē
tū dāt subtile: ꝛ laudabilem generāt sangui-
nem: minus tñ lactētibus vtiles sunt ꝛc̄. qꝛ
tantam.s.nō habēt humiditatē. Et ꝑpterea
diximus supra ꝙ hedi saniores sunt cum
ab ortu suo remoti fuerint notabiliter: et
quasi nō amplius lactētes ꝛc̄. Que oīa q̄
breuibus innuit Gal. ꝛ cōprehēdit cū ait in
libro de subtiliāte dieta.c.vij. Solis autem
hedis quis intristāter vtetur. Et ob hoc tot
ꝛ tātas cōsiderās Auerrois bonitates in.v.
colliget postq̄ carnem galline supremā fece
rat inquit. Et post illius bonitatem scʒ car-
nis galline iuuenis ex ambulatiuis est caro
hedi. Et infra subiunxit. Carnes heduline
sunt meliores vitulinis: qꝛ generāt meliores
humores ꝛ permaxime hoc faciūt hedi no-
stri: vt Cōciliatori visum est dicēti. Quadru
pedum autem domesticoꝝ hedum apud pa
tauos maxime prefero lactentē. Dico autem
ita qñ in regionibus calidis multū ꝛ siccis
minus appreciandus est agno. Ecce igitur
quantū caro hedina faciat ad sanitatem: est
itaqꝫ vtendum ipsa: ꝛ presertim a delicatis
quietis ꝛ hoībus nō exercitatis: illud Aui-
cen. preceptū obseruando quod ipse posuit
in.iij.primi doc.ij.c.vij.dicēs. Hedus cum
frigidus fuerit erit melior: ꝑpterea ꝙ eius
quiescit vapor. Agnus aūt cū est calidus est
melior ꝑpterea ꝙ ipsius malus odor resolui
tur. Utraqꝫ tamē dum est calida magis pla-
cet oībus: cuius ratione nō obseruatur.

¶ Capitulū.lxxxj. ostendit naturam ꝓprie-
tates ꝛ iuuamenta carnis vituline lactentis
ꝛ non lactentis.

Caro vitulina ab auctoribus
nostris satis cōmendata in du
plici reperit differētia: quedā
scʒ est lactēs: ꝛ quedā minime
ꝛ grādioris etatis. Utraqꝫ ta-
mē est ad sanitatē approbata: licʒ ex egritu-
dine resurgētibus vt hedina non cōueniat:
vt in.c.superiori ꝑ parte visum est. ꝛ s̄m qd̄
dixit Isaac in vniuersalibus dietis.c.xiiij.
his verbis. Vituline carnes ꝛ si sint laudabi
les non tamē conueniūt exeūtibus egritudi
nes cū mēbra eoꝝ in digerēdo grossum cibū
deficiāt. In ꝑticularibus etiā sic ait. Egri-
tudinē exeūtibus licet caro vituli nō noceat
ad digerēdū: tamē est grauis ꝑpter defectio
nē virtutis eoꝝ. Sed dicet quispiā fortassis
hec ad hūc librū spectare nō videtur que tu
de cōualescētibus adduxisti: cui quidem cō
sentimus: sed tñ hec apponere voluimus vt
aliqualē carnis vituline grossitiē demōstra-
remus qua nō sic oībus sanis hoībus sicut
hedulina videtur cōuenire quibusdā tamē
ꝛ eis precipue qui aliqualiter laborāt: caro
lactētis vituli est cōuenientissima ꝑpterea qꝛ
cū sua aliquātula grossitie in complexione
sua est temperata: vt in libro dietaꝝ vniuer-
saliū ꝛ.c. preallegato colligit. Et ideo Ra-
sis inquit in.xxiij.cōtinētis.c.ccccccciij. Ca
ro vituloꝝ generat nutrimentū competens
ꝛ ꝓprie si digerit. ꝛ Auicen.in.iij.primi.c.ꝛ̄
doc. sepius adductis. Etiā inter carnes sani
tatem custodiētes enumerauit carnē vituloꝝ
lactētiū paruoꝝ: cuius bonitatis causam te
tigit Isaac in particularibus dietis cū ait.
Bos lactens laudabile generat nutrimentū
facilis est digestioni: qꝛ calor et humiditas

eius in quantitate multa est ꝓpter vulue vicinitatē ⁊ lactis bibitionē. Idcirco bonū generat sanguinē: ⁊ colerā etiā rubeā a stomacho expellit: maxime si comedētibus naturalis calor ꝺ̄ñetur. qd̄ videtur ab Haliabate sumptū fuisse in.v.theorice.c.xxi. sic dicēte. Vitulorꝫ caro mediocriter nutrit ⁊ ab ea generatus sanguis est laudabilis: hocqꝫ ideo qm̄ bouis complexio sicca est: ⁊ aīalis parue etatis complexio humida carocꝫ vituli natura sicca cū etatis humiditate cōplexionem temperat in humido ⁊ sicco: ideoqꝫ cibus est laudabilis: sic quoqꝫ ⁊ omnis complexionis sicce aīalis caro paruorꝫ etate melior est ꝙ̄ magnorum propter eorꝫ humiditatem complexionis. Caro itaqꝫ vitulorum ⁊ animaliū agnorꝫ competens est his qui moderate exercentur. Caro aūt vituli non lactētis est etiam bona ⁊ laudata licet durior sit ad digerendū cum grossior ac siccior existat: dicēte Isaac in particularibus dietis. Adolescentes vituli minus ꝙ̄ lactentes sunt humidi duriusqꝫ digerūtur: sed qui ab eis generatur sanguis non est illaudabilis ꝓpter fortitudinem sui caloris: qd̄ dictum quidem est intelligendū de vitulis non lactentibus: parū tamē distantibus a tempore sue lactationis: quoniā multū remoti sanguinem generant siccū ⁊ illaudabilem: cum dicat idem vbi supra. Iuuenes boues pro sue natiuitatis remotione: calore et humiditate carent quam de lacte ⁊ vulue vicinitate habuerāt. Et propterea mihi videtur cōcludendū esse cū eodem in.c.xiiij. vniuersaliū dietarū sic scribēte. Masculus bos lactēs melior ⁊ laudabilior est nō lactente: q: humiditas lactis complexionem suā temperat ⁊c̄. Et ob hāc causam Auerrois in.v.colliget dixit. Carnes vituline sunt bone carnes: ꝓpterea quia nō habēt quam habent agnine superfluam humiditatem: nec illam frigiditatem ⁊ siccitatem quam habēt carnes bouine veteres: ⁊ eorꝫ scꝫ vitulorꝫ carnes sunt magis odorifere alijs carnibus: ⁊ quantū est in hoc meliores sunt carnibus hedinis: propterea quia in carnibus hedinis manifestatur quedam mucilago quādo coquūtur. hec ipse. Quare laudamus eas ad sanitatem.

¶ Capitulum.lxxxij. ostendit naturā et vtilitates carnis agnine iuuenis: et malitiam et nocumenta eiusdem cum tenella ⁊ lactēs fuerit.

Non intēdimus hoc in.c. dicere multū de agnis lactētibus ⁊ ꝓpinquis natiuitati qui humidissimā ⁊ flegmaticā habēt carnē: nec de carne ouiū antiquarꝫ que magis superfluica est ⁊ mali chimi: hmōi eīn caro revera reprobari meretur vt voluit Haliabas in.v.theorice.c.xxi. dicēs. Agnorꝫ caro maioris est humiditatis ⁊ caloris ꝙ̄ caro porci ac flegma generat. Ouinaqꝫ feminea caro sanguinē generat malū: qd̄ etiā voluit Gal. in.iij.alimētorꝫ.c.i. ⁊ in libro de euchimia ⁊ cachochimia.c.iiij.cum dixit. Caro agnorum humida est ⁊ viscosa ⁊ blenosa ⁊ ꝑ cōsequēs nō videt̄ facere ad salutis cōseruationē: vt supra diximus. Sed de carne agnorꝫ annualiū a sapiētibus laudata intēdimus nō inutilē facere sermonem: vt nōnulli ad pauca respiciētes vt soliti sunt: eā nō ita facile vilipendāt: vel vniuersaliter malā esse ꝓnūciēt: nisi illā ratione prime aut vltime etatis inculpanda fore cognouerint: cū dicat Isaac in.p.d. Pessimitas agnorū lactētiū vel ouiū vetularꝫ sit ꝓpter humiditatis et viscositatis copiam ⁊ superfluitatē flegmatis qd̄ generant. Unde comeste prius ꝙ̄ digeste sint e stomacho egrediūtur. Adolescētes ꝟo pecudes licet malignitati pertineāt: etatis tn̄ siccitas humidā earꝫ tēperat cōplexionē. Unde sunt laudabiles digestionisqꝫ faciles ⁊ bonum chimū generātes ⁊c̄. Et idem in libro dietarū vniuersaliū.c.xiij. enumerauit agninas inter carnes que humanā naturā nutriūt ⁊ ei sunt vicine: quare si fuerit annualis caro agnina non est superflue humida: vt asserūt hi equiuocātes. ⁊ ꝙ ita sit apparet manifestius per Isaac vbi supra.i.c.xiiij. sic scribētē. Caro agnorꝫ annualiū est calida in humiditate tn̄ ⁊ siccitate mediocris. ⁊ infra dixit iterū. Caro agnina annualis calida est ⁊ eius siccitati dominat̄ humiditas nō superflua. Et ꝓpterea post pauca subiūxit. Carnes cōueniētiores pecorine

atq laudabiliores sunt ex quo a lacte sepa⸗rate sunt quousq ꝑueniāt ad nubēdū qđ in fine anni vniꝰ vel circa cōtingit: tunc eñ caro agnorū masculoꝝ est tēperata: vt idē ait in loco ꝑallegato: ⁊ nō solū fuit Isaac huius opinionis: sed etiā reliqui sapiētes. dixit eñ Rasis in. xxiij. cōtinentis. c. ccccccciij. Caro agni ānotici calida est cōferēs calidis perso nis ⁊ sicce cōplexionis ⁊ cū sua ꝓprietate cō fert in colera nigra. ⁊ infra etiā dixit. Caro aīalis annotici generat sanguinē laudabilē nō humidū neq siccū: ⁊ cōfert in nigra ⁊ pro prie castratorū annoticoꝝ caro. ⁊ adhuc ma gis in processu dixit. Caro oīz aīaliū ambu lātiū nō est in nutrimēto ⁊ digestione melior carne agni ānotici: qꝛ caro ipsius est mino⸗ris hūiditatis carne agnorū paruorū. Prin ceps quoq i secūda primi doctrina scđa. c. xv. sic inquit. Caro annualis agni est multi nutrimenti ⁊ spissi ⁊ boni chimi. ⁊ in tertia eiusdē doctrina scđa. c. vij. circa principium idē sensit. Hoc etiā voluit Auerrois in q̄nto colliget dicēs. Cōueniens est dicere ꝙ car⸗nes agnoꝝ sūt post bonitatē carniū hedoꝝ. ⁊ sic sensit Rasis. ⁊ qđ mihi videt̄ de agnis est: quia sunt multarū sup̄fluitatū: excepto ꝙ in terris calidis recipiūt tēperiē ꝓpter ca lorē: ⁊ ꝙ hoc sit verū est quia videmꝰ ꝙ pili agnorū stantiū in terris meridionalibꝰ sunt tortuosi sicci ⁊ curti ⁊c̄. hec ipse. Ex q̊ dicto hoc possumꝰ elicere correlariū. ꝙ q̄to agni fuerint nati ⁊ nutriti in loco calido ⁊ sicco vt in mōtibus estatis tpe ⁊c̄. tāto meliores sint sibi oppositis etiā si ānuales nō fuerint ꝑci se: ⁊ ꝑsertim si assent̄ cū bono carbonū igne ⁊ sale multo ꝯdiātur ⁊c̄. Et ex his sequitur ꝙ pessimi sint agni qui de mēse februarij vē di solent tribus de causis permaxime. qua⸗rū prima est: quia nouiter nati. secūda: qꝛ in tēpore humido ⁊ locis vt plurimū humidis cū in parte anni pastores ouiū mōtes iam re liquerint ⁊ ad planities nostras ꝑuenerint. tertia quia impinguati sunt ab eis studiose cū farina seminis lini vt grandiores ⁊ pōde rosiores existāt. Et ꝓpterea pessimi sunt vt diximus: ad q̄ frigiditas nostre regionis ad ipoꝝ malitiā aliq̄d sup̄addit cū in sexto cli⸗mate sumus cōstituti: ⁊ ideo fugiēdi sunt eo tpe: ⁊ cum annuales fuerint comedēdi sunt: idē Auicē. preceptū obseruādo qđ in calce interioris capituli annotauimus. s. vt caro eoꝝ actu calida assumat̄ dicēte ipso Princi pe. Agnus cū est calidus est melior ꝓpterea ꝙ ipsius malus odor resoluitur ⁊c̄.

Cap. lxxxiij. ostendit qualis nature sit caro porcina ⁊ que sint eius nutrimēti: vtilitates: laudes ⁊ iuuamenta.

Omnes antiqui cōuenerunt ꝙ caro porcina sit omnibꝰ carnibus hūidior ⁊ multis etiā fri⸗gidior laudabilis tamē ad nutrimentū: si nō lactens vel an⸗tiqua fuerit. ⁊ ꝙ ita sit: audiendus est Isaac in libro. p. d. cū inquit. Pecudes sunt por⸗cis minus humide: qꝛ caro porcina ceteris omnibus aīalibus est frigidior ⁊ humidior: ⁊ maxime domestica: quia siluestris porcine caro ad domestice cōparationem calida est ⁊ sicca: vnde minoris est nutrimenti ⁊c̄. Et in c. xiiij. v. d. sic etiam ait. Caro iuuenis porci id est nouiter nati fugienda est: quia eius sic citati dominatur humiditas. Et infra dixit. Cōcordāt antiqui in hoc ꝙ nulla aīalia am bulātia ⁊ corporis humani nutritiua porci⸗nis sint frigidiora. ⁊ iterū i eo. c. sic ait. Por cina ceteris aīalibus sunt minꝰ calida ⁊ ma gis humida: vnde oleo onfancino antiqui eam assimilauerunt in frigiditate: quod sen sit Gal̄. in secundo de complexionibus. c. ij. cum dixit. Carnes porcellorum ⁊ agnorum sunt humidiores reliquis carnibus: ꝓpter quam cām caro ipsorū nō in omni etate: sed tantū cum in sua potiori caliditate naturali scz i iuuētute fuerit comedēda est. Cū dicat Isaac in particularibꝰ. d. Animalia q̄ in suo genere sunt hūida: sicut pecudes ⁊ porci in cōsistentia: naturalis eorū humiditas cū sic citate temperat̄. Idcirco iuuenes porci ⁊ pe cudes meliores sūt iumētis bobꝰ ⁊c̄. Et ifra ait. Meliora sūt hec aīalia cum naturaliter sunt calida: hoc aūt est i eoꝝ iuuētute vt ptz ergo ⁊c̄. Et ob hāc cām caro veterū porcoꝝ nō ē mādücāda: vt nr̄ inq̄t Cōliator aucto ritate Democriti dicētis. Porcine carnes

De natura carnis porcine.

qñ bene digeste fuerint sanguinem nutriunt
optimū: nihil eñ melius ī nutrimēto corpo-
ris inuenimus maiores tñ etate vitamꝰ: quā
ob rē iuuenes ⁊ masculi porci sunt eligendi
quorū caro multū est nutritibilis: bonū chi
mū generat: vētrē humectat: ꝓpter hūidita-
tis sueq; viscositatis copiā vrinā ꝓuocat: nō
tñ tenue dietātibꝰ est cōueniēs vt inqt Jsaac
in libro ꝑallegato. Et post pauca subiunxit.
Adolescētes sunt meliores ⁊ bñ nutribiles:
laudabilē eñ sanguinē generant: ⁊ iuuenes
adhuc sunt meliores: sicut lactētes sunt cete
ris peiores q2 ↄuertibiles in malos hūores
⁊ ī putredinē: ꝑcipue si inuenerint stomachū
ꝑoccupatū malis hūoribꝰ ⁊ plenū putredi-
nibus: flegma eñ generat viscosum. Vñ sūt
causa generās podagrā: ylij dolorē: sciaticū
morbū: lapidē in renibꝰ: paralisim: ⁊ similia
ꝭm cōplexiones ⁊ naturas quas inueniunt.
hec ipse. Sit itaq; caro porcoꝝ q̄ comedi de
bet non oīm sed iuuenū tantūmodo: vt dixi
mus. q̄ licet sit grossa ⁊ ad digerendū dura-
⁊ ad penetrādū venas tarda: vt dixit Jsaac
in.v.d.c.xiiij. Et fuit sententia Gal. in primo
Terapētice.c.vj. dicētis. Nutribilissimum
oīm cibariorū est porcina caro sed non faci-
le digestibilis ⁊ humoris grossi ⁊ viscosi ge
neratiua. Habet tamē plurimas laudes nō
pauciora q; iuuamēta. dixit eñ Auerrois de
ipsa in quinto colliget. ꝙ melior carnium sit
caro porcina ⁊ est naturalior hoibꝰ q̄ȝ alia ca
ro aīalium ambulantiū: ⁊ experiētia hoc do
cet inquit ipse. ⁊ Haliabas in.v. Theorice.
c.xxj. sic etiā de ipsa scripsit. Et quadrupe-
dū quidez carnis laudabilior est porcina in
calore eñ ⁊ hūiditate temperata est eiusq; ci
bus plurimus ⁊ sanguis ab ea generatꝰ: mul
tus ⁊ melior est oīm sanguine carnium quē
generāt: est nāq; corpori magis conueniens
hominis ⁊ illi conferentior: ideoq; ait Gal.
Quoniā quidam humanam comederūt car
nē tanq̄ȝ porcinā nec dubitauerūt in aliquo
nec inter eas discreuerūt aut in odore aut in
sapore ⁊ hoc signū nobis est ipsam plurimū
corpori conuenire humano. Porcelli autez
caro plurime est humiditatis ⁊ flegma gene
rat ⁊c̄. Hoc idem scripsit Auicen. in secūdo
canonis.c.ccccccxliij. cum ait. Carnes bois

⁊ porci sunt proxime in omni re: ita ꝙ q̄dam
fuerunt qui vendebāt carnem hominis ac si
esset caro porci: ⁊ occultatum fuit illud vsq;
quo inuēti fuerūt digiti hois in ea. Et in.c.
cxlvij. dixit. Caro enim porci siluestris ⁊ do
mestici ꝭm qđ dicitur est velocis digestionis
⁊ fortis nutrimenti viscosi ⁊ grossi ait enim
ꝭm qđ dicit: quia ipe non comedebat ex eis
cū in sua lege essent ꝓhibite. Sed Gal. qui
fuit verax ⁊ legalis expimētator in hac arte:
cui nullus est qui possit ei cōparari: vt dixit
Auerrois de ipso. carnes porcinas pluri-
mū cōmendauit. Jn tertio eñ Alimētorum
c.j. sic ait. Quādo carnes aīalium bene dige
runtur sunt optimi sanguinis generatiue ⁊
magis in aīalibus boni chimi quale est ge-
nus porcorū. Et infra sic dixit. Omniū qui-
dem eduliorū caro porcorū est magis ⁊ ma-
xime nutritiua: ⁊ huius experientiā euiden
tissime athlete habent. Et in.c.xviij. eiusdez
inqt. Genus oīm volatiliū auium paucioris
nutrimēti si compareꝛ generi peditantiū et
maxime porcorū quorū carne nullū aīalium
amplioris nutrimenti sumere habebis. Et
in libro de euchimia ⁊ cachochimia.c.iij. sic
etiā scripsit. Optimo porcorū esu existēte in
gressibilibus aīalibus ⁊c̄. Unde sciēdū est ꝙ
licz in tantū caro porci laudeꝛ est tñ grossus
cibus ⁊ quietis non videtur cōuenire: ꝓpter
ea que de mēte auctorū scripsimꝰ in.c.lxiiij.
presentis operis. Et ideo raro carne porci-
na vti debēt ⁊ in hieme potius q̄ȝ in aliquo
aliorum temporum anni: siluestri potius q̄ȝ
domestica dicente Principe in secūdo cano
nis.c. supertꝰ allegato. Christiani dicūt ⁊ q̄
eos imitātur: ꝙ melior caro siluestris est ca-
ro porci siluestris: nā cum hoc qđ est leuior
carnibꝰ domestici est fortis nutrimenti ⁊ plu
rimi ⁊ velocis digestionis ⁊ est melior q̄ȝ esse
possit in hieme scilicet ꝓpterea quia in ipo
digestiua est fortior: vt colligitur ex illo Hi
pocratis afforismo dicente. Vētres hieme ⁊
vere calidissimi sunt natura ⁊c̄. Et ex dictis
Gal. in eius cōmēto. Qui igiꝛ exercitanꝛ nō
eligāt aliā carnē supra istā. Qui vo semp se-
dent ⁊ qescunt dimittāt eā: ⁊ domesticā pre-
cipue ⁊ de ipa ꝑmaxime que in domo nutri
ta fuit ⁊ ingrassata studiose.

¶ Capitulum.lxxxiiij.ostēdit naturam carniū castratoꝝ declarando que ipsarum laudabiles sint ꝛ que minime.

CAstratoꝝ plurime spēs reperiuntur:due tñ hac in regione ꝑmaxime sunt in vsu.s.agni et hirci.Quoꝝ carnes apud nos patauos: ꝛ presertim apud nobiles nō appreciant ꝛ iuremerito eo ꝙ antiqui sint oēs fere q̄ nr̄o ī macello īterficiunt castrati.Et ꝑpterea eoꝝ carnes sunt fetide ꝛ potius horrēde ꝙ̄ comedēde.Si tñ iuuenes forēt ꝛ anni vni⁹ essent boni ꝛ ad sanitatē cōuenientes cū nō parū a medicis approbent. Dixit eñ Rasis de ipis in lib. xxiiij. cōtinētis.c.ccccccciij.Caro castratoꝝ tam ouinoꝝ ꝙ̄ caprinoꝝ laudabilis est:qꝛ humectat ꝛ est dulcis ꝛ modice caliditatis:sꝫ si senescit aīal caro ei⁹ mala erit: generat eñ colerā nigrā et sanguinē grossum. Qđ etiā voluit Isaac in.p.d.cū ait. Arietes in iuuētute manētes minoris sunt humiditatis et viscositatis ꝙ̄ agni:ꝑpter sue etatis siccitatē eoꝝ cōplexioni dominantē. Idcirco eoꝝ caro melior est agnis et ouibus. Que si bene digerant bonū multūqꝫ sanguinē generat:maxime si sint iuuenes castrati: quia caliditas eoꝝ ꝛ humiditas est tēperata.Unde boni sunt saporis:nisi sint decrepiti q̄ proculdubio sunt pessimi: qm̄ in calore naturaliter sunt defecti : quoꝝ caloris defectio duob⁹ modis est ex etate.s. et testiculoꝝ indigētia. Et ideo cōcludit ꝙ annualis mediocrē habeat cōplexionē inter lactētiū humiditatē et iuuenū nō castratoꝝ siccitatē.Idcirco ceteris arietibus sunt meliores ad digerendū faciliores: sanguinē eñ mediocrē generāt : ꝛ iuuenes maxime iuuāt calidas ꝛ siccas cōplexiones habētes: ꝛ habitātes in regione calida ꝛ sicca ꝛc. Et nobis videt ꝙ ꝑ id qđ dicit ꝙ iuuat calidas ꝛ siccas habētes cōplexiones:ꝙ precipue hoc intelligat de castratis ouinis que humidiores sunt caprinis : vt patet ꝑ ipm in.c.xiij. d.v.sic scribentem.Caro caprina masculina quasi decrepiti aīalis caro est habēda: ꝛ licet ibi de coire potētibus intelligat: tñ ꝛ de castratis caprinis existimādū est ꝙ quāuis humiditatē maiorē habeāt respectu hircorū: respectu tñ ouinoꝝ castratoꝝ valde minorē:vt patet ex sua naturali cōplexione ꝛc. Auerrois quoqꝫ in.v.colliget. videtur carnes castratoꝝ multū cōmēdare cū ait.Post has scilicet carnē hedi ꝛ quasdam alias laudabiles carnes quas enumerauerat:est caro arietum: ꝛ hec est opinio maioris partis medicoꝝ preter Galie.qui abominatur carnes arietum.hec ipe. De ipso autē Auerroi nos non possumus non admirari cū talia imponat Gal.aliter sentienti:vt patet per eum in tertio de alimētis.c.j.sic scribentē.Caro castratoꝝ est melior ouiū ꝛ capraꝝ:carne antiquior autem pessima. Castrati quoqꝫ ex hircis facti si iuuenies sint consimiliter approbātur: dicēte de ipsis Isaac in libro particulariū dietaꝝ.Hirci castrati iuuenes sunt meliores nō castratis: qꝛ non sunt tanti acuminis:ꝛ siccitas eoꝝ est tēperata: ꝛ ꝑpterea saporosiores sunt ꝛ ad digerēdū faciliores.Et post aliqua subdit sic concludens.Propter hoc femine capre ꝛ hirci castrati sunt meliores nō castratis:qꝛ humidiorē ꝛ saporosiorē habēt carnē:ꝛ laudabiliorē generāt sanguinem. Quod etiā in.xlij.c.vniuersaliū dietarum voluit cum dicit auctoritate Hipocratis. Caro caprina illaudabilis est : neqꝫ nutrimento: neqꝫ digestioni habilis maxime si masculū aīal sit.Non sic autē si castratus sit vel lactens fuerit aīal:qꝛ in castrato acumen minuitur: caro humectatur:attenuatur:ꝛ saporosior efficitur ꝛc.Si qs aūt peteret cōparatis inuicē ouiū ꝛ capraꝝ castratis eque iuuenibus pinguibus ꝛc. quis eoꝝ melior sit ad sanitatē corporis bene cōplexionati: Nobis videtur sic esse respōdendū: ꝙ ouini laudabiliores sint:qm̄ sicut se habet ouis ad caprā sic castratus ad castratū. Sed caro ouina iuuenis est melior ꝙ̄ iuuenis caprina: vt apparet ex principe in.ij.canonis sic scribēte. Caro caprina est sicca ꝛ difficilioris digestionis carne ouina. Ex quibus relinquit ꝙ nō obstātibus illis que in.c.lxxv. superius scripta sunt. Carnes castratoꝝ iuuenū ꝛ precipue annualiū acuitatē habētiū sunt laudabiles ꝛ nō castratis laudabiliores:vt ex predictis ꝛ ex caponibus apparet.

¶Capitulū.lxxxv. ostēdit naturā τ malitiā carnis bouine τ vaccine:τ precipue veterum declarando nocumenta que ex eis ꝓueniūt.

Caro bouina in sui complexione frigida est τ sicca:vt inquit Ysaac in vniuersalibus dietis c.xiiij. Nec est mirū cum sit de numero magnorū aīaliū que terrestria sunt: teste Auerroi in.v. colliget. Et ꝓpterea in cōparatione carnis pecudū τ porcorum siccissima est τ siccior ipa carne caprina. Et ideo:vt dixit Ysaac in.p.d.sanguinē generat grossum turbidū τ melācolicum: multūqꝫ nutrimentū inobediēs digestioni: tardeqꝫ de stomacho eijcit:τ a mēbris difficulter dissoluit τ ventrē cōstipat:τ si eam vescētes sint melācolice cōplexionis:splenetici erūt quartanā patiētur: cōplexiones eorꝫ corrumpentur τ in hiposarchā incidēt τ nō nunqꝫ nascetur in eis scabies:impetigo:elefantia:lepra:cācer:τ serpigo:fm cōplexionē quā preparatā his morbis inuenit.hec ipe. O qꝫta τ quot sunt ergo carnis bouine nocumēta que tāto grauiora τ tanto plura inueniūtur: qꝫto ipa antiquior fuerit τ eo magis cū iuuenes etiā boues: vt idē inquit vbi supra:ꝓ sue natiuitatis remotione calore τ humiditate careāt quā de lacte τ vulue vicinitate habuerāt: quare eorum caro sicce complexionis existit τ dure:τ ad digerendū difficilis: humorē generans melācolicū:maxime si comedētiū naturas apparatas melācolie inuenerit:decrepiti vo pessimi ꝓpter paruā sui caloris qꝫtitatē τ siccitatis augmentū in eo ex etate suiqꝫ cōplexione generatā. Unde caro eius durissima est ac lignea coctioni repugnatiua:nullū dās nutrimētū:nullūqꝫ saporē. Quod etiā sensit Auicē.in textu cōmenti.ciij.canticoꝝ di. Antiqui boues τ panis furfuraceus τc̄.sunt generātes melācoliam. Si tamē boues antiqui nō fuerint: sed iuuenes aut in principio senectutis existētes:eorū caro multū:licꝫ nō bonū: prebet nutrimētū:dicēte Gal. in primo de alimētis.c.j. Bouine carnes alimentū quidē τ ipe dāt corpori nō paucū:neqꝫ facile euaporabile:sanguinem tamē generāt grossiorē qꝫ cōueniat: τ si quis natura fuerit melācolicus in cōplexione capiet aliqua passione melācolica ex vsu eaꝝ. Ecce igit ꝙ etiam Gal.ipas damnauit qꝫuis maior pars hoīm hac in regione eis vtatur: τ hoc qꝛ ipsi nesciūt quantū erroris cōmittāt. ¶Sed qd dicemus de carne vaccina que sub noīe māꝫine vēditur qꝫ sepissime: cū sit adhuc peior τ presertim cū vetus fuerit: que grossa est sanguinē spissum ac grossum generat:neqꝫ cōgruit nisi his qui multo vtūtur exercitio:τ ab eius comestione precipue debēt abstinere quibus melācolice accidūt egritudines:vt dixit Almāsor in libro tertio.c.x. Et idem Rasis in libro.xxiij.continētis.c.cccccccclij.sic quoqꝫ ait. Caro vaccina habūdāter nutrit tamē generat humorē grossum declinantē ad nigredinē:τ si ea vtitur in cibo melācolicus per naturā frequēter patietur morbos melancolicos admodū cācri:lepre:scabiei discoriate: febris quartane:grossitiei splenis:τ forte eius corrūpetur cōplexio τ incidet hidropisim τc̄.τ infra ait. Caro vaccina est grossi nutrimenti: turbidi sanguinis: tarde digestionis:inferens vitiū elefantis:cācrū:scabiem τc̄. Auicē.quoqꝫ in scda primi.c.xv.sic de ipa scripsit. Caro vaccina est grossi nutrimēti τ multi τ mali chimi.τ in.ij.canonis.c.cxlvj.sic etiā ait. Caro vaccina plurimi est nutrimenti: grossa:melācolica:generans egritudines melācolicas. τ infra eius nocumenta mōstrauit cū dixit.ꝙ ipa generat leprā: elefantiā:τ varices τ ipsa sicut et reliquae carnes grosse τ male faciunt euenire alienationē ꝓpter exiccationē eaꝝ τ febres quartanas τc̄. O qꝫ grāde igit periculū imminet his q eas comedūt assidue plus pecuniā qꝫ ꝓpriā corporis sanitatē diligentes:τ precipue si sint ociosi.

¶Cap.lxxxvj.ostēdit naturam carniū leporis cuniculorum τ vulpis cum suis iuuamētis τ nocumentis.

Completo sermone de carnibus ambulantiū domesticoꝝ tps mihi videt esse vt de siluestriū magis vsitatorum carnibus sit dicendum: τ precipue de carne leporum quas nobilissimi iuuenes

nostri venatores post multas ⁊ maximas defatigationes tanq̄ rē suauissimam comedere cōsueuerūt ignorātes sententiā Isaac in.c. xiij. dietarū vniuersaliū sic dicētis. Carnes vulpis ⁊ leporis ⁊ similium nature humane nō sunt similes: imo eaꝝ nutrimēta sūt pessima: qđ testat̄ grauitas odoris ⁊ vicinitas fetoris. ⁊ in libro pticulariū sic quoq̄ dixit. Lepus sicc⁹ est ⁊ grossum ⁊ siccū sanguinez generat: proinde cōuenit siccas volētib⁹ habere cōplexiones. ⁊ ɔtrarius est tenuē seruātibus dietā. s. delicatis ⁊ q̄escentibus: quod etiā voluit Auicē. i secūdo canonis. c. cxlvj. cū inquit. Leporis caro est calida ⁊ sicca. ⁊ fuit Gal̄. snia in libro de subtiliāte dieta. c. viij. dicētis. Leporū caro ad siccatiuā dietā est idonea: ad eā aūt que nūc p̄iacet nō valde vtilis: grossum eñ sufficienter sanguinē generat. Et ppterea Rasis in tertio Almāsoris. c. x. loquēs de carnib⁹ siluestriuz paucis se expediēs dixit. Oēs iste carnes sanguinē generāt melācolicū: leporina vo caro hoc p̄cipue operat̄: ipa eñ pl⁹ alijs melācolie generatiua existit. Et ideo est illaudabilis ⁊ minime manducāda ex eo ꝙ sanguinis melancolici ⁊ grossi sit generatiua: vt etiam sensit Gal̄. i tertio Alimētoꝝ. c. j. Sz si quis oīno ea vti voluerit illud saltē obseruet qđ precepit Rasis in. xxv. cōtinētis. c. j. cū iuq̄t. De carnibus leporinis coquere debes eas bene deinde ipsas cū cōdimētis ⁊ aromatib⁹. qđ fit vt nobis videt̄ ppterea ꝙ cū aromata calida sint ⁊ subtilia: habent grossitiē carnis leporine aliqualiter subtiliare: ⁊ quantū ad hoc rectificāt ipsam. Sed tñ q: addūt ad caliditatē eius nō in totū vident̄ cōuenire: ⁊ venatoribus p̄cipue q̄ post fortes eoꝝ labores calefaciētia nō debēt assumere s; potius refrigerantia: ⁊ caliditatē ex vehemēti exercitio inductā extinguere: vt satis patet rōnis aliquid cognoscētib⁹. Et ideo nostro ɔsilio melius erit eis si alijs q̄ bis reficiant̄ cibis ⁊ humidioribus ⁊c̄. ¶ De cuniculoꝝ similiter carne intelligēdū est cuz ipi parui sint lepores sub terra vnde nomen acceperūt magna ex parte ducentes: meli⁹ tamē eorū caro ac facilius videtur alere q̄ leporina quequidē cū frigide ⁊ sicce nature sit: vt dixit Platina: ob eā rem melancolicā facit de quibus apud anticos nihil aliud hacten⁹ reperi nisi qđ scripsit Galienus in tertio de Alimētis. c. j. cum ait. Non igitur adhuc indigebo sermonibus prolixis ad pertractandū fm vnā quāq̄ gentem que in locis illis oīa animalia sicut in hyberia quidez quod lepusculis simile animal quod vocant cunicum ⁊c̄. Et postpauca subiūxit. Quecūq̄ eñ bene cibata talium aīalium sunt ⁊ manifeste pinguia: meliora sunt hec enim expiētia discutiūtur. hec ipse. ¶ Caro autem vulpis licet humane nature non sit similis: vt dixit Isaac vbi supra. videtur tamen ꝙ in vindemijs sit satis laudabilis: propterea ꝙ tunc ex vuis impinguantur ⁊ carnes sue meliorentur: cū dicat Gal̄. in libro ⁊. c. supius annotatis. Carnes vulpiū in autūno qui apud nos sunt venatores comedūt impinguātur eñ ab vuis ⁊ vt aliorū aīalium quecūq̄ cōueniens alimentū copiosum habent ⁊c̄. Quod dictū si bene cōsideret̄ nō asserit eas bonas esse sed minus malas in autūno q̄ in aliquo alio tēpore anni: ⁊ ꝙ ita sit patet p ipm in libro de subtiliāte dieta sic scribentez. Canum aūt ⁊ vulpiū carnē ego quidē nunq̄ gustaui eo ꝙ nunq̄ indigui esu eaꝝ: neq̄ i asia: neq̄ i alexandria: neq̄ etiā fm Italiā: audio hec comedi sed cōiecturo similē eis virtutē esse ei q̄ leporū: sunt eñ similiter sicca cōplexione ⁊ vulpis ⁊ canis. Ex quibus poti⁹ apparet ꝙ dānet euz q̄ comēdet: vt de carne leporis fecit. Quare nobis videt̄ sic cōcludendum esse ꝙ oīno dimittende sint earū carnes: tū q: sicce complexionis existunt vt dictū est: tū q: nō facile ipsorū etatem possum⁹ intelligere. Si eñ antique ⁊ veteres forent ratione cōplexionis etatis atq̄ siluaticitatis essent pessime proculdubio. Quare ⁊c̄.

¶ Capitulū. lxxxvij. ostēdit naturā carniū cerui capreoli ⁊ dāne cum earum iuuamentis ⁊ nocumētis.

Caro ceruina a quibusdam nouis medicis cōmēdat̄ in aliqb⁹ eorū cōsilijs: de qb⁹ nō possum nō admirari ꝙ approbare audeant qđ sapiētes antiq̄ vitupauerūt. Si eñ legissent

priscorū opera vel vidissent nō ita facile q̄d
asserūt: enunciassent. Nōne scripsit Alman⸗
sor in. c. ix. tertij hec verba. Hircorum silue⸗
striū caro grossior est τ melācolie ꝓpīquior.
Ceruina similiter caro atqꝫ onogarina eadē
operanẗ. Et subdit. Oēs carnes iste sangui⸗
nem generāt melācolicū. Et idem Rasis in
xxiij. continentis. c. ccccccciij. sic quoqꝫ ait.
Caro aīaliū senescētiū est difficilis digestio⸗
nis τ mali nutrimenti: τ caro ceruina nō est
minor his. s. ouina: vaccina: τ leporina: ī ma
litia sanguinis τ difficilis digestiōis. Et in⸗
fra dixit. Caro caprina minus nutrit q̄ꝫ ca⸗
ro vaccina τ difficilioris digestiōis est ea ca
ro ceruina: τ post eam in siccitate caro capre
siluestris existit. τ post aliqua subiūxit. caro
ceruina generat sanguinē melancolicū τ est
difficilis digestionis τ iuuat ad digerēdum
ipsam laborāte comestionē eius τ lotio post
laborē τ post eā vtatur motu modico: vt se⸗
deat in stomacho: deīde dormiat sup latus
sinistrū τc. Idē etiā sensit Haliabas in. v.
Theorice cū dixit. Siluestriū caro oīm ma⸗
la est sanguinē eñ generat grossum melāco⸗
licūqꝫ: τ q̄ minus mala ē: capreolina: postq̄ꝫ
est leporis caro ceruorū ꝟo τ asinorū silue⸗
striū arietumqꝫ montanorū oīs mala est τc.
Que fuit Gal. sententia in libro de subtiliā⸗
te dieta. c. viij. dicentis. Prope asinos sunt
cerui vnde ab eorū esu abstinēdū est. Et hu
ius dicti rationē assignat in tertio de alimē
tis. c. j. cū ait. Mali aūt chimi his nihil mi⸗
nus est τ que ceruorꝫ τ dura τ indigestibilis
τc. Quā ob rem q̄ carnes ceruorꝫ mādūcare
voluerit his que dicimus nō obediēdo expe
ctent quod eis promittit Auicē. in scđo ca⸗
nonis. c. cxlvj. cuꝫ dixit. Caro vaccina τ cer⸗
uorū τ hircorū siluestriū τ magnarū auium
faciunt euenire febres quartanas. cū quo cō
uenit Isaac in prima doc. cū inq̄t. Ceruina
caro melācolica est: τ dura ad digerendū: sꝫ
tamen diuersa est ſm etates τ cōplexiones
eius: sunt eñ lactētes ceteris laudabiliores
τ vtiliores: secūdo adolescētes. Iuuenes ꝟo
sūt his duriores: decrepiti aūt oīꝫ pessimi.
Iuuenes aūt si fuerit castrati meliores erūt
qm̄ calor eorꝫ τ siccitas tēperatur. Sed quis
pōt eos sic habere nisi potētissimi q̄ in ipꝫ

viridarijs solēt ipos tenere: τ tūc pluribus
rōnibus dicēdi forēt poti⁹ domestici q̄ꝫ silue
stres. Noster aūt sermo est de his q̄ in monti
bus a venatoribus capiūtur quos seniores
ceruos esse credendū est cū minus occurrere
q̄ꝫ iuniores possint: vt ptꝫ manifeste. ¶ De
carne autē capreoli dicimus ꝙ ipsa inter ce
teras siluestres sit magis approbata: dicen⸗
te Isaac in vniuersalibus dietis. c. xiij. au⸗
ctoritate Galieni. Siluestria aīalia nō sapo⸗
rita sunt sicut domestica p̄ter capreolos qui
cū sint siluatici sunt saporosiores: τ laudabi
liores: τ nutribiliores: ex nimio eñ suo mo⸗
tu τ labore subtiliaẗ eorꝫ sanguis: corp⁹ rari⸗
ficaẗ: pori aperiunẗ: τ hūores q̄ sunt cā gra⸗
uitatis odoris dissoluuntur. Et post aliqua
subiūxit. Domestica sunt saporosiora τ nu⸗
tribiliora siluaticis exceptis capreolis. τ idē
ī lib. j. doc. sic etiā de eis scripsit. Siluestria
aīalia minus sunt boni nutrimēti ī q̄ꝫtitate
τ q̄litate q̄ꝫ domestica: nisi sola domestica ca
preolina: qꝛ ꝓpter supfluitates calorꝫ: mot⁹ τ
laboris quē assueuerūt eorꝫ naturalis tēpaẗ
frigitudo: ideoqꝫ nimio eorꝫ exercitio: sapo⸗
ris carniū τ odoris grauitas amputaẗ: adiu
toriū etiā virtuti digestiue daẗ: vt facillime
optimeqꝫ caro eorꝫ digeraẗ. Et fuit sn̄ia Ra
sis in tertio Almāsoris. c. ix. dicentis. Caro
gazel. i. capreoli inter siluestres carnes me⸗
lior habeẗ: sanguis quoqꝫ ex ea generatus
paucas efficit supfluitates q̄ cū sicc⁹ sit melā
colie attinet: ex cui⁹ dicti a calce elicere pos
sumus ꝙ τ si ipsa īter siluestres laudabilior
existat nō tñ absolute laudāda sit τ cōmēdā
da cū sanguinē satꝫ melācolicū generet quē⸗
admodū τ relique siluatice licꝫ non tātū τc.
Cū aūt voluerim⁹ ab ea hoc tale siccitatis
sue nocumētū aliqualiter remouere coque⸗
mus ipam cū oleo: vt Rasis docuit in libro
quarto suorꝫ afforismorū dicens. Melior ex
carnibus mōtanis τ absqꝫ nocumēto τ absqꝫ
vētositate caro gazellis. i. capreoli existit pa
rū tamē est sicca: cuius siccitas cū oleis hūi
dis remoueẗ τ in comestione eius virtus ac
cidit mirabilis τ prodest paralisi frigide τc.
Auicē. quoqꝫ in secūdo canonis sic de ca in
quit. Caro siluestris melior est caro gazel cū
declinatione sua ad melācoliā. Et ꝓpterea

elixabimus ipsam ꝛ cũ humidis condiemus si quãdoqꝫ cõtinget vt ad nostras man⁹ ipa ꝑueniat. ¶ De dãma ꝟo ꝛ eius carne ab antiquis nihil reperi dictũ q̃d vt opinor cõtingit: q2 cũ eiusdem sit generis cũ capreolis: vt etiã scripsit Platina loquentes de gñe species cõprehẽderũt: ideo tantũmodo dicem⁹ cũ eo ꝙ dãma cũ capreolis fere in qualitatibus cõuenit bonũ nãqꝫ alimẽtum eius caro vescentib⁹ prestat modici recrementi est: sanguinẽ tamẽ ad atrã bilem. i. ad melãcoliam quoquomodo tẽdẽtẽ efficit. Que fuit sentẽtia Rasis in. xxiij. cõtinẽtis. c. cccccccciij. dicẽtis. Caro damina generat sanguinẽ ꝓximũ sanguini melãcolico: tñ laudabilior est carne vaccina ꝛ ceruina. hec ipe. quare ꝛc.

¶ Cap. lxxxviij. determinat de carnib⁹ eritij terrestris: cameli: vrsi: ꝛ reliquorum talium animalium.

Caro eritij cuꝫ humane nature non sit similis eius nutrimentũ est pessimũ: vt inquit Ysaac in. c. xiij. dietarũ vniuersaliuꝫ. Et propterea via nutrimenti nõ accipiatur: licet quãdoqꝫ ipsam loco medicine comedam⁹ cum dicat idẽ in particulariũ libro. Caro eritij vim habet dissoluẽtem ꝛ desiccantẽ ꝛ proprie stomachũ cõfortat: vẽtrem soluit: vrinã prouocat: vtilis quoqꝫ fit eis qui elefantico morbo sunt parati. Quod etiã voluit Serapio in suo. c. cũ ait. Uirtus carnis eritij terreni desiccat ꝛ resoluit fortiter: ꝛ quando desiccat ꝛ bibitur cõfert leporis ꝛ habentibus cõplexionẽ malã corruptã dominãtẽ in corporib⁹ eoꝝ ꝛ cõfert spasmo ꝛ egritudinibus renũ ꝛ habentibus hidropisim carnosam ꝛ verum dixit quod cõferat paralisi ꝛ elefantie. Qd etiã voluit Auicen. in. xv. tertij. c. vj. cum ait. Caro eritij fortiter prouocat vrinã ꝛ mundificat ꝛc. Clarius ꝟo in secũdo canonis. c. cxxxviij. cũ inquit. Qd de eritio terreno sallitũ est cõfert elefantie ꝛ lepre ꝛ illud ꝑpter vehemẽtiã resolutionis ꝛ exiccationis. Et infra sic ait. Caro ei⁹ sallita confert paralisi ꝛ spasmo ꝛ egritudinib⁹ neruorum omnibus ꝛ elefantie. Idẽ quoqꝫ voluit Rasis in libro. xxiij. continentis. c. cccccccxc. dicens auctoritate Bimmasui. Caro eritij confert ptisi: lepre: ꝛ spasmo: ꝛ dolori renũ precipue si siccatur ꝛ bibitur. Et dixit etiã ꝙ eritius siluester mirabilis est valde ad dissoluendũ scrofulas nodulas ꝛ neruos ꝛ cinis eius valet ad mingentẽ in lecto de infantibus valde: ita ꝙ freqũes comestio ipsius generat difficultatẽ mingẽdi ꝛc. Ecce igitur ꝙ multũ facit ad medicinam: nihil ꝟo aut parũ ad nutrimẽtum. Quare ad sanitatem carnẽ eius nõ laudamus. ¶ Caro autẽ camelina q̃ calida est ꝛ siccat vt dixit Ysaac in. v. d. c. xiiij. nullã habet bonitatẽ nisi ꝙ ꝓuocat vrinã: vt retulit Auicẽ. in. ij. canonis. c. cxlvj. Uia aũt nutrimenti humorẽ generat melãcolicũ teste Rasi in. iij. Almãsoris. c. ix. dicente. Caro camelina vehementer existẽs calida melãcoliã generat. Ursina ꝟo caro est viscosissima digestioni iobediẽs: pessimũqꝫ dat nutrimẽtũ. Uñ plus ꝑtinet medicine q̃ʒ cibo: vt Ysaac dixit ĩ ꝑticularib⁹ dietis: vbi sublũxit. Leonina ceteris est calidior ꝛ grossa: grauis: difficilis digestionis: dolorẽ ꝛ torsionẽ in vẽtre generat ꝛ in vẽtositatẽ cõuertitur ꝛc. Et subdit. Postremo licet hec aĩalia vniuersaliter nõ mãducent eoꝝ tñ naturam dicamus. Dia aũt hec malũ dant nutrimentũ generantqꝫ pessimum sanguinẽ. Asinus eñ difficile digeritur: stomacho nocet ꝛ vomitũ facit. Cetera autem animalia similiter agunt asinus tamen subtilioris est nutrimẽti ꝛ carnis q̃ʒ equus. Equ⁹ aũt subtiliorem camelo: nullus aũt est ceteris deterior. hec ipse. Et hoc sensit Gal'. in libro de subtiliante dieta. c. viij. dicens. Equos aũt ꝛ asinos: asinus oib⁹ cõcedẽdũ est comedere sicut leopardus ꝛ vrsus ꝛ leões feralib⁹ hoĩb⁹. Nos ego patres imitabor nullũ ampliorẽ de his faciendo sermonem inutiliter cũ he ꝛ similes carnes non solum a medicis: verumetiã ab omnibus iuremerito sint pretermisse sicut ꝛ reprobate.

¶ Cap. lxxxix. comparat volatilium ad ambulantium ꝛ quadrupedũ carnes oñdẽdo q̃ laudabiliores earum: ꝛ demũ nonnulla circa volatilia obseruanda.

De cõparatione carnium quadrupe. ⁊ volati.

Expleta determinatiõe carniũ ambulãtium: reliquũ est vt de carne volatiliũ aĩalium ⁊ primo domesticoꝝ deinde silue striũ vsitatoꝝ aliqua nõ inutilia scribamus vt bona ⁊ cõpleta fieri possit electio carnium ad sanitatẽ conseruandã. vñ primo intelligendũ est ꝙ si voluerim⁹ cõparare carnes volatiliũ ad carnes ꝓcedẽtium q̃drupedũ habebim⁹ dicere cũ Isaac in vniuersalibus dietis. c. xvj. sic scribẽte. Volatilia vniuersaliter ad ambulãtia cõparata minora faciũt nutrimẽta: ad digerẽdũ tñ subtiliora ⁊ faciliora. Qḋ in pticularib⁹ etiã replicauit cũ dixit volatilia vir subtiliora ⁊ leuiora oib⁹ carnẽ hñtib⁹ existũt: sunt etiã digestibiliora oĩbus aĩalibus ambulãtib⁹: minus tamẽ sunt nutribilia. Qḋ etiã sensit Rasis in libro. xxiij. continẽtis. c. ccccccciij. dicens. Caro auiũ est modici nutrimẽti: velocis digestiõis: adhibita relatiõe ad alia aĩalia. Et infra subiũxit. Caro auiũ gñaliter est vehemẽtioris siccitatis q̃ caro oĩm animaliũ. Et iterũ magis in ꝓcessu addidit. Caro auiũ leuior est carne alia aĩaliũ. Et Haliabas i. v. theorice. c. xxiij. sic quoq̨ dixit. Auiuꝫ caro oĩm velocioris est digestionis q̃ q̃drupedũ ⁊ subtilior cibus ⁊c̃. Que fuit Gal. sñia in libro de dissolutiõe continua dicẽtis. Et caro auiũ oĩm velocius digerit q̃ q̃drupedũ. ⁊ in iij. alimẽtorũ. c. xviij. inq̇t. Gen⁹ oĩm volatiliũ auiũ paucioris est nutrimenti si cõpet generi peditantiũ: ⁊ maxime porcoꝝ quoꝝ carne nullius aĩaliũ maioris nutrimẽti sumere habebis. Digestibilior tamen est caro volatiliũ aĩaliũ ⁊ maxime pdicũ frangeliniq̨ ⁊ colũbe gallineq̨ ⁊ galli turdoꝝ etiã ⁊ merulorũ ⁊ paruorũ passerũ ⁊c̃. Cuius q̇dẽ rõ videtur hec eẽ: qm̃ caro auiũ oĩno est siccior carne quadrupedum: teste Auicẽ. in. ij. canonis c. cxlvj. Et ꝙ ita sit declarauit ipse ibidẽ: ſꝫ infra dixisset. Carnes auium assate ⁊ nõ assate constringunt ventrem ⁊ proprie alcubugi ⁊ atheagi ⁊c̃. Que fuit Hipocratis sententia vt dixit Isaac in. c. xvj. dietarũ vniuersaliũ vbi ait. volatiliũ leuiores sunt carnes q̃ ambulantium ⁊ minus humide leuiores quoq̨ ⁊ minus humide carnes perdicum turturuꝫ ⁊ starnoꝝ. Et ideo huiusmodi aues nõ sunt laudabiles nisi pigues sint sicut ille que naturaliter sunt humide non cõmẽdantur pingues sed macrei. vt idem asserit ibidẽ dicẽs. Que volatiliũ naturaliter sunt humide laudabilior est macies q̃ crassities: q2 macies suam multã aufert humiditatẽ ⁊ suã temperat cõplexionẽ. Que aũt naturaliter sunt sicciora: crassa macris sunt meliora. Hoc igit̃ preceptũ non modo tanq̃ vtile sed sicuti necessariũ ad sanitatis custodiã ẽ obseruãdũ. Si quis autẽ quereret cõparatis volatilib⁹ domesticis ⁊ siluaticis adinuicẽ que sint meliora. Ad hoc respondebimus ſm Isaac determinationẽ in dietis particularib⁹ sic scribentis. Siluestria volatilia minus domesticis sunt hũida ⁊ tenuiorẽ habẽt carnẽ: sunt etiã faciliora digestioni cã raritatis carniuꝫ ⁊ vicinitate ⁊ subtilitate sui aeris ⁊ siccitate. Necesse est ergo vt cõtraria hoꝝ habeant domestica: sed tñ domestica plus nutriunt ⁊ sunt tẽperatiora atq̨ laudabiliorẽ sanguinẽ generantia ꝑ sui humiditate laborisq̨ tẽperie porro domesticis cãpos inhabitãtia sũt meliora: comedentib⁹ in casula ꝑ sui motu. Et quia escaꝫ suscipiunt que nature sufficit ⁊c̃. hec ipse. Et istud etiam vltimũ dictum est pro regula semper obseruandum: scilicet ꝙ domestica animalia inexercitata in causula studiose impinguata non conueniant ad sanorum comestionem ⁊ precipue si naturaliter fuerit humida vt anates ⁊ huiusmodi. Si tamen naturaliter sicca forent impinguãda sunt vt iussit Isaac in. c. xvj. dietarum vniuersalium dicens. Que volatilium cõplexionis sicce sunt nõ sũt accipiẽda nisi domi nutrita ⁊ incrassata fuerint: neq̨ illa que calida sunt nimis sicut turtures perdices ⁊ huiusmodi. obseruandũ est ꝑterea qḋ volatilia in suo genere non sint multũ natiuitati ꝓpinq̃ nec etiã vetera sed crescẽtia: aut in etate iuuẽtutis constituta: ⁊ presertim si humida sint naturaliter. Si ꝟo sicca anteq̃ ad iuuentutem perueniant sunt occidenda: ⁊ tunc manducãda dicente Isaac in. c. xiiij. libri supius allegati. Oĩa aĩalia volatilia vel ambulantia dũ sũt crescẽtia carne sũt laudabiliora q̃ q̃ iã sunt declinata. Media ꝟo iter hec duo

extrema laudabilia sunt vel illaudabilia ƒm extremum ad qđ sunt magis pẽdentia. Po stremo ꝑ regula maxime necessaria ad sanitatẽ est aduertẽdũ ꝙ volatilia statim postꝗ̃ occisa fuerint nõ coquẽda sunt ⁊ ꝓcipue que carnes duras habuerint ⁊ siluatice fuerint: teste Ysaac in.c.xix.d.v. sic dicente. Carnes siluatice nõ sunt coquinãde post occisionẽ: sꝫ vna die vel pluribꝫ dimittẽde sunt vt tenere fiãt. Et infra tp̃s limitauit dicẽs. Si hiems fuerit carnes ante vnã diẽ sint occise hesternũ eñ facilꝰ digestibile est recẽte. Estate vo sufficit extincta mane fuisse caro q̃ comedi debet circa occasum solis. ⁊ in.xvj.c. earũdẽ iterũ ait. Uolatilia postꝗ̃ sunt occisa ꝑ diẽ ⁊ noctẽ dimittanꝛ vt carnes molianꝛ ⁊ preser tim aquatica ⁊ similias duras carnes habẽtia. Que aũt tenera sunt vt pulli gallinacei ⁊ hmõi nõ tantũ temporis requirũt vt patet.

¶ Cap. xc. ostendit naturã et bonitates carnis gallinacee ⁊ caponũ vel castratoꝝ suoꝝ.

Initiũ sermonis de carne volatiliũ a gallina videtur rationabiliter esse inchoandũ cũ caro eiꝰ sit leuioꝛ vel melioꝛ vt alia textus habet littera: oĩ altera carne auium: vt dixit Rasis in.xxiij. cõtinẽtis.c.ccccccclj. Dicamus igiꝛ primo de ipsa ⁊ eius carne cũ Auenzoar ĩ libro.j. sui teisir trac.ix.c.vij. dicente. Pullos gallinaceos paruos absolute ceteris carnibꝰ laudabilio rẽs esse dicimus. Et in lib.ij. eiusdẽ trac.iij. c.iij. sic inquit. De melioribus cibis est gallinã in tafea. Et Haliabas in.v. theorice.c. xxiij. de ipsa sic scripsit. Omnium auiũ caro laudabilioꝛ excellẽtioꝛꝙ ⁊ velocioris digestionis gallinarũ est caro ⁊ pulloꝝ eaꝝ. Qđ etiã voluit Ysaac cũ in libro dietarũ vniuer saliũ.c.xvj. sic ait. Caro galline ⁊ galli. s. iuuenis est tẽperata ⁊ ꝑpterea pulli gallinaꝝ leuioris sunt digestiõis ceteris domesticis volatilibꝰ ⁊ laudabilẽ generãt sanguinẽ: appetitũ cõfortãt: ⁊ oĩbꝰ naturis sunt cõuenientes vt idem dixit in particularibus. Et ĩfra subdit. Et laudabiliores sunt pulli masculi canere incipientes ⁊ intẽperata pinguedine existẽtes. Hoc quoꝙ sensit Princeps in.ij. canonis.c.ccxclij. sic dicẽs inquit. Ruffus galloꝝ melioꝛ est ille q̃ nõ cãtat adhuc: ⁊ gallinarum melioꝛ est que nondũ parit oua. Et postpauca subiũxit. Caro gallinarũ q̃ sunt pulle in intellectu augmentum efficit. a quo sumpsisse videꝛ Auerrois qđ scripsit in.v. colliget dicẽs. Melioꝛ caro ex volatilibꝰ est caro galline iuuenis sane ⁊ pinguis ⁊ habet mirabilẽ proprietatẽ in tẽperando cõplexionem: ⁊ ꝑpterea brodiũ suũ est optima medicina leprosis: ⁊ dicitur ꝙ cerebrum galline augmẽtat substantiã nr̃i cerebri ⁊ acuit ingeniũ. Qđ etiã Rasis sensisse videꝛ in.iiij. lib. suoꝝ affoꝛismoꝝ cũ inquit. Pulli gallinarũ tẽperati digerũtur velociter visui cõuenientes: sperma augmentãtes ⁊ sanguinẽ. Etharus eñ philosophus dixit ꝙ habẽt virtutẽ calorẽ innatuꝫ vigorãdi. ⁊ infra subiũxit di. Galline que nimiũ nõ sunt antique nec nimiũ pingues mirabilis cibꝰ existũt ⁊ temperatiores sunt aliis carnibꝰ ⁊ pullis approximãt: nõ sunt tñ ita laudabiles: qm̃ Ysaac in p.d. sic ait. Gallina minus pullis est humida: ⁊ propterea ad pulloꝝ cõparationẽ digestioni est difficilis tamẽ bene digesta pluris erit nutrimenti. Et subdit. ꝙ si de ea simplex ius conficiatur erit melioꝛ: quia ad aqua aliquid humiditatis acquirit. Unde stomachi est cõfortatiuum ⁊ multum dat nutrimentum ⁊c̃. Qđ aũt galliua pullis sit minus humida dat de hoc tale signum in libro dietaꝝ vniuersaliũ dicẽs. Qꝛ gallina naturaliter siccioꝛ est q̃ pulli: cõtraria pullis agit: qꝛ pulli vẽtrem humectãt gallina vo aliquã tuluꝫ stringit. Quapropter elixate magis q̃ assate galline sunt comedende. Quid aũt de caponibꝰ dicẽdũ sit hoc est ꝙ ip̃i plus q̃ pulli ⁊ galline cõmẽdanꝛ cum dicat Ysaac loco superius allegato. Gallus caponatus plus est laudãdus: qꝛ complexio sua in quattuoꝛ qualitatibus est tẽperata ⁊ inde nutribilioꝛ ⁊ coitus augmentatioꝛ. In libro vo.p.d. sic etiã ait. Uolatilia castrata oĩbus aĩalibus ambulãtibꝰ sunt vtilioꝛa: necnõ galli castrati oĩbus volatilibus cõueniẽtioꝛes: laudabilius eñ nutrimentũ ⁊ perfectũ generãt sanguinem. De gallinis vo crastratis nihil ex

preſſum ab antiquis vſqꝫ modo reperi. Sed tantũmodo a Michaele ſcꝫ viro ſingulari q̇ ſic de ipſis ſcripſit. Febriẽtibus magis competunt galline caſtrate iuuenes: nec miretur quiſpiã de caſtratura earum: nã de ipſis habeo ĩ domo ꝛ ſine dubio caro earũ eſt albior ꝛ melior ꝛ frãgibilior ꝛ ſtatim fere decoquũtur ꝛ tenere fiũt ꝛ eſui delectabiliſſime: rẽqꝫ iſtam vt expertã ſcribo. hec ipe. Qđ eſt verũ poſſibileqꝫ qđ ipſe dixit apparet per verba Gal. in primo de ſpermare. c. iiij. que in hoc loco ad cõfirmationẽ predicte opiniõis ꝛ experientie voluimus annotare vt circa id qđ dictũ eſt nullus dubitet aliquo modo. dixit enĩ Gal. ibidẽ poſtq̃ꝫ de caſtratis maſculoꝝ verba fecerat ſubiũxit. Ita aũt ꝛ ſi feminini aĩalis teſticulos abſcidas neqꝫ laſciuit vnq̃ꝫ neqꝫ adheret maſculo gr̃a cõicationis venereoꝝ ꝛ ꝑdit vt vtiqꝫ dicat quis femineitatẽ: femininos nãqꝫ poros abſcindit qui apud nos nõ ſolũ in aſia ſed in ſuperlactẽtibus gẽtibus vſqꝫ in capadociã ꝛ fiũt oẽs ſimiliter caſtratis maſculis ſufficiẽter bone ꝛ pigues ꝛ delectabiliorẽ carnẽ habẽt alijs feminis ſicut maſculi alijs maſculis ꝛc̃. hec Gal. vbi ſupra. Et quãuis textus noſter nõ dicat de q̇bus aĩalibus Gal. intẽdat attamẽ de gallinis caponatis ſonare videt̃. De carne aũt galli tanq̃ꝫ de minus bona dicẽdum eſt. Poſtremo cũ Iſaac in libro de. p. d. ſic ſcribẽte. Galli iuuenes ſunt duriores ad digerendũ minoriſqꝫ humiditatis q̃ꝫ galline: decrepiti aũt iuuenib⁹ licet mollioris ꝛ tenerioris ſint carnis: tardi tñ ſunt digeſtiõi. In li. aũt vniuerſaliũ. c. xvj. ſic inquit. Gallus qꝛ nature calidioris eſt gallina atqꝫ pullis quãdã ſalſitudinẽ inciſiuã caro ſua acquirit. Unde ſit ſolubilis ſi vetus ſit ꝛ decrepitus. ide Gal. inquit. Galli veteres ꝛ decrepiti cũ ſale fortiter cocti ꝛ cimino ꝛ aneto ꝛ porris ꝛ feminne croci hortulani humores flegmaticos deponũt ꝛ colice proſunt ꝛ dolorẽ ſtomachi de ventoſitate groſſa inflatiua mitigãt. Hoc quoqꝫ dixerũt Auicẽ. Serapio ꝛ reliqui oẽs dicentes vno ore: ꝙ galli ad medicinã valẽt ꝛ nõ ad nutrimentum. Et proterea cõcludamus cum Raſi in. iiij. lib. ſuorũ afforiſmoꝝ ſic ſcribẽte. Galli veteres digeſtioni nõ ſunt cõuenientes quia humiditate ſunt priuati ꝛ qꝛ nitroſitas que in eis exiſtit putredinẽ generat ꝛ in fine ſuperaddidit ꝛ melius eſt vt dimittantur ꝛ ita faciam⁹ poſtq̃ꝫ nomẽ pulli perdidere.

¶ Capitulum. xcj. oſtendit naturam carniũ anatis ꝛ anſeris declarãdo que partes ipſarum ſint eligende.

Anas calidior eſt oĩbus auibus domeſticis: ꝛ dicũt quidam ꝙ ipa calefacit infrigidatũ ꝛ facit calefactũ poſſidere febrẽ: teſte principe ĩ. ij. cañ. trac. ij. c. xlij. Et infra dixit. Ei⁹ caro tardat̃ ĩ ſtomacho ꝛ eſt grauis ꝛ ꝓprie caro anſeris: ſed leui⁹ qđ eſt in ipſa ſunt ale: cũ aũt digerit̃ caro harũ auiũ eſt nutribilior oĩbus carnib⁹ auiũ. Et hoc eſt quod dixit etiã Serapio ĩ. c. de Bat auctoritate Gal. Caro anatis eſt calida multũ: nã ego comedi ex ipa ꝛ calefecit me: ꝛ dedi ex ea calefacto ꝛ calefecit ipſum. ꝛ auctoritate Abẽmeſuai ſubiũxit. Caro anatis habet multã humiditatẽ ꝛ eſt grauis digeſtiõi ſed clarificat colorẽ ꝛ vocem ꝛ impinguat ꝛ augmentũ facit in ſpermate ꝛ aufert vẽtoſitates: ꝛ quia mollis eſt ꝛ vnctuoſa grauis eſt ſtomacho ꝛ fortificat corpus ꝛc̃. Et cã p̃dictoꝝ eſt: qꝛ in carne anatũ dñat̃ humiditas: vt di. Iſaac ĩ vniuerſalib⁹. d. c. xvj. Et ĩ particularib⁹ etiã cũ ait. humidior eſt ceteris anſer: anas: ſtructio ꝛ p̃cipue ſi in caſula nutriti fuerint idcirco ſunt groſſi duriqꝫ ad digerendũ ꝛ maxime ſi eoꝝ paſcua ſint in lacub⁹ ꝛ ſimilibus locis. Qđ teſtat̃ ſui odoris grauitas ac horribilitas ſaporis. Et propterea anas: anſer: ſtructio ꝛ ſimilia ſtomacho ſunt nociua: grauãt enĩ ꝛ putrefaciũt eũ ꝓpter ſue humiditatis ſuperfluitatẽ ſuiqꝫ labilitatẽ: ſꝫ eoꝝ ale diſſimiles ſunt eis: faciles nãqꝫ ſunt ad digerendũ ꝛ longinque a corruptione ꝓ ſui laboris motuſqꝫ nimietate: propter hoc ergo nihil ex eis eſt comedẽdum preter alas ꝛ collum: reliquarũ ꝟo partium caro ipſius anatis eſt groſſi nutrimẽti licet multi ꝛ mali chimi: vt dixit Auicẽ. ĩ. iij. j. doc. ij. c. vij. Et hoc etiam voluit Almãſor in lib. iij. c. ix. di-

cens. Anatis caro plures efficit superfluita
tes ꝛ plus facit fastidire ꝛ maioris est calidi
tatis ꝙ colūbi nō tamē plus nutrit ꝙ caro
gallinacea. Et idē in libro.xxiij.cōtinētis.c.
ccccccciij.sic etiā inquit. Caro anatis ꝛ stru-
ctionis supabundātis supfluitatis est ꝛ dif-
ficilis digestionis ale tñ ipsaꝝ nō min⁹ sunt
bone ꝙ ale aliarū auiū puarū. Et infra dixit
auctoritate Tabri. Caro anatis est melior
alia carne auiū. ꝛ postea subdit. Caro anati
pxima est carni ouine in hūiditate:tamē cali
dior est ꝛ auget carnē ꝛ ipinguat. A quo pn
ceps videt accepisse cū ait i.ij.canoñ.c.xlvj.
Caro qdez anatis est plurimi nutrimēti: nō
tñ existit in bonitate nutrimēti gallinaruz ꝛ
similiū ꝛ vētres earū sunt suaues ꝛ epata ipa
rū sunt bona suauia in cibo ꝛ boni hūoris.
Et preter hoc pprietatē habēt puandi fluxū
ex debilitate epatis accidētē: vt inqt Rasis
in libro.iiij.suorū afforismoꝝ. Et quia dixit
Auicē.in loco allegato ꝙ caro anatis est ve
hemētis humiditatis ꝛ ppinqua in hoc car
ni ouine ideo in veru dz assari ꝛ cū sale cōdi
ri:vt sua vehemēs humiditas exiccet: vt su
pra etiā de modo coquēdi pingues carnes
dicebamus. De carne autē anserū nihil repe
ri in speciali ab antiquis determinatū nisi il
lud Auicē.in.ij.canonis.c.vbi supra dicen-
tis. Caro magnarū auiū ꝛ anserū ꝛ miluorū
est grossa ꝛ propterea est tarde ꝛ difficilis di
gestionis: ꝛ ppter humiditatē earū supfluā
sunt febris generatiue vt aliqui dicūt ex mo
dernis:pro qbus facit Haliabas in.v.theo
rice.c.xxiij.dicens. Anatis ꝛ anseris carnes
plurime sunt humiditatis ꝛ caloris. Et earū
nutrimētū malū ꝛ est multarū supfluitatum
cito febres generans. Et que earū iuuenes
sunt carnē habent laudabiliorē ꝙ parue. Et
ideo iuuenes ex eis eligantur ꝛ assentur ꝛ de
ipsis solummodo alas mādu cemus dicente
Gal.in libro de euchimia ꝛ cachochimia.c.
iiij. Optime sunt gallinarū ꝛ anserū ale: sed
alie partes anseris dure sunt ꝛ indigestibiles
ꝛ superfluice: ꝛ propterea dixit idem in li-
bro de subtiliante dieta.c.viij. Ab occidis ꝛ
anseribus ꝛ magis structionibus ꝛ ab oib⁹
similibus abstinere oportet eum cui cure est
subtiliante dieta vti:vniuersa eñ hec.s.pter
alas superfluicā habent carnē ꝛc. Quare ex
hortamur quiescētes ꝛ debilē habentes di-
gestiuam:vt eis nō vtātur. Reliquos autez
non prohibemus ab eorū comestione si tātū-
modo alas vt diximus manducauerint:ꝛ nō
oīm sed iuuenū ꝛ mediocriter pinguiū. Ab
esu autē veterū ꝛ sallitarum oēs abstinere
consulimus relinquēdo eas perfidis iudeis
qui continue fere vescunt eis ꝛ inde fit pro
magna ex parte ꝙ melācolici sint: mali colo
ris:nigri ꝛ plumbei ꝛ peruersoꝝ morū q̄ pro
ueniūt ex prauis humoribus generatis a ta
libus cibis grossis ꝛ illaudabilibus quales
sunt anseres salliti ꝛ hmōi.quare ꝛc.

¶ Cap.xcij.ostendit naturā ꝛ vtilitates car
nis pullorum columbarum ꝛ nocumēta car
nis eorum iuuenum.

Alia columbarum quedā silue
stres:ꝛ qdaz domestice existūt.
Et domesticaꝝ quedā nutriū-
tur in domo ꝛ he a vulgarib⁹
subterranee dicūtur eo quod
nidos suos in terra faciant:ꝛ alique in tur-
ribus siue in colūbarijs nidificant:de quib⁹
tantūmodo sermonem facere decreuimus:ꝛ
nihil aliud de siluestribus dicentes nisi qd
de eis ait Gal.in libro de subtiliante dieta
cum inquit in.c.viij.illius. Columba enim
siluestris cum eo ꝙ duriorem habet colum-
bis.s.domesticis ꝛ turturibus ꝛ perdicibus
carnem:digestibilis est ꝛ superfluica. Et pro
pterea carnes earū nō comedemus sed poti⁹
ancipitribus:vt fieri solet porrigemus. Et
de domesticis iam dictis solūmodo dicem⁹
ꝙ licet carnes pullorum colūbe subtiliores
sint ꝙ anatū ꝛ ad digerendum faciliores ex
paruitate humiditatis sue ꝛ teneritatē car-
nis respectu.s.carnis anatū vt scripsit Isaac
in.c.xvj.v.d. Tamen in se ꝛ non anatibus cō
parati pulli colūbini ꝛ precipue si in casula
nutriti fuerint sunt superflue humiditatis ꝛ
idcirco grossi sunt ꝛ duri ad digerendum vt
idez ait in particularibus.c.de volatilibus.
ꝛ post aliqua subdit. Pulli colūbini calidi
sunt ꝛ in complexione humidi quāobrem
grossum dant nutrimētū:quod testatur gra

uitas ad volandum: sed volare inchoantes amittunt illam grauitatem: fitqꝫ eorũ caro leuior: ⁊ ad digerẽdũ acceptabilior: est etiã conueniens flegmaticam habentibus cõplexionem: inconueniens vero colericis naturã ⁊ humidis ⁊ calidis. Hoc etiam voluit Auicen. in. ij. canonis. c. cxxxiiij. dicens. In pullis colũbarum qui volare non possunt est caliditas ⁊ humiditas superflua. sed ille q̃ volant sunt leuiores. Et ĩfra inquit. In pullis est grossitudo ꝓpter humiditatem sup̃fluã. Et ideo volãtes sunt leuioris digestionis ⁊ melioris hũoris q̃ꝫ pulli. Que vidẽtur fuisse verba Rasis in. xxj. continentis. c. ccxxvij. auctoritate Mesue dicẽtis. Pulli colũbini habent hũiditatẽ ⁊ caliditatem superfluaꝫ ⁊ hac de causa sunt grosse substãtie: ⁊ incipiẽtes volare sunt leuis ⁊ laudabilis nutrimẽti. Et calefacti debent ipsos comedere cũ acreste aqua coriãdro ⁊ medulla citrulli. Et in libro. xxiij. eiusdem. c. ccccccciij. sic de eis inquit. Dantur pulli colũbaruꝫ in cibo illius cuius corpus euacuatuꝫ fuerat de sanguine aut infrigidatuꝫ ex longo morbo. Et iterũ dixit ꝙ caro eorum est bona renibus: auget sperma ⁊ sanguinem. Quos imitatus Auerrois in. v. colliget sic ait. Pulli colũbarũ habent humiditatem superfluã: ⁊ significat super hoc grauitas suoꝝ motuũ: sicut significat calor eorũ actualis ⁊ velocitas digestionis in stomachis eorũ super ipsorũ caloreꝫ. Quod cũ ita sit quid mirũ si pulli colũbini vehementis sint caliditatis ⁊ sanguinẽ generẽt inflãmatũ: ⁊ cito febrire faciant: vt inq̃t Almansor in. iij. c. x. Et Isaac in libro dietarũ vniuersaliũ. c. xvj. cum ait. Pulli columbarum ex multo suo calore sanguinẽ incendũt maxime siluatici q: calidiores sunt ⁊ minus humidi: vnde facile in intensionem conuertuntur ⁊ in gn̄a colerica: ideoqꝫ antiqui cũ frigidis precipiũt dari: sicut cũ aceto vue acerbe: pomi citrini: portulaca: lactuca: coriãdro: scariola ⁊ similibus. Sic ergo ipsos p̃pabimus ⁊ presertim cũ dederim⁹ eos calidas habentibus cõplexiones: sicut etiã cũ predictis iussit Auicẽ. in. ij. canonis. c. superius allegato dicens. Et oportet quidem vt calefacti comedant eos cuꝫ acresta ⁊ coriandro ⁊ medulla citrulli: quod accepit a Rasi vbi supra. Et q: pulli iam dicti ⁊ p̃cipue illi qui in casula nutriti: ⁊ qui in domo domestici tenẽtur grossi ⁊ inexrcitati ⁊ pleni sup̃fluitatibus existũt: in quorũ carne dominat̃ hũiditas: teste Isaac vbi supra. iõ reliq̃s sũt peiores. Et fuit Gal. sentẽtia in libro de subtiliante dieta. c. viij. dicẽtis. Et colũbe que in turribus meliores sunt eis que ẜm domos. Et subdit. Et vniuersaliter oia que exercitãtur non exercitatis: ⁊ que sicciorib⁹ cibis vtũtur eis q̃ hũidioribus: ⁊ q̃ purũ ⁊ subtilem aerẽ respirãt meliora sunt cõtrarijs. De his igitur qui in domo nascũtur maxime verificatũ est quod dixit Rasis vbi supra auctoritate Mesue in libro stomachi dicẽtis. Pulli colũbini sunt graues stomacho ⁊ tarde digestionis. qđ etiam infra subiunxit dicẽs auctoritate Bimmasui. Caro colũbarũ est calidior alia carne auiũ cũ difficultate digestionis ipsius: ⁊ sup̃abũdantia generationis sanguinis ⁊ hũiditatis: ⁊ ꝓpterea ipsa inducit ad squinãtiã cito: ⁊ ob cãm comestiõis ipi⁹ mortuus fuit quidã Cassifa nomie q̃ ĩ vno die comederat de ipsa assa ter vt ait Gal. inquit ip̃e. De eis quoqꝫ scripsit Haliabas in v. theorice. c. xxiij. dicens. Colũbarum pulli carnẽ habẽt malã multeqꝫ hũiditatis quiqꝫ ex eis generatur sanguis plurimũ calid⁹ est ⁊ hũidus cite putrefactionis: morbos generãs sanguineos. Qui aũt iã volare incipiũt minorũ sunt sup̃fluitatũ ꝓsũtqꝫ tm̃ his quorũ cõplexiões calefaciẽde sũt. idẽ quoqꝫ sensit Pricẽps in. xiij. tertij. c. xxxiij. dicẽs. Corpora pullorũ colũbinoꝝ sunt tarde digestionis ⁊ longe more in stomacho: qđ nõ nisi ex sup̃flua sue carnis hũiditate cõtingit. Et ꝓpterea reprobãt̃ mag' domestici grossi ⁊ subterranei q̃ꝫ alij. Et iõ aut oino dimittẽdi sũt aut sue sup̃flue hũiditati ẽ obuiãdũ assando ip̃os ⁊ desiccando ⁊ preparãdo eos cum frigidis ⁊ siccis vt supra diximus. Pulli vero siluestrium aut turricenorum nõ multum pinguium possint securius elixari. Hoc itaqꝫ tanq̃ꝫ vtile ⁊ necessariuꝫ ad sanitatem obseruetur p̃mo: deinde memorandũ ⁊ obseruandũ est scđo vt capita ipsoruꝫ abscindãtur cũ eos interficimus: quoniam habẽt ꝓprietatẽ

egritudinē capitis cronicam generādi: teste
Rasi in quarto suoꝝ affoꝛismoꝝ. ideo faciē
dū est qđ ipse iussit ibidem dicēs. Quare ca-
pita eoꝝ cuꝫ interficiunt auferri debēt vt eo
rū malitia repꝛimatur. qđ etiam voluit Auē
zoar in libꝛo sui teisir trac. ix. c. x. cū inquit.
Et ciba eos colūbis siluestrib⁹ id est turrice
nis quoꝝ capita ꝛ colla sint abscissa. Et in li
bꝛo. ij. eiusdem trac. vij. c. xvij. dixit. Cogno-
scas ꝙ in capitibus colūbaꝝ inest ꝓꝛietas
pessima in faciēdo doloꝛē capitis. Et ꝓpter
hoc eijciēda sunt capita ꝛ colla ipsoꝝ inquit
ipse. His ergo modis electi ꝛ ꝑparati pulli
colūbarū: vt Rasis ait vbi supꝛa: erit cibus
mirabilis ad caliditatem declinās. Et phi-
losophi dixerūt ꝙ in eis est virt⁹ mirabilis
ꝛ pꝛeceperūt ꝙ hi qui parum habent sangui
nis: ꝛ quibus deficiūt virtutes ꝛ caloꝛ inna
tus: debēt eos comedere: ꝛ ex ꝓꝛietate sua
doloꝛi renū cōferunt ꝛ sanguinem colāt coꝛ-
ruptū: ꝛ he due res sunt mirabiles. hec ipse.
Iuuenes autem columbas nullo pacto co-
medemus sue superflue caliditatis ratione:
cum dicat Isaac in. c. xvj. dietarum vniuer-
salium. Caro passerū ꝛ iuuenum colūbaruꝫ
calida est ꝛ sicca coꝛrumpēs stomachū ꝛ a tē
peramento longa est. Et in particularibus
d. Colūbi in iuuētute manentes vel trahen-
tes eam dure sunt digestiōis: ꝛ illaudabile
faciunt nutrimentū ꝛ plurimi nocumenti ge
neratiuū. Iuuenes itaqꝫ sicut tenellos ꝛ im-
pennatos nondum volare potentes fugie-
mus dimittemusqꝫ.

¶ Cap. xciij. ostendit naturam carnis pauo
num ꝛ nutrimentū eius illaudabile foꝛe.

Pauonū carnes calide sunt et
hūide circa scđm: vt dicūt mo
derni: ꝛ melācolici sanguinis
generatiue et difficilis dige-
stionis: neqꝫ sunt accipiēde ni
si domui nutriti sint: dixit Isaac i libꝛo vni
uersaliū dietarū. c. xvj. Qui licet sint nutribi
lioꝛes anatib⁹: vt idē ait eo in loco: reliquis
tñ auib⁹ duriores ꝛ grauioꝛes sunt sicut etiā
grues: vñ nō opoꝛtet māducare eos in estate
nisi moꝛtuos vno die: i hieme ꝟo postqꝫ oc-
cisi fuerit duob⁹ vel trib⁹ diebus māserint:
sicqꝫ māducent vt caro eoꝝ fiat tenera īquit
idē in particularibus. Et hec res est necessa
ria: qm̄ caro pauonis est durioꝛ ꝛ difficile di
gestibilis: vt ait Galie. in. iij. de alimentis. c.
xviij. Et in lib. de dissolutiōe cōtinua. Et ꝙ
pei⁹ est nutrimētū eoꝝ est malū cū dicat Ra
sis in lib. xxij. cōtinētis. c. cccclxxxvij. aucto-
ritate Bimmasui. Pauo ē male cōplexiōis
ꝛ tarde digestiōis. ꝛ Haliabas i. v. theoꝛice.
c. xxiij. Postqꝫ de quibusdā aīalib⁹ aq̄ticis
quoꝝ caro est illaudabilis: locut⁹ fuerat sub
iunxit Gruis caro oīb⁹ his durioꝛ est ꝛ dige
stioni difficilioꝛ: eodē modo ꝛ pauonū caro.
Opoꝛtet aūt oēs has dimittere carnes duo-
bus aut trib⁹ dieb⁹ postqꝫ interfecte sunt pe
dibusqꝫ auiū lapides alliges ꝛ suspēdas vt
eaꝝ tenerescat caro: sic ꝛ in oīb⁹ opoꝛtet quo
rum est dura caro facere auib⁹ ꝛ quadrupe-
dibus vt earū duriciei pellat nocumentum.
Ex q̄bus satis apparet qđ caro pauonū re-
pꝛobat simł cū his q̄s dixim⁹. Quapꝛopter
Pꝛinceps in. ij. canonū. c. cxlvj. recte quidem
dixit oēs volucres magne habētes colla lō-
ga vt pauo ꝛ milu⁹ ꝛ palūb⁹ dure sunt ꝛ eoꝝ
plurima generatio ē melācolica. a quo sum-
psit Platina cū inq̄t. Sūt q̄ velint pauonis
carnē grassi ꝛ modici alimēti ac difficilis cō
coctiōis esse: melācoliāqꝫ augere. Michael
etiā. s. noster accipiēs ab Haliabate vbi su-
pꝛa sic inquit. Remouet de carnis pauonis
nocumēta plurimū si suspēdant p collū ꝛ ad
pedes eoꝝ ligent lapides ꝛ sic teneant p vnā
diem ꝛ noctē aut per duas: ꝛ quidam tenent
eos suspēsos sine pondere. x. dies. Cōcludit
ꝛ ipse postremo: est tñ caro eius cibus mal⁹
eis qui vtunt exercitio si ꝑparetur ꝛ cū bo-
nis specieb⁹ condiatur ꝛ post eius comestio-
nē vinū bonū odoꝛiferum bibatur. hec ipse.
Nos aūt volumus hec pauca ex modernis
accepta subiungere poti⁹ qꝫ ab antiquis plu
ra qꝫ dicta sint nō inueniētes sic trūcato ser-
mone p̄terire vt vnusquisqꝫ intelligeret qđ
ꝛ si ꝑ re quodāmodo pꝛeciosa caro pauonis
habeatur ꝛ nō raro in mensas nobiliū pꝛo-
ueniat illaudabilis tamē ad sanitatem cōser
uandam ab omnibus vnanimiter pꝛonūcie-
tur vilipendaturqꝫ. quare ꝛc.

De natura carnis perdicum.

¶ Cap. xciiij. oſtēdit naturā carnis perdicū et vtilitates et iuuamenta ipſius ad corpo-ris confortationem.

P

Rimus ſupꝛa de volatilibus domeſticis nūc aūt de ſiluati-cis conſequēter eſt dicendū ſi-cut de quadrupedibus fecimꝰ ſupꝛa. Et qꝛ ꝑdices q̄ cubugi dicunt in arabico nō ſolū a modernis ſʒ etiā a priſcis auctoꝛibus plurimū cōmendātur: ab eis igitur incipiendum eſſe iudicauimus. Dicamus ergo ꝙ perdix iuremerito fuit ap-pꝛobata cum nutrimentū mediocre licet ali-qualiter ſubtile ꝓbeat: teſte Iſaac ī libꝛo die-tarū. p. ſic ſcribēte. In volatilibus ſtarna eſt ſubtilioꝛ pulliq̄ʒ perdicis ⁊ pulli gallinacei: poſt hec ꝟo ꝑdix faſianus ⁊ gallina: ex quo oꝛdie ꝑdicē gallina ſubtilioꝛē eē demōſtrat. ⁊ ī. c. xvj. vniuerſaliū dixit. Starne ⁊ ꝑdicis pulli ſunt ſubtiles ī tertio gradu ſubtilitatꝭ. Turturis ꝟo ⁊ anatis ⁊ coturnicis in ſcd̓o. Pauonū ꝟo ⁊ gruū ī pꝛīo. Ex quo etiā poſ-ſumꝰ cōpꝛehēdere ꝙ iuuenes ꝑdices ſint in ſcd̓o gradu ſubtilitatis ſi eaꝝ pulli ſint ī ter-tio. et ꝓpterea dicebat Auicē. in. ij. canoñ. c. clxxxvj. ꝙ caro cubugi ē de ſubtilioꝛibꝰ car-nibꝰ. ⁊ īfra. Caro eiꝰ ē leuis ⁊ ſtrigit: augmē-tū facit ī coitu ⁊ īpiguat. Et ī. xiiij. iij. c. xxj. inquit. Carnes ſubtiles ⁊ leuis digeſtionis ſunt caro hedi perdicū ⁊ turturū nō ſuꝑflue pinguiū: cū tales igitur ſunt ꝑdices nō im-merito Auerrois in quinto colliget eas cō-mēdauit cū dixit. Ex laudabilioꝛibꝰ carnis volatiliuʒ ſunt carnes ꝑdicū ſed declinant parūper ad frigiditatē ⁊ ſiccitatem: ⁊ ſunt ſi-cut galline deſerti ⁊ habēt pꝛopꝛietatē ſtrin-gendi ventrē aſſe ⁊ elixe: quequidē fuit ſen-tētia Raſis in. iij. Almanſoꝛis. c. x. dicētis. Perdicis caro ventrē ſtringit ⁊ multum nu-trit. ⁊ in lib. iiij. ſuoꝝ affoꝛiſmoꝝ ait. Perdi-ces cibus bonus ad frigiditatem ⁊ ſiccitatē declinās ius earuʒ boni odoꝛis ⁊ boni ſapo-ris naturaliter tēperatū exiſtit ⁊ ad comedē-dum ſunt apte. Et poſtpauca ſubiunxit. Et eaꝝ ꝟtus eſt mirabilis quaʒ dixerūt philo-ſophi: ⁊ eſt qđ humiditatem exiccant ſtoma-chi et putredinem extrahunt: et de hoc non eſt dubitatio: maxime tñ ſi cū ſucco pomoꝛū dulciū excoquantur. Et ſic cocte euadūt ma-litiam ⁊ earum virtus ſcd̓a eſt retentiuā cō-foꝛtare virtutē. Et in lib. xxiij. continētis. c. ccccccccij. ſic quoq̄ʒ de ip̄is ait. Caro ꝑdicis maſculi eſt tenuioꝛ carne aliarū auiū ⁊ velo-cioꝛis digeſtionis. Et infra. Caro pulloꝛum perdicis eſt leuis ad modū carnis coturni-cis ⁊ valet ad fluxū ventris ſi comedit cum aceto. Et circa finē capituli ſic inq̄t. Caro ꝑ-dicis maſculi calida eſt ⁊ hūida: inflat: auget actū venereū: īpiguat coꝛpꝰ ⁊ calefacit: ⁊ au-get ſanguinē valde: ⁊ cōueniens eſt ſi ea vtit cōualeſcēs: cuiꝰ coꝛpꝰ fuerat īfrigidatū ⁊ ſan-guis diminutꝰ ⁊c̃. Et ſic apparet ī dictis eiꝰ manifeſta contradictio in graduatiōe cōple-xionis perdicis ſi ad idē comparauit: reſpe-ctu tamen diuerſoꝝ nō eſt incōueniens ꝙ ca-lida ſit ⁊ humida ⁊ frigida ⁊ ſicca perdicis caro: ſi eniʒ compararetur maſculus ad femi-nam perdicem ſic calidus eſt ⁊ humidus: ſi ꝟo ad coꝛpus hominis temperatuʒ frigide erit ⁊ ſicce complexionis vt reliqui ſapien-tes dixere. Iſaac enim in capitulo. xvj. die-tarum vniuerſalium inquit. Cauſa conſtru-ctionis vētris a perdicibus eſt ſiccitas que dominatur in carne ipſarū. Et ꝙ ita ſit ap-paret per verba eius eo in loco ſic dicentia. Que volatilium complexiōis ſicce ſunt non ſunt accipiēda niſi domi nutrita fuerint ⁊ in-craſſata: ſicut ſunt turtures ⁊ perdices ⁊ hu-iuſmodi: quia tamen multi ſunt nutrimenti vt dictū eſt ſupꝛa. ⁊ ab Auicē. in. ij. canonis. c. cxlvj. ſic ſcribēte. Caro melioꝛ volucrū nō eſt q̄ʒ alduragi ⁊ gallinarum ⁊ ſubtilioꝛ ea-rum ⁊ non ſunt cum nutrimento carniū al-cubugi id eſt perdicis: vbi apparet ꝙ Prin-ceps plus dicat eſſe nutrimentum ex carne perdicis q̄ʒ gallinarum: qꝛ inq̄ʒ ſunt mul-ti nutrimēti ⁊ nō raro ad manus potentum deferūtur moꝛtue ⁊ nō viue que poſſint in-craſſari: vt iuſſit Iſaac. bonuʒ mihi videtur eſſe ⁊ obſeruādum vt elixate potius q̄ʒ aſſa-te vt cōiter fit comedēde ſint vt ex humidi-tate aque ſua ſiccitas aliquātulum tempera-ret: niſi coꝛpoꝛa comedētiū humida foꝛent ⁊ lubꝛica ſuꝑflue: tūc eniʒ cōuenientioꝛes ſunt aſſate. Et qꝛ perdicū vita ad. xvj. annū videt

prolongari: vt Platina refert. Aduertendū ne ex veteribus sint que nobilibus anteponēde nō sunt: sed ex iunioribus. Que quāto fuerint iuniores tanto earū siccitas minor ⁊ ipe cōsequēter laudabiliores. Et propterea iussit Michael noster vt eligantur iuuenes pingues dicte pernicones: ille enim meliores ⁊ saniores esse videntur eo ꝙ ceteris sint temperatiores.

¶ Cap. xcv. ostendit naturā carniū starnoꝝ fasianoꝝ ⁊ similiū cum eaꝝ iuuamentis.

Cum starne: fasiani: ⁊ perdices sint ī natura ꝓpinqui: vt dixit Baldahac: de eis mihi videt in vno capitulo scribēdū esse. Et qꝛ de perdicibus vnū superius de per se fecimus capitulū de reliquis in presenti dicēdū erit. Sūt ergo quedā aīalia que galline siluestres dicūtur ⁊ ipas rustici ⁊ vulgares quidam gallinaceas appellāt: et he multū appropinquāt nature perdicis ⁊ cōplexioni ei⁹: vt Michael noster inquit. A quo tātūmodo de ipsis repio fuisse factā mētionē. Et ideo de eis sufficiat qđ in precedēti capitulo dictū est. Et preterea quoddā perdicū genus qđ vulgares coturnices appellāt: rostrū habēs rubeum ⁊ pedes similiter. Que tamē aīalia nō essent sic dicēda: qm̄ coturnices ꝓprie dicūtur ortigie quaquile siue qualee: vt pādectaꝝ placuit auctori: et similiter Simoni ianuēsi. Quibus maxime credendū est cū excellētis doctrine viri fuerint: sed quorsum hec dicet quispiam cui respōdebimus dicētes. ꝙ ea que premisimus ad hoc ꝓpositum adduximus vt ostenderemus hec aīalia nō esse illa quas antiqui starnas nūcupabāt ⁊ mirū in modū cōmēdabāt quoꝝ cōplexio ponit tēperata: licet Ruffus eam calidā ꝓnūciauerit: ⁊ est generatiua boni sanguinis ⁊ pauce superfluitatis: ⁊ est cōualescētibus ⁊ debilibus ⁊ sanis multū conueniēs: vt Michael noster retulit. Et ꝙ ipsa apud eū non sit ortigia patet: quoniā aliud speciale de qualea fecerat capitulū in quo ipsam qualeā plurimū: vt ita dixerim: blasphemauerat. Et ꝙ hec sit rei veritas scꝫ ꝙ starna nō sit qualea apparet etiam per Cōciliatorē sic dicentē. Sed qꝛ post starnā subdit Almansor coturnicem dubitandum est qꝛ vel eo intelligit auem perdicem maiorem eiusdē fere coloris cū rubeis pedibus et rostro: saporis delectabilioris dicta coturnix in italica lingua: ⁊ ita eius audiēdus est sermo. vel per hāc intelligitur ortigo siue quascula: ⁊ tūc eū nō accepto cū hec sit carnium volatilium deterior fere. hec ipe. Ex quibus etiā dictis patet ꝙ hec auis dicta coturnix a vulgaribus est magis laudata q̄ perdix nō sit starna sed species perdicis maior. Uidetur autē verisimile ꝙ starna sit minor perdice dicēte eodē padubanēsi nostro per starnā potest intelligi aut auis magna velut anser grisea cineritia: cuius caro laudabilis est maxime cū iuuenis fuerit: vel maneries perdicis parue iuxta tuscos quā moises videtur audire iudeis inquiēs. Similiter starne nō videtur ꝓ dn̄o nostro cōuenire: quia ventrem cōstringūt. Et hec vere videtur starna ⁊ nō superior velut anser: ex his que etiam dixit Isaac in. c. xvj. dietarū vniuersaliū cū ait. Carnes que in calore sunt defecte ⁊ tamē temperamēto attinētes sunt sicut starni pulli ⁊ similiū ad digerendū sunt velociores ⁊ facile venas penetrātes ⁊ cito in sanguinē mutabiles si laudabilem sanguinem generātes omi etati ⁊ cōplexioni cōgruētes: sed tamē ex sue dissolutionis velocitate nō multā virtutem membris prestāt. Unde ad regendam sanitatē sunt cōuenientes magis q̄ ad cōfortandū. Et infra dixit ꝙ starni ⁊ perdicis pulli sunt subtiles in tertio gradu subtilitatis. Et hoc est qđ dicebat Almā sor in. c. x. libri tertij cum inquit. Starne caro omni carne auiū leuior inuenitur atq; his qui subtili volunt custodiri regimine cōuenientior. ⁊ postea subiūxit. Et post istā caro coturnicis: que est vna species perdicis iam dicta. Secūda in bonitate existit que paruā generat superfluitatē ⁊ non multū calida iudicatur: et est melioris sanguinis generatiua q̄ caro pulloꝝ ⁊ spermatis augmentatiua. Et ꝓsequitur. Perdicis caro istis grossior existēs ventrem stringit ⁊ multū nutrit ⁊c̄. hec ipse. De fasianis v° quoꝝ caro dicitur tem-

perata ſana ⁊ multũ nutriẽs:⁊ maxime con-
uenĩẽs cõualeſcentibus ⁊ extenuatis cũ me-
diũ q̇dã inter perdicẽ ⁊ caponẽ obtineãt: vt
Platina dixit : non reperio ab antiquis ꝙ
dictũ aliud ab eo qđ ſcripſit Conciliatoꝛ cũ
ait. Silueſtriũ volatiliũ laudabilioꝛes ſunt
faſiani ad ſanitatem ⁊ robur:⁊ foꝛtaſſis etiã
domeſticis cum ſint gallinis ꝓpinquiſſimi
⁊ eiuſdẽ ſpeciei fere : ſintq̃ illis ſiccioꝛis ae-
ris ac alimenti et exercitij amplioꝛis poſt
quos ſunt perdices: ſtarne ⁊c̃. Quod videt̃
accepiſſe a Raſi in.iiij.lib.ſuoꝝ affoꝛiſmoꝝ
ſic dicente. Faſianus cibus cõueniẽs lauda
bilis ſubtilis pullis affinis quo ad eſum
ethicos confoꝛtat ⁊ eos qui ab egritudini-
bus ethici fiũt : ⁊ habet ꝓpꝛietatẽ vigoꝛãdi
virtutes que digerũt ⁊ humoꝛes coꝛruptos
in ſtomacho pꝛeparat. Et ꝓfecto id mihi de
ipſis videtur eſſe cõcludendũ qđ noſter Mi
chael conſulit de his auibus dicens. Et hi
ſunt cibi quibus nõ debẽt vti ſani vt ſuper-
ueniẽte egritudine aliquid vltra cõſuetudi-
nem comedãt. quare ⁊c̃.

Cap̃.xcvj.oſtẽdit naturã carniũ coturni-
cum ſiue qualearũ ⁊ turturũ:⁊ declarat mo-
dum pꝛeparationis ipſarum.

Oturnix parua eſt auis reſpe-
ctu perdicum ⁊ faſianoꝝ: que
oꝛtix ⁊ a quibuſdam quaqui-
la dicitur:vt Simon ſenſit ia-
nuenſis.qualea xo a vulgari-
bus appellat̃ cuius cõplexio calida eſt in fi-
ne pꝛimi vſq̃ ad ſcđm ⁊ multe humiditatis
⁊ ideo cito coꝛrũpit̃ vt patet. Et ꝓpterea tã
temperatis q̃ diſtẽperatis eſt cibus incõue
niẽs ⁊ difficilis digeſtionis et pꝛeparat coꝛ-
poꝛa ad febꝛes ⁊ auget eas:vt ĩ ſua pꝛactica
Michael inquit. qđ etiã ſenſit Platina cũ
ait. Uere cũ reddit inſipida ⁊ mali alimẽti
habet̃. Et ꝓpterea Conciliatoꝛ ait. Oꝛtigo
ſiue quiſcula eſt carniũ volatiliũ deterioꝛ fe
re. Et ideo dicit̃ in.ij.canoñ. ꝙ ex comeſtio-
ne carnium coturnicis timet̃ tetanus ⁊ ſpaſ-
mus:nõ qꝛ comedãt eleboꝝ tm̃ : ſed quia in
ſubſtãtia eaꝝ eſt hec virtus. Et iſta fuit Ga-
lie.ſentẽtia in.v.c.expoſitionis ſexti capitu
li epidimie: vt Raſis inquit in.c.ccccxx.li-
bꝛi.xx.dicẽs. Ego vidi quoſdã pati tetanũ
in muſculis ipſoꝝ ex comeſtione coturnicũ:
eo ꝙ coturnices comedunt eleboꝛũ. Et ideo
nõ debent comedi niſi ille que non inueniũt
eleboꝛum: ⁊ nõ debet fieri frequẽs ſumptio
ip̃aꝝ:qm̃ plures paſſi ſunt tetanũ ex frequẽ
ti ſumptione ipſaꝝ. Hoc etiã voluit Iſaac
in.c.xvj.dietaꝝ vniuerſaliũ cum inquit. Co
turnices ceteris ſunt peioꝛes ſicut nec in nu
trimẽto neq̃ in digeſtione ſunt laudabiles.
⁊ ꝓpterea nõ ſunt accipiẽde a ſanis neq̃ ab
infirmis ſupꝛadicta ratione ⁊c̃. Turtures
xo:vt Michael ait:calide ſunt vſq̃ ad ſecũ-
dũ ⁊ ſicce:licȝ habeãt humiditatẽ quãdã ſu
perfluã ⁊ indigeſtã eligãtur tamẽ iuuenes ⁊
pingues que ſm Gal. bonũ dãt nutrimẽtũ
ſed antique groſſum ⁊ difficilis digeſtionis
⁊ ſanguinis melãcolici ſunt generatiue:qua
re cũ pertrãſiuerũt annũ nõ aſſumant̃: ⁊ pꝛe
ſuppoſito ꝙ iuuenes ſint:vt ſupꝛa diximus:
adhuc illud Gal. pꝛeceptum eſt obſeruãdũ
qđ poſuit in libꝛo de attenuatiua dieta di-
centis. Perdix ⁊ turtur neq̃ ſumme duras
carnes habẽt neq̃ digeſtibiles neq̃ cacho-
chimas: ſed durioꝛes earũ vna die cuſtodiã
tur moꝛtue: ſic em̃ trãſcendũt faciliter ⁊ fiũt
fragiles ⁊ inculpabiles omnino:quoniã be-
nignum coꝛpoꝛi exhibent nutrimentũ et vi-
ſcoſum et in medio groſſiciei et ſubtilitatis
exiſtunt:quod puto ſanis conuenire. A quo
ſumpſiſſe videtur Iſaac in particularibus
dietis cum inquit. Pꝛeterea omnibus aui-
bus turtures ſiccioꝛes ſunt quare non opoꝛ
tet eos comedere niſi cũ vnius anni fuerint.
⁊ mãducentur poſt occiſionem trãſacto die.
Taliter em̃ comeſte laudabilem generãt ſan
guinem mediocrẽ videlicet inter groſſum et
ſubtilem. Sic em̃ pꝛeparate carnes turturũ
nõ ſuperflue pinguium ſubtiles ſunt ⁊ leuis
digeſtionis:vt etiam ſcripſit Auicẽ.in.xiiij.
tertij.c.xxj. Et ſunt cibus cõueniens bonos
efficiens humoꝛes:licet caliditati attineant:
⁊ conferunt plus poſt pullos columbarum
⁊ habent virtutem mirabilem ⁊ augmentãt
ſanguinem in oĩbus in quibus eſt paucus.
⁊ dicũt philoſophi ꝙ pꝛopꝛietate ſua vigo-
rant virtutem retentiuam: ⁊ in hoc maxime

preualent:teste Rasi in libro.iiij.suorū affo/
rismorū.cuius predicta fuerunt verba. ⁊ pre
ter hec turtures licet declinent ad calidita/
tem plusq̄ galline deserti habēt tamen mi/
rabilē proprietatē in acuendo ingeniū vt di/
xit Auerrois in.v.colliget.Quod accepisse
videtur a principio in scḋo canōis.c.xxj. de
duragi que est turtur:vt voluit Johānes ar
culanus.c.de epilensia:et Simon ianuensis
similiter.licet Bartholomeus de Montag.
in suis cōsilijs crediderit q̄ eēt fasianus: p̄/
dictis tamē magis adhereo. Dixit ergo ibi
princeps.Caro duragi.i.turturis ī cerebro
⁊ in intellectu augmentū efficit:sicut etiā di
xerat Auerrois vbi supra.⁊ postea subiūxit.
Caro eius auget sperma ⁊ coitum ⁊ p̄ hoc
dat intelligere q̄ ipsa sit multū nutritiua et
sanguinis augmētatiua:vt Rasi placuit lo/
co p̄allegato.Memorandū est preterea q̄ cū
in carne turturis dominet̄ siccitas : vt dixit
Isaac in.v.d.c.xvj.Bonū erit ⁊ vtile ad sa/
nitatē vt in casula incrassentur per aliquos
dies ante manducentur vt sua siccitas tēpe/
retur iuxta preceptum eiusdē in loco allega
to sic scribentis.Que volatiliū cōplexionis
sicce sunt non sunt accipiende nisi domi nu/
trite ⁊ incrassate sint sicut sunt turtures:per
dices: ⁊ hmōi. ⁊ tunc tutius poterūt assari.
si vo macre fuerint tutius eas comedemus
elixas ne forte ipsas naturaliter ⁊ accidenta
liter siccas assantes siccitatibus alterā que
ab igne siccitatem addamus.

¶Cap.xcvij.ostēdit naturā carniū strutio
nis gruis⁊ aliarū auiū aq̄ticarū duras habē
tiū carnes declarādo quō preparande sint.

Placuit mihi de his oībus in
vno capitulo scribere quēad/
modū in natura sūt p̄pinque
sic ⁊ sermo de carnib⁹ earū sit
simul.Dicam ergo in primis
de strutionū carne cum Isaac in.c.xvj.dieta
rū vniuersaliū sic scribente.Caro strutionū
ceteris est peior ⁊ plus stomachū fatigans.
Quod etiā sensit Rasis i tertio Almāsoris.
c.x.dicens.Strutionis caro oībus grossior
iudicat̄ ⁊ p̄pterea caro eius non assumatur.
Gruis aūt caro frigida est⁊ sicca dura ad di
gerendū ⁊ mali sanguinis generatiua:vt in/
quit Michael nr̄: cui consonat Platina di/
cēs.Ex his cibaria quouismodo cocta tarde
coquūtur atrā bilē.i.melācoliā augēt⁊ recre
mēti in se q̄ alimenti plus habēt:vnde fit q̄
caro gruis aut oīno p̄termittēda est aut pri⁹
preparanda vt de carne pauonū supra dixi
mus.Que fuit sentētia Rasis in libro.xxiij.
continentis.c.ccccccciij. sic scribentis. Caro
gruis est musculosa ⁊ vilosa ideo non debet
cōedi nisi post dies plures sue mactatiōis.
De carne autē ciconiarū ⁊ cignorū ⁊ similiū
que vt plurimū in palludib⁹:⁊ lacubus ha/
bitant dicendum est cum Isaac in libro.p.d.
q̄ non sunt eque bone sicut aues terrestria
loca incolentes.Quod etiam voluit in vni/
uersalibus cum ait.Omnia volatilia pallu/
des inhabitantia carne sunt neruosa grossa
⁊ ad digerendū dura: sed tamen bene dige
sta multū nutritiua ad dissoluendū de mem
bris dura:⁊ ideo machinādum est ad molli
ficādū carnes eorū neq̄ annū trāseūtia sunt
comedenda.Quod sensit Auicē.in secundo
canonis.c. cxlvj. cum ait.Omnes volucres
magne aquatice ⁊ habētes colla longa eorū
plurima generatio est melācolica. ⁊ infra di
xit.Caro auium aquaticarum est vehemen
tis humiditatis:scilicet accidētalis ⁊ pluri/
me siccitatis substantialis.Et p̄pterea caro
magnarū auium facit euenire febres quarta
nas. Almāsor quoq̄ in.c.x.libri tertij sic in
quit.Caro sisonis ⁊ aliarū auium siluestriū
quanto maiori participant rubedine⁊ nigre
dine tanto sanguini melancolico propinquor
videtur .Que autem illarum malum habet
odorē est sanguinis generatiua deterioris.
Ideoq̄ nullo modo comedi debet. Et sub/
dit. Volatiliū autem caro in fluminibus vel
lacubus morantium multarū est superfluita
tum effectiua:que si malum habet odorē de/
terior iudicatur.non sunt itaq̄ huiusmodi
carnes assumende q̄uis in tempore hiemis
aues aquatice in magna copia reperiantur
Venetijs ⁊ in quibuslibet alijs ciuitatibus
mari p̄pinquis ⁊ lacubus:si quis tū eas oī/
no māducare voluerit machinet̄ pri⁹ad mol
lificandū carnes earū ⁊ nō omniū: sed iuue/

num tantũmodo: que annum non transcenderint: vt dixit Isaac vbi supra. Mollificantur autem ⁊ tenere fiunt carnes harum volatiliũ si mortue fuerint per duos dies vel circa: vt placuit Rasi: vt diximus. ⁊ Auenzoar in suo Teisir. c. j. dicẽti. Caro que est ex aĩalibus habentibus duras carnes velut sunt turtures: grues: anates siluestres ⁊ similia comedi debet post necationem ipsoꝝ duodecim horis in hieme. Estate ṽo septẽ horis. Mihi tamen magis placet pro regione ista que frigida est: illud quod voluit Isaac i. c. xviij. dietarũ vniuersalium cũ inq̃t. Volatilia postq̃ꝫ sunt occisa per diem ⁊ noctem dimittantur vt carnes emolliantur. ⁊ subdit. ⁊ presertim aquatica sic dimittantur. ⁊ infra auctoritate Gal. sic etiam ait. Que aĩalium vel terre nascentiũ recẽtiora sunt q̃ꝫ oportet aut non maturata quãtũ conueniat aliquãdiu reseruata: sicca eorum tenerantur ⁊ mollia ipsorum indurantur ⁊ cruda maturãtur sicq̃ꝫ velociter digerũtur. ⁊ infra subiunxit. palam fit nos non debere nutriri carne naturaliter dura ⁊ sicca neq̃ꝫ in habitantibus palludosa loca nisi cum ante duos dies sint occisa vt sue carnes mollescant ⁊ facile digerantur. que fuit Gal. sentẽtia in libro de subtiliante dieta. c. viij. dicẽtis. Oportet aũt nõ recentẽ sed suspẽdẽdo die vna ad minus ita comedere non turturẽ solã sed etiam ꝑdicẽ ⁊ alia omnia que moderate siccaꝫ habẽt carnẽ. Si autẽ volatilia aquatica que dictis a Galieno sunt durioris carnis: viua caperentur cum rhetibus aut aliquo alio hmõi instrumẽto nõ sunt subito occidẽda: vt venatores faciũt: sed sic preparanda vt docet Isaac i c. xix. libri ꝑallegati sic dicẽs. Si durorũ aĩalium carnes sunt coquinãde anteq̃ꝫ occidãtur multũ fatigentur vt ita carnes dure tenerentur indigestis ṽo ⁊ dure nature sicut senioribꝰ ⁊ egrotãtibꝰ si grosse carnes dentur ad comedẽdũ ṽberẽtur ⁊ cũ pauco sale timo q̃ꝫ ⁊ calamẽto in aq̃ apponant ⁊ aliquãdiu dimittant sicq̃ꝫ tãdẽ nimiũ lote coquent ⁊c.

¶ Cap. xcviij. ostendit naturaꝫ carnium turdorum merulorum passerum ⁊ ceterarũ minutarum auium.

Cum species paruarũ auium sint ferme infinite quis liber posset de naturis oĩm ⁊ ꝓprietatibus singularũ doctrinam cõprehẽdere? Quisve calamꝰ posset id scribere? nullꝰ ꝑfecto: ⁊ ob hãc cãm prisci oẽs ⁊ sapiẽtissimi medici nõ ausi sunt hanc tantã ꝓuinciã aggredi. Sed vnusq̃sq̃ꝫ eoꝝ cõtẽtus fuit velle de his oibꝰ in vniuersali tãtũmodo facere sermonẽ: quos etiã in hac parte sicut ⁊ in ceteris nos imitabimur ⁊ de ipsis paruis volatilibus in vno tãtũ. c. scribemus colligẽtes quicquid boni de hac materia dictũ ab antiq̃s inuenerimꝰ: sꝫ ante nõnulla a modernis sumpta ꝑponamꝰ dicẽtes cũ q̃ꝺ priꝰ sic scribẽte ficedularũ: carduelium: reliquarũq̃ꝫ auiũ minutarũ caro si pingues sint ⁊ iuuenes: mõ nõ nidificẽt boni alimẽti est. Et subdit. absit tñ a patinis nostris passer qui esui sumptus ob nimiã caliditatẽ male alit: difficulter cõcoquitur: ⁊ libidineꝫ excitat. Michael aũt noster de turdis ⁊ merulis loquẽs auctoritate Iesu medici sic inquit. Turdoꝝ ⁊ merulorũ carnes sunt calide ⁊ sicce in fine primi vsq̃ꝫ ad primũ secũdi. Et subiũxit. eligant pingues ⁊ capti cum laqueo vel rhetibus: vt dixit Baldahac q̃busdã placuit ꝙ meliores sint qui cũ aue capiũtur sunt difficilis digestionis ⁊c. Et postea dixit ꝙ meruli sunt turdis meliores. Demũ loquẽs de volatilibus minutis sic ait. Auiũ paruarum aliarum a passeribus carnes declinant ad caliditatem ⁊ siccitatem: sed plus ad siccitatẽ. Et ideo eligant pingues q̃m iuuenes sunt ⁊ earum caro est laudabilis multũ ⁊ laudabile generans nutrimentum facile digeritur ⁊ cõualescẽtibus sana. Quequidẽ fuit Gal. sententia in octauo de ingenio sanitatis. c. ij. dicentis. Ex volatilibus optime quidem sunt perdices simul cũ mõtanis oibus passeribus. Deinceps autẽ galline fasiani ⁊c. Quem textum sic exponit Conciliator. per passeres autẽ permissos audio aues minutas ⁊ non passeres vere dictos qui calidissimi sunt ⁊ luxuriam incitantes. De passeribus autem vere dictis qui calidi sunt vsq̃ꝫ ad tertium ⁊ sicci fere in eodem dicimꝰ ꝙ nõ solũ moderni verũ etiã ãtiqui patres carnes

ipsoꝝ vituperarunt. Dixit enī Haliabas de
ipsis in .v. theorice. c. xxiij. passerū ⁊ colūba-
rū agrestiū caro dura est ⁊ ad digerendū gra
uis maliqꝫ cibi ex q̄bus generat̄ sanguis ca
lidus ⁊ siccus. ⁊ postpauca subiūxit. Opor-
tet aūt passeres in domo saginatos omnino
cauere generatus etem̄ ex eis sanguis pessi-
mus est. A quo sumpsisse videtur Isaac in
libro particulariū dietarū cum ait. Calidio-
res om̄ibus auibus passeres sunt ⁊ plus q̄
alie parue aues stiptici ⁊ plus etiam sangui
nis incensiui. ⁊ in libro vniuersaliū dietarū.
c. xvj. sic etiā de eis inquit. Caro passerū et
iuuenū colūbaꝝ calida est ⁊ sicca corrūpens
stomachū ⁊ a temperamento lōge est. ⁊ iterū
in eo. c. dixit. Que volatiliū calida sunt ⁊ sic
ca non sepe sunt accipiēda: ⁊ maxime passe-
res: natura enī sunt calefaciētes ⁊ in fumosi
tatem ⁊ colerā rubeā conuertibiles: et preci-
pue siluatici ⁊ macri: q2 digestionem defic-
cāt ⁊ ventrem constipāt. quod etiam voluit
Auerrois in quinto colliget dicens. Passe-
res sunt omnes calide ⁊ sicce in fine caloris.
Et infra sic quoqꝫ ait. Strunelli qui dicun-
tur azuri sunt calidi ⁊ sicci ⁊ graues ad dige
rendū et grosse nature. et ideo Princeps in
secūdo canonis. c. cxlvj. sic inquit. Et passe-
res omnes male sunt: ⁊ hoc q2 caro eaꝝ cali
dissima est luxuriamqꝫ cōmouet ⁊c̄. teste Al
mansore in libro tertio. c. x. Hec nāqꝫ auis:
vt Platina refert: minime vite est: ita sala-
cissime. Mares enī negant̄ anno diutius du
rare: quod propter coitus multitudinē atqꝫ
frequentiam euenit: licet ipse nō dicat. Fuit
enī hec sententia philosophi: vt refert Auer
rois in canticorum Auicen. cōmento. clvj.
sic dicens. Non solum hoc dicimus ꝙ mul-
tus coitus debilitat corpus: quinimmo ꝙ
diminuat ⁊ abbreuiet valde vitā: facitqꝫ eā
valde breuiter ⁊ celeriter terminare. Aristo-
teles enim asseruit ꝙ animalia multi coitus
sunt breuioris vite. ꝓbās hoc ⁊ cōfirmās ex
passeribus que nō viuūt nisi per annū solū.
inducēs super hoc ꝓbationē: qm̄ non appa
ret nigredo super guttur illorum qui viden
tur in autumno. quequidem nigredo signifi
cat supersenes eorum ⁊c̄. Carnes ergo ipso
rum fugiemus.

¶ Capitulū. xcix. ostendit naturā manifesta
rū partiū aīalium: declarādo que sint eligi-
biliores ⁊ magis facientes ad sanitatem.

Intellectus noster qui natura-
liter scire desiderat: vt ab Ari
sto. in ꝓhemio methaphisice
colligi pōt: nō solū ex cognitio
ne bonaꝝ ⁊ malaꝝ carniū cōtē
tus remanet: sed vltro cupit intelligere: qua
rū etiā partiū aīalium laudabilior sit ad sa-
nitatē. Et ꝑpterea dicendū est de hac mate-
ria ꝙ particulaꝝ aīalis quedā sunt manife
ste: ⁊ alique occulte. De primis igitur dici-
mus que duplices sint scꝫ exteriores ⁊ inte-
riores ꝙ si eas voluerimus cōparare adinui
cē ꝓ q̄to faciāt ad sanitatē: tūc habebimus
dicere ꝙ exteriores magis approbentur s̄m
Isaac sniam in. c. xv. dietaꝝ vniuersaliū sic
scribentis. Partes aīaliū que exterius sunt
in medio corpe meliores sunt interioribus:
q2 ex vicinitate poroꝝ corporis quibus su-
dor ⁊ fumus dissoluitur: inde alleuiantur ⁊
soporātur ⁊ ad digerendū faciliores efficiun
tur: interiores ꝟo ecōtrario. ⁊ in libro parti
culariū sic inquit. Mēbroꝝ q̄dā sunt medio
cria que cuti ⁊ ossibus vicinātur ⁊ sunt tene
rioris carnis minorisqꝫ pinguedinis: sunt
etiā sapidiora ⁊ digestibiliora duobus mo-
dis. Unus ꝑpter multā substātie eius disso
lutionē que egreditur per poros cutis cū su
dore. Alius ꝑpter collisionē que fit ex ossi-
bus ea cōfricātibus mēbro aūt a cute ⁊ ossi-
bus remota grossiorē habēt carnē: multeqꝫ
pinguedinis. idcirco sunt indigestibilia ⁊ in
sipida ⁊ copiam maloꝝ chimoꝝ generatiua
ꝑpter duas res. Una ꝙ vijs sunt vicina per
quas humoꝝ feces expellūtur. Alia ꝑpter
lōginquitatē poroꝝ cutis per quos sue hu
miditatis superfluitas nequit egredi. Alia
ꝑpter ossiū absentiā vnde tenera fieri neqꝫ
collidi possunt. ideoqꝫ venter ⁊ intestina ⁊ si
milia sunt grossiora ⁊ male nutribilia. Cū
autem membra apparentia subdiuidātur in
anteriora ⁊ posteriora. Si quis peteret an
anteriora sint posterioribus meliora: vel vt
dicemus cū Isaac in libro dietaꝝ vniuersa-
lium. c. preallegato dicēte. Partes anterio-

res aīalium posterioribus sunt meliores tribus ex causis. Una quia nutriuntur sanguine mūdificato in corde: ideo pectus ⁊ ipsum circunstantia ceteris membris in cibo sunt meliora. Scđa q: pectus ⁊ voce flatu semper mouetur: ⁊ ideo caro sua leuigatur. Tertia q: in pectore cor moratur qđ est fundamentū caloris naturalis. ⁊ in. c. xvj. eiusdem dixit. Partes vicine spatulis ⁊ costis ex suo motu saporosiores ⁊ digestibiliores existūt. Que fuit etiā Rasis sentētia in. iij. Almāsoris. c. xj. sic dicentis. Aīalia anteriora leuiora sunt ⁊ calidiora: posteriora vō grauiora sunt ⁊ frigidiora ⁊c̄. Querenti aūt an dextra sint mēbris sinistris saniora respōdet Isaac in quinto. c. xv. dicēs. Partes aīalium que in parte dextra vicine sunt fundamento caloris naturalis scilicet epati ⁊ felli inde leuiores ⁊ ad digerendum faciliores. De sinistra vō parte contrarie q: spleni sunt vicine. ⁊ in particularibus sic ait. Membra enim dextre partis meliora sunt his que in sinistra sunt ꝓpter vicinitatē epatis qđ est naturalis caloris fundamentū. fortiorē eñ actionē habet circa loca vicina ꝙ̄ circa remota. Hoc etiā sensit princeps in. ij. canonis in. c. cxlvj. cū ait. Et dextra quidē leuior est ⁊ melior sinistra. Mēbroꝝ quoqꝫ diuersitas reperitur ſm sitū nō pauca. Quedā eñ sunt principalibus ꝓpinqua: quedā vō remota. Mēbra nāqꝫ inter cerebrū ⁊ cor existentia calori vicina naturali: sunt boni saporis digestionisqꝫ facilia et bonū nutrimentū generantia ꝓpter duas res. Una pro vicinitate caloris naturalis superfluitates sui nutrimēti purificātis. Scđa q: bene bonoqꝫ sanguine cordis ⁊ epatis sunt nutrita. Mēbra vō q̄ caude sunt vicina ⁊ a calore naturali longinqua duriora sunt et indigestibiliora minusqꝫ saporosiora. Qđ fit duobus modis. Primo ꝓpter calorē naturalē ab eis remotū. Scđo q: fuerunt nutrita sanguine male in epate cocto. Mēbra vō inter hec mediocria sunt ſm vtrorūqꝫ extremitates sibi vicinantes: de eis eñ qualitates accipiūt ⁊c̄. hec ipse.

¶ Cap̄. c. ostēdit naturā mēbroꝝ valde carnosoꝝ declarādo que meliora sint ex eis.

Membroꝝ q̄dā sunt adeo carnosa vt carnē ipam tantūmodo esse videant. Quoꝝ ꝑticulas q: aut sine ossib⁹ sint: aut cū modicis vnusq̄sqꝫ emptor expostulat nesciens ꝙ vt plurimum partes animaliū adeo pulpose sunt ipsorū nates. Quaꝝ carnes licet saporite sint ⁊ vnctuose: vt dixit Isaac ⁊ calide ⁊ humide teste Auicē. in. ij. canonis. c. cxlvj. sunt tñ illaudabiles: vt voluit ibi princeps cū ait. Caro yliorū ⁊ natiū deterior est carne pingui ⁊ est mala in digestione ⁊ nutrimēto: q: est calidior ⁊ grossior pinguedine. Cuius quidē causa potest esse: q: sunt mēbra quiescētia ⁊ humiditatibus plena: que vituperātur ab Isaac in libro particulariū dietaꝝ cōtraria approbādo cū ait. Mēbra que sunt mobilia ⁊ modicū humiditatis habēt sunt saporosiora facileqꝫ digestibilia. Cōtraria aūt sunt cōtrarie se habētia. ⁊ ob hāc causam lacertose partes aīaliū approbant vt coxe crura ⁊ hmōi. Carnes eñ coxaꝝ saporate laudabilis sunt nutrimenti ⁊ cito digestibiles: vt inquit Isaac in. c. xvj. d. v. Similiter etiā lacerti: q: sunt mēbra multū mobilia ⁊ parū humoris habētia. ⁊ ideo sunt bene digestibiles vt idē ait in particularibus. Quod tñ prius in. xv. c. vniuersaliū dixerat his verbis. Membra inter durū ⁊ molle media sicut caro lacerti et caro pinguedine nuda sunt tēperatissima in quattuor qualitatibus: ⁊ ideo ceteris membris sunt tēperatiora ⁊ ad digerēdū velociora ⁊ ad penetrandū venas faciliora ⁊ ad cōfortandū corpus laudabiliora. Et in. c. xvj. eiusdē sic quoqꝫ inquit. Carnes lacertoꝝ et pinguedine nude sunt tēperate. ⁊ infra subdit. Carnes lacertoꝝ ⁊ maxime extremitates eoꝝ sunt ceteris carnibus laudabiliores ꝓpter nimiū motū. Si tñ musculi multa ac plurima essent repleti pinguedine sanguinē multa habūdātē humiditate multāqꝫ generantē superfluitates efficiūt: quēadmodū caro sine pinguedine rubea scꝫ sanguinis sicci est generatiua paucas faciēs superfluitates minoris tñ est nutrimenti: sicut caro que est inter pinguē ⁊ macrā sanguinē generat temperatum: vt dixit Almansor in tertio libro

c.x. Talis itaq; caro eligatur que mobilius sit mēbrorū in macie ⁊ pinguedine temperatorū anterioris ⁊ dextre partis a principalibus mēbris nō remota vt supra diximꝰ. Et ideo concludendo presens capitulū dicemꝰ ꝙ pro cōclusiōe huius materie illud Isaac preceptū in particularibus dietis est obseruandum dicentis. Mēbra mediocritatē habentia eligenda sunt ad sanitatē tuendā sicut caro pinguedine nuda que sunt tēperatiora ⁊ saporosiora ⁊ digestioni faciliora ⁊ laudabilem sanguinem generantia maxime si fuerint de animalibus temperatas cōplexiones habentibus sicut sunt heduli vituli lactentes: ⁊ iuuenes porci: ⁊ pecudes itidem iuuenes scilicet annuales agni ⁊ similiū. hec ipse. quare ⁊c̄.

¶ Cap. cj. ostēdit que partes de exterioribꝰ volatilium sint eligende magis ⁊ saniores.

Postq̄ diximus que mēbra ambulantiū seu q̄drupedum sint meliora mihi quoq; videt esse dicēdū de partibus volatiliū que laudabiliores ⁊ saniores ad sanitatē existant anteq̄ de singulis membris sermonē faciamꝰ. dicamus ergo cū Haliabate in q̄nto theorice. c. xxiij. sic scribēte. Auium porro mēbrorū oīm ale facilliꝰ digerunt ⁊ minus nutriūt: ⁊ laudabiliores inter omnes alas auiū sūt saginatarū paruarūq; etate eodēq; modo ⁊ colla. cuius causam inuit Isaac in. c. xvj. dietarū vniuersaliū di. Sole ale ⁊ ceruices in oīm volatiliū generibus teneriores ⁊ laudabiliores sunt ꝑpter nimiū earū motuz. ⁊ infra sic inquit. Mobilia semp teneriora sunt ⁊ saporosiora ⁊ ad digerēdū velociora sicut ale volatiliū saporosiores sunt gallinarū primo secūdo anserū ⁊c̄. Quod etiā voluit in particularibus dicēs. Ale vniuscuiusq; volatilis sunt alijs membris laudabiliores pro sui motus ac laboris nimietate. Cōstat eñ motꝰ multitudine humorū sup̄fluitatē expelli. vnde ala fit saporosior ⁊ digestibilior. Rursus iuuenū volatiliū ale sunt meliores puerilibus ꝑpter fortitudinē motus eorū. pullorū eñ ale lz bñ nutriāt paruum tamē dāt nutrimentū. ⁊ prosequit. Colla laudabilis sunt etiaz nutrimenti propter nimiuz motū quē habēt sicut diximus de illis: sed colla anseris ⁊ galline sunt meliora collis omniū animaliū. Que non solū fuit Isaac sed etiā Auicēne sententia in scd̄o canonis. c. cxlvj. dicētis. Ale grossarū auiū ⁊ magnarū exercitātiuz sunt boni chimi. Et etiam Galieni in tertio de alimētis. c. xx. sic scribentis. Ale volatiliū sunt idonee ad digeri ⁊ ad nutriri magis autem ex ipsis ⁊ q̄ gallinarū. Et in libro de euchimia ⁊ cachochimia. c. iij. sic etiam inquit. Ad digestionem ale volatilium animalium sunt idonee ⁊ cōmuni quidem sermone ⁊ aliaꝝ que exercitātur partium non superfluice eñ sunt omnes be sicut earū que in ocio superfluice existūt. Et propterea in. c. iiij. preallegati libri sic cōcludit. Optime igitur sunt gallinarū ⁊ anserum ale sed alie partes anseris dure sunt et indigestibilis ⁊ superfluice ꝑter alas ⁊c̄. De cristis autem gallorum ⁊ barbis nihil vsq; modo reperi ab aliquo medicine auctore ꝑter ꝙ a Galieno in tertio de alimētis sic dicente. Cristas gallorum ⁊ barbas non laudabit quis neq; vituperabit. Quid igitur de ipsis possum ego minimus medicorum dicere? Ideo de eis aliter nō scribimus. Sed de reliquis volatilium partibꝰ credimus pariformiter esse dicendū sicut ⁊ de partibꝰ quadrupedum supra scriptū est: scilicet ꝙ anteriora posterioribus sint meliora ⁊ dextra sinistris ⁊ propinqua principalibꝰ remotis sint laudabiliora. Et sic de alijs suo mō vt patet intelligenti. quare ⁊c̄.

¶ Capitulum. cij. ostēdit naturā cerebri cū suis nocumentis: et quomodo preparari debeat anteq̄ mādducetur.

Quamuis per tradita in superioribꝰ capitulis possemus multorū scribendorum infra scire naturam ⁊ intelligere: tamen vt clarior ⁊ habundantior habeatur doctrina pro sanitatis conseruatione de membris omnibus ambulantium ⁊ volatilium dicemus sigillatim a superioribus initiū faciēdo de vnoquoq; descriptionē afferemus vt virtus ⁊ operatio

illius mēbri ⁊ modus ſubſtantie ⁊ nonnulla
alia melius intelligantur. Declarantes igiꞇ
primo q̇d ſit cerebrū. Dicemus cū Concilia
tore nr̄o in differētia. xxiiij. ſic dicente. Cere
brū eſt ſeu medulla capitis in ſupremo cor-
poris ſita tribus ſeu q̄ttuor vētriculis inter
ciſa duabus miringis velata ſenſus ⁊ motꝰ
organice initiatiua. vn̄ in. iij. theorice diciꞇ.
Cerebrū eſt ceteris mēbris honorabiliꝰ ⁊ ex
cellentiꝰ: eſt nāq̨ radix ⁊ quaſi forma aīe rō-
nalis ꝑ quā eſt animꝰ ⁊ diſcretio ſenſibuſq̨
origo. Et hoc eſt qđ ſenſit Gal̄. in primo de
regimine ſanitatis cū ait. Cerebrū eſt domꝰ
q̄dā aīe rōnalis que ab oſſe cōtineꞇ denſo.
Cuius cerebri cōplexio eſt frigida ⁊ hūida ⁊
nō calida: vt ꝓbat Cōciliator in differentia
p̄allegata cōtra Iſaac q̇ dixit ꝙ ip̄z erat na-
turaliter calidū: ⁊ frigidū accidētaliter: ⁊ ꝙ
non ſit ita imo ꝙ cerebrum naturaliter frigi
dū ſit ſex ibi rōnibus ⁊ pluribus auctoritati
bus ip̄e padubanēſis ꝓbauit. qui ⁊ ſi nunq̄
fuiſſet: id ſatis erat manifeſtū ex dictis phi-
loſophorū ⁊ medicorum oīm. Nōne ſcripſit
Ariſto. in libro de ſenſu ⁊ ſenſato. frigido exi
ſtente cerebro de facili fiunt reumata ⁊c̄. ⁊ in
ſecūdo de partibꝰ aīaliū. Cerebrū eſt frigi-
diſſimū partiū. quod etiā voluit Auicen. in
prima primi in. c. de cōplexiōe mēbrorꝫ cum
inquit. Mēbra principalia ſunt tria: quorū
vnū eſt cerebrū quod eſt frigidū ⁊c̄. Et p̄ia
tertij. c. ij. Cerebri ſubſtantia eſt frigida ⁊ hu
mida. ⁊ in canticis idem voluit. Cū igiꞇ hi
viri ſapientiſſimi in hoc cōueniant de cere-
bro viuentis hominis qui calidiſſimꝰ eſt aīa
lium vt placuit philoſopho. Quāto igitur
magis cerebrū occiſorū brutorū eſt frigidū
quo tātū in via cibi nōnulli delectanꞇ neſciē
tes ꝙ cū hoc ꝙ frigidū ſit ⁊ naturaliter ⁊ ac
cidentaliter: pluribus de cauſis eſt etiā hu
midiſſimū ⁊ cū ſua humiditate viſcoſū plu
rima faciēs nocumēta: quēadmodum dixit
Haliabas in. v. theorice. c. xxij. di. Cerebrū
amplius humidum eſt flegma generat dige
ſtioni reſiſtit ſubuerſiuū ſtomachi malum.
Et Iſaac in particularibꝰ dietis etiā ſic ſcri
pſit. Cū cerebrū ſit accidentaliter frigidū
proinde eſt humidū ⁊ viſcoſum abominabi
le appetitū corrumpit in ſtomacho citoq̨ in

putredinē conuertitur maxime ſi in fine cibi
manduceꞇ. vnde Gal̄. Volētes inquit vome
re cerebrū ī fine cibi cū multo oleo comedāt.
Ideoq̨ oportet ante cibū ⁊ poſt ipſum caue
re ab humidas cōplexiones habentibus ac
debilē appetitū ī ſtomacho. Et alibi ſic etiā
dixit. Cerebrum pinguedo ⁊ ſimilia ſunt vi
ſcoſa ⁊ lubricatiua ſtomachi villos ſua hu-
miditate defectant ⁊ corrumpūt: ſunt etiā in
malos hūores cōuertibilia. que quoq̨ fuit
Gal̄. ſententia in. iij. de alimētis. c. vij. dicen
tis. Magis flegmaticum eſt ⁊ groſſi chimi ⁊
tardi meatus ⁊ indigeſtibile nō minus ⁊ ma
lū cerebrū oē eſt ſtomacho. a quo princeps
accepit in ſcđo canonis in. c. ciij. cū ait. Cere
brū frigidū eſt ⁊ hūidū generās flegma ⁊ hu
mores groſſos. ⁊ ſubdit. ip̄z em̄ facit nauſeā
apud digeſtionē ſuā ⁊ delet appetitū. Et ſi-
militer Almāſor ī lib. iij. c. xj. di. Cerebrū cū
ſit frigidū nauſeam facit ac ſtomacho nocet
⁊c̄. Cū igiꞇ hec faciat cerebrū aīaliū ſua ſuꝑ
flua hūiditate ⁊ viſcoſitate aut nō erit come
dēdū oīno: aut p̄paratū prius ⁊ cōditionatū
vt infra. Quarū cōditionū hec prima ſit. ꝙ
ipſum nō ſit aīalis humidi ⁊ viſcoſi natura
liter vel accidētaliter vt porci pecudis agni
⁊ huiuſmodi. Quorū cerebrū oīno eſt fugiē-
dū. Sed ſit potiꝰ cerebrū ſiccorū naturaliter
aīaliū: ⁊ volatiliū magis q̄ ambulantiū: q̄m
illud magis approbaꞇ ab Iſaac in libro par
ticulariū dietarū. c. de volatilibꝰ cū ait. Cere
bella volatiliū cerebellis ambulātiū ſūt me
liora q̄m minoris ſunt hūiditatis ⁊ viſcoſi-
tatis ⁊ propter hoc iudicamꝰ ip̄orū cerebel-
la parū eſſe humida ad illorꝫ cōꝑationem. ⁊
laudabiliora oībus cerebellis volatiliū ſunt
ea que pullorꝫ ſtarnorū ꝑdicū gallorꝫ ⁊ galli
narū. Hoc etiā voluit Auicē. in. ij. canonis
c. p̄allegato cū dixit. Meliora ſunt cerebra
volatiliū ⁊ ꝓprie mōtanorum. ⁊ ex cerebris
q̄drupedū cerebrum arietis. ſ. hedi: deinde
vituli ⁊c̄. Et fuit Gal̄. ſn̄ia in. iij. de alimen-
tis. c. xx. dicentis. Cerebra ꝑua quidē habēt
volatilia aīalia meliora tn̄ multo his que
in peditātibus quātō ⁊ ſicciora: his igiꞇ vtē-
dum eſt potius q̄ cerebris ambulātiū. Que
⁊ ſi voluerimus oīno comedere ſit iſta ſecun
da cōditio obſeruāda vt ante cibū ſumātur

ꝛ cū repꝛimētib⁹ eoꝝ malitiā sint precōdita: dicēte Jsaac in.p.d.anteq̄ȝ comedāt cerebrū cū aceto pipe zinzibere ꝛ absintio ꝛ mēta et siīibus illd cōdiāt.qd sensit princeps vbi supra dicēs.Et oportet q̄dē vt comedat cū seminibus.s.calefaciētib⁹ ꝛ desiccātib⁹.Et ꝙ ita sint verba eius interp̄tanda:apparet per Gal.in.iij.de Alimētis.c.vij.dicentē.Cerebrū lȝ sit grossi chimi ꝛ supflui cū mell⁹ aūt sit q̄ȝtū ad oīa cū incisiuis ꝛ calefaciētib⁹ p̄paratū: sic eñ cōditū si bñ digerat alimētū notabile dat corpi.hec ipse.quare ꝛc̄.

¶ Cap̄.cliij.oñdit naturaȝ nuche ꝛ medulle cū earū malitijs ꝛ nocumētis ꝛc̄.

NUcha est nūcius ꝛ vicarius cerebri i cursu dorsi a q̄ lateralr̄ oriunt nerui nō potētes cōueniēter a cerebro nasci q̄ spinalis medulla siue dorsalis nūcupat:vt ex dictis Auicē.i p̄ria tertij ꝛ p̄ma p̄mi colligi pōt.Est eñ velut clau⁹ ligās spōdilia: teste Auerroi in scd̄o colliget. Que cū min⁹ mollis sit q̄ȝ cerebrū q̄to magis ab eo distat ꝛ remouet tāto magis indurat:vt inq̄t Gal.i.iij.Alimētorū.Que q̄dē medulla siue nucha cū sit cerebro frigidior:vt p̄bat Cōciliator i dr̄ia.xxv. ꝛ fuit snīa Jsaac i li.ptīculariū dietaꝝ sic scribētis.Medulla spōdiliū ad cōpatione medulle ossiū:frigidissima est sicut ꝛ hūidissima.Est eñ sicut cerebrum durior tñ est ipo frigidior ꝛ mioris hūiditatis. q̄ si bñ digerat grossi⁹ ꝛ pl⁹ cerebro dabit nutrimētū.Medulla tñ ossiū saporosior ꝛ fastidiū faciēs bñ tñ digesta multū nutrit. Hoc eñ sensit Rasis i.xxiij.ꝯtinētī.c.ccccccclvij. cū ait.Medulla q̄ est i interiori pte ossis suauior ꝛ vnctuosior est medulla cerebri q2 excitat vomitū: tñ si digerit nutrimētū ipsi⁹ erit habūdās. sed medulla spinalis.s.nuche nō cōpetit: q2 solidior est medulla cerebri qñ digerit nō modici nutrimēti est.Et auctoritate Pauli dixit ꝙ vngit stomachū ꝛ tollit appetitū cibi ꝛ lenit vētrē.vñ comedēda est cuȝ aromatibus.ꝛ Halibas in.v.Theorice.c.xxij.sic de ipa ait.Medula cerebro iocūdior est ꝛ suauior sed si plurimū sumat subuertit. Jdeo cū saturegia ꝛ sale oportet accipe. Et hi oēs a Gal.sumpsere dicēte i.iij.de alimētis.c.viij.Nauseatiu⁹ est cib⁹ āplior comesta medulla sicut cerebruȝ.si aūt bñ digerat nutritiua est ipa.ꝛ infra subdit. Spinalis medulla ꝯtinua q̄dē est cerebro ꝛ eiusdē nature cū ipo:durior aūt nō modicū ꝛ maxīe si inferioribus extremitatib⁹ spine. inquātū eñ distat a cerebro plus:intantū magis indurat. Si aūt hec alijs medullis cōparet magis mollificatiua reperitur ꝛ p cōsequēs magis stomacho nociua:vt colligit etiā ex verbis Serapionis dicētis.Reperit in ossibus medulla q̄ vere est medulla.Alia in spinali ꝛ est nucha q̄ est durior ꝛ siccior medullis alijs oībus q̄ accipiūtur ex ossib⁹ ꝛ hȝ de mollificatione ꝛ vnctuositate plus.Nō igit est comedēda cū peior alijs medullis videat:vt dictum est: ꝛ tanto magis ꝙ si oīs alia medulla est calefactiua lenitiua ꝛ abstersiua lȝ multi nutrimēti si digerat teste p̄ncipe in scd̄o canonis.c.ccccc.ꝛ cōturbet stomachū ꝛ deleat appetitū:vt idē ait ibidē.Quāto magis nucha cū sit frigidior cerebro ꝛ grossior vt dixim⁹ ꝛ vnctuosior ꝛc̄.Dimittāt itaq̄ȝ q̄ suā volūt cōseruare sanitatē hmōi medullas: ꝛ p̄sertim q̄ stomachū debilē ꝛ hūidū habent.ꝛ similiter qui deiectū ꝛ postratū suū senserint appetitū.Qd si oīno quandoq̄ȝ voluerint eis vti ex bonis ꝛ ex laudatis animalibus supra sit accepta: qm̄ cōuenientior est medulla vitulorū ꝛ cerui ꝛ tauri ꝛ caprarū:deide ouiū vt inquit princeps vbi supra. Quo in loco iussit etiā vt anteq̄ȝ comedam⁹ eā vt p̄paremus sufficienter dicēs.Oportet vt comedat cū piperibus ꝛ seminib⁹.Sic eñ medulla inter frigiditatē ꝛ caliditatē existit ꝛ tēperamēto vicina:caliditati tamē magis appropinquat. Que ꝛ sperma augmētat ꝛ stomachū mollificat:vt etiā asserit Almāsor i.c.xj. libri tertij. Verū q2 huiuscemōi naturalr̄ sūt hūida ꝛ viscosa ꝛ lubricatiua stomachi ꝛ q2 villos sua hūiditate corrūpūt ꝛ in malos hūores ꝯuertunt:vt supra dixim⁹ cū ipsius auctoritateȝ allegarem⁹: ꝑpterea securissimū nobis esse videtur vt talia vnctuosa ꝛ stomachum mollificātia oīno postponant potius q̄ȝ etiā cōdita:ꝛ in pauca sumantur quantitate.

¶ Cap.ciiij. oñdit naturā oculorū ꝛ lingue pro ꝙto via cibi faciunt ad nutrimētū.

Oculus est instrumentū videndi cōplexiōe aqueū cū quadā anteriori planitie rotūdū in supremo anterioris partis capitis locatū ex septē tunicis ꝛ tribus humoribus cōstitutū sex musculis motum ꝛ vno vel duobus seu tribus fultum inquit Conciliator in differentia.lxiiij. Quod sensit Gal.in.j.de ingenio sanitatis.c.vj.dicens. Oculi sunt mēbra quoꝝ actio est visus que ex septem tunicis ꝛ tribus componi inueniuntur humoribus: teste Rasi in.j. Almāsoris.c.viij. Quequidē diffinitiōes de viuentibus oculis semꝑ sunt intelligēde. Nos autem oculos nō viuētes sed ꝓut veniūt ad cibos cōsideramus in p̄senti ꝓposito: quēadmodū de eis locutus est Isaac in libro particulariū dietarū cuꝫ ait. Oculi sunt ex diuersis substantijs cōpositi: habent eñ lacertos pinguedinem pelliculas ꝛ hūores. Quātum eñ est ex parte pinguosa pertinēt calori ꝛ humiditati: ꝙtū vͦo est ex ꝑte pellicularū attinēt frigiditati ꝛ siccitati. Idcirco de pinguibus aīalibus frigidi sunt ꝛ hūidi. Si vͦo de macilentis frigidi sunt ꝛ sicci. ꝛ subdit. Et licet oculi facilius ceteris mēbris digerantur tñ ob pinguedinē sibi admixtā habēt grauedinis viscositatis ꝛ indigestionis quoddam: ꝛ ꝓpter hoc non accipiantur nisi cū aceto sale apio pipere calamēto zinzibere ꝛ similibꝫ condiātur. Qđ sensit Gal.in libro de euchimia ꝛ cachochimia.c.iiij. cū inter partes aialium difficile digestibiles oculos enumeraret. Ubi etiam dixit oculos pauci quidē comedunt: componūtur eñ ex dissimilibꝫ substantijs. Masculi aūt eorum sunt bene digestibiles soli animalium que idoneam habēt naturā ad euchimiam quales sunt cōmodati ſm etatem porci. Ab his tamen patribus manifeste discessit Platina cū inquit. Oculi animaliū si tenerrimi sint ꝛ pinguis bestie cum sint ꝛ humidi moderati alimenti habentur. Quod tantū qđē a via deuiat veritatis quātū ꝛ ipse a prefatis sapientibus secessit. Quāobrē aut oculos oīno dimittemus animalium: aut eos ex melioribus ꝛ laudabilioribus bestijs eligemus condientes ipsos: vt iusserunt Isaac ꝛ Haliabas vbi supra ꝛ raro eis vtendo. De lingua autem dicemus cū Auicē.in.vj.tertij.c.j. ꝙ ipsa est mēbrū oris ꝛ instrumentuꝫ conuersionis cibi masticati. Scđm autē Aristo.in.iij.problematū ꝓblemate.xxxij. lingua est caro spongiosa. a quo sumpsisse videtur princeps in.ij.canonis.c.ccccxlv. cum ait. Lingua est substantia composita ex carne laxa in qua penetrant vene ꝛ nerui ꝛ lacerti: ꝛ humor eius est huidus ꝛc. Et Rasis in.xxiij.continentis.c.ccccccxcvj. de ipsa dixit auctoritate Bunmasui. lingua grossa est habundantis motus coadunatione hūiditatis: vnde comedi debet cū sinapi. Et dixit Paulus. mollis est ꝛ modici nutrimenti. Et inqt Gal.in libro nutrimenti. substantiā habet cōpositam de carne molli venis neruis ꝛ musculis generans humorē habentem superfluam humiditatē. Sed Haliabas i.v.theorice.c.xxij. sic de ea scripsit. Lingue caro tēperata est ꝛ digestioni obediens eiusq̄ nutrimentū inter multum ꝛ modicū. Cui videtur consentire Isaac in.p.d. cum dixit. Lingua inter lacertos ꝛ teneram carnē est mediocris: idcirco sola comesta dat nutrimētum inter durū ꝛ molle ꝛ mediocre. Que si cuꝫ lacerto substantie eius iūcto mādacetur erit laudabilior faciliusq̄ digerit. Rursus si cum tenera carne sibi iūcta ꝑ quā saliua ori descendit manducetur durioris ꝛ viscosioris erit digestionis: vnde bonū est si cū obsomagaro. i. sale: pipere: ꝛ aceto: origano: zinzibere: ꝛ similibus comedatur ꝛc. Ex quibus potest ꝙ facilime vnusquisq̄ ponere concordiam inter aliqualiter dissonātes auctores: vt patet. ſm enim ꝙ diuersimode lingua consideratur sic dissimilis existit nutrimenti. Quare concludere possumus cum Michaele nostro sic dicēte auctoritate Ruffi. Linguarum carnes sunt satis temperate. Quare nutrimentū est mediocre in quantitate. Et ideo non est periculum linguis laudabilium animalium vti quādoq̄.

¶ Cap.cv. oñdit naturā carnis auriū nariū cutis gutturis ꝛ similium cartilaginosorū.

DE his omnibꝰ in vno capitulo scribēdum esse videtur cum in suis naturis ⁊ cōplexionibus similentur: sed inceptū modū obseruantes dicimus ꝙ auris est membrū creatum auditui ⁊ factum est ei ostra cosum anfractuosum ⁊c̃. vt dixit princeps in .iiij. tertij. c. j. Nares ꝟo sunt vie per quas hanelitus trāsit: teste Gal. in .v. de accidenti ⁊ morbo. c. iij. a quo Conciliator accepit in sua differentia. xlv. cū ait. Nares sunt instrumenta delationis aeris ad pulmonē ⁊ odoris ad carūculas ex pluribus ossibus ⁊ cartilaginibus composita: quoꝝ instrumentorū complexio est frigida ⁊ sicca vt colligitur ex verbis Isaac in paticularibus dietis sic scribētis. Nares frigide ⁊ sicce sunt. Sūt enim cartilaginose ideoq̧ digestioni difficiles parum nutriūt. Et supra dixerat mēbra que naturaliter sicca sunt dure digerunt tardeq̧ de stomacho eijciuntur et minus ceteris sunt nutrientia: maxime si fuerint de animalibus siccis sicut bobus capris. Que ꝙ̃uis bene sint masticata in stomacho ⁊ epate bene digesta: siccū tñ generant sanguinem et pessimū. Qd̓ iteruz voluit in processu magis cum ait. Extremitates animalium: quia omnino carent pinguedine tarde digerunt: sunt enim de substātia cutis ⁊ neruoꝝ. Quequidem videt Rasis sentētia in .xxj. continētis capitulis. lx. ⁊. lxj. dicentis. Nasus fm Mesue est frigidus ⁊ siccꝰ: q̄ est cartilaginosus ⁊ est dure digestiōis ⁊ debet comedi cum aromatibus. Auris autem fm eundē est de natura nasi. ⁊ fm qd̓ inqt Gal. in libro chimorū. Aures animalium sunt cartilaginose nō digeruntur nec mutātur. Et cutis que est̄ super cartilaginem est pauci nutrimenti ⁊ difficilis digestionis: quia est subtilis ⁊ sicca. ⁊ hoc est qd̓ voluit Gal. in .iiij. c. lib. de euchimia ⁊ cachochimia. cū inter partes animalium difficile digestibiles sint nares ⁊ aures ⁊ talia enumerata. Qua de re cum Isaac in loco allegato est cōcludendū dicente. Labra auribꝰ sunt laudabiliora: q̄ auricule de cute ⁊ cartilagine sunt cōposite. Cartilagīes ꝟo si de animalibus iuuenibus fuerīt ⁊ bene coquantur erunt digestibiles: ⁊ presertim si de lactentibus fuerint. Idem quoq̧ de cuti est sentienduz que pellis dicitur ⁊ a vulgaribꝰ cutica que est membrū ex neruo carneq̧ cōtextum superficietenus corpus ambiēs omne ac ipsius protectiuū: vt dixit Conciliator in differentia. xliij. Et licet hec vere cutis sit diffinitio tamen ⁊ aggregato ex cuti ⁊ imene conuenit: ⁊ ad propositum facere videtur: quoniam malū dat nutrimētum sua grossitie ⁊ terrestricitate siue siccitate sicuti sensit Auicē. in .ij. canonis. c. ccccclij. dicēs. Meliores ex eis sunt pelles lactentiū propter humiditatem ipsorum: earū tamē nutrimentuz est paruum viscosum ⁊ propinquum est in viscositate ⁊ dispositionibꝰ suis nutrimento pedum. Multoq̧ clarius Rasis in .c. xj. libri tertij Almansoris cum inquit. Cutis frigidum generat sanguinem in quo multa existit viscositas ⁊ opilationem facit ⁊c̃. Similiter guttur est frigidum ⁊ siccum cartilaginosum proinde parum dat nutrimentum digestioni inobediens: ⁊ hac de causa cum calidis aromatibꝰ decet comedi teste Isaac vbi supra. In quo loco etiam iussit vt nares aures ⁊ huiusmodi cartilaginose partes preparentur cū aceto: obsomogaro: sinapi: carui: pipere: zinzibere ⁊ similibꝰ. Si quis aūt aliqua affectus admiratiōe quereret qua ratione voluerit hic auctor ꝙ huiusmodi mēbra cartilaginosa que frigida sunt ⁊ sicca: vt ipe etiā asserit: cum aceto ⁊ talibꝰ etiā desiccantibus manducarent: cū videat ꝙ siccitas siccitati non sit coniungēda. Cui respōdebimus ꝙ ita est pfecto: vt ipse ait qñ ex talibus iaz dictis nutrimentum expectaremus. Sed qñ intendimus eoꝝ malitiam rectificare via cōdimenti huiusmodi ⁊ cōueniunt: ⁊ sunt permaxime necessaria vt viscositatē ⁊ grossitiez cartilaginosarū reruz habeant remouere cū sua incisione ⁊ subtiliatione. Hortamur tamē quoscūq̧ sanguinē habuerint grossum ⁊ viscosum vt flegmatici ⁊ melācolici: vt a predictis totaliter abstineant aut eis ꝙ̃ rarissime vtantur. quare ⁊c̃.

¶ Capitulum. cvj. ostendit naturam cordis ⁊ pulmonis ⁊ quātum in via nutrimenti faciant ad sanitatem.

Et si cor sit nobilissimum mēbrorum: vt inquit Auerrois .ij. celi. cōmēto. lxxiiij. Et sit princeps corporis primꝰ teste Hali in .ij. Tegni cōmēto. xcj. Et ꝓpterea positū in medio pectoris tanq̄ in loco tēperatiori: vt ait princeps .j. xj. tertij. c. j. Et est minera generatiōis nutrimenti spūs: vt idem voluit in libro de viribus cordis. c. ix. Et est fundamētum ⁊ quasi fons caloris naturalis ⁊ virtutis vitalis. vt īquit. Gal. in v. de interioribus. c. j. Et licz inq̄z cor viuens sit plus oībus mēbris sanguineū ⁊ plꝰ eis calidū: vt ipse dixit in primo cōplexionū. c. ix. Et tū mortuū: cū ad cibū ꝑuenit decoctum: valde ab eo diuersum: qm̄ viuēs erat mēbrū principale cuiꝰ virtutes erāt potētes ī corꝑe ac effectꝰ maximi virtutū organū ī corporis medio velut fornax situm. vt nr̄ inquit Cōciliator in differentia. xlj. auctoritate zoar. Mortuū autē cor īter vilissimas corꝑis partes via nutrimenti cōputatur: vt idē asserit Cōciliator in differētia. xxiiij. Qm̄ materialis cordis cōplexio quā sumpsit ex miscibilium mixtiōe frigida est ⁊ sicca: ⁊ ideo fortis extat texture ac cōpacte ita vt igni viderim in cōbustis pre ceteris corꝑis partibꝰ resistere ad qđ etiā humidū coadiuuat cōculcatuz in idipm̄: qđ oportuit vt obstaret motibꝰ ⁊ ꝑcussiōibꝰ ⁊ caloribꝰ ꝓpter qđ super id sita fuit pinguedo quedā equiuoca tū estq̄z ipm̄ dure digestiōis ⁊ delatiōis. i. penetratiōis ⁊ melācolici magis alimēti. hec padubanēsis ipse. Cū tū bn̄ digerit caro cordis multi est nutrimēti lz nō laudabilis: vt sensit Isaac ī particularibꝰ dietis capitulo ꝓprio cuz ait. Cor dure est substātie ⁊ nature lacertorū ꝑtinens tarde de stomacho eijcit bene tū digestū multum nutrit ⁊c̄. Hoc idem voluit Almansor in .iij. c. xj. cū inquit. Cor calidū est ⁊ dure substantie. Qđ ⁊ tarde digeritur ⁊ non multum nutrit. Et in .xxiij. cōtinentis idem sic scripsit in. c. cccccxxxij. auctoritate Gal. in libro nutrimenti substantia cordis est caro solida musculosa: ideo est difficilis digestionis tarde descēsionis de stomacho ⁊ penetratiōis de intestinis qn̄ digeritur: ad qđ lucratur de eo corpꝰ modicū est. Sed ī libro chimorum dixit ꝙ est habūdantis nutrimēti. Qđ etiā voluit Bimmasui. q̄bus concordat Haliabas in .v. theorice. c. xxij. dicens. Cor solidum est ⁊ digestiōi inobediēs valde. Qđ qui comedere voluerit oportet post illud zinzibere vti cōdito ⁊ comedat ipsum cū pipere ⁊ cimino ⁊ saturegia: cuius digestio si plena fuerit plurimū nutrit. ⁊ hec fuit Gal. sententia in .iij. de alimentis. c. xij. dicētis. Cor fm̄ stomachum quidem durum est: ⁊ ꝓpter hoc indigestibile ⁊ tarde pertransitiōis. Si aūt digeratur bene alimentū nō paucuz dat corpori. Concludamus igitur cum Michaele nostro sic scribente. Cor vt cibꝰ debet graduari frigide ⁊ sicce complexionis cū sit arteriosum ⁊ neruosum satisq̄z omnia frigida sunt ⁊ pauce carnis: ⁊ ideo aut dimittat omnino: aut eligatur ex iuuenibꝰ animalibus ⁊ pinguibus: ⁊ si cū sale pipere ⁊ cimino accipiatur remouet nocumentū eius. Ciminum tamen mihi nō placet cum horribilis sit saporis sed loco eius feniculū sumatur.

¶ De pulmone vo dicimus cuz Cōciliatore in differentia. xcix. ꝙ ipse est terminus caliditatis naturalis in euentationē cordis ordinatus. separat enim ⁊ distinguit aīalia calida a non calidis. calidiora enim eguerunt in euentatione caloris pulmone ceu sanginem habentia: reliquis vo sufficit euentatio cum brachijs: vt in piscibꝰ ⁊c̄. Et propterea fuit creatum ⁊c̄. Sed in proposito nostro consideratus frigide ⁊ humide existit complexiōis in primo: vt Michael refert. Qđ etiaz antiqui sensisse videtur cū dicat Isaac in .p. d. ꝙ pulmo sit facilis digestionis ⁊ facile de stomacho eijciatur ꝓpter leuitatem ac raritatem substantie proinde ceteris mēbris corporis nutrimētuz gignit pertinens flegmatico humori. ⁊ Haliabas in .v. theorice dixit absolute ꝙ pulmo parū nutrit ⁊ flegma generat. Rasis aūt in .iij. Almansoris inquit. Pulmo tarde digerit parūq̄z nutrit ⁊ est frigidꝰ. Et in .xxij. continentis. c. cccxliiij. sic etiā ait auctoritate Gal. Pulmo leuioris digestionis est epate et splene iuxta modū raritatis corporis ipsiꝰ tū minoris nutrimēti est ⁊ nutrimētum eius est flegmaticum. Et ꝓpterea dixit Ruffus in libro regiminis. Pulmo est

modici nutrimēti valde. et Joānitius dixit. Hoc accidit causa siccitatis et leuitatis ipsi⁹. et iterum Ruffus inqt. Juxta modum leuitatis substantie debuit esse velocioris digestionis: tñ qz ipse natat in superioribus stomachi fact⁹ est tardioris digestiōis. Idē quoqz sensit Paulus. Auicēna vo i.ij. canonis.c. ccccclxxiij. dixit. Pulmonis nutrimētū est paruū declinās ad flegmaticū. Et īfra dixit. eius digestio est facilis et in ipo est cōstrictio vētris. Et sic ipe et Isaac vident esse cōtrarie opinionis qz pfati sapiētes: qui absolute pnūciauerūt ipz eē digestiōis difficilis qb⁹ magis assentim⁹. p cōcordia tñ dicere possumus qz aut text⁹ est corrupt⁹: et vbi dicit facilis dicere velit difficilis: aut et forsitā meli⁹ intellexerūt oēs qz absolute pulmo difficulter digerat. In cōpatione tamē ad epar et splenē faciliter. Qd videtur Gal. voluisse in.iij. de alimētis.c.xj. dicēs. Pulmo digestibilior est epate et splene quanto eis rarior: ad nutrire autē minor. Alimentis vo quod dat corpori flegmatico suis est magis rc. Et ppterea pulmones animaliū dimittantur aut eligantur solummodo ex animalibus iuuenibus temperatis aut tēperamento vicinis: vt hedi pinguis: vituli: porci et similiū: vt Michael inquit rc.

¶Cap.cvij. oñdit naturā stomachi matricis intestinorū et similiū pro quātovia cibi et nutrimēti faciunt ad sanitatem.

De his oībus in vno capitulo scribendū est cum eiusdem fere sint substantie cōplexionis et nature: sed oñdentes qd sint hec dicamus cum nr̄o Sauoronola in sua practica sic scribente. Stomachus est mēbrū organicū cōplexiōe frigidū et siccuz in medio corporis situatū tunica neruosa intrinseca et carnosa extrinseca cōstitutū cibi et potus per meri ab ore susceptiuum atqz ipsius calore proprio et circūstātiū mēbrorū adiutorio digestiuū. Intestina aūt: vt dixit Cōciliator in differētia.cciiij. sunt mēbra corporis ceteris longiora duplici cōsita tunica iuuatiui et supfluitatis cōtētiua q sex extāt numero: vt ex.xvj. tertij colligēdū a pncipe. Matrix vo est mēbrū cōcauū neruosum pelliculosum spissum neruosum ī cōcauitate alchatin locatū ad rotūditatē quādā figuratū rc. Ex qb⁹ descriptionibus cōplexio horz mēbrorū intelligitur q frigida est et sicca de sui natura in viuis aīantib⁹: frigidior vo in mortuis plurimū. et ppterea dicebat Isaac in.c.xvj. dietarū vniuersaliū. Carnes stomachorū dure sunt ad digerēdū. et in particularibus etiaz inqt. Mēbra sicca naturaliter sicut neruus: cutis: intestina: venter: vulua. i. matrix et similia dure digeruntur tardeqz de stomacho eijciūtur et minus ceteri sunt nutritiua: et maxime si fuerint de aīalibus siccis naturaliter. Qd etiā voluit Almāsor in lib. iij.c.xj. dicēs. Uenter tarde digeritur q frigidus existēs parū nutrit atqz flegmaticū generat sanguinem. et in.xxiij. cōtinentis idem Rasis.c.cccccclxxj. sic scripsit. Uēter intestina et matrix aīalium solidiora sunt carne: iō licet digerantur perfecte de eis generat sanguis nō purus carens bonitatē immo generat humor vehemētioris frigoris et crudus indigēs tēpore lōgo in sui alteratione et trāsmutatione: laudabiliores tñ sunt vētres aīalis lactentis ex humiditate et veloci digestione ipsorz. Auctoritate etiā Pauli dixit qz vētris et intestina sint tarde digestionis et generent flegma. Haliabas quoqz in.v. theorice. c.xxij. sic ait. Intestina stomachus et iecora oia mēbra neruosa sunt et solida duraqz digestioni inobediētia: que generant sanguinē bonus non est sed mal⁹ et ad frigidū inclin⁹ nec aliqt peruenit ex eis ad corpus nutrimētū rc. Princeps qz in.ij. canonis.c. cccccccxxxvij. dixit. Uēter parui est nutrimēti et mali chimi: et similiter qd similatur ei ex visceribus qzu is ei⁹ bona fiat digestio. q fuit Gal. snia in libro de euchimia et cachochimia dicētis. Partes q in aīalibus difficile sunt digestibiles sunt intestina et vēter et matrix. Et in libro de subtiliāte dieta.c.viij. sic etiā ait. Uitandus est esus viscerū sicut et sanguinis qm ipsa supfluica sunt et disdigestibilia et pachichimia: qd et de vētribus: cum eiusdē sint nature: intelligi potest. quare aut dimittantur omnino: aut eligantur solūmodo vētres

volatiliũ potius ꝗ̃ ambulantiũ ⁊ nõ omniũ sed laudatorum vt anseris ⁊c̃. dicente Isaac in particularibus dietis. Venter oĩm volatiliũ lacertosus est ⁊ durus ad digerẽdũ: sed si digeratur multũ dat nutrimentum: oĩbus tamẽ ventribus anserinus est melior ⁊ laudabilior propter copiam sue humiditatis: post hũc galli nascentis venter cõmendatur. Qd̓ etiã sensit Auicẽ. in. ij. canõis. c. cxlvj. cũ ait. Ventres earũ. s. anatũ ⁊ anserũ sunt suaues. Et in. c. ccxxxvij. eiusdem sic inquit. Vẽtres auiũ qñ digerũtur sunt melioris nutrimẽti ꝗ̃ aliorũ ⁊ precipue gallinarũ ⁊ anserũ. Qd̓ non minus voluit Rasis in. xxiij. ꝯtinẽtis. c. ccccccxv. Et fuit sñia Gal̓. i. iij. de alimentis. c. xx. dicentis. Vẽtres nutritiui ⁊ delectabiles sunt qui anserũ ⁊ impinguatarũ gallinarũ. hi eñ tantũmodo approbant̃. Intestina aũt ⁊ matricẽ nullibi cõmendata reperi: vituperata aũt in oĩbus prefatis locis: ⁊ p̃cipue ab Isaac in prima doc. cũ inquit. Mẽbra acute ⁊ ossibus remota sunt indigestibilia ⁊ insipida grossiorẽ habẽtia carnẽ: copiã malorũ chimoꝝ generãtia ꝓpter duas res. vna q: vijs sunt vicina per quas hũorũ feces expellunt̃. Alia propter longinquitatez pororũ cutis per quos sue hũiditatis superfluitas nequit egredi: alia ꝓpter ossiũ absentiam: vnde tenera fieri neq̃ collidi possunt. Ideoq̃ vẽter ⁊ intestina ⁊ similia vt matrix ⁊c̃. sunt grossiora ⁊ male nutribilia: et propterea finiamus hoc capl̓m dicẽtes cũ Michaele nr̃o ꝙ hmõi reliquẽda sunt gulosis q̇ cũ eis ⁊ vino dulci i eoꝝ ĩteritũ solatiant̃.

¶ Cap. cviij. oñdit naturã epatis ⁊ splenis ꝓut faciũt ad nutrimẽtũ declarãdo que ipõrũ sint meliora ⁊ eligibiliora.

Declarantes quid sit vnũqd̓q̃ predictorum dicemus primo cũ Auicen. in prima primi doctrĩa. iij. c. ij. Epar est sicut sanguis congelatus. ⁊ cũ eodẽ in xiiij. tertij sic scribente. Epar est mẽbruz qd̓ generat sanguinẽ ⁊ est caro rubea quasi ipa sit sanguis verus cõgelatus. ⁊ cũ Gal̓. in. v. interiorũ. c. vij. dicente. Epar est instrumentum faciendi sanguinẽ. Et in. v. de iuuamentis mẽbrorũ. c. iij. Epar est principiũ venarũ ⁊ primũ instrumẽtorũ generantiũ sanguinẽ: ⁊ hoc ꝓpter suam substantiã carnosam quã qui cõsiderauerit inueniet ipsam esse ꝓpinquã nature sanguinis. a quibꝰ sumpsit Cõciliator in differentia. xlvij. cũ inq̇t. Epar est sanguis inspissatus ⁊ ipsius primũ generationis instrumẽtaliter organũ. Quas cũ habeat in viuẽte dignitates mortuũ quoq̃ al̓s quasdã habet ꝓprietates ⁊ bonitates cũ plurimũ faciat ad nutrimẽtũ: vt dixit Isaac in particularibꝰ dietis qñ sic scripsit. Epar oĩbus mẽbris grossius est ⁊ duriꝰ digeri sanguinẽ tñ generat laudabilẽ ⁊ nutribilius est carne nõ hñte pinguedinẽ sed lactẽtiũ epar ceteris est meliꝰ. galline aũt adhuc meliꝰ ꝗ̃ lactentiũ: ⁊ precipue si galline nutrimẽtũ fuerit tritici farina cũ lacte distẽꝑata ⁊ ficubꝰ. Et in. c. xvj. v. d. inquit. Ficatũ oĩm aĩaliuz durũ esse cõstat tñ laudandũ esse anserinum ⁊ gallinaceuz est melius. Queq̇dẽ fuit Gal̓. sñia in. iij. de alimentis. c. xj. dicentis. Epar quidem omnium aĩalium grossi chimi est ⁊ quasi indigestibile ⁊ tarde pertrãsitiõis existẽs. Et in libro de euchimia. c. iij. ait. Epar non est cachochimũ. a quo sumpsit Auicen. in secũdo canonis. c. ccxxxiij. cum dixit. Humor generatus ab epatibꝰ est grossus: ⁊ sanius ex eis est epar anatis pinguis ⁊ gallinarũ pinguiũ. ⁊ infra sic ait. Amplius epar est tardi incessus in venis nisi epar anatis pinguis. ⁊ similiter Hallabas in. v. Theorice. c. xxij. dicens. Epar complexione pollet calida ⁊ humida sapor ei iocũdus est sed grossum est ⁊ digestionẽ immorans: qd̓ si digerit̃ plurimo pascit corpus cibo ⁊ sanguis ex eo generatus laudabilis existit. Laudabilius aũt omnibus epar ⁊ iocũdius est anseris impinguate cum pasta ⁊ lacte. Deinde gallinarum impinguatarum post que porcinũ: omnis etenim animalis saginati epar delectabile est: maximeq̃ si cum lacte fuerit saginatum: oportet autem quadrupedum comedentes epar non multum sumere: digestione eteñ immoratur. hec ipse. Cũ quo videt̃ cõsonare Rasis in. iij. Almãsoris. c. xj. dicens. Epar calidum est et humidũ qd̓ ⁊ tarde di-

geritur ꝛ graue existit. Et in libro.xxv. continẽtis.c.cccccclxiij.cuꝫ ait auctoritate Gal. in lib.nutrimẽti. Epata aialium subiectoꝝ ad comestionẽ generant humorem difficilis digestionis tarde descensionis de stomacho ꝛ penetratiõis de intestinis:ꝛ meliꝰ epar in omnibꝰ cõditionibꝰ est animalis comedẽtis ficus siccas. ꝛ subdit.ꝛ epar anatis cum nutrimentũ distemperat cũ lacte est delectabile valde ꝛ habũdantis nutrimenti valde generat sanguinem laudabilẽ ꝛ humorẽ in vltima bonitate:ꝛ dispositio eiꝰ in digestione in stomacho ꝛ egestiõe est satis digna.ꝛ post ea auctoritate Bimmasui dixit. Epata oim animaliũ calida sunt ꝛ humida tarde digestiõis ꝛ generant sanguinem grossuꝫ ad modũ illius quẽ generant splẽ ꝛ testiculi:sꝫ epata gallinarũ laudabilia sunt: precipue si fuerint impinguate ꝛ proprie si comedũt ficus siccas ꝛc̃. Eligantur itaqꝫ epata anserũ anatũ pinguiũ ꝛ gallinarũ similiter saginatarũ: deinde porcoꝝ: deinde alioꝝ aialium lactẽtiũ: vt Michael noster ait. De splene autem dicamus cũ Auicen.in.xv.tertij.c.ij. ꝙ ipse est membrũ linguosum longũ coniũctum cũ stomacho a sinistro suoysqꝫ retro vbi est dorsum:attrahẽs melãcoliam. Gal. ṽo in. v. de iuuamẽtis membroꝝ.c.iij.dixit de eo. Splẽ est instrumentũ ad purgandũ superfluũ feculentũ generatũ in epate. ꝛ ꝑpter hoc ꝙ splẽ est saccus melancolie:illaudabilis est nutrimenti via cibi ꝛ cum in mensaꝫ venerit ꝛ corruptũ ꝛ melãcolicũ sanguinem generat ꝛ digeritur dure ꝛ tarde de stomacho eijcitur:vt inquit Isaac in.p.d.vbi subdit. Splen aũt porci melior est ceteris propter sue substãtie raritatem ꝛ subtilitatem. Qđ etiam voluit princeps in.ij.canonis. c. cccccccxxj. dicens. Melior splenũ est splen porci cum hoc tamẽ est mali chimi. In ipso eñ est stipticitas quedam ꝛ generat sanguinem melancolicũ ꝛ est tarde digestionis propter suam stipticitatẽ. ꝛ hoc est quod sensit Rasis in.xj.c.libri tertij Almansoris cum ait. Splẽ mali existens nutrimenti tarde digeritur ac nigrum generat sanguinem. ꝛ in libro.xxij.cõtinentis.c. cccclxxxiiij. Idem retulit auctoritate Gal. Joannitij ꝛ Bimmasui.a quibꝰ nõ discessit Hallabas in quinto theorice.c.xxij. cum inquit. Qui ex splene sanguinis generatur malus est ꝛ ad coleram declinans nigram: sed tamen si de porco sumatur minus malũ sequitur: ꝛ animaliũ splenes saginatoꝝ minus mali sunt ꝙ̃ macroꝝ. Quare comedentẽ pinguedini illũ admiscere oportet ꝛ optime coquere ꝛc̃. Qui oẽs a Gal. fonte copioso accepere in.iij. Alimentoꝝ. c.xj. dicentis. Splẽ qđem neqꝫ ad gustũ bene delectabilis est:habet enim ponticum apparẽs meritoqꝫ cachochimꝰ esse creditur melãcolici sanguinis generatiuus existẽs. Et i libro de euchimia ꝛ cachochimia.c.iij.sic etiam inquit de ipso. Splen sufficiẽter est cachochimꝰ ꝛ melãcolicus. In porcis auteꝫ minime est talis: omnes tamen hortamur vt porcino ꝛ quocũqꝫ alio splene ꝑtermisso cibis alijs melioribus reficiantur.

¶ Capitulum.cix.ostendit naturã testiculorum renum ꝛ vberum:ꝛ de eis quod ad nutrimentum sit eligendum.

Testiculi sunt vnũ de membris corpis principalibꝰ plus ꝑcõseruatione speciei qꝫ indiuidui generatũ:vt colligitur ex sentẽtia principis in prima primi. doc.v.c.j. Et in canticis de eis sic scribẽtis. Testiculi sunt membra generatonis. a quo sumpsit Michael nr̃ in sua practica cũ ait. ꝙ ipsi sunt mẽbra glandosa: alba:extra corpus eminẽtia:geniture per se ꝛ principaliter gñatiua seu porductiua ꝛc̃. Quoꝝ cõplexio put etiã nr̃o ꝑtinet ꝑposito: calida est ꝛ humida vsqꝫ ad scđm:teste eodẽ i.ij.tractatu libri sui. Et queadmodũ scripsit Auicẽ. in.ij. cañ.c.cccccccxxiij.plurimi ipoꝝ sunt difficilis digestiõis plurimi nutrimẽti: ꝛ ꝑprie cũ sunt de aialibꝰ magnis grosse carnis. Que qđẽ fuit snĩa Rasis in.xxj.cõtinẽtis.c.cclxxviij. ꝛ Gal.i.iij.de alimẽtꝭ.c.vj.cũ inqt. Aialiũ testiculi indigestibiles sunt ꝛ cachochimi. Digesti aũt bñ nutritiui.qđ aũt magis ꝛ minꝰ in ipis ꝑportionale ẽ dico ſm carnes. iquãtũ eñ porcoꝝ caro ea q̃ alioꝝ ẽ melior intantũ ꝛ testiculi testiculis. Soli aũt q̃ gal

loꝝ optimi ſm oīa ⁊ maxime ſaginatoꝝ. Et in.c.xx.eiuſdem dixit. Teſticuli ſunt optimi ⁊ maxime impinguatorū galloꝝ. Et in.iij.c. de euchimia ⁊ cachochimia: ſic etiam de eis ait. Epar non eſt cachochimum: renes aūt ⁊ teſticuli nō euchimi preter eos q̇ galloꝝ. ⁊ ꝓpterea dixit Auicē. in.ij.cañ.c. cccccccxxiij. Melioꝛ teſticulus eſt illiꝰ cuiꝰ bonꝰ eſt teſticulus ⁊ qui eſt adoleſcētiū: ⁊ teſticulus q̇ eſt magnoꝝ hircoꝝ ⁊ que eis aſſimilant̄ de arietibus ⁊ tauris nō digeritur: ⁊ nō eſt ſicut teſticulꝰ galloꝝ ⁊ p̄cipue ipinguatoꝝ: nā ipſe eſt bonus valde. ⁊ ſubdit. nō habet bonitatē nutrimēti mamillarū niſi teſticulus galloꝝ impinguatoꝝ. Ipſe nāq̧ eſt boni nutrimēti plurimū: ⁊ oēs ſpecies teſticuli qn̄ digerunt̄ ꝓpꝛie q̇ nō ſunt difficilis digeſtionis plurimū nutriūt: ex q̇bꝰ manifeſtū eſt q̄tū galloꝝ teſticuli ſunt cōueniētes. ⁊ ideo dixit Auerrois in ſcđa parte canticoꝝ. cōmēto. cxj. De teſticulis galloꝝ habetur opinio ꝙ ex eis tātū pōdus ſanguinis generet̄ q̄tū ipſi ſunt: q2 alijs poſtpoſitis his ſecuriſſime poterimus vti ſi debiles eſſemus ⁊c̄. De mamillis ṽo dicamus cū Auicē. in.xij. tertij ſic eā deſcribente mamillā. Mamilla eſt membꝛū creatum ad generandū lac vt nutriatur cum eo nouiter natus in introitu ſue natiuitatis et vſq̧ quo cōfirmet̄ ⁊ creſcat eiꝰ virtꝰ ⁊ fiat cōueniens ad digerēdū cibū foꝛtem ſolidū. Conciliatoꝛ ṽo in differentia. cxcv. dixit ꝙ mamilla eſt īſtrumētū generatiuū lactis qđ componit̄ ex arterijs venis neruis ⁊ carne alba ſenſibili: vt ſanguis in ea in lac vlterius decoctum dealbet̄ ⁊c̄ Et ꝓpterea bene dixit Michael noſter cū ait. Uberū carnes ſunt ſimiles carnibꝰ glādoſis ⁊ complexio earū eſt humida declinās ad frigiditatē: ſunt boni ſapoꝛis ⁊ dulcis. et ex eis gn̄at̄ ſanguis bonus ⁊ multū nutriūt licet tarde digerantur. Quequidē fuit ſn̄ia Haliabatis in.v. theorice.c.xxij. Et Almāſoꝛis ī libꝛo.iij.c.xj. dicētis. Uber eſt frigidū groſſum: qđ licet multū nutriat tarde tamē digerit̄. Et in.xxij. cōtinentis.c.ccccclxxx. ſic etiā Raſis inq̇t. Mamilla ſi comeditur: vt dixit. Gal. in libꝛo nutrimenti: plena lacte nutrimentum eius: poſt digeſtionem bonam: erit ꝓximū nutrimēto carnis: tñ niſi condominabilis fiat digeſtio ipſiꝰ de ea generat̄ humoꝛ crudꝰ aut flegma. Et dixit Bimmaſui. Mamilla frigida eſt ⁊ ſicca ex neruoſitate q̇ in ea: tñ ſi in ea fuerit lac erit velocioꝛis digeſtiōis ⁊ laudabilioꝛ ex complexiōe ſed comedēda eſt cum aromatibus: vt velox fiat deſcēſio eius de ſtomacho ⁊c̄. Gal. aūt ante hos oēs in tertio de alimētis.c.v. ſenſit qđ dictū eſt quādo ſic ait. Qui aūt in mamillis quādo habent lac: inſinuāt ⁊ aliquid dulcedinis illiꝰ: ⁊ propter hoc deſiderabile lecatoꝛibus eduliū adenes plenilacte facti ⁊ maxime in poꝛcis. Qđ autem ex ipſis alimentū bene quidē digeſtis pꝛope id eſt qđ ſm carnes: magis aūt defectiue elaboratis crudū ⁊ flegmaticū humoꝛem generāt ⁊c̄. a quo ſicut ⁊ ceteri: pꝛinceps accepit cum in.ij. canonis.c.cccccccxlvj. ſcripſit. Uber natura eſt frigidū ⁊ ſiccū pꝛopter neruos plures qui ſunt in ip̄o: ⁊ nutrimentū vberis pleni lacte quādo digeritur pꝛopinquū eſt nutrimento carnis. Et illud eſt melius in quo eſt lac: quoniam facit ipſum velociter deſcēdere ſi eſt de animali bone carnis boni humoꝛis groſſi ⁊ foꝛtis erit generatiuū. Et in c.cxlvj. eiuſdē dixit. Mamille quidem nutrimentū eſt bonū: ꝙ ſi in ea eſt lac: eſt groſſum ⁊c̄. Eligant̄ igitur: vt Michael iubet. vbera de animalibus iuuenibꝰ ⁊ temperatis ⁊c̄. De renibus poſtremo dicamus cū Auicen. in.xviij. tertij.c. dicente. Renes fuerunt creati ad hoc vt ſint inſtrumentum mūdans ſanguinē ab aquoſitate ſuperflua ⁊c̄. Et q2 ſunt duo membꝛa carnea dura ⁊ in complexione calida ⁊ ſicca: vt noſter inquit Sauoꝛonola. Qđ etiam ſenſit. Auicenna in.ij. canonis.c. ccccclxxx. cum dixit. ꝙ ad ſiccitatem ſunt declinantes: pꝛopterea parui ſunt nutrimenti ⁊ humoꝛ eoꝝ eſt malus: ſunt difficilis digeſtionis ⁊ hoꝛridi ſapoꝛis: laudabilioꝛes tamen ex eis ſunt renes hedi lactentis inquit ipſe. Qđ etiam voluit Iſaac in.p.d. cuꝫ ait. Renes duobꝰ modis ſunt illaudabiles: imo pꝛopter ſue ſubſtantie coꝛruptionem: et credo ꝙ velit dicere compactionem: ⁊ duritiem ⁊ groſſitiem. Secūdo quia eoꝛū nutrimentū fuerat vꝛine pinguedo vnde ſanguinem generāt groſſum ⁊ peſſimū. Et ideo di-

cebat Haliabas in.v.Theorice.c.xxij. Renes malus est cibus ꝓpter eã: que in eis est: vrine qualitatem. Et similiter Rasis in.iij. Almansoris.c.xj.inquit. Renes tarde digerũtur qui nec bonum generãt sanguinẽ nec multũ dãt nutrimentũ. Et in.xxiij.cõtinentis.c.ccccccl x.auctoritate Gal. dixit.ꝙ malũ humorẽ generãt manifeste:⁊ digestio eoꝝ est difficilis ⁊ laboriosa. Et Ruffus inquit ꝙ sunt male digestionis ⁊ nutricationis. Et Joãnitius ait.ꝙ nõ sunt laudabiles ex grossitudine substãtie ipsoꝝ neq̃ in nutrimento ex malitia chimi gñati de eis neq̃ in solutione vẽtris ex tarditate descẽsionis ipoꝝ.quare preter hedinos laudatos alij dimittãtur.

¶ Cap.cx.ostendit naturam pedũ ⁊ caudarum animaliũ in via nutrimenti: ⁊ quomodo eligendi ⁊c̃.

PEdes ⁊ cauda sunt mẽbra corporis manifestissima:⁊ ꝓpter ea diffinitione nõ indigerẽt. Attamen id mihi minime videtur esse pretereundũ quod scripsit Gal.in.iiij.de iuuamentis mẽbroꝝ.c.j.cũ ait. Pes est instrumẽtũ ambulationis in hoĩe qui est aĩal sapiens: et ambulatio fit per motũ ⁊ fixionem: pedes ergo sunt instrumẽta fixionis ⁊c̃. Et q̃uis hec descriptio pedibus hoim sit attributa : põt tñ ⁊ pedibus brutoꝝ cõuenire: vt tñ nostro ꝑtinet ꝓposito de eis dicẽdũ est cũ Auicẽ.in.ij. canonis. c.cccccl v.dicẽte. Pedes generãt humorẽ viscosum nõ grossum:sed ipse est laudabilis ⁊ paucaꝝ superfluitatũ. Et infra subiũxit. Boni sunt digestioni et boni chimi viscosi non grossi. Et significatio bonitatis digestionis eoꝝ est velocitas inflationis ipsoꝝ ⁊ dissolutionis in decoctione. Uerũ eoꝝ nutrimentũ nõ est multũ. Quod sensisse videt Haliabas in.v.theorice.c.xxij.dicens. Pedes aures ⁊ labia oia hec neruosa sunt paululũ carnis habẽtia ⁊ adipis : parũ nutriũt celerius digerũtur. Amplioris nẽpe q̃ reliqua mẽbra sunt motus:quare a stomacho citius descẽdũt sue viscositatis causa: ⁊ qui ab eis gñat sanguis bonus est ⁊ laudãdus. Et similiter Rasis in.xxiij.continentis.c.ccccccl xj.dixit auctoritate Gal. Pedes generãt chimũ viscosum: tñ nõ grossum:⁊ sunt cõuenietis digestionis carẽtes superfluitatibus boni chimi:⁊ velocis digestionis. Deinde subdit auctoritate eiusdẽ in lib. de chimis ꝙ generãt humorẽ viscosum nõ grossum ⁊ habẽt signũ super hoc ex dispositione ipsoꝝ in decoctione:q: id qd̃ auget ⁊ liquefit in coquẽdo bonũ erit ĩ digestione. ⁊ in.iij.Almãsoris.c.xj. dixit. Pedes sanguinẽ generãt viscosum q̃ frigidior ac leuior existit illo quẽ caro generat. Quorũ anteriores leuiores sunt ⁊ calidiores: posteriores v̾o grauiores sunt ⁊ frigidiores. a quo sumpsit Isaac in particularibus dietis cũ inquit. Extremitates aĩaliũ q: omnino carẽt pinguedine tarde digerunt sunt em̃ de substãtia cutis ⁊ neruoꝝ:sed qm̃ semper sunt in motu ⁊ labore digestibiliora sunt neruosis mẽbris:⁊ immobilibus ⁊ non laboriosis : q: neruosa nec motũ nec laborẽ habẽtia viscosum dãt nutriumẽtũ lubrificatiuũ a stomacho ⁊ ex intestinis cito descendens. Necesse est ergo vt extremitates simile generẽt nutrimẽtũ: sed tñ nõ tãtũ.qd̃ sic probatur. Cũ em̃ coquũtur ꝑ partes suas dilatantur qd̃ significat leuitatẽ ⁊ subtilitatem: paruũ tñ eoꝝ est nutrimẽtũ. Et post aliqua subiunxit. Pedes anteriores posterioribus sunt meliores ꝓpter fundamentũ naturalis caloris eis vicinãtis. Cõcludamus itaq̃ ꝙ cũ pedes quadrupedũ sint de numero ciborũ superfluitates nõ habẽtiũ : vt dixit Gal. in libro de dissolutione continua.securi sint ad sanitatẽ: ⁊ ꝑmaxime colericis ⁊ sanguinẽ subtilẽ habẽtibus cõuenire videntur. Eligãtur ergo pedes laudabiliũ aĩaliũ ⁊ decoquãtur vsq̃ ad dissolutionẽ ⁊ preparẽtur cũ aceto ⁊ croco : ⁊ sic remouebit eoꝝ nocumentũ si qd̃ ex grossitie ⁊ viscositate ipoꝝ timet:vt Michael inquit. Et eoꝝ patina apponi prima mẽsa cõsueuit ⁊ mirũ in modũ appetentiam excitabũt : vt obsonioꝝ retulit auctor. De cauda autem dicimus cũ Rasi in.xxij. cõtinẽtis.c.cccxxvij.auctoritate Gal. sic scribente. Caude sunt magis solidiores ventribus ⁊ intestinis. ⁊ iuxta hũc modũ erit difficultas digestionis ipsarũ ⁊ paucitas nutri-

menti. Tamē superfluitates ipsaꝝ sunt mo-
dice ex motibus ipsaꝝ : ⁊ ꝓpter hoc quidā
modernoꝝ dixerunt ꝙ causa est satis cōue-
nientis nutrimēti ꝓpter sui motū cōtinuū.
Quod tamē dictum sic absolute nō est cōue
niēs: cū dicat Jsaac in.p.d. ꝙ nō solum cau
da sed mēbra que caude sunt vicina ⁊ a ca-
lore naturali lōginqua duriora sunt ⁊ indi-
gestibiliora minusqꝫ saporosiora. Quod fit
duobus modis. Primo ꝓpter calorē natu-
ralē ab eis remotū. Scđo q2 fuerunt nutrita
sanguine male in epate cocto. Et hoc videt
sensisse Rasis cum in.iij. Almāsoris.c.xj.in
quit. Cauda est calida q̄ stomacho nocēs fa
stidiū facit ac colerā generat rubeā. Et in li-
bro.iiij.suoꝝ afforismoꝝ sic quoqꝫ ait. A ca
pitibus homines sibi precauere debent ⁊ a
caudis. Phi eñ dixerūt ꝙ carnes pilose ve
nena nō euadunt naturaliter: ⁊ maxime capi
ta eoꝝ ⁊ caude: ⁊ ideo comedi nō debēt. que
fuit ꝑ parte Gal. sniā in libro de euchimia
⁊ cachochimia.c.iiij. cū caudam enumeraue
rit inter partes difficilis digestionis ⁊ mali
chimi. quāobrē vsum eius nō laudamus ad
sanitatē pacto aliquo quemadmodū pedes
laudabiles plurimū cōmendamus.

¶ Capitulum.cxj. ostendit naturam sangui
nis ⁊ pinguedinis pro quāto via cibi quā-
doqꝫ sumūtur.

SAnguis ⁊ pinguedo non sunt
corpis mēbra queādmodū sen
tiunt medici: verum q2 cū mē-
bris vicinitatē habēt de ipsis
postremo mihi videt esse scri-
bendū tanqꝫ si mēbra quedā forēt: quātū ad
sanitatis custodiā pertineant. Licet eñ san-
guis in viuēte aiali : vt dicit Conciliator in
differētia.xxx. sit humor calidus ⁊ humidus
sapore dulcis odore fetidus minime coagu-
labilis solus. q̄ diffinitio soli sanguini ꝓut
ab alijs distinguit humoribus conuenire vi
detur. Tamē cōsideratus prout via cibi ex
aīalibus sumitur est quoddā cōfusum ⁊ cō-
mixtum ex oībus quattuor humoribus: qui
ꝓprie a medicis massa humoralis nūcupat
alterius cōplexionis q̄ dictū sit : alteriusqꝫ
nutrimenti ⁊ illaudabilis cuiuscunqꝫ fuerit
animalis: ⁊ presertim domestici: vt ex dictis
Jsaac cōprehendi pōt qui in.c.xiiij. dietaꝝ
vniuersaliū inquit. Siluaticoꝝ sanguis sub
tilior est ⁊ acutior: q2 minus sunt comedētia
⁊ sunt sicciora ex nimio motu ⁊ calore aeris
vbi eñ alūtur semper sole cooperiunt. vnde
pori rarificant ⁊ superfluitates humoꝝ dis-
soluūtur: ⁊ quia parum comedunt atqꝫ bi-
būt. Sāguis vo domesticoꝝ datus est cōtra
rius: q2 durior: grossior: viscosior: atqꝫ nutri
bilor ex paruitate aeris ⁊ defectiōe mouēdi
⁊ multitudine comedēdi atqꝫ bibēdi : vnde
pori opilātur ⁊ nutrimenta ingrossant. que
videtur fuisse Gal. sentētia in.iij. alimētoꝝ.
c.xvij. dicentis. Ois quidē sanguis difficul
ter digestibilis est : ⁊ maxime qui grossus et
melācolicus qualis qui bonū: qui autem le
porum tanqꝫ delectabilissimus appreciatus
est. ⁊ in.c.xxij. eiusdē inquit. Superfluicus ⁊
indigestibilis est oñis sanguis: fm quēcūqꝫ
modū ipm preparauerit aliquis. ⁊ in lib. de
subtiliante dieta.c.viij. sic quoqꝫ ait. Et san
guinis vsus omniū animaliū vitādus est: et
multo magis ad subtiliātem dietam. a quo
sumpsit Rasis cum in. xxij. continentis.c.
cccviij. sic scripsit auctoritate Pauli. Om-
nis sanguis est difficilis digestionis: ⁊ preci
pue sanguis grossus qui declinat ad colerā
nigrā ad modū sanguinis tauri ⁊c. ⁊ ꝓpter-
ea ipsius comestio quomodolibet fugienda
est: licꝫ q̄ plures ex sanguine porcino sangui
naceos faciant cū eo admiscētes lac pingue
dinem cum feniculi semine et eis in hieme
vtātur: nescietes quātū mali: ex illoꝝ come-
stione: ⁊ in sanitate detrimētū ꝓueniat. qua
re ⁊c. De pinguedine autem dicimus cū Se
rapione auctoritate Galie. sic dicēte. Quā-
do animal est humidū generatur in eo pin-
guedo : sicut porcus. Et quando est siccum
generat in eo adeps : sicut taurus : capra: et
alia que habent cornua : ⁊ in hoc differunt.
Erit igitur pinguedo id quod avulgaribus
laridum dicitur. Adeps vo siue vnctuositas
id quod axungia nuncupatur. Et hoc est
quod sensit Haliabas in quinto Theorice.
c.xxij. cū ait. Pinguedinis cōplexio calida
est ⁊ humida. Adeps vo minus calidus est

⁊ humidus ꝙ̄ pinguedo: sunt autem ambo flegma ⁊ supfluitas humida: stomachū eneruant ⁊ in calorē cito alterant ⁊ eorū modicū est nutrimentū ⁊ sanguis quē generāt nō est laudabilis. Ubi sciēdū est ꝙ ipe Haliabas sicut ⁊ alij nominibꝰ non curantes: q̄nq̄ sicut in ꝑhabitis adipis ⁊ pinguedinis noībꝰ abutit. Isaac etiā idē voluit qđ dictū est cū in.v.d. sic scripsit. Unctuositas siue adeps est illa que in bobus crescit que calidior est ⁊ hūidior ꝙ̄ pinguedo que in porcis gn̄atur: quia vnctuositas calorē naturalē hꝫ ꝓpter vicinū sibi carnis calorē: pinguedo vo frigidior est vnctuositate ⁊ siccior: q: a carnis calore est remota ⁊ ab eius hūiditate. Generat aūt adeps ex aquositate ⁊ vnctuositate sanguinis quam frigiditas coagulat: ideoq̄ ipam resoluit caliditas: vt inq̄t princeps in prima primi doc.v.c.j. Res aūt vnctuosa ⁊ pinguis est aquea aerea sicut voluit Gal. in lib.v. de simplici medicina distinctiōe. viij. c.j. Cōplexio igitur adipis est calida vt ideꝫ dixit in.v. de iuuamētis mēbrorū.c.ij. dicēs. Signū multi caloris in pinguedine ⁊ adipe est velocitas in accēsione ꝓpter ꝓpinquitatē nature eiꝰ ad naturā ignis. Cōplexio etiā sua est hūida cū dicat idē i.p. de cōplexionibus.c.vltimo. Cerebro hūidior est pinguedo cuius coagulatio non est nisi ꝓpter frigꝰ paniculorū ⁊ illud ideo quoniā oleo spisso est similis: ⁊ propterea congelatur cū mēbra ei obuiant frigida sanguine priuata: neq̄ q̄dem possibile est vt piguedo in circuitu epatis coaguletur neq̄ in circuitu venarū pulsatiliū neq̄ in circuitu cordis neq̄ in circuitu alicuius mēbrorū vehemētis caliditatis. Et propterea ꝙ eiꝰ coagulatio fuit a frigore est eiꝰ resolutio ⁊ liquefacto a calore ⁊c̄. Ex quibus patet complexio pinguedinis ⁊ adipis que calida sunt ⁊ humida licet calidior sit adeps pinguedine: ⁊ ob hanc causam dixit Isaac in doctrina.v.c.xiiij. ꝙ crassissima sint pessima quia pinguedinis ꝓprietas stomacho ⁊ digestioni est nociua. prio quia innatat cibis ⁊ facit eos inflantes ⁊ cito saturantes. Cum aūt alteri cibo admiscētur sua viscositate ille alter ingrossatur ⁊ digeri incipiens villos stomachi emollit ⁊ viscositatem ⁊ lubricitatem eis tribuit: vnde virtus contētiua deficit ⁊ expulsiua vigoratur. Uñ plurimuꝫ lienteria generatur. Et hoc ꝓprie operantur in stomachis frigidis. In stomachis vo calidis pinguia ad fumositatē ⁊ ad coleram cōuertūtur: quia calor stomachi ex pinguedine interius incensiuus fit sicut exterius calor ignis pinguedine ⁊ oleo accēditur. In doc.quoq̄.p. sic inq̄t. Adeps ⁊ pinguedo sunt fastidium inducentia cibiq̄ instrumentum mollientia ⁊ humefacientia maxime villos stomachi habent quoq̄ proprietatem super omnes cibos natandi ⁊ cibum viscosum grossum digestioniq̄ inobedientē faciendi ⁊ falsam saturitatem generandi. Et infra dixit. Carnosa ⁊ non carnosa pinguedo pro nutrimento data pessima est opilationem generat: ⁊ humores flegmaticos adiuuat ⁊c̄. Idem quoq̄ sensit Princeps in.ij. canonis.c.cxlvj. cū ait. Pinguedo ⁊ adeps sunt mali nutrimenti ⁊ pauci ⁊ subleuant cibum ⁊ non est conueniens ex eis nisi q̄titas parua ſm mensuram que delectet. Et in tertia primi dixit. ꝙ ex cibo vnctuoso fit ociositas ⁊ aufertur desiderium. Et in.xiij. tertij. tractatu.ij.c. vltio sic scripsit. Scias ꝙ oīa vnctuosa prosternunt appetitum aut debilitant ipsum per hoc ꝙ mollificant ⁊ per hoc ꝙ corrumpūt orificia venarum ⁊c̄. Eis itaq̄ via cibi non est vtendum sed tantūmodo via condiendi vt infra apparebit. Et sic est finis sermonis nostri de carnibus ad laudem indiuidue Trinitatis.

¶ Cap.cxij. ostēdit naturā cōplexionē vtilitates ⁊ iuuamēta ouoꝝ in via nutrimēti.

Ob nostre sanctissime legis reuerētiā nō semper licet nobis carnes comedere: sed in q̄busdā diebus oua: lac: caseum: ⁊ hmōi. In aliq̄bꝰ aūt alijs vti solum piscibus: oleribus: fructibus: ⁊ talibus concessum fuit. Et ꝓpterea de his omnibus est scribēdū. Et primo quidē de ouis tanq̄ de re magis vsitata ⁊ plurimū ad sanitatem faciente. Cum oua aliquando vicē carnis retineāt: vt inquit Almāsor in.c.xiiij. libri tertij. Dicamus ergo cū nr̄o Cōciliatore

De natura et iuuamētis ouorum.

in differentia.lxix.sic scribēte.Ouum est animal potētia ex ouificantis productū superfluo.Cuius cōplexio ad equalitatē tendit ⁊ tempamētū licet ipsius albumē ad frigiditatē ⁊ vitellus ad caliditatē quorū ambo sunt humida:vt ait Auicē.in scdo canonis.ccccc xxxv.Quod etiā sensit Isaac in libro dietarū vniuersaliū.c.xvij.dicens.Quorū nature vniuersaliter tēperate sunt ⁊ mediocres cōplexioni humane vicinantes.Et in particularibus inqt. Oua id sunt ex aīalib⁹ volatilibus quod sanguis ⁊ sperma ex aīalib⁹ ambulātibus.Sicut em̄ sanguis ⁊ sperma sunt ex materia ⁊ nutrimēto aīaliū ambulantiū: ita oua sunt ex materia ⁊ nutrimento volatiliū.Oua em̄ volatiliū masculū succūbētiū hec duo in se retinere videntur sperma videlicet ⁊ nutrimētū proinde velociter ⁊ multū sunt nutrientia ⁊ confortantia:velociter nutriūt ꝓpter sue substantie subtilitatem suiqꝫ liquoris tēperamētū corpus sunt confortantia ⁊ velociter nutriunt ⁊ quāto plus calor in eo operatur tanto magis indurat̃ sicut videmus in exterioribus fieri:quāto em̄ calor ignis in eis operat̃ tanto indurari incipiūt. Nutrimentū autem dāt multū : q2 tota eorū substantia mutata mēbris oīno assimilatur pro sui nature hūane vicinitate.Et maxime eorū vitella q2 in calore⁊ humiditate sunt tēperata ⁊ magis vident̃ humane cōplexioni similia:que fuit Rasis sentētia in tertio Almāsoris.c.xiiij.dicētis . Galline ⁊ perdicis oua tēperata sunt ⁊ conuenientia. Uitellus quoqꝫ in caliditate tēperat⁹ existēs bene nutrit. Albumē v̄o frigidum est ⁊ viscosum dureqꝫ digeritur sanguis etiam ex eo generat⁹ nō est bonus.Qđ cōsiderās Serapio inqt. Cōplexio quidē oui est frigidior paꝝ ꝙ corpus tēperatum ipsum nāqꝫ infrigidat temperate ⁊c̃.Que cōplexio sic potest declarari si frigidum plus in molle ⁊ quātitate permiscetur cū calido tēperato proculdubio totuȝ cōmixtū erit frigidū vt patet:sed aggregatū ex albumine ⁊ vitello est huiusmodi:ergo totum erit frigidius tēperato vt bene dixerat Serapio.Quod aūt vitellum sit tēperatum apparet per Isaac in.v.doctrina.c.xvij. dicente. Uitella sunt temperata ⁊ calori naturali viciniora ⁊ ideo ad digerendū velociora ⁊ faciliora⁊ maxime si de iunioribus fuerint volatilibus masculos habētibus.patet etiā per ea que dixit Rasis ⁊ similiter Auicē.in preadductis eoꝝ allegatiōibus:similiter albumē est frigidū: licȝ Cōciliator in predicta differentia declaret ipsum esse calidū absolute:sed tamen respectu corporis temperati est frigidum cum dicat Isaac in.p.d. Albumen ouorū aliquātulū frigiditati ⁊ grossitati pertinet.Unde est durum ad digerendum ⁊ tardū.Quod sensit Gal̃.in.xvj.Terapēutice.c.v.dicēs.Debilibus magis sunt danda vitella ouorū propterea ꝙ albū ipoꝝ difficile digestibile est.Cuius rōnē exp̄ssit in quarto de simplici medicina distinctione.ij.c.iij. cum ait. Albumen oui compositū est ⁊ permixtum ex substantia aerea:terrea: ⁊ substātia aquea simul:sicut oleū:verū tamē est pluris terreitatis ꝙꝫ oleum suaue:⁊ propter illā terreitatem ⁊ grossitiem suam cū quodā viscositate est difficile digestibile. Ex quibus apparet q̄ sit oui cōplexio. Utilitas autem ouorū ad sanitatē est multa cū plurimū nutriant corpus vt ꝓ parte iā dictū est. ⁊ quēadmodū innuit nobis Isaac in. xvij.c. d.v. dicēs.Oua cum materia ⁊ nutrimentū oim volatilium existant necesse est vt fortissimi ⁊ multi sint nutrimenti.Multi em̄ quia totuȝ assimilatur sanguini ⁊c̃.Et infra subiunxit. Oua que de subtili sunt animali ⁊ temperato sicut perdicum ⁊ gallinarum laudabiliū laudabile est eorum nutrimentū facile digestiuū ⁊c̃. Et propterea omnia oua augmentū faciunt in coitu vt dixit Princeps in secūdo canonis.c.allegato.Et fuit sententia Rasis in tertio Almāsoris.c.xiiij.dicētis. Duo v̄o ouorum prius dicta genera galline videlicet atqꝫ perdicis sperma valde augmentāt atqꝫ ad coitū stimulando incitāt:qđ ideo fit qm̄ oua gallinarū virtutē augmētāt ⁊ maxime virtutē coeūdi:humectāt em̄ ⁊ ethicis cōferūt ⁊ sanis hoībus vt idē ait in q̄rto suorū afforismoꝝ auctoritate Arzicō philosophi. Ratione igit̃ sue tēperate cōplexionis atqꝫ sue ad humanū corpus cōuenientie ⁊ multitudinis nutrimēti oua inter reliqua vsitata cibaria non immerito cōmendantur.

¶Cap.cxiij. ostendit que oua sint meliora ad sanitatē nutribiliora ꝛ magis eligēda.

Visa cōplexione ꝛ vtilitate ouorū: dicēdū est de ipsoꝝ electione: nō eñ sic oua oīa vt supra scripsimus approbātur: sed solū electa ex eis. Que si electa ꝛ laudabilia dici merent̄ necesse est vt ipa has habeāt cōditiones. Quaꝝ prima est hec: vt ex laudabilibus sint aīalibus perdicis scꝫ ꝛ galline iuuenū atqꝫ pinguiū masculū coeūtē habentiū: qm̄ vt ait Ysaac in.v.d. Oua gallinacea ꝛ perdicū tēperatiora ꝛ laudabiliora sunt ceteris maxime masculū habentium bene nutriūt: ꝛ iunioꝝ oua sunt meliora ꝙ̄ veterū: ꝛ crassoꝝ ꝙ̄ macroꝝ vicinitus fctōꝝ ꝙ̄ veteroꝝ. Et in particularibus sic inquit. Si oua de temperatis fuerint aīalibus bene carnosis etiā ꝛ iuuenculis ceteris fiunt laudabiliora maxime si masculis fuerint succūbētia cōtraria aūt ecōtrario ꝓinde oua perdicis ꝛ galline naturaliter pinguis sunt laudabiliora ꝙ̄ si sint crasse ꝓpter escā vel quietem quam habent. Si vo fuerint iuuenes ꝛ masculos habuerint multo plus erūt laudāda. Aialia eñ masculis succūbētia calorem habent vehementiorē quare odor eoꝝ omni caret acumine: vnde sunt facilia ad digerendum. Deinde subdit. Post hec anseris oua sunt bonitatis quid habētia: ꝛ licꝫ sint grauia duraqꝫ ad digerendū: tñ si calor erit fortis ipsaqꝫ bene digerantur superius dictis nutribiliora sunt ꝛ magis cōfortātia: peiora istis sunt oua strutij: sunt eñ grauis odoris: idcirco sunt dura grauiaqꝫ digestioni: pessima vo omniū sunt pauonis oua ꝓpter horribilitatē odoris sue carnis: vnde sunt indigestibilia humaneqꝫ complexioni incōuenictia sed calidiora ceteris: ꝛ ardentiorē sanguinem generātia sunt oua passerū: post hec colūbaꝝ q̄ minorē calorē ꝛ siccitatē habent. hec ipe. Que fuit etiā sñia Rasis in.iij. Almāsoris.c.xiiij. dicētis. Oua plus alijs hominibus cōuenietia galline sunt ꝛ perdicis: post que oua anatis ī bonitate exīstūt ꝙ̄uis malū efficiant nutrimentū. Alia vo sicut ea que paruaꝝ auiū atqꝫ magnaꝝ comedenda non sunt nisi medicine causa. Et postpauca subiūxit. Anserū aūt oua fastidiū faciūt grauē habentia odorē. a quo sumpsit Auerrois in.v.colliget dicēs. Oua gallinaꝝ sunt meliora ceteris ante quos oēs sapiens inquit Gal.in.iij.de alimentis.c.xxj. Meliora oua sunt que gallinarum ꝛ fasianoꝝ: peiora que sunt anserū ꝛ strutionū. Cōcludēdū est ergo cum Ysaac in.v.d. sic scribente. Oua que de grossis sunt aīalibus ad digerendū duris ꝛ nutrimēti illaudabilis sicut strutionis ꝛ anseris mali sunt nutrimēti ꝛ ad digerēdū dura grauis odoris: et maxime de veteribus. Oua vo que de subtili sunt aīali ꝛ temperato sicut perdicum ꝛ gallinaꝝ laudabiliū laudabile est eoꝝ nutrimentū facile digestiuū: ꝛ maxime si de iunioribus fuerint: qm̄ oua leuiora sunt de iunioribus: ꝛ grauiora de veteribus: ꝛ temperatiora de mediocribus: qꝛ caloris sunt ꝑfecti ꝛ minoris humiditatis: vt etiā dixit in eodē.c. licet in alio loco. Si igit̄ oua de sanis fuerint aīalibus ꝛ crassis nutrimēti erūt laudabilioris similiter de coeūtibus cū masculis: qm̄ calorē naturalē maiorē habent coeūtia ꝙ̄ nō coeūtia: vt idē refert vbi supra. Que fuit etiā Rasis sñia in.iiij. suoꝝ afforismoꝝ cum ait. Oua meliora sunt oua gallinaꝝ ꝛ eaꝝ que cū gallis viuūt. Ex quibus oībus prima integrat̄ cōditio scꝫ ꝙ oua eligēda esse debeāt ex laudabilibus animalibus iuuenibus pinguibus ꝛ cū masculis coeūtibus. Scđa vo conditio est vt oua sint recentia: qm̄ vt inquit Ysaac in prima doctrina. Oua recētia sunt laudabiliora: qꝛ calor naturalis eoꝝ est fortior: qđ testat̄ boni odoris suiqꝫ saporis acceptibilitas ꝓpter hoc bene nutriūt atqꝫ calorē cōfortāt naturalē. Vetusta vo pessima sunt: vnde corruptibile generāt nutrimentū: calor eñ naturalis eoꝝ est defectus atqꝫ ab aere aliū sumpserūt ideoqꝫ maloꝝ humorum putredinē citius subeūt: ꝛ ꝙ̄to vetustiora tāto erūt deteriora. quod ante ipm dixerat Gal. in.iij. de alimētis.c.xxj. cū ait. Optima quidē oua sunt que recentissima: pessima aūt que vetustissima: que aūt inter media hoꝝ ꝓportionantur distātia qua distāt ab extremis bonitate ꝛ malitia. Et ideo cōcludamus cū Auicē.in.ij.ca

nonis.c.cccccxxxv. ꝙ meliora ex ouis ſunt oua galline recentia: quare illa tantũmodo ſunt eligenda.

¶ Cap̃.cxiiij.oſtẽdit quõ coquantur oua: ⁊ quis modus coquẽdi ſi melior ad ſanitatẽ.

Cum multifariã oua decoqui cõſueuerint dicẽdũ eſſe vtile ⁊ neceſſariũ de eoꝝ decoctionibus exiſtimabimus vt ſanitatis cõſeruator intelligat quis modus laudabilior et ſalubrior a medicis eſſe ꝓnũcietur. Dicamus ergo ꝙ principaliter oua dupliciter preparẽtur aſſando.ſ.ip̃a ſuper cineres calidos ⁊ in aqua elixãdo que ſi inuicẽ comparẽtur elixa meliora ⁊ aſſatis laudabiliora dicẽtur:vt placuit Iſaac in.v. doctrina. c.xvij. dicente. Oua aſſata elixis ſunt groſſiora ⁊ ad digerendũ duriora:qꝛ focus ſubſtãtialẽ eoꝝ humiditatẽ deſiccat: vnde deſiccatoria et minus refrigeratiua exiſtunt.Et in particularibus etiã ait hoc modo.Oua in calore ⁊ humiditate ſunt tẽperata ⁊ humide cõplexioni ſimilia:ſed tamen ſi aſſent̃ ab igne calorẽ ſuſcipiũt ⁊ ſiccitatẽ:vnde fiunt deſiccatiua minuſqꝫ caloris refrigeratiua.Si ṽo cum aqua fuerint elixa humiditatẽ ſumũt ꝓinde minus deſiccatiua magiſqꝫ caloris mitigatiua.⁊ infra ſic ait.Oua aſſata ſunt groſſiora ⁊ duriora ad digerẽdũ elixatis:qm̃ calorem ⁊ ſiccitatẽ ab igne ſuſcipiũt fumoſitatem etiã ac odoris grauitatẽ. Unde ſic cocta plus via medicine ꝙ̃ cibi cõueniũt:teſte Auicẽ.in.ij.canoñ.c.cccccxxxv. cũ inquit.Et q̃ ex eis ſunt aſſata ſuper cinerẽ ſine fumo conferũt ſolutioni vẽtris ⁊ diſſinterie ⁊c̃. Cũ aũt duobus modis aſſentur oua ſuper carbones ſcꝫ ⁊ ſub cineres petet quiſpiã que deteriora? cui reſpondet Iſaac in.v.doctrina.c.preallegato dicẽs.Oua que inter cineres ponuntur tota ſunt peiora eis que ſuper carbones ponunt̃: qm̃ cũ calor foci circũeat ip̃a: fumoſitatem ſuam exire ꝓhibet: ſuper carbones ṽo poſita fumoſitatem emittũt ⁊ mũda ſunt.Nullo igitur predictorum modoꝝ ſunt oua coquenda:ſed potius elixanda : dicẽte Haliabate in.v.theorice.c. xxvj. Cõpetẽtius autem ouũ quod ſumitur eſt elixatum in aqua ⁊ non multũ decoctũ vt durum fiat:ſed media tm̃ maturatione decoquatur qđ etiam ſorbile vocatur. hoc nãqꝫ citius digeritur et melior eſt cibus. Nodatũ autem ⁊ durum ⁊ lapidoſum ⁊ patellatũ malum eſt ⁊ difficilis digeſtionis humorem generat groſſum facitqꝫ opilationẽ ⁊ lapidem in renibus ⁊ putrefactionem in ſtomacho ⁊ colicam mouet paſſionem.Cum autem ouũ elixari etiã duobus modis contingat cũ cortice.ſ.⁊ ſine ipſo cũ frãgitur ⁊ in aquam calidam proijcitur queret aliquis forſitan ⁊ bene que harum duarũ elixatio ſit conuenentior? Cui dicemus cum Iſaac vbi ſupra ſic ſcribente. Oua elixa cũ corticibus ſuis peiora ſunt ꝙ̃ fracta in aqua : quia fumoſitati ⁊ groſſitiei cortices repugnant exterius.Que oua qui ſepe comedunt ventoſitatẽ inflatiuã ⁊ grauatiuã patiũtur ſtomachi et totius ventris.⁊ poſtea ſubdit.Oua in aqua fracta meliora ſunt his que cum corticibus elixantur:qꝛ calor aque tẽperate penetrat ⁊ groſſitiem ſuam ſubtiliat ⁊ aufert ſibi grauitatem ſui odoris. Unde huiuſmodi ſunt laudabiliora ceteris. Et poſt multa ſic etiã inquit. Oua ĩ aqua elixa laudabiliora exiſtũt maxime medie cocta:quia ex toto cocta mutãtur in aſſatoꝝ naturam. ⁊ in particularibus idẽ voluit cum ait. Oua elixa in aqua ⁊ mediocriter cocta facilis ſunt digeſtionis. Si ṽo ad duritatem coquãtur tarde digerũtur.Et infra ſubiũxit. Oua elixa in aqua ſine teſtis in ſua naturali cuſtodiuntur humiditate cũ aque humectatione ſuiqꝫ odoris grauitatẽ amittũt:vnde ceteris ouorum preparationibus ſunt laudabiliora: ⁊ precipue ſi mediocriter cocta fuerint ⁊c̃.Sed qꝛ ſic preparata: ⁊ ſi magis ꝙ̃ alia dicantur eſſe ſaniora non omnibus tamen placent :immo quidam:de quorum numero ſumus plus cum cortice oua elixa deſiderant melioriqꝫ cum appetitu:vt ita dixerim:aſſumũt ea:ideoqꝫ de ip̃is dicamus vlterius ꝙ tripliciter poſſunt eſſe decocta parum.ſ.⁊ vt ſemicruda ſint:⁊ talia ſi non abominabilia fuerint plurimũ dant nutrimentum : vt voluit Serapio cum ait. Ouum ſemicoctum ſorbile eſt magis nutri-

tiuum ꝙ alio modo comestū. Quod etiā sen sit Almāsor in tertio.c.xiiij.dicēs. Oua mollia ad descēdēdū velocia his a quib⁹ sanguis fluxit multitudo ac vires fuerunt diminute cōferunt: q̄dā vero cū testis suis indurātur et hec sunt dura ad digerendū bene tamē digesta plurimū exhibēt nutrimētū: teste Isaac in.v.doc.sic scribēte. Oua indurata desiccatoria sunt ꝛ a stomacho dure exeūtia ꝛ venas tarde penetrātia si tamē digerant dure dissoluunt ꝛ ideo stomachū grauāt ꝛ intestina plerūqꝫ tamē bñ cōfortant. qð confirmauit Rasis in tertio Almāsoris.c. pallegato dicens. Oua cum elixant ꝛ dura fiūt plus nutriunt ad digerendū tamē sunt duriora tardiusqꝫ de stomacho descendūt. ꝛ Gal. in tertio Alimētorū.c.xxj.cuꝫ ait. Oua q̄dē cocta ꝛ idurata difficulter digestibilia ꝛ tarde per trāsitionis ꝛ alimentū grossum tribuūt corpori: his tamē adhuc magis sunt tarde pertransitionis ꝛ grossioris chimi que supra cinerem calidū assata. Et in libro de euchimia c.iij.sic etiā dixit. Ouorꝫ quecūqꝫ vsqꝫ ad pfectā coagulationē coquūtur aut assant non bene euchimia sunt. Quedā vero oua īter hec extrema mediū tenent decocta q̄dā sufficienter ꝛ non indurata que sorbilia vel coagulata dicuntur: ꝛ hec sunt saniora ꝛ oib⁹ fere hominib⁹ gratiora ꝛ ceteris laudabiliora dicēte Almāsore vbi supra. Oua tremula q̄ neqꝫ dura sunt neqꝫ mollia inter illa duo media existūt. ꝛ Gal. etiā in loco superius adducto inquit. Optima ouorꝫ ad alimētū sunt q̄ tremula sorbilia quequidē minus nutrūt induratis facilius tamē subeūt ꝛ eas q̄ inuocata arteria asperitates leniunt. Et ī libro de euchimia similiter ait. Oua que moderate sūt cocta: ppter qð tremulēta vocātur meliora sunt alijs ꝛ ad digestionē ꝛ ad euchimiā ꝛc. De frixis aūt cū oleo ꝛ hmōi dicimus cum Isaac in q̄nta doctrina.c.xvij. ꝙ oua frixa ceteris sint peiora quia paruissime in stomacho sunt morantia: ꝛ quia in fumositatem ꝛ corruptionē sunt mutabilia: q̄cquid ibi ciborum inueniunt corrūpentia sunt grauitateꝫ stomacho generātia ꝛ fastidia peiora ꝙ alia quelibet faciant oua. Et infra dixit. Oua frixa pessimos generant chimos ꝛ fastidia. ꝛ in prima doctrina etiam sic scripsit. Oua frixa ceteris deteriora ꝛ grossiora citoqꝫ in fumositatem ꝛ in colericos humores ac in putredinem conuertibilia: quare sunt causa fastidij ꝛ abhominationis: quia cōuersa in putredinem quicquid bonorum cibariorū in stomacho inueniunt putrefaciunt. Que fuit Gal. sententia in tertio Alimentorū sic dicentis. Oua frixa pessimum dant alimentū: ad oīa indigestibilia enim sunt ꝛ grossum dant chimū ꝛ prauū superfluū. Et in libro de euchimia.c.iij.dixit. Oua que frigūtur cachochimia fiūt ꝛ in eā q̄ in vētre digestionē habēt in fumosam corrūpuntur substātiā ꝛ ppter ipa ꝛ alia cibaria. Et ppterea eis qui indigestionē patiunt pessima sunt. quare ꝛc.

¶ Cap.cxv. ostendit q̄d sit lac ꝛ que sit eius natura siue cōplexio ꝛc.

Cum tot: vt dixit Princeps in secūdo canoñ. lac cū corporibus humanis habeat pportionalitates ꝙ earū cause non cōprehendunt non est aliqua afficiendum admiratione si prisci sapientes lactis generibus vtebantur quos ꝛ posteri sūt imitati: id tamē quod illi ex eis iuuamentū non consecuti: propterea quia inordinatissime lacticinijs sint abusi ꝛ inde ad ꝙplures egritudinuꝫ species deuenere: qð aliqui cōsiderantes ꝛ id putantes ex parte lactis contingere ipm penitus spreuere eo nunqꝫ vtētes a quibus pleriqꝫ edocti illud idē obseruāt quorꝫ opinio falsa ꝛ erronea ꝙtuꝫ a via deuiet veritatis ex infra scribendis clarissime patebit. Sed pmitus q̄d sit lac: qð ipi intelligere minime videtur declarem⁹ dicētes cū Gal. in octauo de iuuamentis mēbrorꝫ.c. vltio sic scribēte. Lac est supfluitas cibi corporis bona digesta. a quo sumpsit Cōciliator noster in differētia.cxlviij.cū dixit. Lac est aīalis supfluū albū bina decoctiōe in mamis generatū ꝛ est sanguis bis decoctus: vt inquit Mesue: in albedineqꝫ mutat⁹. Quod q̄dem sensit Auicē.in.xij.tertij. c.j.cum ait. Mamilla albificat sanguinē rubeum ꝛ facit ipꝫ lac. Et ppterea dicebat Isaac in.c.xvij.

doctrina quinta. Lac nihil aliud est q̃ sanguis secũdo coctus. Et in particularib⁹ iterũ. Lac vicinũ est sanguini neq̃ aliud est q̃ sanguis secũdo coctus in vberib⁹ hꝫ tamen de mamillis albedinẽ saporitatẽ ꝛ habilitatẽ. ꝛ infra dixit. Lac non est separatũ a sanguine sicut colera vel melãcolia per se imo nõ est aliud nisi sanguis secũdo coct⁹ in vberibus qđ natura preparauit ad nutrimentũ aĩaliũ sicut eundẽ sanguinẽ opata est ad fouenda corpora: ꝛ ob hanc cãꝫ Auicẽ. in scđo canõis. c. cccclxix. sic ait. Lac est boni chimi ꝛ facit exuberare sanguinẽ: augmẽtũ faciẽs in cerebro: ꝛ est ꝓpinque digestionis cũ sit generatũ ex sanguĩe qđ est in sũmo digestionis: cui superuenit digestio quedã alia q̃uis fiat ex mẽbro qđ ad frigus declinat. Et propterea lactis cõplexio parũper ad frigus declinat: vt tetigit Cõciliator in pallegata differẽtia cũ inquit. Et si lac sit sanguis secundo coctus: secũda tamẽ decoctio eidẽ nõ caliditatẽ sed potius inferat frigiditatẽ ꝓpter mamillarẽ carnẽ glandosam frigidã ꝛ humidã existentẽ: sicut eñ spũs animalis bis decoquitur puta in corde ꝛ ĩ cerebro: ita lac in epate ac mãmis. ꝛ quod ita sit patet ꝑ dictũ Haliabatis in. v. Theorice. c. xxvj. qđ est tale. Lac vniuersaliter frigidũ est ꝛ hũidũ. Et per Almãsorẽ in libro. iij. c. xv. dicentẽ. Lac recenter multũ temperamẽto existit vicinum licet frigiditati ꝛ humiditati parũper approximet: qđ corpus humectat ꝛ ipinguat ethicis insuper ꝛ ptisicis necnon sicce tussi ac ardori vrine confert quas. s. operationes minime faceret nisi frigidũ ꝛ humidũ foret: que quidem fuit etiam Gal. snĩa in q̃rto de simplici medicina distinctione. iij. c. vltio sic qđ dictũ est probãtis. Lac q̃uis sit suaue tamẽ non alteraꝶ per seipsum ad amaritudinem prorsus: ꝛ istud est quoniã frigiditas in ipso est vincens caliditatem ꝛ non caliditas frigiditatẽ. Et propter illud fit q̄ quando moratur occurrens ei aliqua hora acescit: ꝛ istud est quoniã compositũ est ex tribus substantijs diuersis in qualitate: quaꝝ vna est substantia grossa ex qua est caseus: ꝛ secũda est pinguis ex qua est butirũ recens ꝛ coctũ: et tertia est aquea que dicitur aqua casei: ꝛ vnicuiq̃ harũ trium substãtiarũ inest cõplexio sibi propria: substantia pinguis est maioris equalitatis in cõplexione: ꝛ substãtia grossa est frigida in equalitate cõplexiõis: ꝛ aquea est frigida ꝛ hũida: ꝛ cũ res sit ſm qđ narraui tũc caliditas toti⁹ lactis est sub caliditate toti⁹ corpis tẽperate cõplexiõis. Et ꝓpter illud est quod cõuertitur ꝛ ꝑmutaꝶ per se ad acetositatẽ. Et in. v. libro eiusdẽ distinctiõe vj. c. ij. sic etiaꝫ inquit. Lac in caliditate sua est inter flegma ꝛ sanguinẽ: sed non est longitudo eius ab vtrisq̃ similis ꝛ equalis imo a flegmate est longinquius ꝛ ꝓpinquius sanguini. Quod etiã voluit Serapio i. c. de medicinis prouocãtibus lac a p̃dicto accipiẽs loco ex quibus apparet q̄ licet lac sit decliue ad frigiduꝫ ꝛ humidũ hoc tamẽ est parũ. Isaac tamẽ aliter sensisse videtur cum in. c. xvij. doctrina q̃nta inquit. Lac dulce vicinitus mamillas exiens calidũ est in medio primi gradus ꝛ in initio secũdi qđ monstrat saporositas sua ꝛ saporis sanguinis vicinitas ꝛ facilis in eũ mutabilitas ꝛc̃. Qui nostro iudicior si cõtrarius videatur opinioni Gal. ꝛ aliorũ vt visum est ab eis tamen non discedit. nam si ꝯsideretur lac absolute an calidũ sit vel ne proculdubio calidũ est pronunciandũ cũ dulce sit ꝛc̃. vt dixit Isaac. Si autem comparetur corpori temperato vt probauit Gal. erit frigidum ꝛ humidũ nec hoc Isaac negasset ꝛ sic omnis remouetur cõtradictio inter eos.

Cap. cxvj. ostẽdit quale quãtũq̃ sit lactis nutrimentũ: ꝛ que sint ipsius vtilitates.

Quantũ sit lactis nutrimẽtuꝫ ꝛ ex eo corporis robur ꝓueniẽs nunq̃ equidẽ quis posset credere nisi ea que de ipso scribũt auctores nr̃i ꝑlegisset. Quos q̃ non legit aut minime potest intelligere hoc saltem legat capl'm in quo nõ cõprehẽdunꝶ ille que ad morbos infinite fere sunt lactis vtilitates: sed tãtũmodo he que ad corporis sani faciũt confortationem. Dicamus ergo cũ Auerroi in quinto colliget. c. de humiditate animaliũ. q̄ si corpus est mundũ nihil

est cõuenientius lacte ad restaurandũ quod dissolutum est ex mẽbris radicalibus: ꝛ proprie lac mulierũ: secũdo lac asinarũ: ꝛ post lac capra: ꝛ ideo est lac magis iuuatiuũ oĩbus alijs rebus ethicis: ꝛ hoc est ꝓpterea: qꝛ est materia similis prime materie ex qua est humiditas radicalis: ꝛ iõ nutrimẽtũ bonũ corpori existit ꝛc. Qð etiam voluit Serapio auctoritate Diascordis cũ ait. Lac omne est boni chimi ꝛ est multũ nutritiuũ mollit ventrẽ ꝛ confert stomacho. Similiter Isaac in. c. xvij. dietarũ vniuersaliũ dicẽs. Lac femininũ ꝛ caprinũ temperatũ est in suis tribꝰ substãtijs ꝛ perfectũ generat nutrimẽtuꝫ et tẽperatũ. Et infra subdit. Et si corpꝰ sit mũdũ ꝛ lac bene digestũ multũ dat nutrimentũ laudabilẽ sanguinẽ generat augmẽtat carnẽ totũ corpus laudabiliter humectat: exteriora tenerat ꝛ facit pulchra. Et iterũ post aliq̃ dixit. Cõcordati sunt oẽs antiqui ꝛ rõne testantur nulla re meliꝰ nutriri corpus q̃ que facile in sanguinẽ mutatur sicut lac: qꝛ nulla res lacte nutribilior existit. Princeps quoq; Auicẽ. in secũdo canonis. c. ccccxlix. sic inqt. Lac quidẽ est nutrimẽtũ ꝛ equat chimos et cõfortat corpus ꝛ abluit. Et postpauca subiunxit. Lac est boni chimi ꝛ facit exuberare sanguinem: augmentũ faciẽs in cerebro ꝛ ꝓprie muliebre. Et in areola decorationis sic iquit. Et quãdo lac bibitur cũ zuccaro colorem efficit valde bonũ ꝛ ꝓprie mulierũ ꝛ impinguat ꝛ ꝓprie habẽtes cõplexiones calidas ꝛ siccas: cũ soluunt potu eius ꝓpter suã cãm ꝛ nõ impinguat eos nisi ꝓpterea qꝛ humectat ꝛ extrahit humorẽ malũ quare rectificat nutrimẽtũ: quod nõ minꝰ sensit Rasis in tertio Almãsoris. c. xv. dicens. Corporibus siccis lac optimũ tribuit nutrimentum atq; ad tẽperiẽ ducit: sanguineꝫ quoq; atq; sperma augmentat. Que fuit Galieni sententia in. v. de regimine sanitatis versus finem sic dicẽtis. Boni lactis hec sunt moderata subductio ventris ꝛ euchimia ꝛ nutrimẽtuꝫ non paruũ. ꝛ eiusdem in. iij. de alimentis. c. xiiij. sic quoq; scribentis dicẽdum est. Optimi chimi esse optimũ lac fere omnium quecũq; comedimus. neq; simpliciter dictum est optimum: quoniã lac malũ euchimos ipso vtentes cachochimos efficit. Ecce igit quot bona quanteq; vtilitates in bono lacte reperiuntur ꝛ propterea non ita vt aliqui faciũt despiciendum est.

¶ Cap. cxvij. ostendit q lac sit bonum ꝛ laudabile ad sanitateꝫ: ꝛ quas debet habere cõditiones.

Bonũ esse oportet lac quod comedimus si vtile debet esse ac vt supra diximus nutritiuuꝫ. Quoniam lac malũ nõ modo est inutile: verũetiã permaxime nociuum vt apparebit ex dicendis. Et propterea scribendũ est que requirantur ad lactis bonitatem quantum est ex parte eius primo: deinde ex parte suscipiẽtis ꝛc. qð in alio faciemus. c. In presentia autẽ dicamus cũ Hallabate in. v. Theorice. c. xxvj. dicẽte. Bibere vo lac volenti oportet non statim sumere post partum sed post ad minus. xl. diebus quo premissa procedamꝰ dicentes cum Isaac i. xvij. c. d. v. sic scribẽte. Electũ lac q̃tuor qualitates colorẽ albissimũ clarũ a citrinitate rubore ꝛ liuiditate liberũ odorem odoriferum ꝛ ab horrore ꝛ grauitate alienũ liquorẽ inter subtilẽ ꝛ grossum mediũ: vt si gutta super vnguem aut aliud corpus solidũ proijciatur remaneat continua inferiꝰ lata: superius acuta. Saporẽ acceptabilẽ ab amaritudine salsitate ꝛ acetositate liberum. Quod etiam voluit Rasis in. xxiij. continẽtis. c. ccccccc. cũ ait. Bonũ lac est vehemẽtis albedinis: equalis contenti vel substãtie: qð si stillatur super vnguem nõ fluit. Et lac caprinum minus nocet vẽtri q̃ aliud lac ꝛc. a quo sumpsit Auicẽ. in scðo canonis. c. ccccxlix. cum dixit. Melius lac est quod est vehementis albedinis equalis essentie quod super vnguẽ distillatum figitur ꝛ non currit et est pastus planta bona ꝛ nõ est in ipso sapor extraneus declinans ad acetositatẽ aut amaritudinem aut acredinem aut odor extraneꝰ horribilis. Idem etiã voluit Serapio cũ dixit auctoritate Gal. Lac melius est sanũ naturale non habens infectionem alicuius alterius hũoris aut super qð nõ vincit aliqua

De cōditionibus lactis boni ⁊ laudabilis.

qualitas:⁊ est clarū in quo non est turbulentia aliq̄ nec acuitas in sapore vel odore nec acetositas nec salsedo: imo est i eo dulcedo pauca⁊ est odor eiꝰ bonus:⁊ lac quidē quod est hmōi est illud qđ generat̄ ex sanguine sano expiato ab oī malitia.⁊ circa mediū capituli sic etiā inq̄t. Est aūt lac bonū qđ est albū equale in spissitudine qn̄ ponit̄ sup vnguē ⁊ non diffundit̄ sed stat collectuꝫ in se.⁊ ista fuit in rei veritate Gal̄.sentētia in prīo de regimine sanitatis cū dixit. Bonū lac est qđ gustu odoratu delectabile est ⁊ qđ albuꝫ ⁊ quod equale ⁊ mediū habet inter liq̄dū et grossum malū ỽo ⁊ grossum ⁊ caseatū ⁊ liq̄dū⁊ inequale substātia⁊ amarū⁊ salsum vel ꝗ aliā ineptā habet q̄litatē qua neqꝫ odore erit delectabile ⁊c̄. Debet preterea lac esse in substantia subtile vt velle videtur Isaac i.v.d.c.pallegato dicēs. Oīm lac est laudabilissimū quodcunqꝫ subtilissimū est femininuꝫ primo:secūdo non tamē adeo in subtilitate vicinū:asininum grossissimū ⁊ plus nutritiuum:dehinc pecorinū:deinde vaccinum⁊c̄. Quātū autē est ex parte animalis lac fit laudabile quoniā oportet vt ex laudabili:iuuene:carnoso:⁊ sano aīalia ⁊ bono pastu nutrito accipiatur dicente Isaac vbi supra. Lac animalis bene carnosi melius est lacte infirmi aut macri. Quod sensit gal̄.in libro de euchimia.c.iij.cū ait. Ad euchimiā lac est bonum animaliū eucrasiam habētiū. Et infra subiūxit. Scriptuꝫ est de lacte ab omnibus medicis quoniā euchimissimum est si ex sanis ⁊ mundis animalibus fuerit:quoniā ex cachochimis cachochimū est similiter ⁊ in cachochimis corporibus. Et propterea ipse concludit in.v.de regimine sanitatis. Aial ergo cuius lac sumpturi sumus sine querela erit si etate iuuenis fuerit fm̄ habitū corporis. Et in libro de dissolutiōe cōtinua etiā inquit. Et melius lac ⁊ tēperatius est lac capre q² est subtilius q̄ꝫ lac pecudū ⁊ vacce: ⁊ est grossius q̄ꝫ lac asine ⁊ camele. Et prosequitur. Et debet accipi lac ex animalibꝰ sanis iuuenibus bene nutritis ⁊c̄. Et postpauca addidit. Et meliꝰ est recipere lac statim mulsum anteq̄ꝫ imutet̄ ab aere quia velociter immutatur.a quo Rasis accepit in.iij.almansoris.c.xv.cū ait. Lac animaliū pinguium ⁊ iuuenū que discurrendo bonas pascunt herbas ⁊ partui adhuc vicina existunt temperatum ⁊ melius iudicatur. Nemo eīm debet lacte vti animalis cuius nutrimētū ignorauerit qm̄ plurimū facit ad ipsius pastus bonitatem:vt placuit Isaac in.p.d.sic scribenti. Animalia enim recentes herbas pascētia faciunt subtile lac ⁊ aquosum cito digestiuuꝫ ⁊ minus ventositatis ⁊ inflationis generatiuum q̄ꝫ lac animalium siccarū herbarum extremitates pascentium vel sicca genera. Lac eīm animalium stiptice arboris extremitatibus vescentium vtilis est stomacho ceterisqꝫ visceribus:quod autem ex animalibus solubilia manducantibus fit omnibus est deterius:proinde lac caprinum plus ceteris stomacho conuenit quoniam semper stipticis herbis vtūtur scilicet extremitatibus arborum: masticis:quercus:lentisci:oliue:⁊ similium.que autem de frondibus vescūtur arborum solitiuaruꝫ:scilicet scamonee titimali elebori ⁊ similiū earū lac est pessimū vtpote stomacho nociuū:qđ Diascorides testat̄. Uidi inquit capras eleborū album pascentes in initio pascendi vomitū patiebantur. Cuius rei effectꝰ talis est:q² earū lac bibētibus stomachi defectionē vomituꝫ atqꝫ nauseā ingerebat. Lac p̄terea ex p̄te tēpoꝝ bonitatē atqꝫ malitiaꝫ assumit qm̄ melius est qđ in principio estatis accipitur q̄ꝫ in aliquo aliorū tēporū anni:vt sensit Isaac in.v.d.c.xvij.dicēs. Lac i initio veris subtiliꝰ est ⁊ aq̄ assimilat̄:i fine aūt verꝭ ⁊ i initio estatis tēperatior⁊ laudabilior cibꝰ erit:i fine aūt estatis ⁊ ī initio autūni grossiꝰ ⁊ minꝰ aquosuꝫ fit. Et ifra sic etiā dixit. Lac verꝭ q² aquosū est nociuū stomacho fastidiū mouēs⁊ vomitū: stomachi emolliēs asp̄itatē ⁊ lubricās.deinde dixit. Lac grossuꝫ tēpamētū exiēs fit durū ad digerēdū ⁊ stipticū sicut lac qđ in fine estatis ⁊ in principio autūni generat̄ qđ maxime in stomacho coagulat̄ ⁊ pessime ifirmitates inde generant̄. Et i p̄ticularibꝰ sic etiā scripsit. Lac vernale.s.in fine veris gn̄atū ceteris q̄dē meliꝰ ⁊ tēperatiꝰ duobꝰ modis existit. Uno q² ceterꝭ tēporibꝰ tēperatiꝰ est cuꝫ sit mediocre inter q̄ttuor q̄litates. Alio p̄pter

lactis naturā: nā lac tpī seu partui gñatoꝝ aīalium ꝓpinquū: est aquosum ꝛ indigestū ꝓpter hūores in vbera coadunatos a tpe cōceptionis: ꝛ ideo cū lac. l. dieb⁹ a tpe quo generata fuerint aīalia ꝓlōgeꝛ: supfluitas quā habuerūt desiccaꝛ ꝛ cōsumiꝛ: ꝛ non restat in lacte nisi humiditas substātialis ꝛ naturalis quare tempatum est ꝛ laudabile facile digestiōi ꝛc. Autūnale ꝟo est dissimile: naturalis eñ humiditas ei⁹ est plurimū finita: ꝛ caseata est multiplicata vnde grossuꝫ est ꝛ difficulter digeritur: stomachū grauat: grossam ventositatē ꝛ inflationē generat ꝛ putredini apparaꝛ. Estiuū autē. s. in principio estatis: est inter hec duo mediocre. Hiemale ꝟo pessimū ꝛ grossissimum ꝛ quia siccissimum propter longinquitatē temporis a partu: idcirco sui humiditas naturalis prorsus est finita. Similiter inquit Auicē. in. ij. canonis. c. ccccxlix. Haliabas ꝛ ceteri quoꝝ auctoritates ꝛ dicta breuitate omnib⁹ gratissima existente: pretermittamus.

¶ Capitulum. cxviij. ostendit qꝺ lac sit malum ꝛ qꝺ acetosum ꝛ que nocumenta proueniant ex eis.

Quamuis ex suprascriptis elici possit qꝺ lac sit malum et que sint ei⁹ nocumenta. ꝓ pleniori tñ noticia boni atqꝫ mali lactis mihi videꝛ esse dicēduꝫ de malo lacte ꝛ de ipsi⁹ malitia sigillatim vt melius cognoscaꝛ. Quoniā lac malū vt inquit Isac in. c. xviij. d. v. nō solū corrumpiꝛ ſꝫ etiā oēs laudabiles chimos cōfundit. ꝛ Gal. in iij. alimētoꝝ. c. xiiij. sic ait de ipo. Malū lac euchimos vtētes ipo cachochimos efficit. a quo princeps in. ij. canonis accepit cū dixit. Nō est aliqꝺ nocibilius corpori qꝫ lac malū. qm̄ vt dicit Hipocrates ī libro de aere ꝛ aq̄ ꝛ regionibus. Lac si malū est lapidē in vesica latētes facit: maxime aūt si calidissimū coleris rubeis ptinēs est: vētrē enim ꝛ vesicam calefacit ꝛ vrinā incēdit ꝛ lapides facit. Qꝺ etiam voluit Almansor in. iij. libro. c. xv. dicēs. Lac similiter spissum oīno vitādū est: generat enim lapidē in renib⁹ eo vtentiū. Lac igitur malū erit cū spissum seu grossum vel nimis aquosum fuerit vel al' q̄ mala affect⁹ qualitate vel de nō laudabili aīali: dicentē Gal. in. j. de regimine sanitatis. Lac maluꝫ est grossum caseatū ꝛ liquidū ꝛ liuidū: ꝛ inequale substātia amarū vel salsuꝫ: vel ꝙ aliā ineptā habet qualitatē similiter illud quod odore nō erit delectabile: vt in ꝓcedenti etiā c. dixim⁹. ꝛ i. iij. alimētoꝝ. c. xiiij. sic etiā ait. Lac quidē qꝺ paucū habet humiditatis. s. serose ꝛ nō paucū grossiciei casealis nō est securū oib⁹ his qui in ipo habūdant: ledit q̄dē ꝛ renes quicūqꝫ idoneos habēt ad lapidis generationē opilationes etiā ꝛ ꝟm epar efficit his q̄ hoc prōpte pati possunt Auicē. ꝟo in ꝓallegato loco sic de ipo dixit. Lac q̄dē oīs aīalis cui⁹ ꝓgnatio est ꝓlixior ꝓgnatiōe mulierū est malū. Quapropter ꝓportionale est ei illud qꝺ est ꝓximū sicut vaccinū. ꝛ Serapio dixit. Lac aīaliū quoꝝ carnes sūt fetide ꝛ lōginque a natura hoīs est malū: vt canis: vrsi: leonis: ꝛ similiū. Null⁹ ergo huiusmodi lacte vti debet. Silr lac propinquū partui ꝛ vernale in initio veris vel ī postremo estatis autūnale ꝛ similiter hiemale fugiendū est. Lac quoqꝫ aīalis veteris aut nō sani aut macri vel pasti ex malis herbis humidis nimiūꝫ aquosis vel ex solubilibus: ꝛ talia oīa lactis genera sunt detestanda vt ex supiori. c. fuit manifestū. Silr ꝛ lac acetosum ex quo extractum fuit butirū. Quale id qꝺ padue ꝓvicinias vēditur: via cibi est oīno fugiendū rōne sue frigiditatis nisi a corpibus valde calidis qm̄ plurima facit in alijs nocumenta dicēte Isaac in. p. d. Lac acetosum frigidū est ꝛ siccū digestiōi iobediēs: grauat gingiuas ꝛ stomacho nocet. Qꝺ etiā voluit Auicē. in. ij. cañ. c. vbi supra cum ait. Et lac q̄dē acetosum est tarde digestionis valde et est crudi humoris. Uerꝫ stomachus calidus naturaliter aut accidētaliter digerit ipsuꝫ ꝛ iuuatur cum eo ꝛ non eructuat fumose propter ablationē butiri ab ipso. Quequidem fuit Galie. sententia in. iij. alimentorū. c. xv. dicentis. Sufficit de acetoso lacte dicere ꝙ frigidum est ꝛ grossi chimi. Sequitur enim ad hoc non de facili ipsum digeri cōmensurata se habente complexione. Et postea

subdit. Lac acetosum vtile est eduliū magis ignitis ventribus: frigidioribus ꝟo ventribus cōtrarissimum. Et propterea ipo nō est vtendū nisi via medicine: vt Rasis inquit in iij. Almāsoris pallegato cū ait. Lac qđ post butiri extractionē remanet fluxū ventris ex acumine colere rubee patientibus: corpusq̧ habentibus macrum ac debile cōfert si ferrum ignitum in eo pluries extinguat ⁊c̄. Nō cōmendamꝰ lac tale igitur pacto aliquo via nutrimenti quādo ab ipo butirū siue vt vulgares appellāt capita lactis: que calidiores sunt lactis partes: quibus extractis frigidū nimis remanet lac vt dictū est: ⁊ nō modica inducēs in corpus nocumenta. Hec etiā approbamus id qđ iam mulsum est qm̄ a natura dulcis lactis est egressum ⁊ factum est ad digerendū durū grossum ⁊ malum dans corpori nutrimētum. Et in renibus ⁊ vesica lapidem generat maxime si stomachus a cibis nō sit mundificatus: teste Isaac in vniuersalibus dietis capitulo sepius adducto.

¶ Capitulū.cxix. ostendit de speciebꝰ lactis que sunt in vsu: que sit melior ⁊ eligibilior.

POstq̧ scitum fuerit qđ bonū qđ ve malū lac fuerit in vniuersali: sicut supra diximꝰ. Scire desiderat vlterius intellectus cuiꝰ aīalis in specie lac magis in via cibi cōmēdetur: ⁊ ppterea dicendū est de hac re quid senserint antiquiores qui nō modo ad egritudines sed ad sanitatis cōseruationē lac femininū videntur approbare. Post qđ lac asininū: caprinū deinde: ⁊ post ipm ouinū: postremo ꝟo tanq̧ minus vtile vaccinū. Et quod ita sit apparet per Isaac in.c.xvij.d.v. sic dicēte. Lac femininū ⁊ caprinū tēperatū est i suis tribꝰ substātijs ⁊ pfectū generat nutrimētū ⁊ temperatū. Et infra. Omniū lac est laudabilissimū quodcūq̧ subtilissimū est femineum primo: scđo ꝟo nō tn̄ adeo in subtilitate vicinum asininū: grossissimum ꝟo ⁊ plus nutritiuū dehinc pecorinū: ⁊ deinde vaccinū: plus aquaticū oīum est porcinū ⁊c̄. Et subdit. Temperatius in tribꝰ substātijs ⁊ mediocriꝰ est femininum. Et ad huc magis in processu ait. Lac femininū tēperatius est ⁊ nutribilius ceteris ⁊ mortiferis succurrēs venenis. qđ etiam voluit Auicen. in.ij. canonis.c.ccccxlix. dicens. Lac qđ melius est omnibꝰ est lac muliebre. Et in prima.iiij. trac.iij.c.vj. inquit. Nō est lac super lac mulieris. Et Auerrois in.v. colliget sic etiā dixit. Meliꝰ lac est femineū ⁊ post illud lac asine ⁊ post hoc lac capre: ⁊ iste species lactis sunt subtilis substātie. Sed lac ouis est grossius ⁊ propterea citius in stomacho caseatur. Sed vaccinū adhuc grossiꝰ ⁊ cū hoc butirosiꝰ. Serapio quoq̧ in capitulo leben sic etiā scripsit. Sanius lac est mulieris maxime cuiꝰ corpus est sanū nō antique sed iuuenis: pulchre: temperate cōplexiōis: cuius nutrimentū est bonū: generatiuū bonoꝝ humoꝝ. Et post lac mulieris est lac aīalīū quorū natura nō est elōgata a natura hoīs: sed ppe naturā eius: excepto porcino.s. quāuis ipe non dicat: qꝛ est aquosum ⁊ incoctū teste Isaac. ⁊ infra subdit Serapio. Et lac mulieris est dulcius ⁊ nutribilius oī lacte. Et fuit Gal. snīa in primo terapētice.c.vj. dicentis. Lac humanū cognatū q̇dē est ⁊ familiare nobis ⁊ optimū: qꝛ ꝟo non sustinent multi lac mulieris in modū infantiū accipere dādū est eis asininū: hoc enim est alioꝝ optimum. Si quis tn̄ quereret propter qđ asininū in tantū comēdat cū immediate post humanū ponat: cui dicemꝰ cū Isaac in.c.xvij.d.v. quia quodcūq̧ lac subtile est ⁊ aquosū sicut asininū ⁊ caballinū sanguinem nō generat grossū. Qđ ꝟo plꝰ habūdat ad caseū sicut vaccinū ⁊ pecorinū sauguinē facit grossū: sed tn̄ plꝰ vaccinū. Et qꝛ etiā lac asininū post femineū ⁊ caprinū est tēperatiꝰ ceteris teste eodē vbi supra: sꝫ i vlteriori pcessu. Auicē. quoq̧ in scđo cañ.c. allegato dixit. Lac asinarum minus existens butirosum est subtile: caprarū ꝟo lac est tēperatū: ⁊ lac ouiū est grossum valde. Et lac vaccinū est pinguis ⁊ grossus idem quoq̧ sensit Almāsor in.iij.c.xv. cū dixit. Asininū oī lacte subtiliꝰ est. que fuit sententia Galie. in.v. de regimine sanitatis dicentis. Tenuius ⁊ serosius lac est asininum moderatū ꝟo grossitie est caprinum. Quare hoc quidē ad nutriendū est magis: si eo opꝰ

est: asininũ vero minus fallax omnino etem̃ si quãdoq; sumat sine pane ⁊ subducit citius ⁊ minime est vẽtosum neq; caseatur ßm ventrem ⁊c̃. Et in libro de euchimia ⁊ cachochimia capitulo. iij. sic quoq; ait. In camelar ⁊ asinarũ lacte plurimũ est serositatis: in ouino aũt plurimũ de substãtia caseali: in bouino vero multũ de vnctuositate: caprinũ autem mediocritatẽ in omnibus tenet. Sed si quis obijceret bos est aĩal frigidũ ⁊ siccũ vt patet in.c. de carne bouina supra. vnctuositas vero calida ⁊ humida: vt in.c. de adipe ⁊ pinguedine scripsim⁹. Quõ ergo lac bouinũ est ceteris vnctuosius? Ad hoc respõdebim⁹ dicentes cũ Isaac in.d.v.c. sepi⁹ allegato dicẽte. Cũ vacca nõ tm̃ caloris habeat vt vnctuositatem sanguinis attrahat sibi fit ei⁹ lac vnctuosissimũ ⁊ nutribilissimũ quia ceteris est aquosum ⁊ acutũ ⁊ magis nutrit: stomacho cõuenit: mẽbra confortat: calorẽ epatis ⁊ stomachi refrigerat: ⁊ bonũ est ad alia butirositate ablata. Et quia lac caprarũ inter vaccinũ ⁊ asininũ: vt etiã dixit Serapio: mediũ tenet: ⁊ q2 in vaccino multiplicat butirositas: vt Princeps dixit. ideo videt vtrũq; eorum ꝯueniẽs esse his qui impinguari desiderant ⁊ ꝓcipue vaccinũ. Et ꝙ ita sit appet ꝑ Gal. in.iij. de alimẽtis.c.xliiij. dicẽte. Lac bouinũ est pinguissimũ ideo macilentis desiderantibus ipinguari videt alijs cõueniẽtius. Et ꝑ Almãsorẽ in.iij. sic scribẽtẽ. Vaccinũ em̃ lac omni lacte cuiuslibet alteri⁹ aĩalis grossius iudicat qd etiã oĩbus sui corporis pinguedinẽ adipisci volẽtibus cõuenienti⁹ existit. Et per cõsequẽs pinguib⁹ incõueniẽs ⁊ nociuũ ꝓnũciandũ est. Similiter lac ouinũ quia est grossum valde teste principe in.ij. canonis. ⁊ Gal. in libro de euchimia: idõ dicẽdum est de ipso cũ Rasi vbi supra dicente. ꝙ ouinũ lac plures ꝙ aliquod alt⁹ ꝓcreat supfluitates ⁊ ꝓpterea citius in stomacho caseat vt dixit Auerrois in.v. colliget. Et Isaac in.p.d.cũ ait. Vaccinũ ⁊ pecorinum semp coagulant in stomacho ꝓ sui grossitiẽ ⁊ terrestreitate ⁊ ꝓpterea dimittendũ est. Pro sanis aũt ⁊ satis bene cõplexionatis corporibus cõueniẽtissimũ est inter cetera lactis genera caprinũ cum sit tẽperatum in suis substantijs plus omni lacte post femininũ vt inquit Isaac vbi supra. Et est magis stomacho cõgruũ quia capre siluaticis herbis ⁊ ramorum extremitatibus pascunt: vt etiã Princeps voluit vbi supra quando ipsum tẽperatũ esse ꝓnũciauit. ⁊ fuit Rasis sententia scribentis in Almãsore. caprarũ lac tẽperiem tenet. Qua de re cõcludendum est cũ Gal. in lib. de euchimia sic dicente. bonũ oĩbus ⁊ cõmodati⁹ lac est id quod caprarũ neq; em̃ sufficienter est humidũ nec vnctuosum nec grossum. Ideo post femininum melius est alijs ⁊ ad sanitatem magis eligendum.

¶ Cap.cxx. declarat qbus corporib⁹ ⁊ naturis lac etiã tẽperatũ ⁊ electũ sit cõueniens.

Non oportet hoc i.c. dicere qd lac infantibus sit exhibẽdum cũ id satis sit manifestum vnicuiq;. Et si nunq; Gal. in.j. de regimine sanitatis id ꝓcepisset cũ ait. Puer nutriendus est solo lacte vsq; quo mittat anteriores dentes ⁊ tũc assuescẽdus est grossiori cibo: qm̃ lac sane matris ꝓprius assuetus est cibus infanti: cũ em̃ in vẽtre sanguine eius nutriretur q parum in mamillis mutatus est in lac eodẽ fere nutritur ⁊ post ortũ vt ipe dixit ibidẽ. sed in hoc capitulo scribendũ est quib⁹ adultis cõueniat cũ nõ paucos ex lacticinijs infirmari videam⁹. pro cui⁹ expeditione hanc ponim⁹ conclusionẽ de mente sapiẽtũ antiquorũ. Qd lac quãtũcunq; bonum ꝯueniẽt cõsistentib⁹ ⁊ senib⁹ non flegmaticis sed calidis ⁊ siccis in cõplexione: si stomachũ a malis hũoribus mũdificatum habuerint. Et si bene ipsum lac digerunt: ⁊ ex eius cõplexione: ⁊ ipsius comestione nullum perceperint nocumentũ. Qui vero non habuerit has conditiones eis minime conuenit quãtũcũq; lac de se perfectissimum existat. Et ꝙ ita sit declarat auctoritate Auicen. in scdo canonis.c.ccccxlix. sic scribẽtis. Lac nocet flegmaticis qm̃ caliditas eorum nõ conuertit ipm ad sanguinẽ sicut oportet. Et corpus vtitur ipso ante conuersionẽ eius ꝓpterea ꝙ est ei ꝓpinquum. Et ꝓpter hoc cõfert habentibus cõplexionẽ calidã ⁊ siccam

cū in ipsorum stomachis nō est colera. Et in
fra subiūxit. Lac est cōueniens cōsistētibus
ꝙ͂ adolescētibus calidam habētibus cōple-
xionē: nam cōuertitur in ipsis ad colerā ꝛ cō
fert senibus etiam ꝓpterea ꝙ humectat ꝛ re
mouet pruritū qui eis est ꝓprius. Qđ sensit
Gal. in. v. de regimie sanitatis cū inqt. Lac
nō oibus dādū est sed his solū senibus qui
cūq; bene illud digerūt ꝛ sinthoma nullū cir
ca dextrū ipocūdriū sentiūt. Cuius quidem
rō ab eodē assignatur in. iiij. de simplici me-
dicina distinctione. iij. c. vltio dicēte. Quan
do lac nō digerit in stomacho conuertitur ꝛ
ꝑmutatur ad vnā duarū specierum. Et istđ
qm̄ ipm in stomacho frigido acescit ꝛ in sto-
macho calido fumigatur ꝛ amaricatur. Qđ
maxime fit cū stomachus colera vel flegma-
te repletus fuerit. Et hoc etiā voluit Isaac
in. d. v. c. xvij. cū ait. Si qs lac acceperit sto-
macho nō mūdificato: siue corpore nō tēpe-
rato vel tempore non moderato: cito mutat
in fumositatē colerāq; nigrā generat ꝛ fumo
sam cōplexionē calidis vel acetositatē ꝛ pu-
tredinem frigidis. et post aliq̄ dixit. Et si lac
in substātia sua sit laudabile cā subtilitatis
ꝛ digestibilitatis sue aliquādo vel semꝑ ex
mutatis q̄litatibus stomachi coagulat ꝛ mu
tatur in fumositatē ꝛ in colerica genera: aut
aliquādo vel semꝑ mutat in acetositatē vel
flegmatū putredinē ſm accidentia hoc faciē
tia. Et ꝓpterea cōcludit deinde ꝙ lac nō sit
accipiēdū nisi corpus sit tēperatum ꝛ stoma
chus sit inanitus de colericis ꝛ flegmaticis
humorib⁹. Et in libro. d. p. sic quoq; dixit.
Cū lac in se duas substantias ꝯrias habeat
aeream ꝛ terrestrē. s. caseatā ꝛ butirosam. Ca
seata ꝓpter frigiditatē suiq; siccitatē indura
tur ad digerēdū. Unde in acetositatē cōuer-
titur p̄cipue si inuenerit cibū vł humores in
stomacho acetositati ꝑtinētes: butirosa vo
ꝓ sui calore ac leuitate: mutatur in fumosita
tē: p̄sertim si stomachū sibi similē inuenerit.
Ideoq; nō oportet lac potari nisi stomacho
inanito ꝛ ab humoribus mundificato. Que
etiam fuit Auerrois sententia in. v. colliget
dicentis. Lac recipit immutationē citi⁹ om
nibus alijs rebus ab aere ꝛ similiter permu
tatur in distemperatis corporibus ex malis
humoribus ꝛ acescit ꝛ caseatur in stomacho
frigido aut in fumosuȝ in stomacho calido:
et replet cerebrū. Sed si corpus sit mundum
nihil est conuenientius eo ad restaurandum
ꝛc̄. His ergo lac conuenit alijs aūt minime.
Quare ꝛc̄.

¶ Cap. cxxj. ostēdit quomodo preparandū
sit lac: ꝛ que alia obseruanda sint ante ipius
assumptionem.

Ostq; electū lac habuerim⁹ ꝛ
de mūditia nostrorū corporuȝ
certi erim⁹: adhuc est a nobis
obſuādū ꝙ lac sit recēter mul
tū dicēte Isaac i. c. xvij. d. v.
Lac nouiter mulsum magis est calidū ꝛ tem
peratū cū nature sanguis sit vicinū. Ad cō-
parationē ergo alteri⁹ lacti laudabilior ꝛ nu
tribilior cib⁹ erit ꝛ maxie acceptū sicut opȝ.
et in ꝑticularib⁹ etiā inqt. Lac vberib⁹ vici
nū est dulce ꝛ liq̄dū. Et idcirco ceteris lauda
bilius est ꝛ digestibili⁹ citoq; in sanguinē cō
uertibile: si ꝓut oportet accipiat ꝛ quātū vir
tus tollerare valuerit ꝛc̄. Cui ꝯcordat Auer
rois in. v. colliget cū ait. Et lac nō valet i his
q̄ diximus nisi recēter trahat ex mamillis si
esse pōt. Et similiter Auicē. in scđo canonis
c. cccclix. dicens. Et oportet vt lac admini-
stretur statim vt mulgetur anteq; cōuertat.
Quequidē fuit Gal. sentētia in. v. de igenio
sanitatis. c. xij. dicentis. Studendū est vt lac
mox vt ab vberibus aialium est emunctū su
gatur: ne quomodolibet ab aere tāgat. Quo
rum quidem sapiētum p̄allegatoꝝ ratio est.
Qm̄ lac in sua substantia est velocis ꝯuersio
nis. i. corruptionis: teste p̄ncipe vbi supra. ꝛ
Almāsore in libro. iij. c. xv. sic scribente. Con
uersio lactis est velox ꝛ experientia illud do
cet q₂ facile acescit ꝛ cito obseruandū est pre
terea ꝙ si ex vbere nō sugat ꝑmiscendū est cū
eo salis ꝛ mellis modicū vt in stomacho mi-
nime coaguletur: ꝛ p̄sertim si lac grossuȝ fue
rit: iuxta preceptū Isaac in. v. d. sic scriben
tis. Si mel ꝛ parū salis i lacte apponat nūq;
coagulabitur. et in particularibus sic etiam
inquit. Lac caprinū nōnūq; coagulatur in
stomacho nisi cū calidū ab vberibus exiens

bibatur: aut cũ fuerit cũ modico melle ꝛ sale
permixtũ: tali em̃ modo ꝓpinantũ nullã cõ
glutinationẽ dabit. ꝛ subdit. Sinautem tali
dabitur modo semetip̃m coagulabit ꝛ graui
tatẽ in stomacho ꝛ in gula suffocationẽ ge-
nerabit. q̃ fuit Gal. sententia in .v. de ingenio
sanitatis. c. superius allegato dicentis. Qui
miscet aliquãtulũ mellis cũ lacte ꝓhibet eiꝰ
coagulationẽ in stomacho. naꝫ mel custodit
ne coaguletur in stomacho: ꝓpter qd̃ si vis
vt facile a stomacho descẽdat mitte parũ sa-
lis in eo. Et in .v. libro de regimine sanitatis
versus finẽ ait. Lac nõ caseat ꝼm ventrẽ si de
sale ꝛ melle assumpserit. Et in .iij. alimento-
rũ. c. xiiij. Si quis accipiat salis aliquid aut
mellis impossibile est lac in stomacho eius
coagulari. Et in libro de euchimia. c. iij. Cõ
similiter inquit non est infallax absq̃ melle
offerre tẽperatũ lac: qm̃ multis eoꝝ qui ip̃m
biberũt caseatũ fuit in ventre ꝛ nimirũ. Que
autẽ sint nocumẽta eius cũ in stomacho coa
gulatur: nõ est hic opus dicere cũ ex superiꝰ
habitis sint satis manifesta. Et ideo talis ꝓ-
paratio lactis cũ melle ꝛ sale aut cũ zuccaro
ꝛ passulis vt aliqui iubẽt moderni pro re vti
li nõ minusq̃ necessaria ad sanitatẽ est obser
uanda. Qua autẽ hora lac bibendũ sit sub-
iũgamꝰ cũ ꝛ ip̃a nõ modicum faciat licet per
accidẽs ad nutrimentũ: dicente Isaac in .v.
d. c. xvij. auctoritate Ruffi hec verba. Ruf-
fus inquit ꝙ lac bibẽtes ieiunos esse opor-
tet ꝛ bibãt cũ exeat vbera neq̃ aliquid come
dãt quousq̃ digerat. Et post pauca subdit.
digesto autẽ illo scd̃o accipiãt. ꝛ tertio itidẽ
faciãt. sic em̃ faciẽdo solutionẽ prestat vẽtris
cũ aquositate sua ꝛ corpꝰ est nutriẽs augẽs
quoq̃ carnẽ ꝛ sanguinẽ nature amicissimuꝫ
generat. Et ꝙ cũ lacte nõ sit aliud ꝑmiscen-
dum tolli põt ex dicto illo principis in .iij. j.
doc. ij. c. vij. Lac cũ rebus acetosis comedẽ-
dum nõ est neq̃ pisces cũ lacte qm̃ inde per
uenit ad egritudines permanentes sicut le-
pra ꝛ hm̃oi inquit ip̃e eo in loco indoꝝ ex-
perimẽtatoꝝ auctoritate. Que autẽ quanti-
tas lactis bibẽda sit minime expressum inue
nio. ꝼm tñ etates cõplexiones ꝛ stomachi tol
lerantiã accipiat ꝛ in tanta quãtitate ꝙ di-
geratur ꝛ nõ ledat vt tetigit Isaac in .j. doc.
cũ ait. Prout oportet accipiat: ꝛ quãtũ vir-
tus tolerare valuerit. Si em̃ vltra q̃ oportu
nũ fuerit sumat naturã grauat ꝛ capiti sto-
machoq̃ infert nocumentũ. Securissime igi
tur a pauca lactis quãtitate incipienduꝫ est
ꝛ paulatim ad maiorem transeũdo prout di
gestiua stomachi docebit.

¶ Capitulũ. cxxlj. põit q̃ sint obſuãda post lactis assumptionẽ ne i stomacho corrũpat.

Quecũq̃ hactenus dicta sunt de
lacte obseruãda ꝓculdubio forẽt
inutilia: si postq̃ bibituꝫ fuerit q̃
oportuna sunt nõ intelligẽtes ꝑ-
termitteremus. Et iõ dicendũ est que neces-
sario debẽt attẽdi post lactis comestionẽ cũ
Isaac in .d. v. c. xvij. sic scribẽte. Postq̃ lac
bibitũ fuerit in ieiuno nihil aliud comedant
quoadusq̃ digeratur ꝛ labor et nimius mo
tus fugiant. Si em̃ oĩno sine motu stomachi
inuenerit defectionẽ eijcitur lac anteq̃ dige
ratur. Si ỽo fortitudinẽ mutatur in corru-
ptionẽ nõ em̃ quiescẽdo a deambulatione:
sed ambulãdo suauiter quoadusq̃ ad stoma
chi fundum sentiat descendisse. Sic enim me
lius ad digerendum preparatur. Quod etiã
voluit Auicẽ. in .ij. canõis. c. cccclxix. dicẽs.
Illum autẽ qui bibit lac post ip̃sum quiesce
re oportet vt non corrumpatur ꝛ nõ acescat
verũ oportet vt non super ip̃ꝫ dormiat neq̃
suscipiat super ip̃m cibũ aliũ donec descen-
dat: nec etiã post ip̃m bibatur vinũ qm̃ alte-
rat ip̃m ꝛ coagulat ꝛ penetrare facit indige-
stum vt iuniores medici sentire vident. Hoc
igitur sit primũ pro regula obseruandũ. Se
cundũ autem non minus hoc dicto necessa-
rium est vt lauentur dentes ꝛ gingiue cũ ace
to vel vino aut cum aqua mellis ꝛ huius re
aliqua abstergente. Quoniã vt dixit Halia
bas in .v. Theorice. c. xxvj. Lac dẽtibus no-
cet ꝛ gingiuas comedit ꝛ eneruat: iõ lac co-
medentẽ post illũ masticare oportet aquam
mellis vel vinũ quo gingiue oĩno abluãtur
ab ea q̃ illis inhesit coagulatiua substantia.
clarius autẽ Isaac in .p. d. sic etiã hoc inq̃t.
Lac dẽtibus atq̃ gingiuis mollitiẽ dabit ꝛ
putrefaciet ea: vnde mollificate putrefiũt: fit

ergo necessarium vt os lauetur cuꝫ vino vel
aceto vt qđ de lacte dentibꝰ inuiscatū fuerit
mundificetur. Hoc etiaꝫ voluit Auicē. in ca
nonis .ij. capitulo sepiꝰ allegato dicens. Et
lac quidem nocet dentibus ꝛ corrodit eos et
concauat ꝛ cōsumit ipos: ꝛ proprie cū dens
est frigide complexionis ꝛ laxam efficit gin-
giuam: immo oportet vt post ipm colluatur
os cum melle ꝛ vino ꝛ oximelle. Que senten
tia fuit assumpta a fonte vberrimo Galie. in
tertio Alimētoꝝ capitulo decimoquarto sic
scribēte. Oportet post oblationem lactis vi
num mixtum traijcere. Et subdit. Et meliꝰ
est ꝛ si mellis aliquid supermittas ipsi oino
cū sic abstergitur qđ circumplasmatū dēti-
bus ꝛ gingiuis fuerit. Hoc etiā similiter ob
seruandū est post lacticinioꝝ dicendorum in
fra comestionē ꝛ presertim post lactis coagu
lati ꝛ casei sine sale recentis assumptionem.
Quoꝝ partes grossiores ꝛ viscosiores ma-
gis gingiuis adherent ꝛ inter dentes: preci-
pue raros inuiscantur. Abstergantur itaqꝫ
ꝛ lauentur cum aliquo predictoꝝ ne putre-
fiant: ſm qđ sapiētes antiqui vt supra visuꝫ
est preceperūt. Et hec de obseruandis post
haustū lactis dicta ꝙ breuissime sufficiant.

¶ Capitulum .cxxiij. ostendit que nocumen
ta proueniant ex assidua ex frequentata la-
ctis etiam boni assumptione in multa corpo
ris membra.

ET si multa bona de lacte su-
perius dixerim cum debito ac
cipitur modo: ꝛ quandoqꝫ: nō
tamen frequentandus est eiꝰ
vsus cū ad diuersas perducat
egritudines ꝛ dentibus presertim noceat di
cēte Isaac ī particularibus dietis. Assuefa-
cto ꝛ multum lacte ebibito dentes ꝛ gingiue
mollificantur: ꝛ inde putrefiunt. Quequidē
fuit etiā Gal. sententia i. iij. alimētoꝝ .c. xiiij.
dicentis. Cōtinuus vsus lactis ledit dentes
simul cū adiacētibus carnibus quas nomi-
nant gingiuas: has igitur laxas: dētes autē
valde putrescibiles ꝛ corrosos efficit. Nocet
similiter vsus lactis visceribus nō modicuꝫ
cū dicat princeps in .ij. canonis .c. superiꝰ an
notato. Lac preterea non est bonū visceribꝰ
licet lac caprarū sit minus nocēs visceribus
ꝙ aliud. qđ etiam sensit Rasis in libro .iiij.
suorū afforismorū dicēs. Lac a quo butiruꝫ
nō est extractū ꝛ maxime recēs: ꝛ butirū cru
dū intestina humefaciūt ꝛ lubricant ꝛ ea le-
dunt. Et ideo viscera habētes debilia eo ra-
rius ꝙ ceteri hoīes vti debēt. Similiter stri
ctas habētes venas ꝛ opilationibus parati
lacte omni ꝙrarissime vtant. qm̄ vt Auer-
rois inquit in .vj. colliget. c. de diminutione
cibi. Et lac bonū est senibus venas habētibꝰ
largas. Sꝫ necessariū est vt cū melle vtātur.
Senes ꝟo frigide cōplexionis per naturaꝫ
ꝛ venas habētes strictas lacti non approxi-
mēt: qm̄ oīne quidē lac facit possidere opila
tiōes in epate ꝛ in mesaraicis. Et ꝓpter hāc
etiā cām lac facit euenire lapidē: vt idē dixit
eo in loco. Et ꝑmaxime si grossuꝫ fuerit dicē
te Hallabate in .v. theorice. c. xxvj. Lac cui
coagulatiua dn̄atur substātia malū est: ideo
ꝙ opilationē parit in epate ꝛ splene. in reni
bus ꝟo et vesica lapides: nec oportet illud
multum sumere. Multoqꝫ magis ꝑdicta fa-
ciet nocumēta si cū grossis cibarijs ꝑmixtuꝫ
fuerit: vt Isaac voluit vbi supra dicens. Si
lac coctū cū alijs cibarijs māducet sicut ri-
sis: milio: panico: ꝛ similibꝰ bene nutrit mi-
nusqꝫ generatiuū vētositatis: est tn̄ durū di
gestioni ꝛ est cā generādi in epate ꝛ intesti-
nis opilationes ꝛ in renibus lapides. Po-
stremo sic cōcludit. Ideoqꝫ non oportet lac
potari nisi stomacho innanito ꝛ ab humori-
bus mundificato. Sitqꝫ lac de sanis aīalibꝰ
sed neqꝫ crebro neqꝫ multam de eo quātita-
tem accipiant. Lac preterea: vt princeps vo
luit vbi supra: malum est neruis ꝛ habenti-
bus egritudines neruorum proprie frigidas
ꝛ flegmaticas. Et infra dixit. Lac facit eue-
nire tenebrositatem visus ꝛ caliginē. Et plu
rimus vsus eiꝰ generat pediculos ſm qđ q̄-
dā existimauerūt ꝛ multotiens facit euenire
febres ꝛc. hec ipse. Et ꝓpterea videntur oēs
antiqui in hoc conuenire ꝙ frequēs vsus la
ctis fugiēdus sit oīno. Cuius quidem ratio
plus ex parte corporis non diu mundi rema
nentis potius ꝙ ex parte ipsius lactis pōt
cōtingere: ꝛ ideo tutissimū est veterū auctoꝝ

cõsiliũ: vt raro lac bonũ comedamus postq̃ sciuerimus ꝙ corpus sanũ fuerit calidum ⁊ siccum ⁊ stomachus mũdificatus a colera ⁊ flegmate: vt superius diximus. Et ꝙ lac sit bonũ ex laudabili aiali nõ acetosum sed correctũ vt supra. in cõuenienti quoq̃ mensura bibitũ: tunc eñ nocere minime poterit: sed plurimũ iuuare: dicẽte Isaac loco sepius allegato. ꝙ lac predicto modo susceptum sanguinem laudabilẽ generat: vẽtrẽ humectat: pectus pulmonem ac vesicã iuuat: corpus impinguat: colorẽ clarificat: ⁊ multa alia facit iuuamenta. quare ⁊c.

¶ Capitulũ.cxxiiij. ostendit naturã quorũdam lacticiniorũ .s. lactis coagulati: capitis lactis: butiri: ⁊ huiusmodi.

Quantũ nobiles errent lacticiniis quibusdã vtẽtes si hoc legerint caplm satis quidẽ poterũt intelligere. Et pmaxime qui in vltima mensa hec comedere cõsueuerint. Nesciẽtes ꝙ quicq̃d boni ciborũ preassumpserãt cõfundũt: alterãt atq̃ corrũpũt. Et q2 lacte cõcreto persepe vescuntur: intelligant primo quid de ipso scripsit Isaac in.c.xvij. dietarũ vniuersaliũ cum ait. Lac coagulatũ grauitatẽ generat in stomacho: fumositatem mittit capiti vnde suffocatio ⁊ angustia sepe gñat. ⁊ infra. Lac coagulatũ ex grossitie sua est ad digerendũ durũ ⁊ peius omni alio lacte grossos humores generat ⁊ cito fastidiũ facit: ⁊ causa fit lieterie. Quod etiã voluit Rasis in.iij. Almansoris cap.xv. dicẽs. Lac coagulatũ fastidiũ facit: atq̃ graue existens appetitum nõ irritat: vt caseus ⁊c. Et ꝓpterea aut omnino dimittendum est: aut: vt Platina inquit: coagulatũ lac prima mẽsa sit haustũ: nã post cibũ sumptum: vt ferre solemus: aut statim putrescit: aut secũ alterum cibum incoctũ ad ima trahit. De butirositate vo dicimus que pars calidior ⁊ vnctuosior est lactis: ⁊ que ex quiete ⁊ nocturna frigiditate fieri solet: ⁊ facta in superiori parte lactis natãs apparet: ⁊ ipam vulgares caput lactis appellant: ⁊ multum ab indulgentibus gule appreciatur. Nesciẽtes ꝙ licet gustui placeat voraci: q2 tamẽ calida est ⁊ humida viscosa ⁊ vnctuosa ⁊ parte caseata nutribilior teste Isaac i q̃nta doc. est tamẽ mollificatiua villorũ stomachi: ⁊ q2 aerea natat supra cibũ: vt oleũ super aquas quare cibis grossitudinẽ tribuit ⁊ viscositatem: vnde indigesti manent cibos etiã digeri incipientes lubricat: et a stomacho deponit priusq̃ decoctionis tempus compleatur vt idẽ dixit in prima doctrina. ⁊ infra etiam subiunxit. pars lactis butirosa pro sui calore ac leuitate mutatur in fumositatẽ presertim si stomachũ sibi similẽ inuenerit ⁊ assuefacta stomacho nocet: quia villos et stomachi asperitatẽ lenit: ⁊ ꝓpterea via cibi fugiẽda est cũ in calido ⁊ frigido stomacho sit suspecta ⁊ nihil fere a butiro ipso differre videtur. Qd via nutrimẽti a medicis minime approbat cũ calidũ sit ⁊ humidũ in primo ⁊ mollificatiuũ stomachi: vt dixit Princeps in.ij. canonis.c.cxv. ⁊ Rasis in.iij. Almansoris.c.xv. vbi ait. Butirũ etiã coctũ stomachũ debilitat ac dura mollificat ⁊c. Et post pauca subdit. Qui autẽ eo in comestiõe vsus fuerit flegmaticas patietur egritudines quãto igit magis crudũ est illaudabile. Et propterea ipso nequaq̃ est vtendũ nisi pro cõdimẽto ⁊ pͥsertim a pinguibus qm impinguat multũ: vt docet expertẽtia. de quo in pcessu prout in via ingredit cõdimẽti lõgiorẽ dño cõcedẽte sermonẽ faciemus. De recocta vo nõ nisi pauca ab antiquis inuenio cũ eã forsitan cõprehẽderint sub lacte coagulato vel sub caseo recẽti sine sale. de quo infra scribemus. dixit eñ Auicẽ. de ipa in.ij. canonis.c. cxxviij. Recocta minꝰ est nociua stomacho q̃ caseus nouus. Et Haliabas in.v. Theorice.c.xxvj. sic de ea inquit. Quãdo excolat lactis aquositas remanet coagulatiua substãtia q̃ vocat in nostro vulgari recocta. huiusmodi quidẽ substantia corpus oportuno pascit cibo calidisq̃ hoibus vtilis est stomachi ⁊ colericũ habẽtibus fluxũ. Magis aũt ex vaccarũ lacte si fuerit nec nocet homini si sanus fuerit. Sz tñ si frigidus cõplexiõe sit stomachus minime illã digerit. Qd etiã sensit Rasis i.iij. Almãsoris.c.xv. cũ ait. Massal vo.i. recocta infrigidat fortiter atq̃ sitim

et colerā reprimit rubeā:neruis tamē ac frigidis egritudinibus malū est. Et ideo dormitasse videt᷑ Platina qñ recoctā calidā eē scripserat. ⁊ hec de ipsa dicta sufficiāt.

¶ Capitulum.cxxv.ostendit naturam casei recentis non saliti:⁊ illius etiā qui modicuꝫ salis habuerit.

Caseus ꝗ̄plures habet diuersitates cū quidā recens quidaꝫ antiquus ⁊ quidā medius existat.⁊ iterū recētis aliquis est salitus ⁊ aliqs sine sale.⁊ etiā diuersificatur ex parte lactis:qm̄ quidaꝫ factus fuit ex ouino:⁊ alius ex vaccino:⁊ terti⁹ ex ambobus ⁊c̄. De quibus seriatim dicēdū est vt quis sit melior ⁊ ad sanitatē laudabilior intelligatur. Dicam⁹ ergo cū Auicen.in ij.canonis.c.cxxviij.ꝙ caseus recens sine sale est frigidus ⁊ humidus in tertio ⁊ est nutritiuus ⁊ impinguatiuus: est tñ malus stomacho:licet vt ipse refert:ꝙ Diascorides dixerit ꝙ recēs est bonus stomacho.Qđ dictū est ex eis in q̄bus est ambiguitas:⁊ ꝗ̄uis ipse sic dicat:mihi tamen videt᷑ Diascoridi plus Isaac assentire cū in quīta doctrina.c.xvij. inquit. Caseus carens sale est nutribilior salito ⁊ humectans corpus ⁊ magis carnis est augmētatiuus ⁊ nō tantū stomacho nocēs.Saporitus tñ parū melior. Et similiter Gal.in.iij. alimentorū.c.xvj.dicens. Recēs caseus oībus caseis est melior:qm̄ ipse delectabilissimus est ad esum ⁊ innociuus stomacho ⁊ oībus alijs caseis difficulter digestibilis ⁊ difficulter pertrāsibilis nō tñ cachochimus est neqꝫ valde grossi chimi.qđ etiā voluit in libro de euchimia.c.iij.cū dixit. Cachochimi sunt casei omēs: sed iuuenes sunt absqꝫ cachochimia in corporibus.s. calidis illū bene digerentibus qm̄ frigidis minime cōuenit cū dicat Auerrois in quīto colliget. Caseus recens frigidus est ⁊ humidus grosse substātie.⁊ clarius Almāsor in.iij.c.xv.cū ait.Caseus recēs frigidus est ⁊ grossus qui carnis augmētatiuus existens adustionē reprimit stomachi neqꝫ natura frigidis bon⁹ dicit᷑.Et infra cōcludit. Uerūtamē opꝫ vt recens dimittatur:scꝫ eis qui frigidi sunt. Et idē in libro.xxij.cōtinētis.c.ccij. sic etiaꝫ inquit.Caseus recēs eadē hora factus est frigidus respectu alioꝝ:q꞉ retinet adhuc de natura lactis:⁊ q꞉ multū aquositatis hꝫ ⁊ non est in eo sal nec coagulū ardēs ⁊ acutū per q̄ acquirat caseus caliditatē ⁊ siccitatē ⁊ non pōt hic case⁹ cōseruari: sed debet comedi eo die quo fit ⁊ tūc est boni saporis ⁊ nō grossi chimi.⁊ i libro.xxij.eiusdē.c.cccccccij.dixit. Case⁹ recēs nō salitus valet ad stomachū.s. calidū:de leui accedit ad membra: auget carnē:lenit ventrē ⁊c̄. Qui lꝫ frigido stomacho nō cōueniat:tñ calidū habētibus stomachū cōfert vt dictū est:cuius rō ab Isaac posita fuit in prima doc.cū inquit. Caseus recens minus ceteris est calidus ⁊ acut⁹:vñ vicinū est frigiditati ⁊ humiditati quasi in primo gradu.⁊ in hoc valde discrepat ab Auicē.q̄ graduauit ipm̄ frigidū esse in tertio:qđ ē ꝓpter humectationē ⁊ lactis aquositatē in se cōtentā quare ceteris est nutribilior ⁊ vētrē humectat absqꝫ vllo stomachi fortis nocumēto ꝓcipue si sale idiget: q̄ fuit Serapiōis snīa in.c.de leben dicentis. Caseus recēs sine sale qñ comedit᷑ est nutritiuus ⁊ bon⁹ stomacho ⁊ boni saporis facile trāsiēs ad mēbra auget in carne ⁊ impinguat:⁊ mollit vētrē tēperate:sed obseruet᷑ vt vere recēs sit et plurū dierū:qm̄ caseus salē nō habēs in acetositatē mutari suspicabit᷑:teste Isaac in vniuersalib⁹ dietis.c.xvij.Quo in loco ipse etiā cōmēdat caseū recentē modicū salis habentē cū inq̄t.Case⁹ recēs humores non malos generat cū sit mediocris inter lac ⁊ caseū siccū:retinet eñ ꝑtim dulcedinē ⁊ aq̄sitatē lactis:⁊ iō ad digerēdū facilior ⁊ ad nutriēdū laudabilior:maxīe si sale caruerit mlto.⁊ subdit.Si case⁹ sit saporit⁹ oī malo sapore carēs laudabilior ē nō salso ⁊ multo sale refracto. vbi etiā dixit auctoritate Hipocratis ꝙ caseus recēs paꝝ salit⁹ melior ē nō salito.Multū ꝟo salis habēs fit siccus ⁊ mordēs stomachū ⁊ incēdēs sanguinē.Quare ꝯcludamus hoc caplm̄ ⁊ hāc materiā:dicētes ꝙ case⁹ recēs modicū salit⁹ est laudabilis cū nō tantū frigiditatis ⁊ humiditatis habeat quātum is q̄ sine sale penit⁹ fuerit:nec tātū caldita-

tis ⁊ siccitatis q̃ꝫtum salitus. Relinquitur
ergo ꝙ sit mediocris ⁊ in cōplexione ⁊ in nu
trimēto. Et ꝙ ita sit apparet ꝑ ṗncipē in. ij.
canōis. c. allegato dicētē. Caseꝰ salitꝰ nō vetꝰ
est intra eos ⁊ velocior ī digestiōe q̃ꝫ nō sali-
tus ⁊ velocius descēdit: ⁊ ꝓpterea stomacho
frigido nō est ita nociuꝰ sicut recēs penitꝰ si
ne sale: ⁊ iō tutiꝰ īpovtēdū ē q̃ꝫ altero q̊cūqꝫ.

¶ Cap. cxxvj. oñdit naturā casei saliti ⁊ vete
ris etiā nō saliti: ⁊ que sint eoꝝ nocumenta.

Quēadmodū caseus recens ab
antiq̄s cōmendat: sic antiquꝰ
nō salitꝰ: ⁊ salitꝰ etiā plurimū
ab eis detestari videtur eo ꝙ
vterqꝫ eoꝝ q̃ꝫ pluriū nocumē-
torū sit generatiuū dicēte Isaac in. v. doc. c.
xvij. Caseus salsus nimis est exiccatꝰ ⁊ sto-
macho nocet. ⁊ infra. Caseꝰ habēs multū sa
lis fit siccus: mordēs stomachū ⁊ incēdēs san
guinē. Qđ etiā voluit Auicē. in secūdo cano
nis. c. cxxviij. dicēs. Salitus est malꝰ stoma-
cho ⁊ ꝓpterea generat melancoliā: vt idē in
canticis inq̄t textu ꝯmēti. cxxx. In cuius cō
mento Auerrois cām assignat dicēs. Caseꝰ
aridus ⁊ antiquꝰ est calidus ⁊ siccꝰ ⁊ ꝓpter-
ea generat melancoliam: salsus ꝟo est hmōi
⁊ ꝓpterea fugiendus silr. Et caseus vetꝰ nō
salsus est reprobādus cū nō pauciora in cor-
pus iferat nocumēta: vt patet ꝑ Haliabatē
in. v. Theorice. c. xxvj. sic dicētez. Caseus ve
tus peior oībus est: maxieqꝫ ille in quo acu-
mē est ⁊ pūctio: in hoc eñ caseo aquositatis
nihil est ⁊ ex coagulo acumē adeptus est iō
cephaleā mouet: opilationē ī epate generat:
⁊ in renibus calculos. Et ꝓpterea oīs q̄dem
caseus quāto ꝓpinquior recēti est minꝰ ma
lus ⁊ quāto amplius vetus ⁊ difficilioris di
gestionis erit ⁊ maiorē vrgēs sitim ac cepha-
leā capitis: a quo videtur accepisse Isaac in
doc. v. c. vbi supra cū scripsit. Uetus caseus
est acutus ⁊ siccissimus: vñ ad nutriendū est
grossus ⁊ corruptibilis: ad exeūdū de stoma
cho durus. Et infra subdit. Ceseus vetꝰ est
vitādus qm̄ in renibꝰ ⁊ vesica parit lapides
⁊ nullū affert iuuamētū: neqꝫ est nutritiuus
neqꝫ cito digestiuus: neqꝫ bonū sanguinē ge
nerans: neqꝫ vētrem humectās sed plurimū
humiditatis desiccans: stringens vrinam et
cito in intensionem se mutans. ⁊ in particu-
laribus sic quoqꝫ ait. Uetus caseus siccissi-
mus est acumen ⁊ calorem palam habens ꝓ
sale coagulisqꝫ siccitate ꝓinde cito in fumo
sitatem ⁊ colericos cōuertitur humores: qđ
duobus modis contingit. Uno quia ei vn
ctuositas in propatulo est ab aquositatis in
digētia. Alio pro acumine quod acquisiuit
a coagulo ⁊ sale: ideo stipticū est ꝓpter sicci
tatē quā ab ipis retinet. Idcirco si cuz alijs
rebus accipiatur virtutē subtiliatiuā ⁊ ape-
ritiuā habētibus fit deterior q̄ est causa la-
pides generandi in renibus: nihil eñ aliud
est materia lapidis nisi grossoꝝ copia humo
rū acumen cū calore habentium: quod sem-
per in caseo inuenitur. Caseus ergo taliter
existens pretermittendus est q̄ non est bonꝰ
ad nutrimentū nec ad bonum sanguinē ge-
nerandum neqꝫ ad ventrē humectandū. hec
ipse. Hoc etiaz sensit Auerrois in q̄nto col-
liget dicens. Uetus caseus calidus est ⁊ sic-
cus propter sal ⁊ tendit ad adustionem ⁊ ca
lidum est ⁊ siccū in tertio: ⁊ propterea come-
stus facit colericum humorē. Que fuit sñia
Rasis in tertio almāsoris. c. xv. dicētis. Ue-
tus caseus ſm vetustatis q̃ꝫtitatē diuersifica
tur: qui eñ acuti est saporis calidus est adu
rens atqꝫ sitim faciens ac male nutriens. Et
in libro. xxj. ꝯtinentis. c. cciij. sic etiā ait. Ca
seus multū vetustus est calidus ⁊ siccus re-
spectu aliarū specierū quia nō habet humi
ditatē lactis: ⁊ est corruptus ꝓpter coagulū
⁊ salem plurimū inueteratum in ipso ⁊ pro-
pter hoc ducit multam sitim ⁊ generat ma-
lum chimū ⁊c̃. Sententia quoqꝫ Gal. in ter
tio alimentorum. c. xvj. dicentis. Caseus diu
seruatus est sitis factiuus ⁊ peius digestibi
lis ⁊ peioris chimi q̃ꝫ alius propter hoc ad
eam que in renibus lapidum generationem
est nociuus talis chimꝰ. ⁊ concludit. Fugia
mus igitur talem caseum tanq̄ꝫ nihil omni-
no boni habentem neqꝫ ad digestionez neqꝫ
ad vrinationem neqꝫ ad subductionē vētris
sicut neqꝫ ad euchimiam. Et in libro de eu-
chimia. c. iij. sic etiam ait. Cachochimi sunt
casei omnes: sꝫ iuuenes sunt absqꝫ cachochi
mia. Antiqui ꝟo minime ꝓpter grossitatem

ꝛ viscositatē. Et postea dixit. Casei grosso⸗
rū humoꝝ generatiui sunt oēs: antiqui aūt
cachochimi sunt itaq fugiēdi. Qui autē an
tiqui sint dicendi ꝛ post quot menses ab au⸗
ctore aliquo non reperi: credo tamen ꝙ vsq
ad. vj. mēses iuuenes sint ꝓnūciandi ꝛ post
xij. antiqui: ꝛ q̄to post tanto antiqores ꝛ si⸗
ne dubio peiores vt q̄ duorū fuerint annoꝝ
vel triū pessimi: ꝛ quanto sicciores tanto ab
solute deteriores habeantur ꝛc̄.

¶ Cap̄. cxxvij. ondit q̄s caseus sit bon⁹ ꝛ eli
gēdus: ꝛ q̄ sint obseruāda in ei⁹ comestione.

Bonus caseus ꝛ ad sanitatē eli
gendus est qui vitiosa relique
rit extrema ꝛ medio tēperato
appropinquauerit nō nouus
neq antiqu⁹ valde vt supra di
ximus: sed medius existens: vt dixit Isaac
in. v. doc. c. xvij. his verbis. Caseus inter no
uum ꝛ veterē medius multū ꝛ fortiter est nu
tritiuus: multū q grossities lactis facit ca⸗
seū: fortiter v̄o q indurat velociter. ꝛ in par
ticularibus dietis sic etiā inq̄t. Caseus q̄dē
inter nouū ꝛ vetustū mediocris fit laudabi
lis ꝛ illaudabilis ſm aliquarū extremitatū
vicinitatē. Qđ similiter Rasis sensit in lib.
xxj. cōtinētis. c. cciij. dicēs. Ex caseo dꝫ eligi
q̄ non sit multū vetust⁹ nec multū calid⁹. i. re
cēs: ꝛ caseus q̄ fit ex lacte pauce acetositatis
est minus nociuus stomacho oībus specie⸗
bus casei ꝛ ei⁹ acetositas cōfortat stomachū
ꝛ nō est difficilis digestiōis. ꝛ infra dixit. Et
caseus mollis ꝛ melior duro ꝛ spōgiosus me
lior solido ꝛc̄. Auicē. v̄o in scđo canonis. c.
cxxviij. inquit. Melior caseus est qui medi⁹
est inter illū qui extēdit vt viscus ꝛ frāgibi⸗
lē. ambo em̄ illi sunt mali ꝛ qui est priuatus
sapore ꝛ decliuis ad dulcedinē ꝛ suauitatem
equalis in sale q̄ nō remanet in viscerib⁹ plu
rimū ꝛ factus ex acetoso lacte melior est eis.
Auerrois quoq i. v. colliget sic scripsit. Ali
quis caseus est bon⁹ ꝛ est medius inter nouū
ꝛ veterē dūmō sit factus rōnabiliter ꝛ ex bo
no lacte ꝛc̄. Quis autē caseus melior sit vac
cinus an pecorinus est questio a Michaele
nostro sic discussa. ꝙ licet caseus ouinus sit
vaccino terrestrior: aliis tñ parib⁹ minus ma
lus ꝛ saluior existit vaccino cum melioris sit
odoris: saporis ꝛ gustui magis ꝓportionat⁹
cū sit fact⁹ ex lacte cui⁹ cōplexio est melior.
similiter vaccinus sanguinē grossiorē gene⸗
rat cū viscosior sit ouino. ꝛ iterū. Lac ouinū
factū i mēse maij est laudabili⁹ quocūq alio
cū lac vernale in vltimo veris ꝛ in initio esta
tis sit oī alio cōuenientius vt in superiorib⁹
patuit capitulis: ꝛ ꝑ ꝯsequēs caseus factus
ex illo est quocūq alio melior ꝛ laudabilior.
Vaccinus aūt caseus iā dicto est nutribilior
q vnctuosior sicut lac vaccinū vnctuosi⁹ est
ouino ꝛ sic habemus ꝙ plurib⁹ de causis ca
seus pecorinus sit cōuenientior q̄ vaccin⁹ et
si minus nutritiu⁹ existat: deinde subdit ipse
ꝙ a gulosis accepit ꝙ caseus composit⁹ ex
duab⁹ partibus lactis ouini ꝛ tertia vaccini
sit gustui delectabilior ꝛ ab eis sanior repu⸗
tatur. Caseus v̄o caprin⁹ ꝛ si fact⁹ sit ex tēpe
ratiori lacte oībus tñ caseus est deterior: q
statim exiccat ꝛ terrestrificat ꝛ efficitur valde
frāgibilis vt experiētia docet: ꝓ prio tñ die
laudādus esse videt. hec ipse. M. Sed ꝓ cō
plemēto sermonis de caseo tres regule in ei⁹
comestione mihi videt de mēte auctorū esse
obseruāde. quarū prima hec est. Maxime ca
uendū est ne caseus cū subtiliatiuis vel diu⸗
reticis siue aperiētib⁹ assumatur qm̄ ꝑducūt
ipsum ad renes ꝛ lapides faciūt: queadmo⸗
dū sensit Auicē. i scđo canonis. c. supius al⸗
legato dicēs. Et subtiliātia q̄dē augmētant
malitiā ei⁹ qm̄ faciūt ipsum penetrare ꝛ ipel
lūt eū. Et ꝓpterea subiūxit post aliq̄ ꝙ opi⸗
lationes facit ꝛ generat lapidē in renibus et
vesica ꝛ proprie humidus ꝛ proprie qui co⸗
meditur cum seminibus penetrare facienti⸗
bus vt sunt feniculum apiū petroselinū pi⸗
per ꝛ huiusmodi. Quantum igitur ob hanc
regulam decipiuntur qui raffiolos ex radi⸗
ce petroselini ouis caseo: ꝛ pastilibus confe
ctos comedunt admiscentes eis passulas ꝛ
species odoriferas penetrare facientes om⸗
nia illa viscosa: scilicet adipem caseum ꝛ pa
stile eorum tegmentum. Secunda regula est
ꝙ multa quantitas casei quantūcunq lau⸗
dabilis non sit assumenda: quemadmodum
faciunt illi qui cum pane in vna cena nihil

aliud preter caseũ accipiũt: ꝛ hoc ꝑpter pericula que põt inducere de opilationibus: indigestionibus: humoꝝ grossitie: ꝛ lapidum gñatione: vt pretactũ fuit. Et ꝙ ita sit apparet p Gal. in lib. de dissolutione cõtinua sic dicẽtẽ. De opilationibus est caseus multus qm̃ adducit opilationẽ in epate ꝛ lapidẽ in renibus ei ꝗ multiplicat assumptionẽ eius ꝛ cuius epar ꝛ renes sunt parata recipe lesionẽ. hec ipe. Tertia ꝛ vltima regula obseruãda est ꝙ omnino parua ex caseo sumat̃ ꝗ̃titas ꝛ post comestionem alioꝝ ciboꝝ: qm̃ os stomachi corroborat: satietatẽ quoqꝫ nimiã atqꝫ fastidiũ que ex dulcibus ꝛ vnctuosis in ore stomachi proueniũt cibis aufert: vt Rasis inquit in. iij. Almãsoris. a quo Platina accepit cũ ait. Caseũ sumptũ post cibũ: quã tũuis parũ: os stomachi sigillat ꝛ fastidium pinguiũ eduliõꝝ tolerat: ꝛ coctione ac capiti ꝓdesse aiũt. Et hec de caseo cũ laude omnipotẽtis dicta sufficiãt.

¶ Capitulũ. cxxviij. ostẽdit in vniuersali cõplexionẽ pisciũ ꝛ nocumẽta que ꝓueniũt ex comestione ipsoꝝ assidua precipue.

Cum semper carnes aut oua vel lacticinia minime comedamꝰ: sed in quibusdã tpibus solũmodo piscibus: herbis: fructibus: ꝛ hmõi vti sit necesse: de ipsis deinceps mihi videt̃ esse scribẽdũ. Et primo de piscibus ꝗ in tãta reperiunt̃ diuersitate vt impossibile aut ꝑmaxime difficile foret de oĩbus in ꝑticulari velle determinare siue scribẽdo ꝑtractare. Et ꝑpterea de eis ꝗdã tantũmodo vniuersalia annotabimus ꝗbus tñ sufficiẽtissime poterimus bonos ac laudabiles ab eis oppositis distinguere: vt vnusq̃sqꝫ pisces facientes ad sanitatẽ possit eligere ꝛ reprobatos cognoscẽdo relinquere. Dicamus ergo ꝙ pisces lõge a bonitate carnis sint remoti ꝛ plurimũ a nutrimẽto ꝛ ab eius tẽperie separati cũ natura ipoꝝ frigida sit ꝛ humida: sicut voluit Ysaac ĩ lib. p. d. cũ ait. Dicimus ergo naturã pisciũ vniuersaliter esse frigidã ꝛ humidã ꝛ humoris flegmatici gñatiuã: cõueniẽtẽ calidã habẽtibus cõplexionẽ ꝛ siccã: maxime in estiuo tpe ꝛ calida regione: incõueniens ꝟo frigidis ꝛ humidis cõplexionibus ꝛ carnosis maxime quibus molles nerui fuerint ꝛ ad hiemalẽ tp̃s venerint vel frigidã regionẽ habuerint: naturaliter eñ eos infrigidãt ꝛ humectãt ꝓin de ꝗbus colera rubea dñat̃ ꝛ calidã habentibus complexionẽ coitum cõfortãt ꝛ sperma augmẽtãt. Qd etiã voluit Rasis in. xxij. cõtinẽtis. c. ccccxxiij. cũ dixit auctoritate Bin masui. Pisces recentes generãt flegma: sed cõferũt ꝑsonis calidis ꝛ tenuibus corpibus tñ illi in quoꝝ corpe cõdominat̃ flegma nec nõ ꝛ in neruis est lassitudo ipsos euitare debẽt ꝛ ꝓprie in hieme: ꝛ in ciuitatibus frigidis: qꝛ ex ꝓprietatibus ipoꝝ infrigidãt stomachũ. Et ꝙ cõplexio pisciũ sit frigida sic ostẽdit ipe dicẽs. Significatio ꝙ pisces sint frigidi est qꝛ aut carent sanguine aut habent modicũ sanguinẽ ꝛc̃. Hoc idẽ sensit Haliabas ĩ. v. theorice. c. xxv. cũ ait. Piscis recẽs vniuersaliter frigidus ẽ ꝛ hũidus ꝛ flegma gñat: a ꝗbus sumpsisse videt̃ Auicen. in. ij. canoñ. c. cccccclx. cũ inquit. Ois piscis frigidus est ꝛ humidus. ꝛ infra. Qui pisciũ sunt recentes generãt flegma aquosum ꝛ mollificãt neruos ꝛ nõ sunt cõueniẽtes nisi stomacho calido valde ꝛ sanguis coꝝ ad subtilitatẽ declinat. Hoc similiter voluit Almãsor in iij. c. xvj. dicẽs. Pisces recentes frigidi sunt ꝛ hmidi ꝛ oẽs pisces ad digerẽdũ sunt duri ꝛ in stomacho lõgã faciũt morã sitim quoqꝫ creãt: sanguis aũt ex recẽtibꝰ gñatus flegmaticus est. Hi aũt pisces corpus humectãt ac sperma augẽt ꝗ colicis atqꝫ his ꝗbꝰ frigide accidere solent egritudines mali existunt cõplexionẽ aũt habẽtibus calidã atqꝫ his ꝗbꝰ colera dñat̃ rubea cõferũt: licꝫ eoꝝ nutrimẽtũ omnino sit malũ cũ alijs preterea cibis mixti ad colere rubee extinctionẽ sunt meliores. Pisces eñ in stomacho longã faciẽtes morã sitimqꝫ generãtes malas in corpe adunãt superfluitates multasqꝫ viscositates ex quibus multe ꝓueniũt egritudines. Ratio aũt ꝛ cã dictoꝝ ẽ: qm̃ vt dixit Ysaac ĩ vniuersalibus dietis. c. xviij. Pisces vniuersaliter parũ nutriũt ꝛ cito dissoluuntur et subtilis sunt sanguinis flegmatico pertinẽtis. Et in

fra de marinis loquēs ait ꝙ ipsi parui sunt nutrimēti ꝛ laudabilis dureq́ꝫ descendūt de stomacho ꝛ intestinis. Et de fluuialibus inquit ꝙ mali sunt ad digerēdū duri et similiter ad penetrādū venas velociterq́ꝫ de stomacho descēdūt. Et infra magis etiā dixit. ꝙ cito sunt corrūpētes stomacho nocētes ꝛ humores crudos generātes. ꝛ vt vno cū Auerroi in. vj. colliget oīa concludam verbo. Dico ꝙ sanguis ex piscibus generatus est cite corruptionis. Et ꝓpter hoc non est mirū si plurime ex eorum frequentata comestione ꝓueniāt egritudines: teste Almāsore vbi supra: Et ꝓpterea ab eoꝝ vsu frequēti cauēdū est: ꝛ precipue cū reb⁹ alijs loco ipsoꝝ vti possim⁹ ꝛ eo magis ꝙ perpauci repiant̄ q̄ oēs req̄sitas habeāt cōditiōes vt ex dicēdis patebit.

¶ Cap. cxxix. ostendit naturā pisciū maritimorū ꝛ ipsos esse pre ceteris ob eorum laudes eligendos.

Ut pisces bonos a malis discernere valeam⁹ in p̄nti. c. adducemus requisitas ad hoc cōditiones nō loquēdo de mortuis piscib⁹ neq́ꝫ de fetētibus q̄ satis vt vnicuiq́ꝫ patet sunt reprobandi: dicēte Gal. in. iij. de alimentis. c. xxiiij. Pisces mortui ꝛ q̄ putrescūt cōtinuo cū reseruant̄ ꝛ pessime olēt sunt indelectabiles ꝛ ceteroꝝ pessimi. ꝛ in libro de eūchimia c. vij. Odoratu ꝛ gustu dignotionē pisciū facere oportet: etenī q̄ grauis odoris sunt indelectabiles existūt ꝛc̄. Sed de viuentibus sermo noster ꝓtractabit ī hoc. c. ꝛ nō de oībus sed de maritimis tm̄ plus alijs approbatis: postea ꝟo de reliquis scribem⁹ tanq̄ꝫ de imperfectioribus: cū dicat Auerrois ī cōmēto cāticoꝝ. c. xxviij. ꝙ tres sunt spēs pisciū scꝫ marinus: fluuialis: ꝛ habitans in ambabus aquis simul. ꝛ melior ex eis fm̄ Gal. est marinus ꝛ post illū q̄ simul in ambab⁹ aquis viuit ꝛ postea q̄ viuit in aquis dulcib⁹. Cuius ratio est: qm̄ humiditas excedit ꝛ dn̄at̄ in piscibus: verū oēs illi q̄ nutriunt̄ in aq̄s salsis sunt minoris humiditatis: Iстū autem est de illis q̄ in aq̄s dulcib⁹ nutriunt̄: sed q̄ viuūt in ambabus aquis sunt medij inter eos ꝛc̄. hec ipe. Cum quo cōuenit Haliabas in. v. theorice. c. xxv. cum ait. Et piscis recēs vniuersaliter est frigidus ꝛ hūidus ꝛ flegma generās: sed q̄ in mari nascit̄ ꝛ salsa aq̄ minoris est hūiditatis ꝛ frigiditatis. Qd̄ etiā voluit Isaac in. v. d. c. xxviij. cū inq̄t. Pisces marini calidiores ꝛ min⁹ hūidi ꝛ min⁹ viscosi sunt: salsitudo eñ aque inhabitate calefacit eos incidēs humiditatē ꝛ grossitiē vnde pinguedo eoꝝ minorat̄. ꝛ infra sic ait. Marini pisces min⁹ grauis sunt odoris ꝛ faciliois digestiōis: min⁹ nutritiui cito ī sanguinē cōuersiui velociter a mēbris dissoluēdi: ꝛ ad exeūdū a stomacho tardiores. Vñ antiq̄ assimilauerūt pisces marinos hūane cōplexioni. sani eñ sensus sibi tm̄ assimilatis delectātur: sanguis eñ quē generāt ē tēperatissim⁹ nō grossus neq́ꝫ turbid⁹ neq́ꝫ subtilis neq́ꝫ aq̄sus licꝫ subtilli vicin⁹ existat. ꝛ post aliqua iterū dixit. Marini pisces sunt meliores fluuialibus q: sunt salsitatē hñtes ex aq̄ maris ex q̄ viscositates eoꝝ auferunt̄ maxīe si loca fuerint petrosa: assiduo eñ motu suo ꝛ collisionib⁹ saxosis carnes emolliunt̄ ꝛ tenerant̄ pinguedo minorat̄ ꝛc̄. Plurimū q̄ꝫ ipos cōmēdauit adhuc magis in ꝓcessu cum dixit. Pisces nō viscosi sunt q̄ de pelago ꝛ litoribus sunt claris in nutrimēto ꝛ ī tēperamēto laudabiliores oim̄ sunt ī cōplexiōe ꝛ ad digerēdū faciliores q: carnes hñt molles: nullius viscositatis atq́ꝫ grossitiei neq́ꝫ grauis sunt odoris sicut etiā q̄ de petrosis sunt locis: sanguis eñ quē gñant tēperamēto est vicinior: ꝛ iō nō min⁹ exercitatis ē cōgru⁹ ꝛ defectis sicut saniorib⁹ ꝛ egritudines exeūtib⁹ ꝛ ad sanitatē custodire magis q̄ꝫ mēbroꝝ fortitudinē amātib⁹. Qd̄ nō minus voluit Auicē. cū ī. ij. can̄. c. ccccclx. sic scripsit. Et pisces q̄dē marini sunt laudabiles subtiles: ꝛ melior spēs eoꝝ est illoꝝ q̄ nō sunt nisi ī mari ꝛ pelago ꝛc̄. ꝛ infra subdit. Et pisces q̄dē maritui sunt optimi subtilis carnis precipue cū eoꝝ habitatio est ī littorib⁹ petrosis aut harenosis ꝛc̄. Que q̄dē fuit Gal. snia ī alimētorū. iij. c. xxiiij. dicētis. Optimi pisces sunt q̄ in puro mari existūt. ꝛ in lib. de euchimia. c. vij. ait. Pisces q̄ in puro mari dietant̄ inculpabiles fere oēs sunt. silr ꝛ q̄cūq́ꝫ in ꝑmixto aque dulcis dietātur sicut vocati pelagales

et petrini sunt euchimi. Et in ea que secūdū
ēsum delectatiōe multū preeminent alijs rc̄.
Et postea subiunxit. Qui vo in mari dietan
tur pisces odorē inculpabilē z pinguedinem
paucā habent. Cōcludam⁹ itaq3 de ipsis cū
Isaac in pria doc. sic dicēte. Marini pisces
duplices sunt: quidā em̄ nascūtur in pelago
et in altis locis: quidam vo alij in ripa pla-
nisq3 aquis nati. Qui vo creati sunt in pe-
lago aut petrosis z harenosis habitant sunt
subtiliores z laudabiliores omnib⁹ piscib⁹
marinis z ad digerēdū faciliores et ad san-
guinē generandū laudabiliores: z nō ita de
stomacho z intestinis exeūt ꝑpter sue visco
sitatis puitatē. Quod testat̄ sue piguedinis
indigētia suiq3 saporis habilitas: sunt ergo
hūanis corpib⁹ ꝯuenietes. Ois em̄ cib⁹ quā
to longior a sapiditate tanto minus delecta-
bilis z minus conueniēs humanis naturis.
Et propter hoc hec species piscium lauda-
bilior z digestibilior magisq3 cibus ad salutē
regendā est efficax ꝑpter eoru3 tēperamētū:
nō enim sunt subtiles aquosi nec terrestres
aut grossi: post hos quidem aliquid bonita
tis habent q̄ lutosa z mollia loca maris sūt
habitantes dulcibus aquis vacinantes nō
adeo puri sicut q̄ in harenosis z petrosis lo
cis pelagi morantur ꝑpter putredinē z sor-
ditatem terre. Primi itaq3 eligantur: alij vo
dimittantur propter causam assignatam.

¶ Cap. cxxx. ostēdit q̄ de piscib⁹ fluuialibus
eligendi sint rōne fluminis z aque in q̄bus
nati sunt z degunt continue atq3 vescuntur.

Postq3 de piscib⁹ marinis z de
his q̄ i vtrisq3 aquis viuūt: di
ximus: de fluuialib⁹ mō tantū
modo scribem⁹ q̄ nō adeo sūt
a veterib⁹ laudati sicut mari-
ni. Queadmodū ondit Isaac in quita doc.
c. xviij. cū inquit. Pisces flumiū in actiōe
z passione cōtrarij sunt marinis: quoniā flu
minalis aqua frigidior est z humidior: vnde
pisces fluuiales sunt crassiores z viscosiores
atq3 pinguiores z ideo nutrientes plus: ma
li tamen z ad digerēdū duri velociterq3 de
stomacho descēdunt. z in particularibus in-
quit. Pisces qui nati sunt in flumine subti-
liores habēt spinas multas z molles ꝑ mol
litie humiditatis aque in qua nati sunt. Et
infra subdit. Pisces aquarū dulciū vniuer
saliter sunt grossiores z viscosiores tardio-
resq3 ad digerendū facili⁹ tamē de stomacho
egrediunt̄ q̄3 marini z nutribiliores sūt. Qui
aūt piscū inter fluuiales magis approbent̄
hi sunt qui de magnis ac currētibus fluuijs
accipiunt̄: vt idē voluit in. v. c. vbi supra cu3
ait. Fluuiales pisces maiora ac cito curren-
tia clara atq3 mūda flumina inhabitātes ad
comparationē alioꝝ sunt laudabiliores: q2
claritas aque aufert ab eis grauitatē odoris
fortis aūt fluuij impetu carnes tenerantur z
grossities aufertur: z maxime si super petro
sa currat. Quod etiā in particularibus repli
cauit dicens. Pisces dulciū aquarū hi sunt
meliores q̄ magna inhabitāt flumina impe-
tuose fluētia quorū fundus lapide⁹ z longin
qua sunt a ciuitatis sorditie: quia fortitudie
cursus aque cōprimūtur pisces z super lapi
des: vnde caro eoꝝ tenerat̄ fitq3 causa sue di
gestionis z ab eis viscositas z odoris graui
tas expellit̄ z p̄cipue si nō sit altitudo aqua
rū vt pisces terre sint ꝑpinqui q2 quāto pau
citatē aq̄ habuerint tāto a terra frequētius
ꝑcutiūtur z aque claritate omi horribilitate
carebūt: ideoq3 sunt quasi pisces petrosa lo
ca pelagi inhabitantes. Haliabas quoq3 in
v. Theorice. c. xxv. sic scripsit. Laudabilior
aūt piscis est qui in lapidosis nascit̄ locis
plurimos habētibus lapillos quiq3 magno
nō est corpe z in suaui nascitur aqua ac clara
spaciosisq3 fluminib⁹ magnis decurrētibus-
q3: vt tigri: eufrate: nec vo multū est pinguis
nec extra modū macer. Qui etem̄ piscis in sa
xis nascit̄ z magnis aquis decurrētib⁹ a cor
pore ei⁹ superfluitas deficit ꝑpter mot⁹ copiā
z ꝑcussionē ipsius in lapides. Qui vo in sua
ui nascit̄ aq̄ delectabilis est z iocūde carnis
minime viscosus cito digestibilis corp⁹ hu-
mectat z sanguinē generat bonū calidisq3 cō
uenit cōplexionib⁹ iuuenib⁹ z ethicis in cali
dis tēporib⁹ z siccis rc̄. Hi pisces igit̄ inter
ceteros maxie approbant̄ sicut oppositi de-
testāt̄ ab Isaac vbi supra sic scribēte. Pisces
aūt parui fluminis lutosi loci: ac aque debili
ter currētis: z sorditiei ciuitatis vicinantis

sunt viscosiores ⁊ horribilē habent odorem:
sunt etiā grauiores ad digerendū ⁊ deterio-
ris sunt saporis: vnde malū dant nutrimētū
quia debilitas cursus aque qetos reddit pi
sces clauditq; in eorū corporibus copiosos
hūores: quare fit causa viscositatis ⁊ horri-
bilis odoris atq; difficilis digestiōis. Sint
igitur vt ipse dicebat in vniuersalib⁹: pisces
morātes in aquis fortiter currentibus quia
meliores sunt q̄ in qescētib⁹. Et hoc est etiā
qd voluit Pricepts i scdo canōis.c.cccccl x.
dicens. In locis aūt in qbus moranꝛ est ele-
ctio: qm̄ illi qui moranꝛ in locis petrosis sūt
meliores: deinde in harenosis ⁊ in aqs dul-
cibus currētibus in qbus nō sunt sordes et
nō sūt limose neq; lacunales neq; cāpestres
⁊c. Et fuit Gal. sentētia in tertio alimētoꝝ.
c.xxiiij. dicentis. Pisces qui in fluuijs gene
rātur meliores sunt si in fluuio rapidoꝛ mul
ti fluxus existāt sicuti peiores q̄ in parua de
gunt aqua fluuios magnos nō suscipiente
nec effluxū copiosum habēte: multo vtiq; ⁊
his deteriores: si autē omnino neq; defluat
aqua adhuc deteriores ⁊c. Horū aūt ratio
est: quia pisces in huiusmodi aqs currētib⁹
degentes ꝯtinue se mouēt: pisces aūt se sem
per mouētes sunt cōtrarijs meliores: q: mo-
tus multus ⁊ eorū exercitia ipsoꝝ corpora
emolliūt carnisq; viscositatē ⁊ grossities au-
feruntvt Isaac inquit in qnta doctrina.c.su
perius ānotato. ⁊ similiter Auicē. vbi supra
cū ait. Et pisces illi q̄ morātur in aquis mul
tarū agitationū ⁊ vndarū sunt meliores eis
qui sunt ecōtrario: qm̄ vehemētiori indigēt
exercitio q̄ illi q̄ habitāt in aquis stantib⁹.
Et ꝓpterea meliores sunt illi q̄ morātur in
aquis discoopertis flatui vētorū super se q:
plus q̄ alij mouētur. ⁊ Isaac i loco ꝓallega
to sic quoq; ait. Pisces qui habitāt vbi ven
ti semꝑ flāt: melioris sunt nutrimēti ⁊ melio
ris carnis q̄ si nullus vētus flauerit ⁊ maxi
me si septētrionalia loca sint eis exposita si-
cuti pisces vbi austrini venti flāt illaudabi-
les fiunt cū auster naturaliter humidus sit ⁊
qd secum fert abominabile: ⁊ ideo piscibus
augmentaꝛ grauitas odoris. Qd in ꝑticula-
ribus etiā replicauit dicēs. Pisces in septē
trionali plaga habitātes si insufflati fuerit
septētrionali vento erūt meliores. Et cām de
inde assignat quā dimittam⁹ breuitatis grā.
Et cōcludit ꝙ pisces fluminū a vētis ꝑflato
rum meliores sint q̄ eis oppositi: q: fortitu-
dine ⁊ impetu vētorū mouētiū vacillatur aq̄
⁊ cū mouetur aqua necessario pisces mouen
tur inuicem se allidētes ⁊ perfricātes quare
superfluitas humoꝝ ab eis excludiꝛ ⁊ inde sa-
niores existūt. Que fuit Gal. sentētia vbi su
pra dicētis. Pisces existētes in aqua ad bo-
reales vētos cōuersa sunt ceteris meliores:
nō parū eni ad euchimiā facientibus omni
aīali congruis vti exercitijs. Pisces ergo
hmōi aquarum pre ceteris sunt eligendi.

¶ Capitulū.cxxxj. ostēdit qui pisces fluuia-
les sint eligēdi rōne annexorū flumini decla
rando ꝙ pisces petrosi optimi sint ⁊ reliqs
omnibus saniores.

Pisces fluuiales maxie ab au-
ctoribus cōmendanꝛ si flumi-
na ex quibus accipiūtur has
duas sibi annexas habuerint
cōditiones: quaꝝ prima vt ꝑ
parte diximus supra est. ꝙ sit fluminis fun-
dus petrosus siue lapidosus nō plurimū in
altitudine aque profundatus ⁊c. qm̄ tales
ceteri meliores esse approbanꝛ: dicēte Isaac
in.v.doc. ꝙ sanguis q̄ ex piscib⁹ petrosis ge
neratur est tēperatus naturaliter licet subti-
litati sit ꝑtinēs ⁊ velociter a mēbris dissolu-
bilis ⁊ per cōsequēs melioꝛ ad regēdā sanita
tē q̄ in mēbroꝝ ꝯfortationē. Et post aliqua
subdit. Pisces de clara aqua laudabiliores
⁊ longe minus corruptibiles sunt q̄ alij et
maxie petrosa icolētes. Qd etiā sensit Auer
rois in quinto colliget cū ait. Pisces q̄ na-
scūtur in loco petroso sunt subtilioris sub-
stātie ⁊ minoris superfluitatis alijs: ⁊ tales
q: velociter mouentur ⁊ multū laborāt ⁊ cō
plexio istorū est minoris humiditatis ⁊ qui
parū laborāt sunt frigidioris ⁊ humidioris
cōplexiōis. Auicē. quoq; in secūdo canōis.
c.cccccx. sic inquit. Pisces illi q̄ moranꝛ in
locis petrosis sunt meliores: deinde in hare
nosis ⁊c. Et in prima tertij tractatu quar-
to.c.xxj. cū dixit. Pisces petrosis generant

ſanguinem laudabilẽ. Que fuit Gal. ſenten-
tia in tertio alimẽtorũ. c.xxiiij. dicẽtis. Ali
mentũ ex piſcibus petroſis nõ ſolũ eſt dige
ſtibile: ſed etiã ſaniſſimũ corporibꝰ hoĩm ſan
guinẽ cõſiſtentia mediũ generantibus. Uo-
co autẽ mediũ qui neq; omnino ſubtilis eſt
⁊ aquoſus: ſed neq; ſufficienter groſſus ⁊c.
Secunda aũt cõditio flumini annexa ꝑ quã
piſces laudabiliores eſſe reddũtur hec eſt. ſ.
vt flumen prope ciuitatẽ non exiſtat eius re
cipiens ſuperfluitates quoniã ⁊ ſi marini fo
rent hmõi piſces adhuc illaudabiles eſſe iu
dicãtur cũ dicat Iſaac in doc. v. c. xviij. Pi
ſces qui littoribus ſunt vicini ⁊ in turbida ⁊
non munda morantur aqua ⁊ putridis flu-
minibus ciuitatũ putredines ferentibus vi
cina: viſcoſiores ⁊ alijs piſcibꝰ marinis groſ
ſiores: ⁊ ad digerendũ tardiores exiſtunt. Et
ꝓpter hoc piſces maris ruſſie peiores ſunt
ceteris marinis: quia aqua eſt imũda ⁊ mul
ta flumina in eis intrantia putredines ciui-
tatu; eis ferunt. Et poſtpauca ſubiũxit. Pi
ſces qui in paruis ſtãt fluminibus paꝝ fluẽ
tibus imũdis vicinis ciuitatibus pinguio-
res ſunt atq; viſcoſiores: ⁊ ad digerendũ du
riores: mali ſaporis: q; defectio aque motꝰ
vnctas carnes atq; groſſas facit: imũdũ ꝟo
nutrimẽtũ grauioris odoris eos reddit. Et
idẽ in. p. replicauit. Qð ſimiliter voluit Ra
ſis in. xxij. cõtinetis. c. ccccxxiij. dicens. Ca-
ro illorũ q̇ nutriũtur de ſorditie ciuitatũ ex-
inde erit mala ⁊ peior carne oĩm piſciũ ita ꝙ
trahendo morã ꝑ tẽpus modicũ poſt exitu;
eius de aqua fetebit. Uñ caro taliũ eſt horri
bilis ſaporis ⁊ difficilis digeſtionis. A qui
bus ſumpſit Auerrois cũ ſcripſit in cõmen
to. c. xxviij. cãticorũ. Deteriores ſunt oẽs pi
ſces habitãtes in littoribus maris: ⁊ hoc q;
nutriũtur ex fecibus ⁊ ſuꝑfluitatibus ibidẽ
exiſtẽtibꝰ iuxta magnas ciuitates. idẽ quoq;
ſciendũ eſt de habitantibus in fluuijs ciui-
tatibus ꝓpinquis ⁊c. Et fuit Gal. ſentẽtia
in tertio alimẽtorũ. c. xxvj. dicẽtis. Piſces
littora ⁊ fluuios expurgãtes ciuitatẽ inha-
bitantes peſſimi ſunt non bene digeſtibiles
neq; euchimi neq; delectabiles. Et in libro
de euchimia. c. vij. ſic etiam inquit. Piſces
paulominus omnes euchimi p̃ter cõuerſan
tes in paludibus ⁊c. Et p̃ter vtẽtes aere ma
lo ⁊ exercitijs paucis ⁊ cibis malis ⁊ maxĩe
qñ per ciuitatẽ magnã fluit aqua purgãs la
trinas ⁊ balnea ⁊ coquinas ⁊ lauant in ea ve
ſtes ⁊ pãni: peſſima em̃ fit eorũ caro q̇ in tali
aqua dietant. Ex quibus ſatis intelligi põt
qui piſciũ fluuialiũ ſint laudabiliores ꝙ̃tu;
eſt ex parte loci vel fluminis: ⁊ ꝓpterea pru-
dentes intelligãt in quacũq; vrbe fuerint ex
quibus locis veniant piſces qui in ea vendẽ
tur vt bonos a malis ſecernere valeãt: quod
maxime venetijs obſeruandũ eſſe videt cum
ibi infinite fere piſciũ ſpecies repertãtur ⁊c.

¶ Cap. cxxxij. oñdit ꝙ piſces lacunarum et
palludum reprobandi ſint ⁊ ꝙ paſtus piſciũ
ſit intelligendus.

D Iximus ſupra de maritimis
⁊ fluuialibus piſcibꝰ. De reli
quis cõſequẽter dicẽdũ eſt vt
cõſideratio eoꝝ: ꝓ quanto ex
ꝑte loci pertinet: cõpleat. De
clarando etiã q̃lis paſtus piſciũ eſſe debeat
vt in eorũ electione errare minime ꝯtingat.
Dicemꝰ ergo in primis cũ Hallabate in. v.
theorice. c. xxv. ſic ſcribẽte. Peior oĩm eſt pi
ſcis q̇ palludoſa habitat loca aquaſq; ſpiſ-
ſas ⁊ putridas calidaſq; qm̃ piſcis q̇ in hu-
iuſcemodi naſcit q̇etꝰ eſt celeris imutatiõis
in fetore cũ ab aqua eductus fuerit. Qui em̃
hmõi eſt minime comedat: celeris em̃ eſt im
mutationis in ſtomacho ⁊ in malũ hũorem.
a quo videt quodãmodo accepiſſe Iſaac in
v. d. c. ſepius allegato cũ inq̇t. Piſces lacu-
nales q; teneras habẽt carnes cito ſunt cor-
rũpẽtes: ſtomacho nocentes: ⁊ hũores cru-
dos generãtes. ⁊ poſt mlt̃a dixit. Piſces de
lacubus viſcoſiores ſunt ⁊ grauioris odoris
ꝙ̃ qui in fluminibꝰ naſcũtur: q; aqua lacuũ
lutuoſior eſt ⁊ pinguis nature. Et iõ piſces
ſunt vnctuoſiores ⁊ minus ſaporoſi grauio
ris odoris ⁊ mali nutrimenti ⁊ ad digerẽdũ
duri in corruptionẽ velociter mutandi. ⁊ in-
fra ſubdit. Piſces lacuũ ſicut ⁊ piſcarioru;
⁊ palludum peiores ceteris exiſtunt groſſio
res ⁊ in odore grauiores ⁊ in corruptionem
mutabiliores velociter ⁊ ad digerendũ du-

riores qm̃ quieta est ⁊ nimiũ lutosa ipsorum
aqua vnde maxīe sunt fugiendi. Et post ali-
qua etiã subiũxit. Oẽs pisces fluuiales ⁊ la-
cuũ ⁊ si carnis melioris sint. s. ad gustũ tamẽ
grossiores sunt ⁊ stomacho nocẽtes: ⁊ in cor-
ruptionẽ se cõuertentes. In particularibus
q̄ꝫ dixit. Pisces lacunales ceteris sunt pe-
iores grauioris etem̃ sunt odoris ⁊ grauiter
digeruntur maxime si sint longe a mari ⁊ flu
minibus: habẽt em̃ requiẽ nec flumẽ intrat
in eos vt eorũ putredinẽ lauet vñ pisciũ hu
mores augmẽtant̃ eorũq̄ꝫ pori clauduntur.
Qð sic certificatur qm̃ cũ aquas exierint ci-
to in putredinẽ cõuertũtur: eoꝝ em̃ viscosi-
tatis multitudo claudit poros ⁊ suffocat et
extinguit calorẽ intrinsecus locatũ. Et pro-
pterea vt magis inq̇t in ꝓcessu meliores sũt
qui habitant in lacub⁹ a mari remotis quos
semꝑ fluuia intrãt qm̃ partim lauant̃ flumi-
nis aqua. Qð etiam voluit Rasis in. xxij. c.
ccccxxiij. auctoritate Gal̃. ⁊ i. iij. Almãsoris.
c. xvj. dicens. Pisces illi sunt eligẽdi q̇ neq̄ꝫ
in lacubus neq̄ꝫ in palludibus neq̄ꝫ in locis
sordes habentib⁹ sunt capti neq̄ꝫ in luto ma
lũ babente odorẽ neq̄ꝫ in aqua malas habẽ-
te herbas sint nutriti. q̇ etiã fuit Gal̃. senten
tia i. iij. alimẽtorũ. c. xxiiij. dicẽtis. Quicũq̄ꝫ
in lacunosis ⁊ in palludosis reperiũtur locis
paruã habẽt carnẽ. Et ĩ libro de euchimia.
c. vij. inquit. Pisces paulominus oẽs euchi
mi p̄ter cõuersantes in palludibus ⁊ lacub⁹
⁊ fluminibus limosis ⁊ turbidis ⁊c̃. Past⁹
aũt pisciũ cũ multũ faciat ad eoꝝ bonitateꝫ
similiter de ip̃o dicimus ꝙ vnusq̇sq̄ꝫ ꝓpos-
se suo debet a piscatorib⁹ intelligere ⁊ inuesti
gare quis sit ipsorũ pisciũ cib⁹: dicẽte Isaac
in lib. d. v. Pisces pascẽtes herbas recẽtes
laudabiliores sunt oppositis ⁊ meliores si
aque p̄sertim fuerint clare. Et in particulari
bus. Pisces olera pascẽtes vel radices aut
grana q̇ oĩa sunt bona bonũ dant nutrimen
tũ fitq̄ꝫ illorũ gen⁹ pisciũ ad comedẽdũ vtile
ecõtrario sunt z̃ria pascẽtes: sunt em̃ pisces
aliq̇ lutũ ⁊ ĩmunditiã edentes ideo corrupti
biles sunt malũ habentes saporẽ ⁊ horribi-
lẽ odorẽ digestioni male obediẽtes ⁊c̃. Que
fuit etiã principis Auicen. sententia in sc̃do
canonis. c. cccccl x. dicẽtis f̃m cibũ pisces illi
qui cibantur herbis bonis ⁊ radicibus plã-
tarũ sunt meliores his qui comedũt sordes
que ꝓijciuntur in ciuitatibus ad loca infu-
sionũ ⁊c̃. Qualiter aũt hoc sciri possit nõ in
telligo nisi per illud qð in intestinis eoꝝ re-
peritur ⁊ ꝑ piscatorũ relationẽ q̇bus hac in
re maxime credẽdũ est obseruet̃: itaq̄ꝫ vt vno
verbo p̄sens cõcludam⁹ ꝓpositũ ex quo lo-
co veniant pisces ⁊ ex quib⁹ sint nutriti vt eli
gendi a nõ cõuenientibus secernantur.

¶ Cap̃. cxxxiij. ostendit ꝯditiões q̃s debent
habere pisces laudabiles ex parte carnis et
q̄ꝫtitatis eoruꝫ: scꝫ an magis sint parui s me
liores vel ne.

Postq̄ꝫ pastũ ⁊ locũ pisciũ in-
tellexerimus adhuc scire desi
derat intellectus qui piscium
sint saniores. s. an pingues vel
macri aut mediocres. Et simi
liter an magni ꝑuis eligibiliores existũt vel
econtra. Et propterea de his ꝯsequẽter scri
bendũ est ne forsitan errare contingat in ip̃o
rũ electione. Dicamus ergo cum Isaac in. c.
xviij. dietarũ vniuersaliũ sic dicẽte. Pisces
qui molliũ sunt carniũ viscosarũ ⁊ grossarũ
magis nutribiliores ⁊ vnctuosiores sunt sed
tamen illaudabiles vtpote ad digerendũ du
riores ⁊ in malũ sanguinem generando vici
niores. Unde non sunt comedendi nisi ex ne
cessitate cum sinapi ⁊ similib⁹. ⁊ propter hoc
infra subiũxit. pisces q̇ in genere suo durio-
res fiũt parui erũt laudabiliores q̄ꝛ ꝑuitas
etatis siccitatẽ tẽperat carnis. Qui ṽo mol-
liores maiores erũt laudabiliores q̄ꝛ maio-
ritas etatis mollitiẽ eorũ tẽperabit. Qui ṽo
sũt mediocres in mediocritate eorũ fiũt lau
dabiliores. qð etiaꝫ sensit Auicẽ. in sc̃do ca
nonis. c. cccccl x. cũ inquit. Ex habẽtib⁹ mol-
lem carnẽ ille q̇ est maior ad terminũ aliquẽ
eligitur quẽadmodũ ex piscibus durã carnẽ
habentibus ille qui est minor: studiũ igit̃ sit
in eligẽdo proposse omni pisces duras car-
nes habẽtes qm̃ saniores sunt vt sapientes
medici dixerunt. Isaac em̃ loco allegato sic
inq̇t. Pisces q̇ duras habẽt carnes sꝫ tñ vi-
scosas sicut pisces magnorũ fluminũ ⁊ cito

currentiũ: ad comparationẽ petrinorũ illau
dabiles: quia grossiores ad digerenduȝ du-
riores sunt: tñ nutribiliores conuenientes
exercitãtibus ꝛ calorẽ naturalẽ habentibus
fortẽ confortationẽq; mẽbrorũ magisq; sani
tatem custodire amãtibus. Sed si viscosi nõ
fuerint ꝓculdubio saniores sunt q̃ qui mol
lem carnẽ habent: dicente Gal. in. iij. alimen
toꝝ. c. xxiiij. Duricies carnis in piscib⁹ ꝛ fra
gilitas eiusdẽ significat ꝙ neq; viscosum ali
quid sit in ipso neq; pingue et nutrit bene
alijs piscibus magis quãdo bene digeritur.
Et in libro de euchimia. c. vij. sic ait. Melio
res pisciũ sunt qui durarũ carniũ fiunt ꝛ fra
gilliorẽ habẽt carnẽ petrinis ꝛc. A quo sum-
psisse videtur Rasis in. xxij. continentis. c.
ccccxxiij. cum ait. Pisces modice humidita
tis quorũ caro frangitur ex priuatione pin-
guedinis ꝛ humiditatis abũdãtis nutrimẽ-
ti sunt: quia caro ipsorũ solida. Et ob hanc
cãm lucij carpiões ꝛ huiusmodi qui carnes
duras habẽt ꝛ frãgibiles ꝛ in partes facile
diuisibiles sunt iuremerito cõmẽdãdi. Tin-
che vo regine: anguille: ꝛ hmõi nequaq; ꝓ-
pter oppositas causas. Quãtitatẽ quoq; pi
scium cõsiderare oportet qm̃ nõ est ita: vt q̃-
dam opinãtur. s. ꝙ semper caro annualis eẽ
debeat: piscis vo comedendus annoꝝ decẽ:
immo vt Isaac inquit in libro. v. d. c. supe-
rius allegato. Pisces mediocres inter par-
uos ꝛ magnos sũt magis laudabiles q̃ par
ui qui cito in corruptionẽ mutãtur: ꝛ q̃ ma
gni q̃ grossi sunt ꝛ viscosi magis. et postpau
ca subdit. Pisces parui melioris sũt carnis
ad digerẽdũ faciliores: sed cito in corruptio
neȝ mutãdi. Maiores vo carne sunt grossio
res ꝛ ad digerendum difficiliores stomacho
nocentes: sed nõ cito corruptibiles: horũ au-
tem medij sunt laudãdi quia ab extremitate
vtraq; sibi sumunt qđ magis est laudandũ.
Et propterea Auerrois in. v. colliget dixit.
Meliores pisces sunt quoꝝ corpus est me-
diũ inter magnũ ꝛ paruũ ꝛ qui sunt velocis
motus ꝛ pauce viscositatis ꝛc. Et postea ra
tionẽ assignauit cũ dixit in vno altero. c. eoꝝ
q̃ nascuntur in aqua magnitudo corporis si
gnificat multã humiditatẽ: ꝓpterea laudaᵵ
in piscibus paruitas. Cõsimiliter in grassi-
tie ꝛ pinguedine pisces esse debent medio-
cres ꝛ nõ crassi aut macri valde: teste Isaac
vbi supra sic scribente. Pisces mediocres in
crassitie meliores sunt ꝛ laudabiliores quo-
niã cũ nimiũ crassi fuerint ad digerẽdũ sunt
duri stomachũ emolliũt grossum flegma ge-
nerantes ꝛ viscosum. Si vo macri sint ad di
gerendũ quoq; duri existunt. ꝛ subdit. Cum
pisces oua facere incipiũt si incrassantur il-
laudabiles sunt ꝓpter multitudinẽ sue pin-
guedinis: ꝛ si macri fiunt etiam illaudabiles
existunt nec sunt amãdi ex quãtitate sue ma
ciei. Meliores itaq; in oĩbus erunt qui me-
diocres fuerint in his que de magnitudine
paruitate grassitie ꝛc. dicta sunt.

¶ Capitulum. cxxxiiij. ostẽdit qui pisces eli
gendi sint ex parte squãmarum: ꝛ que ꝑtes
ipsorum sint laudabiliores.

SQuãme in piscibus sunt vna
de cõditionibus ad bonitateȝ
eoꝝ reqsitis: vt placuit Isaac
in. v. d. c. xij. dicenti. Nutrimen
tũ pisciũ squãmas habentiuȝ
melius est ꝛ laudabilius squãmas nõ habẽ
tibus: superflua eñ ad squãmas expellit natu
ra sicut in alijs est videre aĩalibus in quib⁹
pili aut penne aut cornua expelluntur ad exte-
riora. In libro etiã particulariũ sic inquit.
Pisces squãmas hñtes sunt meliores: squã
ma eñ significat humorũ paruitatẽ ꝛ aquo-
sitatis indigẽtiã: q: natura superfluitates hu-
moruȝ ab interioribus ad exteriora expellit
ad nutriendas squãmas sicut aĩaliũ natura
tertiã finiẽs digestionẽ exterioribus mẽbris
mũdat quecũq; sunt ꝯueniẽtia ad nutrimen
tum lane pilorũq; ꝛ similiũ: vñ pisces squã-
mas habẽtes duras ꝛ grossas meliores sunt
habẽtibus molles ꝛ subtiles: squãmarũ eñ
grossities paruitatẽ inuit humoꝝ: ecõtrario
autẽ habẽtes copiã habent humoꝝ: ꝛ ꝑ hoc
testaᵵ: q: grossities squãmarũ pisciũ marino
rũ maior est squãmis pisciũ fluminũ: squã-
ma iterũ dorsi maior est squãmis vẽtriũ: dor
suȝ eñ sicci⁹ ẽ vẽtre. qđ etiã sensit Auerrois
in. v. colliget dicẽs. Squãme multe laudanᵵ
in piscib⁹: q: significãt rẽ ꝯtrariã eoꝝ cõple-
xionib⁹ ꝛ etiã mĩte spine in eis laudanᵵ. ꝛ in-

fra subdit. Meliores pisces sunt qui degũt in locis petrosis ⁊ qui multas habẽt squãmas ⁊ quorũ corpus est mediũ inter magnũ ⁊ paruũ ⁊ qui sunt velocioris motus ⁊c̃. Et ob hãc cãm scardule regine ⁊ hmõi nõ vidẽtur reprobari sicut tinche anguille ⁊ similes squãmas nõ habentes. Et hoc idem mihi videtur sensisse Rasis in .iiij. suorũ afforismorum cũ dixit. Pisces meliores sunt fluuiales ⁊ marini ⁊ precipue illi qui habent asperam cutẽ ⁊ non sunt mucilaginosi ⁊ naturaliter albi sunt ad modũ argenti: ⁊ pisces nigri ⁊ rubei in quibus sunt penne diuerse et qui habẽt colorẽ pauonis ⁊ in quibus sunt macule nigre ⁊ pallide naturaliter mali sunt ⁊ ab eis ẽ cauendũ: apostema eñ gñant ĩ mẽbris interioribus ⁊ in intestinis pũcturas: ⁊ opilationẽ generãt: ⁊ nocumentũ visui inferunt: malũ quoq̃ sanguinẽ generant ⁊ frigidos naturaliter humectãt: ex quibus apparet q̃ anguille etiã ratione sue nigredinis et asperitatis priuatiõe sint male ⁊ oĩno reprobãde. Et ideo dicebat Gal. in libro de euchimia ⁊ cachochimia .c. vij. Anguilla oĩno nõ est euchimũ cibariũ etiã si ex aqua fuerit mũda nedũ ex ea q̃ ciuitatez expurgat. Et in libro de subtiliãte dieta: idẽ quoq̃ de ipa sic scripsit. Anguille enim ⁊ plurima malachiorum licet mollem habeãt carnẽ tñ ꝑpter viscosum atq̃ flegmaticũ qd̃ est in eis sufficienter sunt nociua his qui subtiliante vti volũt dieta: ita autem ⁊ plurima ostrachorum ⁊c̃. Squãme igitur ob assignatas rationes cõsiderande sunt. Que autem pisciũ partes aut mẽbra meliora sint atq̃ saniora ⁊ que deteriora dicendũ est cum Ysaac in .c. xij. d. v. sic scribente. Mẽbra piscis mobilia sicut cauda dorsa ale: sunt carne meliora ⁊ minꝰ pinguia ad digerendũ velociora ⁊ in nutrimento laudabiliora maxĩe si piscis crassus fuerit. Mẽbra autẽ piscis minus mobilia sicut vmbilicus ⁊ costa vel viscosiora sicut capita: ⁊ ideo grossiora ⁊ ad digerẽdũ duriora ⁊ ad nutriẽdũ corruptibiliora. Vñ caro talis illaudabilis est: q̃ stomacho innatat ꝑpter viscositatẽ ⁊ vnctuositatẽ suã ⁊ dure digerit ⁊ villos stomachi emollit: ⁊ inde plurima generant lienteria. Abstinẽdum est itaq̃ a comestione huiuscemodi partium insalubriũ. Et ꝑpterea non accipiatur de piscibꝰ nisi cauda aut dorsum ⁊ alia que in cõtinuo reperiuntur motu et exercitio ꝑpter quod suas expurgant superfluitates quẽadmodum supra in capitulis pluribus de aĩalibus ambulantibus et volatilibus scriptũ est: partes et mẽbra ipsorum mobilia p̄ ceteris cõmẽdãdo. quare ⁊c̃.

¶ Capitulum .cxxxv. ostendit quibus modis pisces coqui debeãt ⁊ quomodo meliores ⁊ quibus cũ rebus preparandi atq̃ condiendi sint anteq̃ accipiantur.

Non est inutile volenti sanitatẽ conseruare postq̃ cognouerit qui pisciũ sint meliores intelligere etiam qui modus coquẽdi eos magis a medicis approbetur. Et propter hoc de ipsis in genere scribere voluimus. s. de assatione: elixatione ⁊ frixiõe ipsorũ dicẽtes. Primo q̃ ꝓ regula est obseruãduz id preceptũ Ysaac in .c. xviij. dietarũ vniuersaliũ dicentis. Calidis natura pisces sunt dandi elixi cuz iusculis frigidissimis: frigidis ỽo natura cum forti vino condias sinapi zinzibere pipere ⁊ calamẽto. Humidis ỽo assati dentur cõdiendi aceto: sinapi: forti vino: origano: ⁊ similibus. Siccis autẽ cũ aqua sale ⁊ aneto: hoc eñ respectu corporũ ⁊ cõplexiones ipsoꝝ est obseruãdum. Sed considerantes coctionis modos ⁊ inuicem eos cõparando dicemus cum eodem Ysaac in libro particularium sic scribẽte. Pisces qui cum aqua sola elixãtur sunt oibus laudabiliores: qm̃ eorum viscositatez aqua in qua fuerant decocti abstulit p̄cipue si man ducentur cuz sale: menta: apio: carui: pipere: zinzibere: ⁊ similibus. Qd̃ etiam voluit Auicen. in .ij. canonis .c. ccccclx. cuz ait. Modus ỽo melior in quo pisces coquũtur est alisfidibegi id est elixi in iusculis cuz predictis rebus. Et infra subdit. Et melior ipsorum decoctio est vt coquantur aqua donec ferueat: deinde proijciantur in eam. Ex quibus patet q̃ elixi principatum obtineant in bonitate: post quos sunt assati iuxta sententiam eiusdem principis vbi supra dicentis.

Quod post modū primū ꝛ meliorem.s.elixa tionem sit modus illorum qui sunt assati su per testam vel vt nos facimus super craticu lam aut ẜm alios super veru. Taliter eñ co cti laudabiliores sunt ꝙ frixi: dicente Jsaac in.v.d.c.preallegato. Corporibus tempera tis dentur pisces assati aut cuꝫ oleo frixi tñ meliores sunt assati. Et in particularib⁹ cām huius expressit dicēs. Assi pisces frixis sūt laudabiliores: quia frixi quidā habent visco sitatis ꝓpter oleū ꝛ ob hāc cām pessimi sūt hi qui naturaliter molles ꝛ viscosi existūt ꝛ frigunt: vt tiche gui ꝛ similes. Deterior igit coquēdi modus est frixatio: tū q: viscosita tē piscib⁹ tribuit: vt dictū ē: tū etiā q: piscis cū oleo frix⁹ stomachū emollit: vt Jsaac di xit in libro.v.d.c.sepius adducto. Jdeo scri psit ꝑnceps in secūdo canonis.c.vbi supra. Pisces frixi sunt conueniētes habentibus forteꝫ stomachū cum seminibus ꝑparati sed assati sunt nutribiliores ꝛ tardioris descēsio nis ꝛ elixati sunt econtrario. Et ideo tutius elixis piscibus est vtendum ꝛ precipue ꝑpa rati: siue vt docent auctores conditi cū sale: aneto: porro ꝛ vino si piscis durus sit ꝛ non viscosus. Quod si viscosus esset ꝛ grossus eius viscositas ꝛ grossities a piscibus sic au feretur: vt docet Jsaac in vniuersalibus: sci licet ꝙ in calido ponantur cinere anteꝙ de coquantur sic enim grauitatē amittent odo ris. Et si cum aceto preparentur in elixatio ne similiter viscositatem eorum remouebis: illud etiam est obseruandum quod iussit Jsaac vbi supra: scilicet quod qlibet piscis coquinandus in lebetem non proijciat nisi iusculum suū cū aromatibus prius excoctū fuerit ꝛ calido deinde ꝛ bullienti ipso appo natur piscis hec enim saporitatē reddunt ꝛ sanguinē laudabiliorem faciūt ꝛ precipue si pisces recentes ꝛ adhuc mouentes coquinē tur quomodo eos decoqui oportet vt idem cōsulit ibidē. Non enim permitti debēt mor tui ac per mediuꝫ scissi a mane vsqꝫ ad vespe ras vt aliquādo pataue mulieres facere con sueuerunt. Quoniam caro ipsorū pisciū ꝛ ꝑ sertim estatis tempore: plurimū alteratur et ad corruptionem disponitur: vnde ad faci lem etiam in stomacho corruptionem dispo sita fit magis ac preparata.

¶ Cap.cxxxvj. ostēdit naturā cācrorum ꝛ pi sciū salitorū cum proprietatibus eorum.

Et sermo noster de piscib⁹ cō pleatur videt nobis de cācris ꝛ de salitis piscibus dicendū esse cū ꝛ ipsi ad mēsas etiā no biliū nō raro sint soliti deue nire. De primis ergo dicem⁹ cū Jsaac in par ticularibus dietis.c.ꝓprio sic scribēte. Can cri ꝛ oēs pisces habentes squāmas sunt so lubiliores. ꝛ hoc testat Galie. solubiles esse ꝓpter salitiē eorū atqꝫ acumē: ꝓinde stoma cho sunt nociui ꝛ maxie sue neruositati. Qd etiā sensit Auicē.in.ij.canonis.c.clj. dicēs. Caro cācrorū est difficilis digestionis ꝛ plu rimi nutrimenti. ꝛ Rasis in libro.xxij.cōti nentis.c.cccxciiij.cum inquit. Cancri solide carnis sunt difficilis digestionis abūdantis nutrimenti. Et in fine illius capituli auctori tate Bimmasui dixit. Caro cācrorum ꝛ iura ipsorū cōferūt ptisicis ꝛ augent in actu vene reo. Haliabas ꝗ in.v.theorice.c.xxv. sic de ipsis ait. Cancroꝝ caro oīs salsa est sapore vnde naturā fluxā facit ꝛ non cito digeritur. Et q̄ min⁹ salsus est caro ei⁹ lacertosior ꝛ du rior est ꝛ magis digestioni inobediēs: vnde hui⁹ aīalis caro oīs humorē generat grossū flegmaticū ex quib⁹ nos elicere possum⁹ ꝙ frigide sint cōplexionis ꝛ hūide ꝙuis aliqd nitrositatis habeāt sꝫ tñ ab antiqs vsqꝫ mo do q̄ sit eoꝝ determinata cōplexio nō reperi a qbusdā etiā modernoꝝ frigida existimat ꝓpter qd somnū inducūt. Qd facile creden dū est cū etiam ethicis cōueniāt ꝛ q: de gñe pisciū existūt. Verūtamē maritimi calidio res sunt seu minus frigidi ratione aq̄ in qua sunt ꝛ rōne salsedinis ꝛ maioris solutionis: q̄ proprie sunt stomacho nociui ꝛ neruosita ti eius ꝛ solubiles ꝓpter salsitatē eorum: vt Jsaac testatus est vbi supra. De cocleis aūt ranis testudinibus sepijs cōchis ꝛ simi libus que pisces equiuoce nuncupant: nihil dictum aut determinatū ab antiquis patri bus prout via cibi faciunt inuenimus. Via tamen medicine aliqua ipsorū approbātur. Et quia eorum nutrimētū modicū ꝛ illauda

bile existit plus pro gulosis faciẽs q̃z pro sa-
nitatis custodia: ideo de ipsis prisci sapien-
tes scribere noluerunt quos etiam hac in re
sicut ⁊ in ceteris sumus imitati nihil de eis
scribemus p̃ter id qđ de ipsis scripsit Gal.
in lib. de euchimia cũ ait. Sufficienter autẽ
cachochimia sunt ostrea ⁊ riritides id est co
clee ⁊ spondili⁊ oĩa similiter talia vocata ab
Aristotele ostracodemia ⁊c̃. De quibus si q̇s
oĩno curauerit ⁊ gule dãnose indulgere vo-
luerit patinã videat ⁊ cõdimenta ⁊ sapores
eorũ intelliget: ⁊ similiter quomõ coquendi
sint ab eo edocebitur q̇ de his ⁊ de alijs pi-
scibus in p̃ticulari s̃monẽ fecit ostendẽs q̃z
eruditus in coquina fuisset. Que oĩa prete-
rimus ne longa inutilis ac p̃molesta sine ne
cessitate nostra prolongetur oratio. De pisci
bus salitis dicam⁹ cũ Haliabate in. v. theo
rice. c. preallegato dicẽte. Piscis salsus cõ-
plexione calid⁹ est ⁊ siccus magisq̃z sitim ex
citat q̃z recens: estq̃z flegmaticis cõueniẽs et
humidis si modico vtantur est autẽ mal⁹ co-
lere dominis nigre. Qui aũt pisces saliri de-
beãt ⁊ qui minime ip̃e nõ exp̃ssit. Sed loco
eius Isaac in. v. d. c. xviij. dixit. Quicũq̃z pi-
sces mollis sunt corporis illaudabiles sunt
salsi siue m̃lti siue pauci hũoris fuerit: q̇ aũt
parui sũt hũoris meliusculi sunt salsi. Si au
tem pisces viscosi fuerint ⁊ non multi humo
ris saliti sunt laudabiles iuxta s̃niam Gal. ĩ
iij. alimẽtorũ. c. xxiiij. dicẽtis. Piscis visco-
sus multo melior seipso salitus: deponit eñ
omne feculẽtũ ⁊ mucilaginosum ⁊ melior q̇-
dẽ piscis est q̇ multo tẽpore salit⁹: q̃z qui no
uiter inq̇t ip̃e ibidẽ Auicẽ. tñ in. ij. canonis
sensisse videt̃ oppositũ cũ inquit. Saliti sũt
meliores q̃z qui sunt recẽtes: deinde illi qui
sunt p̃pinqui termino quo sunt saliti: ⁊ me-
liores istoꝝ sunt illi qui sunt cõditi cũ aceto
⁊c̃. Et pro eorũ ꝯcordia mihi videt̃ ꝙ Gal.
intellexerit de piscib⁹ viscosas ⁊ teneras car
nes habẽtibus de q̇bus iaꝫ locutus fuerat.
Auicẽ. v̾o de piscibus durarũ carniũ intelle
xerit de quib⁹ dixerat supra circa principiũ
capituli. cccccl x. Piscis ille q̇ habet duram
carnẽ salitus melior est eo qui est recẽs: ⁊ hu
ius cõciliationis ratio est manifesta: quoniã
piscis dure carnis iam diu salit⁹ nimiũ vide
tur induratus ⁊ exiccatus. Non est aũt sic dᵉ
piscibus tenerẽ carnẽ habentib⁹. ⁊ ꝙ ita siᵗ
apparet per verba principis ibidẽ dicentis.
Et saliti pisces calidi sunt ⁊ sicci ⁊ q̃to pl⁹
antiquãtur tanto plus in ambobus augmẽ
tantur. Quomodocũq̃z aũt sit vnũ est ꝙ ip̃o
rum nutrimentũ est malũ vnde plus via me
dicine sunt accipiendi q̃z via cibi dicẽte Ra
si in. xxij. cõtinẽtis. c. ccccxxiij. Pisces v̾o sa
liti calidi sunt ⁊ sicci qui incidunt flegma et
conferunt vomitui eo ꝙ emittunt flegma vi
scosuꝫ de stomacho ⁊ quãto vetustiores fiũt
tanto magis calidiores ⁊ sicciores: sed lauda
biles pisces huiusmodi sunt qui cõdiuntur
cũ aceto. Et idem in. iij. Almansoris. c. xvj.
sic ait. Saliti autem pisces nullo modo sunt
comedendi nisi in die in quo aliquis sibi me
dicari voluerit. Si tamen eos aliquis appe
tit parua ex eis sumatur q̃titas q̇ cũ rebus
vnctuositatem habẽtib⁹ sint preparati. Qđ
faciendum esse existimo ne diu in stomacho
morẽtur eo qđ sitim faciunt facileq̃z in ipso
corrũpãtur ⁊ in malos hũores cõuertantur.
Et ideo parũ de ipsis assumere oportet. De
quibus autẽ salitis comedendũ sit dicimus
ꝙ non de omintibus absolute sed tantũmo-
do de laudatis ab auctoribus ⁊ precipue de
sardis que plurimum approbantur a Gal.
in. iij. de alimentis. c. xxx. cũ ait. Preciosissi
ma eñ est vtiq̃z sardea salitura verisimiliter
delectationis g̃ra ⁊ molliciei carnis: nominã
tur aũt ꝯsuete ab oĩbus iã tales saliture sar
de: post sardas aũt ⁊ palamides q̇ ex ponto
deferũtur magis appreciãtur. Et post ip̃os
qui coracini. Et iterum in. c. penultimo eius
dem libri sic inquit. Optime autem sunt ea-
rum q̇ ad meã experiẽtiã deuenerũt sardice
a prioribus medicis noiate saliture ⁊c̃.

Cap̃. cxxxvij. ponit octo cõditiões ⁊ regu las in comestione pisciũ obseruandas.

VT materiã pisciũ cõpleam⁹ no
bis videt̃ de q̇busdam regulis
in comestiõe pisciũ obseruan-
dis scribẽdum esse. Quarũ pri
ma hec est vt proposse frequẽs
vsus ip̃oꝝ dimittat̃ p̃pter prauitatẽ sui nu-

trimēti:⁊ ꝓpter suoꝝ nocumentoꝛū multitudinē:vt in.c.cxxviij.visuȝ est.Scđa si pisces oīno comedere voluerimus bonos ac laudabiles eligam⁹ ꝑut nos docuit Rasis in Almāsoꝛe cū inquit.Illi quoꝛū caro non est viscosa neq₃ multū crassa neq₃ malum habēs odoꝛē neq₃ cito putrefiens.Insup neq₃ in lacubus neq₃ in palludibus neq₃ in locis soꝛdes habētibus sint capti neq₃ in luto maluȝ habēte odoꝛē neq₃ in aqua malas hñte herbas sint nutriti neq₃ maximi sint sed in oīb⁹ mediocres durā carnē habētes ⁊ frāgibilē ⁊ ex partibus earū q̄ mouentur ⁊ magis sunt squāmose ⁊c̄.vt in superioꝛib⁹ capitulis dictū est.Tertia regula est q𝔡 a lacte piscium quātūuis laudatoꝛū summopere cauenduȝ est cū sit facile putrescibile ⁊ reliquū cibum coꝛrūpat ⁊c̄.vt Rasis vbi supꝛa testatus est. Quarta regula abstinendū est oīno a piscib⁹ assatis ⁊ infrigidatis ⁊ ꝑcipue si in loco fuerint humoꝛoso : qm̄ mala multa ⁊ plurima nocumēta ex eis cōsequi possunt dicēte Rasis in.viij.Almansoꝛis.c.xxvij. Cū pisces assaꝝ ⁊ infrigidati in loco steterint humoꝛoso ⁊ sequēti die comesti fuerint:sceua accidētia q̄ ex maloꝝ fungoꝛū comestione solēt euenire accidūt.Que sūt squināntia:colica passio: angustia:hanelitus:sincopis: sudoꝛ frigid⁹: ⁊ qñq₃ subito iterficiūt teste eodē vbi supꝛa sed in.c.xxv.Et id dixit ipe in.xxij.continentis.c.ccccxxiij. Pisces comedi debent calidi ⁊ non frigidi.Quinta regula. Pisces assati seu frixi qui sic calidi post eoꝝ coctionē iter patinas reponūtur ne infrigerētur:nullo pacto comedēdi sunt iuxta sentētiā Almāsoꝛis vbi supꝛa sic dicētis.Si quid assatur ⁊ mox cū remouetur ab igne suffocaꝝ ⁊ multis obuolutionibus anteq₃ per hoꝛā expiret vapoꝛem eius exire ꝓhibentibus inuoluaꝝ et comestū fuerit ꝓuenient ex ipsius comestione fluxus ventris ac vomitus necnon accidentia colerice passionis ⁊ nausea consequenter ⁊ foꝛtassis plerūq₃ interficit:intellectus quoq₃ quandoq₃ per vnuȝ ⁊ quādoq₃ per duos dies inde deficit.hec ipse. Sexta regula est Auicen.in.iij.j.doc.ij.c.vij.dicētis. Pisces ⁊ que eis assimilantur post laboꝛiosum exercitiuȝ non sunt comedendi quoniā coꝛrumpentur ⁊ coꝛrumpent humoꝛes:⁊ fuit Gal. sententia in.iij.alimentoꝛum.c.xxix. Septima regula sumitur ex Pꝛincipe loco pꝛeallegato sic scribente.Experimentatoꝛes indi et alij iam dixerunt q̄ piscis cum lacte non est edendum:qm̄ inde ad egritudines perueniātur permanentes sicut lepꝛa ⁊ hmōi.Errant igitur valde qui in eadem mensa post pisciū comestionē lac coagulatum accipiunt vt plerīq₃ facere consueuerunt. Octaua regula bene obseruanda est si barbulos pisces comederimus ⁊ oua habuerit ipsa nequaq₃ comedamus in mense pꝛesertim maio perniciosa habentur:testis eñ ego sum:qm̄ cū vnus eorum pisciū mihi dono datus fuisset coctus in mēsa positus multā ouoꝛū habebat quātitatem.Et recoꝛdatus quod a vulgo diceretur q̄ oua piscis huius abijcienda foꝛent et nequaq₃ assumenda sic mecum incepi cogitare atq₃ dicere. Miroꝛ equideȝ quod si hec res iam diuulgata vera sit q̄ antiqui de piscibus determinantes hoc suis in libꝛis nō annotauerint.Et hac cum fiducia duos tantum bolos ex eis accepi:vt hoc in meipso experirer.Nihil deinde per plures hoꝛas post pꝛandium nocumenti perceperam.Et putabam falsum esse quod diceretur.Hoꝛa autē cene superueniente plurimam in oꝛe stomachi sensi ventositatem adesse quam vt dissoluerem anisum assumpsi ⁊ nihil ꝓtulit ⁊ post hoꝛam facies mea facta est simillima sincopizanti ita vt astantes ⁊.admirari ⁊ de mea salute iam timere incheoassent. Ego autem in huiusmodi dispositione graudem non solū in stomacho ⁊ ventre:sed in omnib⁹ mēbꝛis exterioꝛibus alterationem diuersamq₃ quādam complexionē in vnaquaq₃ carnis parte sentiebā.Et sic mihi superuenit passio colerica donec superius ⁊ inferius simul per plures vices oua purgarenꝝ nō nisi magna cū angustia grādeq₃ virtutis ꝓstratiōe atq₃ cū maximo vite periculo tandē inuocato clemētissime semper virginis ⁊ pꝛotectricis nostre auxilio fui liberatus.

¶ Capitulum.cxxxviij.docet cognoscere cōplexionem pꝛimam olerum omniū per odoꝛem ⁊ sapoꝛem simul.

De noticia omnium olerum.

CUm oleribus ꝗ̃plurimis ⁊ radicibus earũ diuersimode homines vti cõsueuerint alijs eñ in prima mẽsa ꝓ salatutio aliquibus ꝟo ꝓ ferculis vtẽtes. Et iõ videt̃ vtile de ipsis scribẽdũ esse: vt q̃ medicũ semꝑ habere nõ possunt: cuius ꝯsilio gubernent̃ cognoscere valeãt q̃ vtiles ⁊ q̃ nociue eis herbe siue radices existãt vt suaꝫ per hec q̃ dicemus possint illesam sanitateꝫ cõseruare. Uerũ q: hoc minime facere ⁊ consequi possent nisi cõplexionẽ olerũ invniuersali saltẽ cognoscerẽt. Ideo de ipsa prius dicẽdũ est ponẽdo signa ꝑ q̃ ĩfallibiliter vnusquisqꝫ etiã ideota sciet calida a frigidis separare. Dicamꝰ ergo ꝙ prima via ꝓut in p̃senti ꝓposito spectat ad cognoscẽdũ primas qualitates in oleribus dominãtes hec est. s. vt prius olfaciamꝰ ip̃a q̃ si bonũ habuerint odorẽ ⁊ acutũ p̃cipue ꝓnũciabimus rẽ illaꝫ absolute calidã esse pauca illa excipiendo q̃ ponit Auicẽ. in canticis textu comẽti. cxxij. dicẽs. Iudicat̃ caliditas suꝑ cõplexionẽ cuiuslibet floris ⁊ cuiuslibet aromatici excepti quinqꝫ. s. mirtho: salice: nenufare: rosis: ⁊ violis: sandalis quoqꝫ ⁊ cãfora: lꝫ ip̃e nõ dicat. Ista eñ sunt frigida ⁊ aromatica. Cetera ꝟo oĩa calida sũt: vt maiorana serpillũ ⁊ talia q̃ boni sunt odoris. Et ꝓpterea dixit Prĩceps in. ij. canonis. c. iij. Odores boni acuti nõ sũt nisi in substãtia calida. qđ etiaꝫ sensit Isaac in. v. d. c. v. cũ ait. Quecũqꝫ aromatica cum odore suũ saporẽ habẽt substãtia eoꝝ ꝓculdubio calida est ⁊ subtilissima. Et fuit Gal. sñia in. iiij. de simp. medicina distinctione. v. c. j. dicẽtis. Uerũ ẽ ꝙ res q̃ sunt odorabiles sunt calide ꝓculdubio cũ plurimũ vaporis nõ sit ꝓculdubio nisi ex caliditate. Et in libro de subtiliante dieta. c. iij. sic etiã inquit. Si ſm odoratuꝫ vel gustũ aut ambos simul sensus acutũ quid ⁊ mordens appareat opꝫ calidam incisiuã ⁊ subtiliantẽ virtutẽ inesse ei. Scđm hoc autem ⁊ si bonum odorem ſm olfatum habẽs aromatis fantasiam facit gustui necesse est ⁊ hoc calidum esse virtute ⁊c̃. qđ ante ipsum voluit Aristo. in. xij. problematum ꝓblemate. iij. cum dixit. Odor caliditas quedam est ⁊ bene odorabilia calida: calidum autẽ leue est. Et in. xx. ꝓblematum ꝓblemate. xvj. sic iterũ inquit. Calida bene odorabilia semina: ꝓpter qđ oĩno odor per caliditatẽ quãdam fit. Hac igitur prima via cognoscemus calidas herbas ⁊ radices a frigidis. Uerũtamẽ quia Gal. vbi supra dixerat ꝙ non est prudentia iudicare super virtutes medicinarũ singulariũ ex odore tñ: qm̃ in odore est aliquid testimoniũ: sed est paruũ ideo postq̃ꝫ odoriferã cognoscemus esse medicinam transeamus ad scđam viã. s. ad saporem ⁊ gustemus ip̃am rem: qm̃ si insipidi vel vt rectius loquar nullius saporis fuerit vt aqua cucurbita lactuca ⁊ huiusmodi: tũc dicemus audacter rem illam frigidam esse iuxta sententiã Gal. in. iiij. de simplici medicina distinctione. ij. c. iij. dicentis. Quãdo inuenimus rem quã sentimus de gustu aque eñ penitus non est sapor in aliquo succorũ: tunc res in illo succo manifesta est qđ ip̃e est egrediẽs ab omni caliditate ⁊ frigiditate manifesta ⁊ qđ eius cõplexio aut est media aut decliuis ad frigidum parũ. hec ipse. Si autem sapor illius rei dulcis fuerit: tunc res ipsa calida erit ⁊ humida cuꝫ equalitate ſm quod idem dixit vbi supra. ⁊ Auicen. in. ij. canonis. c. iij. Si autem res illa amara fuerit: tunc complexio eius erit calida et sicca in tertio. Si ꝟo salsa calida et sicca in scđo. Si ꝟo acuti saporis calida et sicca in q̃rto. Et consimiliter de frigidis dicenduꝫ. Si eñ rem illam acetosam esse precipiemus frigidam et siccam esse in secundo pronunciabimus. Si autem ponticam vel stipticam frigidam esse et siccam in tertio: prout supra de saporibus scripsimus in pluribus capitulis ad que recurrendum est. Et sic per odorem ⁊ saporem simul iudicabimus satis sufficienter super complexionem olerum: licet etiam ex alijs hoc fieri possit. Sed hec que dicta sunt quantum ad presens spectat ꝓpositum qualiacunqꝫ sint sufficiant.

¶ Capitulum. cxxxix. ostendit ꝙ olera non sint comedenda eo quia nutrimentum eorum sit malum: et precipue silnestrium fugiendum.

Poſtq; olerū complexio quātū
ad primā ipſorū qualitatē ſci-
ta fuerit ⁊ ſimiliter complexio
corporis intellecta facile vnuſ
quiſq; poterit iudicare ſi tale
olus ſibi conueniens fuerit an non. Et pro-
pterea plura de hac materia non mihi vidē
tur eſſe ſcribenda. Sed potius dicendū vti-
lius exiſtimamus vtrum vſus olerum vel ne
faciat ad ſanitatis conſeruationē. ⁊ ad hanc
queſtionē reſpōdemus dicentes ꝙ nequaq;
frequēs olerum comeſtio ſit cōueniēs ad ſa-
lutem humani corporis regendā: immo vt in
iij.j.doc.ij.c.vij. Princeps ait. Oportet vt
ſanitatis conſeruator ſtudeat ne cibi ipſius
ſubſtantia ſit aliquod nutrientiū medicina-
lium ſicut olera ⁊ fructus ⁊ reliqua ab ipſis
qm̄ ſubtiliantia ſanguinē ſunt adurentia: et
groſſa ſunt ipm flegmaticū facientia et cor-
pus grauantia. Gal. quoq; in libro de euchi
mia ⁊ cacochimia dixit. Olerū quidē nullū
eſt euchimū. ⁊ Raſis in.vj. Almanſoris. c.
v. ſic etiam de ipſis inquit. Olera precipue
atq; fructus abſq; magno replēt corpus nu-
trimento ⁊ humores crudos generant ⁊ ma-
los. ⁊ in libro.iiij. ſuorū afforiſmorū. Olera
humores humectant: ⁊ ideo non ſunt cibus
conueniens. Et hoc ꝓprie de frigidis eſt in-
telligendum ſicut dictum illud Auerrois in
v. colliget. de calidis ⁊ acutis eſt exponendū
cum inquit. Omnes herbe per ſuā naturam
declinant ad humores melancolicos et hoc
etiā faciunt a tota ſubſtantia: excepta lactu-
ca ⁊ bugloſſa. Et ideo via cibi non videntur
conuenire. Uia tamen medicine ſeu cibi me-
dicinalis poſſunt quādoq; vt in eſtate valde
calida conuenientes eſſe ad remittendū ar-
dorem: ſitim ⁊ fortem corporis caliditatem.
Et ex eis permaxime vti poſſimus lactuca:
endiuia: porculata: ⁊ huiuſmodi. In hieme
ꝟo minime. Sed calidis ⁊ ſiccis eo in tempo
re eſt vtendum ſm Principē in.iij. primi di-
centem. Olera colerica multum cōferunt in
hieme ſicut inſipida inferūt ī eſtate. Uia igit
nutrimēti ⁊ vbi reſtauratio querit ei⁹ quod
diſſolutū eſt a mēbris hec olera nō ſunt eli-
gēda cū ſuū nutrimentū paruiſſimū ſit et il-
laudabile: dicente Iſaac in.c.xij. dietarū.v.
auctoritate Gal. hoc modo ait Galienus de
nutrimēto herbarū pauca in corpus veniūt.
Que ſnīa colligi pōt ex ſcdo alimentorū. c.
xxxviij. cum de lactuca ſic ſcripſiſſet. Noſce
oportet oībus oleribus pauciſſimū ⁊ cacho
chimū ſanguinē generātibus: ex lactuca aūt
nō multū quidē neq; cachochimum neq; tñ
euchimū ſanguinem generari. Et in.c.xlj. li-
bri eiuſdē ſic quoq; vt alimentū ex bleta eſt
modicū ſicut ⁊ ex alijs oleribus. Ex quibus
plane apparet ꝙ olerū nutrimētū ſit paruiſ-
ſimū. Et idō a ſapiētiſſimis ⁊ ſanctiſſimis vi
ris conceſſum eſt in quadrageſima vti poſſe
oleribus: radicibus: ſeminib⁹: granis ſeu le-
guminibus fructibus ⁊ piſcibus: in quibus
oībus modiciſſimū reperit nutrimentū: nō
ſic autē carnibus: ouis: caſeo: lacticinijs: et
hmōi in quibus magna quātitas exiſtit nu-
trimēti. Et ꝓpterea cōcludam⁹ ꝙ reb⁹ iſtis
minime ſit vtendū niſi tempore ieiunij ob le
gis noſtre ſacratiſſime reuerentiā. In alijs
autē temporibus ſummopere fugiēda ſunt.
Sed ſiquis a me peteret forſitā olera tantū-
modo domeſtica vituperaſti eo quia frigida
ſunt ⁊ humida ⁊ vtplurimū aquoſa natura-
liter ⁊ accidētaliter. ſ. ratione loci: ſilueſtria
autē cum nō ſint hmōi ſed ſicciora ⁊ minus
aquoſa ac magis calida ipa vident lōge ma
gis cōuenientia? Cui reſpōdebimus dicētes
ꝙ oīa olera in via nutrimenti ſunt illaudabi
lia verū domeſtica minus mala. Silueſtria
aūt priora. Et qd̄ ita ſit apparet per Iſaac
in.v.d.c.xij. dicentē. Nutrimentū olerū do-
meſticorū melius eſt ⁊ cito digeſtibile facile
penetrat venas: ſed tñ mēbris aſſimilari tar
dius. ⁊ infra ſubdit. herbe humidis in locis
⁊ terra craſſa naſcentes ad digerendū et pe-
netrandū venas ſunt faciliores ſed tñ humi
ditatis cauſa ad aſſimilandū membris dure
ſanguis quē generāt vti ſubtilis ⁊ aquoſus
eſt ⁊ earū nutrimenta parua ſunt ⁊ illaudabi
lia. Silueſtres ꝟo oppoſitū facere videntur.
dicēte eodē vbi ſupra auctoritate Gal. Her-
be ſilueſtres ad comparationē domeſticorū
ſicciores ſunt: ideoq; ad digerendū duriores
ſed ⁊ ad penetrandū venas tardiores: ſed tñ
ſi bene digerantur cito membris aſſimilātur
quia ſiccitate ſua ad coagulandū vicinant.

Et postea subiunxit. Silvestres herbe nutri
mento sunt male ex acuminis ⁊ sue siccitatis
fortitudine: ⁊ hoc quia herbe ⁊ alia q̄ in sic-
cis locis nascuntur ⁊ calidis nutrimeti sunt
sicci ad digerendū duri ⁊c̄. Que fuit Galie.
sentētia in libro de euchimia ⁊ cachochimia
dicentis. Ultime cachochimia sunt omnia
silvestria olera sicut silvestris lactuca ⁊c. Et
similiter radices olerū ⁊ rafanidarū ⁊ alleoꝝ
⁊c̄. Quare omnino olera dimitttamus ⁊ p̄ci
pue silvestria cum ad sanitatem minime fa-
ciant ut diximus.

¶ Capitulum. cxl. ostendit de quibus sit de
inceps scribendum ⁊ quomodo illa sint a le
gentibus intelligenda.

Cum ex oleribus plurima ac di
uersa cibariorū genera fieri cō
sueuerint salatutia. s. fercula:
sapores: mixture: condimenta:
moreta: torte: pastilli: ⁊ hmōi.
de quibus Platina diffusissime ꝓtractauit
⁊ ideo de ipsis scribere nō intēdimus: sꝫ tan
tū volumus notificare cōplexionē virtutē ⁊
nutrimentū olerū oīm usitatorū primo: radi
cū deinde. Postea seminū siue granorū ⁊ le
guminū q̄ sunt in usu: demū de fructibꝰ ole-
rum: ⁊ postremo de fructibus arboꝝ dicemꝰ
ut cognitis horū virtutibus ⁊ nutrimētis fa
cile vnusquisq; possit intelligere q̄ faciant ⁊
que nō ad sanitatis cōseruationē: sciatq; cō-
sequēter qualiter ⁊ cōposita ex illis faciant
ad illud idē. Cognitis eñ simplicibꝰ ⁊ cōpo
sita per ꝯsequēs fient manifesta. Si eñ sciue
rimus ꝙ lactuca: portulaca: endiuia: ⁊ hmōi
sint frigida facile perpēdemus ꝙ salatutiuꝫ
ex eis cōpositū tm̄modo frigidū erit: ⁊ sic de
alijs suo modo. dicemus itaq; nō oēs virtu
tes herbarū: sed eas tm̄ in mediū adducemꝰ
q̄ nō ad egritudinū curationē: cū ad presens
ꝓpositū nō spectēt: sed ad salutis faciēt con
seruationē: ordinē alphabeti obseruādo ut
vnusquisq; sine lōga inuestigatione quicq̄d
voluerit possit inuenire: ⁊ q: herbe ferme sūt
infinite: nō pollicemur de oībꝰ: sꝫ de magis
usitatis ⁊ quotidie ad manus nostras ꝑue-
niētibus dicere: q̄ quibꝰ corꝑibus cōplexio-
nibus etatibus ⁊ tēporibus sint cōueniētes
⁊ appropriate similiter scribere nō ꝑmittimꝰ
sed astāti ⁊ perito iam electo medico ꝓut su
pra diximus aut lectoris ingenio bonoq; iu
dicio eius relinquemꝰ lōgū admodū esset ⁊
ꝑmaxime ꝑmolestū si de vnaquaq; herba di
cere ⁊ replicare vellemꝰ ꝙ q: frigida noceat
stomacho: matrici: intestinis: flegmaticis: mu
lieribus: senibus: septētrionalibus in hieme
ꝯstitutis ⁊c̄. Similiter si calida fuerit ꝙ epa
ti calido: renibus: colericis: iuuenibus: labo
rātibus in estate ⁊ hmōi sit nociua: sed hoc
in prudētia discretorū legētiū ⁊ auditorū re
linquēdū est. Uerū q: de gradibus primarū
qualitatū locuturi sumꝰ ut ꝙ aliqua res sit
tēperata: quedā calida ī prio: quedā ī scđo:
alia in tertio: ⁊ aliqua in quarto. iō ut hi ter
mini ab his q̄ medicine operā nō dedere in-
telligant. Sciēdū ē ꝙ olus aut quecūq; res
alia q̄ in corpus nostrū ingredit in debita et
notabili quātitate: aut ip̄m corpꝰ alterat aut
nō: ⁊ si nō alterat. s. q: nō calefacit: nō infri-
gidat humectat aut desiccat: tūc talis res in
quattuor primis qualitatibꝰ dicet tēperata
respectu corporis humani tēperati. Si autē
alterabit corpꝰ tēperatū ut ꝟbi grā q: ip̄ꝫ ca
lefaciet: cōsiderādū erit si talis alteratio. s. ca
lefactio fuerit occulta vix notabilis quia nō
eduxit corpꝰ illud notabiliter extra latitudi
nē sue sanitatis: ⁊ tūc res illa dicet calida in
p̄mo gradu: ut camemilla ⁊c̄. Si ꝟo manife-
ste talis alteratio ꝑcipiet ⁊ corpꝰ se notabili-
ter ex re illa calefactū eē senserit res illa erit
in scđo gradu calida. Si aūt adhuc magis ⁊
corpꝰ plurimū calefactū fuerit in tantū ut se
egrotare sentiat: calida in tertio gradu nūcu
pabit. Si aūt fortissime calefecerit ita ꝙ cō-
burat vl' iterficiat calidā ī q̄rto ꝓnūciabimꝰ.
Quāto igit res intēsior ī gradu fuerit ⁊ a tē
perata magis remota: tāto ꝑiculosior existi-
mabit: ⁊ iō minor ex ea quātitas ⁊ rariꝰ erit
sumēda: vl' qđ securiꝰ erit oīno reliquēda: ne
sanitas ip̄a temere corrūpat ⁊ hoc oī cū dili
gētia obseruandū est: ut a rebꝰ tēperatis aut
paulo a tēperamēto remotis utamur plꝰ tm̄
⁊ minus ꝑm corporū diuersitatē complexio-
num: etatum: regionum ⁊ similiuꝫ a quibus
est iudicatio sumēda ut satis ē vnicuiq; ma-

nifestum. Sed quātū est ex parte ipsorum ci bariorū simplicium vel cōpositorum nil me lius esse potest q̄ temperatis aut tēperamē to vicinis vti. quare etc̄.

¶ Cap. cxli. ostēdit naturā et proprietates acetose et apii domestici put faciūt ad sanitatē.

Volentes vt supra promiseramus ordinem alphabeti obseruare in cipiemus de oleribus loqui quorū nomina ab A incboant et non de omnibus: sed de magis via cibi vel cōdimenti vsitatis. Ab acetosa igitur exordiamus que in salatuchis ponitur sepenumero dicē tes de ea cum Auicē. in secundo canonis. c. liiii. q̄ domestica frigida est in primo et sicca in secundo et in ipsa est stipticitas et oīs species eius superat coleram et ipsius humor est laudabilis. Et illa que nō est vehemētis rubedinis plus nutrit. Quod sensit Rasis in libro. iii. Almansoris. c. xviii. cū dixit. Acetosa frigida est et sicca: que et ventrem stringit et stomachū exasperat coleráq3 rubeam et sitim extinguit. Et propterea ibidē in libro. xxi. cōtinentis. c. ccxlviii. sic ait. Diascoridis auctoritate. q̄ ipsa valet ad dissinteriam et fluxum ventris cronicū et proprie semina maioris vt ipse inquit Gal. auctoritate vbi dixit q̄ comeditur acetosa ab hominibus appetentibus lutum et alis huiusmodi res horribiles facit q̄3 ad appetitum incitandum vt idem inquit filii Mesue auctoritate. De apio vero dicimus cum Haliabate in. v. Theorice. c. xvi. dicente. q̄ calidum sit et siccum in tertio gradu ventositatem dissoluens etc̄. Similiter cum principe in secūdo canonis. c. lvi. sic scribente. Apium calidū est in primo: siccū in scdo. Ruffus vero dixit q̄ domesticū ē hūidū. Verūtamē eius radix est sicca cu3 cōueniētia cu ius opatiōes medicinales plurime sunt: resoluit eī īflatiōes: aperit opilatiōes: sedat dolores: prouocat vrinā: sudorē: et huiusmodi. Verūtamen illa via cibi non cōmendant dicente eodem vbi supra. Apiū est malu3 excitans epilentiam epilenticorum. Et stomacho etiā nocere videtur cū dicat idē q̄ apiū nō est velocis digestionis neq3 descensiōis. Et licet quidā dixerint q̄ oēs species eius cōferant stomacho. Ruffus tamē dixit q̄ non est verum īmo quandoq3 trahit ad ipsu3 humiditates malas acutas: et crudū de eo ī stomacho plongatur et facit nauseā. Qd etiam voluit Isaac in particularibus dietis cū inquit. Apiū datū proprietatē habet cōstipationem soluēdi et viā humoribus faciendi eosq3 ad stomachū vuluā et caput attrahēdi: vnde fit epilenticis nociuū maxime fetui in vulua existenti. Unde Gal. Pregnātes: inquit: assuete apiū comedentes fit causa generādi in corpore fetus apostema putridas pustulas. Rursus nō debemus scdm cibū apium laudare q2 humores totius corporis ad stomachum coadunat: vnde generat vomitu3. Et in fine subiunxit. Et epilentie vniuersaliter nocet. Rasis quoq3 in tertio Almāsoris. c. xviii. ipm nō cōmēdat nisi via medicine īmo via nutrimenti nihil aliud de ipso dixit nisi q̄ luxuriā cōmouet. Et in. xxiii. cōtinētis. c. ccccccviii. sic ait. etiā de ipo auctoritate Bugerii. q̄ apiū excitat appetitū venereū virorū et mulierum et ideo lactatrix debet euitare illud quia excitat ad coitū et diminuit lac: tñ apiū bonū animū facit ideo vti debet abundanti comestione ipsius laborās fetore oris et cōsiliarius regis siue alicuius persone nobilis valde: qm̄ frequens comestio ipsius in ore et in spiritu ipsorum nō dimittit odorē horribilē. Et infra auctoritate Bimmasui dixit q̄ nocet epilenticis: et propterea q̄ timet epilētiā fugiāt ab eo et similiter nutrices vt dictū est q2 pueri siue infantes facile in epilētiā cadūt. Et ideo lac comedētis apiū est eis valde periculosum propter hoc ergo et propterea quia prouocat eas ad coitū lac diminuēdo summo pere vitandū est sicut etiam placuit Auicen. in libro et c. superius allegatis sic scribenti. Quidam autem dixerūt q̄ apiu3 excitat coitum ita donec dixerunt oportet vt ablactās prohibeatur ab acceptione eius vt non corrumpatur lac ipsius propter exercitationē desiderii coitus. Cōcludamus itaq3 q̄ via cibi tutius sit ipsum dimittere q̄ eo frequenter vti nisi ab his qui fetorem hanelitus aut opilatione vel aliquod aliud tale patiuntur. De apeto: absintio: abrotano: artemesia et huius

modi nihil hoc in loco scribēdū estꝛ si ab A incipiant quoniā pro medicinis vtūtur tantūmodo de quibus p̄sens ꝓpositū nō intendit. De allio autē in.c. de radicibus infra. ꝛ de aniso in.c. de seminibus ꝛ condientibus dicemus. quare ꝛc.

Cap. cxlij. ostendit naturā ꝛ ꝓprietates basiliconis maioris ꝛ minoris siue gariofilati.

Basiliconis due species reperiūtur: quoddā em̄ mai⁹ est et latorū foliorū: ꝛ quoddam minutū dictū ozimū gariofilatū q̄rū quodlibet in via cibi sepe numero accipit. De maiori ergo in primis dicemus vt virtus eius intelligatur cū Halabate in q̄nto theorice.c.xvj. ꝛ cū Rasi in xxj. cōtinentis.c.clxij. dicentibus. Badarūgi.i. Basilicon ortulanus latoꝝ foliorū ſm Diascoridem q̄ comedit multū de eo mouet ventositatē: prouocat lac: facit visus obscuritatem: ꝛ est difficilis digestionis. Et postpauca subiūxit. inq̄t Gal. in vltimo secūdi. Basilicon est calidū in scd̄o ꝛ habet humiditatē supfluā ꝛ ob hoc nō est iuuatiuū corpori cū recipitur interius. Et postea subdit. Et dicitur in libro dietaꝝ ꝙ basilicon nocet stomacho ꝛ generat malos hūores ꝛ est difficilis digestionis. Deinde auctoritate filij Mesue sic inquit. dicit filius Mesue. Basilicon est calidum in secūdo ꝛ siccum in fine primi ꝛ habet humiditatem superfluā ꝛ cū duplicatur ei⁹ assumptio generat velociter putrefactionē ꝛ desiccat pulmonēꝛ pectusꝛ laxat ventrē ꝛ generat inflationē prouocat vrinā multiplicat lac: ꝛ est difficilis digestiōis: velocis putrefactionisꝛ corruptionis. Et post ea subiūxit. Inquit Gal. in lib. de accidētiꝛ morbo. ꝙ basilicon ē de reb⁹ multiplicātib⁹ colerā. Ait quoqꝫ Costa i lib. de agricultura. Basilicon minuit mētē. ex quib⁹ patet ꝙ illaudabile sit ꝛ mali nutrimēti ꝛ minime sit eo cōsequēter vtēdū: cū velox sit ad putrefactionē ꝛ generet hūorē malū melācolicū: vt Princeps inquit in scd̄o canonis.cxvj. vbi etiam addidit ꝙ facit prouenire obscuritatē visus comestū propterea quia cōmouet humiditatē eius ꝛ conturbat eam ꝛc. Et in libro de viribus cordis dixit. Usus basiliconis nō est in letificatione laudabilis q̄m substantia nutritiua que est in ipso cōtrariatur ipsius medicinali substantie: etem̄ substātia medicinalis efficit q̄ dicta sunt: nutrimentalis ꝟo sanguinē turbidū atqꝫ melācolicū generat ꝛ illa supfluitas q̄ est in ipso causat inflationē in venis ꝛc. Basilicon aūt minutuꝫ qd̄ gariofilatū d̄r calidum est ꝛ siccū in scd̄o gradu. teste Auerroi in.v. colliget.c. de reb⁹ marinis. aperit opilationem cerebri ꝛ valet cōtra cardiacā hūidam ꝛ cōtra melācoliā ꝛ cōtra hemoroidas inquit ipe. Que fuit Rasis s̄nia in libro.xxij. ꝯtinētis.c.cccccxxxiiij. dicētis auctoritate Bimasui. Ozimū gariofilatū calidū est ꝛ siccū in fine tertij: apit opilationes accidētes in cerebro: ꝛ cōfert in saltu cordis accidēti de flegmate ꝛ colera nigra ꝛ si comeditur aut olfacitur apit opilatiōes accidētes in naribus auget colerā ꝛ valet ad hemoroidas. In tertio aūt libro almāsoris. c.xviij. dixit. Albetarogi calidū est qd̄ ꝛ dolorē efficit capitis ꝛ male nutrit cuius comestio vtentis visum turbat q̄n eo multū vtit sperma quoqꝫ ac lac desiccat ori tamē stomachi cōfert: corroborat em̄ ip̄m atqꝫ cordi auxiliatur. Et ꝙ de minuto loquat apparet ex eo qd̄ dixit lac desiccatꝛ stomacho cōfert cuius oppositū facit basilicon mai⁹ ꝛ latoꝝ folioꝝ. Serapio aūt in.c. de berēgemisch dixit de eo ꝙ calidū est in fine scd̄i gradus cōfert stomacho frigidoꝛ facit digerere cibū grossuꝫ ꝛ ꝓfert epati ꝛ cordi ꝛ aufert cardiacā q̄ fit a melancolia ꝛ flegmate ꝛ aufert tristitiā ꝛ solicitudinem: ꝛ odoriferas facit eructuationes ꝛ q̄uis in tantum laudatum sit a Serapione tamen per ea que dicta sunt a Rasi vbi supra mihi videtur ꝙ neutrū ipsoꝝ via nutrimenti cōmēdetur ad sanitatis cōseruationē. Et ꝓpterea tutū erit ipo nūq̄ꝫ vti aut q̄rarissime licet cū sua plurimū placeat aromaticitate cū dicat Gal. in scd̄o alimētorū. c.liij. Licet basiliconevtātur multi cū oleoꝛ garo ip̄m offerētes pessimi t̄n chimi est ꝛ ꝓpter hoc infamāt q̄dē ipꝫ dicētes. Si tritū imittat ollevacue celerrime gn̄at ꝛ i paucis dieb⁹ scorpiōes: ꝛ magis q̄n i sole q̄s q̄libet die calefecerit ollā: sꝫ hoc q̄dē est falsum ca-

chochimū autē et malū stomacho et indigesti bile ipm esse hoc olus vere itaqꝫ dices ipm. Quare suademus magis vt qui eo delectantur: ipm olfaciant qꝫ manducent ob causas superius assignatas. quare etc.

Capitulum. cxliiij. ostendit naturam et pprietates blitis: boraginis: et buglosse: cū earum iuuamentis.

Bleta blitis siue sicla: vt Rasis inquit in. xxij. cōtinētis. c. cccc xxvj. Diascoridis auctoritate: duas habet species: que dā eni est nigra q̄ ex vehementi viriditate ipsius declinat ad nigredinē et hec constipat ventrē. Sed spēs alia q̄ est alba laxat ventrē et spēs vtraqꝫ est mala ex pte vitrea q̄ est in eis. Ideo succus eius mūdificat quotiēs imponit in naribus etc. Et infra auctoritate Gal. in. viij. tractatu: sic etiā inquit. In bletis sunt vires bauracbie: et iō excitāt ventrē ad solutionē et pungūt intestina et stomachū pprie si fuerit boni sensus: ideo blete nocēt stomacho et pſertiꝫ habēti stomachū in hoc vitio defectiuū: si abūdās fuerit earū assumptio et nutrimentū ipaꝝ est modicū admodū alioꝝ olerū. et post aliqua auctoritate Bimmasui sic ait. Blete calide sūt et sicce in primo et in principio eius: q2 in eis est acuitas modica ex salsedine q̄ est i eis: iō nocēt stomacho: sed magis condominat viscositas et absterſio et humor generat9 ab eis nō est laudabilis ex salsedine et bauracitate earū. Et hoc est qd voluit Haliabas in. v. theorice. c. xvj. et Auerrois in. v. colliget cū dixit. Blete humores generāt grossos et viscosos et flegmaticos. Et silr Isaac in particularibus dietis cū inqt. Sicla quā vulgus blitā appellat: calida est et sicca in primo gradu illaudabile prestat stomacho nutrimētū pter quādā sui acuminis mltitudinē vsus igit eius nō est frequētādus et pcipue ab habētibus stomachi debilitatē: immo dimittēda est potius cū magis sit medicina qꝫ cib9: dicēte Gal. in scdo alimētorū. c. xlj. Alimentum ex bleta modicū est sicut ab alijs oleribus magis tn̄ idonea est qꝫ malua ad opilationes epatis: adhuc aūt magis qn̄ cū sinapi: aut oino cū aceto comeditur et spleneticis eodē modo fit bona medicia. Et subdit. Merito aūt quis dicet ipam medicinā magis qꝫ alimentū qn̄ sic comedit etc. Borago aūt: vt Isaac inquit loco allegato: calida est et humida in primo gradu habet pprietateꝫ letitiā generādi si i vino missa potest cor etiā cōfortat: proinde antiqui miscebāt eā medicinis cardiace passioni valētibus. Et vt auctor inquit pādectarū. Uirtutē habet generādi bonos humores. et vt ipe inqt auctoritate Diascoridis. valet cōualescētibus et sincoplzātibus cardiacis et melancolicis comesta cū carnibus. Et ego puto qꝫ ipa sit vna spēs buglosse cū satis in figura forma et virtute ipsi assimilet: dixit eni de ipsa Rasis in libro. xxiij. cōtinētis. c. ccccccj. Diascoridis auctoritate: qꝫ si ponit in vino et vinū illud bibitur pstat letitiā. Et vt dixit Gal. in. vj. de simplicibus. c. lxxxiij. Cōplexionē habet calidā et humidā: iō si ponit ivino letificat et cōfert tussi etc. qꝫ etiā pferat cordi ptꝫ p Auicē. in pma tertij. c. iiij. dicentē. Sup buglossam vo sis audax et nō timeas malitiā eius et vtere ea cū oi qd in potu tribuis et in cibo das etem iam cucurrit psuetudo vt in potu tribuatur: et silr aqua eius distillata. In tractatu quoqꝫ de viribus cordis dixit: qꝫ cor confortat. possumus igit secure boragine et buglossa in salatutijs vti cū lactuca et alijs infra dicendis laudabilibus ipsis: ergo hec q̄ iam dicta sunt volumus vt p quāto psenti pertinēt pposito sufficiant. De betonica vo branca vrsina et hmōi pure medicinalibus nihil dicendū esse iudicamus. De bateca vo infra de fructib9 olerū. De bulbo et bautia i capitulis de radicibus dicem9: illuc ergo recurratur. De brassica vo in sequēti. c. quare etc.

Capitulū. cxliiij. ondit naturā et pprietates et nocumēta cauliū et oim specierū ipaꝝ.

Caules seu brassice: vt malis appellare: duas precipuas spēs habent: quarū vna similis bliti dicitur et estiualis: et est illa q̄ aperta et separata habet folia. Altera vo spēs hie

malis est rotūda habēs albiora ac strictiora
atq₃ magis inuicē supposita folia quā vul-
gares nostri caputios appellāt: antiqui vo
canabith aut carābia. Et vt Haliabas dixit
in.v.theorice.c.xvj. Et Isaac in libro parti-
culariū dietarū. Natura caulis frigida est et
sicca in primo gradu: iō turbidū ⁊ melanco-
licū sanguinē generat horribilē odorē dātē:
estiuales eñ vstionē generāt sanguinē colere
vste vicinū qđ eoꝝ acumē mōstrat: proinde
sunt colatiui ⁊ mūdificatiui. Hiemales vo
tanti acuminis nō sunt: sed vis eoꝝ ventrē
humectat ⁊ vrinā ꝓuocat. Et vt ab eorū no
cumento tēperent: elixētur: ⁊ aqua prima ꝓ-
iecta ⁊ in alia aqua coquātur cū pīguissima
carne pecudis vel suis ⁊ cōdiant coriandro:
pipere: ⁊ cimino: et allio: ⁊ esui donētur. hoc
etiā de nutrimēto ipoꝝ sensit Auerrois i.v.
colliget cū dixit. Caules sunt frigidi ⁊ sicci:
⁊ iō necessario generāt humorē melācolicū.
⁊ princeps in.ij.canonis.c.cxliij. sic etiā scri-
psit. Nutrimentū cauliū est paruū ⁊ humidi⁹
nutrimēto lentiū ⁊ sanguis ei⁹ est malus cū
ergo coquit cū carne pingui ⁊ gallinis fit bo
nus parū. et infra subdit. Est malus stoma-
cho ⁊ est tarde digestiōis ⁊ p̄cipue canabith
est grossi nutrimēti ingrossans sanguinē cū
nō dissoluit ⁊ inflat vsq₃ ad partes furcule
⁊ lateris ⁊ facit dolorosum corpus: q̄ quoq₃
fuit sentētia Almansoris in libro.iij.c.xviij.
Caulis qui imperialis dicit calidus est ⁊ sic
cus colerā generās nigrā ⁊ somnia mala vi-
dere facit. Verūtamē guttur et pectus lenit
ventrē quoq₃ fluere facit atq₃ ebrietatem au
fert ⁊c. Et idē Rasis in libro.xxiij. ꝯtinētis.
c.cccccclxxxiij. auctoritate Diascoridis sic i-
quit. Caulis elixus nō bene: ⁊ comestus la-
xat ventrē: tñ bene ⁊ ꝓprie elixus bis cū dua
bus aquis retinet vētres. Sed caulis nascēs
in estate malus est stomacho. ⁊ post aliq̄ sub
iūxit. Medulla ei⁹ melior est stomacho ⁊ ma
gis ꝓuocās vrinā q̄₃ alia ꝑtinentia eius. Et
post multa dixit auctoritate Gal. in libro nu
trimēti. Corpus acq̄rit de caule nutrimentū
modicū humidū admodū nutrimēti lenticu
larū: q: nō habet in se soliditatē corpis ⁊ tar
ditatē more q: olus est ⁊ sanguis eius nō est
bon⁹ admodū sanguinis lactuce: sed est ma-
lus ⁊ horribilis odoris. Et postea auctorita
te Bimmasui sic inquit. Caulis calidus est
⁊ siccus in primo: ⁊ nascēs i estate malus est
stomacho cū eo qđ est in eo de acuitate. et de
mū de canabith sic scripsit. Caulis canabith
grossior est ⁊ tardior in stomacho digestione
generat sanguinē turbidū: ⁊ si comedit cum
carne pingui: aut cū gallinis melior erit: aut
cū oleo amigdalino. ⁊ idē etiā ipe replicauit
in.xxv.eiusdē.c.j. Preparent itaq₃ caules vt
dictū est ⁊ nō nisi raro ab inexercitatis homi
nibus assumant ⁊ in estate nequaq̄₃: s₃ in hie
me. Obseruet etiā qđ Gal. p̄cepit in scđo de
alimētis.c.xlij. dicēs. Sic caulē prepara me-
morās illius ante oia q̄ nō op₃ tāgere: neq₃
aerē: neq₃ aquā frigidā qđ bis elixat non ad
huc eñ bene fit tenerū neq₃ si ad plurimū de
coxeris: sed oportet in instāti habētes aquā
calidā p̄paratā extrahētes ex priori trāsmu-
tare mox in illā ⁊c. De cicorea vo dicem⁹ in
c. de endiuia sequenti: qm̄ est vna spēs eius.
De capparibus vo in capitulis de fructib⁹
olerū. De reliquis aūt incipiētibus a.C. q:
in medicinalia ad cibū minime venientia: iō
de ipsis nihil est ad presens scribendum.

¶ Capitulū.cxlv. ostendit naturā endiuie ⁊
etiā cicoree q̄ est vna spēs ei⁹ cū suis iuuamē
tis ⁊ nocumentis ꝓut veniūt ad cibū.

Endiuia: vt dixit Auerrois i.v.
colliget: duas habet spēs: q̄dā
eñ est siluestris ⁊ quedā dome
stica: siluestris q̄ cicorea dicit:
est frigida ⁊ sicca in primo gra-
du: domestica vo est frigidior ⁊ humidior.
Cū quo Isaac in particularibus dietis vi-
detur cōuenire cum inquit. Endiuia duplex
est domestica ⁊ siluestris. Domestica diuerse
est virtutis: habet eñ amaritudinē pōticita
tem ⁊ insipiditatem. Que iterū in duas ꝑtes
diuiditur. est eñ hiemalis ⁊ estiualis: hiema
lis autem insipida est propter sue amaritudi
nis paucitatē ⁊ insipiditas eius ꝓpter tem-
poris frigiditatem ⁊ humiditatem: vnde fri-
gida est in fine primi gradus: alij dicunt in
principio secundi gradus ⁊ quidam dicunt
eam esse humidam quod sensui nō apparet.

Est aūt siccitas palam ꝓpter amaritudinē suiq̃ ponticitatē. Estiue autē amaritudo est maior ⁊ minoris frigiditatis : frigida eñ est in primo gradu ⁊ sicca in medio eiusdē ꝓinde peiorē generat sanguinē vt inquit Gal. q̃ lactuca ⁊ deteriorē q² maioris est amaritudinis. ⁊ in fine capituli dixit. Siluestris endiuia frigida est in initio primi gradus ⁊ sicca in fine eiusdē ideoq̃ habet ponticitatē stomachū cōfortātem que si comedatur aut succus eius potetur morsui scorpiōis subuenit ⁊ cathaplasmata idem operaꝛ ⁊c̃. Auicē. q̃ in secūdo canonis.c.ccxxxij. plurimū ipsam in via medicine cōmēdauit: sed modicū admodū in via nutrimenti cum scripsit. Ambe species vincūt lactucā in operādo ⁊ in ꝓstādo iuuamētū opilatiōi epatis q̃uis minorētur ab ea in cōfortando ⁊ in extinguendo: et magis iuuatiua ex eis epati est illa q̄ est magis amara.s.cicorea. Natura enim endiuie frigida est in primo ⁊ sicca in fine eius. Et ortulana est frigidior ⁊ humidior : ⁊ eius q̄dē amaritudo in estate fit fortis ⁊ declinat ad paruā caliditatē q̄ nō efficit īpressionē: ⁊ operationes eius sunt q² aperit opilatiōes epatis ⁊ venarū ⁊ viscerū oīm sedat nauseā ⁊ excitationē colere ⁊ cōfortat stomachū ⁊ est de melioribus medicinis stomachi calidi: ⁊ siluestris q̄dem melior est stomacho q̃ ortulana ⁊ dicitur q̄ est cōueniens opilationi epatis quomodocūq̃ sit. Calide q̄dem est vehementer cōueniens ⁊ nō est nocumentū ipius frigide: nocumentū reliquarū specierū olerū frigidoꝝ. Qd etiaʒ sensit Rasis in tertio Almāsoris.c.xviij. cum ait. Endiuia frigida existens extinctionē male gignit caliditatis q̄ stomachi ac epatis ardorē cōfert opilationem quoq̃ dissoluit. Et in libro.xxiij. ꝯtinētis.c.ccccccccxiiij. dixit auctoritate Diascoridis. siluestris est melior ad op⁹ stomachi. Et infra auctoritate Gal. in viij. sic inquit. Cōplexio endiuie siluestris frigida est ⁊ sicca in primo : tñ ortensis infrigidatio maior est infrigidatione siluestris ob cāʒ illius qd mixtū est cū ea de aquositate aliena ⁊ abundāti deficit ab ea siccitas: sed vtraq̃ spēs saporē habet stipticum. Subdit deinde ⁊ dixit auctoritate Dimasui. Endiuia estatis ex manifesta amaritudine q̄ fit in ea declinat ad caliditatem ⁊ in hieme ecōuerso: sed summarie frigida est in primo ⁊ sicca in medio ipsius: miscetur cum ea aliqua caliditas si fuerit in estate confortat stomachum aperit opilationes in epate ⁊ abstergit id quod in eo fuerit. ⁊ postremo dixit auctoritate Gal. in Miamir. ⁊ iō est de melioribus medicinis ad op⁹ corruptionis epatis calidi. Et propterea ab habentibus calidas complexiones sepius ⁊ maiori cum fiducia accipiatur cruda vel cocta ꝓut stomach⁹ fortis extiterit. quare ⁊c̃.

¶ Cap.cxlvj. ostendit naturā eruce cū ꝓprietatibus eius ⁊ nocumentis.

Eruca fm Haliabatem in.v. theorice.c.xvj. ē calida ī tertio ⁊ hūida in p̄io: subtiliat sperma: generat coitus: excitat appetitū : dolorem capitis facit ⁊c̃. Scd̄m alios tamē aliter est graduanda. nam calida in secūdo ⁊ humida in primo existit: vt Isaac inquit in ꝑticularibus dietis vbi sic ipse scripsit. Eruca comesta capitis dolorem generat ventositatē ⁊ inflationeʒ facit que si manduceꝛ cocta spermati tribuit augmentū propter calorem cuʒ humiditate eius. Uentris ꝟo inflatio fit propter calidā ventositatem: sed tamen quia capiti dolorē facit colerici ⁊ sanguinei illam caueant: diligentibus autē eam comedere detur cū endiuia: lactuca : portulaca ⁊ similibus. sola eñ accepta generat calorem: digestionem corrūꝑit: ventrē constipat: spermatis desiccat: humiditatem in calidis: frigidis autem coitum augmentat ⁊ ideo eis conuenit quia eorum digestionē adiuuat : ventrem humectat: coitum ⁊ sperma augmentat. hec ipse. a quo ꝑnceps Auicen. in secūdo canonis.c.ccxxxj. videtur accepisse dicens. q̄ facit soda ⁊ proprie si comedatur sola: lactuca ꝟo remouet nocumentum ab ea ⁊ similiter endiuia ⁊ portulaca : facit lac abundare ⁊ in ipsa est digestio cibi : scilicet in complexionibus frigidis: quoniaʒ in calidis oppositū faceret : vt supra visum est. ⁊ fuit sententia Almansoris in tertio.c.xviij. dicentis. Eruca cali

da est que inflatiua existens capitis creat dolorem: tardeqꝫ digeritur: sed virgā erigere facit. Et idē in libro. xxj. ptinētis. c. cxc. dixit. auctoritate diascoridis in secūdo. Eruca excitat appetitū coitus: puocat vrinā: pcurat digestionē: ⁊ laxat vētrē: ⁊ est calida in scdo ⁊ humida in primo: ⁊ quia est eius caliditas maior sua humiditate est generatiua ventositatis: addit ad coitū: facit erigere virgam: ⁊ cū comeditur sola inducit sodā: ⁊ qui vtit ea comedat cū ipsa lactucas scariolas ⁊ portulacas. Et de pprietate eruce est puocare vrinā: laxare ventrē: pcurare digestionē: ⁊ tenere instrumentū virge crectum. Que oīa etiaꝫ Pauli auctoritate pfirmauit. Et in li. xxv. eiusdē. c. j. inqt. Debes post comestionē eruce comedere de lactucis aut de endiuia siluestri: sin autē comedere debes tantū eā si vis vti actu venereo. Ad id eī nō modicū valet dicente Gal. in scdo alimētoꝝ. c. l. Calefacit potenter hoc olus vt neqꝫ solū comedere ipsum facile sit sine mixtura foliorū lactuce: sed sperma generare creditū est ⁊ īpetus ad coitum excitat doloratiuū aūt capitis est ⁊ magis si quis solū ipꝫ comedat. Quare aut omnino dimittēda est: aut cū lactucis assumenda vt supra diximus. De enula vo nihil ad presens dr cū eius radix tātūmodo sit in vsu ideo de ipsa sermonē faciemus cū de radicibus loquemur. De eufragia aūt eupatorio ⁊ talibus pure medicinalibus ab. E. incipientibus nihil etiā in psentia dicendū opinamur: quare ad ea tātūmodo olera que sūt in vsu transeamꝰ sm ordinem iam inceptum.

¶Cap. cxlvij. oñdit naturā feniculi ⁊ modū vtēdi ipso sicut ⁊ ceteris aperientibus ⁊c.

Feniculus a vulgaribꝰ nostris herba bona dr. Qui sm Auerroim in. v. colliget calidꝰ est in tertio gradu ⁊ siccus in scdo ⁊ ppter hoc puocat lac vrinam ⁊ mestruā ⁊ pfert oculis ⁊c. Jsaac vo in particularibus dietis dixit. ꝙ feniculus domesticus calidus est in medio scdi gradus ⁊ siccus in medio primi inobediēs digestioni: sꝫ tn̄ sm medicinā valet ad diuturnas febres ⁊ puocationē vrine ⁊c. Auicē. aūt in scdo canonis. c. cclxxviij. sic ait de ipo. Natura siluestris est vehementioris caliditatis ⁊ siccitatis ⁊ est dignius tertio: ortulani autem caliditas est in secūdo: aperit opilationes: acuit visum. ⁊ Democritus quidem existimauit ꝙ venenosi vermes pascunt feniculi recētis semen vt eorū visus pfortetur ⁊ vipere ⁊ serpētes fricant oculos suos quando egrediūtur de cauernis suis post hiemē super ipsum vt illuminent oculi eoꝝ. Et humidus comestꝰ facit exuberare lac: verūtamē eius digestio est tarda ⁊ ipsius nutrimentū est malū: puocat vrinā ⁊c. Que fuit sentētia Rasis i. xxij. continentis. c. cccxlvj. dicentis auctoritate Diascoridis. feniculi comesti augent lac. Et īfra subiūxit auctoritate Galieni in octauo. ꝙ aqua ortensium feniculorū calefacit violēter ita ꝙ potest poni in tertio: sed desiccat in primo ideo generat lac ⁊c. Et per hoc saluatur Auerrois qui in tertio gradu caliditatis posuit ipm. Deinde subdit auctoritate Ruffi ꝙ sunt grossi ⁊ mali nutrimenti tamen prouocant vrinā. Et dixit in libro regiminis. feniculi difficilis digestiōis sunt ⁊ modici nutrimēti: tn̄ faciūt ad puocādū vrinā. Postremo dixit auctoritate Gal. in lib. oppositaꝝ morbis medicinarū. ꝙ reptilia comedunt de feniculis ⁊ seminibꝰ eoꝝ recētibꝰ ad acuēdū visum ipsoꝝ. Nos vo de mēte Gal. in lib. de dissolutione cōtinua dicimus ꝙ feniculus apiū ciminū ⁊ huiusmodi aperiētia nō sint frequētanda propter nocumenta que faciūt ex lōgo vsu eoꝝ. dixit eī ibi Gal. hec verba. Licꝫ eruca: ciminū: feniculus: ⁊ huiusmodi pferant ei q̄ indiget apertione opilationis splenis ⁊ epatis ⁊ pectoris ⁊ cerebri ⁊ incidant substantiā ⁊ subtilient: sed tamen non oportet ꝙ aliquis multū vtatur eis: naꝫ sanguinem adurūt ⁊ reddūt ipsum subtilē ⁊ hi cibi minuunt corpus ⁊ postea ipsum debilitant ⁊ postea calefaciunt sanguinē calefactione nimia ⁊ reddūt plurimū eiꝰ in coleram citrinā ⁊ postea si ptinuus sit vsus eorū ex iporū ptinua assumptione dissoluitur sanguis subtilis ⁊ deducitur ad desiccationē ⁊ grossitiem ⁊ ex eo plurimū fit colera nigra ⁊ qñqꝫ generatur ex istis lapis in renibꝰ nociturus

rc.hec ipse. Sed dicet q̃spiam quomodo fa ciunt lapidē in renibus huiuscemodi aperi/ tiua: cū facientia lapidē sint opilatiua gros/ sa ꝛ viscosa vt oēs fatentur: illa aūt sunt ape rientia ꝛ subtiliantia: igitur nō vidētur pos/ se lapidē causare. Cui respōdebim⁹ dicētes ꝙ verū est ꝙ ipsa aperientia per se hoc mini me facere possint iā dicta rōne. Uerūtamen ꝑ accidēs lapidē possunt generare deducen/ do grossa cibaria ad vias renū ꝛ vesice ꝛ ꝓ prie cū eis admiscent que grossa cū subtiles vias penetrare nō valeant ibidē retinent et adurunt a renū caliditate ꝛ sic cām lapidis ꝑ accidēs esse fatemur. Et iō hmōi diureti/ cis ꝛ aperiētib⁹ cū cibis non est frequēter vtē dū. Ad feniculū itaq̃ redeūdo dicem⁹ ꝙ cū potī⁹ sit medicīa q̃ cib⁹ cū de nūero sit diure ticorū vt visum est nisi suis opationib⁹ indi/ guerimus: erit summopere fugiēdus ꝓpter/ ea q̃ supra diximus ꝛ q2 difficilis est digestio/ nis ꝛ mali nutrimēti ꝛc. De isopo: iunipero et reliquis oībus vsq̃ ad lactucam quia ra/ ro eis vtimur et pro medicinis tantūmodo et non pro cibis: non scribemus.

¶ Capitulū.cxlviij. ostendit naturam lactu/ ce ponendo laudes iuuamenta et ipsius ad sanitatem nocumenta.

Lactucā inter cetera olera via ci bi ꝛ nutrimēti cōmēdatā maxi meq̃ approbatā inuenio. Quā debemus ponere frigidā in pri mo vel in principio scdī grad⁹ vt inquit Auerrois in.v. colliget. Haliabas vō in.v. Theorice. c.xvi. fecit eam frigidio/ rem cū ait. Dico ꝙ lactuce cōplexio est frigi da ꝛ hūida in scdō gradu vltio: magisq̃ re/ liquis nutrit olerib⁹ et suauioris est saporis et sanguis q̃ ab ea generatur laudabilior est alioꝝ sanguine olerum. Qd etiā cum eo sen sit princeps in scdō canōis. c.cccclvi. dicēs. ꝙ ille q̃ dixit ꝙ lactuca sit frigida in tertio gradu iudicauit de ipsa ꝙ sit mali nutrimen ti ꝛ pauci: ꝛ non est ita immo videtur ꝙ ipa sit in secundo. Et postpauca subiunxit. San guis vō ex ea generatus est melior sanguine generato ex oleribus ꝛ nutribilior est ꝛ illa presertim que est elixata. Et illa que non est abluta est melior. Ablutio em̄ addit ei infla tionem ꝛ similiter oibus oleribus frigidis. Et est velocis digestionis: facit somnū ꝛ re/ mouet vigilias elixata ꝛ cruda ꝛ cōfert alie/ nationi ꝛ adustioni solis in capite ꝛc. Et in/ fra dixit. Et ortulana quidē est bona stoma/ cho ꝛ est velocis digestionis ꝛ acceptio eius cū aceto facit appetitū ꝛ remouet icteritiaꝫ ꝛ ardorē stomachi. Et ista etiā fuit Isaac de terminatio in libro dietarū vniuersaliū dicē tis. Laudabiles herbe i bono generādo san guine sunt lactuce: sanguinē em̄ generāt na/ turali vicinū. ꝛ in particularibus inqt. La/ ctuca cū sit mediocriter frigida ꝛ hūida me/ lior est ceteris herbis ad generandū bonum sanguinē in qualitate ꝛ q̃titate que si nō la/ uetur aqua melior est: qm̄ aqua sue frigidi/ tati etiā hūiditati prebet augmētum cito di geritur: vrinā ꝓuocat: morsionē stomachi de colera rubea ortā extiguit. Unde tussim pla cans sanguinis ebullitionē refrigerat: som/ nū vigilias habētibus p̄stat laudabilē: capi tis dolorem de colera rubea vel sanguine fa ctū amputat ꝛ cocta plus q̃ cruda esui con/ ueniens: lac augmentat ꝓpter bonitatē san guinis quē generat in qualitate q̃titate ꝛ ꝑ fectione: sed tamen cū induratur ꝛ lactis co piam habuerit eius humiditas minuit ꝛ fit amari saporis: vnde fit aperitiua ꝛ sanguinē generat pessimū: idcirco eā assuescentib⁹ fit nociua quia tenebrositatem in eoꝝ oculis fa cit ꝛ spermatis naturā corrūpit ꝛc. Hoc etiā voluit Rasis in tertio Almansoris. c. xviij. cū ait. Lactuca frigida est que calidi stoma/ chi naturam reprimit atq̃ spma minuit som numq̃ facit. Et in.iiij. suorū afforismorum libro dixit. ꝙ visum debilitat ꝛ calorē inna/ tum. Gal. quoq̃ plurimū lactucas commen dat in plerisq̃ suorum operum. Dixit em̄ de ea in secūdo de alimentis.c.xxxviij. Lactu/ ca mihi in cōsuetudine ex multo tēpore fuit: laboriosam vō nunc habens masticationem induxi decoctionē. Utebar autem lactucis in iuuentute q̃dem colerizante mihi cōtinue superiori ventrem infrigidationis gratia: cum autem ad etatem veni prouectam reme dium erat mihi solū olus hoc vigilie ecōtra

q̄ꝫ vt qn̄ iuuenis eram: studenti mihi circa somnū consuetus eīn voluntarie vigilare in iuuentute simulqꝫ ꝓuectorūz etate vigilata ente: inuolūtarie vigilans grauabat ⁊ mihi adhesi farmacū vigiliarū qđ erat de sero comesta lactuca. In libro quoqꝫ de euchimia. c. vltimo dixit. Lactuca est innocuū olus et infrigidatiuū quod offerri potest per acetuz ⁊ garū .i. salez. Non est igitur vt etiā testatur Rasis in .xxj. cōtinentis. c. ccxcviij. auctoritate Galieni. de lactucis dicendū sicut iperiti quidā medici qui vituperāt eas narrātes multū sanguinem generari ex esu ipsarū inducentē repletionē sanguineā: ⁊ hec eorum verba habeo pro laude ⁊ nō ꝓ vituperio: et si esset vt ipsi dicunt essent etiā lactuce meliores alijs oleribus ⁊ cibis alijs generātibus sanguinē magis ceteris humoribus: ⁊ si dubitaret de hoc ꝓhiberi vl' diminui posset hec repletio subtrahendo lactucas ⁊ iniungendo exercitiū: sed res nō ita se habet ⁊c. Et lꝫ sanguinē laudabilē generent plus alijs oleribus ⁊ impinguent: vt dixit Rasis auctoritate Coste i libro de agricultura. tn̄ qꝛ comeste assidue debilitāt visum: infrigidāt corp⁹: ⁊ reddunt ipm pigrū: ⁊ nocēt intestinis: ⁊ remouent appetituz coitus: vt idē ait auctoritate Ruffi sepenumero non assumantur.

¶ Cap̄. cxlix. ostēdit naturā ⁊ proprietates maiorane: melisse ⁊ mēte quo ad cibū.

Maiorana nōnulli i cibis suis vtūtur cum mihi de mente sapientū antiquoꝝ videatur ꝙ plus viam medicine q̄ꝫ ciboꝝ ingrediatur cū calida sit ⁊ sicca in tertio: vt inquit Princeps in .ij. canonis. c. cccclxxxj. vbi dixit ꝙ ipsa est subtilis resolutiua aperitiua cū fortitudine aperiēs opilationes cerebri ⁊ conferens emigranee ⁊ sode ⁊ humiditati ⁊ ventositatibus grossis ⁊ dolori auris ⁊c. Quod etiā sensit Rasis in tertio almāsoris. c. xxj. cū scripsit. Maiorana calida est ⁊ subtilis omnib⁹ frigidis passionibus que in cerebro sunt proficiens. Et in libro. xxiij. continentis. c. cccccccxix. dixit auctoritate Diascoridis. ꝙ ipsa calefacit valde. Et apozima ipsius bibitur in principio hidropisis ⁊ valet difficultati mingendi ⁊ torsioni: prouocat mēstrua ⁊c. Et infra auctoritate Bimmasui inquit ꝙ cōfert doloribus frigidis ⁊ humidis ⁊ dolori capitis flegmatico ⁊c. Nullibi ergo via cibi nec ad sanitatis cōseruationē repi ipam ab auctoribus cōmendatā quare dimittenda est. Melissa aūt que mederenzegū ab Auicē. in scđo canōis appellatur in. c. xcvij. vt Johāni placuit arculano. c. de melancolia supra descriptionem letificantis Almāsoris: calida est ⁊ sicca i scđo. Et cōfert oibus egritudinibus flegmaticis ⁊ melācolicis efficit oris odorez bonū ⁊ remonet fetorem eius letificatiua est ⁊ confortatiua cordis iuuat digestionē ⁊ cōfert singultui. Qđ etiam voluit Almāsor in libro. iij. c. xviij. dicens. Melissa calida est q̄ subtiliatiua existens cordis patientibus tremorē cōgruit atqꝫ inflationē faciens virgam erigit: desideriū comedēdi tribuit vomitūqꝫ aufert ⁊ singultum. Ecce ꝙ ipse cum principe cōuenit: verū itaqꝫ Johānes dictus inq̇t quam ob rem in salaturijs ipsa possum⁹ vti secure ⁊ precipue cum frigidis vt lactuca et huiusmodi mixta fuerit. Menta vo quā sepissime in mēsam venit propterea quod oibus fere grata suauisqꝫ cum sua aromaticitate existat. Que sꝫ Auerroim in .v. colliget calida est ⁊ sicca in secūdo gradu ⁊ attingit de tertio. Et habet amaritudinem cū stipticitate cōfortat stomachum ⁊ mouet' coitum ⁊c. Auicen. aūt in scđo canonis. c. cccccilj. dixit ꝙ eius natura calida est ⁊ sicca i secūdo. Et in ipsa est humiditas superflua ⁊ est calefactiua stiptica ⁊ subtilioris substantie olerum que comedūtur. Et infra dixit. confortat stomachum ⁊ calefacit ipsum ⁊ sedat singultū ⁊ digerit ⁊ prohibet vomitum ⁊ adiuuat ad coitum ꝓpter inflationem que est in ipsa ⁊c. Que etiam fuerunt verba Haliabatis in .v. theorice. c. xvj. ad litterā. Istud similiter sensit Isaac in particularibus dietis cū ait. Menta calida est ⁊ sicca in secūdo gradu habens ponticitatem ⁊ aromaticuz odorem: vn̄ stomachū cōfortat: appetitū irritat: abominationem de putridis humoribus amputat ⁊ esui assueta coitū suscitat. ⁊ ista etiā

fuit Rasis sententia in.xxiij. continentis.c. ccccccclxxiiij.dicentis auctoritate Diascoridis.Mentavires habet calefactiuas ⁊ desiccatiuas.Et infra auctoritate Bimmasui inquit.Menta calida est in fine scd̃i: calefacit stomachũ ⁊ eum confortat:mitigat nauseam flegmaticã:bonũ reddit stomachũ:⁊ confert singultui flegmatico. Et ideo dicebat Serapio.Mẽta comedit̃ cum cibis admixta ⁊ est bona stomacho ⁊ prouocat appetitũ ꝓstratum ꝑpter suã odorificationẽ ⁊ aufert fastidiũ ⁊ incitat libidinẽ excitatiõe pauca. Hec itaqꝫ sunt ipsius virtutes ⁊ operatiões:quare nõ irrationabiliter ad comestionẽ fuit approbata. De matricaria vero millefolio:mirto: ⁊ talibus ab M incipiẽtibus quorũ operationes ad medicinã tm̃modo laudabiles existũt ⁊ minime ad nutrimentũ nihil in presentiarũ dicemus ne inutiliter nostra ⁊ extra propositum prolongetur oratio.

¶ Capitulum.cl. ostẽdit naturã nasturcij ꝓ quãto via cibi quãdoqꝫ venit in salatutijs.

NAsturciumvidi comedere sepe numero simul cũ alijs olerib⁹ q̃uis plus ad medicinã q̃ ad cibos sit cõmendabile cum ciborum naturam ratiõe sue excessiue caliditatis fere totaliter egrediatur. Calidũ enim est ⁊ siccum in q̃rto: vt inquit Auerrois in.v.colliget.⁊ eius virtus est similis sinapis virtuti.Auicen.vero in.ij.canonis.c.ccccxvj.dixit de eo. Quod calidũ est ⁊ siccũ ad tertiũ perueniens mundificat pulmonem ⁊ confert asmati calefacit stomachũ ⁊ epar ⁊ confert grossitiei splenis ⁊ est malũ stomacho ꝑpter vehementiam mordicationis sue licet ip̃m faciat cibi appetitũ:augmẽtum efficit in coitu ⁊ ad plures valet infirmitates.Que omnia breuitatis gratia p̃termittam.Unũ tamẽ hoc ex dictis volumus inferre:scꝫ ꝙ illaudabile sit ad sanitatis cõseruationẽ cũ calidũ ⁊ siccũ sit superflue: ⁊ q̃uis appetitũ adiuuet ⁊ inflationẽ resoluat capitis tamen efficit dolorẽ ⁊ digestiuã retardat vt inquit Almansor in.iij.c.xviij. idẽ quoqꝫ Rasis in libro.xxiij.continentis.c. ccxix. sic etiam scripsit Diascoridis auctoritate.Oẽs spẽs nasturcij calide sunt acute ⁊ nociue stomacho:ventrẽ laxant:expellunt lũbricos: et dissoluũt apostema splenis ⁊c̃. Et postremo dixit auctoritate Prisciani ꝙ nasturciũ desiccet putrefactionẽ corporis excitet coitum ⁊ inducat appetitũ cibi.Hec eñ sunt que in corpus operat̃ cũ in cibis assumit̃:verum q2 excessiue calidũ est ⁊ siccũ a colericis ⁊ precipue in estatis tp̃e fugiẽdũ est ne ex ei⁹ comestione ad inflãmationẽ corporis ⁊ humorũ incẽsionẽ ⁊ ad ipsoꝝ adustionẽ nos ꝑducat. Quare flegmaticis derelinquat̃ potius mulieribus hiemalibus ⁊ cõgelatis quib⁹ eius nocumẽta aut minime aut parũ quippe nocere valent:vt ratio sumpta a cõplexione manifestissime declarat. De napis dicemus cũ de radicibus loquemur : de reliquis vero ab N incipiẽtibus q̃ oia medicinalia sunt nihil hoc in loco scribẽdũ esse iudicam⁹:volentes eã q̃ ab initio viã ꝑmissa fuit obseruare.

¶ Capitulum.clj.ostendit naturam petroselini pentaphilonis ⁊ portulace pro quanto faciunt ad cibum.

PEtroselinũ calidũ est ⁊ siccum in fine tertij grad⁹: ideoqꝫ diureticũ est ⁊ incidens. Urinã ꝓuocãs ⁊ mẽstrua:vẽtositatẽ et inflationẽ dissoluit: ⁊ id̃ epar ⁊ matricẽ mũdificat:eoꝝ opilationes aperit ⁊ apostemata ip̃oꝝ curat ⁊c̃.inquit Isaac in particularib⁹ dietis. Et q2 de ip̃o dictũ ẽ in c.de apio:vt Princeps ait in.ij. canonis.c. cccccxv. cũ sit vna spẽs ei⁹: ideo de ip̃o non opꝫ aliũ de nouo facere sermonẽ:sꝫ id qđ de apio diximus quantũ ad cibũ ⁊ quantũ ad medicinã ⁊ de ipso petroselino intelligendũ est cuius comestio ob assignatas ibidẽ causas nõ est frequẽtãda cũ difficilis sit digestionis ⁊ mali chimi. Pẽtaphilon aũt qđ q̃nqꝫ folia dr̃ licꝫ a plerisqꝫ in salatutijs assumatur:nullã tñ ad nutrimentũ eius inuenio vtilitatẽ:sed tm̃ ad medicinã cũ dicat Auicẽ.in ij.canonis.c.ccccclix.ꝙ ipsum sit fortis exiccationis sine acuitate et adustione ⁊ mordicatiõe.Et postea ad q̃s valeat ĩfirmitates ad

duxit que breuitatis grã: ꝛ qꝛ presentis pro-
positi minime existunt ꝑtermittamus: solũ-
modo de ipso cõcludẽtes ꝙ qꝛ fortis est exic
cationis ad nutrimentum nequaꝗ̃ conueni-
re videatur cũ sicca nõ nutriat. vt in.c.xlvij.
declarauim⁹. dimittat ergo. Portulaca est
pluribus nostrũ in estate familiaris: ita ꝙ in
salatucijs ꝗ̃ sepiſſime reponit: ideo dicam⁹
de ipsa ꝛ virtutib⁹ eius cũ Auerroi in.v.col
liget ꝙ frigida sit in tertio gradu: ꝛ humida
in scđo. cui⁹ tñ oppositũ sonat testis noster
Haliabas in.v.theorice.c.xvj. Quez corru-
ptũ esse opinamur: ꝓpterea ꝙ ipe nõ contra
diceret Gal. cui⁹ fidelis fuit interpres dicen
ti in.vj.libro de simplicib⁹ medicinis. Por
tulaca alterat materias colericas: ꝛ illas re-
frigerat refrigeratiõe lõginqua a cõplexiõe
eq̃li in tertio gradu ĩ hũiditate ṽo in scđo.
Et de ipa sermonẽ suũ ꝯtinuãdo in loco ꝑ-
allegato subiũxit ꝙ ipa sit lubrificatiua vi-
scosa auferẽs sitim: cõstipãs ventrẽ: ꝛ aufe-
rẽs dentiũ stuporẽ. Auicẽ. quoqꝫ in.ij.cano
nis.c.ccccxlviij. Similiter dixit de ei⁹ com
plexiõe ꝛ ꝙ ipsius nutrimẽtũ sit paruũ ꝛ il-
laudabile: ꝛ est resistẽs colere: valde confert
inflãmationi stomachi ꝛ epati inflãmato et
ꝓhibet vomitũ colericũ ꝛ debilitat appeti-
tũ ꝛ abscindit vtplurimũ desideriũ coitus:
estimauit tñ filius Mesangue ꝙ appetitũ fa
cit ĩ coitu: ꝛ videt ꝙ sit illud in cõplexiõe ca
lida ꝛ sicca. Isaac quoqꝫ in ꝑticularib⁹ die-
tis scripsit de ea ꝙ qꝛ rami ipsius habẽt ali
quãtulũ põticitat: vñ ꝓpter frigiditatẽ frõ
diũ valet ad incẽsionẽ stomachi: matricis: re
nũ ꝛ calorẽ febrũ ꝛ acumẽ extinguit ꝛc̃. Que
fuit Rasis sñia in.iij. Almãsoris.c.xviij. di
cẽtis. Portulaca frigida est q̃ sitiz ꝛ adustio
nẽ extinguẽs ventrẽ stringit ac dentiũ aufert
cõgelationẽ ꝛ colere rubee sup̃fluitatẽ habẽ
tibus ꝛ his qui ex colera rubea fluxũ patiũ-
tur vẽtris cõfert sp̃ma quoqꝫ minuit. Quod
etiã dixit in.xxj.cõtinentis.c.clxij. auctorita
te Gal. ꝛ silr̃ auctoritate Ruffi sic ait de ipa
inquit Ruffus de ea: ꝙ infrigidat corpus:
debilitat visum: ꝛ amputat desideriũ coitus
vt idẽ quoqꝫ retulit auctoritate filij mesue ꝛ
aliorũ antiquoꝝ: q̃re ꝯcludam⁹ cũ Gal. i.ij.
alimẽtoꝝ.c.xliiij. sic dicẽte. Portulaca vt ci-
bus quidẽ paucũ alimẽtũ habet ꝛ hoc humi
dũ ꝛ frigidũ ꝛ viscosum: vt medicina aũt stu
porẽ dẽtiũ sanat ꝛc̃. Rõne itaqꝫ sue intẽse fri
giditatis aut cũ calidis oleribus ꝑmisceat
aut nullo mõ sola ꝛ inrefracta accipiat cũ la
borãtes etiã nõ nisi cũ cepis ipam assumãt.
De pulegio ṽo ꝛ prassio ꝛ hmõi inchoãtib⁹
a P. que plus vt medicinis ꝗ̃ vt cibis vtũ-
tur ꝓpter eoꝝ fortissimã caliditatẽ intẽsam-
qꝫ siccitatẽ nihil dicemus hoc in loco: sed re
mittem⁹ videre de ipsis volẽtes ad Diasco-
ridem serapionem Auicẽ. ꝛ ad alios de eis
via medicine scribentes.

¶ Capitulũ.clij. ostẽdit naturã ꝛ ꝓprietates
rorismarini ꝛ rute in via nutrimenti.

Quia rosmarin⁹ ꝛ ruta in ortis
oibus fere inueniunt ꝛ a mul-
tis diuersimode assumũtur nõ
nulla etiã de ipsis scribemus.
Et si medicine sint potius ꝗ̃ ci
bi quib⁹ in via nutrimẽti nequaꝗ̃ vtendum
esset: iuxta illud principis in.iij.j.d.ij.c.vij.
dicẽtis. Oportet vt sanitatis cõseruator stu-
deat ne cibi ipsius substãtia sit aliq̃d nutri-
mentũ medicinaliũ sicut olera ꝛc̃. De quorũ
numero est rosmarinus: cui⁹ cõplexio calida
est ꝛ sicca in tertio gradu vt Serapio inquit
auctoritate Bimmasui. Et ꝓpterea ad plu-
res valet infirmitates: vt Rasis ait in.xxiij.
cõtinẽtis.c.ccccccxciiij. auctoritate Diasco-
ridis. ꝛ inter cetera dixit ibidem ꝙ oẽs spẽs
eius cũ melle in oculis posite acuunt visuz.
Ad plura quoqꝫ alia conferre ipm asseruit.
Que qꝛ ꝑsentis nõ sunt ꝓpositi dimittem⁹.
De ruta autẽ dicem⁹ ortulana q̃ libẽter nasci
tur apud arborẽ fici: vt inquit Auicẽ. in.ij.ca
nonis.c.ccccclxxxij. ꝛ illa est eligibilior cui⁹
cõplexio dũ humida existit calida est ꝛ sicca
in scđo. Sicca ṽo in tertio. Et siluestris in
quarto. Cui⁹ opatiões sunt he. s. incisiua re-
solutiua ꝛ carminatiua ꝛ valde mũdificati-
ua aufert odorẽ alleoꝝ ꝛ ceparũ ꝛ succus ei⁹
acuit visum ꝛ ꝓprie cũ succo feniculi ꝛ mel-
le cocto ꝛc̃. Similiter comestio idẽ facit. Et
ipsa quidẽ digerit ꝛ facit appetitũ cibi ꝛ cõ
fortat stomachum et splenẽ exiccat sperma.

⁊ abſcindit ipſum ⁊ deijcit deſideriũ coitus ⁊ cõcubitus reſiſtit venenis. Et ꝓpterea bibat qui ſibi timet ne in potu ſumat venenuꝫ ⁊ pungi a venenoſis de ſemine eius pondus dragme vnius cũ folijs ſuis cũ vino ⁊ ꝓprie ſi bibitur cũ nuce ⁊ bolo oibus cõtritis ⁊ comeſtis: verũ plurimuꝫ ipſius ſumere aut de ſiluestri eſt pernicioſum inquit ipſe. Nos ꝟo opinamus ꝙ ipa maiori parti hominum ſit nociua ⁊ permaxime colericis ⁊ iuuenib⁹ et in regione aut tẽpore anni calidis: tũ q: ſuperflue calida ⁊ ſicca: tũ etiã q: horribilis eſt in odore ⁊ ſapore: ⁊ propterea iudicamus ꝙ via cibi ⁊ nutrimenti nequaq̃ ꝓpinãda ſit ſ; via tñ medicie. Et qꝺ ita ſit appet ꝑ Iſaac in ꝑticularib⁹ dietis ſic ſcribẽtẽ. Domeſtica ruta calida eſt ⁊ ſicca in tertio. ⁊ iõ melior eſt ad digerendũ q: ꝟtutẽ incidẽdi habet ⁊ groſſos viſcoſoſq̃ hũores extenuãdi: ventoſitatẽ ⁊ inflationẽ diſſoluendi ꝓinde iuuat inferiora ĩteſtina. Que fuit ſnia Raſis in .iij. Almanſoris. c. xviij. dicentis. Ruta calida eſt ⁊ ſicca q̃ ſubtiliat atq̃ ventoſitatẽ ⁊ inflationẽ diſſoluit. In libro quoq̃ .xxij. cõtinẽtis. c. cccccxxxv. dixit auctoritate Gal. inter alia ꝙ ſi folia eius ſumãtur per ſe tñ aut cũ ficubus ſiccis ⁊ nuce irritat malitiã venenorum mortiferorũ. ⁊ infra ſubdit. Et ſi comedit incidit ſperma. ⁊ iterũ ait. ⁊ quia eſt tenuis diſſoluit inflationẽ ideo eſt vtilior alijs ad ventoſitates ⁊ prohibet appetitũ coit⁹ ⁊ diſſoluit ⁊ deſiccat vehementer quia eſt fortis deſiccationis. Et auctoritate Bimmaſui dixit. ꝙ impoſita oculis viſum acuit: prouocat menſtrua: dolorem infert capiti: cõſtipat ventrem: ⁊ cũ proprietate ſua corrũpit ſperma ⁊ id deſiccat ⁊c̃. Nos aũt credim⁹ ꝙ etiã totum corpus deſiccet extenuet ⁊ inflammet ⁊ humores adurat ⁊ plurimum ſanguinis in coleram conuertat. Et ad multa alia perducat nocumenta ⁊ precipue calidas habentes complexiones ideo tanq̃ inimica fugienda eſt in via nutrimenti. Sed in via medicine eſt cõmedenda.

¶ Cap. cliij. oſtẽdit naturaꝫ ſaluie: ſinapis: ſpinachie: ⁊ ſparagi prout viam nutrimenti ingrediuntur.

Saluia que eliſſagos grecẽ dicitur: vbiq̃ reperit ⁊ a pleriſq̃ cũ pane comedit: ab alijs ꝟo aliter: ac ſi cibus eſſet: cũ tãtũ ſit medicina vt appet ꝑ Serapionẽ dicẽtẽ. Decoctio foliorum ⁊ ramoruꝫ ipſius qñ bibit prouocat vrinam ⁊ mẽſtrua vt inquit Diaſcorides. ſed auctoritate Gal. idẽ ſcripſit qꝺ Raſis in .xxj. ꝯtinẽtis. c. xcj. cũ ait. Saluia habet manifeſtã caliditatẽ cũ ſtipticitate puſilla. Ubi aũt hoc dixerit Galien⁹ nullus eoꝝ expreſſit. Nos aũt dicimus ꝙ in .vj. de ſimplicibus medicinis. c. cxxiiij. ſed ſi marmacora ſit ſaluia: vt Michaeli noſtro placuit: dicẽdũ erit cũ Auicẽ. in .ij. canonis. c. cccclxxiij. ꝙ ipſa ſit calidior maiorana ⁊ fortior ⁊ calida in .iij. ⁊ ſicca in .ij. ⁊ ſit ſubtilis reſolutiua ſedatiua ventoſitatũ aperitiua opilationũ flegmaticarũ vbi ſunt cuius odoratus vltime facit ſoda: cõfortat ſtomachum: ⁊ aperit opilationes viſcerũ ⁊ exiccat hũiditatẽ ſtomachi ⁊ ꝯfortat ĩteſtina. Pauli quoq̃ auctoritate dicitur ꝙ cõfert paraliticis. Ex quibus patet ꝙ ipſa ſit potius dicenda medicina q̃ cibus vt ſupra diximus. Sinapis etiam videtur eſſe huiuſcemodi cũ natura eius calida ſit ⁊ ſicca vſq̃ ad quartũ vt voluit Priceps i .ij. canõis. c. cccccxcvj. Et ꝓpterea incidit flegma ⁊ cõfert dolori iũcturarũ ⁊ ſciatice. Et mũdificat hũiditates q̃ ſunt in capite: ⁊ ſi bibat cum aqua mellis aufert aſperitatẽ antiquã q̃ eſt in cãna pulmonis extenuat ſplenẽ facit ſitim ⁊ facit deſideriũ coitus. Iſaac quoq̃ in ꝑria. d. de ipſa ſic inquit. Sinapis calida eſt ⁊ ſicca in medio quarti gradus hũiditatẽ capitis ⁊ ſtomachi deſiccat. Que videntur fuiſſe verba filij Meſue: vt inquit Raſis in .xxj. cõtinẽtis. c. cclxxv. vbi etiã ait auctoritate Coſte i libro de agricultura. ꝙ ſemẽ eius tritũ et diſtẽperatũ cũ vino facit bonũ ſtomachuꝫ ſi ieiuno ſtomacho accipiat ⁊ excitat coitũ ⁊c̃. Ex his ergo apparet ꝙ plus medicine nomẽ q̃ cibi ſibi vendicauerit vt de ſaluia dictum eſt. Spinachie ꝟo: vt in .v. colliget ſcripſit Auerrois: valde ſunt bone ⁊ tẽperate valẽt gutturi ⁊ pulmoni ⁊ ſtomacho ⁊ humectant ventrem ⁊ ſunt in ſcdo gradu frigide ⁊ humide.

Et sibiipsi videt̃ ꝯdicere aut littera est cor-
rupta. Quō sunt tēperate si frigide sūt ⁊ hūi
de in scdo. Et iō saluādo eū dicere possum⁹
ꝙ delēdū est ly frigide. Et ꝙ hec sit bona cor
rectio lr̃e patet p Haliabatē in. v. theorice
dicentē. Spinachia in calore ⁊ frigore tēpera
ta est sed hūectat ⁊c̃. Et similiter p Auicē. in
ij. canonis. c. ccccccclxxx. sic scribētē. Natura
earū tēperate frigida est ⁊ hūida in fine pri-
mi ⁊ sūt lenificatiue ⁊ nutrimētū earū meli⁹
est nutrimēto crisolocāne ⁊ in ipis est virtus
abstersiua lauatiua ⁊ vincūt colerā ⁊ fortas-
sis refugit stomach⁹ a iure earū: ergo auferā
tur a iure suo ⁊ comedant̃ ⁊ cōferūt pectori
⁊ pulmoni calido. qđ etiā sensit Ysaac i. j. d.
cū ait. Spinachia frigida est ⁊ hūida in pmo
gradu: vētrē humectat ⁊ gulle de sanguine ⁊
colera rubea dolenti valet ⁊c̃. Que fuit snīa
Rasis in tertio Almāsoris. c. xviij. dicētis.
Spinachie sunt tēperate q gutturi atq pul
moni necnō stomacho ⁊ epati cōgruētes sūt
vētrē leniūt. Quarū nutrimētū bonū existit
⁊ optimū. Et in. xxj. cōtinētis auctoritate fi-
lij Mesue dixit ꝙ frigide sunt ⁊ hūide in fi-
ne primi ⁊ iō leniūt vētrē ⁊ cōferūt dolori pe
ctoris ⁊c̃. Quare nō debem⁹ eas despicere cū
bonū sit earū nutrimētū lȝ paruū sicut ⁊ alio
rū olerū: vt ex dictis pncipis in. iiij. j. c. prio
colligi pōt dicētis. Nutriens qūq est multe
quātitatis ⁊ pauci nutrimenti sicut olera et
fructus ⁊c̃. Et hec de ipsis hacten⁹ dicta sūt.
Sparagus aūt: vt inqt Auerrois in. v. colli
get. ⁊ Gal. in. vj. de simplicib⁹ medicinis. c.
lxij. tēperat⁹ est aut parū declinās ad calidi-
tatē. Et hoc significat qz habet quādā ama-
ritudinē q elixationē remouet. Cui⁹ opatio
nes sunt ad remouēdū ⁊ aperiēdū opilatio-
nes q sunt in renib⁹ ⁊ pprie radices ⁊ semen
⁊c̃. Ysaac etiā in. j. d. dixit. sparag⁹ calidus est
⁊ hūidus in primo gradu q domesticus ⁊ sil
uestris existit. Domesticus tēperatior est ⁊ ce
teris nobilior pinde sperma augmētat: sto-
macho cōuenit: vrinā puocat ⁊c̃. Siluestris
vō calidior ⁊ siccior: iōq plus est colatiuus.
⁊ infra subiūxit. Quidam dicūt sparagū coi
tus esse augmētatiuū quod Diascorides ne
gat. Ego aūt dico ꝙ si coitum augmentaret
non esset nisi ex copia sui nutrimenti cum ni
mium calorem non habeat nec ventositatem
vnde virgam sustinet. hec ipse. Rasis quoq
in. xxj. cōtinētis. c. lxxxvij. auctoritate Gal.
dixit de ipsis. ꝙ valēt ad opilationes renū.
⁊ in. iij. Almāsoris. ꝙ calidi sint ⁊ hūidi sper
mati augmētū tribuētes stomacho non sunt
cōgrui imo nauseā qūq faciūt ⁊c̃. Nos aūt
cū Gal. in. ij. alimentorū. c. lv. via medicine
sparagos approbamus: via aūt nutrimenti
nequaq dicēte ipso in eo loco. ꝙ oīa talia p
aquā elixata cū oleo ⁊ garo offerētur modi-
cū aceti sup infundētes delectabiliora eī sic
⁊ meliora stomacho fiūt alimētū vō corpori
dāt paucū ⁊ nō boni chimi. quare ⁊c̃.

¶ Cap. diiij. ostendit naturā radicū in vni-
uersali declarando quale sit nutrimentū ea-
rum: deinde descendit ad allium describen-
do proprietates eius.

Seruātes qđ supra pmiseram⁹
obseruare: post ptractationē
olerū via cibi magis vsitatoꝝ.
Nūc de radicibus solūmodo
q invsu habētur fmonē facie-
mus pretactū ordinē alphabeti obseruando
vt facile quodcūq voluerim⁹ sine labore re
periamus. Sed vt melius naturam radicuȝ
intelligamus dicamus de ipsis prius vni-
uersaliter cū Gal. in libro de subtiliante die
ta. c. ix. sic scribēte. Radices olerum omnes
quidem vt ita dicatur superfluice sunt disdi
gestibiliores ⁊c̃. ⁊ postpauca subiunxit vno
autem sermone. Uniuersas quidem radices
vt disdigestibiles suspectas habendum: gu
standum aūt solas calidas ⁊ acres sicut allij
⁊ ceparum ⁊ raffanides ⁊ has vt farmacum
magis q cibum. Et in. ij. alimentorū. c. lvij.
vniuersalius eas videtur reprobare dicens.
Menesitheus quidem ait. Radices indige-
stibiles sunt ⁊ turbatiue dico autē puta raf-
fanidas: allia: cepe. rapas: ⁊ oīe tale genus
quorūcūq enim radix ⁊ qđ fm terram natū
esibile est hec autē omnia in indigestibilem
speciem sperantur: accidit enim alimēta ex
radicibus emitti omnibus partibus nascen
tium: colligunt enim in seipsis humiditatem
multam radices ⁊ hanc indigestam habētes

plurimam:non enim ptingit digestam ipa3 esse omnem. Quod eni digestum videtur esse perfectum quod autē in radicibus humidū alibi assumere finem digestionis distributū ad partes nascentis:omnia eni a radice nutriuntur: ppter quod quidē necessariū indigestas ibi humiditates esse:collecte enī3 hic expectant finē superioris digestionis. Quare in radicibus rationabile illaboratas esse plurimas humiditates. Verisimile igitur z nostris corporibus ab his alimentū humidum derelinqui z turbatiuū. hec fuit Menesithei sententia:que z si vniuersaliter a Galieno nō approbetur:in pluribus tamen verificatur:vt ratio per ipm adducta demonstrat. Quare nutrimentū radicum illaudabile magis est pronunciandum z si nō semper saltem vt frequenter. Sed ad alliū venietes dicimus q calidū est z siccū i tertio:vt dixit Auerrois in.v.colliget. Scdm vo Haliabatem in.v.theorice.c.xvij.calidius est q cepa quā ipse prius calidā in q̄rto pnunciauerat vbi inquit. q in ea fortis erat adustio z magis medicamini simile q cibo. cui videt consentire princeps Auicē.in.ij.canōis.c.lxxv. cum dixit. Alliū est calefactiuū z exiccatiuū in tertio vsq ad quartū z siluestre est fortius illo:resoluit inflationem valde:comestum facit soda:z clarificat vocem z guttur decoctū z confert tussi antique z doloribus pectoris ex frigore z extrahit vermes z in ipso est solutio nature. Et ei9 operatio in coitu est qm ipm ppter vehementiā sue exiccationis z resolutionis quandoq nocet. q si decoquatur in aqua donec eius acuitas resoluatur nō elōgatur quin sit illud qd de eo remanet in elixatura eius pauce caliditatis quod nō exiccat z generat ex eo materia spermatis ita vt ponat materias flegmaticas in cōplexionibus flegmaticis cinerē z nō possit eas carminare. Et qn iuvenis couertit invētositates nō elōgatur quin adiuuet ad desideriū coit9 zc. hec pnceps ipe. Rasis vo in.iij. Almāsoris.c.xviij. sic de eo inqt. Allia calida sunt z sicca: z io sitim afferūt:libidinē efficiūt atq vētositatē expellūt z corpus calefaciūt. Regionibus vo ac tēporibus:necnō corporib9 calidis nocumentū prestāt cōuenietia vo eis que illis sunt cōtraria. Et in.xxj. cōtinentis c.clxxx.sic inquit de ipso auctoritate Diascoridis. Alliū habet virtutē calefaciendi z dissoluendi vētositates z inflationē ventris:desiccat humiditatē stomachi: prouocat sitim z eius esus expellit cucurbitinos z puocat vrinam z eius esus confert morsui canis rabiosi:z est bonū mutationi aquarum z nocumento inducto ex eis. Et comestū crudu3 vel coctū clarificat vocem z mitigat tussim cronicā zc. z infra auctoritate Ruffi sic etiā dixit. Allia calefaciūt z incidūt humores grossos z viscosos:z nocēt oculorū tunicis z eorū humorib9 z reddūt visum turbidū:nocēt etiā auribus:capiti:z pulmoni:z renibus: z si in aliquo mēbro est morbus: mouet z excitat in eo dolorē. Deinde dixit auctoritate filij Mesue. Allius est calidū in q̄rto dissoluit flegma salsū generatū in stomacho z de sui pprietate calefacit stomachū frigidū z humidū zc. Postea subiūxit auctoritate Gal. in megategni q allia cōferant habitātibus in regionibus frigidis z si nō vterētur eis caderēt in magnū nocumentū z valent contra dolorē intestinorū absq febre:z inueni q ips est bonū vlcerib9 pulmonis valde. Et auctoritate Sindarasis indiani inquit. Alliū valet cōtra vētositatē: obliuionē: asma:tussim: splenē:dolorē hipocūdriorū:lūbricos: multiplicat sperma:nocet autē emoroidibus:tenasmoni:fluxui vētris:scrofulis: habētibus ethicā:pregnātibus z nutricibus. z subdit. inquit Hipocrates i libro de ptisana. Allia generāt vētositates in ventre z grossitiem in pectore ponderositatem in capite z collo et mouent quēlibet morbum consuetum homini euenire. Et iuuamentū quod est in eis est q3 puocant vrinā. z postremo dixit auctoritate eiusdē in libro dietarū. Allia nocēt oculis ppter fortē eorū exiccationē z debilitant visum. possum9 itaq cōcludere ex his oib9 q allia via cibi nō puenīāt z pcipue calidas habētibus cōplexiones. Via autē medicine quādoq sumi possunt et in hieme precipue cu3 dicat Rasis vbi supra auctoritate Gal. in.viij. z in.vj.epidimiarum. Allia in hieme sunt multi iuuamēti: q2 calefaciūt humores frigidos z incidūt grossos z viscosos vincē-

tes ⁊ dominātes corpori tp̄e hiemali. ⁊ in libro. xxv. cōtinentis. c. j. dixit. Comestio porrorū ⁊ alliorū in estate infert cum caliditate torsionē dolorosam: tñ in hieme magnū iuuamentū prebet eo ꝙ incidat humores grossos ⁊ viscosos calefaciendo frigidos quos congregauit tēpus hiemale in corporibus. Et permaxime flegmaticis vltramontanis ⁊ similibus. quare ⁊c̄.

¶ Capitulum. clv. ostendit naturam bulbi seu scalonie ⁊ cepe cum nutrimento et ꝓprietatibus eorum.

Licet bulbus sit oīs radix tunicata: vt auctor inquit pandectarū: tñ ꝓ scalonia sumitur vt plurimū: vt p꞊z per auctores diuersa facientes capitula de bulbo ⁊ cepe: qđ non fecissent si vnū ⁊ idem essent: ⁊ ꝑmaxime per Auicen. in scđo canonis. c. xc. dicentē. Bulbus est cepe qđ cōedit paruū simile cepe narcisci cuius natura propinqua est nature cepe ⁊ fortasse est siccus in primo humiditate sup̄flua. Et infra subdit. Qui ex eo dulcis est ⁊ rubeus bonus est stomacho et amarus est melior digerit cibum ⁊ multiplicat eius nutrimentū in ipso: licet nō sit nutrimentū suū laudabile ⁊ p̄cipue eiꝰ qđ crudū est. Et qñ nō digerit pungit et inflat ⁊ excitat coitū. Serapio etiā auctoritate Gal. sic inquit. Bassar alzir. i. bulbus ⁊ dicitur cepe sine tunicis in cuius sapore est amaritudo cū stipticitate ⁊ virtus eius prima desiccat: ⁊ scđa abstergit ⁊ incarnat: ⁊ qñ comeditur generat humores viscosos grossos et malos: q꞉ est difficilis digestionis ⁊ inflatiuus existēs stimulat comedentē ip̄m ad coitu꞊z. deinde dixit auctoritate Diascoridis ꝙ rubeus ex eo est bonus stomacho: ⁊ amarus est melior dulci: q꞉ facit digeri cibū ⁊ oēs species bulbi sunt calide ⁊ acute excitantes libidinē calefaciētes linguā ⁊ nutriūt multū et in carne faciunt augmentū: verū generāt inflationē. Et infra sic etiā ait. Oportet vt fugiatur nimius vsus eorū: q꞉ sunt nociui neruis ⁊c̄. Quare comestionē ipsoꝝ frequenter nō approbamꝰ. Et qñ quis eis vti voluerit preparet eos primo: vt docet Gal. in. ij. alimentorū. c. lxij. dicēs. Comedere autē ipsos debet biscoctos: ⁊ melius est si cū aceto simul ⁊ oleo ⁊ garo: id est sale condiātur. Etem̄ delectabiliores sic ⁊ minus inflatiui ⁊ magis nutritiui ⁊ faciliores ad digerendū abūdantes autē ſm esum ipoꝝ quidā manifeste sensserunt ⁊ sperma plus habētes ⁊ prōptiores facti ad venerea ⁊c̄. Cepe autē vt inquit Haliabas in. v. theorice. c. xvij. calidū est ī q̄rto gradu similiterq꞉ siccū: habet tñ humiditatem quādam ⁊ vētositatē qua coitus appetitum irritat: sperma auget: capitis dolores ꝓuocat: qui eū vult comedere cū aceto sumat ⁊c̄. A quo in graduādo ip̄m videt accepisse Auerrois in. v. colliget cū ait. Cepe calidu꞊z est in quarto gradu: ⁊ habet grossam substātiā. Et ideo qñ ponitur ī ano aperit orificia venarū ⁊ ꝓuocat sanguinem emoroidalem. Auicen. vero in. ij. canonis. c. cxxiiij. sic de eo scripsit. In cepe est acuitas incisiua amaritudo ⁊ stipticitas: ⁊ ex eo qđ est longius est acutius ⁊ rubeū est acutius albo ⁊ siccū humido ⁊ crudū assato calidū est in tertio: ⁊ in ipso est humiditas sup̄flua est subtiliatiuu꞊z incisiuū ꝓprie ꝙ comedit ⁊ in ipso cū stipticitate quam habet est abstersio ⁊ inflatio et attractio sanguinis ad exteriora. Quare rubificatiuū cutis. Et ex nō cocto quidē nō generatur nutrimentū: de quo sit curandum et nutrimentū eius quod decoquit etiā fit humor grossus ⁊ est ex eis que faciūt soda. Et plurimus eius vsus facit subeth: ⁊ est ex eis que nocent intellectui: ꝓpterea quia generat humorē malū ⁊ qđ ex eo comeditur ꝓpter suā caliditatē confortat stomachū debilē et facit appetitū ⁊ ꝙ bis decoctū est: est multi nutrimenti: licet faciat sitim. ⁊ demū dixit ꝙ oēs species cepe excitant coitū. Que quoq꞉ fuit sn̄ia Rasis in. iij. Almāsoris. c. xviij. dicētis. Cepe calide sunt ⁊ sicce q̄ sitim faciunt atq꞉ appetitū adiuuāt libidiniq꞉ augmentū prebēt: dolorē p̄terea capitis faciūt si crude comedant: in stomacho quoq꞉ humores generāt sup̄fluos atq꞉ flegma. Que oīa fere ante ip꞊z dixerūt Serapio Gal. ⁊ Diascorides. deīde ꝯcludit. Et vsus cepe in cibo induxit sodā ⁊ nimius vsus eius generat egritudinē

que dicitur carbagas:id est litargia. Et quā do coquit̄ ꝓuocat vrinā magis ꝛ facit dormire. Ex quibus satis possumꝰ elicere quātū cepe ꝛ scalonie faciant ad sanitatē quātū ꝙ comestio iparuȝ assidua sit periculosa. Et ideo qꝛ calide nimis difficulter digestibiles ꝛ mali existāt nutrimēti dicēte Gal. in .vj. de simplicibus medicinis.c.lxxx. Quādo comedūtur cepe generāt humorē grossum ꝛ viscosum ꝛ durū ad digerendū ꝛc̄. Et etiā ꝓpter alia iparū nocumēta superiꝰ ānotata quas ob res:aut oīno ꝑtermittāt̄: aut ꝗrarissime assumātur. Et nō nisi qn̄ ꝑparate fuerint vt iussit Rasis in .xxv. cōtinētis.c.j. dicēs. Eligātur cepe modice acuitatis ꝛ lauētur i prīmis cū aqua ꝛ sale:deinde cū aceto forti qm̄ inde cessabit acuitas iparū:ꝛ post comestionē ipsarū comedere debes de medulla cucumeris:qꝛ ipa remouet ꝛ ꝓhibet insultū iparum in capite fieri. quare ꝛc̄.

¶ Capitulum.clvj. ostendit naturā radicuȝ cariote ꝛ enule cū ꝓprietatibus iparum facientibus ad sanitatis conseruationē.

De porris dicendū esset vt materia acutorū cōpleret̄: nisi ordinē alphabeti obseruaremus de quibus i suo loco sermonē faciemus. Nunc aūt de radice enule loquamur qua non pauci in ferculis vti cōsueuerunt tanꝗ re multū ad corporis salutē faciente non intelligētes ꝙ cū suis iuuamentis ꝗplura etiā producat nocumenta:ꝓpterea dicamus de ea cū Auerroi i .v. colliget sic scribente. Ponimus enulam in scdo gradu caliditatis ꝛ siccitatis ꝛ manifestatur hoc:qꝛ ponimus ipsam in loco hmōi qd̄ confert flegmati grosso ꝛ viscoso in pectore ꝛ pulmone:ꝛ hoc facit sua siccitate et operationes sue scđe sunt:qꝛ rubificat etiaȝ mēbra in liuiditate a frigore. Auicen. ꝟo in ij. canonis.c.ccxxxix. de ipsa dixit. Natura enule calida est ꝛ sicca in scdo:ꝛ in ipa est humiditas superflua ꝛ ꝓpter illud nō calefacit corpus statim cū ei occurrit confert oībus lesionibus ꝛ doloribus frigidis ꝛ cōmotionibus ventositatum ꝛ inflationis facit soda: est tamē ex eis que letificant:confortant cor: mūdificant pectus:ꝛ pulmonē. ꝛ qui assuete vtitur enula nō indiget vt mingat omni hora:ꝛ qd̄ de ipsa est magis iuuatiuū est radix eius ꝛc̄. Rasis etiā de ipsa in .iij. Almāsoris c.xviij. in fine dixit. Enula calida est ꝛ sicca que stomacho multis repleto humoribꝰ bona existēs epatis ac splenis aperit opilationem. Qui autē ex ea multā comedit quātitatē:sanguinis patiet̄ corruptionē ac spermatis incurret minorationē. Et in .xxij. cōtinentis.c.cccxxxij. auctoritate Bimmasui sic inquit. Enula est calida ꝛ sicca in medio gradꝰ tertij ꝛ in ea est humiditas superflua ꝛ ꝓfert doloribus antiquis ꝛ frigidis ꝛc̄. Sed abūdans assumptio eius infert dolorem capitis ex abūdantia vaporis ipsius: ꝛ qꝛ calida est confortat vesicā ꝛ ꝓhibet distillationē vrine accidentē ex frigore ꝛ tardat in stomacho ex grossitudine ipsius:ꝛ si conditur cū aceto est minoris caloris ꝛ minoris nocumenti in calidis personis ꝛ precipue si bene lauetur cum aqua dulci valet autē ad tussim et coartationē hanelitus ꝛ ad hmōi passiones pectoris qn̄ cū melle ꝑmiscetur:vt Serapio inqt auctoritate Gal. ꝛ Diascoridis. demū sic dixit. Humain ex verbo Hipocratis inquit. Enula aufert irā ꝛ tristiciā:fortificat os stomachi ꝛ mūdificat pectus ꝛ ꝓuocat superfluitates que sunt in venis per menstrua ꝛ vrinā. ꝛ maxime vinū factū cū ea ex quibus apparet ꝙ nō quomodocūꝗ:nec quibuscunꝗ aut frequēter radix eius conueniat. Et ꝓpterea in calidis complexionibus ꝛ iuuenibus est suspecta ꝛ precipue in estatis tēpore ꝛc̄. De radice autem cariote siue dauci aut pastinace agrestis vt quidā eam appellant ex eo quod est velut pastinaca:sed nigrior ꝛ plus odorifera ꝛ esui apta:cuius semē ꝑm Theodoricū Priscianū est careos:vt refert auctor pandectarū:ego ꝟo nō reperi de ipsa distinctam a pastinaca determinationē ab aliquo veteruȝ sapientū:sed semper simul de eis locuti sunt volentes nobis inuenire ꝙ eiusdem fere sint virtutis:vt apparet per Gal. in libro de subtiliante dieta.c.ix. dicenteȝ. Ad presentia radices dauci ꝛ cariote nil habent nociuum sicut neꝗ idoneum. Et in .vj. simpliciuȝ.c. de

dauco sic scribentē. Radix eius aliquid ven
tositatis habetꝛ libidinositatis. Et idem in
libro de cibis.c.de pastinaca inquit. Radi-
ces harum domesticarū comedūtur: alimen
tū quidē minus rapis habētes : calefaciunt
autē manifeste ꝛ in medio scđi gradus et hu-
mectant in primo ꝛ aliquid aromaticitatis:
indigestibilitas quidē igitur similiter ipsis
inest ꝛ alijs radicicibus: vrinatiue autē sunt
ꝛ si abundat aliquis ipsarū vsu mali chimi
mediocriter sunt. Melioris vō chimi que ca
riote q̄ꝫ que pastinace: ex quib⁹ eliciamus ꝙ
frequentate minime sint laudabiles. Si aūt
quis vlteriorē cuperet habere determinatio
nē de ipsis caplm̄ de pastinaca faciendū le-
gat cū vt supra dictū est in virtutibus ꝛ ope
rationibus conueniant. quare ꝛc̄.

¶ Capitulum. clvij. ostendit naturā ꝛ pro-
prietates naporum ꝛ pastinacarū in via nu-
trimenti.

NApi: vt inquit Almansor in li
bro.iij.c.xvij. calidi sunt ꝛ hu-
midi qui inflationē ac cruduꝫ
generāt flegma: sperma quoqꝫ
acuunt: atqꝫ gutturis ꝛ pecto
ris lenitatē efficiunt: renes etiā ꝛ dorsum ca-
lefaciunt. In.iiij. autē libro suorum affori-
morū de ipsis sic scripsit. Bonū visum effi-
ciunt ꝛ sunt cibus conueniens: ex quibus in
dictis eius contradictio apparet manifesta.
Si eniꝫ generant flegma crudum quomodo
sunt cibus conueniens? Et propterea mihi
videtur ꝙ nulla via saluari possit. Si affo-
rismus ille litterā non habet corruptam qđ
minime mihi persuadeo. Si quis tamē vtrū
qꝫ textum saluare voluerit suo modo respō
deat obiectioni. Haliabas quoqꝫ de ipsis
determinat in.v. theorice.c.xvij. cū ait. Sel-
gemū : ꝛ est napum inquit glosa: calidū estꝛ
humidū in quo est grossities ꝛ inflatio: ideo
qꝫ plurimo nutrit cibo: sperma auget: ꝛ ī eo
est virtus subtilians qua vrinam prouocat.
Et Gal.i.ij. de alimētis.c.lix. sic ait de ipsis.
Alimentum naporum melius est q̄ꝫ raparuꝫ
et magis pectori iuuans: verūtamē grossum
est vt raparum nutrimentuꝫ. Ex quibus ap
paret ꝙ q̄ꝫ simillimi sint rapis: ꝛ ideo ceteri
auctores quos hactenus videre potui nihil
de ipsis in speciali dicere volentes: vt per ea
que de rapis scripserunt ꝛ de napis: qui spe
cies sunt earum intelligerētur. Quare ꝛ nos
de eis plura nō scribem⁹. Pastinaca aūt: vt
in.v. colliget inquit Auerrois: duas habet
species. Siluestrem ꝛ domesticā. Siluestris
fortior est in omnibus domestica: ꝛ in amba
bus est virtus calefaciendi ꝛ subtiliandi ꝛ in
radice est virtus que mouet coitum: qđ bre-
uibus tetigit Haliabas in libro ꝛ.c. superi⁹
allegatis cuꝫ inquit. Pastinaca inflatiua est
ꝛ digestioni inobediens venerem irritat ꝛ ꝓ
uocat vrinam. Et Isaac in particularib⁹ die
tis de ipsa dixit. Daucia calida est in medio
secundi gradus: ꝛ humida in medio primi q̄
duri grossiqꝫ nutrimenti estꝛ minus q̄ꝫ rapa
nutrit et habet quid acuminis: vnde est exte
nuatiua ꝛ diaforesim faciens vrinam ꝛ men-
strua prouocat: habet etiam aliquātulum in
flationis: vnde coitus est iuuatiua que assue
facta illaudabilem generat sanguinem. Que
vt temperetur oportet eaꝫ elixari ꝛ eiecta aq̄
tertio coquatur cum lactuca coriandro cepa
ꝛ condiatur cuꝫ oleo onfancino: aceto: pipe-
re: ꝛ carui. et ista fuit etiā Rasis sniā in.xxj.
ꝯtinentis.c.clxxxv. dicētis auctoritate Dia-
scoridis. Pastinace ortulane cōpetunt esui
et sunt eiusdem iuuamenti qđ siluestres: sed
sunt minoris operationis. ꝛ subdit. Et dici-
tur in libro ciborum . Pastinaca est calida
et humida in secundo: et est stiptica in ṗmo
et habet aliquid acuitatis ꝛ prouocat vrinā
et menstrua ꝛ excitat coitum ꝛ est inflatiuaꝛ
siluestris non inflat omnino ꝛ prouocat vtrū
qꝫ magis q̄ꝫ ortulana et est difficilis digestio
nis et minus nutritiua rapis ꝛ minus esus
ipsius generat malum chimum: et comple-
xio siluestris est laudabilior ꝛ comedēs ipaꝫ
debet eam bis abluere. Et pastinaca condita
cum melle non sic bene decoquitur sicut illa
que decocta est cum almuri ꝛ valet ad coitū
et addit ad sperma . Et mellita est maioris
caliditatis ꝛ pauce hūiditatis ꝛ inflatiōis.
et similiter dixit Paulus inquit ipse. Hoc
igitur est qđ de ipa scribunt auctores ꝓquā
to faciat ad sanitatis conseruationem.

¶Capitulum.clviij.ostendit naturam:proprietates ⁊ operationes porrorum ꝑ quanto faciunt ad nutrimentum.

De porris dicemus cū Auicē. in secūdo canonis.c.cccccliiij. sic scribente. Porrū calidū est in tertio ⁊ siccū in secūdo. Siluestre ꝟo est calidius⁊ siccius ⁊ propter illud est deterius:interficit vermē ⁊ eijcit illum: ⁊ ipsius comestio facit soda et facit imaginari ⁊ videre somnia mala: ⁊ ē ex eis que corrūpūt gingiuam ⁊ dētes ⁊ scindit eos:nocet visui ⁊ ē malū stomacho ⁊ est mordificatiuū ⁊ inflatiuū ⁊ ideo oportet vt elixetur in duabus aquis q̄ alleuiatur inflatio ⁊ nocumētū ipsius. Ruffus ꝟo dixit ꝙ abscindit eructuationē acetosam ⁊ est vniuersaliter tarde digestionis:⁊ domesticum ꝓuocat vrinam ⁊ menstrua ⁊ confert emoroidibus qđ ex eo elixū est comestū ⁊ more emplastri suppositū ⁊ cōmouet coitū ⁊ est ex sūma eorū q̄ soluūt sanguinem.hec ipse.Qđ etiam sensit Isaac in particularibus dietis cū ait. Porrum calidū est in medio tertij gradus⁊ siccū in fine eiusdem qđ certum facit sua ponticitas:vnde sanguinē manantē a naribus stringit:sed scđʒ cibū inutilis est nocet em̄ stomacho faciēs inflationē ac vētositatē ⁊ cum sui acumine neruos eius mordet:hʒ etiā ꝓprietatem faciēdi fumū nigrū melācolie ꝑtinētē qui ad caput saliēs visui tenebrositatē facit atq̨ somnia terribilia ac timorosa īducit:vñ cauēdū est diuersas naturas hñtibꝰ:⁊ maxime colericis maniacis⁊ opilationē in capite habentibus.ꝙ comedere diligētes accipiāt post ipm portulacā: lactucā:endiuiā ⁊ similia vt eiꝰ calor ab istis tēperet:deinde elixet: deīde bis aut ter lauetur ⁊ esui priori modo detur quod tamen ſm medicinā valet. Crudum em̄ comestum ⁊ arterias a grossis humoribus mūdificat ⁊ epatis opilationē aperit ⁊ habentibus oxiremiam tribuit medelā succus eius cū aceto⁊ oleo rosato⁊ thure naribus immissus:sanguinē ab eis manantem stringit in aurem instillatus dolorem placat de frigiditate ⁊ humiditate crudū cataplasmatū super morsum serpentis bene prodest. Elixum quoq̨ ⁊ cum oleo sisamino aut cū amigdalino conditū venerem suscitat ⁊ ventrem humectat ⁊ valet contra colicaʒ passionem que fit a grossis viscosisq̨ humoribus ⁊c. Et hec sentētia fuit etiā Rasis in tertio Almāsoris.c.xviij.dicentis. Porrū calidū est ⁊ siccū:qđ licet appetitui auxiliū tribuat caput tamen dolere facit somniaq̨ mala demōstrat atq̨ his q̄ cephaleā pati soliti sūt ⁊ qui a calore leduntur malum existit. Et in xxij.continentis.c.ccccccclxxxiiij.dixit auctoritate Diascoridis. Porrū ortēse inflat ⁊ est mali chimi ⁊ ex eo accidunt somnia mala:ꝓuocat vrinam: lenit ventrē : attenuat : infert caligineʒ in oculis:prouocat menstrua: ⁊ nocet vesice vlcerate:incitat:coitum: ⁊ coctum ⁊ cum melle assumptum mūdificat canalem pulmonis:⁊ frequens comestio eius obscurat visum ⁊ est mala stomacho ⁊c. Et infra subiunxit auctoritate Bimmasui. Porrum est modici nutrimenti inferens dolorem capitis ⁊ generat vaporem offendentem⁊ somnia mala cum proprietate sua. Et postea auctoritate iudei sic etiā ait. Porrū cū proprietate corrumpit dentes ⁊ gingiuas. Et plurima alia de ipso dicunt. Que quia tacta sunt ⁊ quia prolixitatem tediosam sicut ⁊ ceteri fugimus : pretermittemus concludentes ꝙ porrorum comestio nequaq̨ commendanda est in via nutrimenti:nec etiam via medicine frequentanda. quare ⁊c.

¶Cap.clix.oñdit naturam ⁊ ꝓprietates raparū pro quāto faciunt ad cibum.

Rape: vt īquit Auerrois in.v. colliget : calide sunt ⁊ hūide: generāt ventositatem : mouēt coitum eo ꝙ renes calefaciūt ⁊ habēt mirabilem ꝓprietatē ad illuminandū oculos. Isaac autē in particularibus dietis dixit. Calida est rapa in secundo gradu ⁊ humida in primo multum plus ceteris nutrit:dure tamen digerit:mollē ⁊ inflatiuam facit carnē proinde sui vētositate ⁊ inflatiōe coitum suscitat q̄ si in aqua coquat ⁊ illa eiecta in alia recoquatur duritia sue substantie temperat⁊ mediocriter in-

ter bonū et malū nutrit: q̄ aūt nō bene cocta fuerit digeritur difficile ventositatē generat et in venis et poris opilationē facit. Idcirco vtilis est biscocta et vtraq₃ aqua proiecta si coquatur cū pinguissima carne etc̄. Rasis etiā in.xxij.continentis.c.ccccxlv.dixit auctoritate Diascoridis. Rapa cocta et comesta est magni nutrimēti: sed inflat et generat carnē mollē et excitat appetitū et actū venereū etc̄. Et in fine capituli allegati auctoritate Gal. sic inquit. Rapa inflat et est difficilis digestionis tamē auget sperma etc̄. Et in.xxv.eiusdem.c.j.sic ait. Si rape elixe fuerint et comeste cū cōdimentis et aromatibus bone erunt et similis conditio est de pastinaca. Gal. aūt in secundo de cibis.c.proprio dixit de ea. Multi formiter aūt et hanc homines preparāt vsq₃ ad hoc q̄ cōponunt eam cū garo et aceto vt habeant provsu per totum annū: chimū autem reddit in corpore grossiorē temperato: propter qd̄ si habūdauerit quis in vsu ipius. Et maxime si quis deficienter in ventre digerens ipsam cōgregabit vocatū crudū chimū: ad secessum aūt ventris neq₃ contrariari vtiq₃ neq₃ conferre dicat q̄s ipsam et maxime quādo decoquitur bene enī indiget ipsa et ampliori decoctione: fit autē optima et bis elixata sicut dictū est prius de caulis p̄parati ōe. Si aūt crudior sumatur indigestibilis est et inflatiua et mala stomacho quādoq₃ autem et mordicationes operatur s̄m ventrem per aquā autē elixatā admirabor vtiq₃ si minus aliqua homogenearū plātarū nutriat. Et idem in sexto de simplicibus medicinis in.c.gengilidis.inquit. Rapa et semen eius similiter ad libidinē icitat inflatiui spiritus generatiua existens. Ecce itaq₃ quantum in via cibi prisci patres rapas cōmendarunt. a quibus sumpsit Platina cū ait. Nō erit etiā insalubre prima abiecta decoctione si secundo elixaueris additis aromatibus que eius inflationem tollunt etc̄. Et quia in igne super cineres et prunas vt plurimum decoquuntur mihi videtur hoc omnibus esse memorādum vt rape cocte super ligna virtute flāme ignis vt fieri sepius vidi nullo pacto assumatur rōne malitie adepte a fumo et flāma non mediocris: vnū suffocationē facile possent inducere et hanelitus constrictionē quēadmodū et castanee in perforato frixorio super flāmā ignis decocte mihi sepius adolescentulo: hoc nescienti facere consueuerūt. Quod alie super prunas et cineres decocte non faciebant. Qd̄ postq̄ consideraui nullā cām ad inueni que mihi rationabilis videretur nisi q̄ ex flāma et fumo quādam malā nociuam et indicibilem qualitatem grandēq₃ malitiā assumebant: q̄ difficultas hanelitus et suffocatio quedam periculosa et vt verius dicam perniciosa proueniebat. Que ex vini boni assumptione paulatina alleuiabatur. Quare et hoc idem in rapis super ligna et flāmam decoctis attendendū fugiendūq₃ iudicamus. Et nō nisi manducande sunt elixe aut super carbones et prunas sine fumo decocte. Elixe autem prestātiores et ad sanitatem laudabiliores: vt ex sentētia illustrium antiquorum patuit supra.

¶ Cap.clx. ondit naturā: p̄prietates: et nocumenta ex comestione raffani p̄uenientia.

Raffanus vt scripsit Gal. ad paternianū.c.ccxxx. Dibus nota est que radix appellatur radicem habēs similem rape s₃ lōgiorem q̄ comesta a ieiuno prout antidotū magnū adiutoriū sanitatis et tutamentū corporis sed inflationem operatur ructus fetidos facit: et vrinam mouet et vētrē relaxat etc̄. hec ipse. Quē textū si quis recte consideret non simpliciter Raffanus approbatur sed via tantum medicine et in ieiuno et in parua scilicet quantitate nō aūt conuenit via cibi nec ante cibum immediate vt quidā sunt opinati: propterea quia calidus est in tertio gradu et siccus in scd̄o vt dixit Auerrois i.v.colliget. et Haliabas in quīto theorice.c.xviij. vbi sic ait. Raffanus passiōes facit et turbationes eo q̄ eructuationē generat fetidum ideoq₃ qui vomiturus est eo vtitur cibus enim malus est et grossus: digestionis tarde difficile a stomacho descēdit. et subdit. Quidam aiunt illum digestionem adiuuare sed ecōtra rem est inuenire neq₃ enī digerit q̄to minus ipe digerit. Auicē. vo in scd̄o

canonis.c.cccccLxxxv.sic scripsit de eo. Raf-
fanus est inflatiuus ⁊ elixatus est nutribilior
ꝑpter separationē illius ab eo quod est me-
dicinale:⁊ nutrimētū quidē eius est flegma-
ticum ⁊ paucū cum hoc quāto igitur magis
crudū ⁊ nō elixatū: Et ꝑpterea subdit. Et
in ipo est substātia q̄velox est ad putrefactio
nem ⁊ illud ꝑpter id qđ in ipo est de nocumē
tis ⁊ multiplicat pediculos in corporib⁹:no
cet capiti:dētibus ⁊ palato:nociuus est ocu-
lo licet abstergat ipm qn̄ distillat in eo aqua
eius. Et postpauca subiūxit. Est malus sto
macho faciens eructuare ⁊ post cibum lenit
ventrē ⁊ facit cibū penetrare:sed ante cibum
facit natare ipm cibū ⁊ non quiescit: ⁊ pro-
pter hoc facilē efficit vomitū. Dixit postre-
mo auctoritate filij Mesangue ꝙ si comeda
tur post cibū digerit ⁊ ꝓprie folia eius ⁊ fa-
cit appetitū ⁊c. Hoc quoq; sensit Isaac in
particularibus dietis cū inquit. Raffanus
calidus est in tertio gradu ⁊ siccus in secun-
do minus q̄ rapa nutrit ꝑpter suū acumen
quod est fortius acumine rape:nutrimentū
eius est grossum dure digestionis stomacho
nociuū ⁊ inconueniens:oculis:dentibus:gu
le:⁊ oibus vuule doloribus. Et infra dixit.
Radix eius scđm cibū manducata torsionē
⁊ inflationē generat ⁊ stomacho fit illauda-
bilis quod ructus eius putridus testatur q̄
maxime fit ante cibum ieiunijs esui data ci-
bum eleuat ⁊ descendere ꝓhibet ad locū de
coctionis:vnde fit causa indurande egestio-
nis ⁊ naturalē virtutē inhibet cibum in inte
riorem partē expellere quare fit vomit⁹ ma-
xime eis qui ventositatē habēt in stomacho.
ꝙ tamen post cibum accepta minorem agit
ventositatem superius ascendentem et cum
sua grauitate descēdit inferius ⁊ deponit ci-
bum in locum decoctiōis ⁊ digeritur vt opꝫ
vnde fit causa secundā digestionē confortan
di hoc eñ gratia sue actionis que non habē
tibus ventositatē impedit post cibum acce-
pta proinde volentes eam propter vomitū
accipere:ante cibū sumant:sed propter sup
plementū secunde tertieq; digestionis post
cibū manducēt. hic ipse. Rasis etiā in tertio
Almansoris.c.xviij.sic inquit de ipso. Raf-
fanus calidus est ⁊ grossus qui in stomacho
longam faciens morā flegma incidit atq; ci-
bum ad os eleuat stomachi:vomitū quoq;
mouet cuius folia cibū digerunt ⁊ appetiti
uam adiuuāt qn̄ ex eis parū sumitur. Rasis
etiā in libro quarto suorū afforismorū. Raf-
fani ⁊ eorū stipites in stomacho durant q̄-
plurimū caput replēt:gutturi ꝟo conferunt
quia clarificant vocē:vt inquit Auerrois lo
co superius assignato. Idē quoq; Rasis in
libro.xxij.cōtinētis.c.ccccccxxix.dixit aucto
ritate Diascoridis. Radix raffani generat
ventositates et est mala stomacho:multipli-
cat eructuationē ⁊ prouocat vrinā ⁊ calefa-
cit ⁊ si comedit post cibū lenit ventrē ⁊ sub-
uenit super penetrationē nutrimenti ⁊ si co-
meditur ante cibū supernatat cum cibario ⁊
subleuat illud ad superiora stomachi ⁊ non
dimittit quiescere:ideo de leui prouocat vo
mitū ⁊ attenuat sensus. Et infra auctoritate
Ruffi subdit. Radix confert in flegmate: ex
citat vomitū:nocet capiti:oculis:dentibus:
⁊ palato. ⁊ dixit in alio libro ꝙ sit tarde di-
gestionis:inflat ventrē:multiplicat flegma ⁊
calefacit. Et dixit ī libro regiminis. Radix
bona est ad flegma ⁊ volentē euacuare id qđ
in superioribus partibus ventris fuerit: tñ
mala est oculis:dentibus:⁊ gutturi. Et Joā
nitius inquit ꝙ hoc est ex causa malitie sub
stantie putrefactiue q̄ est in ea: qua de re con
cludendū est ꝙ via cibi nequaq; raffano sit
vtēdū vt ex iam dictis patuit manifeste. nec
etiā ante cibū:sed tm̄modo post cibum qn̄q;
rōne medicine. Et ꝙ ita sit apparet ꝑ Gal.
in libro de subtiliāte dieta.c.ix.sic dicentes.
Gustandū est radices solas calidas ⁊ acres
sicut allei ⁊ ceparū ⁊ raffanidas ⁊ has vt far
macū magis q̄ cibū nec etiā sic simpliciter
sed post comestionē vt diximus. quare ⁊c.

¶ Capitulum.clxj. ponit conditiones atten
dendas circa semina seu legumina que pro
ferculis accipiuntur.

Q Ueadmodū superius promisera-
mus velle dicere de seminibus ⁊
leguminibus q̄ sunt in vsu:postq;
de radicibus fuissemus locuti sic
in pn̄tia de ipsis agemus:ostēdētes priusq;

ad specialia descēdamus quas debeāt habere conditiones semina ⁊ legumina q̄ comedi debēt vt bona ⁊ laudabilia ab eis oppositis scire distinguere valeam⁹. Dicamus ergo ꝙ grana seu semina ad sanitatē laudabilia nō debent esse noua nec etiā inueterata: sed medium tenentia: vt sunt illa q̄ post sex menses sunt collecta vsqꝫ ad annū vel circa durantia ſm Isaac determinationē in vniuersalibus dietis.c.xj. dicētis. Granorū nouorum ante septē mēses nutrimēta grossa sunt ⁊ viscosa ad dissoluēdū dura: sꝫ tñ cū bñ digesta sunt multū dāt nutrimentū ⁊ tarde dissolubile a mēbris. Et postea subiunxit. Grana ꝟo inueterata sed nō corrupta in nutrimēto sunt meliora ⁊ a mēbris dissoluendū facilia: ideoqꝫ in sanitate custodienda meliora sunt q̄ꝫ ad membra cōfortanda. Inueterata ꝟo magis q̄ꝫ oportet sunt illaudabilia. Quādo autem inueterata dici debeāt intelligat qñ sua naturalis humiditas exiccata ⁊ finita fuerit et tunc minime mollificant in aqua cū velut lapides existāt ⁊ vt plurimū supernatāt eo ꝙ nihil recipiūt humiditatis aque: quo facta grauiora possint descendere. Similiter si dura forēt naturaliter semina: ita ꝙ non mollescant reprobanda sunt ⁊ si antiquata nō fuerint: qm̄ iam dictis sunt similia: ⁊ per consequēs minime accipienda: dicente Isaac vbi supra. Si grana vel semina vel quelibet sicca ꝓbare volueris infunde infundenda in aq̄s que si velociter inflantur ⁊ duritiē amittunt suā laudabiliora sunt nō obediētibus. Velocitas eñ mutationis signū est perfecte actionis naturalis caloris in coctione sui dum in origine sua fiunt. Que autem grana in sua duritie ⁊ siccitate cocta ⁊ elixa vel infusa permanserint superfluitates humorū grossorūꝫ ⁊ viscosorū se habere innuūt in quibus subtiliādis ⁊ digerēdis natura defecit. Que fuit Gal. s̄nia in libro de euchimia et cachochimia dicentis. Legumina ⁊ fructus sicci siue semina que comedūtur si in aqua infusa nō eleuabūtur ⁊ mollia facta nō fuerint: sed retinentia pristinā duritiē peiora sunt oībus ⁊ ad significationē ⁊ ad digestionē: contraria ꝟo oībus meliora. Debēt preterea grana seu semina que manducātur hāc etiā habere conditionem scꝫ vt nullum odorem aut saporeꝫ malum habeant nec aliqua mala sint affecta qualitate: vt sensit Isaac vbi supra cum ait. Quecunqꝫ grana in odore pessima vel in sapore sunt abominabilia: nutrimenta eorum sunt abhorrenda. qḋ etiā ex verbis Auicen. colligi potest ī tertia primi doctrina scḋa.c.vij. Et ex verbo illo oportet ꝙ cibus sit talis quale triticū ab extraneis rebus purgatum qḋ ex messe sana fuerit collectum cui nulluꝫ accidit nocumentū ⁊c̄. Et sicut de tritico expressit: sic implicite ⁊ de alijs granis que comedūtur dedit intelligere. s. de farre: spelta: panico: milio: fabis ⁊ ceteris talib⁹ de quib⁹ infra dicemus. Reliquas autē conditiones circa vnūquodqꝫ obseruandas suis in locis dño cōcedente scribemus eūdem seruantes alphabeti ordinem ne diu in querēdo laboret qui naturam ⁊ ꝓprietates alicuius rei inuenire desiderabit. quare ⁊c̄.

¶ Capitulū.clxij. ostēdit naturā ⁊ ꝓprietates ciceris albi ⁊ rubei in via nutrimenti.

Cum grana ⁊ semina ī duplici differentia reperiātur: quedaꝫ eñ pro cibis: aliqua ꝟo pro cōdimētis ciborū vtantur quēadmodū sunt anisum: feniculum: piper: ⁊ huiusmodi: de quibus in p̄sentiarum non intendimus. Sed de his tantuꝫ que pro cibis manducantur: de illis autem posterius dicemus cum de condimentis sermonem faciemus: a cicere itaqꝫ incipiamus cum ante ipsa nullum leguminū a precedentibus litteris inchoare inueniamus: dicentes cum Auerroi in.v. colliget. Cicera sunt temperate calida ⁊ humida ⁊ habent inflationem: ⁊ propterea tertia earum operatione habent generare sperma ⁊ prouocare vrinam et menstrua ⁊ frāgunt lapidem: sed hoc faciunt plus nigra q̄ꝫ alba et si comeduntur recentia generāt in stomacho ⁊ in intestinis multas superfluitates ⁊ sunt duriora ad digerendum nisi primo essent infusa: et habent proprietatem faciendi bonum calorem ⁊ hoc faciunt: quia acuunt calorem: ita vt generetur spiritus ventosus: et per hanc viam va-

lēt coitui. Sed Haliabas i.v.theorice.c.xv.
sic de eis inquit. Cicer calidum est ⁊ siccum ⁊
in eo est humiditas quedam ⁊ ventositas ⁊
inflatio:vnde ⁊ sperma generat ⁊ coitus ap-
petitum:lac auget ⁊c. Quod etiam videtur
voluisse princeps in scđo canonis.c.cxxxiij.
sic dicens. Cicer album est calidum ⁊ siccum
in primo ⁊ nigrum est fortius. Ambo sunt in
flatiua ⁊ lenitiua. Et in ipo est incisio. Et nu
trimentum quod prebet est fortius nutrimē
to fabarum ⁊ magis solidū:neq; est aliquid
in suis figuris quod magis ipso nutriat pul
monem. Et quod ex ipso est humidu3 plus
est generatiuum superfluitatum q̄ ex eo qđ
siccum est. ⁊ infra subdit. Clarificat vocem ⁊
nutrit pulmonem melius q̄ res aliqua. Et
in calce capituli sic ait auctoritate Hipocra
tis. In cicere sunt due substantie que sepa-
rantur cum decoctione. Quarum vna est sal
sa ⁊ lenit naturam:⁊ altera est dulcis ⁊ pro-
uocat vrinam:⁊ dulcedo in ipso est inflatiua
⁊ excitat coitum. Idem quoq; sensit Isaac
in particularib⁹ dietis cū ait. Cicer est mul-
ti nutrimenti ventrem humectat vrinam mo
uet menstrua prouocat ventositatem creat ⁊
inflationem. Idcirco sperma auget coitūq;
confortat. Cicer autem album calidu3 est in
primo ⁊ humidū in medio:propterea nutri
mentū eius maius est q̄ fabarum:non tamē
bonum:sed ad digerendum durum ventosi-
tatem ⁊ inflationem faciens in tantū vt car-
nem inflet ⁊ dilatet ⁊ idem faciet quod ace-
tū in sicco luto aut fermentum in pasta. Vn
de qui eo vtūtur pulchre cutis fiunt. Dilata
ta enim ⁊ extensa caro lucescit ⁊ clarificatur.
Item coitum adiuuat quia tres habet cau-
sas ad coitum pertinentes: scilicet calorem
nutrimētum ⁊ inflationē. Et infra dixit. Ci-
cer nigrum albo est calidius ⁊ minus humi-
du3 ⁊ propterea amaritudo eius dulcedine
manifestior est:ideo plus albo aperit opila-
tiones ⁊c. Rasis etiam in tertio almansoris
c.ij. sic de ciceribus inquit. Cicer calidu3 est
inflat ⁊ vrinam ac menstrua prouocat ⁊ au-
get sperma: viride pterea cicer in stomacho
⁊ in intestinis multas generat superfluitates
fabe tamen ⁊ cicer si assentur minoris sunt
ventositatis. In quarto quoq; libro suoru3
afforismorum dixit de ipsis. Cicera bonam
faciunt vrinam ⁊ bonum calorem maxime si
cum carnibus comedātur ⁊ cum cinamomo
q̄plurimum. Et in libro.xij. continentis.c.
ccxlij. dixit auctoritate Gal. in libro prio ci-
borum in.c.xvij. licet ipse capitulū non an-
notauerit. Nutrimētū cicerum est melius nu
trimento fabarum ⁊ eius inflatio non est mi
nor inflatione fabarum ⁊ addunt ad sperma
⁊ excitant coitum ⁊ propter hoc dantur stal-
lonibus ⁊ mūdificant plus q̄ fabe. ⁊ postea
subiunxit. Et cum torrefiunt cicera tollitur
ipsorum inflatio ⁊ eorum digestio erit diffi-
cilis ⁊ nutriunt plurimo nutrimento. Et re-
centia generant plurimam superfluitatem si
cut narrauimus de fabis. Et dixit in libro
chimorū. Licet cicera sint multi nutrimenti
non tamen laudabilem generant chimum et
non sunt minoris inflatiōis faba. Noster au
tem textus in libro de euchimia. c.iiij. sic se
habet. Cicera nutritiua sunt non tamen eu-
chima inflatiua ꝟo non minus faba:excitāt
ad coitum ⁊ simul ex eis sperma generatur.
Et in libro de subtiliante dieta.c.vij. sic ait
de eis. Cicer inflatiuum est ⁊ disdigestibile
⁊ superfluicum cibarium ad vrinationem au
tem aptum ⁊c. Rasis etiam loco superius
allegato sic quoq; scripsit auctoritate Ruf-
fi. Cicera laxant ventrem prouocant vrinam
⁊ nutriūt multū. Postremo auctoritate filij
Mesue sic etiam inquit. Cicera sunt calida
in secundo ⁊ humida circa medietatem pri-
mi faciunt multum erigere addunt:ad sper-
ma:prouocant vrinam ⁊ menstrua ⁊c. Et in-
fra. nutriunt pulmonem pre omnibus alijs
rebus:⁊ cum pulmo est vlceratus exhibea-
tur farina cicerum cū lacte decocta ⁊c.

¶ Capitulum.clxiij. ostendit naturam faba
rum et dore pro quanto faciunt ad sanita-
tem in via cibi.

DE dora que fm quosdam dici
tur Melica s3 ꝟo alios est spe
cies milij vt auctor inquit pā-
dectarū:vsq; nunc capitulum
nec aliquid de ea scriptū repe
rimus nisi a Rasi in libro tertio Almanso-

ris.c.ij.in fine sic dicente. Doꝛa sicca est que ⁊ parū nutrit ⁊ ventrē stringit. Si quis autē diceret ⁊ quomodo vētrem stringit cū solu-tiuā omnes ipsam esse fateant̄: pꝛo quibus facit etiam experiētia. Cui dicemus ꝙ ꝑ se ⁊ rōne suarū qualitatū vētrē stringit: per acci-cidens ꝟo soluit: nec istud est incōueniēs cū Mespila: mirabolani: citonia ⁊ hmōi natura-liter stiptica ventrē stringant per se: ꝑ acci-dens aūt ⁊ cōpꝛimendo soluāt vt ptꝫ medici-nā intelligentibus. Doꝛa igit̄ cibus erit me-dicinalis ⁊ potius medicina cibalis dicetur esse ꝙ̄ cibus quare ipsa nō est vtēdū: tū quia sicca: tū quia parū nutrit: tū etiā qꝛ solutiua non parū existat. Faba ꝟo seu fabū vt inq̄t Auerrois in.v.colliget.c.de cibis medicina-libus. est tēperatū inter caliditatē ⁊ frigidi-tatē aut parū declinat ad caloꝛē ⁊ pꝛopterea habet dissoluere apostemata ꝓpter suā ab-stersionē ⁊ maturat ⁊ est multe humiditatis ꝓpterea accidit ei multa inflatio ⁊ vētositas ⁊ ipsam nō ꝑdit pꝛopter aliquā decoctionē. Et dicitur ꝙ qui habet malā ꝓpꝛietatē cum virtute cogitatiua ⁊ qui ea vtūtur multa ha-bēt suspiria hoꝛribilia ⁊ flegma. Melius tn̄ videtur esse dicēdū cū Haliabate in.v. theo-rice.c.xv. sic scribente. Faba que recēs est ⁊ vi-ridis frigidā habet cōplexionē ⁊ humidam flegma generās. Que ꝟo sicca est cōplexio il-li frigida inuenitur ⁊ sicca: ventositatē gene-rat ⁊ inflationē plurimā ⁊ si minoꝛē ꝙ̄ recēs ⁊c. Et post aliqua subdit. Laudabilioꝛ fabe comestio si coꝛticib⁹ mūdata coquat̄ donec dissoluatur abit ab ea ventositas eius tera-turq̄ molla diligentissime tūc enim minuit̄ ventositas ⁊ inflatio maximeq̄ si cimini ali-quid addideris ⁊ darseni.i.cinamomi pipe-ris ⁊c̄. Auicen. ꝟo in.ij.canonis.c.ccxliiij. di-xit de ea sic. Virides sunt plurime sup̄fluita-tis ⁊ si nō esset tarditas sue digestiōis ⁊ mul-titudo inflationis earū non essent minoꝛes in nutriēdo bn̄ ꝙ̄ pultes oꝛdei: sed sanguis earū est grossioꝛ ⁊ foꝛtioꝛ. Et melioꝛes ex eis sunt grosse albe que a gurgulionibus nō per-foꝛantur ⁊ deterioꝛes earū sunt recētes: ⁊ ea-rū quidē rectificatio est pꝛolongatio infusio-nis earū ⁊ bonitas decoctionis ⁊ comedere eas cū pipere sale ⁊ hasce oꝛigano ⁊ similib⁹

cū oleis ⁊ pꝛoxime in natura sua sunt equa-litati: sed sunt decliues ad frigiditatē ⁊ sicci-tatē plus ⁊ in ipsis est humiditas sup̄flua ⁊ ꝓpꝛie in viridibus. De veritate ꝟo viridum est vt iudicent̄ frigide ⁊ hūide. Qui aūt po-nunt frigiditatē fabarū in gradu secūdo mo-dū excedunt quarū oꝑationes he sunt. Ab-stergūt parūper ⁊ inflant valde: verum deco-ctio vehementer iterata cū aqua remouet ea-rū inflationē: verū cū fabe excoꝛticant̄ ⁊ mol-liuntur ⁊ decoquūtur in vase sine motu mi-noꝛatur earū inflatio: ⁊ que ex eis frixe sunt pauce sunt inflationis: sed sunt tardioꝛis di-gestionis. Et cocte cū suis coꝛticibus sūt pl⁹ inflatiue. Et infra sic etiā scripsit. Et genera-tur ex eis caro mollis ⁊ generant humoꝛes grossos. Hipocrates quoq̄ testificat⁹ est bo-nitatem nutrimēti earū ⁊ cōseruationē sani-tatis ab eis: ⁊ de ꝓpꝛietate quidez earū est ꝙ abscindunt oua gallinarū cū nutriuntur ex eis: ⁊ faciunt videre somnia cuz alienatione ꝑturbata. Et postea subiūxit. Faciūt soda: ⁊ nocent oībus quib⁹ accidit soda: ⁊ sunt diffi-cilis digestionis ⁊ tarde descēsionis: ⁊ sūt ge-neratiue opilationū: ⁊ decocte cū coꝛticibus suis in aceto pꝛohibēt vomitū ⁊ fluxū dissin-tericū antiquū. Ysaac aūt in particularibus dietis sic de eis inquit. Fabe in natura sua frigide ⁊ siccitate sunt diuerse quarū virides frigide sunt ⁊ humide in pꝛimo gradu nutri-mentū tamen est minus quia humoꝛes gene-rant grossos ⁊ crudos. Et qꝛ inflatiue vento-sitatem faciunt in superioꝛibus ventris pꝛo-pterea valde nociue sunt. Sicce ꝟo suisq̄ tē-poꝛibus perfecte sunt frigide ⁊ sicce in pꝛio gradu non laudabilem sanguinē creāt vnde carnē inflant ⁊ dilatant ⁊ operantur in ea q̄d fermentū in farina vel pasta: ꝓptera in supe-rioꝛibus ventris ventositatē plurimā gene-rant ⁊ inflationē ex qua fumus incipit ascen-dere cerebꝛo nocens ⁊ multa ⁊ coꝛrupta som-nia inducit. Cū hec ergo naturaliter habeāt fabe non eis aliquo coctionis modo possūt auferri. vnde Gal'. Fabe si nimiū coquātur ventositatē ⁊ inflationem suā sicut oꝛdeo au-ferre nequimus minuere tamen possumus. Experimēto autē pꝛobatur in eis qui fabis vtentes assidue indigestionem patiunt̄ ⁊ in-

flationem ⁊ si sanissimi fuerint.hec ipse.Qđ
etiam sensit Almansor in tertio.c.ij. dicens.
Fabe temperamēto proxime existūt licet fri
giditati parumper attineant que multuꝫ in
flantes scothomiā generāt caput ꝑterea gra
uant:corpusqꝫ totum dissolutū efficiūt: ⁊ iđ
solitis pati ventositatem ex colica vel ex ru⸗
ptura male sunt:virides autem hūores ge⸗
nerant crudos ⁊ in stomacho ⁊ in intestinis
augmentant flegma ⁊ in ipsis ventositatē ex
citant.Idē quoqꝫ dixit in.xxj . continentis.
c.clxvj.auctoritate Diascoridis.Et fuit sniā
Auenzoar in suo Teisir.c.j.cum ait. Habē
tia grossam siccam ⁊ terrestrē substantiam si
bene decoquātur minus nocēt stomacho ex
ceptis fabis in quibꝰ decoctio non remouet
nocumētum.Sniā quoqꝫ Hallabatis in.v.
Theorice.c.xv.Qui omnes a Gal.mihi vi⸗
dentur accepisse dicente in libro de subtiliā⸗
te dieta.c.vij.Fabe nō digeruntur faciliter
⁊ inflatiue sunt satis.⁊ in primo alimētoꝝ.c.
xliij.Fabe virides comeste anteqꝫ maturent
⁊ exiccentur habent cōmune omniū fructuū
quoscūqꝫ in maturitatē offerimus:alimētū
humidius dantes corpori⁊ propter hoc ma
gis superfluicum non ꝭm intestina solum:
sed etiā ꝭm totū habitum. Et in primo regi
minis acutorū cōmēto.xviij.dixit.Sorbitio
nem ex fabis factā si tribus coxeris diebꝰ nō
est tibi possibile vt eiꝰ inflationē ab ea remo
ueas qđ est quia inflatio inest ei ex substātia
ipsius propria ⁊ nō ex diminutiōe decoctio
nis eius:⁊ propterea dicebat ipse in libro de
euchimia ⁊ cachochimia.c.iiij.Si faba infla
tiua non esset cachochimam nō diceremus.
Ex quibꝰ apparet ꝙ ois faba sit illaudabi⸗
lis:viridis aūt ⁊ cocta cuꝫ cortice peior alia
quacūqꝫ.quare ⁊c̄.

Capitulū.clxiiij.ostendit naturā farri fru
menti ⁊ spelte declarando quale sit ⁊ ꝗtum
eorum nutrimentū.

DIcet far quādo simpliciter po
nitur de farre spelte intelliga⸗
tur:vt inqt auctor pādectarū.
tū mihi videt̄ ꝙ sepius etiā ꝑ
frumēto vel tritico accipiat̄ et
nō equidem irrationabiliter propterea ꝙ vt
Rasis inqt in.xxj.cōtinētis.c.cxciij.auctori
tate Pauli in.vij.Spelta est ꝓpinqua virtu
ti frumēti ⁊ est media inter calidū ⁊ frigidū.
⁊ etiam auctoritate Diascoridis dixit de ea.
Aliquod est genꝰ habēs in casula vnū granū
⁊ aliud habēs duo ⁊ vocat̄ latine farri. Di⸗
camus ergo simul de ipsis ⁊ de frumēto pi⸗
stato far ⁊ appellato cū Auicē.in scđo cano
nis.c.ccxlvij.sic scribēte. Meliꝰ est illud qđ
est mediū inter duritiē ⁊ raritatē magnū pin
gue recens planū quod est inter albedinē et
rubedinē calidū ⁊ tēperatū in hūiditate⁊ sic
citate ⁊ est plurimi nutrimenti ⁊ frumētū eli
xatū est tarde digestionis inflatiuū: verū eiꝰ
nutrimentū qn̄ digeritur est plurimū.Et in
fra dixit.Frumentū est magis nutritiuū cor
poris oibꝰ granis.⁊ postremo ꝯcludit. Tri
ticū crudū ⁊ etiā decoctū elixatū nō mollitū
neqꝫ fractū neqꝫ coctū ita vt sit plus.Et fra
ctū etiā sir̄ qn̄ comedit̄ gn̄at vermes. Auer
rois quoqꝫ i qnto colliget.sic de eo scripsit.
Frumētū coctū in aq̄ est grossum viscosum
opilatiuū ⁊ durū digeri plꝰ alia re ⁊ ē valde
malū. Rasis aūt i tertio Almāsoris.c.ij.in
ꝑncipio sic ait.Triticū tēꝑamēto est vicinū
lꝫ caliditati parū attineat. Qđ aūt pōdero⸗
sius iuenit̄ ⁊ solidiꝰ maioris est nutrimenti:
hoibus quoqꝫ oibꝰ alijs granis magis ꝯue
niēs ⁊ magis ꝓpriū inuenit̄:sanguis etiā ex
eo generatꝰ oī sanguīe q̇ ex alijs generatur
granis tēꝑatior existit.Et in.xxj.ꝯtinētis. c.
clxxxix.dixit.Frumētū fractū.i.far : vt dixit
Gal.in.vij.simpliciū:est idē modꝰ frāgēdi in
frumēto spelta ⁊ ordeo ⁊ oī genere legumis
⁊ ipoꝝ virtꝰ ⁊ oꝑatio est eadē cū eorū substā
tia integra.Et dixit deinde auctoritate Dia
scoridis.Far nutrit magis amido ⁊ inflat ⁊
īpinguat ⁊ generat chimū grossuꝫ viscosum
⁊ lucidū ⁊ debet decoq̇ supra carbones ⁊ cō
deri cū oleo onfancio aut amigdalino dulci
⁊ pauco salis ⁊ debet apponi oleū in princi⸗
pio vt melius misceatur ⁊ cū est coctū cōdia
tur cū melle.s. zuccaro vt ammoueatur eius
viscositas ⁊ cito descēdat a stomacho. In.c.
xo.cclxxx.eiusdē lib.dixit auctoritate Gal.
in lib. dietarū . ꝙ granuꝫ frumēti est magis
iuuatiuū hoibꝰ omi alio grano:⁊ illđ qđ est

ex eo clarum durum firmum ꝛ non de facili
frangitur est valde nutritiuũ ꝛ melius ꝛ nu-
tribilius alio: ꝛ illud quod est diaphanũ le-
ue ꝛ pingue est econtrario. Et substãtia hui⁹
frumenti est velocis descẽsus ꝓpter multum
furfur quod est in eo. ꝛ subdit. frumentũ eli
xum est tarde digestiõis inflatiuũ: ꝛ si bñ di
geritur est multi nutrimenti ꝛ manifeste ad-
dit ad virtutẽ calefacit. Et si pregnãs come
dit ipsuꝫ nõ euadit ab eius nocumento. Se
ries autẽ Gal. in lib. de subtiliante dieta hic
est: prout nos habemus. Triticũ cib⁹ nutri-
bilissimus ꝛ viscosi ꝛ grossitatis humoris ge
neratiuum. Quocirca nisi quis preparet ipꝫ
sicut nunc ꝑparatur ꝛ offerat grossuꝫ ꝛ visco
sum satis subnutrit humorem ꝓpter quod
neqꝫ simpliciter coctũ oportet comedere tri
ticum sicut vidi comedentes in asia ꝙ̃ mul-
tos rusticorũ dulcorãt eñ pauco sale id neqꝫ
farinam faciendo coquẽtes sicut pultes ꝛ in
aqua infundentes vel lacte. Oẽs eñ huius-
modi preparationes disdigestibiles sunt et
pachichime. Sola autẽ est bona preparatio
eius ꝙ̃ per fermentũ sal ꝛ cribruꝫ ꝛ furnũ ꝛc̃.
Dixit etiã Rasis loco superius allegato au
ctoritate filij Mesue. Frumentũ calidum est
in primo equale inter humiditatem ꝛ siccita
tem sed magis declinat ad humiditatẽ ꝛ hãc
acquisiuit ab aqua ꝛ signũ ad hoc est multi
tudo nutrimenti eius. Et postremo auctori-
tate Gal. sic ait. Spelta non desiccat sed di-
geritur sicut frumentum ꝛ generat humoreꝫ
grossum ꝛ est tardi descensus ꝛ multi nutri-
menti ꝛ fortis. Ex quib⁹ apparet ex quo fru
mento far fieri debeat ꝛ quãtum nutrimenti
prebeat quõcũqꝫ far extiterit siue ex frumen
to siue ex spelta tñ ꝓ delicatis ꝛ exercitatis
hominibus minime videt̃ cõuenire cũ gros-
sus sit cibus ꝛ dure digestiõis: vt patet ex iã
dictis. quare ꝛc̃.

¶Cap. clxv. ostẽdit naturã ꝛ proprietates
faseoloꝝ alborum ꝛ rubeoꝝ in via cibi.

Faseoli teste Gal. in lib. de sub
tiliãte dieta. c. vij. multo fabis
sunt prauiores. Et vt inquit
Auerrois i. v. colliget. c. de ci-
ceribus. ipsi declinãt ad caloreꝫ ꝛ
humiditatẽ ꝛ impinguãt corpus ꝛ ꝓuocãt vri
nã ꝛ sanguinem menstruũ ꝛ laxant ventrẽ et
ꝓprie rubei ꝛ inducunt somnia ꝛ faciũt ver-
tiginẽ. sed Hallabas in. v. theorice. c. xv. ali
ter eos graduauit cũ ait. Faseol⁹ ali⁹ albus
cuius cõplexio frigida est ꝛ sicca: ꝛ alius ru-
beus ꝛ in eo calor est ꝛ inflatio nisi ꝙ eius in
flatio minor est ꝙ̃ fabarũ ꝛc̃. Qd etiã sensit
Princeps in secundo canonis. c. ccl. dicens.
Faseoli rubei calidiores sunt eoꝝ. filius tñ
Mesanguez ꝛ arsaianis dixerũt. ꝙ sũt frigidi
ꝛ sicci ꝛ apud me substãtia eoꝝ est sicca in q̃
est humiditas superflua ꝛ ipsi ad caliditatẽ de
clinãt: sed rubei sunt calidiores ꝛ humor fa-
seoloꝝ est humidus flegmaticus ꝛ faciunt vi
dere somnia mala: sũt boni pectori ꝛ pulmo
ni generãt humorẽ grossum. Sꝫ sinapis pro
hibet nocumentũ eoꝝ ꝛ similiter acetũ cum
sale ꝛ pipere ꝛ origano ꝛ vt bibatur sup eos
vinũ passum purũ ꝛ q̃ cuꝫ aceto sunt nutriti
pauce sunt humiditatis ꝓuocãt mẽstrua ꝛc̃.
Isaac quoqꝫ in particularibus dietis. Fa-
seoli calidi sunt in medio secũdi grad⁹ ꝛ hu-
midi in fine: hoc autẽ testat̃ ꝙ vt plurimũ nõ
ꝑfecte vt grana possunt desiccari ꝛ si desiccẽ
tur nõ multũ tẽporis seruare valent: ideoqꝫ
humores gignunt grossos inflãt nãqꝫ vẽtosi
tatẽ fumũqꝫ plurimũ generãt atqꝫ caput im
plent somnia pessima ꝛ terribilia faciunt et
corrupta. Et ipsoꝝ albi minus calidi ꝛ hu-
midi: vnde eorũ nutrimẽtũ grossius est ꝛ ad
digerendum durũ humores flegmaticos fa
ciunt ꝛ grossos attenuare autẽ volẽtes gros
situdinẽ eoꝝ eos elixent ꝛ elixatos a cortici
bus mundẽt mundatos cũ obsomogaro: scꝫ
sale ꝛ oleo ꝛ cimino ꝛ pipere comedent viri
des albi ablatis corticib⁹ cum sale sunt assu
mendi ꝛ sinapi origano ꝛ pipe merũ vinuꝫ ꝛ
forte cum eis accipiẽs. Rufi ꝟo caloris et
humiditatis ab albo min⁹ habẽt iõ ꝛ in suis
fortiores sunt operib⁹ ad ꝓuocãdũ ꝛc̃. Que
fuit etiã sñia Rasis in tertio Almãsoris. c.
ij. dicẽtis. Faseoli inflãt et impinguãt corpus
vrinãqꝫ ac mẽstrua ꝓuocãt vẽtrẽ etiã reddũt
mollẽ qd̃ illi ꝓprie efficiũt q̃ rubei sũt corp⁹
calefaciunt et capiti efficiunt schothomiã ac
mala somnia videre faciũt. et i lib. xxiij. cõti
nẽtis. c. ccccccccv. dixit auctoritate Bimasui.

Faseolus calidus est ĩ primo in medio ipsiꝰ τ humidus similiter. Sed ruffus calidior prouocat menstrua τ si miscet cũ oleo nardino. Et si comedit cũ sinapi ꝓhibet eius nocumẽtum. Et ruffus faseolus est laudabilioris humoris: sed albus est abundantis humiditatis τ difficilis digestionis subuenit super digestionẽ ipsius si comeditur calidus cum almuri: id est sale: oleo: τ cimino eiecta cortice ipsius exteriori vt nõ comedat. Sed recẽs faseolus comedi debet cũ sale: pipere: τ origano ad subueniẽdũ super digestionẽ ipsius: τ vtatur sup eũ potu vini simplicis τ solidi: et si comedit cũ aceto erit modice humiditatis τ tarde digestionis ex causa siccitatis aceti. Dixit deinde auctoritate Damasceni Joannici τ Diascoridis. Faseoli inflant: ꝓuocant vrinã τ menstrua: generãt somnia mala licet abũdãter nutriãt pro rusticis: ergo τ fortiter laborãtibus cũ sui humoris grossitie videntur cõuenire: quiescẽtibꝰ aũt delicatis τ studentibus minime. quare τc.

¶ Capitulũ. clxvj. ostẽdit naturã τ nocumẽta lentis ꝓuenientia ex comestione ipsius.

Lentes sunt tẽperate in calore τ sunt sicce τ generãt sanguinẽ melãcolicũ τ extinguunt inflationẽ sanguinis τ magis qñ coquũtur in aceto inquit Auerrois in. v. colliget. Et subdit. Et earũ virtutes tres sũt: q: priuãt coitũ: τ offuscãt visũ: τ qñ coquũtur in aqua pluries stringunt vẽtrem. fm aũt Haliabatis sniam in. v. theorice. c. xv. aliter in cõplexione graduanda est cũ dicat ipe eo in loco. Lenticula frigida est in scdo gradu τ in tertio sicca: vñ melãcolicũ generat sanguinẽ: τ qui eius assiduus est comestioni siquidem nigra illi dñatur colera q̃ melãcolicos pariet morbos: vt elefantiã: maniã: cancrũ: τ similia. Princeps ꝟo Auicen. in. ij. canonis. c. cccclij. dixit. ꝙ melior lens est illa q̃ est velocius matura τ est alba lata: τ qñ cadit in aquã nõ denigrat eã τ opꝫ vt bene maturetur in decoctione: cuius natura vt visũ est Gal' est equalis caliditate τ siccitate: verũtamẽ est decliuis parũ ad caliditatẽ et propter illud nõ infrigidat apd comestionẽ sui neqꝫ descendẽs est inflatiua τ cõposita ex virtute constrictiua τ abstersiua τ facit videre somnia mala: τ stipticitas corticis eiꝰ est plurima, τ in ipa tota est inflatio plurima τ inspissat sanguinẽ intãtũ ꝙ nõ currit in venis τ ipa minorat vrinã τ mẽstrua: τ ꝓpter illud generat ex ea humor melãcolicus τ egritudines melãcolice. Et infra dixit. Et oportet vt proijciant sup vnã eminã lẽtis nouem emine aque τ decoquant valde τ ipsius q̃dẽ multitudo comesta generat cancrũ τ apostemata dura: nocet neruis: τ illiꝰ qui plurimũ eius comestiõe vtit: visus obtenebrat ꝓpter vehẽmẽtiã exiccatiõis eius τ difficilis digestionis mala stomacho τ generat inflationeꝫ τ grauat: τ nõ oportet quidẽ vt lenti admisceatur dulcedo: ipa eñ tũc faciet possidere opilationes plurimas ĩ epate. Qñ decoquitur absqꝫ cortice suo stringit ventrẽ τ similiter cũ cortice: τ qñ decoquit cũ aqua τ expellitur aqua prima: tũc illa aqua prima si bibatur soluit ventrẽ. τ postremo dixit. Et non approximet ei habẽs lesionẽ in vrina ex parte distillatiõis τc. Et Isaac in ꝑticularibus dietis sic de ipsa scripsit. Lenticula frigida est in ꝑmo gradu: sicca ĩ tertio: inuestigata tñ eius natura ex duobus ꝯtrarijs cõposita inuenit: vno in medulla: altero in cortice: cortex eñ eiꝰ acuitatẽ habet: vnde ventrẽ ad solutionẽ mouet. Medulla ꝟo stiptice est virtutis τ cõfortatiue stomachi τ intestinoꝝ: vñ ad colericã diariã valet. τ ĩfra subdit. τ si cũ cortice ablato coquatur τ prima aqua abiecta scda addatur melior fit ad digerendum: vniuersaliter tñ dico ꝙ nutrimentum lentis grossum est τ ad digerendũ durũ: melancolicũ sanguinẽ generat: τ maxime si cũ cortice comedat cerebrũ fumo grosso implet τ melãcolico. Vñ causa est doloris τ fallaciũ formidolosorũqꝫ somniorũ stomachũ τ intestina implet vẽtositate. Et inflationẽ τ constipationẽ facit propterea ceteris granis plus nocet τ pulmoni ac diafragmati τ pelliculis ceterisqꝫ neruis pelliculariũ ꝑcipue oculorum qñ humiditatem eorum desiccat et distemperat sanis obest oculis quantomagis infirmis sue desiccationis causa ventrem τ men-

strua cõstipat ⁊ ingrossat ⁊ exire nõ possunt
exvenis matricis. Lẽs itaqꝫ cũ cortice cocta
sicce: est noxia cõplexioni ⁊ passionẽ ⁊ melã-
coliã i ea creat sicut nigrã: ⁊ morpheã: impe
tiginẽ: serpiginẽ: cancrũ: elefantiam: ⁊ leoni-
nam. His tñ qui humide sunt complexiõis
aliquãdo prosunt: ideo si sine cortice edãtur
hidropicis valent: cũ cortice vo nocent pro-
pter ventositatẽ ⁊ inflationẽ quã creant. de-
inde prosequitur. lẽticula laudabilis est grã
dis ⁊ noua ⁊ coquibilis accipitur scđꝫ cibũ
⁊ medicinã. Si scđm cibũ ⁊ hoc diuersimo-
de: aliquãdo solũ cũ oleo ⁊ aceto: aliquãdo
cum carne recenti: aliqñ cũ sicca ⁊ salsa: cum
aceto ⁊ oleo minoris est nutrimenti: cuꝫ car
ne recenti maioris: que autẽ cũ sicca ⁊ salsa
pessimus est cibus. Natura nãqꝫ carnis sic-
ce grossa est ⁊ ad digerendũ dura mixta cuꝫ
lente maliciã duplicat: vnde causa est calefa-
ctionis incẽsionisqꝫ sanguinis: tum etiaꝫ qꝛ
in melancolicos cõuertitur humores: iõ pes
sima est: maxime si cum cortice fuerit cocta.
Item vt nõ noceat sic aptabilis est: mũda ipaꝫ
a cortice ⁊ i aqua elixa prioreqꝫ eijcies aquã
⁊ decoctam in secunda misce ⁊ cũ aceto eam
condi: ⁊ origano: mẽta: pipe: ⁊ cimino ⁊ oleo
amigdaleo: aut zisamino. Rasis etiaꝫ in. iij.
Almãsoris. c. ij. sic ait. Lẽticule frigide sunt
⁊ sicce ⁊ sanguinem generant melancolicum
⁊ corpus desiccant: sperma quoqꝫ destruũt
atqꝫ sanguinis extinguũt caliditatẽ infrigi-
dant eñ atqꝫ oculorũ tenebrositatẽ: ⁊ melan
colicas efficiunt egritudines cuꝫ aliquis in
comestione eis frequenter vtitur ⁊c. Idem
quoqꝫ dixit i. xxij. continentis. c. ccccclx. au-
ctoritate Diascoridis Gal. ⁊ Masarguith.
fuit eñ hec Gal. sentẽtia in. j. de alimẽtis. c.
xiij. dicẽs. Merito igitur abundãtes in hoc
edulio vocato elefantes habent ⁊ cancros:
ideo quia grossum ⁊ siccũ simul ⁊ melancoli
cum facit chimũ. Ideoqꝫ concludamus cuꝫ
eodem in libro de euchimia. c. iiij. sic dicẽte.
Lens cachochima est ⁊ melãcolica sicut nul
lus fere ignorat: ⁊ ꝓpterea nõ est comedẽda
nisi quando meliorem ciborum nullum pre-
sentem haberemus: vt idem inquit de subti
liante dieta. c. vij. Aut quandoqꝫ via medici
ne sicut in sanguineis passionibus ⁊c. aliter
autem minime.

¶ Capitulum. clxvij. ostendit naturã ⁊ pro-
prietates lupinorum ⁊ modum preparatio-
nis ipsorum ⁊c.

Lupini apud nos nõ manducã
tur: sed poti⁹ via medicine eis
quãdoqꝫ vtimur. Quia tamen
nõnulli ipsos comedunt de eis
aliqua scribamus dicẽtes. Pri
mo cum Auerroi in. v. colliget. c. de cicerib⁹
qui sic ait. Lupini sunt sicci terrestres ⁊ ama
ri: et quãdo coquũtur in aqua donec aufera
tur eorꝫ amaritudo sunt cibus tamẽ durus:
⁊ qñ comeduntur amari occidũt pediculos
⁊ etiã vermes qui sunt in stomacho ⁊ in inte
stinis ⁊ ꝓuocant vrinam ⁊ aperiunt orificia
emoroidarum. Infra vo in. c. de variatione
virtutũ medicinarũ simpliciũ parapho tor-
mos dixit ꝓpter hoc. s. ꝓpter operatiões po
nimus ipsos in caliditate ⁊ siccitate in prin-
cipio tertij gradus vel in fine scđi. sed Ha-
liabas in. v. theorice. c. xv. sic inquit. Lupi-
num calidũ est in primo gradu ⁊ siccum in se
cundo. Cui magis videtur assentire Auicẽ.
in. ij. canonis. c. ccccclv. dicens. Lupinus est
granũ cõpresse figure amari saporis percus-
sum in medio et est faba egyptica est calidus
in primo: ⁊ siccus in secundo est stipticus ab
stersiuus ⁊ resolutiuus. Et vt inqt Gal. Lu
pinus a quo extracta est amaritudo est gros-
sus ⁊ nõ est longũ quin sit glutinatiuus ⁊ nõ
remanet in eo abstersio eius. Et totus quidẽ
est malus difficilis digestionis generãs hu-
morẽ crudũ in eas qñ nõ digerunt ipsum be
ne: ille vo qui cũ bonis cõditus est plurimi
nutrimẽti. Et qñ eius decoctio fit bona ⁊ di
gerit est nõ mali humoris licet in ipo sit sicci
tas ⁊ viscositas ⁊ ipe quidẽ infundit vt eius
amaritudo remoueat: deide decoquit ⁊ pe-
nitus est medicine ꝓpiquior qꝫ cibo. hec ipe.
Deide vo oñdit quib⁹ passionibus cõferat
vt cibus. Hoc qꝫ sensit Isaac in ꝑticularib⁹
dietis cũ inqt. Lupini in scđo gradu calidi
sunt ⁊ sicci ⁊ dulcoratorꝫ iporũ aqua nutri-
mẽtũ grossum ad digerendũ durũ humores
grossos gñant: ꝓpterea nec vim hñt digesti-

uã sicut excolatiue:nec stipticã sicut cõforta
tiue stipticeq; nature cibaria.Et ista fuit sen
tentia Rasis in tertio Almãsoris.c.ij.dicen
tis.Lupini grossi sunt τ ad digerendũ duri.
Cũ aũt dulcorant τ comedũtur non calefa-
ciunt corpus:dũ vo amari sunt nõ ad nutriẽ
dũ sed ad medicinã sunt apti dissoluunt eñ
scroffulas τc̃.τ in. xxj. cõtinentis.c.clxxviij.
dixit auctoritate Gal.in.vj.Nutrimẽtũ lupi
norũ curatorũ τ indulcoratorũ est grossum τ
sõ plus conferunt in via medicine. τ in libro
dietarũ.s.in primo de Alimentis.c.xvij.Lz
ipse nõ annotauerit locũ inquit. Substãtia
lupinorũ est dura terrea:τ ob hoc est diffici-
lis digestionis τ generat hũorem grossum
mucilaginosum nisi sunt bñ digesti in venis.
Et lupini qui sunt indulcorati nõ laxãt nec
mundificant τ nõnullã in se habẽt stipticita
tẽ τ ideo sunt tardi descẽsus τ difficilis di-
gestiõis . auctoritate etiã filij Mesue sic ait.
Lupini calidi in primo τ sicci in secũdo.τ in
hoc puenit cũ Auicẽ.vbi supra.stringũt vẽ-
trẽ τ sunt tarde digestionis τ generant hũo-
rem grossum nisi cũ sunt preparati cũ specie
bus.τ hoc etiã testatur Muserie τ fuit sñia
Gal.in libro chimorũ dicentis. Lupini pre
parati cũ speciebus non generant malos hu
mores . Ex quibus apparet q vsus eorum
non sit acceptabilis in sanitate cõseruanda
quemadmodũ ad medicinam τ ad plurimas
passiones approbantur.

¶Cap.clxviij.ostẽdit naturam τ proprieta-
tes milij in via nutrimenti:τ panis eius.

Milium excorticatũ a plerisq; pro
ferculo manducat : ideo τ de eo
nõnulla scribenda sunt nõ inuti-
lia. Dicamus ergo cũ Auerroi in
v.colliget.c.de ciceribus.q sic ait.Miliũ fri
gidũ est τ siccũ ventrẽ cõstipat τ est pauci nu
trimenti:τ hoc idẽ facit panicũ τc̃. Qd etiã
sensit Isaac in particularibus dietis dicẽs.
Miliũ frigidũ est in primo gradu τ siccũ in
secũdo. Qd testatur lenitas eius τ cõcauitas
viscositatis vnctuositatisq; absentia . Et iõ
nutrit minus q̃ cetera grana. Ex quib9 pa-
tet sit:sanguinẽ minimũ nec laudabilẽ gene
rat:tamẽ siccitatis sue gratia cõfortatiuũ sto
machi est aliorũq; mẽbrorũ corporis:pinde
τ ventrẽ constipat.τ vt Diascorides inquit.
Miliũ diureticũ est τ assatũ ad torsionẽ do-
lorẽq; ventris calidũ superpositũ valet:cau-
sa autẽ nutrimẽti minimi est siccitas ei9. Nõ
ab eis igitur accipiendum est q carnes suas
augmẽtari τ pinguescere volũt.Nec ab eis q
laudabilẽ sanguinẽ suo corpori cupiunt ge-
nerari: sed eis solũmodo quib9 stomachi re-
frigeratio ac cõfortatio humorũq; eius su-
perfluorum exiccatio appetit.hec ipe. Hoc
quoq; voluit Almãsor in libro.iij.c.ij. circa
finẽ dicẽs. Panicũ atq; miliũ frigida sũt q
lz parum nutriãt vẽtrẽ τ carnẽ stringũt .τ in
xxij.continentis.c. cccvlij. dixit auctoritate
Gal.in.vj.simplicium. Miliũ est de genere
leguminũ habẽs figurã similẽ figure panici
τ virtutẽ ad modũ virtutis eius tñ nutrimẽ
tũ ipsius est modicũ desiccatiuum. Et iõ cõ
stipat ventrẽ ad modũ panici: τ si cuz eo em
plastrũ fit extrinsecus infrigidat τ desiccat. τ
auctoritate Diascoridis inquit. q minoris
sit digestiõis q̃ panicum. τ deĩde subiũxit.
dixit Paulus in tractatu.vij. Alum9 id est
milium assimilat panico habẽs virtutẽ desic
catiuã τ infrigidatiuaz qd si ponit in empla
stro extrinsecus desiccat humectationẽ ven
tris.Et dixit in libro ciboz.miliũ assimilat
in cõplexione panico τ est frigidũ τ siccũ in
pmo rotũdum τ duruz difficili9 in digestio-
ne panico.Dixit etiã Gal.de ipso licet Ra-
sis nõ dicat in lib.de subtiliãte dieta.c.vij.
Meluia miliũ τ elic9 τ qcqd tale nõ sunt eu
chimia τ sunt inflatiua τ digestibilia siccant
autẽ satis τ hec vẽtris fluxiões.et in li.vj.de
simpli.medicinis.c.xxviij.dixit.q ei9 nutri-
mẽtũ est paucũ desiccatiuũ q̃propter strigit
ventrẽ sicut panicũ τc̃. Verũñ meli9 est pa-
nicum milio ad oĩa τ delectabili9 ad esum τ
indigestibile minus τ min9 stringit ventrẽ τ
magis nutrit:teste eodẽ in primo alimẽtoz.
c.x.Ex quib9 patere potest qualis sit panis
factus ex farina milij: quantũq; sit eius nu-
trimentum:quo quandoq; nobiles etiam de
lectari cõsueuerunt postponentes similagi-
neum panẽ cõsuetum laudabilissimũ:rarissi
me itaq; aut potius nunq̃ nostro cõsilio ta-

lem facient ꝑmutationē ne sicce complexio-
nis fuerint ⁊ stiptici precipue sicciores ⁊ sti-
pticiores fiant ⁊ permaxime si colicā pati cō
sueuerint ⁊ hmōi ferculū similiter ex eos fa-
ctum suspectū habeant ⁊ ipso aut ꝙ̄ rarissi-
me aut nunꝙ̄ quod melius est vt diximus
vtantur. Quare ⁊c̄.

¶ Cap̄. clxix. ońdit naturā ⁊ ꝓprietates or-
dei ꝑ quāto in via cibi venit ⁊ nutrimenti.

ORdeum ⁊ res ordeacee licet vt
plurimū ad egritudines ⁊ ad
earū curationē veniāt ad sani-
tatē quoqꝫ cōseruādā nō pa-
rū facere videnꝭ vt ex dicēdis
apparebit. Et ꝓpterea hoc in loco nō extra
proposituū dicemus de ipo ⁊ de eius comple
xiōe. Primo cū Haliabate in. v. theorice. c.
xv. sic dicente. Ordeū cōplexione frigidum
est in primo gradu ⁊ siccū in. ij. Scd̄m tamen
alios ad tantā non peruenit siccitatem cum
dicat Auicē. in secūdo canonis. c. cccccxliiij.
Ordeum est frigidum ⁊ siccum in primo ⁊ in
ipso est abstersio ⁊ eius nutrimentū minꝰ est
nutrimento tritici cuius aqua est infrigidati
ua ⁊ humectatiua febriū ⁊c̄. Isaac etiam in
particularibus dietis sic inquit. Ordeū fri-
gidū est ⁊ siccū in primo gradu virtutē mūdi
ficatiuam habet et excolatiuā ⁊ fabe simili-
ter plus tamen ꝙ̄ faba exiccat ⁊ ꝓpterea nu-
trimētū eius ab inflatione est liberū: fabarū
vero non similiter plus enim ordeo nutriunt
accidentaliter ⁊ nō naturaliter. Unde Gal.
ordeū ceteris granis nutribiliꝰ est. Ruffus
vero triticū inquit ⁊ ordeum sunt nutribilio-
ra ceteris ⁊ laudabiliora. Nutribilius tamen
est triticū nec arbitreris horū disputationes
sibi esse contrarias. Gal. eñ dixit accidenta
liter. Ruffus vero substantialiter ac naturali-
ter: verbi gratia: si nutrimentū risi ordeo pre
ponamus: vnde ordeū nutribiliꝰ inuenitur
plus enim substātie ⁊ medulle habet. Si vero
preponamꝰ risi vnde accidentaliter inueni-
mus risi maioris esse nutrimenti ꝓpter gros
situdinem suā ⁊ morā in stomacho longiorē
ordeū accidentaliter minus nutribile vide-
tur propter digestionē citā ⁊ facilem ⁊ a mē-
bris dissolutionem. Et subdit post aliqua.
Elixatur enim ordeum in aqua deinde assa-
tur inde farina facta cum zuccaro conficitur
sic in estiuo tempore ad stomachi refrigeriū
⁊ epatis valet: ⁊ sitim aufert cū aqua tempe-
ratum siue coctū ⁊ cū cocleario edaꝭ siue ali-
quātulū liquidū vt si cū mulsa bibatur inde
fit etiā ptisanū hoc modo confligatur ordeū
vt possit cortex auferri ⁊ mēsura sumaꝭ ordei
vna ⁊ aque decem ⁊ tam diu coquaꝭ donec
redigatur ad vnaꝫ: deinde coleꝭ ⁊ potui de-
tur: hic valet ad sanitatem custodiendā cor-
pusqꝫ humectandū: si etiam refrigerij plus
ex eo appetatur aceti parū admisceaꝭ ⁊ si ca
lide nature fuerit parū addatur seminis pa
pauerꝭs albi: ptisanum eñ hoc sanū est cere
bro visum clarificat ⁊ perfectissimū in eorū
corpore sanguinē generat nec minus ꝙ̄ pa-
nis nutrit. Hoc eñ ptisanuꝫ sanis est dādū.
Infirmis vero diuersis modis est dandū pro-
ut vnicuiqꝫ expedit infirmitati cū māna aut
melle violato si laxatiuū ⁊ refrigeratiuū. Si
vero ꝓpter opilationes cū radicibus feniculi
apij ⁊c̄. hec ipse. Ex q̇bus apparet ꝙ sanis ⁊
egris ptisana cōueniat in estate ⁊ calidis pre
cipue. Que fuit etiā Almansoris sn̄ia in. iij.
c. ij. dicentis. Ordeum equalitati est propiu
quū licet frigiditati attineat cuius nutrimē-
tum tritici comparatione est paruum: est eñ
inflatiuū ⁊ infrigidatiuum: solitos aūt ven-
tositatem ac egritudines frigidas ⁊ colicaꝫ
pati īpedit: calefactis vero ⁊ qui carniū vo-
lunt adipisci minorationem cōfert: sangui-
nē vero colere nigre vicinū generat. Qd̄ si ita
est falsuꝫ videtur quod inq̇t Auerrois in. v.
colliget. c. de complexionibus ciborū cū ait.
Panis qui fit ex ordeo ſm modū qui fit ex
frumento sequitur bonitatem panis tritici
nisi quia parum declinat ad frigus: de ptisa
na vero non est dubiū cum ipsum omnes ap-
probent: vt patet per Gal. in secūdo de sim-
plici medicina distinctione. ij. c. vij. ꝙ ptisa-
na ordei ⁊ ptisana candarusij ⁊ lac ⁊ panis
ablutus generat in corporibus humorē lau
dabilem. ⁊ in secundo terapeutice. c. ij. Opti
mus quidē est ptisane succus diligentissime
decocte. ⁊ in lib. de euchimia. c. iiij. sic etiā
de ipsa scripsit. Inculpabilissimū omnium

cibariorum ad euchimiam ꝛ ad sanitatis cu
stodiam est ptisana bñ preparata ꝛc. Quātū
ꝟo īfirmis cōferat ꝛ ꝑmaxime patiētibꝰ acu
tas appet ꝑ Hipocratē in.j.regiminis acu-
torū.textu comenti.xviij. dicentem. Ptisa-
na ordeacea merito me iudice super omē de
grano factū cibariū in passionibꝰ acutis ex-
cellentissimū habet: eiqꝫ qui eā in primū ac
precipuū oibus alijs pretulit collaudādo as
sentio. Primū quippe: qr vtilis viscosa est ꝛ
lenis iunctaqꝫ ꝛ mollis: necnō ꝛ lubrica tem
peratāqꝫ habens humiditatē: sitimqꝫ extin-
guit ꝛc. De aqua ordei etiā plurimū lauda-
ta nihil ad presens dicemus cum proposito
libri huius minime cōpetere videatur.

¶ Capitulū.clxx.ostendit naturā ꝛ ꝓprieta
tes papaueris: vt via cibi vtit a quibusdā.

Papauer apud nos solūmodo
ꝑ medicina somnifera habet:
apud quosdā ꝟo pro cibo qui
pro ferculo sicut nos panicuꝫ
comedere consueuerūt in quā-
titate etiā nō modica: sicut ab excellētissimo
preceptore nostro fide omni dignissimo sepe
numero intelleximus qui in quibusdā mōti
bus papauer nigrū tāqꝫ far esset a nōnullis
māducari se vidisse: nobis discipulis assere-
bat: neqꝫ vllā ex illius comestione lesionē ꝑ-
cipiebāt: qd̓ ipe ꝛ nos simul cū eo sumꝰ plu-
rimū admirati: cuꝫ dicat Auicē. in.iiij.j. c.j.
Si tibi necesse fuerit stuporem inducere non
trāscendas tale quale est papauer albū: qm̄
cū suo stupore est etiā domesticū.ꝛ in.ij.cañ.
c.ccccclxxv. ꝙ melius ꝛ sanius est albū.ꝛ in-
fra. ortulanū est frigidū ꝛ siccū in scd̓o.ꝛ ni
grū in tertio: ꝛ dicit ꝙ vsqꝫ ad quartū. Et il
lud qd̓ est nigrū est ingrossatiuū infrigidati
uum ꝛ exiccatiuū.ꝛ postea subdit. Facit som
nū ꝛ ꝓprie illud qd̓ nigrū est ꝛ est stupefacti-
uum etiā in licinio positū ꝛ quomodocūqꝫ
sit papauer siccū.s. vt princeps inquit vbi su
pra siue frigidū ꝛ humidū in tertio gradu vt
dixit Haliabas in.v.theorice.c.xv. circa fi-
nē oino soporat: ꝛ nigrum precipue: ꝛ affert
obstupefactionē: vt idē dixit ī eo loco. Qua-
re non sine causa vt prediximus nō modicuꝫ
sumus admirati quomodo illi non infirma-
bātur. Credimus tñ dicendū esse ratione cō
suetudinis q̄ altera est natura: vt dixit Auer
rois in.j.phisicorū.ꝛ Aristo. simul cū medi-
cis in plerisqꝫ locis ac etiā ratione paulati-
ne assuefactionis id sine nocumentū cōtinge
re potuit. Queadmodū eñ puella: vt in. vj.
q̄rti dixit Princeps auctoritate ruffi: nutri
ta fuit veneno vt interficerent per eam reges
qui cū ea cōuenerent ꝛc. Quo etiam in loco
refert auctoritate Gal. ꝙ fuit quedam anus
suscipiens in principio rei de napello rē par
uā: deinde non cessauit vti donec assuefacta
est eo natura ꝛ audacter vsa ē: ꝛ nihil nocuit
ei. Sic etiam ꝛ lōge facilius homines illius
regionis papauere nigro vti: ꝛ ei seipsos as-
suefacere potuerunt sine aliqua stupefactio
nis aut infrigidatiōis lesione. Si quis tamē
dicere voluerit aliter dicat vt velit. Sed re-
deamus ad ꝓpositum: ꝛ videamus nutrimē
tum ipsius qd̓ sit: dicētes cū Isaac in parti-
cularibus dictis: sic scribente. Diascorides
de papaueribus ait. Quidā papauere vescū
tur parum ꝟo nutrit ꝛ durius est digeri: sed
assuetis dormitionē obliuionēqꝫ generat. et
postea concludit. cauendum est ne papauere
homines sepe vtantur: qm̄ ꝛ si sit assuefactū
maxime cerebro nocet: stuporē infert: ꝛ natu-
ralis calor in eis extiguitur. Et ista fuit etiā
Rasis sententia in.xxij. ɔtinētis.c.cclxxxiij.
dicentis auctoritate Diascoridis. Si sumit
de papauere in magna quantitate prouocat
multum ꝛ profundū somnum: sicut in littar
gia ꝛ in vltimo interficit. Et infra auctorita
te Gal. in.vij.dixit. Papauer ortulanum al
bum prouocat moderatū somnum: si est val
de album ꝛ homines comedunt ipm cū mel
le ꝛ ponunt ipm in pane: sed semen illius cu
ius flores cadunt velociter infrigidat pluri-
mum et prouocat multum et profundū som
num. Et ob hoc nō vtātur eo homines in ci
bis vel medicinis: quia non possunt eiꝰ eua-
dere nocumentū. Est etiā alia species papa-
ueris: cuius semina sunt nigra: ꝛ hoc infrigi
dat multū ꝛ inducit stuporē ꝛ mortificatio-
nē in mēbris ꝛ sapiēs ꝛ medicus vtēs eo de-
bet ponere cū ipo medicinas mitigātes suā
frigiditatē q̄ est ī quarto gradu. Cōsiliū igi-

tur antiquorū: vt ex dictis apparet: eſt vt papauere albo conſolato tm̄modo vtamur: et magis pro medicina q̃ȝ pro cibo ne forte in ſua cadamus nocumenta. quare ⁊c̃.

¶ Capitulū. clxxj. oſtẽdit naturã ⁊ nutrimẽtū panici: ⁊ quibus modis debeat p̄parari.

PAnicū: vt ſenſit Auerrois in v. colliget. c. de ciceribus. ſicut ⁊ miliū videt̃ eẽ cū dicat ibi. miliū eſt frigidū ⁊ ſiccū vẽtrẽ cõſtipat ⁊ eſt pauci nutrimẽti: ⁊ hoc idẽ facit panicū. dixit ſimiliter Haliabas in. v. theorice. c. xv. Panicū ⁊ miliū vtrūq̃ȝ frigidū eſt ⁊ ſiccū in ſecūdo gradu: quorū nutrimentū paucum eſt ⁊ ventrẽ incarcerãt. ꝙ etiaȝ Raſis voluiſſe videtur in. iij. Almãſoris. c. ij. cum in eius fine ſic inquit. Panicum atq̃ȝ miliū frigida ſunt ⁊ ſicca que licet parū nutriant ventrẽ tamẽ ⁊ carneȝ ſtringūt. Et in. xxv. continentis. c. j. ſic ait. De panico dicimus ꝙ debes illud comedere cum lacte recenti ⁊ cuȝ butiro ⁊ zuccaro: vt leuius fiat exitus ipſius. Iſaac q̊ȝ in particularibus ſic de ip̄o ſcripſit. Panicū in forma ⁊ natura eſt ſimile milio: minus tñ nutrit' eo ⁊ ventreȝ magis conſtipat. Et accipitur diuerſis modis ⁊ pro eorum diuerſitate immutat actionẽ ſuã quocūq̃ȝ tamẽ modo preparato omni panico milium melius eſt. Coquitur autem ſepe aut cum pingui carne: aut cuȝ oleo: ſepe etiã in lacte. Aliquando vero cum apozimate tritici corticis: ⁊ amigdaleo cū pinguedine coctum: aut cum oleo laudabile eſt: qm̄ ſiccitatem ſuam amittit ⁊ ſaporoſitatẽ ab eis: ⁊ bonum nutrimentum acquirit ⁊ conſtipatione ſua priuatur propter lubricitatem ⁊ mollitiem pinguedinis aut olei. Id vero qd̄ cuȝ lacte aut cum apozimate ſupradicto coctū laudabilius eſt eo qd̄ cū aqua coquit̃ ſola. Coctionis auteȝ cum aqua duo ſunt modi: coquitur autem: aut ſanuȝ: aut mola cõfractū. Sanum autem aut ablato cortice: ⁊ ad vnaȝ milij vel panici menſuram. xv. aque apponãtur. Ex aqua ita coctum groſſum eſt ac durū ad digerendum: nec eſt etiam ventris conſtipatiuum: grauat etiam ſtomachum ⁊ ex eo integrum eijcitur ad inteſtina: hic etiam grauat: ideo cito egreditur ab eis: hac ergo ratione ſtipticum non eſt. Mola autem tritum coquatur: ita farine mundate decies tantuȝ aque adiungatur: ⁊ poſtq̃ȝ bis vel ter ebullierit: fricatum digitis excolatur: ⁊ colamentuȝ ſuſceptuȝ donec dureſcat excoquatur: ſicq̃ȝ comedere vtile eſt ⁊ ceteris ſubtilius eſt: digeritq̃ȝ facilius: minus vero ſtipticū ⁊ durum eſt propter ſubſtãtie abſentiã. hec ipſe. Sic itaq̃ȝ preparatū mãducetur: ⁊ non aliter: qm̄ vt Raſis inquit in. xxj. continẽtis. c. cxcvj. auctoritate Gal'. Panicum frigidum eſt in primo gradu: ⁊ ſiccum in ſecundo: ⁊ eſt ſtipticum ⁊ parū ſubtile: ⁊ nutrit minus alijs granis ⁊ leguminibus ⁊ deſiccat ventrẽ. Et infra auctoritate Diaſcoridis dixit. Panicuȝ eſt minus nutribile omni alio grano ex quo fit panis. ⁊ poſt aliqua ſubdit. ⁊ nuirit corp⁹ pauco nutrimento ꝑpter ſuam leuitatẽ: debilitatem: ⁊ ſiccitatẽ: ⁊ ob hoc ſtringit vẽtrẽ ⁊ prouocat vrinam: ⁊ hoc eſt de proprietate ſua: ⁊ calidi poſſunt eo vti loco riſi: quia cõſtringit calorem: ⁊ cum coquitur cum lacte nutrit laudabili nutrimẽto. Et non ſtringit ventrem: ⁊ qui non diligit lac decoquat ip̄ȝ cum aqua furfuris ſimile: ⁊ cū oleo amigdalarum dulcium. Et cū eſt preparatū tali modo preſtat bonuȝ nutrimentū: ⁊ non ſtringit ventrem: ⁊ panis qui fit ex eo nutrit parum ⁊ ſtringit ventrem ⁊ contrahit moram in ſtomacho ⁊ debilitat digeſtionẽ: ⁊ de proprietate eius eſt ꝯſtringere fluxum ventris et prouocare vrinam. hec ipſe. Ex quibus intelligatur quod ⁊ quale ſit nutrimentum panici et quomodo ſit ad eſum preparandum ⁊c̃.

¶ Capitulum. clxxij. oſtendit naturam ⁊ nutrimentum piſorum ⁊ robiliorum cum proprietatibus eorum.

PIſa que vulgares noſtri biſos appellant: vt ſentire videt̃ auctor pandectarū. ſpẽs ſunt orobi. de quibus Gal'. in libro de cibis. c. xvj. ſic ait. Piſa conſimile aliquid fabis ſm̄ totã ſubſtantiã habẽtia comeſtaq̃ȝ ſꝫ eoſdẽ modos cū ipſis i duo

bus his variātur:qꝛ inflatiua cōsimiliter fa-
bis nō sunt:⁊ qꝛ abstersiuā virtutē nō habēt
ꝓpter hoc tardioꝛis sunt digestionis ꝭm vir-
tutē fabis. Robelie ꝟo vel robile ab eis dif-
ferre nō videtur nisi in quātitate:q̄m mino-
res sunt pisis:de quibus Rasis in libro.iij.
Almāsoꝛis inquit. Robelie frigide sunt et
sicce q̄ parū nutriētes maluꝫ generāt sangui-
nem neruisqꝫ impedimentū p̄stant.⁊ in libro
xxv.ꝯtinētis.c.j.sic etiam de eis scripsit. De
pisis vł farculis appellatis Mes debes eas
comedere postq̄ elixe fuerint vehemēter vt
nō inflent:neqꝫ inferant rugitus. Isaac autē
in dietis particularibꝰ sic ait de ipsis. Ro-
belie frigide sunt ⁊ humide in pꝛimo gradu
⁊ medie inter siccū ⁊ humidū:quaruꝫ coꝛtex
stipticus est:a coꝛticibus autē mundate lau-
dabiles generāt cibos:nec inflationē aut vē-
tositatē faciunt sicut fabe. Ad vsum edendi
bone sunt in estate ⁊ in calida regione. Item
ius ex illis velut ⁊ ex faba factum valet ad
coꝛizam ⁊ ad tussim doloꝛēqꝫ in pectoꝛe co-
cteqꝫ cum oꝛdeo ⁊ crisolocāna aut bletis fe-
bꝛes patientibus ꝓdest que ex sanguine na-
scuntur ⁊ colera rubea. Qui autē ꝓpter dia-
rie refrenationē illas volunt accipere cocta
vna aqua effecta ⁊ alia addita admixtis poꝛ-
tulace ramis ⁊ succo maloꝛum punicoꝛū aci-
dosoꝛum ⁊ oleo rosarū sumāt:sed hec missa
faciamus cū ad nostruꝫ pꝛesens ꝓpositū mi-
nime facere videātur:haud tamē tenere nos
possumus quin aliquādo in medicinalia cu-
rantia moꝛbos pꝛoꝛumpamus cuꝫ difficile
surgat quē molles cōsuetudinis pꝛemit vt
super Iohānem inquit Augustinꝰ. Magnū
eñ quoddā est consuetudo in singulis natu-
ra vtiqꝫ fit:vt scripsit etiam Arist.in.xxviij.
ꝓblematum ꝓblemate.j.

¶ Capitulū.clxxiij.ostēdit naturā ⁊ ꝓpꝛie-
tates risi:⁊ quibus modis debeat p̄parari.

RIsi aut rizi:vt malis eos ap-
pellare:teste Auerroi in.v.colli-
get.c.de ciceribus.sunt grosse
substantie in caliditate ⁊ frigi-
ditate ꝓpe tēperantiā:ventreꝫ
stringūt ⁊ sunt boni nutrimēti q̄n coquunt
cū lacte. Auicē. ꝟo in.ij.cañ.c.cccccclxxviij.
sic de eis inquit. Risum est calidū ⁊ siccum
⁊ siccitas ipsiꝰ est manifestioꝛ caliditate sua.
verūtamē quidā dicunt qđ est calidius fru-
mento nutrimentū pꝛebet multum ad quan-
dam siccitatē declinans. Et cū decoquit cuꝫ
lacte ⁊ oleo amigdalino:maius dat nutrimē-
tum ⁊ melius:⁊ remouetur ab eo exiccatioꝛ
constrictio quam facit:⁊ ꝓpꝛie cum infundi-
tur nocte vna in aqua furfuris. Et ip̄m est ex
eis que tarde infrigidantur ⁊ in ipso est con-
strictio:decoctū ꝟo in aqua stringit vsqꝫ ad
terminū ⁊ in spermate efficit augmentū ⁊ ꝓ-
pꝛie si cum lacte decoquat. Isaac autem in
particularibus dietis de ipsis hec scripsit.
Natura risi calida est in pꝛimo gradu ⁊ sicca
in secūdo:diuersis tñ modis hoies accipiūt
ip̄m ⁊ ꝭm vnūquēqꝫ modū actio eius ī plus
minu sve mutatur: aliq̄n nāqꝫ illud mola te-
ritur ⁊ farinā eius velut tritici coquūt:valet
autē eis qui moꝛsionē patiunt in stomacho
⁊ in testinis. Sunt ⁊ qui integrū coquunt in
aqua:⁊ hoc valet ad colericā diariā. Item
alij cum lacte coquūt amigdaleo:⁊ hoc mo-
do amittit constipationē suā ⁊ bene nutrit ⁊
bonuꝫ sanguinē generat:sperma auget. Ha-
bet etiā risum ꝓpꝛietatē:qđ si cum ipso vel
aqua ipsius lentiginē laues aufert ip̄am et
cutim mūdificat. Hec quoqꝫ fuit Rasis sen-
tentia in.iij. Almansoꝛis.c.ij.dicētis. Risuꝫ
tēperiei que est inter caliditatē ⁊ frigiditatē
vicinū existit ⁊ ventrē stringit solitis autē co-
licā pati nocet qđ licet multū nutriat: de vē-
tre tñ non facile descēdit:nisi coquatur cum
aliquo multū vnctuositatis habente: qđ q̄n
cum lacte coquitur ⁊ cum zuccaro comedit
plurimū nutrit atqꝫ sanguinē augmētat.⁊ in
xxj.cōtinētis.c.cxxiij.sic ait auctoꝛitate Dia-
scoꝛidis. Risum est pauci nutrimenti ⁊ con-
stringit egestioneꝫ. Et auctoꝛitate Gal. viij.
subdit. Est difficillioꝛis digestiōis q̄ꝫ far spel-
te ⁊ minoꝛis nutrimēti : sꝫ melioꝛis sapoꝛis.
Et auctoꝛitate filij Mesue dixit ꝙ calidū sit
in pꝛimo ⁊ siccū in secundo:⁊ cognoscitur eiꝰ
caliditas a dulcedine sui sapoꝛis ⁊ nutrit nu-
trimento bono ⁊ inflāmat coꝛpus calide cō-
plexionis ⁊ est maioꝛis nutrimenti mellica
panico ⁊ oꝛdeo:⁊ trahit moꝛā in stomacho:⁊

quādo decoquitur in lacte ⁊ zuccaro et oleo amigdalarū dulciū desuper aspersis minorē trahit morā:⁊ erit bonū eius nutrimētuȝ. Et si poneretur in aqua sulfurea vel simile: aut in lacte recēti per vnā noctē:⁊ demū poneret̄ in aqua ⁊ coqueret̄ cū oleo amigdalino esset minoris stipticitatis:⁊ siccitatis. Et si volēs de eo comedere nō delectat̄ in lacte faciat ipm bene decoqui cum lacte cartami. Et postea subiunxit. Dico ꝙ pluries fui expertus exhibere risum macilentis calide cōplexionis:⁊ vidi ꝙ fecit eis magnā inflationē. Qua de re concludendū est cū eo ꝙ risuȝ frigidiorē habentibus cōplexionē sit magis cōueniens. Et ideo eis tutius ꝙ̄ ceteris proꝑnādum ⁊ coctū cum lacte:nisi displicuerit iubente eodē in.xxv.continētis.c.j. De grano riso dicim⁹ ꝙ debes illud lauare ⁊ infundere in aqua:deinde ipm coquere cum lacte recenti:⁊ postea comedere sicut ⁊ prefati sapientes voluere qui in hoc ⁊ in eius complexione cōuenerunt oēs preter Haliabatē qui in.v.theorice.c.xv.graduauit ipm in primo frigidum:⁊ in secundo siccum contra quem est Rasis:vt pauloante dictum est experientia.quare ⁊c.

¶ Capitulū.clxxiiij.incipit de fructib⁹ pertractare declarando ꝙ ipsi nequaꝗ̄ sint mā ducandi rōne parui eorū nutrimenti.

De fructibus modo dicēdū est vt supra promisimus:in qbus oēs hoīes fere summopere delectari ꝯsueuerunt nescientes ꝙ̄ paruū ⁊ ꝙ̄ prauū sit ipoꝛuȝ nutrimentū:aut quibus conueniant quibusꝗ̄ noceant vel quomodo ⁊ qn̄ sint assumendi. Sed ꝙ̄plures ꝓpriam sequētes appetit⁹ ⁊ sensualitatis delectationē magis ꝙ̄ ꝓprie cōsulentes sanitati ex fructibus eis gratioribus omni spreto medicorū cōsilio:⁊ quando ⁊ quātum libuerit assumunt:⁊ inde post paucos etiā dies ad malas ⁊ pernecātes deueniunt egritudines. Et ꝓpterea qui boni⁊ laudabiles:⁊ qui fugiendi sint declarandū est cū bonarum rerū celeberrima semper desideret̄ agnitio: vt in.xj. Cassiodorus inqt. Sed anteꝗ̄ ad specialē de fructibus sermonē accedamus. Declaremus in primis ꝙ fructus minime sint accipiendi rōne sui pauci nutrimēti:qm̄ vt supra declarauimus. Nō viuimus vt comedamus:sed comedim⁹ vt viuamus. Uiuere aūt nō possumus:nisi qđ deperditū est ⁊ a nostro corpe resolutū bonis⁊ nutritiuis cibarijs ipm reficiendo restauremus:aliter autē calor innatus humidū radicale ꝙ̄breuiter cōsumeret. Qđ igit̄ minime accidat bonis ac laudabilib⁹ resumptiuisꝗ̄ cibis necessariū estvti bonū forte atꝗ̄ solidū ꝓbentibus nutrimentū quā rem fructus presertim hūidi : nec facere:nec id efficere posse cōsueuerūt cū dicat Ysaac in libro dietaruȝ vniuersaliū.c.xj. Oēs fructus parū nutriunt et illaudabiles sunt in nutrimēto: parū qdē nutriūt ꝓpter teneritatē ⁊ mollitiē a membris citā. Nō laudabilis ꝟo nutrimēti ꝓpter velocē cōuersionē i corruptionē putredinis. Et subdit.ois fructus paruissimū ⁊ malum dat nutrimentū.quequidē fuit etiā Gal.sententia in.ij.alimētorū.c.vj.dicētis. Uniuersaliter itaꝗ̄ opȝ de esibilibus hoīem fructibus scire rationē cōem humidis: quidē humidū ⁊ subtile efficere id qđ ex ipsis dat̄ corpori alimentū cū semper sequit̄ ⁊ fluxibile ⁊ pertransiens totū corpus citoꝗ̄ euacuabile esse per vrinā:⁊ ꝯm cutim tale. Et infra subiunxit.pauci alimēti oīa talia quales fruct⁹ edulia dicunt̄ cōgruere a medicis. Idē quoꝗ̄ sensit Rasis in lib. vj. Almāsoris.c.xj.dicēs. Olera atꝗ̄ fructus ventrē absꝗ̄ magno replent nutrimento: ⁊ in corpe humores crudos generant ⁊ malos. Et in libro.xxv.continētis dixit auctoritate Gal.in.iiij.c. de q̄stionibus libri sexti epidimie. Breuis erit vita illius ꝓprie qui nutritur cū cibarijs modici nutrimēti ad modū olerū ⁊ fructuū solidorū corticū.⁊ postea cōcludit. Et fruct⁹ nō sunt sumēdi penitus:cuius ratio ex eo Hieronymi sup Mattheū sic dicēte:verbo colligi pōt. Neꝗ̄ eīn fieri pōt:vt ex malo bonum aut ex bono oriat̄ malū. Nō possumus ergo ex comestione fructuū id cōsequi qđ volebamus:⁊ qđ nobis ⁊ nostri corporis cōseruationi erat maxime necessarium:⁊ ꝓpterea inutilis eorum esus ꝓnunciādus est: ⁊ vltra

hoc periculosus cum ex ipsis nō solū paruū
sed etiā prauum generetur nutrimētū: vt ꝓ
parte visum est ⁊ melius ex sequenti.c.appa
rebit. Et ideo cōcludamus ꝙ sapiētes sunt
qui raro eis vtuntur. Sapiētiores aūt q̄ ra-
ro ⁊ modice. Sapientissimi ꝟo qui nunq̄: ⁊
humidos precipue manducant.

¶ Cap.clxxv. ostendit fructus non esse man
ducandos ratione sui praui nutrimēti q̄ plu
ra inducentis nocumenta cū quibusdam re-
gulis attendendis.

Primus in.c.superiori ꝙ fru-
ctus nō erant manducādi sui
pauci nutrimēti rōne: nunc au
tem ostendamꝰ ꝙ ⁊ si plurimū
nutriēt adhuc fugiendi sint ra
tione prauitatis ⁊ malitie suorū nutrimētoꝝ
ad febres ⁊ ad alias multas infirmitates p-
ducentium. Et propterea dixit Rasis in li-
bro.xxv.continentis.c.j. Dico ꝙ maior ps
fructuum est medicinalis iō freq̄ns sūptio
ipsorum corrūpit sanguinē. Et similiter Aui
cē.in tertia primi doc.ij.c.vij.de eis inquit.
Si homines alijs regantur rebus ⁊ nō istis
sc; fructibus erit eis melius: q̄m omnis res
que sanguinē implet aquositate que in cor-
pore ebullit sicut succus fructuū licet ea ho
ra iuuamentum prestet tamē ipm ad putre-
factionē parat: ⁊ similiter illud qd sanguinē
humore implet crudo licet quādoq̄ cōferat
sicut cucumer ⁊ alcheret ⁊c. Et infra sic etiā
ait. Qui his nutrientibus.s.fructibus mul-
tum vtūtur febribus sunt apti. Et in prima
q̄rti tractatu.ij.c.xliiij.dixit. Multa aquo-
sitas sanguinis ex comestione fructuū aquo
sorum facit in corpore putredinē ⁊ similiter
multitudo humoris crudi p̄parat ad putre-
dinem sicut qui generatur ex cucumere ⁊ ci-
trullo ⁊ piris ⁊ similibus. Hoc etiam sensit
Isaac in.v.doct.c.cum scripsit. Omnes fru
ctus mala nutrimenta largiuntur. ⁊ in.c.xj.
Omnis fructus paruissimū ⁊ malū dat nu-
trimentum: cū em̄ digerit sanguis generat
qui facilis est corruptioni putredinis adiū-
gi: vnde fructus inflant ⁊ grossum hūorē ge
nerant ⁊ si non digerūtur in malas q̄litates
mutātur: ⁊ p̄cipue si post cibū accipiant que
admodū sunt horarij de quibꝰ Gal. in scdo
de alimētis.c.j.dixit. Horarij fructus sunt
qui nascūtur in tempore q̄rto dierū canicu-
le ⁊ qui eo tpe maturant ⁊ habentur: ⁊ pre-
sertim horarij dicuntur q̄ de facili corrūpū-
tur ⁊ velociter: sicut cucurbita: ⁊ melōes: mo
ra: pepones: persica: ⁊ similia. Et propterea
postmodū inquit. Ab omnibus consulo ab
stinere cachochimis edulijs ⁊ si facile dige-
stibilia aliquibus sint q̄m latet tēpore multo
prauus in venis chimus ex ipsis cōgregatꝰ
qui cū coctione modica ad putrefactionem
deuenit febres mali moris operat. Et in li-
bro de euchimia ⁊ cachochimia.c.v. Hora-
rij q̄dē vocati fructus cachochimi oēs sunt.
Si ꝟo corrūpant in vētre pessimi a q̄bus p
maxime est cauēdū: q̄m: vt scribit Auerrois
in.vj.colliget. hoies vitare debent oēs fru-
ctus humidos ⁊ pisces: quoniā sanguis ex
istis rebus generatus est cite corruptionis.
Hec itaq̄ tria pro corporis ⁊ sanitatis eius
conseruatione debent obseruari. Quorū pri
mū est vt de fructibus ⁊ maxime de horarijs
iam dictis non comedamus quātūq̄ nobis
possibile fuerit ab eis abstineamus. Scdm
ꝙ pueri precipue ab horarijs ⁊ ab omnibus
alijs fructibus debeant custodiri ⁊ abstineri
dicente Auerroi in.vj.colliget.c.de regimi-
ne corporis tēperati. Et ab herbis omnibus
⁊ fructibus humidis pueri debēt abstinere.
Tertium ab omnibꝰ obseruandum ꝙ si vllo
vnq̄ tempore anni paucos fructus debemꝰ
manducare illud est autumnus. Teste Rasi
in.iiij. Almansoris.c.xxvj. sic scribente. In
autūno fructuū comestio minuēda est quā
to plus possibile. Qd etiā voluit Princeps
in tertia primi doc.v.c.j.dicēs. A fructibus
quoq̄ q̄ sunt in illo tēpore.s.autūno sibi ca-
ueat neq̄ ex illis multū comedat aliq̄s ⁊c.
Est quoq̄ a studere volentibus ⁊ ab his q̄
in capite patiunt fructuū comestio fugiēda.
Quoniā sui vaporositate sensus pturbant
⁊ cerebri intellectiuas opatiōes ipediūt rō-
ne multitudinis vaporū ⁊ fumorū ascēdētiū
cū nō sit aliq̄d ita vaporosum sicut fructus:
vt Princeps inquit Auicē.in.xiij. tertij tra
ctatu prio.c.xvj. Et vt vnico cōcludamꝰ ver-

bo. Nihil ferme sic ad sanitatē facere videt quātū fructꝰ hūidos ⁊ putrescibiles dimittere ⁊ laudabilioribus cibis adherere.

¶ Cap. clxxvj. ostēdit qbus hoībus fructꝰ minus noceāt ⁊ in qua hora assumēdi sint.

VT in oībus simus ꝓficui ⁊ nihil in nobis esse debeat ociosum: vt Theophilus inquit. debemus cōsequēter declarare: cū nocumenta ex comestione fructuū prouenientia non sint oīa equalia. Qui securius ⁊ qui magis cum timore possit humidos fructꝰ manducare vt ex hoc vnusquisqꝫ q̄ꝫ graue sit eius peccatū: cū fructus comedit intelligat: summa em̄ miseria: vt Isidorus ait: nescire quo tendas. Et propterea dicamus ꝙ quiescētes delicati ⁊ homines pauci laboris ⁊ exercitij senes ⁊ hmōi longe magis ex fructuū comestione ledūtur q̄ꝫ hi qui calide sunt cōplexionis ⁊ iuuenes ⁊ qui plurimū laborare ꝯsueuerūt lꝫ vtrisqꝫ noceat: inequaliter tamen: vnde exercitatis ⁊ laboriosis hoībus fructꝰ humidi sunt tanq̄ꝫ medicine refrigerātes ⁊ eorū corpora humectantes cū aliquo tamē non perceptibili nocumento. Quietis xͦo ⁊ delicatis non sunt medicine sed tanq̄ꝫ venena mortifera cōgelātia ⁊ diuersimode eorū corpora pernecantia queādmodū sensit princeps Auicē. in tertia primi doctrina scd̄a. c. vij. cū ait. Fructꝰ preterea recentes non sunt boni nisi laboriosis ⁊ exercitatis colera rubea abundantibus et in estate ⁊ eos ante comestionē comedāt. Et ipsi quidē sūt crisomilla: ⁊ mora: ⁊ melōes: ⁊ persica: ⁊ pruna: ꝙ si alijs regant rebus et non istis erit melius: qm̄ omnis res que sanguinē aquositate implet: que ī corpore ebullit: sicut succꝰ fructuū extra licet ea hora iuuamentū prestet tamē ipsum ad putrefactionē parat ⁊ similiter illud quod sanguinē humore implet crudo licet quādoqꝫ cōferat sicut cucumeres ⁊ hmōi. Et propter hoc qui his nutrientibus multū vtūtur febribꝰ sunt apti: licet prius infrigidēt. ⁊ subdit. Et tu q̇dem scire debes ꝙ humori aquoso plerūqꝫ accidit vt fiat plus ⁊ hoc erit cū non resoluetur ⁊ in venis remanserit ⁊ cū isti exercitijs vti ceperint anteq̄ꝫ hmōi aggregent sup̱fluitates aquose ⁊ ilico cū fructus comederint etiā exercitentur resoluētur aquositates iste ⁊ minuetur impedimentum quod ꝑ eas habent. Quietis autem ⁊ inexercitatis hoc nō euenit quare ab eis plurimū nocumētum recipiūt. Et hoc est quod etiam voluit Isaac in dietis vniuersalibus. c. xj. cum ait. Oportet vt in comedendis fructibus vt mala cibaria intermixta caueant omnibus temporibus nisi cū magnꝰ labor cōmittat vel itinere nimio vel estu fatigatur: tunc em̄ necesse est tēperari siccitatē sui corporis ⁊ calorē refrigerari que cū affuerint bonū est fructꝰ humidos dari sicut mora: pruna: vuas: ficꝰ: ꝑsica: cucumeres ⁊c̄. Non tm̄ cū exterius refrigeratiuis p̄parētur neqꝫ aqua frigida multotiēs lauentur qm̄ cui non fuerit nix cōsuetudinaria multum est fugiēda ⁊ si in corporibus iuuenū non appareat tamen nocumētū niuis se paulatim adunat licet ipsi non sentiant ⁊ exeūtes a iuuentute ⁊ subeūtes senectutem multos ⁊ diuersos morbos incidūt qui incurabiles sunt ⁊ diu in visceribus permanēt ⁊ articulis ⁊ neruis ⁊c̄. Qd̄ etiam sensit Rasis in libro. iiij. Almansoris. c. iiij. cū inquit. Est etiam obseruandū diligenter ne q̇s recētibus vtatur fructibꝰ nisi in die quo multo vsus fuerit exercitio atqꝫ in stomacho ardor sentitur. Est enim cōueniēs vt in hac disposit ione fructus comedat recentes sicut sunt ficus ⁊ vue ⁊ pira ⁊ mora ⁊ crisomilla infrigidata. Et subdit. postq̄ꝫ aūt p̄dictos comederit fructꝰ aliquo interposito spacio cibū quē debet sumere edat. Et fuit hec Gal̄. snīa ī secūdo de alimētis. c. j. dicētis. Fructꝰ vt plurimū sunt mali chimi ⁊ solūmodo vtiqꝫ q̇s ipis in ꝓfectu vtitur fatigatꝰ ex prolixioribꝰ itineribꝰ ⁊ suffocatione vehemēti tūc ei pn̄t mitigātia quidē arriditatē corꝑis infrigidātia aūt mediocriter. ⁊ in lib. de euchimia ⁊ cachochimia. c. vltio dixit. Abstinēdū est a cachochimis nisi aliq̄n laborātes hora estatis egeāt sanare siccitatē ⁊ caliditatē totiꝰ corporis. Idonea em̄ illo tp̱e sunt poma ⁊ pruna ⁊ cerasa p̄assūpta: lꝫ de citrullo ⁊ melone nō multū offerēdū ē: sicut neqꝫ de melopopone

Sūa galeni fruct9 ut plurimū mali chimi

et pſicis ⁊ huiuſmodi. Ex quibus apparet
ꝙ nō multā quātitatem fructuū comedere
oporteat etiā laborātes: ⁊ ꝙ an̄ alios cibos
ſumi debeant: dicente Almāſore in loco pre
allegato. Fructus etiā ſi in prandio ſumēdi
ſunt ante oēm edendi ſunt cibū: niſi ſint de
his qui in ſtomacho multā faciūt morā atqꝫ
tardantur: in quibus eſt ponticitas ⁊ aceto
ſitas: vt citonia: poma ⁊ huiuſmodi. Et in
xxv. cōtinētis. c. j. auctoritate Bimmaſui ſic
inquit. Sūmarie fruct⁹ debes ſumere ante ci
bū ⁊ ꝓprie tenues ⁊ lubricatiuos. Qđ fuit
acceptū ex fonte medicine artis Gal. in. ij.
alimētorū. c. xviij. dicente. Meminiſſe opor
tet huius qđ eſt cōmune in oībus quecunqꝫ
cachochima humida ⁊ lubrica ⁊ facile ſubi
re potentia comedere ipſa priora alijs: ſicut
em̄ celeriter ſubeūt ⁊ illis viā faciūt: vltimo
autē ſumpta ſimul corrūpunt ⁊ alia: ⁊ poſtqꝫ
deſcenderint alterū cibum edant ne forte bo
no cibo permixti illum ſecū corrumpāt aut
indigeſtū deſcēdere faciāt. quare ⁊c̄.

¶ Capitulū. clxxvij. oſtēdit qui fructus per
maxime ſint fugiēdi: ⁊ quid etiā facere opor
teat poſt laudabiliū fructuū aſſumptionē.

Et ſi laborioſis iuuenibus cali
dis ⁊ exercitatis ꝑcipue in eſta
te ⁊ ante cibū dixerimus fru
ctus cōuenire. Non eſt tn̄ hoc
abſolute de oībus fructib⁹ in
telligendū: ſed tm̄ de laudabilibus domeſti
cis mollibus ⁊ ꝑfecte maturis ⁊ nō de alijs
exiſtimādū: qm̄ vt Gal. inquit i libro de ſub
tiliāte dieta. c. x. De fructibus minus triſta
bunt qui leniūt ventrē: ſicut mora: pruna: ce
raſa: ⁊ ficus. Que ṽo tardi ſunt trāſitus pe
iora ſunt oīa ⁊ maxime ſi dura corporibus
ſint: de eis em̄ nō eſt guſtādum: ſed guſtādū
de his q̄ ad repoſitionē ſunt idonea qualia
ſunt pira: citonia: ⁊ vuarū nō pauca genera.
Molliora ṽo magis ſunt comedēda durio
ribus ⁊c̄. Qđ accepiſſe videt Iſaac i. v. doc.
c. xj. cum ait. Conſtat ꝙ fructus laudabilio
res ſunt domeſtici quorū cortices ſunt ſub
tiles ⁊ molles: humiditatem em̄ ſubſtantia
lem mōſtrāt ſubtiliorē ⁊ leuiorē ⁊ cito pene
trantem venas ⁊ actioni nature obedientē. ⁊
ſubdit. Et iō fic⁹ laudabiliores ſunt ceteris
fructibus cortices habētib⁹: ⁊ vue ſunt ficu
bus ſecūde ⁊ ꝑcipue ſi bene matureſcūt. Fru
ctus ṽo ſilueſtres aut domeſtici nō maturi
nequaqꝫ ab eis ſumēdi ſunt: cū dicat idē vbi
ſupra. Fructuū peiores ad nutriēdum ⁊ il
laudabiliores fiunt qui in arbore nō mature
ſcunt. Et poſt aliqua ſubiūxit. Fructus cru
di ⁊ immaturi ſunt peſſimi ⁊ illaudabiles et
maxime ſilueſtres. Et in particularibus in
quit. Aſſuefactio perſicorū cauſa fit febris
diurne ⁊ dure diſſolui. Qđ de ceteris fructi
bus eſt etiā intelligendū ⁊ de his permaxie
qui nō ſunt in ſuis arboribus perfecte ma
turati. Hec quoqꝫ fuit Gal. ſentētia i. ij. ali
mētorū. c. xx. dicentis. Cauere oportet pul
cherrima genere poma anteqꝫ ſuper arbores
ſint matura: indigeſtibilia em̄ ſunt ⁊ frigida
⁊ tardi ſeceſſus ⁊ mali chimi cū hoc ꝙ frigi
dū ⁊ groſſuȝ infallibiliter chimū habēt: que
cūqꝫ aūt bene maturata ſeruant ad hiemē ⁊
ad ver ⁊ poſt ipm ꝑficuiſſima fiunt: fructus
em̄ oīs nō maturatur: niſi ꝓpter caliditateȝ
ſolis: vt inquit Gal. in. iiij. de ſimplici medi
cina diſtinctione. iij. c. ij. Solis em̄ ſubſtātie
opus eſt calefacere modicūqꝫ deſiccare ⁊c̄.
Teſte Ptholomeo in ſui quadripti pmo.
c. iiij. Per eū em̄ mouet oīs res ſe mouens:
per eū naſcitur oīs res naſcēs: creſcit oīs res
creſcēs: creſcit omne foliū: ⁊ maturatur oīs
fructus: vt etiā ait Hali abēragel in. iiij. c.
prime partis. Nō igitur vere maturi dicēdi
ſunt fructus hi qui in paleis vel alio modo
artificialiter ⁊ equiuoce maturātur: ſic itaqꝫ
immaturi ⁊ ſilueſtres exercitātibus etiā non
cōmendātur: qm̄ mali ⁊ peſſimi ſunt nutri
menti. Et ꝙ ita ſit apparet per Gal. in libro
de euchimia. c. v. ſic dicēte. Fructus oēs pre
ter vuas ⁊ ficus bene maturas cachochimi
ſunt ⁊ maxime quicūqꝫ ſunt ſilueſtriū arbo
rū. Illi quoqꝫ fruct⁹ oīno ſunt reprobandi.
de quib⁹ Raſis fecit mētionē in libro pmo
ſuorū afforiſmorū dicēs. Qñ arbores matu
rant ⁊ venenātur ⁊ vermes in eis naſcuntur
nō debēt fructus earū comedi: qꝛ ſunt vene
na mortalia ⁊ min⁹ qđ ex eo accidit eſt ꝙ pu
trefit ſanguis ⁊ febris mortalis fit. Tales

igitur fructus fugiēdi sunt. Hec autem post fructuū comestionē sūt obseruāda.s.vt post ipos ilico nec cū ipsis alia cibaria ꝓmisceā-tur: imo vt Rasis inquit in libro.xxv. conti nentis.c.j. auctoritate Cotte. Qui comedit fructus debet post eos velocē motum sequi nullo cibo vtēdo post ipos dū nō descende-rint ⁊ labātur ne iducat̄ de eis ad venas ma ximū nocumentū. Hoc etiam princeps ait in.iij.primi doc.ij.c.vij. Oportet vt qui fru-ctus comedit post ipos incedat: deinde post eos comedat aliquid ad hoc vt labātur. Et si sitis super fructuū assumptionē accideret vinū nequaꝙ̄ est bibēdū: dicēte eodē loco al legato: sed.c.viij. Sup cibū mali chimi bibe re vinū dū comedit̄: aut ante aut postꝙ̄ dige ritur est malū: q̄m facit malū chimū in extre ma corpis penetrare: ⁊ similiter super fruct⁹ ⁊ ꝓprie melones. Et circa hoc Conciliator noster mouet dubitationē in differētia.cxxij. An sup fructus bibendū sit: an nō. ⁊ si biben dū: an aqua vel vinū. Ad quā respōdens ait ꝙ si sitis valida fuerit ⁊ fortis: erit exhibēdus qualitercūꝙ̄ potus: iuxta sn̄iam Gal. ⁊ Al-māsoris. Si vo sitis nō fuerit tanta ⁊ fruct⁹ assumpti frigidi fuerint ⁊ humidi: tunc gra-tia medicine vinū est exhibendū vetus odo-riferū: potens qḋ est calidū ⁊ siccū: ⁊ hec fuit intētio Isaac in prima doc. dicētis. Persica ieiuno stomacho sunt edēda: ⁊ postea vinum vetus odoriferū est bibendū. Et fuit etiam Gal. sn̄ia in.ij. regiminis acutorū dicentis. Bibāt parū vini nec aqua mixti cū qui pter cōsuetudinē fuerint pransi: nā vinū tale ⁊ in tanta mēsura sumptū alterat ⁊ digerit ꝓran diū preaceptū absꝙ̄ deductiōe ipsius in ve nas ante id qḋ ⁊ vinū opatur sup fruct⁹ ma xime. Si vo fructus calidi sint ⁊ sicci aut cō plexio stomachi maxime calida: tūc aqua bi bēda ē sup eos. Quos ante oēs sensit Arist. in.xxij. problematum ꝓblemate.viij. Si vo stomachus frigidus esset nequaꝙ̄ bibendū est: aqua eīn super fructus recētes bibita pre parat intestina ad colicā ⁊ ꝓprie vētosam: vt dixit Auicen. in.xvj. tertij tractatu. iij.c. vj. Ratiōe igit̄ alimēti vinū sup fructus in mul ta quātitate nō est assumendū: vt non faciat eos in venas penetrare ⁊c̄. Et lꝫ cōsuetudo sit in contrariū: tn̄ dicendū est cū Gal. in.ij. de alimentis.c. de cucumeribus. ꝙ latet tē-pore multo prauus in venis chimus ex ipis cōgregatus qui cū in coctiōe modica ad pu trefactionē deuenietꝫ febres mali moris ope rabit̄. Nullus ergo decipiat̄ ex hoc ꝙ in pre sentia nocumentū nō percipiat ex potu vini super fructuū comestionē: queadmodū ali-qui dolores intēsissimos passi sunt ex potu vini super fructus: aliqui vo mortui idē su-per ficus bibentes: vt testatus est Concilia-tor vbi supra. Quare parum vini gratia me-dicine accipiatur.

¶ Capitulū.clxxviij. ponit naturam ⁊ nutri mentū ꝓprietatesꝙ̄ angurie dicte batecha.

Declaratis vsꝙ̄ modo vniuersa libus circa fructuū comestio-nē obseruādis: tēpus est vt ad particularia descēdamus ob-seruātes qḋ supra ꝓmisimus scꝫ velle prius de fructibus olerū ptractare fm ordinem alphabeti. Deinde vo de vno quoꝙ̄ fructu arborum sigillatim dicemus vt manifestissime apparet quātum vnusquis ꝙ̄ eorū minime faciat ad sanitatis conserua tionē. Incipiamus ergo ab anguria que ab arabicis batecha: aut mel on: indus vel sara cenicus nūcupatur: dicētes cū Hallabate in v. theorice.c.xviij. Et cum Auicē. in.ij. cano nis.c.xciiij. ꝙ ipa frigida est in principio se-cūdi gradus: ⁊ humida in fine eius: ⁊ existit in natura cucumeris q̄ cū nō digerit̄ bene: ge nerat colericā passionē: ꝓuocat vrinā: ⁊ con-fert lapidi in renibus: cū autē corrūpitur in stomacho cōuertit̄ ad naturā venenosaꝫ: opꝫ ergo vt cū grauat extrahat̄ velociter. hec ipe. Isaac vo in particularibus dietis sic de ea scripsit. Est ⁊ aliud melonū gen⁹ q̄ palestini vocant̄ ⁊ vulgariter dicunt̄ saraceni: humidi tas istis minor est ceteris frigidiores: tn̄ illis sunt proinde tardiores duriꝙ̄ ad digestionē ⁊ cōuersionēꝫ: dicimus etiā eos corruptioni esse inobediētes: vnde calorē habētib⁹ in sto macho atꝙ̄ febricitātibus conueniūt: quia grossities eorum que frigidis repugnādo fe bribus eorū ardorē extinguūt. Rasis quoꝙ̄

in.iij. Almā soris.c.xx.dixit de ipis sic. Me/
lones nō dulces qui sūt batechę sitim sedāt
et humectāt atq̃ vrinā ꝓuocant. Quibus si
quis in comestione multum vsus fuerit coli
ricā patief passionē. Serapio etiam in.c.de
melone magna viridi dixit auctoritate Ra/
sis: ꝙ est fortis humectationis et extinctio/
nis et cōfert febribus adurētibus et illi in
cuius corpore oportet vt generef flegma hu
midum ad resistendum humorib⁹ acutis exi/
stentibus in stomacho epate et venis .s. qñ
ipsi sunt male q̃litatis et pauce quātitatis:
qm̃ hmōi melo non laxat in principio laxa
tione forti: et illi quidē qui sunt cū hoc debi
lis corporis et diminute carnis et sanguinis
qm̃ oportet vt in istis ꝑmutemus cōplexio/
nē colere eoꝝ oino et ꝗuis possemus imuta
re cōplexionē eius cū rebus acetosis. Res
tñ insipide in hoc casu sunt conuenientiores
qm̃ ipossibile est quin res acetose incidāt et
subtilient ꝛ hmōi corp⁹ non pōt sustinere qꝛ
si tu assuefacis eis squimbim.i.sirupū aceto
sum facis augere in corpore suo maciē ꝛ de/
bilitatē sue virtutis ꝛ disrūpis stomachum
eius ꝛ fortassis inducis excoriationē ꝛ tenas
monē in suis itestinis. Et si tu facis eū assue
scere acetosis habētibus stipticitatē non est
possibile qn augeas opilationes si adsint in
suo epate ꝛ in porisꝛ non humectāt etiā cuꝫ
hoc qꝛ res acetose stiptice desiccāt ꝛ nō hu/
mectāt: sꝫ res isipide ꝛ maxie habētes gros
sitiē substātie cū aliqua dulcedine sicut me/
lon dict⁹: ipe eīn hūectat ꝛ infrigidat cōple/
xionē ꝛ generat in epate sanguinē aquosum
qui rectificat malitiā sanguinis colerici qui
est i venis qñ miscetur cū eo. Et subdit post
ꝙ iste melon frigidior sit alijs speciebus me
lonū ꝛ tardioris imutationis in stomacho
ꝛc̄. Ex quib⁹ apparet clarissime ꝙ plus pro
medicina ꝙ̃ ꝑ cibo batecha sit vtēda ꝛ a co/
lericis precipue: ꝛ ante oēs cibū: dicēte Gal.
in libro de dissolutione cōtinua de his q̄ ve
lociter corrūpūtur i stomacho. est batecha q̄
si cito non descenderit de stomacho ꝛ obuiet
humoribus malis cito corrūpiturꝛ dꝫ come
di ante cibū ammouēda de stomacho ꝑpter
velocitateꝫ descensionis eius ꝛ lubricitatis
viarū in eo qui comedit ipsaꝫ: nā qñ comedi
tur post cibū corrumpitur ꝑpter remanen/
tiā eius in stomacho: ꝛ relinq̄t corruptū cibū
corruptiōe eius. Et quando totaliter corrū/
pitur quod frequenter euenit est sicut vene/
nū ꝑniciosum. hec ipse. Quare ꝛc̄.

¶Cap.clxxix. oñdit naturā ꝓprietates ꝛ iu
uamenta capparorū in via nutrimenti.

Capparis ſm diuersas sui par
tes ad medicinā venit qm̃ fo/
lijs qñq̃ ꝛ radicib⁹ fructib⁹ ꝛ
corticib⁹ ipius aliqñ vtimur.
De fructibus aūt hoc in loco
solūmodo dicem⁹ q̄ saliti ad nos deferūtur
ꝛ eos cū aceto ꝑparatos ante cibū accipim⁹.
Dicamus ergo de ipsis cū Auicē. in scdo ca
nonis.c.cxlij. ꝙ natura eius sit calida ꝛ sicca
in scdoꝛ est resolutiua apitiuaꝛ abstersiuaꝛ
nutrimētū fructus eius est paruū ꝑcipue cū
salitur. Et qd̄ ex ea est humidū est magis nu
tritiuū ꝙ̃ qd̄ siccū est. Qd̄ tamen ex ea salitū
est confert patientibus asma ꝛ est magis cō
ferēs spleni ꝛ duritiei eius bibitaꝛ more em
plastri superposita ꝛ multotiens euacuat ex
splene materiā grossam melancolicā ꝛ succe
dit ei sanitas qm̃ solutiōe educit hūorē cru/
dū grossum ꝛ ꝓuocat mēstrua ꝛ interficit ser
pentes ꝛ vermes in intestinis ꝛ cōfert emo/
roidibus ꝛ augmentat coitū: ꝛ qd̄ ex ea sali/
tum est ante cibum sumptū soluit. Hec ipse
inter alia. Que etiam sensit Auerrois in.v.
colliget dicens. Capparis calidus est in se/
cundo ꝛ siccus in tertio quia compositus est
ex substātia terrestri ꝛ frigida ꝛ terrestri adu
sta ignea ꝛ subtili ꝛ significat hoc amaritu/
do dominans ꝛ post hoc habet proprietatē
contra vitia splenis. Et propterea quia il/
lud qd̄ facit exire cum stercore est sanguineū
ꝛ tunc remouet dolorem splenis: ꝛ hoc idem
facit in alijs humoribus grossis quia educit
eos per vrinā ꝛ prouocat menstrua ꝛc̄. Hoc
idem voluit Isaac in particularibus dietis.
c. proprio dicēs. Cappares calidi sunt ꝛ sic
ci in secūdo: quod eorū testatur amaritudo
pōticitas ꝛ acumē. Idcirco icidūt dissoluūt
ꝛ mūdificāt stomachū a supfluis ꝛ mēstrua
ꝓuocāt q̄ vtiliores sūt ad medicinā ꝙ̃ secū/

dũ cibum quia illaudabilis ſunt nutrimen-
ti vtpote colerici nigriq; ſanguinis generati
ui neruos ſtomachi percutiunt: vnde elixos
oportet eos manducare ablata ab eis aqua
cõditos cũ aceto ⁊ oleo ⁊c̃. Raſis quoq; in
tertio Almanſoris.c.xix.ſic de eis inq̇t. Dia
q̃ aceto cõdiũtur multã ex ipo acq̇rũt ſubti-
litatẽ epar quoq; infrigidãt. Capparis iõ q̃
cũ aceto cõditur minus calida eſt ea q̃ in ſal
muria ponit̃ opilationi quoq; epatis ac ſple
nis cõgruit. Et in libro.xxiij.continentis.c.
ccccccclxiiij.dixit. Capparis cũ ꝓprietate ſua
extrahit vermes cucurbitinos.⁊ auctoritate
Diaſcoridis ait. eſt malꝰ ſtomacho ⁊ lenit vẽ
trẽ ⁊ ſitim infert cuiꝰ fructus ſi p.xxx. dies
bibit̃ quolibet die in quantitate tertia tertij
cũ vino diſſoluit apoſtema ſplenis ⁊ ꝓuocat
vrinam ⁊c̃. Et poſt multa dixit auctoritate
Gal̃. in libro nutrimenti. q͛ vires capparis
ſunt fortes valde ⁊ tenues iõ nutrimẽtũ ipiꝰ
eſt modicũ admodũ rerũ ſubtiliũ ⁊ anteq̃; ſa
liant̃ ſunt abũdantis nutrimẽti: ⁊ quãdo ſa-
liũtur ſi comedũtur poſt ipoꝝ lotionẽ nutri
mẽti ſunt modici valde: ſed cõueniũt ad ex-
citandũ appetitũ remiſſum cibi ⁊ ad acuen-
dũ ipm in ſtomacho ⁊ ad abſtergẽdũ vẽtrez
de flegmate ⁊ ad emittẽdũ ipm p egeſtũ ⁊ ad
aperiendum id qd̓ fuerit in epate ⁊ ſplene de
opilationibꝰ ⁊ ad illud mũdificãdũ: ſed de-
bẽt cõfici in tali cura cũ aceto ⁊ melle aut cũ
aceto ⁊ modico oleo ⁊ añ cibũ. Deinde dixit
circa finẽ p̃allegati capl̃i auctoritate Bim-
maſui. Capparis corroborat ſtomachũ ⁊ ap
petitũ cibi ſi cõditꝰ fuerit cũ aceto: tñ nõ cõ
ditũ cũ aceto nocet ſtomacho: deſiccat ipz: ſi
tim infert: ſʒ abſtergit id qd̓ i eo fuerit de fle
gmate: aperit opilatiões i epate ⁊ ſplene: ꝓ-
uocat mẽſtrua ⁊ ꝯfert dolorib ãcharũ. Qui
oẽs a Gal̃. vident̃ accepiſſe in libro de diſſo-
lutione cõtinua ſic dicẽte. Cappares cũ ace
to ⁊ melle qñ comedunt̃ ante cibũ abſtergũt
⁊ mũdificant ſtomachũ ⁊ inteſtina ⁊ apiunt
opilationes ⁊c̃. Et i ſcd̓o alimẽtorũ.c.xxxij.
Uirtus capparis eſt ſubtilium ꝑtium ſuffi-
cienter. Et ꝓpter hoc nutrimẽtum minimuz
tribuit in corpus aſſumẽtiũ ipm ſicut ⁊ alia
oia quecũq; ſubtiliũ ꝑtium. Utimur autẽ ꝓ
medicina magis q̃; ꝓ alimẽto fructu plante
huius qua de re ipſis non ſepius eſt vtẽdũ.

¶ Cap̃.clxxx. oñdit naturã ꝓprietates ⁊ ma
litiã nutrimenti citrullorũ ⁊ cucumerũ.

Citrulli ſunt ſpecies cucumerũ
ideo de ipſis ſimul cũ cucume
re dicemus: ⁊ primo cum Sera
pione auctoritate Gal̃. ſic ſcri
bente. Citrullꝰ frigidior eſt cu
cumere ⁊ generat chimũ viſcoſum ⁊ humo-
res crudos in venis ⁊ accidunt ex eſu eiꝰ fe-
bres antique male neq; ꝓuocat vrinã ſicut
melõ ⁊ nocet ſtomacho. Quare oportet qui
vult vti eis vt vtatur ameos: niſi ſtomachꝰ
eius ſit valde calidus. Et ſubiunxit de men-
te Habix q͛ aque citrulli ⁊ cucumeris cõfe-
rãt inflãmationi febriũ ⁊ ſedat ſitim ⁊ laxat
ventrẽ laxatione bona ſine nocumento ali-
quo ⁊ debet bulliri cũ zuccaro albo ⁊c̃. Ra
bi moyſes ꝟo dixit de citrullo q͛ cum eius
digeſtio tardat̃ generat̃ hũores venenoſos.
Iſaac etiã in particularibus dietis de eis in
quit. q͛ frigidiores ſunt ⁊ grauiores cucume
ribus: frigiditas eñi eoꝝ eſt in fine tertij gra
dus proinde groſſum generant flegma ⁊ ner
uoſitati ſtomachi magis nocẽt cucumeribꝰ.
Rurſus ꝓpter ſuã duritiẽ ⁊ frigiditatẽ ſũt
groſſoꝝ humoꝝ ⁊ ſuperfluorũ generatiui.
Qd̓ certificatur: q2 citrulli morã i ſtomacho
faciẽtes corruptionẽ ⁊ venenoſos humores
faciunt. Citrulli ergo magis ſtomacho no-
cent cucumeribus: cucumeres autẽ: vt inq̇t
Auerrois in.v.colliget.c.de oleribꝰ. ſunt fri
gidiores ⁊ minus humidi ⁊ minus ꝓuocãt
vrinã melonibus. Sʒ nõ corrumpunt̃ ita ci-
to ſicut melones. Sed Auicen. in ſcd̓o cano
nis.c.xviij. ſcribens de eis ait. Cucumer eſt
frigidus ⁊ humidus ad ſcd̓m cuius he ſunt
operationes: q2 ſedat caliditatẽ ⁊ colerã: ſed
eius chimus eſt malus p̃paratus ad putre-
factionem ⁊ ad febres prauas. Citrullus ꝟo
velocioris eſt digeſtionis ⁊ diſcurrit in venis
crudus ⁊ generat febres cronicas cuius q̇dẽ
nocumentũ expellit ameos a vehementia in
flatiõis ſtomachi. Et infra ſubdit. q͛ raro di
geratur bene. Iſaac quoq; in particularibꝰ
dietis inquit. Cucumeres frigidi ſunt ⁊ hu-

midi in scdo gradu grossi sunt z duri ad di-
gerendū z tarde a stomacho descēdūt: stoma
cho sunt nociui z neruositatē eius pcutiūt:
qz si cibū in stomacho aliquē inuenerint cuz
sui frigiditate eū seruant crudū nec sinunt a
stomacho dissolui: sz tn̄ minus stomacho no
cent q̄ melones qz cucumeres digestiue in-
obedietes virtuti: faciunt in stomacho labo
rē. Melones vō stomachi substātiā molliūt
z cōuertūtur in venenosos hūores quib9 sto
machus pcutit. Sz tn̄ si melones bn̄ digerā
tur meliorē q̄ cucumeres generāt chimū: qz
cucumeris grossus est chim9 flegmati vitreo
vicinus. Un̄ Hipocrates. Cucumeres sunt
grossi z difficiles ad digerēdum z magis q̄
melones: vrinā puocāt: z vētrē hūectāt. Et
hoc est id qđ sensit Gal. in scdo alimētoꝝ. c.
v. dicēs. Cucumeres vrinatiuā habēt virtu-
tē sicut pepones: sed min9 illis eo q substā-
tia ipsoꝝ minus humida sit. Et pter hoc
etiā neqz corrūpūtur facile in vētre sicut pe-
pones. Et in libro de euchimia z cachochi-
mia. c. v. di. Citrulli melones z melopopo-
nes sunt fructus quoꝝ null9 est euchim9. Si
aūt hec nō cito subeūt corrūpunt fm vētrez
in eū q̄ fit ex eoꝝ corruptiōe hūorē z propin
quuz mortiferis farmacis operant. Rasis
vō in tertio Almāsoris. c. xx. de ipsis hec tā
tūmodo scripsit. Cucumeres z citrulli frigi
di sunt q̄ z sitim auferūt z stomachū infrigi
dant atqz vrinā puocant. Et in. xxiij. cōtinē-
tis. c. ccccccxi. dixit auctoritate Ruffi in lib.
regiminis de cucumere ortēsi. q substantia me
lonū est tenuior: sed substantia imatura me-
lonis est grossior z habet in se vires absterſi-
uas z incisiuas. Et ideo puocat vrinā z c. Et
infra auctoritate Bimasui sic ait. Cucume-
res z citrulli sunt frigidi z hūidi in fine scdi
gradus: sed peior ipsoꝝ est citrullus qz ge-
nerat in stomacho flegma viscosum z pcedit
de eo ad venas humor crudus ex quo q̄ties
abundat fiunt febres cronice z nō puocant
vrinā ad modū melōis z velociter corrūpunt
i stomacho: z comedēs ipos affluēter dz vti
ameos: ita tn̄ q ipi9 stomach9 nō sit iflāmat9
z qui patit sincopim ex caliditate olfatio ci
trulloꝝ est cōueniēs cū pprietate ipsoꝝum.
Quare cōcludam9 cū eodē Rasi in quarto
suoꝝ afforismoꝝ sic scribente. Cucumer fri
gidus bonus stomacho. s. calido: z meliores
sūt saraceni q̄ gallici pprietatē hn̄t remo-
uēdi colerā. Et iđ p medicinis eis vtamur.

¶ Cap. clxxxj. ostēdit naturas pprietates z iu
uamēta cucurbite i via solūmō nutrimenti.

Auerrois i. v. colliget. c. de her
bis z oleribus sic scripsit. Cu-
curbite: q̄ in arabico dicuntur
hula: sūt frigide z hūide aquo
se: z talem humorez generāt et
dicit q sunt apte recipe corruptionē in sto-
macho z habēt malā alterationē sicut fit in
rebus humidis nō habētibus stipticitatem
terrestreitatē nec pōticitatē qz sunt solū aq̄ z
assimilamus ea moris: nec cucurbite isti9 re-
gionis sunt tales: sed dure digestiōis z gros
sioris nature: ita q nō possūt rectificari nisi
cū multa decoctione z cū hoc sunt multum
mali chimi z adhuc infrigidant z hūectant
eo q nō habēt virtutē cito exeundi cū nullā
habeant absterſionē. Qđ nō min9 sensit Ha
liabas in. v. Theorice. c. xviij. Et princeps
Auicen. in scdo canonis. c. clxxix. dixit. Cu-
curbita est frigida z humida in scdo. Et illa
que est elixata nutrit aliquantulū z est velo
cis descēsionis si non corrūpit ante digestio
nē pter cām aliquā z nō generat ex ea hu-
mor malus. Sed si corrūpitur in stomacho
z miscetur ei humor mal9 est tarde psistentie
sicut reliqui fruct9: z humor q̄ ex ea generat
est insipidus nisi dominet ei aliqđ qđ sibi sit
cōmixtū. nā si cū citonijs cōmiscet hūor ei9
est illaudabilis. Et subdit. Verū nocumētū
qđ ipsa affert colum duplicat: de proprieta-
te q̄dem eius est q generatur ex ea nutrimē-
tum homogeneum ei qđ ipsi associatur. naz
si comedat cum sinapi generatur ex ea hu-
mor malus stipticus acris z si cū sale genera
tur ex ea humor salsus. Et si cuz stipticis ge
neratur ex ea humor stipticus z est oino no
ciua quibus dominatur melācolia z flegma
z bona colericis. Verūtamen nocumentum
qđ affert colon maximū est. z in fine eiusdem
capituli iterum dixit. Ipsa vehementer no-
cet intestinis z colon proprie. Et pp ter hanc

causam coliricí ⁊ quicũq; alij q̇ colicam pa-
ti consueuerunt eí non approximent. Isaac
quoq; in particularibus dietis sic inquit de
ea. Cucurbita frigida est ⁊ hũida in secũdo
gradu:flegmaticũ generat chimũ ꝓinde co-
lerice nature cõuenit:econtra ꝟo frigidis no
cet ⁊ colericis melioꝛ est q̃ sanguineis:quia
eius humiditas stomacho humectat ⁊ sitim
colericoꝛum humoꝝ extinguit:similiter de-
bemus eã intelligere esse nociuã flegmaticis
plusq̃ melãcolicis. Quequidẽ melioꝛ est co
lerico si hoc modo detur:coquatur in cocta
neis ⁊ succo maligranati aut vue agrestꝭ aut
cũ succo maloꝝ citrinoꝝ aut cũ oleo amig-
daleo aut oleo onfancino cõdiatur. Flegma-
ticis ꝟo sic datur elixa in aqua ⁊ ab aqua ex
pressa cũ sinapi pipere ⁊ apio ⁊ mẽta:vtilius
datur cũ eoꝛuz caliditate temperetur: ⁊ tunc
chimũ generat calidum ⁊c̃. Rasis ꝟo in .iij.
Almansoꝛis.c.xviij.inquit de ip̃a. Cucurbi
ta frigida est ⁊ humida q̇ stomacho mala exi
stens appetitũ destruit:sitim quoq; sedat et
epatis a stomachi ardoꝛẽ extinguit quando
in eis abundat caloꝛ. ⁊ in .iiij. lib. suoꝝ affo-
rismoꝝ inq̇t. Et si ex cucurbitis nimis come
datur tenasmũ generat sed si aceto ⁊ alijs p̃-
paretur melioꝛatur. ⁊ in .xxiij. continentis.c.
ccccccx. dixit auctoꝛitate Gal̃.i.vij. Si come
ditur cucurbita generat humectationem in
stomacho ⁊ incidit sitim. ⁊ dixit in lib. nutri
menti. Cucurbita cruda hoꝛribilis est ⁊ eius
nocumentũ in stomacho est magnum ⁊ vidi
quẽdã comedẽtẽ ip̃az ⁊ sentiẽtẽ in suo stoma
cho ponderositatẽ ⁊ frigiditatẽ ⁊ passus nau
seam inde ⁊ vomitũ ⁊ nullũ medicamẽ con-
fert huic vitio sicut vomitus. Sed elixa cuz
humiditate nutrit iõ nutrimẽtũ eius est mo
dicum ad modũ oĩm ciboꝝ q̇ generãt humo
rẽ aqueũ ⁊ tenuẽ: ⁊ descensio eius de stoma-
cho cito fit ex humiditate de q̃ diximus ⁊ ex
lubricatione plana q̇ est in ea. Sed qñ digeri
tur humoꝛ ei⁹ nõ est mal⁹ nisi p̃cedat eũ coꝛ-
ruptio ante digestionẽ ipsius ⁊ coꝛruptio ac
cidit ei aut artificialiter aut ex hũoꝛe malo i
stomacho: sꝫ ex tarditate ei⁹ in stomacho fit
coꝛruptio sicut de oib⁹ alijs fructib⁹ hũidis
si tardãt in stomacho ⁊ nõ descẽdũt cito sola
ex ea generaẗ hũoꝛ crud⁹: ⁊ si cũ alio gñatur
ex inde humoꝛ iuxta sapoꝛẽ illi⁹ rei cuz quo
cõponiẗ q2 alteraẗ ⁊ assimilatur ei: ⁊ si come
datur cũ sinapi gñatur exinde humoꝛ acut⁹
cũ caliditate manifesta: ⁊ si comediẗ cũ salito
gñaẗ humoꝛ salsus: ⁊ si cũ reb⁹ stipticis gña
tur inde humoꝛ stiptic⁹. Et dixit etiã vbi de
moꝛis locut⁹ est q̇ꝺ cucurbita lꝫ minoꝛis no
cumẽti sit q̃ alij fruct⁹ estiui quotiẽs nõ de
scendit de stomacho velociter coꝛrumpiẗ ita
male q̇ꝺ exprimi nõ põt. Verba aũt Gal̃. vt
in nr̃a trãslatione habemus in lib. de euchi-
mia.c.v. hec sũt. Cucurbita inculpabilis est
sola hoꝛarioꝝ fructuũ: sed si ip̃a coꝛrũpaẗ in
vẽtre cachochima satis fit sicut ⁊ moꝛa: q̃re
ꝓ oib⁹ minime videẗ cõmendanda ⁊c̃.

¶ Cap̃.clxxxij. ostẽdit naturã nocumenta: ⁊
perniciosa pericula ex fungoꝛum comestio-
ne prouenientia ⁊ qui eligendi sint ⁊ quomo
do preparandi ⁊c̃.

Licet fungi in nũero radicuz a
Gal̃. reponãtur in lib. de subti
liante dieta .c.ix. vbi dixit. q̇
oĩz radicũ esibiliũ pessimi sint
fungi: quã ob rẽ cũ fructib⁹ ole
ruz minime foꝛẽt reponẽdi. Quia tñ potius
terre fruct⁹ q̃ radices nobis esse videnẗ. Iõ
de ipsis hoc in loco existimauim⁹ scribẽduz
cum plus etiã his q̃ alijs fructib⁹ assimilẽ-
tur ⁊ eius nature appropinquẽt. Dicam⁹ er-
go de eis q̇ q2 pessimi sunt vt Gal̃. alıvbi su
pra. Et ad comedendũ valde periculosi: teste
eodẽ in lib. de euchimia.c.j. sic dicẽte. Vidi
deniq; quosdã q̇dẽ ꝓpter fungoꝝ esum mo
ri: quosdã ꝟo ꝓpter conij vel ferularũ: pau-
cos ꝟo ex eis vix saluari: iõ dimittendi sunt
poti⁹ q̃ assumẽdi vt eoꝝ nocumẽta nequaq̃
ꝑcipiamus. Quoꝝ cã euidẽs est ex his q̇ scri
psit ip̃e etiã loco allegato: lꝫ post multa cuz
inq̇t. Oĩm autẽ edulioꝝ fungi habent frigi
dissimuz ⁊ viscosum simul ⁊ grossum chimũ
inter quos a boletis soluz nullus notaẗ mo
ri: colicã tamen ⁊ hi q̇busdam attulerunt nõ
digesti. Ab alioꝛum ꝟo fungoꝝ esu: q̇dã qui
dem moꝛtui sunt: quidam ꝟo venerunt pꝛo-
pe moꝛtem diarijs aut coliricis obligati aut
suffocati periclitãtes: a quo sumpsit Au- ⁊c̃.

in.ij.canonis.c.cclxxij.dicēs. Fungi frigidi
sunt in fine tertij gradus:⁊ humidi in princi
pio eius: ⁊ ideo generant humorē grossum
malū ⁊ eorum rectificatio est vt elixentur et
ponātur cū eis pira humida ⁊ sicca ⁊ ozimū
montanū ⁊ bibatur super ipos vinū purum
scʒ gratia rectificationis ⁊ nō alimēti:qm̄ vt
in.iij.j.dixerat.Sup cibū mali chimi vinum
nō est bibendū:q2 facit malū chimū in extre
ma corporis penetrare.Deinde ꝓsequit eos
detestādo dicēs.Fungi generāt stuporem et
apoplexiā.Et accidit ex illis qui nō interfi-
ciunt prefocatio ⁊ ꝓpe interficientibus:et
accidit etiā ex illis qui nō interficiūt colirī-
ca passio qñ multiplicant:⁊ sūt difficilis di-
gestionis:⁊ mali nutrimenti: ⁊ faciunt possi
dere difficultatē vrine.⁊ subdit de eis.sunt q̇
sunt mortiferi ⁊ sunt illi qui nascunt invici-
nitate ferri eruginosi ⁊ rerū putridarū alia-
rum:aut in ꝓpinquitate māsionis reptiliuʒ
venenosorū:aut apud aliquā arborē quaruʒ
ꝓpriū est vt corrūpat fungos qui apud eas
nascūtur sicut oliue:⁊ de signis quidē eoruʒ
est ꝙ super eos humiditas viscosa putrefa-
cta percipitur:⁊ cito aduenit eis alteratio et
putrefactio ⁊ ꝓuenit ex ipsis constrictio ha
nelitus ⁊ sincopis:⁊ cura eoꝝ est cū incisiuis
⁊ oximelle cū calamēto ⁊c.⁊ qñqꝫ interficiūt
statim.⁊ ꝓpterea dixit Rasis in.iij.Alman-
soris.c.xviij.fungi tuberibus sunt valde de
teriores:quorū quidā hoieʒ strangulāt atqꝫ
occidunt.Qui autē ex illis homini existunt
in corpore viscosum generant flegma.Et ra-
tio est:quia vt scripsit Isaac in.v.d.c.xij.au
ctoritate Gal.Fūgi in terra sicca nati sunt et
pluuiali aq̄ enutrita:in terra itaqꝫ molli na-
scunt et aq̄ q̇eta putrida nutriunt. vñ Gal.
Oia inq̇t nascētia in sapore vel in acumine
nō apparētia vel aliquo alio sapore natura
liter sunt ceteris peiora:sicut fungi q̇ sunt pe-
iores ꝓpter terre malignitatē ⁊ corruptionē
humoꝝ q̇bus nutriunt.Sūt ergo pessimi:et
maxime si iuxta oliuā nati fuerint : q2 oliua
grossitiē ⁊ viscositatē dat eis.⁊ i.p.d.silr ait.
Fūgi frigidi sunt ⁊ humidi in tertio gradu
qꝺ mollitie suiqꝫ hūiditate testificant.Mor
tiferi grossam hñt vētositatē ⁊ humiditatē vi
scosam digestioni inobediētes: vñ illaudabi
les sunt:vtpote tumorosi:iō bonū est vt oiño
fugiātur.Immortiferos ꝟo comedere volē
tes eorūqꝫ nocumētū nō timētes elixēt atqꝫ
piris aut calamēto misceātur.Quoꝝ iure ex
presso in alia aq̄ recoquant:⁊ cū pipe:carui:
ʒinʒibere:calamēto:origano:⁊ similib⁹ cōdiā
tur ⁊ esui tribuant:⁊ in fine merū vetus pote
tur.Et q̇ frigidi sunt natura accipiāt in fine
eoꝝ ʒinʒiber cōditū:diaciminū: diatriūpipe
reon:tiriacā:mitridatū:⁊ hmōi.Rasis q̇ʒ in
xxij.ꝯtinēti.c.cccccclxxxiiij.dixit de eis aucto
ritate Gal.in libro nutrimētoꝝ.Bon⁹ fung⁹
⁊ innocēs frigidi nutrimēti est ⁊ qui abūdā-
ter de eo sumit i eo generat humorem gros-
sum malū ⁊ plures ei⁹ spēs sunt mortifere:⁊
vidi quēdā passum fuisse de eo strictū haneli
tū sincopim ⁊ sudorē frigidū ⁊ saluatus est
cū studio cū rebus incisiuis cū sirupo aceto
⁊ mētastro cocto in eo sup aspersis sup eum
spuma ⁊ baurac:vñ euomit ipos fungos q̇
trāsmutati fuerūt ad humorē malū grossum
⁊ frigidū. Nostra aūt translatio preallegati
text⁹ tot ⁊ tāta nō hʒ:sed id tm̄ qꝺ supra cir-
ca pñtis capituli initiū adduxim⁹.Ex q̇bus
omnibus hanc possumus elicere conclusio-
nem: ꝙ tutissima res sit ob iam dicta fūgos
dimittere.

¶ Capitulū.clxxxiij.oñdit naturā ꝓprieta-
tes ⁊ nutrimētū tuberū q̇ tartufele dicūtur.

Volentes ordinē alphabeti ob-
seruare nō esset hic de tuberi-
bus scribēdū:sed q2 fungis in
oibus fere suis operatiōibus
assimilantur:ꝓpterea nō vide
tur nobis irrationabile de ipsis immediate
scribere post fungorū determinationē ⁊ vt le
gētes de eis iuxta positis facilius valeāt vir
tutes ipoꝝ intelligere.Dicam⁹ ergo cū ṗnci
pe nr̄o in.ij.cañ.c.ccccccclj.sic scribēte. Tu-
bera sunt ex suba terrea plus ⁊ aquea min⁹ ⁊
in ipsis est aeritas ⁊ subtilitas pauca ⁊ sunt
priuata sapore:⁊ meliora eoꝝ sūt arenosa al-
ba in q̇b⁹ nō est odor malus.Et q̄ ex eis sunt
sicca deteriora sūt hūidis ⁊ illa q̇dē q̄ elixant
post excoriationē ⁊ scissionē cū cultello cum
aqua et sale:deinde coquuntur cum oleo et

almuri ⁊ speciebus condiētibus sunt melio
ra: ⁊ deteriora eorū genera sunt fungi ⁊ pro-
prie cū nascūtur sub arboribus ⁊ in terra ma
la sunt grossa valde: ⁊ p̄bēt nutrimentū gros
sum melancolicū: ⁊ nō appropinquat eis in
hoc aliq̄d. Et eoꝝ q̄dē tiriaca est vinū purū
⁊ species cōdientes assūmere: ⁊ si elixent̄ de-
inde coquātur: ⁊ cū eis condiant̄ generat̄ ex
eis nutrimentū grossum nō malū: verūtamē
saporē nō habēt: ⁊ timet̄ ex eis paralisis et
apoplexia: sunt tarde digestiōis impediētia
⁊ grauātia stomachū: ⁊ sunt grossi chimi. et
subdit ꝙ Gal. in quodā loco ait. ꝙ non sint
mali chimi faciunt tñ incurrere colicā ⁊ dif-
ficultatē vrine. Ego autē inueni Gal. ī libro
de euchimia de ipis sic scribentē. Modera-
te aūt est pachichimū ⁊ vocatū iduū. i. trifu
la: nō tñ est cacochimū. Hec est series ꝟbo
rū eius ꝓut in nostra habem⁹ trāslatiōe que
nihil de colica facit mētionē: attamē creden
dū est principi cū ratio dicti sui sit ī prōptu
etiā per verba Gal. in libro de subtiliāte die
ta. c. ix. sic dicētia. Quid autē oporteat dice-
re de oleribus quorū nō solū radices: sꝫ etiā
ꝓductiones ⁊ folia flegmaticū generāt hu-
morē. Sūt aūt de hoc genere trifule: attamē
quecunqꝫ in arenosa ⁊ minus humida cōsi-
stunt terra: deficiunt a malicia fungorꝫ ⁊c̄.
Generādo autē flegmaticū humorē ⁊ colicā
facile poterunt causare: vt ei recte imposuit
Auicē. Qd̄ similiter cōfirmat̄ per Rasim in
iij. Almāsoris. c. xviij. sic dicentem. Tubera
frigida sunt ⁊ grossa: flegma quoqꝫ generāt
crudū: q̄ aūt ex eis rubore habent mala exi-
stunt: quorū multa comestio colicā generat:
nec etiā absqꝫ calidis sunt edenda cōdimen-
tis: fungi tñ tuberib⁹ valde sunt deteriores.
Et in. xxiij. continentis. c. cccccclvj. idē dixit
auctoritate Gal. Bimmasui Cuzi ⁊ reliquo
rū pluriū antiquorū: quoꝝ dicta eadeꝫ sunt
cū superioribus: ⁊ iō ob tediosum ꝓlixitatē
ea nō adducemus. id tñ nō p̄termittam⁹ qd̄
ipse Rasis inquit in. xxv. libro eiusdē. c. j. de
tuberum preparatione verbis istis. Si elixa
fuerint in aqua: sale: ⁊ origano: aut in oleo ⁊
assa fetida adnihilabit̄ id qd̄ generandū est
de eis in stomacho de flegmate viscoso: et si-
milis conditio debet fieri in fungis. ꝙ si in-
uenitur post comestionē ipsorum ponderosi
tas debes bibere de vino simplici: aut de aq̄
mellis: aut de tiriaca dragma vna: ⁊ ea pro-
pter hmōi res a nobilissimis viris: quibus
precipue hunc nostrū librū scripsimus: mini
me debent manducari: eo ꝙ eorum cōplexio
nes sunt: vt plurimū delicate ⁊ stomachi ipo
rū debiles tubera fungos ⁊ talia grossa bene
digerere nō valentes. quare fugiant ipsa.

¶ Capitulum. clxxxiiij. ostēdit naturā melo
num ⁊ ꝓprietates eorum in via nutrimenti
declarando qui eorum deteriores: ⁊ qui no-
ciui minus existant.

MElones dicti a Gal. in. ij. de ali-
mētis. c. iiij. melopopones inter
reliquos fructus olerū gratiores
habētur: quorū due sunt species.
Aliqui eñ oblongi qui proprie melopopo-
nes dicunt̄ a Gal. vbi supra. Quidā ꝟo alij
rotūdiores sunt ⁊ dulciores qui pepones ab
eo ⁊ ab oībus nūcupātur: iō dicamus de na
tura ⁊ ꝓprietatibus vtriusqꝫ. ⁊ primo cum
Auerroi in. v. colliget. sic de herbis ⁊ oleri-
bus dicēte. Melones sunt frigidi multe hu-
miditatis: ⁊ habēt abstersionē ⁊ ꝓuocāt vri-
nā: ita ꝙ dr̄ ꝙ qui vtitur multū brodio eoꝝ
est caut⁹ ab egritudine arenarū. Haliabas
aūt in. v. theorice. c. xviij. sic de ipis ait. Me
lon frigidus est ⁊ humidus in scd̄o gradu ci
to a stomacho descēdit: vrinā ꝓuocat: ⁊ post
pauca subiūxit. celeris eñ est corruptiōis in
stomacho celerisqꝫ alterationis in ea q̄ in sto
macho inuenit. ⁊ ait Gal. ꝙ si in stomacho
corruptus fuerit veneno ꝓximū est. hec ipe.
hoc etiā sensit Auicē. in. ij. canonis. c. de ba
techa: cū sic ait. Melon est melioris humo-
ris q̄ꝫ batecha: ⁊ eius caro est digestiua ab-
stersiua ⁊ ꝓprie eius semē ⁊ matura ⁊ imma
tura ambe sunt abstersiue ⁊ cōuertit̄ ei⁹ caro
ad quēcūqꝫ humorē in stomacho inuenit et
est ad flegma vehemētius decliuis q̄ꝫ sit ad
colerā ⁊ q̄ꝫ ad melancoliā ⁊ nō cōuertit̄ velo
citer: id est nō cito digerit̄. Et ꝙ ita intelligē
dus ⁊ exponēdus sit: patet per ipm dicentē
infra. Melo est tarde digestionis: nisi quan-
do comeditur cum eo ꝙ est interius eius et

ipsius quidē nutrimētum est rectius ꝛ eius humor est cōuenientior: oportet ꝑterea vt ci bū nō sequatur aliū. ꝛ demū circa finē capi tuli dixit. Et melo quidē est minoris ꝓuoca tionis ꝙ batecha ꝛ est magis abstersiuus et velocioris descensionis ꝑcipue q̄ est mellis id est dulcis valde: cū aūt corrūpitur in sto macho cōuertit ad naturā venenosam: opor tet ergo vt cū grauat extrahat velociter. Sz dulcius de ipsis scripsit Isaac in ꝑticulari bus. d. dicēs. Melones estiui duob⁹ modis sunt rotūdi ꝛ longi: vterqꝫ ꝟo frigidus est ꝛ humidus in medio scdi grad⁹: rotūdi ꝟo vi scosiores ꝛ grossiores sunt. causa eni̅ rotūdi tatis est hec: liquor eoꝝ q̄ viscosus est ꝛ gros sus natando in supficie diuidit se circa late ra: longoꝝ ꝟo liquor q̄ subtilis est ꝛ aquo sus effluit ꝛ discurrit inferi⁹ idcirco ipsi elō gātur qđ testificat in hmōi rōne. Sapor eni̅ rotūdi aliquātulū dulcedini vicinat: longi ꝟo sapor quasi aqua est sapide dulcisqꝫ rei grossitudo ꝛ viscositas dominat: vnde long⁹ minus nocibilis est parūqꝫ collatiuus mun dificatiuus: rotūdus autē nocibilior ꝛ ma gis collatiu⁹ ꝛ vrine prouocatiuus harenā ꝛ lapidem a renibus ꝛ vesica expellit. Qđ eius saporositas testatur. videm⁹ eni̅ corpora ab eis fricata ab omni mundari sorditie vtriqꝫ tñ ad corruptionē parati sunt mutātur etiā in humoꝝ qualitatē in stomacho existentiū siue colerici siue flegmatici sint. Idcirco sto macho nocent eiusqꝫ neruos mollificant eis qꝫ lubricitatē prestāt qđ si cibū in stomacho inuenerint miscentur cū eo ꝛ causa lubricita tis cibus egreditur prius ꝙ coquatur in in testinis etiam rugitū ꝛ inflationē ventosita temqꝫ faciunt ꝛ nonnūqꝫ vomitū ꝛ abomina tionē: ideoqꝫ manducentur ante oēm cibum stomacho ab humoribus inanito: nec alius accipiatur cibus quousqꝫ ipsi videantur esse digesti. si sic eni̅ accipiantur digestioni obe diūt ꝛ bonis chimis assimilantur licet eoruz cōuersio flegmatica sit quib⁹ econtra datis frigidi ꝛ pessimi ex eis generant humores: fiuntqꝫ causa malarū generandarū febrium maxime colericis ꝛ calidis naturaliter qđ fit ob sue velocitatē cōuersionis ꝛ mutationem sui in colericū hūorē: sz vt nocumētū eorū au feratur dentur in fine eorū: oxizacara: mara trū: mastix: flegmatice cōplexiōis homines accipiant oximel zinziber conditū aut diaci minū ꝛ parū bibant vinū. Concludam⁹ er go cū Auicen. in. xiiij. tertij. c. xx. sic dicente. Non est malū pro epate calido sumere melo nes duros parue dulcedinis. Uerūtamē qui colicā pati cōsueuerūt ab eo abstineant: q̄m vt idem ait in. xvj. eiusdē trac. iiij. c. xxviij. Melon dulcis ante cibū in dispositiōe sani tatis est nociuus plurimis colicoꝝ. Melon etiam dulcis ꝑpter vehemētiam sue prouo cationis perducit ad ingrossationē sangui nis: teste eodē i pria quarti trac. scdo. c. lxv. ꝛ ideo confert colericis. Hoc quoqꝫ sensit Gal. in scdo de alimētis cum dixit. Natura peponum est frigidior cū humiditate sua co piosa ꝛ abstersiuum aliquid habent ꝑpter qꝫ ꝛ mouent vrinas ꝛ secedūt stercus magis cucurbitis ꝛc̄. Deide subdit. Pepones par uum operantur chimū in corpore ꝛ magis quando non bene digeruntur ꝛ colericos fa cere cōsueuerūt ꝛ corrūpi ꝛ ad vomituz ido nei ꝛ amplius comestū super ipsum aliquid euchimorū eduliorū. Et ꝑpterea ipse iteruz dicebat in lib. de euchimia. c. v. Citrulli me lones ꝛ melopopões sunt fructus quoꝝ nul lus est euchimus: ꝛ si nō cito subeūt corrum pūtur ſm ventrē in eū qui fit ex eoꝝ corru ptione humorē ꝛ ꝑpinquū mortiferis far maticis operant. a quo Rasis in. iij. Almā soris accepit. c. xx. dicens. Melones dulces velociter in coleraz cōuertunt rubeā. alij ꝟo sitim sedant ꝛ humectāt atqꝫ vrinā ꝓuocant quibus si q̄s in comestione multū vsus fue rit colricaz patiet passionē. ꝛ ꝑpterea dixit in. xxv. cōtinētis. c. j. Post comestionē melo nū sumere debes de thure ꝛ zizibere. ꝛ si fue rit calide cōplexionis post comestionē ipoꝝ sumere debet i potu de sirupo acetoso. Pro curandū est itaqꝫ vt tāta ex eorū quātitas as sumatur qđ digeri possit ꝛ cito subire ne in stomacho corrūpantur obseruādo q̄ de mē te Isaac ꝛ aliorū supra dixim⁹. De melōgia ꝟo qua nō vtimur ꝛ q̄ ab omnib⁹ antiq̄s est reprobata non scribem⁹ sed ipam tāqꝫ inuti lē ꝛ fugiendam ꝛ re ipsa ꝛ pertractatione re linquamus.

¶Cap. clxxxv. incipit ptractare de fructibus arboꝝ declarando quibus naturis humidi siue recentes ꝛ quibus cōplexionibus sicci fructus conueniant.

Postq̄ de fructibus olerū vt pmiseramus sermonē cōpleuimus reliquū est vt de fructibꝰ arboꝝ in p̄sentiarū agamꝰ cōsuetū ordinē alphabeti obseruando vt sine querēdi labore determinatio ꝛ capitulū vniuscuiusq; fructus facile inueniatur nō aliter de humidis ꝛ de siccis sepatum facientes sermonē sed de ipsis iuxta eorū initia ꝛ prout contigerit loquemur: hoc tamē prenotantes ꝙ sicut humidi fructus flegmaticas habētibus cōplexiones incōuenientiores sint q̄ colericis: sic ꝛ sicci ecōtrario. Et idē de stomacho pariter est intelligēdū. Qui em̄ stomachū frigidū ꝛ hūidū hn̄t nō tantū a siccis q̄tū ab humidis fructibus leduntur. Cuiꝰ rō hec est: quia frigidi fructus ꝛ hūidi vt oēs ferme recētes existūt vt de melonibus diximꝰ frigidū stomachū ꝛ hūidum intrātes ꝛ cū flegmaticis hūoribꝰ repletū inueniētes cōuertūtur in cōsimilē eoꝝ naturā scꝫ in frigidos ꝛ hūidos hūores cū in habētibus simbolū facilioꝛ fit transitus: vt dixit Aristo. in lib. de generatione ꝛ corruptiōe. ꝛ Auicē. in. ij. f. c. de signis cōplexionū cū sic inquit. Cōuersio in genere pportionali est facilior cōuersione ad cōtrariū. Sic ꝛ fructus sicci ꝛ hi p̄cipue q̄ vnctuositatē habēt facile i stomacho calido in fumositatē ꝛ in coleram pmutantur. Et ideo nō ita cōueniunt colericis sicut flegmaticis sicut ecōtra de hūidis ꝛ recētibꝰ diximꝰ ꝙ magis colericis q̄ alijs cōferāt psonis. Et ꝙ ita sit patet p rōnē pread ductā. Et p auctoritatē Isaac in. v. d. c. v. dicētem. Qui fructuū grossoꝝ ꝛ siccoꝝ ꝛ duroꝝq; corticum sunt cortices molles: ꝛ teneros habētibꝰ peiores sūt: qꝛ duricies ꝛ grossities corticū substātiā grossā ꝛ terrestrē ostēdūt ꝛ in stomacho durā digerit ꝛ velociter ad fumositatē cōuertibilē in stomacho sicce cōplexiōis inanito citoq; cōuertit i putredinē ꝛ vētositatē in stomacho frigido maxie cibo pleno. deinde subdit. Ois fructus grossi corticis terrestris nō caret oleositate ꝛ vnctuositate naturalr: vnctuositas aūt ꝛ oleositas ad cōuertēdū i fumositatē ꝛ i gn̄a colerica sunt pcliuia ꝛ in putredinē ꝛ in gn̄a venenosa. ꝛ ppterea cōcludit deinde. Qui fructuū cortices habent duros ꝛ siccos peioris sunt nutrimenti sicut amigdale ꝛ nuces ꝛ nucicule ꝛ similia: ꝛ maxime si sint siluestres: qꝛ sunt sicciores ꝛ ad digerendū duriores: quanto igit fructus sicci antiquiores fuerint tanto deteriores existunt: quia continue vnctuosiores fiunt: vt de amigdalis nucibus fisticis ꝛ huiusmodi est videre que cū inueterantur ranci defiunt ꝛc. Et ideo in stomacho calido pessime reputantur sicut fructus frigidi ꝛ humidi in frigido ventre sunt suspecti quinimo prohibiti. Qua de re bene perpendat vnusquisq; naturam suam ꝛ humidis aut siccis vtatur fructibus ꝺm ꝙ ei magis conueniēs fuerit ne corpus colera vel flegmate repleat. Et hec pauca de hac materia in generali dicta sufficiant. particulariora ꝯo iam electo ꝛ abstinenti medico cōseruati relinquimꝰ: ab stinenti inquā propterea quod plures etiaꝫ doctissimos nouimus medicine professiores qui tanq̄ pueri quotidie fructibus in eoruꝫ interitum vtuntur ꝛ pessimis etiam ꝛ in magna quantitate. Qui pro alioꝝ sanitatis cōseruatione idonei minime videntur eo ꝙ durum quippe est: vt qui nescit tenere moderamina vite sue iudex fiat vite aliene: vt Gregorius summus ꝛ beatus pontifex inquit. quare ꝛc.

¶Cap. clxxxvj. ostendit naturā nutrimētuꝫ ꝛ vtilitates amigdalarū in via cibi.

Amigdale: vt iquit Auerrois in. v. colliget. ꝛ Haliabas i. v. Theorice. c. xix. tēperate sunt in calore ꝛ hūide suauis saporis ꝛ habēt multas bonas pprietates: ꝛ dicit ꝙ habent augmentare substātiā cerebri ꝛ faciūt suauiter dormire ꝛ abstergūt ꝛ mūdificant vias vrine ꝛ sunt valde cōuenientes macris. Qd etiā voluisse videt Auicē. in. ij. canonis. c. lviij. cū dixit. vnctuositas amigdale minor est vnctuositate nucis.

cum tñ in eis fiat vnctuositas plurima cui⁹
causa rancidat: ⁊ est tardioris digestionis q̄
nux.deinde subdit. Que dulcis est equalis
est ad hūiditatē parū declinans:⁊ amara est
sicca i scđo. Et infra subiūxit. Dulcis bonū
prebet nutrimentū: licet paruū. ⁊ comedere
amigdalas dulces impinguat ⁊ cōfert ad vi
sum:aperiūt etiā amigdale opilationes epa
tis ⁊ splenis:ip̄e nāq; aperiūt opilatiōes ac
cidētes in extremitatibus venarū:⁊ cū come
duntur recētes cū corticibus suis mūdificāt
humiditates stomachi:sunt difficilis dige-
stionis ⁊ boni humoris ⁊ pauci nutrimēti:⁊
qñ accipiunt cū zuccaro descēdūt velociter.
de quibus etiā sic scripsit Isaac in p̄ticulari
bus dietis. Amigdale dulces sunt calide et
humide i medio primi gradus. vñ Gal. Ha
bēt inq̄t amigdale amaritudinē sensui occul
tā p̄pter sui saporitatē:verūtamē amigdala
rū amaritudo vetustati accedētiū palā osten
dit:fitq; earū acutio velut nuces corporū nu
tritiue sunt dure tñ ac grosse substātie dige-
stioni difficiles pro sue vnctuositatis egesta
te:proinde tarde colericis assimilātur humo
ribus neq; stomacho sicut nuces sunt noci-
ue. Et post aliqua dixit. Si suphicieten⁹ ex-
corticētur esuiq; dentur digeri faciles fiunt:
maxime si cū melle aut zuccaro exhibeātur.
Amigdale autē virides sunt tenuiores ⁊ lau
dabiliores p̄pter earū aquositatē. Idcirco
si in aqua calida vna nocte iaceāt excortica-
te fiunt in actione viridibus vicine: porro si
virides prius q̄ cortices habeant elixentur
⁊ edantur:gingiuas cōfortabūt stomachiq;
calorē refrigerabūt ⁊c̄. Rasis quoq; in.iij.
Almāsoris.c.xx. dixit. Amigdale dulces in
calore sunt tēperate q̄ licet lenitatē gutturis
faciāt graues:tñ existunt diuq; in stomacho
morātur:verū ip̄e nō solū opilationes non
faciūt:verūetiā opilationes aperiūt atq; vri
ne sedant ardorē ⁊ cū zuccaro comeste sper-
ma augmentāt. Et in libro.xxv. cōtinentis.
c.cccccccxcij. Archagenisij sic scribentis in-
quit. Amigdale sunt calide ⁊ humide: ⁊ hu-
mor ip̄arū ē laudabilis.⁊ subdit.dixit Ruf
fus in libro regiminis. Amigdale p̄uocant
vrinā:⁊ cum difficultate digerunt. Et postea
circa finē cap̄li subiūxit. ⁊ Sindisar inquit.
q̄ impinguant ⁊ augent actū venereū.simili-
ter inquit Bimmasui. Amigdale dulces ca-
lide sunt ⁊ humide in primo:⁊ si comedūtur
cū corticibus cōferūt in dolore oris⁊ abster-
gunt qđ in pectore fuerit et pulmone de hu
miditate ⁊c̄. Sed sapiēs Gal. in.ij. de alimē
tis.c.xxviij.sic ait. Amigdale totaliter nō p-
ticipāt stiptica qualitate:preualet em̄ i ip̄is
abstersiua ⁊ subtiliatiua p̄pter quā expur-
gant viscera ⁊ ex pulmone ⁊ storace expultio
nes operātur humorum.dixit deinde q̄ ad
subductionē nō sunt vtiles: ⁊ q̄ alimentum
corpori dant modicū qua de re decipiuntur
qui eas plurimum nutrire existimant:licet
alijs conuenientes sint.

¶ Capitulum.clxxxvij.ostendit naturam ⁊
nutrimentum auelanarum cuz suis iuuamē
tis et nocumentis.

Auelane:teste Auerroi in.v.colli-
get.in nullo differuntur a nucib⁹
nisi q̄ nō p̄uocāt vomitū. sꝫ Pri
ceps Avicē.in.ij.canonis.c.xliij.
dixit. Eius quidē.s.auelane terreitas maior
est terreitate nucis ⁊ nutribilior nuce: qm̄ est
magis solida ⁊ minus vnctuosa ⁊ tardioris
digestionis:cuius natura ⁊ cōplexio decli-
uis est ad vnctuositatē quādā ⁊ siccitatē par
uā:⁊ generatur ex ea colera:⁊ in ip̄a est stipti
citas maior q̄ in nuce:⁊ in ipsa etiā est infla
tio ⁊ generat vētositates in ventre inferiori:
facit soda:scꝫ dolorē capitis:⁊ comeditur cū
pauco pip̄e ⁊ maturat corizā.⁊ Hipocrates
inquit. Auelana in cerebro facit augmētū:⁊
si comeditur cū aqua mellis cōfert tussi an-
tique ⁊ adiuuat ad expuendū:est tarde dige-
stionis ⁊ excitat vomitū:⁊ est tardioris dige
stionis q̄ nux:confert venenis ⁊ morsibus ⁊
precipue cū ficubus ⁊ ruta ⁊c̄.q̄ fuit Halia-
batis sn̄ia in.v.theorice.c.xix.dicētis. Aue-
lana calida est ⁊ sicca terrea parū habēs vn-
ctuositatis grossamq; habet substātiam di-
gestionis tarde:vnde⁊ plurimū nutrit. Aiūt
autē medicorū quidā:qm̄ si auelana cū ane-
to ante cibū sumatur nō plurimū fiet come-
denti nocumentum:deinde a letali potu vel
morsu reptiliū p̄derit si cū ficubus cōedat.

De natura caſtanearum.

A quibus videtur accepiſſe Iſaac in dietis particularibꝰ dicens. Auelane ſunt frigidiores ⁊ pōticiores ꝙ̄ nuces: earū eñ corpa ſunt ſpiſſiora ⁊ ſolidiora vnctuoſitate carētia: hac de re plus nucibus ſunt nutritiue tardiores ad digerendū ⁊ ad deſcedēdū de corpe inflatione in ventre generant: maxime ſi cū interiori cortice accipiantur: q̄ autē ab interiori cortice ablate fuerint digeſtibiliores fient ⁊ vtiles antiquā habētibus tuſſim precipue ſi piſtate veſcantur cū melle. Quibus etiā cum modico pipere aſſatis reumatizātibus cito ſubueniūt. Que vo in ieiunis aſſumpte fiūt contra venenū valēt ⁊c̄. Hoc idē ſenſit Raſis in.iij. Almāſoris.c.xx. dicēs. Auelane nucibus minꝰ ſunt calide grauioreſq; ipis exiſtunt q̄ a ſcorpione pūctis beneficiū prebēt. ⁊ in libro.iiij. ſuorū afforiſmoꝝ dixit. Nuces ⁊ auelane male ſtomacho et epati humores malos efficiunt in ieiuno. oppoſitū tñ velle videt Auicē.in.ix. tertij.c.xx. cuz ait. Paſſe ficus ⁊ auelane ſunt amice epati ⁊ vltimi iuuamēti. in cuiꝰ capli fine dixit. Auelane ſunt cōuenietes oibus epatibus: qm̄ ipe nō ſunt vehemētis caliditatis ⁊ ſunt aperitiue ⁊ chimus earū eſt bonus. ⁊ in.c.xxj. eiuſdē iteruz inquit. Paſſe ⁊ auelane nō plurimū calefaciunt: ⁊ ſunt aperitiue opilationū et ſunt boni nutrimēti: licet parui quāuis ipe id minime dicat. Et ꝙ ita ſit apparet per Gal. in.ij. de alimētis.c.xxvj. dicentē. Neq; vſus nucū neq; auelanarū multū nutrimētū dat corpori. ⁊ poſt aliqua etiā ſic inquit. Digerit nux magis ꝙ̄ ſubtilis nux ⁊ magis euſtomachuz eſt et multomagis que cū ficubus ſiccis comeditur. Quo autē modo concordandi ſint Raſis ⁊ Auicen. ſi textus eorum ꝙ non credo correcti ſint proculdubio non intelligo: ſed mihi perſuadeo ꝙ dictum Raſis aliter in arabico ſonare debeat. Qualiter vo ſapiētiori iudicio relinquamus: ⁊ ſi quis eos diſcordes eſſe hac in re ſicut ⁊ ī aliquibꝰ alijs dicere non vereretur forſitan non erraret. quare ⁊c̄.

¶ Capitulū.clxxxviij. oſtēdit naturā ⁊ proprietates caſtanearū nutrimentūq; atq; modū coctionis ⁊ preparationis ipſarum.

Caſtanee in numero glandium reponi vidētur: ꝓpterea ꝙ de ipſis poſt glandiū determinatione ſermo fiat ab auctoribꝰ: ⁊ ꝑmaxime ex eo ꝙ de eis Raſis ſcripſit ī.iij. Almāſoris.c.xx. dicēs. Melioris glandibꝰ ſunt nutrimēti minuſq; ſtringunt caſtanee: attamē ⁊ a nobilibꝰ etiā perſepe manducātur in vltima cene mēſa: ideo de ipſis dicemus cū Auerroi in.v. colliget ſic ſcribente. Caſtanea frigida eſt ⁊ humida in ꝑmo gradu. Scdᷓz vo Haliabatē ī.v. theorice.c.xx. Earū cōplexio inter frigidū ⁊ humidum eſt temperata. Iſaac vo cui magis adherendū eſſe opinamur in particularibꝰ dietis ait. Caſtanee calide ſunt in medio primi gradus ⁊ ſicce in ſcdo. Et ſignificatio earuz caloris eſt dulcedo earūq; ſaporoſitas ⁊ pōticitas ſiccitatē innuit: ſed tamē ad glandiuz comparatione ſunt ad digerendū faciles et nutribiles tuſſientibus ex flegmate nō multum nociue: nec multum ſtiptice: nec multuz diuretice. Que tñ plerūq; nō accipiant: quia cerebro eſui date inflationē ⁊ capitis faciunt dolorē ꝓpter digeſtionis duritiē ⁊ fumū in ſtomacho clauſum: ſed ab eis nocumentum auferatur ⁊ ſtipticiores fiant: aſſari eas opz vt earū corpus rarificetur que ſiccitatē tēperant pectoris ⁊ vrine difficultatē diſſoluunt ꝙ ſi in aqua tepida infundant: q2 earū complexio tēperatur ex aqua mollitie ⁊ humiditate: proinde ſunt boni chimi in corpore generatiue: colerici tñ cū zuccaro eas comedāt ⁊ flegmatici cū melle. ſm medicinam vo virtutē habēt laudabilē: q2 abominatiōis ⁊ vomitus ſunt conſtrictiue: ieiuni quoq; ſtomachi cōfortatiue ⁊c̄. Que fuit etiā Gal. ſententia ī libro de euchimia ⁊ cachochimia.c.iij. dicētis. Caſtanee ſtipticū ſaporē habēt ⁊ omnino nō ſunt cachochime. ⁊ infra dixit. Fructus qui ab arboribus accipiunt fere oēs cachochimi ſunt preter caſtaneas. Hec eñ bene digeſte in vētre nutritiue ſunt: ⁊ nequaq; cachochime. a quo princeps ſumpſiſſe videt in.ij. canonis.c. de glande. cum ait. In caſtanea eſt parū caliditatis ꝓpter ſui dulcedinē ⁊ in ipa eſt abſterſio: ⁊ in eis oibus eſt inflatio in vētre inferiori ⁊ ſtipticitas: ⁊ eſt tarde.

digestionis ꝛ boni nutrimenti. Si ergo cum zuccaro misceatur eius nutrimētū fit bonū. Gal. quoqꝫ dixit. ꝙ ipsa est mirabilioꝛ oībus granis adeo qꝺ est ꝓxima granis panis: verūtamē castanea ꝑpt illꝺ ꝙ ī ipsa est de dulcedine nutribilioꝛ est glāde: cū tñ nutrimētū oīm sit hoībus illaudabile: sed foꝛtasis eaꝝ nutrimentū poꝛcis laudat. hec Auicē. in loco allegato. Et postea subiūxit ibidē. Castanea facit soda: ꝑpterea qꝛ coartat vapoꝛem cōstringendo naturā ꝛ cōfert humiditati stomachi ꝛ cōfert dissinterie ꝛ fluxui intestinorū ꝛc̄. Hoc etiā attendendū ꝙ ipe crude nequaqꝫ māducētur dicēte Gal. ī libꝛo de subtiliante dieta. Castanee magis pꝛaue sunt q̄ crude: pꝛaue ꝟo minus si elixentur siue assentur siue frixētur. Pꝛo regula quoqꝫ obseruādū est ne in multa assumātur quātitate pꝛopter stipticitatē grossitiem ꝛ ventositatē earum cū dicat Gal. in libꝛo de euchimia et cachochimia superius allegato. Et si castanee oīno non sint cacbochime cauere tñ vt opoꝛtet palā ab harū multitudine nō solū qꝛ pachichime: id est grosse: sed qm̄ constipatiue sunt vētris ꝛ difficile digestibiles ꝛ inflatiue. Memoꝛandūqꝫ mihi videt id in carū decoctione qꝺ supꝛa in. c. de rapis diximus. s. vt non coquātur in frixoꝛio super flāmā: qm̄ inde malū acquirunt qualitatē suffocantē a fumo ꝛc̄. vt eo ī loco dictū est. Quare iter pꝛunās potius coqui debent vt ventositatē superfluam amittant: ꝛ cū zuccaro in fine mēse poterūt in pauca quātitate māducari. q̄re ꝛc̄.

Capitulum. clxxxix. ostendit naturam cerasoꝛum dulcium et acrium cum eoꝛuꝫ iuuamentis ꝛ nocumentis.

Cerasa sunt grana magna pꝛunis similia: vt Serapio īquit. q̄ etiā dixit auctoꝛitate Gal. Sūt ex eis dulcia ꝛ pōtica ꝛ acetosa: ꝛ dulcia descendūt a stomacho cito ꝛ iuuamentū qꝺ inferūt ei est paucū: ꝛ pōtica faciunt contrariū huius: acetosa ꝟo desiccāt plus q̄ pontica ꝛ cum hoc est in eis res incidens ꝛ conferunt stomacho flegmatico pleno superfluitatibꝰ. Et infra dixit auctoꝛitate Diascoꝛidis. Quādo cerasa administrantur humida molliunt ventrē: ꝛ sicca retinent. sed Rasis in libꝛo. xxiij. cōtinentis. c. cccccccvij. Gal. auctoꝛitate sic scripsit. In fructu huiꝰ arboꝛis est stipticitas ꝛ hoc nō est cum equalitate: imo dispositio in eo est vt est dispositio in malis pomis ꝛ granatis: sed fructus huiꝰ habens in se dulcedinē de stomacho descendit de leui ꝛ confert ei modice: tñ stipticus econuerso facit: ꝛ acidus confert stomacho flegmatico pleno superfluitatibus: quia acidꝰ desiccat magis q̄ ponticus: ꝛ cum hoc habet in se ptē incisiuā. Et dixit in libꝛo nutrimēti fructus cerasi assimilatur moꝛis cum stipticitate modica que est in eo valde: ꝛ inꝰ parte est stipticitas manifestioꝛ similis stipticitati rubei: ꝛ pars ipsius est vehementioꝛis stipticitatis q̄ rubeus. Et possūt cognosci vires omniū specierum ipsius de eo qꝺ pꝛecedēs est de moꝛis ꝛ ruboꝛ: sꝫ rubus canis vehemētioꝛis stipticitatis est: vt nutrimentū eius est modicū. Gal. ꝟo in. ij. de alimentis. c. v. bꝛeuiter se de eis expediēs ait. De cerasis sicut de moꝛis possumus argumentare. similiter Isaac in particularibus dietis. c. de pꝛunis in fine sic scripsit de cerasis. Ideꝫ qꝺ de maturis pꝛunis sentimus: ꝛ nihil aliud de ipsis ait. Unde eoꝛum expꝛessa complexio que sit a veteribus non inuenitur: sicut ꝛ Michael noster inquit. frigida ꝛ humida tamen in pꝛimo ea ipse graduauit. Credimus tamen ꝙ plus humida sint ex eo qꝺ valde cito putrescant: pꝛopterea eligantur ex eis illa que duriora sunt ꝛ solidioꝛa: quoniam talia non ita de facili putrefiūt sicut ea que tenera: vt manifestum est etiam in exterioꝛibus: et magis gratia medicine manducentur ante cibuꝫ q̄ gratia nutrimenti iuxta pꝛeceptum Gal. in libꝛo de euchimia ꝛ cachochimia. c. vltimo dicentis. Abstinendum est a cachochimis nisi aliquando laboꝛantes hoꝛa estatis egeant sanare siccitatem et caliditatem totius coꝛpoꝛis: idonea enim illo tempoꝛe sunt poma et pꝛuna et cerasa pꝛeassumpta: sed de citrullo et melone non multuꝫ offerendum est sicut nec de melopopone ꝛ persicis ꝛ huiusmodi. quare ꝛc̄.

¶ Capitulum.cxc.ostendit naturam ⁊ ꝓprietates iuuamentaqꝫ citoniorum seu coctanorum in via cibi.

Doctana sunt grossioris substātie ꝙ͂ pira ⁊ maioris stipticitatis et propterea sunt frigidiora: ⁊ in eorum odoratu est proprietas contra oīs passiones cordiales: vt dixit Auerrois.in.v.colliget. Auicē.ꝟo in.ij.canōis.c.clvj.sic de eo scripsit. Citonium assatum est melius ⁊ magis cōueniens quādo eius assatio fit hoc modo. Cōcauatur ⁊ eijciunt grana eius ⁊ ponitur in ipso mel ⁊ linitur luto corpus eius: ⁊ ponitur in cinere: cuius natura frigida est in fine primi: ⁊ sicca in principio scdi. Est stipticū cōfortatiuū fortiter: sed dulce est minus stipticū. Et multitudo comestionis ipsius generat dolorē neruorū: cōfert vomitui ⁊ ebrietati: ⁊ sedat sitim: ⁊ cōfortat stomachū recipientē superfluitates. Et in fine dixit. Et qñqꝫ soluit ventrē ⁊ non stringit et generat colicā ⁊ dolorē ventris pungitiuuꝫ. Et hoc si crudū scꝫ māducetur: ⁊ quādo assumitur post cibū soluit adeo ꝙ quādo plurimū ex eo sumitur extrahit cibū ante digestionē suā: comestū autē ante cibū constringit. idem etiam voluit Haliabas in quinto theorice.c.xix.cum ait. De ipso ꝙ frigidum est et siccum ponticum stomachum confortat calidum: naturā suspendit si ante cibum comedatur: mollit autē si post ⁊c. Hoc similiter sensit Isaac in particularibus dietis.c.proprio dicens. Citonia ⁊ malagranata ante cibū accepta si sint pontica aut stiptica: et similiter si sint acetosa stomachū ꝯfortāt: substantiā ⁊ intestinorū ⁊ egestionē colericā auferunt: morsionēqꝫ intestinorum: post cibum autē ex superiorib⁹ stomachi ad inferiora deponūt escas: ⁊ fumū salientē ad caput vomitūqꝫ colericum reprimunt: ⁊ dulciuꝫ natura substātie. Et complexio aquosa est et temperata caloris aliquid obtinet: ⁊ ideo paruꝫ refrigerant: ⁊ stomachū confortāt exigue: quare ⁊ stomacho calido aut molli nō cōueniūt nociua eis qui colericā egestionem habent ⁊ vomitū. Non sapora ꝟo pessima sunt in omnibus qualitatib⁹: quia nature frigide sunt et humide: magis autem frigide ꝙ͂ humide: ꝓpterea nec ſm cibum valent: nec ſm medicinam: qm̄ pontica non sunt vt stomachum confortent: nec acida vt acumen caloris extinguāt: nec dulcedinē habent vt nutriant: sꝫ humores flegmaticos crudos gignūt. Similiter Rasis in.iij. Almansoris.c.xx.dixit. Citonia dulcia ⁊ acetosa stomachū efficiunt robustum: licet acetosa ad hoc sint fortiora: appetitū insuper excitant: quorū ꝓprietates est ventrē stringere. Hec autē si post cibū comedant stercus cito descendere faciunt atqꝫ a ventre expellunt: ante cibum autem si comedantur totum istud prohibent: illa auteꝫ que acetosiora sentiuntur in ventris constrictione sunt fortiora. Et in.iiij.libro suoꝝ afforismorū sic etiā inquit. Coctanum stomachum confortat ⁊ epar ⁊ vsus eius putredinem in intestinis generat. Et in libro.xxij.cōtinētis.c.ccclxxxiiij.dixit auctoritate Ruffi ꝙ citonia retinent ventrem ⁊ ꝓuocant vrinā per accidens. Et auctoritate Bimmasui sic retulit. Citoniū frigidū est in vltimitate primi gradus: siccum in medio secundi: ideo corroborat stomachū: ꝓuocat vrinam: ⁊ constipat naturā. ⁊ subdit. Sed non debet perfici corpus citonij eo ꝙ retardat digestionem ⁊ sic debet fieri toto posse in ceteris fructib⁹ tamen non debet assumptio eius abundare ne emittat de stomacho qđ in ipso fuerit ante digestionem ipsius. Et si volumus cuꝫ eo stringere ventrem: precedere debet eius sumptio ante cibū per horas dū preualet actus citonij in stomacho: deīde comestio fiat. Tamē si abūdās sumptio illius tollitur: infert colicam ⁊ dolorē neruorū ⁊c. Quare concludendum est ꝙ via medicine potius ꝙ͂ cibi sit coctanis vtendum non crudis: sed coctis: vt supra docuit Auicē. nec vlla quis de tali coctione afficiatur admiratione: qm̄ nō solum princeps: sed etiam Gal. eā precepit in.ij.alimentorū.c.xxj.dicens. Singulare aliqđ preter alia poma citonijs inest stipticitatem ampliorē habētibus ⁊ chimū māsiuū si quis de coctis ipsis cum melle seruare velit.s.modo pretacto: aut aliter ꝙ cum melle condiantur ⁊ sic cocta manducētur ⁊ non aliter: nec etiā sic sepe propter predicta.

¶ Cap. cxcj. ostēdit naturā ꝓprietates ⁊ iuuamenta citri ⁊ partiū eius.

Citrū corticē habet: carnē: acetositatē: ⁊ semina: q̄ oīa cū diuersarū sint cōplexionū necessariū duxim⁹ de vno quoqꝫ seriatim dicere imitātes ṗncipez in secūdo canōis. c. cxxj. sic scribētē. Cortex citri calid⁹ est in primo ⁊ siccus ī fine scdi. Et eius caro est calida in prio ⁊ humida in ſpo. Quidā aūt dixerūt ꝙ ipsa sit frigida ⁊ hūida in primo ⁊ eius frigiditas maior est. Et ipsius acetositas frigida ⁊ sicca in tertio. Et eius semen est calidū in primo ⁊ siccū in secūdo: caro eius inflat: ⁊ ei⁹ acetositas est stiptica frangens colerā rubeā. Et ei⁹ semen ⁊ cortex ipsius sunt resolutiua. Et cū ponitur ei⁹ cortex in pannis prohibet tineas ⁊ ei⁹ odor rectificat corruptionem aeris ⁊ pestilentiā. Decoctio corticis bonum efficit odorē: eius acetositas sedat tremorē cordis calidū ⁊ nutrimentū est bonū gutturi ⁊ pulmoni: est tamen mala pectori caro eius ⁊ est mala stomacho inflatiua tarde digestionis quā oportet comedere cum almuri: ⁊ similiter cum melle mixta est sanior ⁊ magis recipiēs digestionē nisi sit plurima: ⁊ cortex ipsius cōponit̄ in cibarijs sicut semina que ꝓ cōdimento ponuntur adiuuat digestionē: cortex tamē nō digeritur ꝓpter duriciem sui ⁊ ipsius decoctio sedat vomitū ⁊ facit appetitum. Et oportet q̄dem vt citrū comedat̄ singulare ⁊ ꝙ non misceatur cibo ante se neqꝫ post se: ⁊ ei⁹ caro facit vtentē se possidere colicā ⁊ ipsius acetositas retinet ventrē ⁊ confert solutioni colerice: ⁊ eius semen cōfert emoroidib⁹ ⁊ pond⁹ ipsius cū vino melle ⁊ aqua calida illinituz confert venenis omnibus ⁊ eis resistit ⁊ proprie veneno scorpionis bibitū. Isaac etiam in particularibus dietis inquit de ſpo. Substātia citri est dura ⁊ solida ideo si ꝓ cibo accipiatur difficulter digeritur tarde a stomacho descendit. Acetosa ꝟo eius substātia est frigida ⁊ sicca in secūdo virtutem habet incidentem extenuantem ⁊ refrigerantē. Idcirco fit epatis caloris mitigatiua stomachiqꝫ confortatiua: exiccat eñ appetituz colere rubee: acumen obtūdit: sitiētibus perfecte subuenit tristiciāqꝫ ⁊ cardiacā remouet ⁊c̄. Qd̄ etiam voluit Rasis in quarto libro suorum afforismorū cuz dixit. Foliū ⁊ cortex citri virtutē habēt remouendi venenū ⁊ cōfortandi cor. Et in. xxj. cōtinentis. c. xxj. dixit auctoritate Diascoridis. Semen citri bibitū cū vino ꝓhibet nocumētū cuiuslibet veneni mortiferi ⁊ laxat vētrem: ⁊ aqua decoctionis ei⁹ facit bonū oris odorē. Et inquit Gal. i. vij. Acredo citri est frigida ⁊ sicca in tertio ⁊ cortex eius desiccat non cū parua acuitate ⁊ ob hoc est sicca in tertio ⁊ est equalis intra caliditatē ⁊ frigiditatē aut declinat parū ad caliditatē. Et eius caro generat hūores grossos frigidos. ⁊ in libro dietarū dixit. ꝙ cortex eius est odoriferus cum est croceus ⁊ est difficilis digestionis propter eius duriciem ⁊ siccitatē: ⁊ si apponeretur in cibis adiuuaret digestionem sicut iuuāt res calide: ⁊ confortat stomachū quando sumitur de eo parū ⁊ eius caro est dura ad digerendū. Et cuz comeditur cū almuri est facilis digestionis. Et subdit. inquit filius Mesue. Cortex citri calidus est ⁊ sicc⁹ in tertio ⁊ est spissus tarde digestiōis de sui natura iuuat tamē cibū ad digerendū paucillo iuuamēto ⁊ parū ex eo sumptū cōfortat stomachū. Et alba caro ei⁹ est frigida hūida in fine primi: ⁊ frigiditas est maior humiditate ⁊ trahit morā in stomacho ⁊ est tarde digestionis ⁊ eius acredo est frigida ⁊ sicca in tertio ⁊ refrenat colerā ⁊ cōstringit egestionem ⁊c̄. Deinde subiūxit. Et q̄ comedit citrū nō debet sumere immediate post aliū cibū nisi prius sit digest⁹. Et nō debet comedi post alium cibū qr facit indigestionē. Et acetositas eius cōfert tremori cordis ⁊ prouocat appetitū ⁊ incidit ⁊ diuidit hūorē colericū: ⁊ retinet fluxū ⁊ vomitū superuenientes vitio stomachi: ⁊ extinguit epatis super calefactionē ⁊c̄. Postremo dixit. Et citrū cōditū est difficilis digestiōis quāqꝫ mel subtiliauerit maiorē partē sue grossiciei: ⁊ remotio nocumenti eius est appositio magne quātitatis specierum aromaticarū sicut spice gariofilorū: cynamomi: cardamomi: zinziberis ⁊ similium. Mesue autem in distinctione quinta sui grabatin dixit. ꝙ citra con-

dita stomachum ⁊ cor confortat ⁊ digestionē faciunt bonam ⁊ oris odorē quod intelligendū quando in pauca sumuntur quantitate: dicente Gal. in lib. de dissolutiōe continua. Cortex citri. s. cōditi qñ accipitur de eo parꝝ cōfortat stomachū: ⁊ qñ accipit de eo multū grauat: qr eius substātia est dure digestionis: ⁊ sic habet inter dictos concordia.

¶ Capitulū. cxcij. ostendit naturam proprietates ⁊ nocumenta prouenientia ex comestione crisomillorum.

Crisomilla: teste Auicen. in secūdo canonis. c. cxlvij. meliora sunt armenia non enī cito aduenit eis corruptio ⁊ acetositas: ⁊ cū sumūtur crisomilla oportet vt accipiatur masticis ⁊ anisi equaliter pondus dragme vnius vsqꝫ ad duas in vino puro aut vino de passis aut parū mellis. Sunt enī frigida ⁊ humida in scdo ⁊ eorū humor est velocis putrefactionis. Et ipsorū infusio sedat sitim: ⁊ crisomilla sunt eqdē stomacho cōuenientiora qꝫ ꝑsica ⁊ armenia nō corrūpunt in stomacho neqꝫ acescūt velociter: generāt febres ꝓpter velocitatē sue putrefactionis verū infusio siccorū cōfert febribus acutis. Et i. xxij. tertij tractatu scdo. c. xxj. sic etiā inqt. Ego aūt abhorreo ea q̄ sūt sicut persica ⁊ crisomilla ⁊ similia q̄ replent sanguinē aquositate plurima. Cōsimilit scripsit Isaac in ꝑticularibꝰ dietis cū ait. Crisomilla frigida sunt ⁊ hūida in secūdo gradu facile in putredinē cōuertibilia: grossum flegma generāt ⁊ viscosuz in cōcauitate epatis ⁊ splenis. Idcirco diuturne febris causa fiunt ⁊ ip̄a omnibꝰ modis sunt pessima: ideo ante cibum semꝑ accipi debent stomacho inanito: post cibū enī stomacho pleno in superioribus natāt ⁊ in acedinē cito putredinēqꝫ cōuertunt. Si enī noxietates eorū caueri cupimus ieiuni accipiamus ⁊ post illa anisum masticē ⁊ vetus vinū ac odoriferū. Que fuit etiā Gal. sentētia in libro de dissolutione cōtinua sic dicentis. De his q̄ velociter corrūpuntur in stomacho sunt crisomilla ⁊ mora que si cito non descendant de stomacho ⁊ obuient humoribus malis cito corrūpuntur ⁊ ideo debent ista comedi ante cibum āmouenda de stomacho ꝓpter velocitatem descensionis eorū ⁊ lubricitatē viarū in eo qui comedit prius ista: nam quando comedunt post cibum corrūpuntur propter remanentiaz eorum in stomacho ⁊ relinquūt corruptum cibum corruptione eorum ⁊ quando totaliter corrumpuntur: quod frequēter euenit: sunt sicut venenum perniciosum. De ipsis quoqꝫ Rasis in tertio Almansoris. c. xx. dixit. Crisomilla frigida sunt que ventrem cōmouent atqꝫ inflant ⁊ coleram reprimūt rubeam stomachū preterea debilitant eius extinguendo calorem quibus qui frequenter vsus fuerit in consequenti tempore febres patiet. Et ratio est: quia vt inquit Gal. in secundo alimentorum. c. xix. Crisomilla prauis humoribus faciunt corpus abundare. ⁊ idem Rasis in. xxiij. continentis. c. cccccccxlij. auctoritate Diascoridis ait. Percopi sunt meliores pro stomacho persicis. ⁊ Gal. dixit. ꝙ armenici habent fructum frigidū ⁊ humidū quasi in secundo. Et dixit etiaz in libro nutrimēti. ꝙ de genere persicorū existant sunt tamen meliores eis quia non corrumpuntur in stomacho vt persica: ⁊ penes quosdam sunt delectabiliores eis ideo magis valent ad stomachū qꝫ persica. Et dixit Bimasui. Crisomilla frigida sunt ⁊ humida in medio tertij ⁊ assimilantur persicis sed generant humorem peiorē humore generato de ꝑsicis grossum ⁊ crudum in arterijs ideo generant febres cronicas: tamen sumi debet postea anisum ⁊ mastix in quantitate ponderis aurei vnius cum sirupo citonino aut cū vino vuarum passarum ⁊ mellis simplicis. Et inquit Masarguith ꝙ generant humorez a quo generantur febres tarde dissolutionis ipsa tamen laxant coleram rubeā ⁊ generant hūorem grossuz. ⁊ postremo ip̄e sic cōcludit. Et ego credo ꝙ nō inueniatur res vehementioris infrigidationis in stomacho ad modū illius ⁊c̄. Et propterea postponenda sunt potius qꝫ manducanda ⁊c̄.

¶ Cap̄. cxciij. ostendit naturam ꝓprietates ⁊ nocumenta Dactylorum in via nutrimēti.

DActyli ſm qđ dixit Serapio
i.c.de Rorab auctoritate Ha
bẽmesui. meliores sunt zucca-
rini.⁊ auctoritate Rasis retu-
lit ꝙ calefaciūt ⁊ generāt san-
guinẽ grossum qui cōuertiẗ cito ad colerā ⁊
est malū nutrimentū eoꝝ illis quorū cōple-
xio est calida ⁊ epar calidū ⁊ cui cito adue-
nit soda ⁊ squināntia bothor ⁊ alcola ⁊ opila
tio in epate ⁊ splene. Et deteriores ex eis sūt
magni ⁊ qui sunt dulciores ⁊ nō sunt conue
niẽtes aliquo modo illis qui sunt calide cō-
plexionis ⁊ nō sunt debilis nature si vtūtur
eis impinguātur ab eis. Rasis 2o in.iij. Al
mās oris.c.xx.sic de eis inquit:⁊ talẽ eiꝰ seriẽ
habemus. Dactyli calidi sunt ⁊ grossi mul-
tūq; dant nutrimentuʒ qui si in comestione
multo accipiant vsu sanguinẽ in interiorib9
generāt grossuʒ: dẽtesq; corrūpūt:sanguinẽ
quoq; ac flegma accrescere faciunt. Rorab
aūt minꝰ calidi sunt q̄ȝ dactyli q̄ lenitiui exi-
stentes stomachū rectificāt:⁊ ꝓpterea ꝙ dẽ-
tibus nocent dixit ipe in.xxv.cōtinẽtis.c.j.
Post comestionẽ dactylorū recentiū preci-
pue debes mūdificare gingiuas ⁊ os cuʒ la
uatione perfecta ⁊ abstersione post lauationẽ
factā:q2 comestio ipoꝝ dactyloꝝ emollit gi
giuas ⁊c̃. Idẽ quoq; sensit Haliabas in.v.
theorice.c. xix. Et rabi Moyses cū inquit.
Dactyli generāt dolorẽ capitis:opilāt epar
⁊ apostemāt ⁊ emoroidas creant. Isaac etiā
in particularib9 dietis sic de eis scripsit. Da
ctyli calidi sunt ⁊ humidi i scđo gradu gros
si sanguinis generatiui ⁊ difficilis digestio-
nis ficubus tū siccis digestibiliores magisq;
diuretici:sed illis assuescentes epatis ⁊ sple
nis cōstipationẽ duritiẽ ⁊ tumorẽ incurrūt:
gingiuis ⁊ dentibus sunt nociui: doloreʒ in
ore stomachi faciūt:diuersas tū habẽt actio-
nes ſm regionū qualitates:quidā eñ in fri-
gida:quidā in sicca:⁊ quidā in mediocri na-
scuntur regione. In calida nati regione sunt
dulcissimi ⁊ viscosi:ꝓinde parū nutriunt et
cito digerūtur:ventrẽ humectāt ⁊ plus etiā
ceteris cōstipationẽ epatis ⁊ splenis ⁊ nocu
mentū capiti oriq; stomachi faciūt. Rursus
qui in terra frigida nascuntur in sua crudi-
tate ⁊ pōticitate ꝑdurant quare ceteris sunt
sicciores ⁊ minus oībus nutritiui ac duri ad
digerendū tardeq; a stomacho descendẽtes
ceteris tū plus stomachū cōfortant. In me-
diocri 2o nascẽtes regione:lʒ in perfecta cō
stent maturitate:tū illis abest siccitas vt in
maturitate seruari nō queāt:qīn in eis q̄daʒ
liquoris sup̄fluitas est:vnde corpora replẽt
crudis humoribus q̄ sunt materia diuturne
⁊ periodice febris ad dissoluendū inobediẽ
tis. Et hec fuit etiā Gal.sentẽtia in.ij.alimẽ
torū.c.xxiiij.dicẽtis. Dactyli indigestibiles
sunt ⁊ grauatiui capitis ⁊ dulces opilatiui ⁊
stiptici.⁊ subdit. oẽs dactyli indigestibiles
sunt ⁊ lesiui capitis. Aliqui aūt ⁊ mordica-
tionis sensus efficiūt ori stomachi. Qui aūt
ab eis distribuiẗ in corpore chimus grossus
semp̄ est habet ⁊ aliquid viscosum ⁊ vnctuo
sum:⁊ qīn tali chimo dulcedo admisceẗ ce-
lerrime quidem ab ipo epar obstruitur lediẗ
aūt ⁊ flegmonizās ⁊ turgẽs summe ab edu-
lio ipoꝝ cōuenienter aūt ⁊ epar ⁊ splẽ opilā
tur ⁊ ledūtur: multo autẽ magis ledunt vi-
rides ad oīa. Et in libro de euchimia.c. iij.
sic quoq; ait. Humor qui ex dactylis gene-
ratur grossus est ⁊ faciliter obstructiuus epa
tis ⁊c̃. Ex quibus ꝯcludendū est ꝙ ⁊ si da-
ctyli sua dulcedine gustui placeāt. Sanitati
autẽ corp̄is calidi minime.quare ⁊c̃.

¶Capitulū.cxciiij.ostẽdit naturā ꝓprieta-
tes ⁊ iuuamẽta fisticorū siue pistachiorum.

FIstici a nostris vulgaribus si-
cut ⁊ a quibusdā antiquoꝝ pi-
stachij appellātur:vt apparet
per Haliabatẽ in.v. theorice
c.xix.dicentẽ. Pistachia in ca
lido ⁊ humido tẽperata sunt ⁊ q̄ pōtica sunt
⁊ odore iocunda cōfortationi oportuna sunt
epatis:eiusq; aperiunt opilationẽ ⁊ emittūt
pectoris humiditatẽ:renes purgāt ⁊ vesicā:
augent ventrẽ:⁊ eorum cibus mediocris est.
Sed princeps Auicẽ.aliter de eoꝝ cōplexio
ne sensisse videtur cum dixit in.ij.canonis.c.
cclxxiij. Fistici sūt vehemẽtioris caliditatis
q̄ȝ nux ⁊ amigdala:⁊ sunt calidi in fine scđi:
⁊ in ipsis est humiditas:⁊ existimauerūt qui
dam ꝙ essent frigidi ⁊ errauerūt. Et subdit

aperiũt opilationes epatis ꝓpter suã ama-
ritudinẽ ⁊ aromaticã virtutẽ sui ⁊ in ipis est
põticitas ⁊ nutrimentũ eoꝝ est paruũ valde:
sunt boni stomacho ⁊ ꝓprie illi qui sunt simi
les granis pini: propter id qđ in ipsis est de
amaritudine cũ põticitate ⁊ aperiũt opilatio
nes epatis ⁊ mũdificãt ipm ⁊ aperiũt meatꝰ
nutrimẽti ⁊ ꝓhibẽt nauseã ⁊ subuersionẽ sto
machi ⁊ cõfortãt: os eius nõ leniũt ventrem
neqꝫ strigũt ⁊c̃. Hoc etiã sensit Rasis in.iij.
Almãsoris.c.xx.dicẽs. Fistici calidiores exi
stũt amigdalis atqꝫ epatis aperiũt opilatio-
nes. Et in libro.iiij.suorũ afforismorũ inqt.
Fistici ꝓprietatẽ habẽt cõfortandi epar: hu
mores grossos expellunt. ⁊ ex philosophis
sunt qui dicũt ꝙ qñ cũ musto sumpti fuerit
humores a venis expellunt. Et in.xxij.libro
cõtinentis.c.cccccxxxj.auctoritate Diascori
dis retulit. ꝙ fistici valẽt ad stomachum. Et
auctoritate Gal.in.viij.dixit. In hoc fructu
est pars quasi declinãs ad amaritudinẽ aro
matizãs: idõ aperit opilatiões ⁊ purgat epar
ꝓprie ⁊ confert vitijs pectoris ⁊ pulmonis.
Et dixit ĩ libro nutrimẽti. ꝙ nutrimẽtũ hñt
modicũ cõfortant epar ⁊ aperiũt meatus nu
trimẽti. Hoc idẽ subiunxit auctoritate Bim
masui. Verba aũt Gal. in.ij. alimẽtorum.c.
xxviij.hec sunt. Pistachia nascũtur apđ ale
xandriã in egypto multo aũt plura in borea
li sirie alimentũ quidẽ paucissimũ habentia
vtilia sunt ad epatis corroborationẽ simul ⁊
purgationẽ insertorũ humorum ꝑm meatus
ipsius: participant eñ sub amara ⁊ stiptica
q̃litate aromatizãte. Scimus aũt ⁊ alia mul
ta epati vtilia sicut in negocio simpliciũ me
dicinarũ ostẽsum est: stomacho aũt neqꝫ ꝑfe
ctum neqꝫ nocumentũ notabile ex ipsis ha-
beo testari sicut nec restrictiui ventris neqꝫ
subductiui. Rabi Moyses ꝟo magis q̃ꝫ hi
videt eos approbare cum inquit. Pistachia
sunt meliora oĩbꝰ fructibus corroborãt sto-
machũ ⁊ epar: sunt calida ⁊ sicca temperate.
Isaac quoqꝫ in particularibus dietis sic de
eis scripsit. Fistici calidi sunt ⁊ sicci in medio
secũdi gradus bonũ comedẽtibus prestant
nutrimentũ: quidã tamẽ ponticitatis ⁊ ama
ritudinis habent: vnde sunt epatis conforta
tiui eius etiã constipationẽ aperiũt: sunt pe
ctus atqꝫ pulmonẽ mundificantes qui cũ vi
no cocti potui dentur: ⁊ fiunt cõtra venenũ.
Ipsi quoqꝫ fistici epati cõueniunt. Sed ta-
mẽ calidã habentes complexionẽ modicum
ex eis comedãt. ꝙ si assi fuerint comedentiũ
stomachũ confortant ⁊c̃. A quibus sumpsit
Auerrois in.v.colliget inquit. Fistici calidi
sunt ⁊ sicci temperate confortant stomachũ
⁊ epar a tota substantia: ⁊ sunt ex illis medi
cinis que habent multa iuuamẽta ⁊ magna.
Ex quibꝰ apparet ꝙ pro medicinis magis
q̃ꝫ pro cibis vtendi sunt.

¶ Capitulum.cxcv. ostendit naturam pro-
prietates et nutrimentum ficuum humida-
rum ⁊ recentium.

FIcus: vt pr̃iceps inquit in.ij.
canonis.c.ccviij. melior est al-
ba: deinde rubea: deĩde nigra
et quando vehementer matu-
ra est: melior est ⁊ proxima ad
hoc vt non noceat: ⁊ illa que est humida est
calida parũper et plurime est aqueitatis et
parum est medicinalis. ⁊ subdit. Et ficus nu
tribilior est reliquis fructibus ⁊ que vehe-
mentis est maturationis propinqua est ad
hoc vt non noceat: ⁊ in ipsa est inflatio ⁊ leni
ficatio vltima: ⁊ expellit superfluitates ad cu
tem ⁊ facit sudare ⁊ in eius acceptione est se
datio caliditatis ⁊ est velocis nutrimenti et
penetrationis in stomacho ⁊ corpore toto: ⁊
licet nutrimẽtũ ficus nõ existat in robore nu
trimẽti carnis ⁊ granoꝝ: est tñ vehemẽtioris
roboris q̃ꝫ nutrimẽtũ oĩm fructuũ: ⁊ est im-
pinguatiua eius impĩguatio facile resoluit
⁊ est faciẽs pediculos ⁊ illđ q̇dẽ ꝯtingit ab
ea ꝓpter corruptionẽ hũoris eiꝰ ⁊ ipa ẽ vehe
mẽtioris expulsiõis ad exteriora ⁊ cõueniẽtis
humoris aĩalibꝰ est mala stomacho ⁊ cõfert
renibꝰ ⁊ vesice. Dixit etiã de eis in.iij.primi
doc.ij.c.vij. ꝙ fructꝰ magis nutrimẽto simi-
les sunt ficus ⁊ vue valde mature. ⁊ in.xiiij.
tertij.c.xx. Passe ficus ⁊ auelane sunt amice
epati ⁊ vltimi iuuamẽti. Idẽ etiã sensit Ha-
liabas in.v.theorice.c.xix.cum dixit. Ficus
cõplexio calida est in primo gradu ⁊ q̃ recẽs
est humida ĩ scđo. Et sanguis ab ea genera-

tus laudabilioꝛ est oīꝫ fructuū sanguine esti
uoꝛū velocisqꝫ digestionis ⁊ descēsus a sto⸗
macho ⁊c̄. Et post aliqua subiūxit. Si quis
ꝓ ficuū frequēter comestionem pediculi in
coꝛpoꝛe eius generātur magisqꝫ si sup̄fluita
tes sint in ei⁹ coꝛpoꝛe male. Isaac quoqꝫ plu
rimū eas cōmendauit: cū posuit ip̄as in pri⸗
mo loco bonitatis dicēs in vniuersalib⁹ die⸗
tis.c.xj. Que sūt ficub⁹ secūde ⁊ p̄cipue si be
ne mature sint. Et in p̄ticularib⁹. Ficus cete
ris fructibus laudabilioꝛ est ac nutribilioꝛ
humiditatis tñ sue causa grossos creat hūo
res ⁊ illa q̄ nō est p̄fecte matura est minus ca
lida ⁊ magis grossa p̄pter dominationē ter
restris p̄tis in ea. vñ Hipocrates. Fic⁹ quan
to longinqoꝛ est a maturitate tāto min⁹ cali
da est ⁊ grossa magis. Et cū ex tribus reb⁹ cō
posita existat coꝛticib⁹ videlꝫ seminē ⁊ carne.
Seminis nutrimētū est nullū ⁊ nature hare⸗
ne vel lapidis. Coꝛtex siccus est vt cutis pro
pterea durissim⁹ ad digerēdū. Caro autē nu
tribilioꝛ solubilioꝛqꝫ existit. Et propter hoc
Diascoꝛides inq̄t. Caloꝛē extinguit: sitim au
fert: ⁊ sudoꝛē p̄uocat ⁊c̄. Hoc quoqꝫ voluit
Rasis in tertio Almāsoꝛis.c.xx. dicēs. Fic⁹
calide sunt q̄ cū recētes fuerint ventrē inflāt
⁊ leniūt humoꝛem creantes nō malum. Et
in libro quarto suoꝛū affoꝛismoꝛ ait. Ficus
cū comedūt recētes putredinē remouēt. Et
dixit Sratim. q̄ fic⁹ putredinē efficiūt ⁊ nō
debēt comedi p̄pter lactis suivenenositateꝫ.
Et in lib. xxj. cōtinētis.c. p̄pꝛio dixit aucto
ritate Diascoꝛidis. Ficus recentes ⁊ mature
nocēt stomacho ⁊ laxāt vētrē laxatione par⸗
ua: p̄uocāt sudoꝛē: inducūt lentigines ⁊ boꝛ⸗
thoꝛ: extinguūt sitim ⁊ mitigāt caloꝛē. Gal.
ꝓ sup oēs fic⁹ extollit: scripsit eñ de eis in
q̄nto de regimine sanitatis versus finē. Fic⁹
mature ante oēs alias fruges sunt eligēde ⁊
in hieme carice. Et i scōo alimētoꝛ.c.vij. in
quit. Fic⁹ nō potuerūt fugere cachochimiā
sicut ⁊ alij hoꝛarij fruct⁹: q̄uis oib⁹ alijs ho
rarijs min⁹ ip̄sam.s. cachochimiā sint p̄tici⸗
pātes. Et post aliqua subdit. Bene matura
ficus venit p̄pe ad nō totaliter ledere ꝯsimi
lis ens iam ficubus siccis multa q̄dem habē
tibus vtilia generant eñ sanguinē bonū: vn
de ip̄sas ⁊ pediculoꝛū multitudo sequitur.

Et in.c.viij. eiusdem sic etiā ait. Ficus ⁊ vue
opere quasi capitales sunt etenim nutriunt
magis omnibus hoꝛarijs ⁊ minime sunt ca
chochime respectu illoꝛū ⁊ maxie quādo fue
rint bene maturate. Eius quidem igitur q̄ꝺ
est nutrire ip̄sa maxime signū qui custodiūt
fructus vinearū comedētes quidem in duo
bus mensibus quibus custodiūt aut solas
semper ficus cū vuis: aut modicū quidem in
terponentes panis impinguatiqꝫ satis non
tamen foꝛtis ⁊ compacta est caro ex ip̄sis ge
nerata sicut que ex carnibus sed laxa ⁊ vana
propter id q̄ꝺ celeriter contrahitur cessante
edulio ⁊c̄. Et in libro de euchimia.c.j. dixit.
A superfluis hoꝛarijs abstinere decreui pre
terq̄ꝫ a maturis certitudinaliter ficubus et
vuis. Et in.c.v. eiusdem. Prope innocuos
fructus sunt mature ficus ⁊ preter has ma⸗
tura vua suspensa ex hoc q̄ iam inflatiuum
deposuit ⁊ fit perfecte inculpata ⁊c̄. Ecce igi
tur q̄ꝫtum ficus humide bene mature appꝛo
bentur. Secure ideo estatis tempoꝛe ceteris
consentientibus possunt manducari.

¶ Capitulum.cxcvj. ostendit naturam ⁊ nu
trimentum ficuum siccarū cum iuuamentis
⁊ nocumentis earum.

Quia ficus sicce in ieiunij tem⸗
poꝛe plurimum vtuntur: ⁊ eas
quidam laudant: aliqui ꝓ
ip̄sas vituperant: ideo de eis
speciale capitulum faciendūꝫ
esse iudicaui m⁹ vt distinctius operationes ⁊
pꝛopꝛietates ip̄sarum intelligantur ⁊ cōse⸗
quenter an laudabiles sunt ad sanitatem vel
repꝛobande. Dicamus ergo cū Auicen. in se
cundo canonis.c.cclxxx. sic scribente. Et sic
ca quidē ficus in suis operationibus est lau
dabilis: verūtamē sanguis generat⁹ ex ea nō
est bonus ⁊ p̄pter hoc facit pediculos verū
si sit cū nuce comesta tūc eius chimus fit bo
nus ⁊ post nucem cū amigdala ⁊ leuioꝛ om⸗
nibus est alba ⁊ est calida in pꝛimo ⁊ in fine
ip̄sius est subtilis. Et postea subdit. Ficus
sicca ⁊ pꝛopꝛie acris est foꝛtis abstersiōis ma
turatiua resolutiua ⁊ carnosa ē plurime ma
turationis ⁊ in ip̄sa sunt glutiuatio ⁊ incī⸗

sio ⁊ subtiliatio maturat carbūculos ⁊ decoctio ipsius cōfert apostematibꝰ gutturis sicut nocet apostematibꝰ epatis ⁊ splenis propter suā dulcedinē: ⁊ qñ apostema est durū nō nocet neq̄ confert: verūtamē si cōiūgat cū subtiliatiuis ⁊ resoluētibus cōfert valde ⁊ ꝯfert aspitati gutturis ⁊ est ꝯueniēs pectori ⁊ cāne pulmonis ⁊ vinū eiꝰ cōfert tussi antique ⁊ doloribus pectoris ⁊ apostematibꝰ cāne pulmonis ⁊ nō est mala stomacho sicut humida imo qñ comedit cū almuri mūdificat supfluitates stomachi. Et post pauca subiūxit. Et administratio ipsiꝰ cū ieiuniū adest est mirabilis iuuamēti in apiendo vias cibi ⁊ ꝓprie cū nuce ⁊ amigdalā cū tamē eiꝰ nutrimentū cū nuce sit plus q̄ cū amigdala. Et si comedat cū ingrossatiuis fit eius nocumētū tūc maximū ⁊c. Idē etiā sensit Isaac in p̄ria doc. cū inq̄t. Sicca v̄o ficus calida est in secūdo gradu sicca in medio p̄mi: vt etiam dixit Haliabas in q̄nto Theorice. c. xix. Quā ob rem calefacit ⁊ sitim creat ⁊ in colericos mutatur hūores: ceteris tñ fructibꝰ nutribilior est ⁊ minus inflatiōs hꝫ: ⁊ si supfluos hūores in stomacho inueniat dura fit ad digerēdū ⁊ ad corruptionē mutat ⁊ inflationē ventositatēq̄ generat ⁊ pessimū sanguinē: in superficie aūt corporis pediculos creat. Si autē hūores mūdificatos inueniat bene digeritur ⁊ sanguinē laudabilē facit corpusq̄ mūdificat ab hūoribus malis: vrinā ꝓuocat pectusq̄ putrificat: pulmonē renes atq̄ vesicā ab hūoribus grossis nō tñ ab inflatione ⁊ vētositate libera est. Qui ergo noxietates vult vitare ieiunus accipiat: ⁊ post illā calamētū manducet aut ameos aut piper ⁊ similia. Colericꝰ v̄o post illā oxizacarā accipiat. Qui aūt maioris cā nutrimēti eas velit accipere vel iō vt sanguinē laudabiliorē generet nuces cū eis ⁊ simł cū amigdalis admisceat. Item ſm medicinā valet si cū Isopo coquatur pectus pulmonēq̄ mūdat ⁊ tussim diuturnā eneruat ⁊c. Hec quoq̄ fuit Rasis sententia in. iij. Almāsoris. c. xx. dicētis. Ficꝰ sicce multū nutriūt ⁊ calefaciūt quarū multus vsus pruritū ⁊ pediculos creat vētrē quoq̄ leniūt qñ ante cibū comedunt. Et in. xxj. cōtinentis. c. clxxv. auctoritate Diascoridis inquit. ꝙ sicce ficus cōglutināt: calefaciūt: inducūt sitim: laxant ventrē: ⁊ nō cōueniūt fluxui reumatis descēdētis ad stomachū vel ad intestina ⁊ cōferūt gutturi ⁊ cānalibꝰ pulmonis: vesice: renibus asmati: squināntie: hidropisi ⁊ similibus. Et lꝫ dictū sit ꝙ renibus cōferāt intelligēdū est sanis ⁊ nō vlceratis: qm̄ vt Princeps voluit in. xviij. tertij tractatu scd̄o. c. xij. Ficus sicce male sūt ad vlcera abstergentes ea ⁊ sclapelātes ipsa propterea ꝙ ī ipsis est lacticiniū occultū. Gal. quoq̄ eas multū laudauit in secūdo alimētoꝝ. c. vij. cū ait. Ficus sicce subtiliatiuā ⁊ incisiuā habēt virtutē: ⁊ ideo earū oblatio est ꝓficua: nō solū humores grossos habētibus: sed ⁊ sanis aptos eīn faciūt eos esse q̄ ꝑ epar exitus alimentū nō solū egris: sed ⁊ sanis securissimū verūtamē quicūq̄ cū aliquo ingrossantium edulioꝝ comedunt eas non parū leduntur. ⁊ in libro de euchimia dixit. ꝙ cū nucibus sicce ficus comeste optimus est cibꝰ ⁊ similiter cū amigdalis: q̄re hic duo in ip̄arū comestione obseruentur: ⁊ tertiū ꝙ ante cibum mādu centur ⁊ nō in multa quātitate ⁊c.

Cap. cxcvij. ostēdit naturā ⁊ proprietates iuuamētaq̄ granatoꝝ ⁊ specierū eorum.

GRanatū dulce: vt p̄iceps ait in scd̄o canōis. c. cccxvij. frigidū est ad primum ⁊ hūidū in ipso ⁊ acetosum est frigidū ⁊ siccum in secundo. Et acetosum reprimit coleram ⁊ prohibet cursum superfluitatum ad viscera ⁊ proprie vinū eius. Et in omnibus speciebus eius vsq̄ ad acetosum est abstersio cū stipticitate. Et dulce q̄dem lenificat naturam ⁊ totū ipsius est parui nutrimenti: sed est bonū. Muzū v̄o quandoq̄ est magis iuuatiuū stomacho q̄ poma ⁊ citonia: sed eius granū est malū acetosum exasperat pectus: ⁊ dulce lenit ipsum ⁊ confortat pectus et confert tremori cordis ⁊ abstergit os stomachi. Et muzū confert inflammationi stomachi ⁊ dulce est conueniens stomacho propter illud quod est in ipso de stipticitate subtili ⁊ acetosum nocet stomacho ⁊ cū hoc grana grauati sunt mala stomacho

⁊ melius est vt sugat febriens de ipso post ci
bum suum ⁊ ꝓhibeat eleuationē vaporū q̄
vt premittat ip̄m ⁊ subleuentur materie ab
inferioribus. Acetosum ⁊ dulce ꝓuocant vri
nam licet magis acetosum q̄uis etiā magis
noceat stomacho ⁊ intestinis. Et granatum
muzum cōfert febribus acutis ⁊ inflāmatio
ni stomachi. Sȝ dulce multotiens nocet acu
tas habentibus febres: ⁊ ideo in prima q̄rti
tractatu. ij. c. xxxix. sic princeps ait. Fructus
qui diliguntur febricitanti febre colerica sūt
granata dulcia ⁊ muza ⁊ pruna ⁊c̄. Cuius ra
tio est: q: vt inquit Auerrois in. vij. colliget.
c. de sincopi. in granis granatoꝝ proprietas
reperitur resistendi putrefactioni ⁊ vt cibus
vt in fumositatibus malis conuerti minime
possit. Que etiaȝ fuit Rasis sententia in ter
tio Almansoris. c. xx. dicentis. Mala grana
ta dulcia nō īfrigidāt: sȝ inflāmationē ⁊ sitiȝ
faciūt atq̄ guttᷓ leniūt. Acetosa ṽo pectoris
asperitatē faciūt stōachū ⁊ epar infrigidāt:
epar tamen proprie q̄ colere ac sanguinis ca
lorem extinguentia febrem reprimunt ⁊ vo-
mitū. ⁊ in libro quarto suorū afforismorū sic
idem ait. Mala granata dulcia lenia bonos
humores generant ⁊ expellunt humores pu
tridos ab orificio stomachi: mouent appeti-
tum comedendi: ⁊ eorum acetosa stomacho
nociua sunt ex proprietate. Et in libro. xxij.
continentis dixit auctoritate Diascoridis.
Omne granatum est boni chimi bonum sto-
macho modici nutrimenti. Sed granatum
dulce generat caliditatem modicā in stoma-
cho ⁊ inflāmationem: ⁊ ideo non valet ad ca
lidas personas tamen acidum cōfert stoma
cho inflammato ⁊ magis prouocat vrinam
q̄ aliud granatum ⁊ est vehementioris stipti
citatis in tantū q̄ etiam granatorum acido
rum si ponuntur in cibarijs prohibent sup-
fluitates ne veniant ad stomachum ⁊ intesti
na: ⁊ decoctio ipsius confert vlceri intestino
rum ⁊ emanationi humiditatum antiquarū
a matrice. Idem quoq̄ voluit Haliabas in
v. Theorice. c. xix. dicens. Granatum com-
plexionis est frigide ⁊ quod acerbum est for
tis est frigoris humiditatis temperate ⁊ sic-
citatis coleraȝ hic reprimit: stomachum cō-
fortat ⁊ epar calidum: vomitum sedat ⁊ ma-
terias prohibet ne ad ventrem fluant cole-
ricas. Dulce autem inter calidum ⁊ frigidū
temperatum est ⁊ humidā habet complexio
nem tussimq̄ que est ex calore mitigat ⁊ ge-
nerat in stomacho frigido ventositatem. Ex
quibus satis liquet q̄ granata plus in via
medicine q̄ in via cibi reponūtur: ⁊ propter
ea tēpore sanitatis aut nūq̄ aut raro eis vtē
duȝ est ⁊ ꝑcipue acidis nisi gratia extinctio
nis caliditatis stomachi vel epatis ⁊c̄. Et q̄
ita sit patet p Gal. in. ij. de alimentis. c. xxij.
sic dicentē. Alimentum aūt corpori exhibēt
quidē granata oīno modicum qua re nunq̄
ip̄is vt alimento vtimur: sed in farmaci par
te solum ⁊c̄.

¶ Capitulū. cxcviij. ostendit naturam ⁊ iu-
uamenta iuiubarum in via nutrimenti non
facere ad sanitatem.

IUiube meliores: teste Auicē. i
scdo canōis. c. ccclxxiij. sūt ma-
iores earum que frigide sunt in
primo equales in siccitate ⁊ hu
miditate ⁊ sunt declinantes pa
rum ad humiditatem conferunt acuitati san
guinis calidi: ⁊ extimo q̄ illud sit propterea
q̄ ingrossant sanguinem ⁊ viscosum faciant
ipsum: ⁊ illorum existimatio qui putant q̄
ipse clarificent sanguinē ⁊ lauent eum est exi
stimatio corrupta ad quā ego non declino ⁊
nutrimentū earū ⁊ digestio sunt difficilia. et
sermo q̄dē bonꝰ in eis est ille quē dixit Gal.
Non reperi iuiubas in conseruanda sanita-
te ⁊ remouenda egritudine aliquid operan-
tes: sed reperi eas difficilis digestiōis ⁊ pau
ci nutrimenti: conferunt pectori ⁊ pulmoni:
sunt male stomacho ⁊ difficilis digestionis.
Qd similiter voluit in particularibus dietis
inquit. Iuiube calide sunt ⁊ humide in p̄mo
gradu parū nutriūt ⁊ sunt difficiles ad dige
rēdū stomachoq̄ nociue ⁊ sanguinis flegma
tici gn̄atiue. Que tamē cū sunt pōtice ⁊ ima
ture sanguinis acumē extinguūt ⁊ si ad ma-
turatiōis tēpus puenerint pectoris ac pul-
monis aspitatē hūectāt. Vñ Gal. iuiube nec
sanos custodiūt nec sanitatē egris restaurāt.
Rasis ṽo de eis sic dixit in tertio Almāso-

ris.c.xx. Iuiube in caliditate sunt tēperate ꝛ sūt bone gutturi ꝛ pectoꝛi: sanguinis quoqꝫ acuitatē parūper extinguūt. ꝛ in li.iiij. suoꝝ affoꝛismoꝝ sic inquit. Iuiube ardoꝛē sanguinis extinguūt: colerā expellūt: hūiditates tēperāt: ꝛ maxime recentes ꝛ mature. Et dixit Cratin ꝙ est mirabilis earum natura. Et in xxj. cōtinentis. c.cccccxvij. dixit auctoꝛitate Bimasui ꝙ iuiube calide sunt ꝛ hūide in primo ꝛ cū ꝓprietate earū deponūt acuitatem sanguinis colerici conferunt pectoꝛi ꝛ pulmoni: tñ male sunt stomacho. Et inqt Gal. in lib. nutrimēti ꝙ nutrimētū ipsarū est modicū ꝛ ipsarū digestio est difficilis ꝛ generant flegma: vt etiā retulit Serapio auctoꝛitate eiusdē in loco allegato. Et ꝓpterea sapiētū medicoꝛū cōsilio vtamur ꝛ ipsas postponamus si nostrā cupim⁹ cōseruare sanitatē eo quia parū nutriūt: ꝛ qꝛ id minimū nutrimētū ipsarū est malū ꝛ flegmaticū: oīno ab his qui frigide fuerint cōplexionis ꝛ frigidi stomachi fugiendum.

¶ Cap.cxcix. ponit naturā ꝓprietates ꝛ iuuamenta limonū ꝛ arancioꝛū.

De his duobus in vno capitulo scribēdū esse iudicauim⁹ cū eoꝛū nature operationes ꝛ proprietates similes existāt pariterqꝫ ad mensas nobilium veniant. De quoꝝ primis dicem⁹ cum auctoꝛe pandectarū sic primo de limōcello scribēte. Limōcellū oībus est notū cui⁹ odoꝛ confoꝛtat coꝛ ꝛ eius acetositas est frigida ꝛ sicca et valet sirupus ex ea fact⁹ ad febꝛes pestilētiales. deinde dixit de limone. Limō fruct⁹ pulcher odoꝛat⁹ plen⁹ succo acetoso valde apto salsamentis ꝛ ipse etiam comedit̃ sale cōditus: nusqꝫ memini de ipo legisse apud auctorem autēticū nisi apud Auicē. in quarto canone ī cura febꝛiū acutarū in generali vbi iubet dare aquā acetositatis limōis nō saliti. Qd etiā ꝑcise Michael noster inqt verū ipse addidit vt existimo totū absolute dicēdū frigidū ꝛ hūidū vsqꝫ ad scdm ꝛc. Cuius existimatiōē nolum⁹ repꝛobare cū primo: vt Chilom ait. Nō sit maledicēdum alioqn auditu

ros q̄ nō meroꝛe cōficiāt. Sed tātū qd de cōplexione hoꝝ fructuū: salua semꝑ vniuscuiusqꝫ reuerētia sentiam⁹ bꝛeuiter explicabimus ea functi auctoꝛitate q̄ anno etatis nře vigesimo ꝑ clarissimos collegij nři pꝛofessores nobis fuit pꝛo sua in oēs hūanitate concessa dicētes. ꝙ limonū succus frigid⁹ sit supꝛa scdm qualitercūqꝫ ipm volueris denoīare acetosum. s. aut stipticū aut ponticū vel ex his cōmixtū. Nullū em̄. viij. sapoꝛū poteris ei magis q̄ȝ aliquē istoꝛū appꝛopꝛiare vt ptȝ discurrēdo. Si dixeris eū acetosum reponemus ipm frigidū esse ꝛ siccū in secūdo ꝛ dicemus ꝙ eius humoꝛ sit subtilis penetrabilis humoꝛes grossos incidens: ꝛ appetitum ꝓstratū excitans iuxta sentētiā Isaac in. v. d.c.iiij. dicentis. Acetosus sapoꝛ frigiditatē in secūdo gradu esse denūciat: qꝛ hūoꝛes sui substātiales sunt subtiles ꝛ penetrabiles et partim terrestres iō ꝑfoꝛat ꝛ incidit grossos hūoꝛes ꝛ appetitū cōmouet. que fuit etiam Gal. determinatio in q̄rto de simplici medicina distinctione. ij.c.iiij. Si vo dixeris succū limonū stipticū esse aut pōticū qđ est magis verisimile ꝛ nos ꝓnunciabim⁹ eū frigidū esse in tertio aut in pꝛincipio eius: dicēte Isaac in loco allegato. Ponticitatis hūores sunt pure terrestres ꝛ frigidi similiter et sicci tantū qđ necesse est vt in fine tertij gradus sint vicini: vñ ꝛ sua nutrimēta sunt paruissima ꝛ grossos humoꝛes faciētia ꝛ subtili diete illaudabilia ꝛc. Si aūt stipticū dices ꝛ frigidū in. iij. ꝛ siccū habebis ipm collocare vt oēs voluerūt antiqui. dixit em̄ Gal. i. iiij. de simplici medicina distin. vj. Qđ coꝛpus stipticū denudatū ex reliquis sapoꝛib⁹ apđ sensuȝ inuenis semꝑ ꝑ experimētū infrigidare. Quā cū habeat cōplexionē infrigidat coꝛp⁹ humanū ꝛ desiccat: carniū quoqꝫ ac sanguinis minoꝛationem faciet si q̄s eo multotiens vtatur stomachū quoqꝫ cōfoꝛtat ac vētrē ꝑm plurimū cōstringit ꝛ sanguinē generat melācolicū: vt etiā scripsit Almansoꝛ in. iij. Et si cōpositum ex dictis sapoꝛibus dixeris compositas habebit operatiōes ex illis resultātes quibus autē in fine scdi aut in tertij frigidū habebis ꝓnūciare ꝛ desiccatiuū. Et ꝓpterea non via cibi sed via potius cōdimen-

ti limonibus et limoncellis erit vtenduz:nec etiã ab oibus:sed ab his tantũ qui calidum et non appetentem stomachum habuerint. Quare etc. De arancijs vero pandectarum auctor sic inquit. De citrangulo nunꝗ mentionem reperi:nisi in.v. canonis et in antidotario Damasceni. Nobis autẽ videtur ꝙ Gal. in.ij.de alimẽtis.c.xv.de cedrorũ fructu fecerit mentionẽ. Quiquidẽ fructus non citrũ vt patet primo per eundem facientẽ.c.xxxv. de citro. Patet etiã per seriẽ verborum eius que est talis. Cedrias nominãt fructum cedri similes quidez entes archeutidibus ſm colorẽ ac figuram: etem̃ subruffe et rotunde sunt differentes autẽ dirimitate:id est pungitiuitate:scʒ a limonibus:magis em̃ limones pungunt ꝙ arancie:vt docet experiẽtia. Et ꝑpterea dicebat Michael noster. debet eligi arancia ponderosa et minus acetosa: qꝛ minus stomachũ ledunt.et post aliqua subdit. Caro vero eorum cõfert stomacho calido colerico:et reprimit acuitatẽ colere nocet tamẽ plurimum stomacho frigido sicut cortex eius maxime confectus cũ zuccaro cõfortat eum:pro his tñ qui ea non cognoscunt et ab acetosis in stomacho leduntur. Sciendũ ꝙ melius est vt ipsa non comedãt: q̃ tñ si oĩno desideraret rubicũdiora saltẽ et leuia corticẽ grossum habentia sibi emant:qm̃ hec maturiora et dulciora minusꝗ nociua existunt. Et de eis in modica sumant quãtitate cũ ipossibile sit vt omnimoda careat acetositate stomacho plurimũ inimica dicente Gal. vbi supra. Cõmune est oĩm pũgitiuorũ modicum dare corpori nutrimentuz: qꝛ palam succus eius mordicatiuus est satis stomachi et grauatiuus capitis:nisi aliquis valde parũ ipʒ offerat. quare etc.

¶ Capitulum.cc.ostendit naturam et ꝓprietates mespilorum cum iuuamentis et nocumentis eorum.

Mespila aut ſm vulgares nespila frigida sunt et sicca in primo gradu:teste Isaac in particularibus dietis.et ꝓprietatẽ habet stomachum confortandi:colericã egestionẽ ac vomitum auferunt: vrinam ꝓuocant: et magis pertinent ad medicinã ꝙ ad cibũ. parũ em̃ nutriunt et grossos faciunt chimos et meliora sunt ante cibum ꝙ post. et ſm Auicen. in ij.canonis.c.cccccccclvij.sunt mala siluestria et sunt saporis põtici et stiptica vincentia coleram et retinentia cursum:id est fluxũ: plus omni fructu faciũt soda:et sunt mala stomacho et stringunt et retinent vrinam. Sic quoꝗ a Serapione scribitur.zaror est arbor spinosa:cuius vna pars vocatur mespilũ et habet fructũ paruũ similẽ malis paruis bonũ ad comedendũ:et est stipticus bonus stomacho:et cũ comedit retinet ventrẽ et tarde maturatur. Que fuit etiã Gal. snia in.ij.alimẽtorũ.c.xxiij.dicentis. Fructus mespili est stipticus stipticitate forti:et in folijs et in summitatibus est stipticitas. Virtus eius est frigida palã:qm̃ taliũ oĩm parũ comedere conuenit nõ vt ficuũ aut vuarũ copiose:neꝗ em̃ vt alimẽto:sed vt medicinis ipsis indigem⁹ magis.et in.vij.de simplici medicina.c. Mespilũ ſm translationẽ grecã quidã tricoctum nominãt eo ꝙ tria habet ossula oĩa itra se. et post aliqua subdit. Stipticus aũt sufficiẽter est fructus hui⁹ arboris:et vix esibilis et recẽtiuus sufficiẽter est ventris et in germinibus eius et folijs stiptica qualitas est nõ pauca. Diascorides quoꝗ ſm trãslationẽ grecã. sic inquit de eo. Mespilũ semẽ habet rotunduz fructũ minimũ matiano similez tria ossa habens:vnde tricoctũ dr stipticũ est eustomachũ ventrẽ abstinet et tarde maturescit. a quo sumpsit Rasis cũ in.iij. Almãsoris.c. xx.de eis ait. Frigida sunt et sicca q̃ ventrẽ strigũt et colerã reprimũt rubeã et vomitũ abstinent etc.et subdit. Et que ex eis sunt dulcia adhuc sunt debiliora. Ex q̃bus patet ꝙ reb⁹ hmõi nõ est vtendũ:nisi gratia medicine et nõ rõne nutrimenti. vt per Gal. apparet vbi supra. et in libro de euchimia et cachochimia. c. v. sic dicente. Pomis et piris et mespilis non vt cibis:sed vt farmacijs indigemus ad robur stomachi atꝗ ventris: et difficilis sunt digestionis:et ideo in parua sumantur quantitate et raro:necnon ab habentibus stomachum calidum colerizantem et huiusmodi: ab alijs vero minime.

De natura ⁊ proprietate mororum.

¶ Capitulū.ccj.ostendit naturā ꝓprietates et iuuamenta mororum in via cibi.

Morum dulce: vt prīceps ait in.ij. canōis: currit ꝑm semitā ficus in maturatione: sed est deterioris nutrimenti ⁊ minoris ⁊ siccioris et magis destruēs sanguinē: ⁊ deterius stomacho: in reliquis vō ficus dispositiones habet: est tñ infertus ea: dulce est calidū ⁊ humidū: ⁊ acetosum est ad frigiditatē decliue: ⁊ in ipo est frigiditas ⁊ īfrigidatio. Et infra inqt. Morū est malū stomacho: corrūpitur eñ in eo velociter nō nocet: ⁊ oportet quidē vt comedant oēs species eius ante cibū: ⁊ recipiātur in stomacho in quo nō fit corruptio. Illud vō de seni nō nocet stomacho colerico ⁊ nō est in ipso de mala cōueniētia stomacho qd̄ est in alijs: ꝗ̄uis sit in ipo malitia: ⁊ non est nausea in ipso ⁊ nutrimentū eius est paruum: ⁊ facit appetitū cibi ⁊ facit ipm lubricū: ⁊ extrahit ipm velociter ⁊ oīno descēsus eius a stomacho fit velociter: sed eius descēsus ex intestinis est tardus ⁊ solutio mori est plurima: ⁊ ꝓpter hoc in moro quidez dulci est velocitas descēsionis: aut ꝓpter suam humiditatē: aut ꝓpter acredinez ei admixtam. Et in oībus quidē speciebus mori est ꝓuocatio vrine. Isaac vō in particularibus dietis.c.proprio sic de eis scripsit. Mora celsi duobus modis sunt: aut cruda: aut acria nō matura: aut matura perfecte dulcia: acria et nō matura sunt frigida ⁊ sicca: vim habent stipticā cōfortatiuā stomachi ⁊ intestinorum ⁊ ventrē cōstipant: ⁊ ꝓpterea hmōi valēt ad diariā ⁊ dissinteriā: maxime si de colera sint matura ⁊ dulcia ad calorē pertinēt ⁊ ad humiditatē: plus autē ad humiditatē: q̄ ex stomacho eijciuntur cito ventrem humectant: vrinā ꝓuocant. Si tñ cibū in stomacho ante se acceptū inuenerint ⁊ eis obsistentibus cōmorātur in corruptionē conuertuntur ⁊ stomacho nocent ac capiti. Si autez stomachū vacantē inuenerint bene digeruntur: sed modicū nutriunt ieiunis accepta ⁊ refrigerata in aqua frigida: aut ī niue refrigeratiua sunt valde: sitim auferunt ⁊ intēsionē caloris extinguūt ⁊c̄. Hec etiā fuit Rasis sententia in iij. Almansoris.c.xx. dicentis. Mora q̄ sunt dulcia in caliditate sunt tēperata ⁊ in stomacho fastidium faciunt. Acetosa vō frigida sunt que ⁊ ventrē continent ⁊ sanguinē fortiter reprimunt. Et in libro.xxj. continētis. c. clxxj. auctoritate Diascoridis similiter ait. ꝙ laxant ventrē ⁊ cito corrūpuntur in stomacho. ⁊ auctoritate Gal̄. in. vij. subiūxit. Fructus celsi maturus laxat ventrē: cū est acerbus ⁊ desiccatus stringit fortiter ventrem ⁊ valet contra dissinteriā ⁊ oēs spēs fluxus. Et ait in libro dietaruz. cū comeduntur celsi ante comestionē ⁊ inueniant stomachū mundificatū velociter descendunt a stomacho: ⁊ reddunt facilē descensum aliorū ciboꝝ: et cū comeduntur post cibum ⁊ in stomacho sunt mali humores velociter corrūpuntur et nocent magno noumento: ⁊ sicca mora vel desiccata: sunt medicina dissinterie ⁊ fluxus cronici ⁊ velocitas descensionis ipsorū cū sunt maturi: potest esse ꝓpter humiditatē ⁊ viscositatē sue substātie: aut ꝓpter qualitatē permixtā eis habentē superfluitatē acutam laxantē ventrem. ⁊ subdit. Et quādo celsi non corrūpuntur in stomacho ꝓculdubio humectant ⁊ non infrigidāt nisi fuerint infrigidati: ⁊ eorum nutrimentū est paucū sicut melonum: sed non sunt mali stomacho ⁊ nō vomitum mouēt sicut melones. Postremo dixit auctoritate eiusdē in libro chimorū: ꝙ cum celsi descendunt a stomacho priusꝗ̄ corrumpantur non oīno faciunt malam operationē nisi multiplicetur iporum esus. Ex quibus patet ꝙ raro ⁊ nō nisi ab habentibus stomachum mundū: mora sint mādu cāda. ⁊ ꝙ ita sit apparet etiā per Haliabatē in. v. theorice c. xix. sic dicentē. Mora frigide sunt complexionis in primo gradu. in scd̄o vō humide que bene matura sunt: ventrez molliunt: immatura autē stringunt eorūꝗ̄ cōplexio frigida est ⁊ sicca: ⁊ si quis mora stomacho purgato comederit ⁊ vacuo cito ab eo descēdūt vrinam ꝓuocāt: ⁊ humorē generāt bonum. Si sit autē mala in stomacho superfluitas cito corrumpuntur ⁊ humorē reprobum generant: ideo ante cibū comedēda sunt. hec ipe. Qd̄ etiā voluit Gal̄. vbi supra. ⁊ in libro de dissolutione continua: vt in. c. de crisomillis

annotauimus. quare ꝛc.

¶ Cap.ccij.oñdit naturā ꝓprietates ꝛ nutrimentū nucū vſualiū cū ſuis nocumentis.

NUces calide ſunt ꝛ ſicce: ꝛ ꝓuocāt vomitū ꝛ laxāt ventrē: teſte Auerroi in.v.colliget. vbi ſubiūxit. Et dicit ꝙ habēt malā ꝓprietatē ita ꝙ qui vtūtur eis nimis faciūt eis in lingua paraliſim ꝛ comeſte cū ficubus obſtāt veneno loco bezaar ꝛ multū valent ſenibus: ꝛ nocēt illis q̄ timēt paſſiones caloris: ꝛ tempore magni frigoris non ſunt nociue. Quod etiā voluit ꝑnceps in.ij.canonis.c.cccccix.cū dixit. Nux eſt calida cuius tiriaca eſt cū datur calefactis oximel ꝛ habentib⁹ debilē ſtomachū cū muri ꝛ aceto: ꝛ calida eſt in tertio ꝛ ſicca in pricipio ſcdi. Et ei⁹ ſiccitas eſt mior caliditate ipſi⁹ ꝛ in ipſa eſt humiditas groſſa q̄ deletur cū antiquatur. Facit ſoda: eſt difficilis digeſtiōis ꝛ mala ſtomacho ſed nutrita ꝛ recens eſt melior ſtomacho ꝛ minoris nocumenti ꝛ illud qū frangitur a duob⁹ corticib⁹ ſuis: ꝛ nux quidem nutrita cū melle cōfert ſtomacho frigido: dico aūt ꝙ nux nō eſt inconueniens niſi ſtomacho calido tantū facit bothor. Et quādo comedit cū muri ſoluit. Mult⁹ ꝟo vſus eius educit vermes paruos ꝛ aſcarides ꝛ eſt ex eis que cōferūt orbo ꝛ cū ficubus ꝛ ruta comeſta eſt medicina oībus venenis ꝛ ex ea cū cepe ꝛ ſale fit emplaſtrū ſuper morſum canis rabioſi ꝛ reliquorū. ſimiliter Haliabas in.v. Theorice.c.xix.dixit.ꝙ calida eſt ꝛ humida in ſecūdo gradu ꝛ recētis calor eſt modicus humiditas aūt multa. Et poſt aliqua ſubdit. Eſt aūt nucis cib⁹ pauc⁹ que aūt vetus eſt facta comeſtioni nō cōpetit recēs aūt ventrē mollit maxime ſi cū muri comedatur niſi ꝙ capitis dolorem facit ſi nimiū comedatur ſitim etiā ꝓuocat ꝛ in coleram mutat rubeā magis aūt q̄ vetus eſt ꝛ ſi cū ficub⁹ comedatur ꝓdeſt venenoſorū veneno. ꝛ demū cōcludit. Non eſt aūt a nucibus ſanguis generatus malus. a quo ſumpſiſſe videt Iſaac in particularibus dietis cū inquit. Nuces virides ſunt minus ſicce calide tamen ꝛ habēt aliquātulum humiditatis ꝓpter maturitatē imperfectā: vnde parum ſunt ſicce parūq ſtomacho nociue: que ſi a ieiunis comedant cū obſomogaro ꝛ aceto ventrē humectāt: cū ruta aūt manducate ſunt cōtra venenū. Sicce ꝟo ſunt tripliciter: quedā eñ ſunt tēpori producenti eas vicine: quedā remote: ꝛ alie ſunt mediocres: ꝓpinque ſunt humide parū vnctuoſitatis habentes atq quidā ponticitatis in eis eſt que quāto ab eodē elongātur tēpore tanto eorū cōſumitur humiditas eiſq vnctuoſitas dominat q̄ tunc manducate cito in humorē cōuertunt colericū: quib⁹ itaq vetuſtioribus exiſtentibus vnctuoſitate multo magis dominante fit earū ſapor ꝛ vetuſtiſſimū oleū ꝛ cibi naturā augmentant. Cetere ꝟo nuces corporibus nocēt qꝛ difficulter digeruntur ꝛ ſtomacho nocent colericis aſſimilantur humorib⁹ calideq inimicātur tuſſi. ꝛ proſequit deinde. Nuces minus auelanis ſunt nutribiles ꝓpter ſuorū corporū raritatē ꝛ ſue vnctuoſitatis viſcoſitatiſq copiā: vnde villis ſtomachi ſemper ſunt contrarie niſi tamen ſtomachū inueniant tēperatū: aut tantū habentē frigiditatis quantū caloris nūc repugnare valet. Idcirco tali fiūt ſtomacho nutrimenti boni boneq digeſtionis calorē aūt habenti ꝑſtant vſtionē in colericūq mutant humorem ac fumos capitiſq dolorē faciūt ꝛ in oculis vertiginē: ſed vt ab eis oē auferatur nocumētū mūdate in aqua calida ponantur ꝑ noctē vt partē hūiditatis ab aq̄ ſibi mutuent fientq virides. Fm ꝟo medicinā valent qꝛ ſi cū ficubus ante cibū edātur cōtra rem venenoſam corp⁹ defendūt ꝛc. Idem quoq Raſis ſenſit in.iij. Almanſoris.c.xx.cū ait. Nuces calide ſunt que in ore veſicas faciunt ꝛ calefaciūt ac capitis generant dolorem. Et in.iiij. ſuorū afforiſmorum libro. Nuces auelane male ſunt ſtomacho ꝛ epati ꝛ humores malos efficiunt in ieiunio. ꝛ in.xxj.continētis.c.ccij. auctoritate Gal. in.vij.dixit. Nuces que nō ſunt cōplete neq deſiccate ſunt replete humiditate indigeſta. Et auctoritate Diaſcoridis ait. Nuces quādo ſunt mature ſunt tarde digeſtionis ꝛ nocent ſtomacho ꝛ generant coleram citrinam ꝛ faciunt ſodā ꝛ nocent tuſſi: ꝛ ſi comedātur

ante cibum de facili faciunt vomere: ⁊ come
dentes eas cū ficu sicca ⁊ ruta ante ⁊ post as
sumptionē medicine mortifere ipsa non no-
cebit eis: qm̄ talis mixtura est tiriaca ipius:
⁊ multus vsus nucū purgat vermes. subiun
xit deinde auctoritate eiusdē in libro ciboꝝ.
ꝙ recentes sunt minus calide ꝙ̄ sicce ⁊ sunt
plus humide aquose insipide ⁊ sicce amotis
primis exterioribus grossis corticibus si po
nuntur in aqua calida reddūt ad naturā nu
cum recētiū ⁊ debēt comedi cū almuri ⁊ ace-
to ⁊ qñ sic comedunt erūt minoris nocumē
ti. Et nuces cōdite cum melle stomacho con
ferunt ⁊ desiccant ei⁹ humiditates ⁊ sunt ca
lide ⁊ sicce ꝓpter species eis admixtas. Nos
autē vidimus Gal. in. ij. de alimētis. c. xxvj.
sic de ipsis scribentē. Nux laxa est ⁊ plus ha
bēs oleaginū in se ꝙ̄ auelana participat au-
tem ⁊ qualitate stiptica ad modicūque in tē
pore procedēte marcescit trāseūte tota ipius
substantia in oleaginum humorē vt perfecte
inesibilis fiat. ⁊ ifra etiā dixit. Nuces humi
de ad secessum sunt idonee: sicce vo minus.
Ex quibus patet ꝙ calidam habētes cōple-
xionem minime eas debeāt māducare: frigi
di autē senes ⁊ flegmatici securius ⁊ in hie
me precipue.

¶ Cap. cciij. ondit naturā ꝓprietates ⁊ iuua
mēta oliuarū suisqꝫ cū nocumētis ⁊c.

Oliuarum duo sunt genera: vt
dixit Haliabas in. v. theori-
ce. c. xix. alterum olei: ⁊ alterū
aque: que magis nutriūt olee
sunt pōtice vo stomacho con
ferunt ⁊ ipsum excitāt ꝓprie si cum aceto su-
mantur. Sunt aūt medie inter subtile ⁊ gros
sum: que aūt pfecte sunt maturitatis calide
sunt tēperati caloris imature autē frigide. a
quo princeps videt accepisse cū dixit. Oliue
mature sunt calide ⁊ imature sunt frigide. de
inde subdit in eo loco. s. in. ij. canōis. c. ccccc-
xxxix. Oliue quidē sunt ex eis que nutriunt
parūper: ⁊ oliue quidē cum dispositione sua
sunt difficilis digestionis ⁊ grosse earū sali-
te subleuant appetitū ⁊ confortāt stomachū
⁊ generant humorem stipticū: ⁊ acetose sunt
magis receptibiles digestionis ꝙ̄ oēs alie.
Isaac vo longe clari⁹ distinctius diffusiusqꝫ
de ipsis ptractauit cū in particularibus die
tis inquit. Oliue duobus modis diuidunt.
Domestice. s. ⁊ siluestres. ⁊ itez domestice tri
fariā: cum sunt pontice virides ⁊ nō mature.
Secūdo cū sunt nigre pfectā habentes ma-
turitatē. Tertio cū sūt inter hec mediocres
rubeū habentes colorem quas Diascorides
appellauit iacintinas. Virides autē que sūt
pōtice ⁊ imature in duas diuidunt: in aqua
ticas. s. quas fugimus: qm̄ nil vnctuositatis
in eis reperitur nisi paruissimū. Oliue vo q̄
recte aquatice vocantur sunt terrestres qd
pōticitas sueqꝫ vnctuositatis testat inopia
⁊ ob hoc ad frigiditatem ⁊ siccitatem perti-
nent: vnde stomachi sunt cōfortatiue magis
ceteris oliuis: ventris tū constipatiue ⁊ mi-
nus omniū corporis nutritiue ⁊ ad digeren-
dum tardiores: paruitas nutrimenti fit pro
sue vnctuositatis inopia: ⁊ ob digestionis
tarditatem ad frigiditatem ⁊ duricies quas
multi preparant cum sale ⁊ aceto: quidam
vo cum sale et aqua: nonnulli vo cum ace-
to. Sed que cuz sale ⁊ aqua condite a sale ac
cipiunt quandam acuminis ⁊ siccitatis par
tem vnde sanguini incendium prestant sto-
machi neruos mordicant sunt etiā difficiles
ad digerendū ꝓpter grossitudinē ⁊ duriciaz
earū: tamen acumen pungit intestina vnde ci
tius egeruntur. Que aūt cum aceto ꝑparate
sunt tenuiores existunt proinde colere rubee
acumen extinguūt: appetitū excitāt maxime
si in medio prandij accipiant: q̄ si digestioni
obediētes sint optime sunt: stomachū cōfor
tant ⁊ ventrez stringūt. Nigre aūt oliue q̄ ad
maturitatē puenerūt calide sūt ⁊ mediocres
inter siccuz ⁊ humidū quas tū Diascorides
dixit siccitati ptinere. Gal. vo testat eas ha-
bere humiditatem possibile esse: ꝙ earum sa
porositas acvnctuositas innuit illā humidi
tatē habere hac de causa cibus earū multuz
nutribilis ⁊ grossus ⁊ mollificās stomachū
tard⁹ ad digerēdū: facilis autē ad egerēduz:
tarditas digestionis fit ꝓpter vnctuositatē ci
bū natare faciētē in sūmitate stomachi ⁊ co-
hibētē ad locū decoctionis descendere: faci
litas aūt digestiōis fit ꝓpter vnctuositatē in

stomacho lubricitantē: vnde priusq̄ digerat descendit a stomacho: idcirco ad priorū: scʒ ad terrestriū ⁊ ponticarū cōparationeʒ sunt illaudabiles q̄ inconuenientē ⁊ illaudabileʒ generāt chimū presertim si sint cū sale condite nōnunq̄ eni in colerā conuertūtur. Jacintines vo minus nigris sūt nocibiles ꝓpter vnctuositatis sue ponticitatisq̄ inopiā: proinde aliquātulū stomachū cōfortant: chimꝰ tū quē iste rubee generant oliue est ſm earuʒ colores: de nigris videlicet niger de rubeis: rubeus generatur cibus. Qd̄ testatꝰ Galꝰ.cū ait. Oliue rubee colorē faciūt quasi vitelluʒ oui ⁊c̄. Et postea subiunxit. Oliue nigre perfecte maturate cito in humorū corruptioneʒ trāsducūtur: stomachū molliunt ⁊ ventrē humectant: lʒ ſm medicinā sint vtiles ⁊c̄. Qd̄ sensit etiam Rasis in.iij. Almansoris.c.xix. dicens. Oliue de aqua calide sunt ⁊ sicce: q̄ si ante cibū comedātur ventrē mouent et os stomachi robustū reddūt. Oliue aūt de oleo calidiores sunt q̄ ⁊ os stomahi minus corroborant ⁊ ventrē magis fluere faciunt ⁊c̄. Sētentia quoq̄ Galꝰ.in.ij. alimentoꝝ.c.xxv. dicētis est. ꝙ oliue paucū dāt corpori alimētū ⁊ maxime que summe maturate sunt ⁊ q̄ vnctuosuʒ chimū habēt. ⁊ subdit. Idoneissime oliue sunt ilꝫ q̄ ī aceto reposite sunt: stipticū eni habent chimū ⁊ roborant stomachū ⁊ excitant appetitū. ⁊ in libro de dissolutiōe continua dixit. Et oliue aque quando comedūtur ante cibum cū muri: id est sale leniunt vētrem: ⁊ quando etiam comedunt post cibum sine muri: ⁊ maxime que sunt pontice cū aceto confortant stomachum et deprimunt cibum ⁊ hac de causa comeduntur. hec ipse. quare ⁊c̄.

¶ Capitulum.ccliij. ostendit naturam proprietates iuuamenta persicoꝝ ⁊ nocumēta.

Persica: vt inquit Auerrois in v. colliget. sunt frigida ⁊ humida: habent generare humores corruptos ⁊ putridos ⁊ aliqn̄ colericos ⁊ habēt mirabilē ꝓprietatē resistēdi fetorē qui ꝓuenit a stomacho ⁊ odor suꝰ valet ꝯtra cardiacā passionē. Sed ante persica que nusinus dicūtur sunt eiusdē nature cū persicis: sed nō habēt illam ꝓprietatē ⁊c̄. Auēzoar etiā in suo teisir. c.j. dixit de eis. ⁊ cognitū est etiā ꝙ comedere ꝑsica quāuis multorū sint nocumentorum habent oris fetorē remouere vitio stomachi ꝓcedentē ⁊ nullū aliud scitur in eis iuuamentum. ⁊ Haliabas in.v. theorice.c.xix. similiter scripsit. Persicū frigidū est ⁊ humidum flegma generās. ⁊ explicando duas species eius inquit. Qd̄ tenerum est ⁊ ossibus facile mundatur citius etiam digeritur ⁊ a stomacho demittitur. qd̄ autē ossibus conglutinatur ⁊ substantiam habet duram tanq̄ immaturū grossius est ⁊ tarde digestionis. Et post aliqua subiunxit. Persicum si frigide domini comedant complexionis accipiant post illud zinziber conditum aut mel apum et huiusmodi. a quibus accepisse videtur Auicē. scribens de ipsis diffusius in.ij. canonis.c. cccccLxxiij. ⁊ dicens. Persica sunt frigida in fine scdī: humida in primo infra tamen fineʒ eius. Que cum sint humida velocis sunt putrefactionis lenitiua: licet in ipsis sit stipticitas aliquātula ⁊ precipue illis que sunt exiccata: aut immatura. Matura sunt bona stomacho ⁊ in eis est virtus faciendi appetituʒ cibi: ⁊ oportet quidē vt nō comedantur post aliū cibū: qm̄ corrumpūtur post eū ⁊ corrumpunt ipm̄: sed precedant anteq̄ cibū accipiātur: ⁊ que sicca sunt tarde digestionis: ⁊ non sunt boni nutrimēti: quāuis sint plurimi nutrimenti: ⁊ illa que matura sunt leniunt ventrem: ⁊ que immaturata stringunt. Et dixerunt quidam ꝙ ipsa addant in coitu: ⁊ videtur ꝙ illud sit ī corporibus siccis ⁊ calidis. Et ī.xxij. tertij tractatu.ij.c.xxj. sic quoq̄ de eis scripsit. Ego aūt abhorreo ea que sunt sicut persica ⁊ crisomilla ⁊ similia que replēt sanguinem aquositate. Et in prima.iiij. tractatu.ij.c.Lxv. ait. Persica preparata sūt ad permiscendum putredinem. Qd̄ confirmat Isaac in ꝑticularibus dietis cū inqͭ. Persica frigida sunt ⁊ humida in scđo gradu plurimū similia crisomillis: sed saporiora stomacho cōueniētia: nō eni cōuertunꝰ vt crisomilla: licet crisomillis sint similia: qꝛ eodē modo flegma generāt persica ieiuno stomacho

nocua sunt edenda:⁊ post vetus vinū odoriferū est bibendū. Persica enī in duo diuidūtur:est enī quoddā albū grāde pilosuȝruboris quidā habens est. Et aliud paruum leue ruffum vel citrinum grāde saporisq̧ dulcis acriorisq̧ cuiusdaȝ humiditatis:humidius ac viscosius est quare conuertibile in flegma grossuȝ atq̧ putredinē. Manifestat aūt hoc qm̄ si persicū fixū ferro post paululū narib⁹ apponas:odorē quasi putredinis sentiens: paruū aūt odoratiuū a cōuesione lōginqui⁹ existit:dixit etiā Rasis in.iij. Almāsoris.c.xx. Persica frigida sunt ⁊ grossa q̄ licet ardēti cōferant stomacho: dure tn̄ descēdūt atq̧ in sanguinē dure cōuertūtur. Qui aūt eoruȝ esu vsus fuerit febriū flegmaticarū incurret generationē. ⁊ in libro.iiij.suorū afforismoꝝ inquit. Persica febribus vrentibus cōferūt in principio ⁊ succus eoꝝ in fine facit febres putridas si materiā habilē ad exeundū non inuenerit. in libro.xx.cōtinētis.c. cclxxvj.dixit auctoritate Diascoridis. Persica sūt bona stomacho:laxāt vētrē: ⁊ amara ꝯstringūt ⁊ sicca magis.deīde subdit auctoritate Gal. in libro ciborū. Humiditas ⁊ substātia persicorū sunt facilis corruptiōis ⁊ male in omnibus suis dispositionibus. Et ob hoc non debēt comedi post aliū cibū:q̄ supernatant ⁊ tunc corrūpuntur. Sed debēt comedi ieiuno stomacho.idē q̄ȝ dixit auctoritate Ruffi ⁊ filij Mesue supaddēs ꝙ sumpta ante cibū sunt facilis digestiōis:sicca vero tarde.dicens in fine capl'i.ꝙ persica cōdita cū melle cōferunt pulmoni:q̄ mel remouet eoꝝ grossitiē. ⁊ inueni in libris medicinalibus ātiquis.ꝙ persica excitant appetitū ⁊ sint bona stomacho calido:⁊ valeāt cōtra sitim ⁊ inflationeȝ stomachi:⁊ extinguāt caliditatē extraneam. hec ip̄e in.xxj.preallegato. Sed in.xxv.libro eiusdē.sic ait. Post comestionē persicorū debes bibere de aqua mellis cocta. Concludamus ergo hoc capl'm dicentes cū Gal. in.ij. alimētorū.c.xviij. Caro persici valde facile corruptibilis est:⁊ omniquaq̧ paruū. Quare nō oportet:sicut qdā:post aliud alimentū offerre:corrumpitur enī supernatās ⁊c. Hec igitur que dicta sunt obseruari debēt ab his qui volunt persica manducare: licet tutius pro salute forent relinquenda.

¶ Capitulū.ccv. ostendit naturam proprietates et iuuamenta pirorum simul cum nocumentis eorum.

PIra nō vnius sunt nature: teste Gal.in.vj.de simplicib⁹ medicinis.c.xlix.dicēte. Partes huius fruct⁹ nō sunt equalis complexionis:qm̄ quedā illarum sunt terree:⁊ quedā aquose:sed si tu vis dicere per aliū modū dicas ꝙ quedā illarū sunt frigide ⁊ quedā sunt equalis cōplexionis:ideoq̧ quādoq̧ comedimus pira: ⁊ confortatur stomachus ab eis:⁊ sedāt sitim ⁊c. hec ipse. Pira autē cruda:vt inqt Auerrois in.v.colliget.sunt frigida ⁊ sicca : sed matura temperata sunt:aut declinant ad paucam frigiditatē. Et hoc est q̄ cōposita sūt ex acetositate dulcedine ⁊ ponticitate: ꝓpterea est eorū virtus ventrē cōstipare ⁊ eoꝝ ꝓprietas est remouere sitim. Auicen. vero in.ij.canonis c.cccccclv.sic scripsit. In piris sunt terreitas ⁊ aqueitas: ⁊ ī nostra quidē terra est species que dicitur senabruth:⁊ habet magnā capacitatē:et est vehemētis rotunditatis ⁊ subtilis corticis boni coloris valde quasi perusū ⁊ quasi ip̄m sit aqua zuccari coagulata congelata plurimū:sed nō ꝓpter spissitudinem substātie boni odoris valde. Qđ cum ab arbore sua cadit super terraȝ destruitur : ⁊ ista sunt in quibus non est nocumentum.de speciebus pirorū:quorū complexio temperate est humida. Alia vero sunt frigida in primo ⁊ sicca in scđo:⁊ om̄es species eius sunt stiptice. Et eoꝝ humor est plurimus ⁊ laudabilior humore pomoꝝ ſm qđ dixit Ruffus . ⁊ illa que dixim⁹ sunt lenitiuia nature ⁊ boni chimi valde:sunt preparantia stomachum ⁊ abscindunt tussim colericā:constringūt ventrē ⁊ ꝓprie que sunt exiccata. Et in piris qdem est proprietas faciendi euenire colicā quare oportet vt bibatur post ipsa hidromel cum speciebus:que sunt vt piper: cinamomū:et his similia:⁊ quādo coquuntur cum fungis minoratur nocumentū ipsorū. Isaac vero in particularibus dietis sic de eis ait. Pirorū

stipticitas cũ aquosa dulcedine cõmixta est.
⁊ p̃ ira diuidunt in duo: in domesticũ: ⁊ silue
stre. Siluestre quidē est crudũ: põticũ: durũ:
grossuz: nec ꝓdest: nec boni est saporis. Ma-
turatũ ṽo pirũ in primo gradu frigidũ: in se
cũdo siccum generat in stomacho humorem
laudabiliorē ꝙ̃ mala coctana ꝓpter tempe-
ramentũ suũ: ⁊ tñ diuersum ſm saporē ⁊ ſm
cõplexiones suas. Qđ ergo ponticũ est ter-
restre ⁊ grossum: ⁊ est stipticũ cõpositum ex
aerea substantia ⁊ terrestri parua: ⁊ est dulce
tēperatum ad calorē quēdã pertinens: et est
aquosum ⁊ insaporosum: ponticũ autem mi
nus nutrit. Sed plus egestionē facit: vomi-
tũq; colericũ stringit magis: stomachũ ⁊ in-
testina confortat: pro sua tamē asperitate et
grossitudine vel duricie: nocet neruis stoma
chi. Unde oportet nos ingeniari: vt molle-
scat ⁊ amittat asperitatem: vt videlicet aut
elixet: aut ſm aque calide fumũ suspendat:
aut opertũ pasta assetur: aut cũ melle ꝯdiat
in frusta concisum ſm cõplexionē accipien-
tis. Diascorides ait. Diximus pira ieiunis
nociua esse. ⁊ ipse vituperauit pira ieiunis ac
cepta cum ſm medicinã nõ accipiuntur: sed
ſm gule appetitum: ⁊ si vsq; ad saturitatem
sumantur precipue si põtica sint quorũ pro-
prietas: si multũ de eis accipiat a ieiunis co
licã generãt passionē durã ⁊ incurabilem:
maxime si crebro assuescant: sed ſm medici-
nam ieiunis melius ꝙ̃ saturis comedũtur.
Saturis eñ solubiliora sunt ⁊ stomachum
debilitant propter superiorũ stomachi com-
pressionē ⁊ contētiue virtutis inferiorum de
bilitatē. Stiptica ṽo quia ex aquosa ⁊ aerea
substantia composita sunt subtiliora ⁊ tem-
peratiora sunt magisq; nutriunt: ideoq; sto-
macho minus nocēt neq; hui⁹ ingeniari ne-
cesse est sicut põticũ. ⁊ post multa dixit. Pi-
ra dulcia temperate sunt cõplexionis: q: mi-
nus ceteris sunt frigida quapropter calefa-
ciunt ⁊ augent digestionē: valētq; in his qui
stomacho sunt frigidi ⁊ sicci. Insapora au-
tem pira pessima sunt ⁊ abhorrentur a natu
ra. Idcirco laboriosa ⁊ confusiua sunt stoma
cho ⁊c̃. Et ista fuit etiã sententia Rasis i. iij.
Almansoris. c. xx. dicentis. Pira que multũ
sunt dulcia non infrigidant. Sia tñ ventres
stringunt. Si autē post cibũ comedantur ster
cus cito expellunt: post cuius expulsionē eo
rum finis est ventrē stringere. Et in. iiij. libro
suorũ afforismorum sic quoq; scripsit. Pira
appetitũ nõ verũ remouent ⁊ intestinis no-
cēt: ⁊ maxime longaoni: ⁊ tēnasmon efficiũt.
consimiliter dixit idē in. xxiij. continentis. c.
ccccccxlix. auctoritate Diascoridis Galie.
Ruffi Bimmasui: ⁊ reliquorũ sapientũ. In
xxv. ṽo eiusdē. c. j. sic quoq; de eis ĩquit. Co
mestio superabundãs pirorũ generat colicã
vnde vti debes post comestionē ipsorũ aqua
mellis cocti ⁊ laxatina. Patet igitur ex his
ꝙ solũ dulcia via cibi qñq; possunt cõueni-
re: ⁊ propterea muscatella inter cetera q̃ nos
habemus: sunt meliora: ⁊ post ipa iaceola iu
niola sancti Nicolai de pola saracena et hu
iusmodi apud nos inuenta. Que a Michae
le nostro bartholomeo mon. ⁊ a reliqs mo-
dernis suis in operibus cõmendantur ad sa
nitatemq; approbantur.

¶ Capitulum. ccvj. ostendit naturam pinea
rum seu granorum eius declarando vtilita-
tes et proprietates eorum.

Pinee: vt dixit Auerrois in. v.
colliget: calide sunt et sicce in
tertio gradu. Auicē. ṽo in. ij.
canonis. c. ccccv. sic ĩquit. Gra-
nũ pini minus est fistico corti-
cē habēs minutũ frãgibilē rubeũ scinditur a
medulla alba vnctuosa suaui: ⁊ hec sunt gra
na magna: paruũ autē granũ est triangulatũ
⁊ durioris corticis ⁊ acutioris medulle qđ
est melius ad medicinã ꝙ̃ ad cibũ: magnum
est sicut equale ad caliditatem declinans ⁊
augmētat humiditas ipsius: in ipso est ma-
turatio ⁊ lenificatio ⁊ resolutio ⁊ mordica-
tio ⁊ ꝓprie in recenti: sed eius mordicatio de
letur si infundat in aqua: ⁊ tũc cõplet ei⁹ ap
planatio ⁊ glutinatio ⁊ eius substãtia est ter
rea aquea in qua est paruũ aeritatis: ⁊ gra-
nũ pini magnũ ꝯfert mollificationi ⁊ debili
tati corpis comestũ ⁊ exiccat humiditatē cor
ruptã q̃ est in eo: cõferũt ambo humiditati-
bus pulmonis ⁊ magnũ ē difficilis digestio
nis leniēs cibũ ⁊ virtus ei⁹ mordicat stoma-

chū:nisi infundat in aqua calida: comedant ergo ipm calefacti cū tabarzet:id est cū zuccaro albissimo ꝛ infrigidati cū melle:ꝛ tunc digerit ꝛ fit bonū etiā stomacho ꝛ augmētuȝ facit in coitu plurimū qn̄ comedit cū tabarzet ꝛ melle ꝛ penidijs. Et saturati ex eo puū sentiūt dolorē vētris pungitiuū:ꝛ ipm vehementer abstergit humiditates renū ꝛ vesice: ꝛ cōfortat eos ꝛc̄. Isaac quoqȝ in particularibus dietis ait. Pinee sunt calide in fine secūdi gradus:ꝛ sicce in eius initio:quaꝝ due sunt spēs:scȝ masculine q̄ pue sunt: ꝛ feminine quaꝝ forma ē magna. Et masculine sunt calidiores ꝛ sicciores q̄ si in aqua calida fundant laudabile dant nutrimentū ꝛ collectionē habētibus in pulmone ꝛ pectore subueniunt atqȝ tussientib⁹ ex putrido mitigationē. Feminine vo sunt masculinis nutribiliores grossum ac laudabile faciūt ad dissoluēdū nutrimētū. Sed tn̄ vtiles sunt fm medicinā:sunt eīn lenitiue mēbroꝝ asperitatis ꝛc̄. Hoc etiā sensit Rasis in.iij. Almansoris.c. xx. dicēs. Pini fructus multū calefacit corpus qui in aliquibus mēbris tremorē patientibus:atqȝ asmaticis confert:sperma quoqȝ auget. Et in.iiij. libro suorū afforismorū sic etiā ait. Grana pinee calida ꝛ humida sunt: opilationes venarū aperiūt in pectore vesica ꝛ renibus:ꝛ habēt virtutē mirabileȝ. inquit Cratim. ꝛ cōcessit Arist. ꝙ grana pinee humiditatē antiquā expellūt ꝛ pmouēt humiditatē naturalem:ꝛ hic est virtus mirabilis. Idē quoqȝ dixit i. xxij. ptinētis.c. ccccl xvij. auctoritate Diascoridis:Gal. Archigenis et: Pauli:filij Simmasui:ꝛ ceteroꝝ antiquoꝝ quorū dicta eadē sunt cū eis q̄ supra dixim⁹ de mēte pncipis:quare ea dimittemus ne legēti tediū afferam⁹. Illud tn̄ Gal. in. ij. alimētoꝝ.c. xvij. nō postponam⁹ dicētis. Fructus pini nutritiuus est:sȝ grossi chimi ꝛ nō bene digestibilis. Et iō q̄ debilē stomachuȝ habēt eis vti frequēter nō debēt. Nobis aūt videtur ꝙ sani res hmōi nō eīn raro debeāt māducare: ne forte eis accidat ꝙ vni famosissimo medico nr̄i tpis ptigit q̄ cū senex eēt ꝛ iuuenē cōsortē haberet:vt potens fieret in coitu q̄ȝ sepissime rebus hmōi vtebat:percipiēs inde ꝙ pluris seminis potētioꝛqȝ in venere efficeretur:nec aīaduertebat ꝙ cū colericus naturaliter esset ex pineis ꝛ reliquis talibus cōfectionibus humores calidi multū ꝛ i multa quātitate generabātur. Qui in breui ipm ad febrē acutissimam perduxerūt ex qua sue virtuti ꝛ etati disproportinata vitaȝ cū morte commutauit. quare ꝛc̄.

¶ Capitulum. ccvij. ostendit naturam proprietates pomorum ꝛ nocumenta prouenientia ex comestione eorum.

Omū dulce: vt inquit Haliabas in. v. theorice. ꝛ Auerrois i. v. colliget. est temperate humiditatis. Et acetosum est frigidū ꝛ siccū et habet ꝓprietatē ꝯfortādi mēbra principalia si sint distemperata in calore: ꝛ maxime cor. Et confortat cerebruȝ odorando ꝓpter suā aromaticitatē:ꝛ generāt grossam vētositatē in scd̄a digestione ꝛ tertia. Ita ꝙ dictū est a sapientibus ꝙ possit generare ptisim ꝛ ethicam eo ꝙ venti qui generātur ex eo habent malā ꝓprietatē ad exardendas arterias pulmonis:ꝛ sic testificatus est mirabilis Auenzoar. hec ipse Auerrois. princeps autē in. ij. canonis.c. ccccclxxiiij. dixit. Poma eligibiliora sunt que magis temperata existunt sicut alcemia ꝛ illa que sunt insipida sunt mala ꝛ parui nutrimenti ꝛ non agunt aliquid ꝛ similiter immatura. Illa autem que sunt cōtracta sunt frigidiora ꝛ humidiora propter illud quod est in eis de aqueitate:ꝛ pontica: ꝛ stiptica:ꝛ acetosa sunt frigida:grossa:ꝛ dulcia sunt aquea:ꝛ sunt decliuiora ad caliditatem q̄ȝ alia:quāuis magis dominans in eis sit frigus:ꝛ sunt diuersa : ꝛ oīno illd qd i eorum substātia dn̄atur est humiditas superflua frigida. Et fortasse illa q̄ sunt vehementis dulcedinis i caliditate sunt tēperata aut declināt ad eā:ꝛ in eis quidē est inflatio ꝓprie in eis q̄ nō sunt dulcia. Et generat quidē ex pōticis ꝛ ex eis q̄ sunt stiptica humor terreus ꝛ acetosa ꝛ imatura generāt flegma et putredines ꝛ febres proprietate sui humoris ꝛ sue cruditatis: ꝛ quia recipiunt putrefactionem confortant cor:ꝛ proprie odorifera ꝛ dulcia ꝛ acetosa:ꝛ si sit illic angustia ex

caliditate sunt magni iuuamenti ⁊ confortãt
debilitatẽ stomachi: ⁊ que stiptica sunt con-
ferũt stomacho si est cũ caliditate aut humi
ditate: ⁊ assantur q̃dẽ in pasta ⁊ cõferũt pau
citati appetitus dulcia ⁊ acetosa quando in
stomacho inueniũt hũmorẽ grossum quan-
doq; deponũt ipsum in egestione ⁊ si est va-
cuus retinet ⁊c. Isaac autẽ in particularib9
dietis sic ait. Pomũ crudũ imaturũ durũ ⁊
ligneũ male nutrit ⁊ stomacho nocet: dolorẽ
generat: laboremq; stomacho efficit: ex quo
electũ venas vt oportet nõ penetrat: assuefa
ctio eorum cã fit febris diuturne ⁊ dure dis-
solui. De ceteris intelligẽdũ est fructibus q̃
nõ sunt in suis arboribus pfecte maturati.
Et subdit. Pomi põtici substantia frigida
est ⁊ sicca terrestris cõueniẽs eis quorum sto
macho calor ⁊ hũiditas dominat: ⁊ licet sto
machũ cõfortet ⁊ intestina in se tamẽ grossũ
est durũ digeri ⁊ tarde penetrationis in ve-
nas: ⁊ ideo inflationem facit ⁊ neruis nocet.
q̃ ⁊ stiptica faciũt sed nõ tantũ que cocta ⁊
ante cibũ ⁊ post bona sunt edi fm intentio-
nẽ constringẽdi vel expellẽdi vt de citoniis
diximus. ⁊ post multa subiũxit. Et dulciũ po
morũ substãtie natura ⁊ cõplexio aquosa est
ac tẽperata caloris aliquid obtinẽt ⁊ iõ parũ
refrigerat ⁊ stomachũ cõfortat ex igne parũ.
Quare ⁊ stomacho calido aut molli conue-
nit: nociua tamen eis qui colericã egestionẽ
habẽt ⁊ vomitũ. Non sapora aũt poma pes-
sima sunt in oĩbus qualitatibus: q2 nature
sunt frigide ⁊ humide pptera nec fm cibũ
nec fm medicinã valent cũ dulcedinẽ nõ ha
beãt vt nutriant nec põticitatẽ vt stomachũ
cõfortent sed hũores flegmaticos crudos gi
gnũt ⁊c. Et ista fuit sentẽtia Rasis in tertio
Almãsoris. c. xx. dicẽtis. Poma frigidiora
sunt acetosiora ⁊ magis stringẽtia q̃ licet ori
congruãt stomachi ipsum tamẽ viscositati-
bus replẽt. Et in. iiij. libro suorũ afforismorũ
dixit. Usus malorũ nocet stomacho ⁊ maxi-
me vsus recẽtiũ q̃ cito nascũtur ⁊ ea q̃ in esta
te nascũtur ⁊ in autũno: orificiũ ↄfortant sto
machi ⁊ ipsum vigorant ⁊ acetosa ⁊ acria ob
liuionẽ efficiũt. Que quoq; ipe dixit in. xxi.
continẽtis. c. clxvi. auctoritate Gal. in. vii. ⁊
filii Mesue. Que aũt poma sanis ⁊ infirmis
conueniant ⁊ quomodo: docuit Galie. in se
cundo de alimentis. c. xx. dicens. Cauere
oportet pulcherrima genere poma anteq̃ su
per arborẽ sint maturata: indigestibilia enĩ
sunt ⁊ frigida ⁊ tardi secessus ⁊ mali chimi
cum hoc q̃ frigidum ⁊ grossum infallibili-
ter chimum habent. Quecunq; autem bene
maturata seruant ad hiemem ⁊ ad ver ⁊ post
ipsum proficuissima fiunt. Talia autem sunt
apiola calamanica ⁊ illa que turpia bona di
cuntur ⁊ similia. Et subdit. Dare quandoq;
oportet poma post cibum statim: quandoq;
autem cum pane roboris ventris gratia ⁊ sto
machi his qui sine appetitu ⁊ tarde dige-
rentibus vomitiuisq; et diaricis idonea sũt
et presertim pontica. De quibus etiam in li
bro de euchimia dixit. Pomis et piris ⁊ ne
spilis non vt cibis sed vt farmaciis indige-
mus ad robur stomachi ⁊ ventris. His ita-
q; pro medicinis: dulcibus autem dictis p
cibis vtamur ⁊ nõ in multa quantitate: quo
niam vt dixit Haliabas in q̃nto Theorice.
c. xix. Poma oĩa neruis sunt nocentia acer-
bumq; amplius malum: ⁊ si quis pomorum
comederit plurimum grauiter ledet stoma-
chum ⁊c. Et ipsa potius cocta q̃ cruda mã
ducabimus. dicente eodem in libro de subti
liatiua dieta. c. ii. Pomorum ⁊ pirorum mi
nus nocent que cocta. Et eorum que cruda
comeduntur illa que ad repositionem sunt
idonea minus sunt mala ceteris ⁊c.

¶ Cap. ccviii. ostẽdit naturã proprietates ⁊
nocumẽta prunorũ in via cibi.

PRunorũ due sunt species: vi-
delicet albũ ⁊ nigrum: ⁊ ambo
quando sunt maturata sũt fri
gida ⁊ humida: ⁊ ideo mitigãt
calorem calore ⁊ laxãt ventrem
sed debilitãt parũ os stomachi. Inq̃t Auer
rois in. v. colliget. ⁊ Haliabas in. v. Theo-
rice. c. xix. Princeps xo in secũdo canonis.
c. ccccxlvi. sic de eis scripsit. Illa que habẽt
colorem palee sunt fortiora nigris: ⁊ citri-
na fortiora rubeis: et alba sunt magis gra-
uia: ⁊ pue solutionis: ⁊ armena sunt meliora

omnibus ⁊ vehementius soluẽtia ⁊ meliora sunt magna: pinguia frigida sũt in pͥncipio secũdi humida ꝟo in fine tertij. Eorũ nutrimentũ est paucũ ⁊ comedant ante cibum ⁊ bibat qui humectatus est postea aquã mellis ⁊ vinum de passis. Sedãt inflãmationẽ cordis ⁊ q̃ dulcia sunt eis mollificãt stomachũ hũiditate ⁊ infrigidãt eũ ⁊ penitus nõ sunt ei cõuenientia. Et que ex eis sunt dulcia vehemẽtius soluũt ⁊ educũt colerã ⁊ humida sunt vehemẽtioris solutionis q̃ sicca: ⁊ eorũ solutio fit ꝑpter viscositatẽ eorũ. Damascena aũt stringũt ventrẽ ꝭm quosdã. Gal. autẽ dixit. errauit Diascorides in verbis suis cũ dixit. Damascena ↄstringũt: immo soluunt. Hoc etiã sensit Isaac in particularibus dietis cũ inquit. Pruna parũ nutriunt ⁊ eorũ duplex est modus. sũt eñi alba ⁊ nigra. alba dura sunt digeri nociua stomacho exiguum solutiua que q2 grossa sunt comedi non debent nisi grãdia ⁊ bñ maturata fuerint. Nigra aũt que ꝑfecte maturata ⁊ dulcia sũt minus sunt frigida stomachũ humectãt ⁊ molliunt ventrẽ ⁊ colerã rubeã eijciũt: si tamẽ sepe eis vtantur stomacho nocent. Ea autẽ q̃ sunt cruda ⁊ dura ⁊ pontica ⁊ viridia pessima sũt in cibo ⁊ medicina dura in stomacho ipsum fatigantia ⁊ minime nutrientia. Ruffa ꝟo frigidiora sunt ⁊ magis hũida nigris. Optima sunt carnosa ⁊ corticis subtilis in sapore acriorẽ quãdã cum ponticitate habẽtia: ante cibũ sumpta non nocent ⁊c̃. Et hec fuit Rasis sententia in. iij. Almãsoris. c. xx. dicentis. Pruna frigida sunt que licet ventrem moueãt colerã tamen rubeã reprimunt atq3 appetitũ affuerunt. Et in libro. iiij. suorũ afforismorũ inquit. Pruna colerã remouent ⁊ eam expellũt: maxime pruna pallida. Et in. xxj. continẽtis. c. cix. auctoritate Gal. in. vij. dixit. ꝙ fructus huius arboris laxãt ventrẽ ⁊ proprie cũ pruna recentia fuerint. Et sicca sunt minoris virtutis. Et damascena minus laxant ventrẽ armeniacis. ⁊ ignoro q̃re Diascorides iudicauerit ꝙ damascena stringant ventrem cũ nos videamus manifeste ꝙ laxent. Et in libro dietarũ ait. Quãdo hic fructus bene digestus non est ponticꝰ nec stipticus nisi aliquando: ⁊ eius nutrimẽtum est paruum ⁊ bonũ ⁊ confert volenti infrigidari vel humectari causa sue humiditatis ⁊ viscositatis laxant ventrẽ. Idem etiam dixit deide auctoritate filij Mesue. ⁊ i. xxv. continẽtis. c. j. dixit de prunis. Si fueris flegmaticus post comestionem ipsorum debes bibere de aqua mellis aut de vino vetusto aut de mastice aut de xiloaloe modice. Et qđ diximus supra expresse voluit Gal. in. ij. alimentorum. c. xxix. dicens. Ex prunis alimentum paucissimũ habemus: corruptionẽ ꝟo non modicã: vtiles autem sunt fructus hi infrigidare ⁊ corpus humectare volentibus hac igitur de causa ipsis vtendum est id etiam obseruando quod ipse subiunxit dicens. Post pruna mox prandere non oportet ⁊ hoc sit cõmune omniũ quecũq3 laxant ventrẽ. Ex prunis autẽ exiccatis accidit vtiles esse sicut ficubus ⁊ operationem habent multam bonã ⁊ inter alia damascena optia sunt que apud Sitiam in damasco nascuntur. hec ipse. quare ⁊c̃.

¶ Cap. ccix. ostẽdit naturã ⁊ ꝓprietates siliquarũ. i. carubiarũ declarãdo ꝙ minime faciant ad nutrimentum.

Cum in pͥcipio generi animãtium omni sit a natura tributum vt se vitam corpusq3 tueatur: declinetq3 ea que nocitura videntur omniaq3 que sunt ad nutriendum necessaria acquirat et paret vt pastũ ⁊c̃. vt in libro de officijs Marcus Cicero inquit. Propterea silique cũ minime nutriant: vt videbitur: ⁊ nociue sint non modicum fugiende declinandeq3 iuremerito dicentur: quibus nequaq3 vtendũ erit cũ stultũ sit admittere qđ tu cauere potes: vt Terẽtius ait in eunuco. Dicamus ergo ꝙ illđ qđ siliquã antiqui: nos ꝟo carubiã appellamꝰ fructus quidẽ omnibus manifestꝰ ⁊ cognitus. Qui licet in magna quantitate ad nos perueniat plurimũq3 de ipso vendat quotidie ⁊ manducetur tñ a sapiẽtibꝰ reprobat vt ptʒ ex his q̃ scripsit Isaac i pticlaribꝰ dietis ⁊ pte illa. xilocorata modicũ hʒ dulcedis multũq3 stipticitatis quoꝝ substãtia grossa ⁊ li-

gnea digestioniq inobediens. Sed viridia meliora sunt atq salubriora stomacho tamē nociua. Sicca vo sunt stiptica ⁊ minus nocētia hac de re: q liquores earū parū habēt acuminis: vnde viridia sunt vētris solutiua. Cū autē desiccātur ⁊ liquorē cum acumine amittunt fitq eorū substātia terrestris et lignea: proinde fit cōstipationis causa: ⁊ vrine prouocationis. Est tamē earum pessimitas quia tardissime descendūt a stomacho: propterea sunt causa generāde indigestionis et colice si assuete comedantur. Unde Gal. ait. Utinam xilocorata nō venisset in partes nostras ⁊c. De ipsis etiā Almāsor inquit. Silique que ī terra nascūtur hierosolimitana tēperatum habēt calorē: ventrēq cōstringūt. Que vo in alijs nascuntur terris in ventris constrictione fortiores existūt: neq est in eis caliditas. Gal. vo inter oēs eas maxime vituperauit: dixit eīn in .ij. libro de alimētis .c. de siliquis hoc modo. De siliquis pessime sentio: q̄uis digerantur ⁊ ventrē stringant ⁊ humores noxios nutriant. Et in libro de eucbimia ait. Est cachochimū edulium pauci nutrimēti: ⁊ ligneum ex necessitate ⁊ indigestibile est: sed nō egeri celeriter nō parū ipsis existit malum: quare melius esset ipsa neq deferri ad nos ex orientalibus locis in q̄bus nascuntur: est eīn cibus mulierū ⁊ puerorū effrenatorū nihil vtilis ad sanitatis conseruationem: neq eustomachus est alimētū autē palā: qd ⁊ ipse dat paucū corpori. Et idē etiā in lib. de simplicibꝰ medicinis .c. de xilocorata dixit. Arbor xilocorate que vocat cētenicem est siccatiue ⁊ stiptice virtutis sicut ⁊ fructus eius qui vocat xilocorata participans .s. de dulcedine quadā patiūtur autem ⁊ hec simile cerasis: humide eīn magis subducunt ventrem. Sicce autē sistūt magis expirata quidē humiditate terrestri autē substantia remanente. hec ipse. Que fuit etiā sententia Diascoridis .c. de siliquis dicētis. Silique recētes stomachū euertunt eedem vo exiccate in contrariū possunt ⁊c. Et licet ita sit vt pretacti sapiētes voluere q̄ plures masculos ⁊ feminas padue cognoui qui cū stiptici ventris essent ipis carubijs ante cibum vtebantur ⁊ ex eis venter ipoꝝ liniebatur. q̄ sepius sum admiratus. ꝓpterea que ab auctoribus dicuntur: dicere tū possumus q̄ lz per se xilocorate stiptice sint: per accidēs tū aliquo modo possunt esse lenitiue ratiōe particulariū corporis dispositionū ⁊ humorū in stomacho repertorū qui per viā cōpressiōis descendunt ⁊c. Ut de mirabolanis dicitur. De sorbis autē nō inuenientes nisi a Rasi in iij. Almansoris .c.xx. dicemus cum eo sic ibi scribente. Sorbe frigide sunt que ventrē stringunt ⁊ colerā reprimunt rubeaz ⁊c. Que nō debemus vti rebus istis: nisi tātūmodo gratia medicine. quare ⁊c.

¶ Capitulum .ccx. ostēdit naturā vuarū cū suis laudibus ꝓprietatibus ⁊ iuuamentis.

Dixit prīceps in .ij. canonis .c. cccccccxlj. Uua alba laudabilior est q̄ nigra cū equātur in reliquis proprietatibus suis. Et dimissa post collectionem duobus diebus aut tribus melior est collecta in eadē hora. Cuius cortex frigidus est ⁊ siccus: ⁊ collecta in eadē hora est inflatiua et suspēsa donec detumescat: cortex est boni nutrimenti ⁊ est cōfortans corpus ⁊ eius nutrimentū est simile nutrimēto ficuū: ⁊ matura minoris est nocumenti q̄ nō matura. Et qñ nō digeritur vua eius nutrimētū est crudū. Et nutrimentū quidem vue cum sua dispositione plus est nutrimēto succi eius: sed succus eius est velocioris penetrationis ⁊ descēsionis. Et vuā stipticā sperat: vt resoluat appensio. Acetosa vo nō est ita ⁊c. Et in tertia primi doc. ij .c. vij. sic ait. Fructus nutrimento magis similes sunt ficus ⁊ vue valde mature. Et post aliqua subiunxit. Quidā putāt vuas post capita assata vtiles existere. Sed non est quēadmodum existimant: immo vehementer sunt male. Et in .xiiij. tertij .c. xxi. sic quoq inquit. Nō est malum pro epate calido sumere vuas: in quibus est durities carnis ⁊ paruitas dulcedinis ⁊ illas q̄ sunt muze ex vuis ꝓprie. Et iterum in .xx. eiusdē tertij .c. xviij. dixit. Uua dulcis est bona ad coitum et ꝓprie que recens est: quoniaz replet sanguinem humiditate et vētositate cum ca

liditare ⁊ spissitudine cibi. Isaac qꝫ eas plu
rimū cōmēdauit cū dixit in vniuersalib⁹ die
tis.c.xj. Uue sunt ficub⁹ scđe: ⁊ p̄cipue si be/
ne mature sint. Et in dietis particularib⁹ in
quit. Uue sine carne hūores laudabiliores
faciūt minus tñ q̃ꝫ he cū carne nutriūt ⁊ cito
digerunt. Idcirco vue q̃ carnis pluris sunt
q̃ꝫ humoris nutribiliores durioresqꝫ existen
tes eis q̃ hūoris q̃ꝫ carnis plus habēt. Diffe
rūt etiā sapore: nā grossus ac dulcis vue sa/
por calidior est ac sitim generat ⁊ grossioris
est nutrimēti ⁊ ad digerēdū duri⁹ inflationē
faciēs ac rugitū ⁊ opilationē splenis ⁊ epatꝭ.
Subtilis aūt aquosusqꝫ vue sapor frigidior
est ⁊ digeri leuior: ꝯfortatiu⁹ stomachi ⁊ mū
dificatiuus a colericis hūoribus: sitis miti/
gatiuus: ⁊ cōueniēs cōplexionib⁹ tēperatis.
Differūt etiā colore: vua eñ alba leuiter nu
trit: facile digerit: venas cito ꝑforat ⁊ vrinā ꝓ
uocat: nigra dura est digeri: sꝫ ꝯfortatiua sto
machi vrinā nō ꝓuocat: tñ si bñ digerit nu/
trimētū mltū p̄stat: ruffa ꝟo ⁊ citrina melior
est. vñ Arist. Alba vua subtiliter nutrit ⁊ ci/
to digerit quāobrē vini ei⁹ ebrietas nō cito
discedit. Ruffa ꝟo vel citrina harū media est
potestatū ⁊c̃. Que fuit etiā snīa Rasis i.iij.
Almāsoris.c.xx. dicētis. Uue multū dulces
calide sunt: minoris tñ sunt caliditatꝭ q̃ꝫ da/
ctyli neqꝫ opilationē vt ipi faciūt. Inflatiue
ꝟo sunt ⁊ vētrē mouēt atqꝫ corpus velociter
īpinguāt virge qꝫ inflationē augmētāt. Que
aūt ex eis corticē habēt subtilē citi⁹ descēdūt
minusqꝫ inflāt: his aūt ꝯ̃rie ꝯ̃ria operant: sꝫ
ille in q̇bus existit acetositas nō calefaciūt:
īmo cū aq̃ frigida ablute atqꝫ āte cibū come
ste calorē q̃si extinguūt. Acerbe ꝟo sunt frigi
de ⁊ ventrē stringūt ⁊ colerā rubeā reprimūt
⁊ sanguinis acuitatē. Et in.xxij. ꝯtinētis.c.
cccccvij. dixit auctoritate Bimasui. ꝙ vua i/
pinguat cito: tñ cum carne grossa leni ⁊ alba
laudabilior est nigra qñ equalis fit dulcedo
īparū. ⁊ in.xxv. eiusdē lib. ⁊.c.j. ait. De vua
euitare debes cortices ⁊ nucleos ipsi⁹: ⁊ si se
queris exinde īflationē: bibere debes de ma
stice ⁊ zinzibere: ⁊ si dolorē capitis de sirupo
acetoso. Haliabas qꝫ in.v. theorice.c.xix. di
xit. Uua ficui ꝓxima est in suis ꝟtutib⁹ ma/
gis q̃ꝫ reliqui fruct⁹ ⁊ in cibi tēꝑātia ac in

sanguinis bonitate a se generati cū a stoma/
cho citius fuerit digesta. Si eñ nō digerat
inflationē generat ⁊ vētositatē. Laudabilior
ꝟo est vua q̃ multā hꝫ aquā subtilēqꝫ pellicu
lā. Et post pauca subiūxit. Et vua qñ cū cor
ticibus suis ⁊ granis comedit: digestionē tar
dat ⁊ descēsum. Quare expuēdi sunt. Et non
solū hi viri: sed sapiētissimus qꝫ Galꝭ. vuas
plurimū cōmēdauit cū inq̇t in.ij. de alimētꝭ
c.vij. Ficus ⁊ vue opere q̃si capitales sunt
etenī nutriūt magis oīb⁹ horarijs hic: ⁊ mi/
nime sunt cachochima ⁊ maxime qñ fuerint
bene maturata ⁊c̃. Et dat signū de custodiē/
tibus vineas qui impinguant: vt in.c. de fi/
cubus supra annotauim⁹. Et infra in.c. viij.
sic etiā de eis ait. Minus ficub⁹ vue nutriūt
⁊ maxime bonū inest ipsis celeriter secedere
ꝓpter qđ ⁊ si retineant aliqñ ledūt satis nō
habētibus hoc maturis ficub⁹. Si eñ ⁊ non
secedāt notabiliter: digerant aūt bene in vē/
tre non nocuū dant alimentū corpori. Uuis
autē neutrū existit horū: nec eñ digeruntur
bene: neqꝫ si retineātur ⁊ ꝫm ea que ad epar
et venas distributiones crudum generant
chimum non facile conuertibilem in sangui
nem. Deinde dixit. vuarum ille nutriunt ma
gis que succum paruum habent ⁊ vue dul/
ces calidiorem habent succū: propter quod
et sitibunde sunt. Postea concludit dicens.
Omnium vuarum securissimus vsus est cum car
nose sunt vue natura maturatisqꝫ ipsis si q̇s
commensurate comedit siue igitur in viti/
bus ad plurimum maturentur siue et qđ de
ficit ex suspensione assumant: consequenter
humidas sine qualitate acetosa vel austera
gratia subductionis ventris licet copiose co
medere. Et in libro de euchimia.c.v. sic etiā
scripsit. Prope innocuos fructus sunt ma/
ture ficus: et preter has matura vua suspen/
sa ex hoc ꝙ iam inflatiuum deposuit et fit
perfecte inculpata. Usqꝫquo autem suspen/
sa sit laudabilis expressit ipse in.ij. alimen/
torum.c.viij. cum dixit. Uue suspense quan/
do desiccate fuerint inutiles fiunt mox ꝫm
ver: in estate ꝟo omnino. Et sic patet ꝙ per
totam hiemem comedi possint. Eligantur
itaqꝫ meliores et cortices expuantur: vt di/
ctum est.

¶Cap.ccxj.ostẽdit naturã vue passe cũ proprietatibus eius ꝛ iuuamentis.

Vua passa vtilis est ad cibum ꝛ vtilioꝛ ad medicinam dicente principe in secũdo canonis.c. cccccccxlj. Uua passa est amica epati ꝛ stomacho ꝛ est bona doloribus intestinoꝝ ꝛ cõfert renib⁹ ꝛ vesice. Et in decimaquarta tertij.c.xxj.dixit. Passe ꝛ auelane nõ plurimũ calefaciũt ꝛ sũt aperitiue opilationũ ꝛ sunt boni nutrimẽti.ꝛ in eadẽ ꝛ.c.xx.supradixerat ꝙ sunt amice epati ꝛ vltimi iuuamẽti. Jsaac aũt in particularibus dietis inquit. Uua passa dulcis calidioꝛ est ꝛ hũidioꝛ acerba ideo media est iter cõstipatiuũ ꝛ mollificatiuũ:ꝙ̄ si malos inuenerit humores tẽperat ꝛ mitigat morsionez stomachi ꝑsertim si carnosa ꝛ cortic tenuis ꝛ exiguoꝝ ossium:ꝛ hec valet ad doloꝛẽ pectoris ꝛ pulmonis ꝛ tussim mitigat ꝛ renes mũdificat ꝛ vesicã:incõmoda epati ꝛ spleni duriciẽ ꝛ grossitudinẽ habẽtibus. Uua autẽ passa acerbitatẽ habens minus nutrit:ꝛ dulcis frigidioꝛ est hũida etiã minus: maxime si alba sit ideo stomachũ cõfortat calorẽ extinguit ꝛ ventrẽ cõstipat. Et vua passa ꝙ̄ sine ossibus accipit cõmoda est tussientib⁹ ꝛ ad pectoris doloꝛẽ:pulmonis renũ ꝛ vesice:ventrẽ dissoluit:sed epati nocet ꝛ spleni si duriciez habeãt. Cũ ossib⁹ ꝟo accepta stomachũ cõfortant splenẽ ꝛ epar: maxime si acumen habeãt ꝛ carnẽ paruã ꝛ ossa magna. Sʒ Rasis in tertio Almansoris.c.xx.sic de eis ait. Uue autẽ passe in caloꝛe sunt tẽperate. Que bene nutrientes opilationẽ vt dactyli nõ faciunt:licet ipsi fortius ꝛ plus nutriãt. Et in libro diuisionum.c.lxiij.dixit. Si passule bene masticent ipe cõfortant epar ꝛ impinguãt ipm. in libro quoqꝫ quarto suoꝝ affoꝛismoꝝ inquit. Uue passe habẽt virtutẽ cognitã ꝟm doctores naturales:qꝛ prosunt egritudinibus intestinoꝝ cũ comeste fuerint ꝛ intestina impinguãt ꝛ epar debile. Similiter Haliabas in.v.theoꝛice.c.xix.sic de ipa scripsit. Uua passa talẽ hʒ cõplexionem ꝟm ꝙ vua est ex qua fit eiusqꝫ nutrimentũ illius sequitur in multitudine ꝛ paucitate. Cuius autẽ caro perfecti est dulcoꝛis calide est cõplexionis plurimum nutrit: prodest pectori ꝛ pulmoni si humiditas sit in eis grossa. Que autem pontica est ꝛ minime carnosa paruũ habet caloꝛez stomachũ confortat ꝛ stringit naturam. Et propterea si voluerit homo naturam suam emollire vuam comedat passam carnosam ꝛ dulcẽ:accinius purgatam. Que fuit Gal.sententia in secũdo alimentoꝛuʒ.c.ix.dicentis. Uuarum passarum austere sunt frigidiores ꝟm complexionem sicut dulces calidiores ꝛ stomachũ quidem confortant et ventrem stringunt que austere. Et infra subdit. Uue passe meliores sunt stomacho ficubus siccis ꝛ ille laudabiliores existunt ꝙ̄ sũt vnctuosiores ꝛ habentes corticem subtilez. Ipsis ergo secure vti poterimus in tempore ieiunij simul cum amigdalis vt communiter fit ꝛ inde bonum ꝛ laudabile recipiemus nutrimentum.

¶Cap.ccxij.docet cognoscere naturã virtutes ꝛ proprietates compositoꝝ ciboꝛum.

Postꝙ̄ de simplicibus cibis determinauim⁹:de cõpositis modo videret esse dicendũ de quibus tamẽ nihil hoc ĩ loco scribere decreuimus queadmodũ in.c.cxxxviij. etiam supra diximus eo qꝛ de ipsis Platina diffusissime ꝑtractauit:ꝛ etiã quia cibi compositi infiniti fere inueniũtur ꝟm regionum ciuitatum ꝛ domorum seu familiarum diuersitatem:adeo ꝙ fatemur nedum omnes: sed nec quippe millesimam eorum partem intelligere. Quos etiam si melius:ꝙ̄ coci ipsi:cognosceremus ꝛ ipsos scribere vellem⁹ preter hoc ꝙ tedium molestiãqꝫ intolerabilem legentibus affereremus: vitam nostram prius ꝙ̄ illorum sigillationem proculdubio finiremus. Et ꝓpterea de ipis ꝛ virtutibus ipsoꝝ omniũ dicemus vniuersaliter ꝙ cum quis cibi cõpositi virtutẽ vel operationẽ intelligere voluerit qđcũqꝫ compositũ id fuerit:debet singula ei⁹ simplicia cõsiderare ꝛ vniuscuiusqꝫ ipsoꝝ qualitatem ꝛ quantitatẽ:virtutẽ: operationẽ ꝛ gradum iuuamentaqꝫ atqꝫ nocumenta ipsorum vt

in ſuis capitulis prediximus exquiſitiſſime prenotare demū que finaliter ex eorū admixtione reſultet cōplexio diligenter animaduertere queadmodū ex tyriaca ⁊ ſimilib⁹ medicinalibus fieri ſolet. Si eñ cōpoſit⁹ cibus conſtitueretur ex trib⁹ partibus rerū frigidarū ſtomacho nocentiū: ⁊ vna calidarū eideꝫ cōferentium in eiſdem gradibus exiſtentiuꝫ ſine dubio totū cōpoſitum frigidū erit ⁊ ſtomacho nociuum vt patet. Si autē res calide intenſioris eſſent in gradu ꝙ frigide ⁊ plurimū eas ſuperarent certiſſime totū cōpoſitū calidū eſſet ꝓnūciandū: vt dato ꝙ res frigide forent tales in primo calide ꝟo in tertio aut quarto ⁊ ſi in minori molle ⁊ quātitate exiſterēt ꝙ frigide oīno totū calidū eſſet appellandum. Et ſicut de calidis ⁊ frigidis expreſſimus ita de humidis ⁊ ſiccis intelligēdū eſt. Et ſimiliter de ledentibus mēbrū aliquod aut ei conferentibus eſt putandū. Et hac via taliꝗ modo quilibet: aliqiud etiaꝫ modicū habēs intelligētie: ſciet q̄ ſit vniuſcuiuſꝗ ſalatucij: ferculi: ſaporis: mixture: cōdimenti: moreti: paſtilis ⁊ huiuſcemodi: cōplexio: natura: proprietas: ⁊ operatio. Que etiā ſint ipſius iuuamenta ⁊ q̄ nocumenta ſi oīa bene perpōderauit. Et ſi cognoſcet qui cibi cōpoſiti ſint ei ſani ⁊ q̄ egritudinē afferētes ⁊ quomodo rectificandi corrigendi ⁊ refrangendi apponendo eis contraria que ſuperfluā eorum qualitatē reprimere habeant ſicut antiqui ſapientes facere docuerunt: vt in. c. lxxvij. libri hui⁹ manifeſtiſſime appuit. Que aūt ſint huiuſcemodi corrigētia ⁊ refrāgentia dicemus in ſequentib⁹ ⁊ non de oib⁹: ſed ſolūmodo de magis vſitatis ⁊ quotidie ad manus noſtras peruenientibus domeſticis ⁊ familiarib⁹ cum quibus peritiſſimi coci ſolent cibaria dñorū cōdire preparare ⁊ rectificare ⁊ inde huiuſmodi ꝯdimēta ſunt a pluribus nūcupata. Quorū quedam ſunt ſicca: quedam ꝟo humida ſiue liq̄da: quedam calida: alia frigida: aliqua exiccantia: ⁊ nōnulla aperitiua aut ſtiptica vel inciſiua ⁊ hmōi. Similiter alia ſūt ſtomachalia: alia epatica: ⁊ aliqua concordialia vt infra videbit̄. Primo igit̄ de humidis vel liq̄dis ſermonem faciamus: deinde de reliquis ſcribemus.

¶ Cap. ccxiiij. oſtendit naturā adipis ⁊ pinguedinis dādo modū quo ipis debeam⁹ vti.

Condimēta ciborū diuerſa exiſtunt vt diximus: quoꝝ aliqua ſunt liquores: ⁊ q̄daꝫ ſunt ſpecies ⁊ aromatica. Et qꝛ liquoribus oēs fere ⁊ diuites ⁊ pauperes magis ⁊ frequentius vtuntur ꝙ aromatibus de ipſis primo dicere ſtatuim⁹. Poſtea ꝟo de alijs ſermocinabimus obſeruātes in his ⁊ illis propoſſe ordinē alphabeti. Incipiamus ergo ab adipe ⁊ pinguedine cū quibus fercula ⁊ plurima alia condiri ſolent dicētes cū Iſaac in dietis vniuerſalib⁹. c. xiiij. ſic ſcribente. Pinguedinis ꝓprietas ſtomachoꝛ digeſtioni eſt nociua. primo qꝛ innatat cibis ⁊ facit eos inflantes ⁊ cito ſaturantes ⁊ cū alteri cibo admiſcet̄ ſua viſcoſitate ille alter ingroſſatur ⁊ digeri incipiens villos ſtomachi emollit ⁊ viſcoſitatē ⁊ lubricitateꝫ eis tribuit: vnde virtus contentiua deficit ⁊ expulſiua vigoratur: vnde plurimū lienteria generatur: ⁊ hoc ꝓprie in ſtomacho frigido operatur. In calido ꝟo in fumoſitatē ⁊ in colerā conuertit̄ vt manifeſte in. c. iij. declarauimus. ⁊ ideo in preſentiarū de ipa perpauca dicemus eo ꝙ omnino volumus vt ad p̄allegatū capitulū perueniatur in quo fere oīa ꝑpulchra de pinguedine dicta ſunt collecta. Hoc autem in loco tantūmodo dicamus ꝙ pinguedo proportionata ſit carni animalis ex quo ſumit̄. Vñ ſi ex calido accipiat̄ calida exiſtit ⁊ ſi ex humido humida ⁊c̄. Et quāto animal exceſſerit in aliqua qualitatū tanto ⁊ pinguedo tēperamentum excedit. Et ꝙ ita ſit apparet per Iſaac in vniuerſalib⁹ dietis. c. xv. dicentem. Pinguedo porcina magis ceteris hūectat corpora calefactione nulla apparente ſicut pinguedo leonina calefacit plus ceteris ⁊ minus humectat. Pinguedo autē bouina mediocris eſt inter porcinaꝫ ⁊ leoninam ⁊ bouina ſiccior eſt caprina. Caprina ꝟo ſiccior porcina ⁊ porcina ſiluatica calidior eſt ⁊ ſiccior domeſtica: ⁊ piguedo lactantis aut vicina lactanti temperata erit in calore: in humiditate ꝟo multa: ⁊ pinguedo iunioris calidior eſt ⁊ ſiccior ꝙ lactantis et

recens est minus calida ⁊ magis hūida. Ue-tus vō calidior ⁊ minus hūida. Et ista vide tur fuisse snia Gal. in quarto de simplici me dicina distinctiōe.ij.c.iij.dicētis. Pinguedo feminarū caprarū ⁊ feminarū vaccarū est mi noris acuitatis q̄ͣ pinguedo boū ⁊ hircorū: ⁊ adeps anatis ⁊ gallorū est vehementioris siccitatꝫ ⁊ vehemētioris caliditatis q̄ͣ adeps porci: sꝫ cū hoc est subtilis nō terrestris. ⁊ si militer iterū adeps volatiliū oīm qm̄ in sub stātia corpoꝝ eoꝝ est ex aere quātitas mlta. Et in q̄nto libro eiusdem distinctiōe.ij.c.v. dixit. Adeps galloꝝ ⁊ anatis sūt subtilioris substantie. Adipes vō caprarū ⁊ vaccarū sūt grossioris ⁊ propinquioris nature terre. Et adipes oīm aīaliū siluestriū sunt acutioris ⁊ vehemētioris exiccationis q̄ͣ adipes dome-sticoꝝ. sic ergo ꝯcludamus q̄ quale aīal fue rit talis ⁊ pinguedo seu adeps eius erit: vn-de masculina calidior est ⁊ siccior feminina sui generis. Castratorum vō mediocris: vt Isaac inquit vbi supra. Ideo de laudabilib⁹ aīalibus laudabilis erit pinguedo ⁊ huiusce modi erit vtendū ⁊ nō alia ⁊ nō via cibi: sed tantūmodo via cōdimēti ⁊ ꝑparatiōis alio-rū ⁊ ꝑp̄rie siccorū ⁊ frigidoꝝ: cū oīs pingue do de se calida sit ⁊ hūida vt idē ait loco al-legato. Et q̄ cōdiendo tātūmō ea vti debea mus ptꝫ p eū in eo loco sic scribēte. Pingue do ⁊ vnctuositas simul parū nutriūt ⁊ illau dabiliter: vñ nō ad cibū: sed solū ad cōdimē tū sunt dāda: q̄ꝛ vnūq̄dq̄ eorū stomachi est inflatiuū saturās cito ⁊ corrūpēs quicq̄d ci-borū in stomacho iuenerit. Similiter in par ticularib⁹ ait. pinguedo ꝑ solo cōdimēto do netur vt cibis laudabilē saporē faciat. nam carnosa ⁊ nō carnosa pinguedo ꝑ nutrimen to data pessima est. quare ⁊c̄.

¶ Cap.cxxiiij. ostēdit naturā ꝓprietates et iuuamenta butiri: ⁊ olei oliuarū ꝑfectarum.

Primus supra in.c.cxxiiij. nō nulla de butiro: que si reuideā tur: nō erit ꝑ presenti ꝓposito inutile cū tanq̄ initia sint eoꝝ que i hoc.c. de butiro volum⁹ complere eo q̄ loco olei in pluribus regioni bus vtatur: ⁊ nō solū ꝑ condimento: sed ab aliquibus ꝑ cibo cū pane comeditur nesciē-tes q̄ q̄ꝛ butirū calidū est ⁊ humidū: vt p̄n ceps ait in scd̄o canonis.c.cxviij. Mollificat ⁊ lenificat ⁊ calefacit ⁊ in stomacho calido fa cile in colerā cōuertit cū vnctuosū sit ⁊ sub tile aereum ⁊ de facili inflāmabile. Et ideo via cibi solū nō est cōueniēs: sed tātū via me dicine cū amigdalis ⁊ zuccaro ad leniēdū pe ctus ⁊ ad maturandū superfluitates in ipo ⁊c̄. Uia autē cōdimenti loco olei ⁊ pinguedinis potest vti ⁊ patientib⁹ in pectore vtilius erit oleo. sicut sensit Rasis in.xxiij. cōtinētis. c. ccccccccxx. auctoritate antiquorum. Nocet ta mē hūidā habētibus naturā: vt idē dixit in xxij. lib. eiusdē.c.ccclxix. auctoritate Gima-sui ⁊ ceteroꝝ sapientū. Quare non oībus est vtile vt q̄dā vulgariū ad pauca respiciētiū sanissimū vnicuiq̄ fore butirū ꝑdicāt. Oleū autē similit ex via cōdimenti putilebabetur: dicēte Auerroi i.v. colliget.c. de ouis. Res q̄ coquit cū oleo est multū nutritiua dūmo-do oleū nouū sit ⁊ dulce ⁊ oleū oliue: q̄ꝛ natu ra illius est tēperata declinās parū ad calo-rē ⁊ impinguat epar ⁊ auget ipsius substan tiā. ⁊ generaliter dico q̄ est ꝯueniēs homini multū fm totaꝫ sui substantiā: ⁊ ꝓpterea in terris nostris nō coquimus carnes nisi cum eo. hec ipe. Auicē. vō in scd̄o canōis.c.ccccc-xxxix. dixit. Oleū sanis meli⁹ est oleū onfan cinū. s. expssum ex imaturis oliuis qd̄ frigi-dū est ⁊ siccū in primo sicut oleū factū ex oli uis vltime maturis est calidum cōmēsurate ⁊ declinat ad humiditatē: ⁊ ꝓpterea dixit in xiij. tertij.c. vltimo primi tractat⁹. q̄ omnia olea mollificāt stomachū. ⁊ in tractatu scd̄o eiusdē.c.vij. ait. Scias qd̄ oīa olea ⁊ ꝓp̄rie butirum ⁊ vnctuosa prosternūt appetitū aut debilitāt ipsum. Et ꝓpter hoc mollificant ⁊ corrumpunt orificia venarū ⁊ illud quod ex eis est cōuenientius est illud in quo est stipti citas aliqua sicut oleū onfancinū ⁊ fisticinū ⁊c̄. Qd̄ etiā sensit Isaac in vniuersalib⁹ die-tis.c.viij. cum inquit. Oleum non solū dis-soluit verūetiam viscositate sua ⁊ vnctuosi-tate virtutē dissoluēdi debilitat. Idē quoq̄ in particularibus voluit cum dixit. Oleum qd̄ recens nouiter ab oliuis manatū nigris

⁊ maturis calidū ⁊ humidū est mediocriter
stomachi mollificatiuū: ventrē humectans.
Oleū vero antiquū fit nocibile citoq͡ʒ in ma-
los hūores cōuertibile ⁊c̄. De qualitate etiā
olei p̄ria similiter asserit Gal. in scđo de sim
plici medicia distinctiōe.iij.c.j.dicēs. Oleū
recens ego inueni ⁊ vidi ꝙ ipsum sit ex reb⁹
que calefaciūt corp⁹ calefactione equali cale
factioni qua ip̄m calefacit corpus: ⁊ vidi ip̄ʒ
iterū in virtutibus suis ⁊ in suis operationi
bus ꝑticularib⁹ generare in corporib⁹ equa-
lis caliditatis caliditatē tepidā ⁊ in corpori
bus in q̄bus caliditas feruet caliditatē for-
tem: ⁊ ob hanc cām oleū fit sicut materia re-
liquis medicinis: qm̄ si ꝑmisces cū eo medi
cinas calidas fit medicia calida ⁊ si frigidas
frigida. Et in.c.iij. distinctionis eiusdē inq̄t.
Oleū est mediū inter res que hūectāt corp⁹
⁊ res que exiccant ipsum sicut est mediū in-
ter calefacientes ⁊ infrigidantes. Oleū enim
suaue est permixtū ⁊ cōpositū ex substantia
aerea ⁊ substātia terrea ⁊ substātia aquea si-
mul. dixit idēʒ in lib.iiij.distin.ij.c.iij. ⁊ pro
pterea Rasis in.iij. Almansoris. c.xxiij. sic
ait. Oleū p̄terea neq͡ʒ fastidiū vt alia vnctuo
sitatē habentia facit: nec eorꝫ habet grossitu
dinē. ⁊ in libro.xxij.cōtinentis.c.ccclv. dixit
auctoritate Diascoridis ꝙ oleū onfancinuʒ
qđ conficitur ex oliuis imaturis melius est
alijs speciebus olei videlicet sanis ⁊ valet
ad stomachū ex eo quod in ipso est de stipti-
citate. Et subdit. Oēs species olei sunt cali-
de lenientes ⁊ debilitantes vim neruorū: ⁊ ꝓ
pterea in cōpetenti quātitate eo pro cōdime
to vtamur ⁊ nō quocūq͡ʒ sʒ optimo. Qđ do
cet cognoscere Gal. in. vj. libro de simplici-
bus medicinis.c.cxx. dicens. Si tu gustas
oleū ⁊ neq͡ʒ inuenis ipsum stipticū sed inue-
nis ipsum vere boni saporis debes ipsum iu
dicare calidū equaliter: ⁊ si inuenis ip̄m cū
hoc subtile: ⁊ est illud qđ est clarum transpa
rens quidē quando accipitur aliquid ex eo
⁊ ponitur super aliquod mēbrū corporis ex
panditur multū ⁊ penetrat ⁊ bibit ipsum mē
brum corporis debes extimare de ip̄o quod
illud est valde perfectum ⁊ ꝙ virtus que est
necessaria in oleo est in eo reperta. hec ip̄e. cū
tali itaq͡ʒ vel cū onfancino cibaria cōdiam⁹.

¶ Cap̄.ccxv. oñdit naturā ⁊ ꝓprietates ace
ti: declarādo iuuamēta ipsius ⁊ nocumēta.

ACetum diuersimode videt̄ ab
auctorib⁹ graduari. dixit em̄
Auerrois de ip̄o i.v.colliget.
ꝙ videtur de aceto vt domi-
nans super ip̄m sit substantia
frigida ꝓpter acetositatem q̄ est in eo: q͡ʒuis
habeat ꝑtē vnā igneā q̄ iudicat̄ ꝓpter ip̄ius
acumen: ⁊ iā dictū est ꝙ acumen ꝓuenit pro
pter fortē siccitatē cū modico calore: ⁊ m̄lta
ipsius morsio non significat super malā cali
ditatē: q2 hoc prouenit a subtilitate ⁊ etiam
acetositas in eo ꝙ est q2 acetositas incidit ⁊
maxime quādo associatur calori ⁊ ideo debe
mus ponere ipsum frigidū in secūdo ⁊ siccū
in tertio: ⁊ maxime vetustū. hec ipse. Auicen.
vero in scđo canonis.c.lxxviij. dixit. Acetum
est cōpositum ex caliditate ⁊ frigiditate ⁊ am
be substantie sunt subtiles ⁊ frigida quidem
est magis dominans ⁊ illud in quo est acre-
do est calidius. Si vero non habeat acredinē
est frigidum ⁊ decoctio ei⁹ diminuit de ip̄ius
frigiditate aliq̄d. Et subdit. Est fortis exic-
cationis ⁊ subtiliat ⁊ incidit ⁊ adiuuat ad di
gestionem: ⁊ est conferens colericis ⁊ nocens
melancolicis: est nociuum neruis: ⁊ ideo no-
cet stomacho frigido matrici ⁊ similibus: cō
ueniens tamen stomacho calido ⁊ humido
disrumpens appetitū ⁊ adiuuans ad digerē
dum ⁊ totū illud q2 preparat stomachuʒ ei⁹
tamē assiduatio quādoq͡ʒ perducit ad hidro
pisim ⁊ quando bibitūr calefactum post me
dicinas mortiferas ⁊ cōfert. Et in tertia pri
mi.c.j. doctrina.v. sic etiam de eo ait. Aceto
in cibo ⁊ potu vti in pestilentia est nocumen
ti ipsius securatio. Et in.ij.tertij.c.iiij. inq̄t.
Acetum est ex rebus que neruis sunt nocibi
liores. ⁊ in.vij.quarti trac.iiij.c.vj. Qui ha-
bet debilitatem neruorū ⁊ mulieres que ha-
bent nocumentum in matrice deuitent ace-
tum. Que fuit sententia Hipocratis in ter-
tio regiminis acutorum textu cōmēti.xl. di-
centis. Uniuersaliter acredo aceti eos iuuat
qui coleram habent amarā non autem q̄ ni-
gram: colera em̄ euanescendo in naturaʒ fle-
gmatis transfertur cū ab aceto trahit̄: nigra

ꝺo ebullit ⁊ crescēdo multiplicatur: qm̄ ace
tū colerā nigrā adiuuat multiplicari. ⁊ post
ea subiunxit. acetū plus feminis q̄ mascu-
lis inimicatur: q2 ledit matricē. ⁊ Gal. in cō-
mēto dixit. Acetū nocet oibus mēbris ner-
uosis ꝑpter subtilitatē substātie: ꝑpter quā
habet penetrationē in ꝓfundū mēbroꝝ ⁊ pe
netrat in totū mēbrū: ita vt non remaneat in
eo pars: q̄uis sit parua valde cui nō noceat
fm hoc ergo nocet membris neruosis. Alia
quoqꝫ ratio ponitur ab eo in primo de sim-
plici medicina distinctione. iij. c. ij. dicente.
Acetū ꝓculdubio est frigidū: verūtamē i eo
est caliditas parua ⁊ nō calefacit corpus: ni-
si per accidēs. ⁊ in q̄rto eiusdē ait. Acetuꝫ est
subtile infrigidās ⁊ desiccās. Et in. vj. eius-
dem. c. dixit. Acetū infrigidat vehemēter et
penetrat ad mēbra oia velociter ⁊ ꝑuenit fa-
cile: ⁊ ꝑpterea a calidū habētibus stomachū
acetū familiare habeat. qm̄ vt etiā iq̄t Rasis
in. iij. Almansoris. c. xvij. acetū frigidū est ⁊
siccū q ⁊ maciē efficit ⁊ virtutē destruit: sper
ma quoqꝫ minuit: colerāqꝫ corroborat nigrā
rubeā ꝺo colerā ac sanguinē debilitat cibos
qꝫ quibus admiscet subtiliat. Et in. xxj. con-
tinētis. c. cccciiij. auctoritate Diascoridis in-
quit. Acetū est frigidū: siccū: ⁊ stipticū: con-
fert stomacho: ꝓuocat appetitū ⁊c̄. Et dixit
Ruffus. Acetū infrigidat ⁊ subtiliat humo
res grossos ⁊ siccat corpus ⁊ amputat sitim
⁊ extinguit colerā: vt etiā ait filius Mesue.
Cū ita sit igitur q acetū infrigidat in p̄mo
⁊ desiccat in tertio: vt similiter dixit Isaac in
particularibus dietis. Idcirco dissolutiuuꝫ
est ⁊ extenuatiuū: ⁊ ꝑpterea est de rebus ma
gis nocētibus habētibus naturas melanco-
licas teste Gal. vbi supra. s. c. vij. est quoqꝫ
de rebus nocētibus epati cū vsus eius abū-
dās fuerit: dicēte Auēzoar in suo teisir tra-
ctatu. xiij. c. j. Accidit debilitas virtutis epa
tis causa vsus aceti superflui: et propterea
ab eis et ab his qui in stomacho vel matri-
ce: aut in neruosis membris alijs patiuntur
vsus eius fugiendus est.

¶ Capitulum. ccxvj. ostendit naturam ope-
rationes ⁊ proprietates acreste: ⁊ quibus cō
ueniat naturis ⁊c̄.

Acresta in plerisqꝫ saporibus po-
nitur: ⁊ precipue in estatis tēpore
a calidā habentibꝰ cōplexionē di
ligitur: ideo de ipa dicamus cuꝫ
Diascoride sic scribēte. Oportet q exprima-
tur succus ex vua nō matura anteqꝫ ascēdat
stella canis ⁊ ponatur in sole vase cooperto
⁊c̄. ⁊ hec frigida est valde ⁊ sicca atqꝫ pluri-
mū stiptica. Hoc tamē a q̄pluribꝰ nō obser
uatur: immo tunc faciūt eam cum vua iā in-
ceperit maturari: ⁊ hec nō tantū frigida nec
adeo stiptica existit: ⁊ ꝓ debilibꝰ stomachis
magis cōueniēs erit: igitur diuersarum ope
rationū ⁊ effectuū fm diuersitatem vue: tem
poris: ⁊ aliorum. Illa tamē approbatur ma-
gis que est citrina declinans ad rubedinem
vt medici dicunt. Que autem sit eius natura
et que sint ipsius operationes: patet ex his
que scripsit Gal. in. iiij. de simplici medici-
na distinctione. ij. c. j. cuꝫ inquit. Aqua acre
ste infrigidat infrigidatione completa ⁊ inte
gra: ⁊ propter illud confert inflationi ⁊ adu
stioni vltimo iuuamento quando ponitur su
per os stomachi: et super totum ventrē: aut
super omnē locum in quo est necessaria infri
gidatio. Et in distinctione. iij. c. ij. eiusdem
quarti sic etiam ait. Differentia inter succuꝫ
acreste et acetum est q in aceto cum acetosi-
tate sunt acuitas et acredo que generantur
a caliditate generata a putredine. Sic igitur
caliditate accidētali est calidū: aque ꝺo acre
ste non est accidētalis caliditas neqꝫ est sub-
tilis sicut acetum. Et post pauca subiunxit.
Frigiditas aque acreste est debilior ⁊ nō per-
miscetur ei omnino aliquid ex caliditate ex-
tranea: ⁊ propterea aqua acreste inuenitur
magis iuuatiua q̄ acetū illi q̄ habet mirach
vētris sui inflāmationē et adustionem. Qm̄
aque acreste nō est frigiditas laboriosa cor-
rumpens neqꝫ caliditas mordicatiua accidē
talis: ⁊ ille q̄ habet hmōi egritudinē non in
diget nisi vt sedetur eius caliditas mordica
tiua: ⁊ quia etiā aqua acreste non est acetosa
tantū: immo in ipsa cū illa est pōticitas. Et
ideo ꝯcludit ipse i eo loco. Oēs spēs acre
ste sunt cōueniētes ad extinguendum inflam
mationē: ⁊ propterea colerici ac sanguinei q̄
calidā habēt cōplexionē debent ea super ci-

bos calidos vti: et precipue in estatis cõstitutione iuxta sententiã principis. Auicē. in. ij. canonis. c. de colũbis dicētis. Et oportet q̄dem vt calefacti comedãt eos cũ acresta &c. Qd nõ solũ de colũbis: sed et de reliquis valde calidis est intelligẽdũ. Nõ sic autē super pisces reponenda est: vt cõiter fit a plerisq̄ q̄ si quis oĩno eam super pisces vel alia huiuscemodi frigida proijcere voluerit ipsam prius decoqui faciat: et non in eneo vase: sed in terreo vel lapideo: et cum aromatibus calidis et speciebus et sale refrangat ipsius frigiditatem plus et minus fm stomachi et suscipientis cõplexionez. Ex quibus apparet q̄ acresta non ita sit vniuersaliter periculosa sicut acetum pro mulieribus flegmaticis et huiusmodi.

¶ Capitulum. ccxvij. ostendit naturã et operationes mellis apum: declarando quibus complexionibus conueniat: et quibus naturis sit nociuum.

Melle in cõdimentis vti q̄nq̄ non est inutile cũ dicat Auerrois in. v. colliget. Mel est calidum et siccuz in scdo gradu: et est multe abstersionis: et est cibus medicinalis: et ꝓprie in senibus: quia cibus est in ipsis multũ iuuatiuus cũ in eis cõuertatur in sanguinē bonũ. Sed mel cãne qd etiã est mel minoris est caloris alio melle et minoris abstersionis: nec habet illã mordicationē quã habet mel: idcirco maioris est iuuamenti alio melle membris que nocētur nimia abstersione sicut stomachus: pulmo: et vesica &c. Auicē. vo i. ij. canonis. c. cccccciij. sic de eo inquit. Mel est ros occultus cadens super flores: et super reliqua quē colligũt apes. qd accepit a Gal. in. iij. de alimētis. c. xxxviij. dicente. Fit quidē mel super folia plantarũ: est autē neq̄ succus ipsarũ: neq̄ fructus: neq̄ pars: sed eiusdem generis: quidē cũ rore attamē nec continue nec cõsimiliter illi fit copiosum. Deinde ꝓsequit Auicē. in loco preallegato et dixit. Melius mel est qd est vere dulcedinis: boni odoris: declinãs ad acredinē et ad rubedinē et qd est vt palea in colore: qd nõ est subtile et viscosum qd nõ abscindit et melius est vernale: deide estiuũ: hiemale aũt est maluz. Et mel apũ est calidũ et siccũ in scdo: et virt⁹ eius est abstersiua aperitiua orificioꝝ venarũ: resolutiua humiditatũ: et expellit humiditates ex ꝓfundo corpis et ꝓhibet putrefactionē et corruptionē carnis. Et mel cui⁹ spuma nõ est electa inflat et soluit ventrē: et si auferatur spuma ipsi⁹ minorat illud et decoctũ nõ mouet ventrē: imo q̄nq̄ stringit flegmaticos et nutrit plurimũ: q̄ fuit etiã snia Ysaac i pticularibus dietis sic scribētis. Mel calidũ est et siccũ in scdo gradu aliquãtulũ habēs acuminis ab apũ natura acq̄sitũ: vñ cachochima corpa icidit et mũdificat maloꝝq̄ copiã humoꝝ ab interiorib⁹ corpis per poros excludit venarũq̄ sordes optime digerit: isq̄ nature frigide et humide et ꝓcipue seniorib⁹ ꝯfert: cito eñ in eis in sanguinē mutat: calidis vo incõueniēs est: maxime si cõplexio eorũ sit sicca acumē eis et incēdiũ largit et in colericũ humorē cõuertit. Si vo in sanguinez vertat facit reliquũ calidiorē: et nullũ corporibus eoꝝ dat nutrimentũ: laudabilius mel est vernale: autũnale vo peius: hiemale aũt pessimũ grossum eñ est vñ ꝓpter sue substãtie duritiē virtus in sua deficit actiōe. et post multa dixit. Mel in sua permanēs cruditate mãducãtib⁹ inflationē et vētositatē generat: asperitatē pectoris augmētat ꝓpter sui acumē: vomitũ et egestionē ꝓuocat. Mel aũt cũ aqua multa sufficiēter coctũ tenuius est et humidius. Qua de re nihil acrius in eo remerit: neq̄ est inflatiuũ: neq̄ vomitus ꝓuocatiuũ: sed edentiũ corpa cito perforat ac velociter nutrit pectorisq̄ lenit: asperitatē et vrinã adducit. Mel aũt qd coctũ est sine aqua et dispumatũ multũ plus ceteris habet acuminis &c. Qd similiter voluit Rasis in. iij. Almãsoris. c. xx. dicēs. Mel calidũ est citoq̄ in colerã vertit rubeã: atq̄ flegma quasi lãbendo destruit. Qd senib⁹ frigidã habentibus naturã et cõplexionē confert. In estate autē et his qui calidã habēt cõplexionē malũ existit. Qd iterũ replicauit in. xxij. cõtinentis. c. cccccciij. et idem sensit Haliabas in. v. theorice. c. xxvij. dicens. Mel calidũ est et siccũ i scdo gradu frigidas habētib⁹ cõplexio-

nes oportunū ⁊ cui flegma dominatur ac se nibus: generat enī in eorum corporibus sanguinē bonū ⁊ caloris substantiā cōfortat naturalis maximeq; si tempus hiemale sit. Si aūt cuius calida est cōplexio seu cuius corpori colera dominatur vel etiā iuuentutis est etas illud acceperint malū est ⁊ in eorum corporib⁹ colerā rubeā morbosq; illis generat acutos ac calidos: magis aūt si tēp⁹ fuerit estiuū: hoc enī tpe potius in colerā mutatur q̄ sanguinē generet ⁊c. que q̄z fuit Gal. sententia in scđo de virtutib⁹ naturalibus. c.viij. Et in.iiij. de simplici medicina distinctione.iij.c.v. dicentis. Nō est miruz neq; immanifestū qm̄ mel est dulcius oī re ⁊ generet in corpore hūorē q̄ est amarior hūoribus oībus ⁊ facit illud in iuuētute ꝓprie ⁊ in habentib⁹ naturas calidas ⁊ in febricitātib⁹ ꝓprie ꝑmutatione ⁊ in cōuersionē suā ad colerā ⁊ causa in illo est intellecta ⁊ res eius est manifesta: ⁊ illud est qm̄ sicut mel quādo approximat extrinsec⁹ igni tpe lōgo fit amari saporis. Similiter est ꝓprietas ei⁹ in corporibus hoim: q: qn̄ inuenit caliditatē fortez generat hūorē colericuz. In corporibus aūt in quibus supfluā frigiditatē inuenit: aut ꝓpter etatē: aut cā cōplexionis naturalis: aut infirmitatis cōuertit ⁊ ꝑmutat ad sanguinē bonū tēperate cōplexiōis cuz facilitate ⁊c. Ex quibus patet q̄bus cōueniāt mel ⁊ cōdimēta facta cū eo ⁊ in quo tpe anni q̄busq; nociuū existat. quare ⁊c.

¶ Cap. ccxviij. ostēdit naturā ꝓprietates et iuuamenta mellis canne qđ zuccarū dicit.

Mel canne a q̄busdā: ⁊ ab alijs zaccarū dicit q̄ nos cū vulgaribus zuccarū appellam⁹: de quo dicamus post sermonem mellis apum priscos patres imitando qui postq̄ de illo dixere statim et de hoc determinare cōsueuerunt. Incipiamus ergo cum Haliabate in.v. Theorice.c. xxvij. sic scribente. zaccara temperate est cōplexionis sed ad calidū in omnibus suis habitudinibus assimilatur nisi quod sitim nō mouet: eiusq; nutrimentū maius est q̄ mellis. zaccara aūt tebarzeda: alba .s. ⁊ solida et plurimū excocta ceteris melior est specieb⁹ ⁊ subtilior ⁊c. A quo iuniores vidētur accepisse: scz Auerrois in.v. colliget cū dixit. Mel cāne qđ etiā est mel est minoris caloris alio melle ⁊ minoris abstersionis nec habet illaz mordicationē quam habet mel. Idcirco est maioris iuuamenti alio melle mēbris q̄ nocentur nimia abstersione sicut stomachus: pulmo: ⁊ vesica. Auicē. similiter in secundo canonis.c.ccccciiij. sic ait. Et mel de cannis est calidū in primo ⁊ potest esse vt sit hūiduz in primo ⁊ nō est vt mel apum siccū. Et hoc etiā significatur ⁊ diuersificat ſm maiorē aut minorē eius purificationē ⁊ albedinē. vnde quāto magis rubeū tanto calidi⁹ existit ⁊ albū ecōtra q̄ zuccarū tabarzet a medicis nuncupatur de quo Princeps in scđo canonis speciale fecit capitulum.ccccccclxj. dicēs. q̄ frigidus est.i. minus frigidū zuccarū tabarzet ⁊ est sublimius vniuersaliter: tñ zuccaruz calidū est in fine primi ⁊ antiquū declinat ad siccitatē in primo ⁊ est hūidū in ipso: scz anteq; antiquet: ⁊ quanto magis antiquat tanto magis exiccat: est lenificatiuū: abstersiuū: lauatiuū: ⁊ subtiliatiuū. Et zuccarū non est inferius melle in abstergendo ⁊ mūdificando: ⁊ quāto plus antiquatur fit subtilius est bonū stomacho i quo nō generat colera ipz enī ledit qm̄ ad colerā cōuertitur ⁊ est aperitiuū opilationū ⁊ in ipso est virtus faciens sitim minorem tñ sitim q̄ facit mel ⁊ ꝓprie antiquū qđ generat sanguinē feculentum et abstergit flegma stomachi: ⁊ rubeū vehementioris est lenificationis ⁊c. Isaac quoq; in particularibus dietis sic scripsit de ipso. zaccara calida est i fine primi gradus hūida in medio colerā dissoluit ⁊ extenuat ⁊ ventrem absq; vlla morsura sui hūectat: ⁊ stomachū mundificat: q: passibilis substantia est: nonnunq; tamē in coleram rubeā mutatur. Rasis similiter in. iij. Almansoris.c.xx. in fine dixit. zuccarū guttur ⁊ ventrē lenit neq; calefacit nisi parū. s. zuccarū tabarzet. ⁊ in. xxij. libro continentis.c.cccxcv. dixit auctoritate Gal. in. vij. Uires zuccari sunt vt vires mellis in abstersione desiccatione ⁊ dissolutiōe: sed cū tenuitate ipsi⁹ nocet stomacho ad mo

dum nocumēti mellis:neqꝫ infert sitim vt facit mel: qꝛ ipm in vtroqꝫ in hmōi remouet a melle. Et dixit Bimmasui de cānis zuccari ꝙ sunt calide in pꝛimo ⁊ hūide ī vltimo eiꝰ ⁊ cōferūt asꝑitati accidēti in pulmone ⁊ pectore ⁊ gutture ⁊ vesica ⁊ leniūt naturā ⁊ conferunt stomacho ex abstersione illius ꝙ in eis fuerit. Sed nocent habētibus in stomacho colerā rubeā excitādo eā cū dulcedine ipsarū. ⁊ infra dixit auctoꝛitate eiusdē. zuccarum nigrū id est rubeū calidū est ⁊ humidū: ſꝫ vetustū calidū est ⁊ siccū ⁊ valet ad vētositates ventris ⁊ dissoluit naturaꝫ: ⁊ si bibit cū oleo amigdalarū dulciū cōfert colice: veteri etiaꝫ flegmati quod est in stomacho: ſꝫ tamē sitim infert ⁊c̄. Fugiant ergo iuuenes zuccarū rubeū ⁊ res conditas cū eo ⁊ albissimo potius vtantur ꝙ frigidius est vt diximus. i. minus calidum nisi flegmatici essent ⁊ velut femine ⁊ in hieme regioneqꝫ frigidissima. Tūc em̄ eis potest zuccarum rubeū cōuenire sicut et senibus nostris rubeū bonū erit longe vtiliꝰ albissimo. Quare idem de cōfectionibus iudiciū fieri debet. Si em̄ ex zuccaro albo ⁊ bono facte fuerint minus nociue sunt illis quarū libꝛa vna pꝛo solidis octo habetur. Quā plures em̄ ex bono foꝛo decipiuntur: quēadmodū auarissimus quidā conciuis noster ditissimus cū nuptias fecisset venetias iuit et capsam vnā dictis confectionibus impleuit eo quod parū exposuerat: cūqꝫ domū reuersus esset. Ecce filijs inquit quid bene mercari cōferat: ⁊ loquēdo capsam aperit: ⁊ ex cōfectionibus farinā sine molla contritam inuentur. Unde senex erubuit simulqꝫ indoluit auaritiam cognoscendo.

¶ Cap̄. ccxix. ostēdit naturā ⁊ ꝓpꝛietates sape seu vini cocti simul cū nocumentis ex vsu eius pꝛouenientibus.

DE sapa siue de vino cocto dicemus cum Michaele nostro sic in sua pꝛactica scribēte. Reperitur rob: vinū: ⁊ carenū. Rob vini dicitur quando decoctio fit vsqꝫ ad cōsumptionem medietatis ⁊ dicit vinū coctum. Carenū ỽo quia tertia parte carens: ⁊ etiam dicitur vinū coctū: aliquādo itaqꝫ decoquitur in tantum vt ad spissitudinem mellis veniat: ⁊ tunc ſm quosdam pꝛopꝛie dicitur Rob vini: ⁊ vt existimo calidū est ⁊ siccū in secūdo. nam ⁊ si caliditatē ꝑ decoctionem recipiat etiā de eius caloꝛe naturali resoluitur dure est digestionis inflatiuū multū nutrit: ⁊ est congruū patientibꝰ in pectoꝛe ⁊ pulmone ⁊ vulneratis in renibꝰ ⁊ vesica: est em̄ mūdificatiuū ⁊ cōsolidatiuū: ⁊ est doloꝛis mitigatiuū in emplastris positū cū furfure frumenti sale ⁊ hmōi. Et ista mihi videtur fuisse Isaac sententia in dietis particularibus circa finē dicentis. Sapa grossioꝛ est ⁊ durioꝛ inflatiua q̄ si digeratur multum dat nutrimētū ⁊ est cōgrua patientibꝰ in pectoꝛe ⁊ pulmone ⁊ vulneratis in renibꝰ ⁊ vesica: est em̄ mūdificatiua ⁊ solidatiua. Et iō pꝛo condimēto ⁊ in dulcoꝛandis sapoꝛibus quibusdā possumꝰ ea in modica vti q̄titate ꝑmiscētes ipaꝫ cū agresta vel aceto ⁊ huiuscemodi frigidis ad remittendam coꝝ frigiditatē ⁊ acredinē. Et sicut de melle apuꝫ supꝛa diximus ꝙ iuuenibus ⁊ calidis ⁊ pꝛecipue in estate nō conueniebat sed senibus magis ⁊ flegmaticā habētibus cōplexonē in hieme cōstitutis ⁊ talibus: sic ⁊ de sapa mihi videt esse dicendū. Et qꝛ grossa est vt Isaac inquit vbi supꝛa iō timētes opilatiōes in epate aut splene ipi nō assuescāt: qꝛ opilatiua ē ⁊ rōne dulcedinis ⁊ rōne grossitiei vt manifestū ē. Et hec sententia colligi pōt ex dictis Galieni in plerisqꝫ locis: ſꝫ maxime in comēto. ij. tertij libꝛi regiminis acutoꝝ dicentis. Dico ergo ꝙ cū oē vinū dulce calefaciat ⁊ sit grossum in substātia sua opoꝛtet vt virtutes particulares q̄ apparent ab eo qn̄ bibit nō sint nisi ab istis duabus qualitatibꝰ scilicet dulcedine ⁊ grossitie qđ est quia coloꝛi in se non est virtus in nocumento aut iuuamēto: ergo quātitas grossitudinis vini huius est illa: ⁊ tarditas penetratiōis eius. Opoꝛtet ergo vt non solum non aperiat opilatiōes alicuius membꝛoꝛum sed faciat in eis opilationes: et pꝛopter hanc causaꝫ fit nocumentū eius epati quando in ipso est infirmitas nocumentū magnū ⁊ pꝛopꝛie quando in eo est apostema aut duricies: ⁊ nocet etiam huic membꝛo no

cumento nõ pauco quãdo opilationes que sunt in eo accidunt ab humoribus grossis. ⁊ subdit infra. Deinde membrum scdm cui aduenit nocumentum post epar de vino dulci est splen ⁊c̃. Cum autem sapa sit huiusmodi immo dulcius vinũ ⁊ grossius longe magis ꝙ vinum illud de quo intellexit Gal. in loco preallegato: maxime debet esse a p̄dictis suspectum: ⁊ ꝑpterea tutissima res erit: aut ipsam totaliter dimittere: aut in modica in condimentis accipere quãtitate: ne in incommoda ex grossitie prouenientia incurramus incidamusve: de quibus in.c.xlvj. libri hui⁹ abundantissime pertractauimus.

¶ Capitulum.ccxx. ostendit naturam ⁊ proprietates salis simul cum eius iuuamentis ⁊ nocumentis.

SAl q̃d est,˝ genus terre est: que˝ terra incensa inquit Gal. in libro de iuuamẽto hanelitus.c. vltimo auctoritate Arist. Ubi autẽ Aristo. hoc dixerit ipse nõ expressit. Nos autẽ dicimus ꝙ ex libello de sensu ⁊ sensato. ⁊ ex.ij. metheororũ id facile elici potest. Sal ergo adeo in oẽs fere cibos condiendos ingreditur: qđ a vulgaribus existimetur: vt inter oẽs sapores ipe principatũ obtineat. Non est autẽ ita cum amarus sit et stipticus: vt princeps ait in.ij. canonis. c. ccccccxxvij. Et sit calidus ⁊ siccus in scdo: et quãto plus est amarior tãto plus ẽ calidior. Est abstersiuus: resolutiu⁹: cõstrictiuus: exiccatiuus: ⁊ cõfert humorũ grossitiei: ⁊ sal omnis facilẽ efficit superfluitatũ egressionem ⁊ descensionem cibi. Isaac autem in particularibus dietis sic inquit de ipso. Sal calefacit moderate multũ tamẽ desiccat: q̃r compositum est ex duabus qualitatibus. Una est corrasiua ⁊ incisiua. Altera ṽo est coadunatiua ⁊ cõstipatiua q̃ vtreqꝫ desiccatiue sunt: idcqꝫ sal desiccat in tertio gradu ⁊ calefacit in secũdo. Qđ duob⁹ modis est: metallinũ scꝫ ⁊ marinũ: maxime aũt fit in lacubus qui saline a vulgo vocantur: vt fit de aqua maris estiuo tempore cocta. Metallinum laudabilius est maxime qđ caret lapidibus: ⁊ sit clarum obtusum et equale. Marinũ ṽo bonum est si sit candidũ: non tñ quale metallinũ. vnde dixit Diascorides. Sal metallinũ fortius est marino. qđ Gal. negauit. dixit eñ actionẽ illorũ fore equalẽ ambo in initio dissoluunt ⁊ mũdificant grossorũ humorũ superfluitatẽ ⁊ putredinem: deinde que ex eis remanent desiccant ⁊ consumunt. Quibus finitis naturales corporis coadiuuant humiditatem ⁊ cõstrictam conseruant: ⁊ poros cutis claudunt: vt illa humiditas putredini nõ appareat: ⁊ dãt cibis condimentũ saporitatem atqꝫ acceptabilem humiditatẽ adiuuantẽ ⁊c̃. Rasis etiã in.iij. Almãsoris.c.xvij. sic ait de ipso. Sal calidus est ⁊ siccus qui cibis auferens fastidiendi nocumentũ subtiliat: atqꝫ appetitum excitat ⁊ acuit eorũ: preterea sanguinem qui multã ex eo sumũt quãtitatẽ adurit: visum quoqꝫ debilitat atqꝫ sperma minuit: ⁊ pruritum generat: ⁊ scabiẽ. ⁊ in.xxiij. libro continentis.c.cccccccclj. dixit auctoritate Diascoridis. Sal habet ṽtutes stipticas abstersiuas ⁊ mũdificãtes ⁊ dissoluẽtes ⁊c̃. ⁊ Gal. in.vj. dixit de sale fodito ⁊ marino vires habẽt similes: tñ diuersi sunt. quia Sal foditus vehementioris est strictionis ⁊ grossitudo ⁊ stipticitas exinde fiunt ĩ eo maiores. dixit etiã Oribasius. Uires salis composite sunt abstersiue ⁊ stiptice: sed he due qualitates constringunt: ideo sal desiccat humiditatẽ q̃ est in corpore: ⁊ etiã cõsumit ⁊ colligit membra solida cũ stipticitate ipsius: ideo desiccat corpora ⁊ cõseruat ea a putrefactione ꝙ nõ putrefiant. Idẽ quoqꝫ dixit Paulus. ⁊ Bimmasui sic de eo scripsit. Sal calidus est in secundo et siccus in fine tertij: dissoluit valde habens in se ponticitatem modicam comprimentem: humiditates que fiunt in corporibus desiccat eas: liquefacit humores congelatos in corpore et conseruat corpora cum siccitate ipsius: lenit naturam ⁊ cõfert in corpore flegmatico ⁊c̃. ⁊ dixit Bugerig. Sal calidus est ⁊ siccus et mixtus cum nutrimentis frigidis mutat de natura ipsorum: ita ꝙ vertuntur in calida ⁊ sicca: ⁊ propterea bonuꝫ est vti sale in cibarijs frigidis ⁊ humidis que calefieri et desiccari oportet sicuti diximus supra. c. lxxviij. libri huius. vbi

Isaac adduximus dicentē. Studuerunt antiqui artificialiter adaptare carnē pinguissimā cum multo sale ꝛc̃. ꝛ infra. Iterum caro pinguis nō debet comedi: nisi assata cū multo sale ꝛc̃. Ecce igitur ꝙ pinguissima cibariorum ꝛ insipida multa salis quātitate pro suo indigent condimento: ꝛ precipue cum a flegmaticis accipiuntur. Colerici ꝟo ꝛ macri ab eius vsu sup̱fluo tanq̄ȝ ab inimico caueant pariterq̄ȝ a rebus salitis: ꝛ permaxime in estatis tempore.

¶ Capitulum. ccxxj. ostendit naturam proprietates ꝛ iuuamenta seminum anisi ꝛ aneti in via condimenti.

Dicamus modo de condimentis ciboꝝ factis cū seminibus ꝛ sp̄ebus magis vsitatis post q̄ȝ cōpleuim⁹ sermonē de his q̄ sunt liquores: aut eis similes: ꝛ obseruādo p̄missum ordinē alphabeti dicemus in primis de aniso cū Auerroi i. v. colliget sic scribēte. Anisum calidū ꝛ siccum in tertio gradu: ideo q꜡ substantia ignea sup̱ ip̄m dn̄atur ꝛ significat sup̱ hoc acuitas sui saporis cū aliquātula dulcedine: cuius operationes sunt quia valet ad carminandū vētositatē: ꝛ ꝓuocat vrinā: ꝛ aperit opilatiōes. que fuit snia Gal. in. vj. de simplicibus medicinis. c. xlvj. dicentis. Anisum in sua acuitate est ꝓpe medicinas cōburētes: ꝛ est in tertio gradu siccitatis ꝛ similiter est in caliditate: ꝛ propter hāc causam ꝓuocat vrinā. Auicēna ꝟo in. ij. canonis. c. j. scd̄i tractatus aliter de caliditate eius sentire videtur cuȝ ait. Anisum est semē feniculi romani: ꝛ est minoris acuitatis q̄ȝ nabathi: ꝛ melius est ꝛ pōderosius: calidū est in scd̄o: ꝛ siccū in tertio: est aperitiuū cū stipticitate pauca: ꝛ est sedatiuū dolorū ꝛ resolutiuū vētositatū: ꝓuocat lac: abscindit sitim factā ex humiditatib⁹ baurachijs ꝛ cōfert opilationi epatis ꝛ splenis generate ex humiditatib⁹ ꝓuocat vtrūq̄ȝ ꝛ mundat matricē a fluxu humiditatū albarū: mouet coitū ꝛ expellit nocumētū venenorū ꝛ venenosorū. hec ipse: que fuit etiā sentētia Rasis in. xxj. cōtinētis. c. cxxx. dicētis auctoritate Diascoridis. Anisum habet virtutē calefaciendi ꝛ desiccādi: mitigat dolorē: ꝛ dissoluit inflationē: cōstringit ventrem: ꝛ ꝓuocat vrinā ꝛ sudorē: dissoluit superfluitates ꝛ extinguit sitim: ꝛ cōfert oībus venenosis morsibus reptiliū ꝛ ꝓhibet fluxū humiditatū albarū ad matricē ꝛ excitat coitū. idē quoq̄ȝ dixit auctoritate Gal. Oribasij: Pauli: ꝛ filij Mesue q̄ dimittamus breuitatis gratia. De aneto ꝟo dicimus qđ lȝ magis sit medicinale q̄ȝ cibale: tn̄ ꝛ ip̄o ꝓ cōdimētis a quibusdā vtitur: iō dicemus cū Auerroi in. v. colliget de ipso ꝙ calidū est in primo gradu ꝛ attingit parū ex scd̄o: ꝛ est siccū in principio scd̄i ꝛ in fine primi: ꝛ idcirco est dissolutiuū ꝛ mitigat dolorē ꝛ inducit somnū. Qđ etiā sensit Auicē. in. ij. canonis. c. lxxij. dicēs. Calefactio aneti est iter scd̄ȝ ꝛ tertiū: ꝛ ei⁹ exiccatio inter primū ꝛ scd̄m est maturatiuū frigidoꝝ humorū ꝛ sedatiuū doloꝝ ꝛ carminatiuū vētositatū: facit somnū: ꝛ eius comestionis assiduatio debilitat visum: ꝛ facit abundare lac in sorbitionibus. ꝛ vt dixit Gal. nocet stomacho ꝛ vomitū inducit ꝛ cōfert dolori vētris pungitiuo. Qđ etiā dixit Isaac in dietis p̱ticularibus. ꝛ Gal. in. vj. de simplicib⁹ farmacijs. ꝛ Serapio auctoritate Abēmesui: Pauli: ꝛ ceteroꝝ antiquoꝝ. ꝛ iō nobis vr̄ ꝯcludēdū eē: ꝙ q꜡ anetū calidū est ꝛ stomacho incōueniēs ꝛ nauseā faciēs: q̄ȝuis lac augmētet ꝛ ventrē leniat: ꝙ vsus ei⁹ ꝓ medicinis tātū et nō ꝓ cibis neq̄ȝ ꝓ cōdimēto sit habēdus cū nullā habeat ad cōdiendū laudabilē op̱ationem q̄ȝ ꝛ alia simplicia tot nocumēta nō habētia nō ꝯtineāt: quare nostro ꝯsilio poti⁹ alijs q̄ȝ ipso ꝓ cōdimēto erit vtendū. Isaac tn̄ in particularibus dietis sup̱ multa rectificāda eū videt̄ administrare sicut etiā ꝛ cuminū ꝛ multa alia q̄ in italia nec placerent nec equidē videri: vt ita dicā: nedū possunt manducari eo ꝙ horridi sint odoris abominabilisq̄ȝ saporis. Nos aūt delectabilia ꝛ suauia debemus assumere si sanitatē volumus conseruare: vt in. c. lvj. libri huius declarauim⁹.

¶ Capitulum. ccxxij. ostendit naturā ꝛ proprietates coriandri simul cum iuuamentis ꝛ nocumentis eius.

Coriandrū frigidum est in fine primi vsqȝ ad scđm: et siccū in scđo: et apud quosdā in tertio: apud me vo siccū est declinās ad caliditatē puā: vt inqt Auicen.in.ij.canonis.c.cxliiij. et subdit. Sȝ Gal. in toto facit declinationē ad caliditatē: et forsitā illud est ppter substātiā in ipso subtileȝ q̄ resoluit. Et deinde subiūxit. in ipso est stipticitas stupor et eius pprietas est phibere vaporē a capite: et ppter hoc ponit ī cibo patiētis epilensiā ex vapore stomachi: et cōfert etiā vertigini facte a vapore colerico et flegmatico. Multa tn̄ eius comestio generat tenebrositatē visus: cōfert tremori cordis calido: est tarde digestiōis: et cōfortat stomachū calefactū: et sedat eructuationē accida post cibū: et semē eius siccū frāgit virtutē coitus et erectionē virge desiccādo sperma. Auerrois autē in.v.colliget dixit. Coriandrū caliduȝ est in primo gradu: et est cōpositū ex substantijs cōtrarijs: hoc est ex substantia amara et substātia aquea et stiptica: et fm hoc facit diuersas operatiōes etc. Et ista fuit snia Isaac in particularib9 dietis.c. pprio dicētis. Coriandrū diuerse virtutis est. Qđ testat varietas sui saporis: habet eni amaritudinē et pōticitatē: ideoqȝ Hipocrates dixit ipm habere calorē p sua amaritudine et pōticitate: et dixit ipm esse stipticū et q post cibū acceptū somnū prestet: sed Diascorides intēdit ipm frigidū esse: dixitqȝ illud scroffulas dissolue re: qđ Gal. dixit esse impossibile scroffulas frigiditate curare q̄ grossi sunt et duri humoris: intentionē aūt hanc intelligere nō valeo scroffulas frigiditate curare: et coriandrū frigidū esse dicētis. Saporē ei9 amarū eē: amaritudo eni significat calorē extenuantē. Secundū vo cibū durū est coriandrū digestioni qȝ inobediēs etc. Hāc aūt otradictionē Diascoridis et Gal. princeps Auicen. vbi supra sic videt remouere tenēdo cū Diascoride dicens. Galienus remouet frigus a coriandro cōtradicendo Diascoridi. Ego autē dico q iam testificati sunt frigus eius Ruffus et Archigenes: et alij ab eis. Et infra dixit. Inqt Gal. cū coriandrū resoluat scroffulas quomodo ergo est frigidū. et soluēs dixit. et possibile quidē est: vt dicatur ei ppter ipsius proprietatē: et qm̄ in ipso est substantia subtilis pfundās penetrās. Nō aūt pfundat substātia frigida. Et videt etiā fuisse snia Rasis in iij. Almāsoris.c.xix. dicentis. Coriandrū recēs frigidū est: de quo nō multa sumēda est quātitas: forsitā eni mors sequeret: cui9 parua quātitas eadē q̄ et lactuca operatur: verū tamē ipm nō humectat. et in libro.xxij. continētis.c.cccccclvj. idē dixit auctoritate Pauli: Simmasui: Bugerig: Cuȝi: et aliorū plurimū sapientū. Qui oēs in hoc couenerunt q coriādrū sit frigidū et siccū Galieno excepto: cuius otradictionē et ipse ibidē posuit. Que solui pōt vt diximus de mente principis. et ad id qđ Isaac cū Gal. videt ocludere Diascoridē: scȝ q si coriandrū est amarū: quomō est frigidū. Dicere possumus q et cicorea est amara: et tn̄ est frigida et similiter rosa et opiū et multa talia sunt amara cū ab oibus frigida pnuncientur ratione tn̄ quarūdā partiū calidarū cū frigidis tali cū modo substātie permixtarū qđ totū inde resultās redditur amarum: et sic possunt saluari Diascorides et reliqui coriadrū frigidū esse asserētes. Quicquid tn̄ sit couenīunt ipsi oēs: vt parua quātitas ex eo māducetur ppter nocumēta que ab ipso possunt induci. quare etc.

¶ Capitulum.ccxxiij ostendit naturaȝ proprietates et iuuamenta cinamomi: vt eo pro condimento vtimur.

Canella a vulgaribus dicit qđ nos cinamomū appellam9 calidū et siccū in scđo gradu et in siccitate plus extēditur: et hoc quia compositū est ex substantia terrestri cum substantia aerea equaliter: et hoc testificatur Gal. et cum hoc habet substātiam subtilem igneaȝ: a qua habet suam aromaticitatē: et stipticitas suo cuȝ modico acumine significat terrestrem substantiaȝ: et anelositas sua significat substantiam aeream super ipsam dominantem: et hoc scitur ppter naturam cānarum: cuius iuuamenta manifesta sunt in stomacho et epate: quia est ex medicinis in quibus inueniūtur aromaticitas

et stipticitas ⁊ acumē: ⁊ qd habet tam nobilem complexionem roborat omnia membra ⁊c. Hec inquit Auerrois in.v.colliget. Priceps vo in.ij.canonis inter alia de eo dixit ꝙ melius est illud qd est boni odoris ⁊ acutum: ⁊ qd habet saporem sine mordicatione: et calor eius est purus non commixtus ⁊c. Calidum est ⁊ siccum in tertio: ⁊ vltimus est in subtiliatione attractiuū aperitiuum et rectificans putrefactionem omnē virtutez corruptam: ⁊ omnem saniositatem humorū corruptorum: confert tenebrositati oculi comestum: et collirizatum confert tussi ⁊ mundificat quod est in pectore: aperit opilationes epatis: ⁊ confortat ipsum: ⁊ confortat stomachum ⁊ desiccat humiditatem eius ⁊ cōfert morsui vermiū venenosorum ⁊c. Hoc etiaz voluit Isaac in particularibus dietis cum inquit. Cinamomum calidū est in tertio gradu stomachum confortat: q3 aromaticum est opilationē epatis aperit ⁊ prouocat vtrūq3. similiter Rasis in. iij. Almansoris. c. xvij. dicens. Cinamomum calidum est et siccum qd stomachum ⁊ epar roborando digestiuaz adiuuat atq3 ventositatē expellit. Et in.iiij. libro suorum afforismorum sic etiam ait. Cinamomum virtutem habet bonum faciendi odorem ⁊ bonum saporem: ⁊ confortat cor: ⁊ addit in sperma. Et in libro.xxij. continētis c.cccxxij.dixit auctoritate Gal.in.vij. tractatu simplicis medicine. Cinamomū est in vltimitate tenuitatis: non tñ in vltimitate caliditatis: sed est in ea in gradu tertio: ⁊ non est in aliqua medicina calefactiua q̄ desiccet ad modum desiccationis ipsius ex causa tenuitatis substantie eius. Qd etiam dixit auctoritate Diascoridis. ⁊ demū auctoritate Pauli sic inquit. Dixit Paulus in.vij. tractatu. ꝙ cinamomum est in vltimitate subtilitatis partium: ⁊ non est in vltimitate caliditatis sed in tertio gradu eius: ⁊ nulla medicina cōparatur ei in calefactione ⁊ desiccatiōe ex tenuitate partium eius. ⁊ postea subdit. Et dicitur in libro cibariorum ꝙ cinamomū est calidum ⁊ siccum: ideo beneficium prestat stomacho conferens frigiditati que est in eo et in epate: prouocat vrinam: aperit opilationes: abstergit caliginem visus: ⁊ desiccat humiditatem que erit in capite ⁊ in stomacho: et proprietatem habet si comeditur ꝙ prodest caligini visus accidenti ex parte humiditatis. Et propterea pro condimentis eo vti poterimus: et precipue puluere eius super cibos superflue humidos ⁊ frigidos stomacho nocentes et capiti: quoniā bonū: immo optimum erit correctiuum pro malitia ipsorum.

¶ Capitulum.ccxxiiij. ostendit naturam proprietates ⁊ iuuamenta croci quod a quibusdam zafaran dicitur.

Crocus: teste Auerroi in.v.colliget. calidus est i scdo gradu: et siccus in primo: est digestiu9 ⁊ cōfortatiuus cordis: ⁊ habet substantiam calidam stipticā: ⁊ stipticitas sua est ex rebus que adiuuāt ad digestionem quam facit ⁊c. Auicē. vo in.ij. canonis.c.cxxxj. dixit similiter ꝙ calidus est in secundo gradu: ⁊ siccus in primo: est etiaz stipticus resolutiuus ⁊ aperitiuus: ⁊ eius caliditas est temperata. Gallienus vo dixit ꝙ eius caliditas est fortior stipticitate ipsius. et Alchanzi dixit ꝙ nunq̄ alterat humorem immo conseruat eū ſm qualitatē ⁊ rectificat putrefactum et conseruat viscera: et potus ipsius colorem efficit bonum: verūtamen facit soda et ipse nocet capiti: ⁊ facit somnum et obtenebrat sensus: confortat cor et ipse est lenificatiuus: facit nauseam ⁊ deiicit appetitum: propterea ꝙ oppositus est acetositati que est in stomacho ex qua est appetitus: ſ3 tamen ipse confortat stomachum: propter illud quod in ipso est ex caliditate et preparatione et stipticitate: et est bonus splent: vt quidam dixerūt: excitat coitum ⁊ prouocat vrinam: et bibitus accelerat partum mulierum ⁊c. Et hec fuit sententia Rasis in. iij. Almansoris.c.xxij. dicentis. zafaran calidū est ⁊ siccum quod stomacho congruū existēs tamen nauseam capitisq3 dolorē ⁊ grauedinē facit somnumq3 prouocat ⁊c. Et in libro xxij. continentis.c.cccliiij. auctoritate Diascoridis sic ait. Crocus habet vires digerentes: lenientes: ⁊ restringētes: prouocat vrinam: prestat beneficiū colori: tollit ebrietatē bibi

tus cũ vino cocto: incitat appetitũ ad coitũ: ꝓuocat somnũ ꝛc̃. Et dixit Gal. In croco est res stiptica modica: ꝛ iam manifestauimꝰ ꝙ pars stiptica est terrestris tamen preualentior est ei qualitas calida: vnde erunt vires eius in calefactione in gradu secundo ꝛ in siccitate in primo gradu: ideo in eo est pars aliqua digestiua ꝛ subuenit ei sup hoc stipticitas modica que est in ipso ꝛc̃. Et dixit Paulus. Crocus est calidus in scđo ꝛ siccus in primo restringit ꝛ digerit. Et similiter dixit Bimmasui. Et prosequitur. Digerit cibarium: aptat stomachũ ex parte ponticitatis ipius modice que est in eo: corroborat epar: tollit difficultatem hanelitus: ꝛ appetitẽ cibi prouocat ꝛ vrinam: ꝛ bonum colorem facit: tamen malus est cerebro. Et superabundantia assumptionis eius nõ laudatur quia tollit appetitũ cibi. Et post multa subiũxit. excitat actus venereos inferens dolorem capiti. Et dixit Costa. Cor letificat. demum ꝓpria auctoritate sic inq̃t. Dico ꝙ erat quedam parturiens ꝛ sumendo de eo dragmas duas peperit statiꝫ ipa hora: ꝛ expertus suꝫ hoc pluries ꝛ ita semper inueni: ꝛ q2 stomachi delet appetitũ ꝛ capiti nocet ꝛ visui: nõ vtamur eo in condimentis nostris in multa quãtitate: ꝛ precipue estatis tẽpore: ꝛ multo magis si cõplexio recipientis colerica fuerit ꝛ regio calida ꝛ exercitiũ laboriosum ꝛ huiusmodi que prohibent quantitatem calefaciẽtiũ posse salubriter exhibere: vt vnusquisqꝫ sani capitis facile põt intelligere. quare ꝛc̃.

Capitulũ.ccxxv. ostendit naturam proprietates et iuuamenta gariofilorum ꝛ galange.

De feniculo nihil hoc i loco dicere debemus cum supra in capitulo.ccxlvij. de eo locuti fuerimus. nec etiam de cimino cũ horribilis sit saporis ꝛ odoris quo nobiles permaxime minime solent vti. Sed de gariofilis quorum species sunt plurimum vsitate ratione delectabilissimi odoris potius q̃ saporis. Dicamus cum Auerroi in quinto colliget. c. de rebꝰ marinis sic dicente. Gariofili calidi sunt ꝛ sicci in secundo gradu et attingunt ad tertium. Et ipsi cõfortant omnia membra principalia: valent etiam contra passiones frigidas ꝛ constipãt ventrem. Et dixit Galienus ꝙ eorũ proprietas est confortare virtutem digestiuam. Auicenna quoqꝫ in secundo canonis. c.cccxv. sic de eis scripsit. Gariofilus calidus ẽ ꝛ siccus in tertio: corporis odorem bonum efficit: cõfortat stomachum ꝛ epar: ꝛ confert vomitui ꝛ nausee. que fuit sententia Rasis in tertio Almansoris. c.xxij. dicentis. Gariofili calidi sunt ꝛ sicci stomachum confortãt atqꝫ cor robusta faciũt: et propterea in condimentis frigidis ꝛ humidis conuenientissimi existũt bonum eis prestantes odorem: sed nõ in multa q̃titate ponaꝶ de eis ꝙ amaricare faciunt et superfluam inducunt caliditatem ꝛ potiꝰ in hieme q̃ in alijs temporibus vtantur ꝛ a flegmaticis ꝛc̃. De galanga similiter dicemꝰ cum principe in secundo canonis. c.cccxviij. sic scribente Galanga calida est ꝛ sicca in secũdo: cuius operationes ꝛ proprietates hesunt: quia est subtilis resolutiua ventositatũ odorem oris efficit bonuꝫ confert colice ꝛ dolori renum ꝛ adiuuat ad coitum est bona stomacho ꝛ est digestiua cibi. Serapio quoqꝫ ĩ caplo Rulungen id est galanga dixit auctoritate Isaac ebenamram. Est vena in grossitudine cassie lingue ꝛ cortex eiꝰ est rubeus ꝛ interius eiꝰ est puluerulẽtũ deferꝶ ex sitia est calida ꝛ sicca in tertio gradu ꝛ cõfert flegmaticis ꝛ humiditatibus stomachi facit digerere cibũ propter suã caliditatẽ ꝛ resolutionẽ quã infert stomacho ꝛ propter dissolutioneꝫ suã in flegmate confert colice ꝛ facit bonum oris odorem: calefacit renes ꝛ cõmouet sperma: ꝛ quando tenetur ex ea in ore frustum facit magnam virge erectionem. Et dixit Abẽmesui. cõfert substãtie stomachi ꝛ facit oris odorem bonum ꝛ digerit cibũ ꝛ est medicina antiqua q̃ auget in spermate multũ ꝛ cõfert frigiditati renuꝫ ꝛ conuenit habentibus eructuactiones acetosas. Que fuit etiã Rasis snĩa in.iiij.li. suoꝝ affori smoꝝ dicẽtis. Galãga stomachũ ꝯfortat ꝛ frigiditati ꝛ retẽtioni vrine cõfert: possumꝰ itaqꝫ ꝛ puluere eius in cõdimẽtis frigidis vti: vt supra diximus de gariofilis: nisi veneris stimulũ timuerimus:

tunc em̄ omnino pretermittenda foret ſicut ⁊ alia que nos in.c. xxxviij. libri huius expreſſimus.quare ⁊c̄.

¶Cap̄.ccxxvj.oñdit naturā proprietates ⁊ iuuamenta nucis muſcate.

Nux muſcata ſepenumero ĩ cōdimētis nobiliū ponit̄ cuȝ bonum odorē ⁊ bonū ſaporē habeat:ideo de ip̄a hoc ĩ loco dicamus cū principe noſtro Auicen.in ſecūdo canonis.c.cccccx. ſic ſcribēte. Nux muſcata eſt calida ⁊ ſicca in fine ſecūdi in qua eſt ſtipticitas ⁊ odorē oris bonum efficit:cōfortat viſuȝ:epar:ſplenē:⁊ ſtomachū: ⁊ propꝛie os eius conſtringit ⁊ ꝓuocat ⁊ cōfert difficultati vrine ⁊ prohibet vomitum. Qđ etiā ſenſit Serapio in.c.ieuȝaue vel iuſbaue dicēs auctoritate Jſaac abenamram. Meliores ex eis ſūt rubee:pingues:graues: ⁊ deteriores ſunt nigre leues ⁊ ſicce ⁊ ſtringunt ventrē ⁊ aromatiȝant ſtomachū ⁊ epar ⁊ extenuant ſplenem ⁊ molliunt apoſtemata dura epatis ⁊ odorē oris efficiunt bonū: auferūt fumoſitates a ſtomacho ⁊ digerunt cibum ⁊ expellūt vētoſitates ⁊ corroborāt ſtomachū ⁊ epar ⁊c̄. Et dixit Abēmeſui. Natura eius eſt ſicut natura garioſilorū ⁊ eſt calida ⁊ ſicca ĩ tertio gradu ⁊ eſt bona ſtomacho ⁊ epati frigidis:ipſa igitur vtant̄ qui talem habēt cōplexionē in ſuiſq; cibarijs ſecuriſſime ponant flegmatici melācolici ⁊ huiuſmodi.Qui aūt calidi ſunt colerici vel ſanguinei ab ea caueant ⁊ precipue in eſtatis tēpore ne ex ea inflāmentur qđ ſepi⁹ replicamus nō ſine cā qm̄ pleriq; decipi ſolēt audiētes qñq; rē aliquā a medicis commēdare putāt eā oībus hoībus cōplexionibus etatibus ⁊ tēporibus cōuenire:ſicut fecit quidā amicus noſter venetus qui cū ſtomachi debilitatē a frigida cauſa pateret̄ ⁊ humida intelligens a medicis ꝙ ȝinȝiber cōditum ei multū conferret voluit experiri ⁊ cū expertus eſſet vidit ſic eſſe ⁊ vt fortior ſtomachus ei⁹ poſt cōualeſcētiā fieret etiam ſanus ⁊ eo amplius nō indigens ipſo quotidie vtebatur ⁊ inde ad inflāmationem epatis ⁊ ad icteritiam citrinaȝ fortiſſimā ꝑuenit ex qua magna cū difficultate ⁊ non niſi poſt plures mēſes oīno potuit ſubleuari. Hoc igitur volui annotare vt legentibus hūc librū aliq̇d tale nō contingeret. Et ideo intelligāt ꝙ cū rem aliquā commēdamus cōſideram⁹ eā in ſe:q2 taliū operationū ꝑ ſe in corpore tēperato eſt ꝓductiua. Per accidens aūt pōt oppoſitum facere:vt quādo oblata fuerit naturis hoīm ea nō indigētib⁹:aut in tēporib⁹ vel in quātitate nō cōpetentib⁹. Et iđ vnuſquiſq; in rebus iſtis debet cōſilio ſapiētis medici regi dirigi vel gubernari: vt in.c. xv.libri huius diximus.

¶Cap̄.ccxxvij.oſtēdit naturā ꝓprietates ⁊ iuuamēta piperis ⁊ ſpecierū eius.

Dixit Auerrois in.v. colliget. ꝙ aliquod eſt piper nō maturū ⁊ eſt albū:⁊ quādo eſt maturū eſt nigrū ⁊ ambe ſpecies ſūt calide ⁊ ſicce in tertio gradu.⁊ quidaȝ dicūt in q̄rto. Auicē.aūt in ſecundo canonis.c.cccccclxiij. dixit auctoritate Gal̄. ꝙ in primis cum elenatur fructus eſt longū piper:deinde ſeparatur in grana piperis : ⁊ ꝓpter hoc eſt longum piper hūidius:⁊ ideo corrodit ⁊ mordicat parū poſt principiū ſui guſtus ⁊ albū eſt debilioris caliditatis ⁊ hūiditatis. Quidā ꝟo dixeruut ꝙ nigrum iam exiccatum eſt ⁊ cecidit virtus acuitatis eius ⁊ remanſit in albo quod non peruenit ad vehementiam exiccationis. Natura tamen piperis eſt quia calidum eſt ⁊ ſiccū tendēs ad quartū. Jn ipſo eſt attractio reſolutio ⁊ abſterſio ⁊ calefacit neruos ⁊ eſt ꝯueniēs ſanis: ⁊ in calefaciendo neruos ⁊ lacertos nō eſt ei par:eſt digeſtiuum faciens appetitum ⁊ cōfert dolori vētris ⁊ inflationi:⁊ album magis conueniens eſt ſtomacho ⁊ vehementius cōfortat ipſum ⁊ longum piper facit cibum deſcendere: facile eſt deſiccatiuum : conſumit ſperma. Longum ꝟo piper ⁊ album augmētum efficit in coitu propter humiditatē ſuā ſuperfluam. Jſaac etiā in particularib⁹ dietis ſic de eo ſcripſit. Piper calidum ⁊ ſiccuȝ ĩ q̄to gradu valet frigidos ⁊ hūidos hn̄tib⁹ ſtomachos : adiuuat digeſtiuā virtutē:⁊ ſm

medicinā valet contra diuturnā tussim quā do de grossis humoribus est: ꝛ pectus: ꝛ pulmonē: ꝛ stomachū de viscoso flegmate mundificat: vētris inflationē ꝛ vētositatē aufert ꝛ vrinā ꝓuocat ꝛc̄. Que fuit etiā Rasis sententia in libro. iiij. suoꝝ afforismorum dicētis. Piper vrinā preparat sicut zinziber ventrez humectat. Et in. xxij. ꝯtinētis. c. cccccclxxvij. dixit auctoritate Diascoridis. Album piper debilius est nigro ꝛ summarie vires piperis calefaciunt ꝛ digerunt nutrimentū: ꝓuocāt vrinā: attrahunt: ꝛ dissoluunt: ꝛ abstergunt. Deinde dixit auctoritate Gal. ꝛ Oribasij ea verba ꝑcise que supra posuit Auicē. Postea ꝯo auctoritate Bimasui sic inquit. Piper calidū est ꝛ siccū in medio quarti gradus: et ꝓuocat vrinā ꝛ cōfert torsioni ꝛ ventositatibus grossis accidētibus in stomacho ꝛ in intestinis: incidit flegma viscosum in pectore ꝛ pulmone ꝛ stomacho ꝛ intestinis: ꝛ digerit cibū. Et dixit etiā ꝙ piper longū est calidū ꝛ humidū digerēs cibū: disperdēs vētositates de stomacho: sed nociuū est ꝑsonis calidis. Et dixit Gal. in regimine sanorū ꝙ piper albū melius est ad stomachū ꝛ magis cōferens stomacho frigido. Et in libro questionū dixit. Si abundās sumptio fiat de pipere: ꝓuocat vrinā si minus soluit ventrē sicut scamonea econtra facit. ꝛ de li. Mabal dixit ꝙ piper extenuat corpus: ꝛ desiccat sperma. idē etiā pluries replicauit de mēte Joannitij: Bimmasui: ꝛ reliquorū veterū sapientuz quorū dicta breuitatis gratia ꝑtermittem⁹. Cōcludentes ꝙ in hieme ꝛ a frigidis personis ꝛ in frigidis ꝑcipue ꝛ humidis cibarijs ꝛ cōdimētis conueniēs sit vsus specierū ei⁹ ꝛ permaxime cōpetens pinguibus ꝛ quietis hoibus qui grossos viscosos ꝛ frigidos humores habent per viam indigestionis coaceruatos.

¶ Capitulū. ccxxviij. ostēdit naturā zinziberis cū iuuamētis ꝛ ꝓprietatib⁹ ei⁹ ī via cibi.

Zinziber: vt inquit Auerrois in v. colliget. est calidum in tertio gradu cum multa stipticitate ꝛ humiditate: ideo tardat in calefaciendo corpus qđ nō facit piper: qꝛ calefactio zinziberis est a calore corpis ꝛ permutatio piperis ab eodē sicut permutatio lignoꝝ viridiū ꝛ siccoꝝ ab igne. Et piper lōgū est simile zinziberi: ꝛ ꝓpterea debet poni zinziber in ꝑmo gradu humiditatis. Auicē. ꝯo in. ij. canōis c. cccccccl. sic inquit. zinziber ē simile piperi in naturis suis: sed nō inest ei ī naturis suis ipsius subtilitas: ꝛ accidit ei vt corrodatur ꝓpter humiditatem suā superfluā ꝛ ꝓpter illud calefactio eius durabilior est calefactiōe piperis: ꝛ illud est ꝓpter spissitudinē suā: calidū est in fine tertij ꝛ siccū in scđo: ꝛ in ipso est humiditas supflua. Et nutrimentū eius calidū est ꝛ siccū: ꝛ nō est in ipso multitudo humiditatis supflue: ei⁹ caliditas est fortis sed nō calefacit nisi post tēpus ꝓpter illud qđ in ipso est de humiditate supflua. Et qꝛ eius calefactio est fortis ꝛ lenitiuū resolutiuum inflationis. Cū ergo nutritur cū melle accipit quiddā humiditatis eius superflue et exiccat plus digerit ꝛ cōuenit frigiditati epatis ꝛ stomachi ꝛ exiccat humorositatem stomachi: ꝛ qđ accidit in eo ex humiditatib⁹ ꝛ comestione fructuū: excitat coitū et nō nutritum: et lenit ventrē leuiter: ꝉz Alcāzi dixerit immo retinet. Ego autē dico ꝙ cū fuerit a malicia digestionis ꝛ lubricitate humoris viscosi retinet ꝛc̄. Isaac etiā in particularibus dietis ait. zinziber calidū est et siccū in tertio gradu humiditatē habet: licet sensui nō appareat. qđ testificatur: qꝛ putredini apparatū est vtile est frigidis: ventrē soluit: humiditatē desiccat: digestiuā virtutē adiuuat: et ventrē humectat ꝛc̄. Hec quoqꝫ fuit Rasis sententia in. xxij. continētis. c. ccclviij. dicentis auctoritate Diascoridis. zinziber hꝫ vires calefactiuas subueniētes ad digerendum cibū: sed lenit naturam leuiter: et valet ad stomachū et ad obscuritatē oculorum: et vires eius sunt vt vires piperis. Deinde dixit auctoritate Gal. in. vj. tractatu quecunqꝫ supra diximus de mente Auicen. Deinde subiunxit. Et dixit Bimmasui. zinziber calidum est in vltima parte gradus tertij: et humidum in vltima parte primi. Et significat super humiditatē eius corrosio ipsius et putrefactio eius confert opilationibus accidē-

tibus in epate ex frigore et humiditate subue nit super coitū et digerit cibū: dissoluit vēro sitates grossas accidentes in intestinis et sto macho et lenit naturā et cōfert caligini oculo rū generata ex humiditate si eis imponitur. zinziber etiā conditū est calidū et siccū: quia mel tollit humiditatem eius: excitat coitus: auget caliditatē stomachi et corporis: consu mit flegma et confert senio et flegmati corpori cōdominanti. Idē similiter dixit auctoritate Persi: Sarac: et aliorū. Ex quibus apparet q quomodocūq administretur corporibus frigidis plurimū iuuet. Conditū em: vt inqt Mesue in .iiij. distinctione. confert ad frigiditatem et mollificationē stomachi: et ad maliciā digestionis et corruptionē ipsius: et ad eructuationē acetosam et lenitatē viscerum: et multitudinem ventositatū faciens cibum ci to penetrare ad epar et corpus. Et apparet etiam q puluis eius in cōdimentis frigidis sit cōueniēs. Et sic est finis de ciborū et eorū condientium magis vsitatorum pertractatio ne ad laudem omnipotentis dei patris et filij et spiritussancti. Amen.

Capitulū .ccxxix. ostēdit quid sit potus: et quare hoībus bibere sit necessarium.

Postq̄ in superioribus declara tum est que: quot: et quāta sint necessario a sanis in comestio ne obseruanda: qui etiā cibi fa ciāt ad sanitatē: et qui minime: et demū quomodo et cū quibus condiendi si conditura indigeant. Nunc consequenter de potu et obseruādis circa ipm loquemur: qm non solum nobis est necessarius mandu care: vt in .c. xlij. declarauim9. sed bibere etiā non minus oportet: vt satis patere potest ex diffinitione potus a Conciliatore posita in differentia .cxviij. sic dicēte. Potus est res non naturalis actu humida ciborum in ven tre permixtiua: et eorūdem in partes corpo ris delatiua: et quia potus multipliciter ca pi potest: vt idem dixit vbi supra: non de me dicinali potu: sed de hoc tantū qui nutritio ni deseruit intēdimus qui necessarius est ad cibi solidi permixtionem et ad ipsius pene trationem: vt sensit Haliabas in .v. theorice c. xxix. dicens. Dico q potus duarum causa vtilitatum necessarius fuit. Altera est vt cor pus humectaret repleretq locum earū que dissoluuntur humidarum substantiarū. Al tera vo vt cibus trāsmittat et ad omnia per ferat membra corporis: et illi prestent tenui tatem qua eius faciliter trāsmissio per mea tus et vias &c. A quo videtur Isaac accepis se in particularibus dietis cum inquit. Po tus et aque necessitas est: quia portat cibum per totum corpus cum sui subtilitate et liquo re dissoluendo et attenuādo ipm vt possit ve nas penetrare: et ceteras vias corporis: et pos sit bene digeri qd equidem non fieret nisi li quor potabilis solido cibo comesto admisce retur: vt noster etiam probat Padubanēsis loco allegato dicēs. Permixtio et vnitio ad digestionē ordinatur: et hec ad nutritiones et tandem ea in salutis conseruationem. Per mixtio autē elegantior fit cum simul comedi tur et bibitur eo q cibum grossioris substan tie oportet ad bonam cōmixtionem substātie liquide admisceri: vt mixtio indicat elemen torum diuersarum naturarum existentium. Et etiam quia digestio est perfectio a pprio et naturali calido econtra iacentibus passio nib9: vt dixit Aristoteles i. iiij. metheororum. Ubi ergo magis saluabitur digestionis ra tio perfectior nutritio subsequetur. Hoc au tem est in simultanea permixtione cibi cū po tu cū amplius contraiacentes aduenīat pas siones qualitatū primarū se adinuicē contē perātes. Qd etiam firmatur: quoniā oportet qd digeritur reddi simile in substātia masse ptisanarie. Unde .j. canonis fen prima. Nu triens cū digeritur fit sua essentia in multis animaliū auxilio et9 qd et admiscetur de eo qd bibitur plerūq chilus: et est substantia li quida ptisane in spissitudine similis. Cū au tem cibus sit grossus: vtplurimū et penetra tionis tarde admisceri ei opus est qd eum li quidū reddat et penetrare faciat hoc tamē est potus: ideo bibere fuit necessarium semp cū comeditur: nisi cibus ita liquidus esset vt sub stantiā fere pot9 habeat: cū quo aut nō pota re aut nō ita necesse ē cū sua substātia iā pmi xta sit et subtiliata: vt sufficiēs sit penetrare

hoc tamē raro cōtingit. Et ꝓpterea ↄcludamus ꝙ potus aque vel vini sit non modo ad sanitatis: sed etiā ad vite conseruationez necessarius pluribus etiam alijs de causis: sed que dicte sunt breuitatis gratia sufficiant. Verū qꝛ licet bibere necessariuz sit ꝛ vtile: vt diximus multotiens: tamen est causa egritudinis atqꝫ mortis per accidens cū indebituz fuerit: ideo dicendū est deinceps que ꝛ quot circa potuz: si salubris dici meretur: debeāt obseruari vt vnusquisqꝫ etiam sine medico astante suā per se possit sanitatē ↄseruare.

¶ Cap. ccxxx. ostēdit ꝙ stomacho ieiuno nequaqꝫ sit bibendū propter nocumenta que inde sequuntur.

Licet per se aliqđ sit iuuatiuuz ad salutem: p accidens tamen potest esse nociuū pernecans ꝛ mortiferū: vt in plerisqꝫ est videre. de numero quoꝝ est pot⁹ qui in hora nō cōpetēti propinatus: plurima facit nocumenta cū tamen de se iuuatiu⁹ sit vtilis ꝛ necessarius: ꝛ ob hanc cām pcipitur a sapientibus vt cū stomach⁹ vacuus fuerit ꝛ ieiun⁹ nō bibat pot⁹ aliqs siue vinū siue aqua fuerit nisi forsitan gratia medicine: sed nos hoc in loco intelligimus de potu assumpto gratia nutrimenti. Et ꝙ ita sit apparet per Auicē. in tertia primi doc. ij. c. viij. sic dicentem. Scias ꝙ bibere aquā cum aliquis est ieiunus ꝛ post exercitium ꝛ balneationez ꝛ ppꝛie vētre vacuo vehemēter est īpediens ꝛc̄. Et post aliq̄ subdit. Multā quoqꝫ aquā frigidā bibere est malū: qđ si vehemēter necessariū fuerit sit post sufficiētē comestionē. ꝛ iterū in ꝓcessu magis ait. Amplius sapiēs sibi ꝓhibere debet ne ieiunus vinum bibat aut anteqꝫ mēbra in hūectatis aqua reficiantur aut post motū fortē qm̄ hec duo magnū cerebro faciunt nocumentum ꝛ neruis ꝛ ad spasmū perducūt ꝛ ad amentiā aut in egritudine aut in tēpore calido. Qđ etiam voluit xj. tertij tractatu secūdo. c. viij. cū inquit. Cū vacuitas ꝛ fames adest non approximetur ei vinū purum quia fortasse accidet ex eo cōmixtio rationis ꝛ spasmus. Et in parte secūda canticorum textu cōmenti. xxxiiij. similiter dixit. Non est bibēdum in ieiuno ꝛc̄. Cuius rationem posuit Auerrois in cōmento dicens. Quoniam potus vini est nociuus in ieiuno eo ꝙ vinum habet potentiam percutiendi neruos ꝛ nocendi eis. Que fuit sententia Rasis in quarto Almāsoris. c. v. cū ait. In potatiōis regimine obseruanda est regula ne aquā ieiuni vel sup mensam nisi postqꝫ comederint ꝛ ventris superiora alleuiata fuerint: sumere presumant ꝛc̄. Et infra subiunxit. Nullus etiam ieiunus aquam bibere debet nisi qui magnum habet ardorem ꝛc̄. Et postea subdit. Homo autem famelicus ꝛ vacuus vinū bibere non debet neqꝫ post cibuz acutum neqꝫ post balneū neqꝫ post motum fortem ꝛc̄. Et ideo dicebat Gal. in secundo afforismorū cōmento. xxj. Si quis famelic⁹ vinum ante cibum acceperit cito in spasmuz ꝛ mentis alienationem incidit. Non est igitur stomacho vacuo bibendum gratia scꝫ nutritionis vt diximus. Gratia ꝟo medicine: vt etiam inquit Conciliator in differentia cxviij. ante cibum licet quandoqꝫ parū vini absorbere cuz scilicet humores fuerint in vētre frigidi ꝛ tunc potus ceu vinū parue quātitatis optimū ꝛ vetus vt doricum competit quod stomachum mirabiliter ꝛ calefacit et confortat eos humores alterando: vt sirup⁹ faceret. Similiter aquaz scilicet potare medicine gratia cum stomachi fortem ardorem extinguere intendimus: vt supra de mente Rasis in Almansore diximus. Que omnia vera sunt in non assuetis: quoniaz in consuetis non videmus predicta accidentia contingere: ꝙuis inanito stomacho multuz etiam bibant vini quantitatem. Et propterea dicebat Padubanensis noster vbi supra ꝙ vt dixit Princeps in tertia primi. Vsus sunt res extra rationem existentes ceu ostendunt Bibuli patauini qui consuetudine deprauata fere illesi tabernas ante luciferum expostulant. Multotiens tamen ꝛ ipsi cum sua consuetudine repente moriuntur: vt Antonius Guarnerius Papiensis testatur se vidisse cuz Jacobo forliuiensi eius preceptore summo quodam mane bibulum vnū statim mortuum esse. quare ꝛc̄.

Quod post cibū nō sit bibendum.

¶Cap.ccxxxj.ostēdit q̄ post cibū non sit bibendum anteq̄ ipse descendat de stomacho nisi parum. Post autem descensum cibi cōcessum sit bibere copiose.

Posset quispiam dicere:vos p̄hibetis potū in ieiuno:sz post prandiū vel cenā:si sitis mihi accideret:post vnam duas vel tres horas possum ne bibere? cui dicemus de mēte sapientū minime:t precipue magnā vini vel aque quātitatē: sz modicū quid:paulatim absorbendo:vel vt Terentius inqt. Pitisando:si fortissima sitis t intolerabilis affuerit: cōcludem⁹ t q̄ ita sit patet ex verbis Auicen.in tertia primi doc. scda.c.viij.dicentis. Post comestionē multa nō est bibenda aqua que inter cibū t corpus stomachi sepe rōnem faciat t ipsum natare. Sed expectādū est t nō bibēdū donec de stomacho descendat qd quidem declarat superioris ventri leuitas. q̄ si sitis ei necessitatē fieret modicū aque frigide sugendo sumat t quanto plus fuerit frigida tanto minus ex ea sufficit t hec quidē q̄titas stomachū alleuiat t colligit. Et in.c.viij. eiusdem ait. Scias q̄ siti mēdose nocturne obedire: quēadmodū crapulatis accidit t ebriis t cū natura in digerēdo studet sacietate aque iaz sufficienter vehemēter est ipediēs. Et si multa quidē fuerit necessitas oportet vt aere frigido tēperet t collusione oris ex aqua frigida. Deinde si hoc nō suffecerit cū vase bibat stricti orificij. t postea subdit. Et siti quidez mendosa impeditus scire debet q̄ dormire z sitim tolerare ipsam sedat:natura eñ tunc materiā sitis resoluet tc̄. Et adiūxit. Et oportet p̄terea ne sitim habēs mēdosam aquā ingurgitando sumat imo sugendo. Qd etiā de vino pariter est itelligēdū: cū dicat idē in.c. vij. superius allegato. Uinū quoq̄ post cibum est ex reb⁹ magis ipedientibus qm̄ digeritur velociter t penetrat t facit penetrare cibū cū nōdum sit digestus t facit heredi tare opilationes t putrefactionē. Qd similiter voluit Rasis in q̄rto Almāsoris.c.v.dicēs. Si quis aqua causa reprimēdi sitim vti voluerit nō ad satietatem sed parū ex ea sumant. Postq̄ vo ventris superiora alleuiata fuerint cibusq̄ ab eo descēderit satiari ex ea vel vino debent. Et infra dixit. homo non debet bibere vinū post ciboꝝ saturitatē nisi postq̄ descenderint cibi neq̄ post crapulaz. Et in libro.xxv.continentis.c.j.cām dictoꝝ expressit cū inquit. Quotiēs sequit cibū potus abundās p̄hibebit q̄ nō circūferat sup ipsuz stomachū t nō digerat:vnde sup cibū sumatur in potu aqua in quātitate mitigāti aliquā p̄tem sitis non in toto:abstinētia fiat sitis dū digeret cibus: et deīde bibat ad suū velle quoniā tūc subtiliabit t illū supportabit. Que fuit sententia Gal.in libro de dissolutione continua sic scribentis. Non oportet vnq̄ q̄ q̄s accipiat ex vino multū in principio acceptionis cibi ne descendat cib⁹ cuz vino t prohibeat digestionē p̄pterea q̄ separet inter substantiā stomachi t inter cibū. Et quādo nō tangit stomach⁹ cibū non mutat in similitudinē corporis cōuenientē:sz remanet in ipso indigestus. Et debent isti qui accipiūt cibum cū ipso sumere de vino qd solū sedet sitim t abstineant se cū quātitate qua possint t q̄escant donec digestio fiat: postea sumant de vino p̄ut optauerint.nā ipsuz adiuuat ad descensum cibi t subtiliat vt penetret t vt ingrediatur venas subtiles. hec ipse ibi. Qd etiā sensit in p̄io Terapētice. c. vj. cum di. Nō oportet bibere in cena statim anteq̄ digestus sit cibus:innatant eñ cibaria bibentibus eis vt non tāgāt ea ventris corpus media stante humiditate. Si vo siticulosi fuerint abstinere eos penitus triste t inutile paucū aūt dandū:vt mitiget tristitia t humilietur sitis. Cū autez bene digesserint cibū concede eis copiose bibere:vt.s. cibus iam digestus deferatur t melius penetret t nō vt permixtio fiat melior:quoniā illa pri⁹ sufficienter facta fuit. Unde sciendus vt etiā notat Cōcillator in differentia.cxviij.q̄ duplex est potus vt proposito pertinet. Quidā dicitur permixtiuus vt ille q̄ vna sumit cuz alimentis. Alter vo delatiuus sicut ille q̄ ex bibetur facta digestione in ventre t dimidiata in epate vt cibum faciat vt diximus penetrare. Quod in consuetis t in his q̄ volunt impinguari conuenientissimū est. Qui autē

non sunt assueti ꝛ sufficienter in mensa biberunt id eis necessariũ non opinamur.

¶ Cap. ccxxxij. ostẽdit ꝙ super quasdã operationes ꝛ quedam cibaria non sit bibẽdum ꝛ precipue vinum: licet nec aqua.

VIdimus supra ꝙ post cibum assumptuz nõ erat bibẽdum: nunc aũt videamꝰ si post aliquã rẽ vł aliã opationẽ sit nobis bibere iterdictũ. Et breuiter dicamus ꝙ post exercitium coitũ ꝛ balneum a potu ſm illustrium antiquoꝝ sniam oporteat abstinere: ꝛ ꝙ ita sit apparet p Auicen. in tertia. p. d. ij. c. viij. sic dicentẽ. Bibere aquã post exercitiũ ꝛ balneationẽ ꝛ pꝛ ventre vacuo est multũ ipediẽs ꝛc. Qđ etiaz sensit Rasis in. iiij. lib. Almãsoris. c. v. dicens. Debet pterea q̃sqꝫ ieiunus vel post balneũ vel post coitũ vel post fortẽ motũ q̃ hominis hanelitũ frequẽtẽ facit: caueat ne multuz aq̃ frigide subito bibat ꝛc. Et infra subiunxit. Nõ aũt famelicus ꝛ vacuꝰ vinũ bibere non debet neqꝫ post cibũ acutũ nec post balneuz nec post fortẽ motũ ꝛc. Cõcludamꝰ igit hãc primã capituli ptẽ. s. ꝙ post quoscũqꝫ motꝰ fortes vinũ nec aquã bibere debeamꝰ. qđ q̃dẽ elici põt ex sentẽtia Arist. i. v. pblematũ pblemate. xxx. dicẽtis. Queadmodũ eñ post laboriosuz exercitiũ ilico nõ est comedẽdũ: vt i. c. xxxi. li. huiꝰ declarauimꝰ. piter nec bibendũ ob assignatas ibidẽ causas p Paduanẽsem nostrũ: qs q̃ videre voluerit allegatũ capitulũ pcurrat ꝛc. Obseruãdũ est pter ea ꝙ vinum precipue super mala cibaria nõ accipiatur nisi forsitan gratia medicine corrigende illorum malitie in pauca sumptorũ quantitate vt superius diximus cum de fructibus loqueremur: gratia eñ nutrimẽti tũc medici non concedunt vinum accipere: fundati super sententia principis in. iiij. p. doc. ij. c. viij. dicentis. Vinuz quidẽ post quodlibet cibariorum bibere est malum. Et subdit causam assignando dicens Quoniam supra cibuz mali chimi bibere vinum dũ comedit aut ante aut postqꝫ digerit est malũ: qm̃ facit malũ chimũ i extrema corpis penetrare silr super fructus et propꝛie melones ꝛc. Et in pte. ij. cãticoꝝ textu cõmẽti. xxxiiij. sic etiam dixit. Nõ est continuãdus oi die potus vini nec est bibẽdꝰ in ieiunio nec etiã post assumptionẽ cibi subtilis vel acuti. Cuius q̃dẽ dicti rõ est i pmptu qm̃ acuta cibaria vt alliũ: cepe: bulbꝰ ꝛ huiuscemõi sũt calida valde: vinũ etiã silr calidũ ẽ saltẽ i scđo vt i subsequẽtibus apparebit. Ideo duobꝰ modis nocet. vno q̃dã qm̃ cũ acuta malũ chimũ generant vt supra appuit i proprijs capitulis. Vinum facit hũorẽ illũ illaudabilez in extrema corporis penetrare. Altero quidẽ mõ nocet qꝛ calidũ vinũ existens sup calida mittitur cibaria ꝛ inde corporis sequitur inflãmatio: i humoribusqꝫ grãdis alteratio: ꝛ i toto picłosa discrasia ad quã febris putrida sepenumero cõsequit aut saltẽ preuia ad ipaz dispositio. Quare post hec ꝛ sup alia huiuscemodi calida vinum nequaqꝫ accipiat: sed potius aqua aut vinũ aquosum albũ paruissime potẽtie quod nature aque vicinũ existit vt posterioribus declarabitur: tale nãqꝫ vinũ aut aqua super acuta cibaria bibita supfluã caliditatez ipsorũ remittit vbi vinũ potens eam intenderet. Et propterea iussit Aristote. in. xxij. problematũ pblemate octauo ꝙ super fructus calidos aqua biberet: super frigidos xo vinum bonũ ꝛ parũ rectificationis gratia.

¶ Capitulũ ccxxxiij. ostendit nocumenta cõsequentia ad multitudinem potus vini superflui ꝛ ad ebrietatem.

NOn solum sufficit volenti sanitatem cõseruare scire ꝙ ante cibũ aut post ipsuz nõ sit bibendũ: sed opz etiam vt intelligat quãtũ cum cibo: duz comedit: bibere debeat quod qui nescierit multis eq̃dem nocumentis pertimendisqꝫ periculis se exponit: ꝛ precipue si in nimia potus quantitate peccauerit. Quemadmodũ sensit princeps in tertia primi doctrina. secunda. c. vij. cum ait. Vehemens repletio in qualibet dispositiõe est pernecabilis siue ex comestione sit siue ex potu. Quot nanqꝫ homines se superflue repleuerunt ꝛ suffocati interierunt.

Et infra subdit. Deterior potus est qui temperamentũ egreditur et in stomacho natat. Et propterea nemo debet superflue bibere: tum propter causam assignatam: tum etiam ne ebrietatem incurreret qui nihil inimicabilius saluti: dicente Haliabate in quinto Theorice.c.xxx. Ebrietas nanqꝫ si frequentetur plurimas affert corpori lesiones quarum alique he sunt. Mentis corruptio: animi attenuatio: virtutum animalium eneruatio: repletionem scilicet venarum et ventriculorum: naturalem submergit calorẽ: eũqꝫ refrigerat: qua ex re apoplexia fit: paralisis: eneruatio: obstupefactio: epilepsia: tremor ⁊ spasmus. a quo videtur Princeps accepisse cum dixit in.c.xliij. Fen ⁊ do. p̃allegatarũ. Frequens ebrietas est mala q̃ epatis ⁊ cerebri cõplexionẽ corrumpit: ⁊ neruos debilitat: ⁊ ad neruorũ egritudinẽ perducit: ⁊ ad apoplexiam: ⁊ ad mortem subitaneã. Vinũ nanqꝫ multũ in quorũdam stomachis in malam coleram rubeã cõuertitur ⁊ in aliorꝫ stomachis in acetum purũ ⁊ eoruꝫ amborũ nocumentũ est magnũ. Et in prima tertij trac. quarto.c.xiiij. dixit. Repletio ex vino facta nocet valde sensibus interioribus. Qd etiaꝫ in tractatu q̃nto eiusdẽ.c.v. replicauit. Et in ij. tertij.c.j. sic etiã ait. Vinũ plurimũ ⁊ ebrietas multa ꝑpter vehemẽtiã mordicationis ⁊ resolutionem ⁊ acetositatẽ infrigidantẽ nocet neruis. Qd etiã sensit Auerrois in scd̃a parte canticorũ cõmento.xxxiiij. dicẽs. Vinum habet potentiã percutiẽdi neruos ⁊ nocendi eisdem. quod licet teste Gal. fit ex magis cõuenientibus calori naturali ⁊ sit respectu ei⁹ in gradu in quo oleũ est ad lumẽ: vnde sicut multũ ⁊ superfluũ oleũ extinguit lumen sic etiã multũ vinũ extinguit calorẽ naturalẽ. Et ideo perpulchre dicebat Isaac in particularibus dietis. Quãdo vinũ prout oportet bibitur plurima in corpus facit iuuamenta. Sed si vsqꝫ ad ebrietatem bibituꝫ fuerit generabit predictis cõtraria: qr ebrietas rõnalis aĩe lumen extinguit: ⁊ ex ipsa bestialis vis cõfortatur: vnde ꝑmanet corpus velut nauis stans in mari absqꝫ gubernatoribus ⁊ militiã indigẽs vitare: propter hoc fauet rei nõ annuẽde ⁊ laudat qd illaudãdũ est: imo qd diximus sapientibus facit. Sed cũ in stultis ⁊ malignis ebrietas generatur in primordio facit irrationabilia loqui cum furore ira atqꝫ suꝑbia: ⁊ mouet eos de loco ad locũ vbi solent esse ⁊ tãdẽ incidũt in adulteria ĩ furiã homicidia ⁊ cetera vitia. Ideoqꝫ volentes familiã custodire opꝫ vt se a vino custodiant nisi qd expedit nature ⁊c. Rasis quoqꝫ in.iiij. lib. Almansoris.c.v. dixit. Frequenti quoqꝫ ebrietate nullo modo est vtendũ: malas eñ generat egritudines. que fuit Gal. sentẽtia in scd̃o de accidenti ⁊ morbo.c.iij. dicentis. Causa frigidi morbi plenitudo potus erit. Nam plurimũ fit causa epilẽsie ⁊ ꝑcussionis sensus ⁊ motus ⁊ aliorꝫ morborũ frigidorũ. Et in.lib.v. eiusdem.c.ij. dixit. In bibendo vinũ purissimũ q̃ modũ excedunt tremorẽ incurrunt maxie si neglectis exercitijs nimia se assuefaciant crapulositate. ⁊ in scd̃o de febrib⁹ ad glauconẽ ait. Plurima vini potatio q̄bus multus abũdat sanguis inimica est. ⁊ in tertio de cõplexionib⁹.c.ij. inquit. Cũ multa vini quãtitas bibitur ita ꝙ corpus illud moderari nõ possit ⁊ vincere elongat̃ ab hoc vt aĩalis calefaciat corpus: sed ex eo generant̃ egritudĩes q̃ sunt in vltimo frigiditatis. Potione eñ vini superflui fiunt apoplexie ⁊ paraleses ⁊ epilepsie ⁊ spasmi ⁊ tetani ⁊ multe alie egritudines. Et hoc est quod dixerat Aristo. in.xxx. problematum problemate primo.s. ꝙ extinguit caliditas vini superflui naturalẽ caliditatẽ: et hec est causa omniũ predictorũ malorꝫ. quo etiam in loco ipse subdit. Vinũ occupãs infrigidatos facit eos sobrios ⁊ taciturnos: paulo autem plus potatum loquaciores facit: adhuc aũt plus rethoricos ⁊ audiẽtes ꝑcedentes ad operandum timidos amplius ꝟo magis bibitum iniuriosos: deinde maniacos: valde autem multum dissoluit ⁊ facit stupidos sicut epilenticos ⁊c. Et ideo caueant omnes ⁊ ebrietatem ⁊ multã vini quãtitatem et permaxime qui debile caput habent ⁊ similiter religiosi et quicunqꝫ caste viuere desiderant ⁊ omnipotenti deo placere. Non enim decet: vt inquit Beda: vino in quo est luxuria inebriari eũ qui musto spiritus sancti desiderat ipleri. quare ⁊c.

¶ Cap.ccxxxiiij.ostendit que sit vnicuiqꝫ cõpetens potus quantitas:declarando etiam quomodo curanda sit eius malitia si quandoqꝫ superfluerit.

In superiori.c.declarauim⁹ superfluã potus quãtitatẽ simul cum ebrietate fugiendas esse ꝑpter nocumenta que possent inde contingere. Nunc autẽ dicaꝫ ꝙ si quis oĩno ob aliquã causam vt propter plurimã ex itinere exiccationem vel aliã huiuscemodi multũ vellet preter cõsuetudinez bibere hoc saltem debet obseruare:vt tũc parum manducet iuxta principis sententiã in iij.primi doc.ij.c.viij. dicentis. Amplꝰ qui multũ vinum bibere voluerit comestione nõ repleatur ⁊ diuretica in suo epulo nõ ponat ⁊c̃. Et postea subiunxit. Qui autem vino repleri voluerit: cibo non repleatur neqꝫ rem tunc dulcem comedat:sed bibat tafeam vnctuosam ⁊ micas vnctuosas comedat ⁊ carnem pinguedine mixtam:⁊ inungatur ⁊ non laboret ⁊c̃. Tutius tamen videtur ad sanitatis conseruationem scire appetitui sensuali imperare:⁊ debitam potus quãtitatem assumere. Que autem sit huiusmodi quantitas non videtur possibile assignari cum adeo diuersificẽtur homines in complexione: etate: regione:exercitio:consuetudine: ⁊ huiuscemodi a quibus sumitur indicatio in potus quantitate. attamen princeps in. xiij. tertij tractatu primo.c. xxix.vniuersalem dedit de hoc regulam vnicuiqꝫ conuenientem dicẽs. Summa vini in stomacho tanta sit ne natet super stomachum ⁊ ne rugitum faciat.quod etiam sensit Rasis in.iiij.Almãsoris.c.v.cũ inquit. Neqꝫ vini tanta sumẽda est quãtitas vt ex ea grauet̃ stomachus:nisi aliquis post eius potũ sibi medicari velit. Quequidem fuit sententia Gal̃.in.j.terapentice.c.vj.dicẽtis. Intentio quantitatis in potu quidẽ est vt nuq̃ nauigent in ventre cibi:⁊ vt fluctuationes non operentur aliquem sensum sicut in cibarijs:maxime quidem si possibile est: vt neqꝫ grauent vnq̃ in ventre. Hec igit̃ est debita potus mensura que ab vnoquoqꝫ diligentissime est obseruãda. Si tamen ipsam quis neglexerit ⁊ superfluitate peccauerit bibendo vltra q̃ ei fuerat oportunũ:vel plus q̃ oportebat comederit necesse fiat vt hanc euacuet repletionem:ne forsitan putrescens ad putridam febrem vel alteram grauiorem egritudinem ipsum perducat. Et hoc est qđ preceperat Auicen.in loco ⁊.c.superius annotatis cũ inquit. Si ex cibo aut vino repletio acciderit ipm euomat:⁊ hidromel bibat: ⁊ postea ipꝫ etiã euomat: deide os suũ aceto et melle abluat:⁊ faciem aqua frigida ⁊c̃. Et post aliq̃ subiũxit. Scias ꝙ maius nocumẽtorũ vini nõ est nisi in cerebro:ex ipso igitur nemo debile cerebrum habẽs bibat:nisi parum ⁊ mixtum: ⁊ ei quidem qui vino impletur meliꝰ est vt ad vomendũ festinet si facile fuerit:ꝙ si non aquã solã sup ipm bibat:aut cũ melle: ⁊ post vomitũ i tina balneet̃:deide ex oleo multũ inũgat̃ ⁊ dormiat. ⁊ iterũ ait. Si alicuiꝰ vinũ caput impedierit:minuat ex ipo ⁊ tẽperet ipꝫ ⁊ clarificet: ⁊ post comestio nẽ vtat̃ talibꝰ q̃lia sunt citonia qđ in stomacho nocumẽtũ fecerit:⁊ ipꝫ calefecerit: comedat semina mirtbi torrefacti aut aliq̃d i quo sit stipticitas ⁊ acredo ⁊c̃. Multa alia preter hec ponit ipe ⁊ Rasis in. iiij. Almãsoris.c. xij.q̃ remouent nocumenta vini: que nos in ꝓsentiarũ nõ scribemꝰ: ne ꝓpositũ nostrum egrediamur cũ hec ad partẽ medicine curatiuã magis spectare videãtur. Sufficit autem hoc in loco ↄcludere:ꝙ qui vult nocumenta vini nõ percipere ab eius superflua quãtitate caueat moderate bibendo plus vt nature satisfiat necessitati q̃ gule dãnose voluptati: ⁊ sic non indigebit alijs medicinis malitiaꝫ vini corrigentibus. quare ⁊c̃.

¶ Cap.ccxxxv.ostẽdit ꝙ vinũ et quslibet alter potus nõ debeat esse valde infrigidatus.

Quãplures frigidissimo potu adeo delectantur ꝙ guttã vini vel aque bibere nõ possint:nisi preinfrigidatus fuisset. Qui non cognoscẽtes quãtũ errent in ꝓcessu tẽporis in diuersas ac malignas cadunt infirmitates. Et propterea hoc in.c. decreuimus pro viribꝰ hunc errorẽ ipsis ma

nifestare: vt a nocumẽtis ex potu frigidoꝝ
accidẽtibus valeãt se cauere. Et ꝙ infrigida
ti potus adeo sint suspecti: ⁊ ad salutẽ corpo
ris periculi: apparet per oẽs antiquos excel
lentẽ frigiditatẽ vnanimiter detestantes. di-
xit eñ ꝑnceps Auicẽ. i. iij. ꝑmi. c. viij. doc. ij.
Cõplexionibus tẽperatis aqua cõueniẽtioꝛ
est que frigiditatis fortitudine tẽperata exi-
stit: ⁊ cuius infrigidatio cũ niue deforis non
fit: qm̃ in niue mala hmõi existit dispositio
ꝙ id qð ex ea resoluit̃ neruis ⁊ mẽbꝛis hanc
litus nocumentũ facit: ⁊ oĩbus interioꝛibus
neqꝫ tolerat eã: nisi vehemẽter sanguineus.
ꝙ tñ si non alicui nocumentum ilico fecerit
fm̃ lõgitudinẽ dierũ faciet: ⁊ cũ in annis pꝛo
cesserit. Et in. ij. pꝛimi summa de pulsib⁹. c.
xj. sic etiã dixit. Cũ vinũ in coꝛpus penetra-
uerit ⁊ fuerit calidũ nõ elõgabit̃ multũ a na
tura: ⁊ accidit velox resolutio. Qð si cũ est fri
gidũ penetrauerit fiet ex nocumẽto qð non
fit ex alijs frigidis rebus: qm̃ ille tardantur
donec calefiant: neqꝫ earũ penetratio est ita
velox sicut istius: ⁊ ꝑcipue in coꝛpoꝛibus q̃
hoꝛripilationi sunt apta. Qð similiter sensit
Isaac ĩ particularibus dietis cũ inq̃t. Poꝛ
ro aqua frigidissima plurimũ est neruoꝛum
pectoꝛis ⁊ intestinoꝛuꝫ percussiua: generatqꝫ
doloꝛẽ in ventre: ⁊ stricturã in pectoꝛe: ⁊ om-
nibus instrumẽtis spiritus: ⁊ crepaturarum
in suis venis: quã qui assuete biberit: incidet
spasmũ ⁊ mẽbꝛoꝛũ doꝛmitationẽ patiet̃ ⁊ te-
tanũ atqꝫ opilentiã ⁊c̃. Idem quoqꝫ voluit
Rasis in. iiij. Almãsoꝛis. c. v. cũ ait. Sũmo-
pere aũt cauendũ est ne aquam niuis bibãt:
neqꝫ aquã in mensa accipiãt nisi frigidã: fri-
gida eñ cũ fuerit parua ex ea sufficit quãti-
tas ab aqua: preterea niuis neruos habẽtes
debiles: quoꝛũ stomachus ⁊ epar frigida sũt
atqꝫ qui in digestione sua inuenit diuersita-
tẽ: ⁊ cuius aĩa debilis ac quasi cõsumpta cer
nitur sibi cauere debẽt. Qui autẽ carnosus
fuerit ⁊ sanguinẽ multũ atqꝫ coloꝛẽ rubeum
habuerit: ⁊ illi etiã quoꝛũ appetitiua foꝛtis
extiterit: nihil ab aqua timere debẽt. s. ab aq̃
frigida: ab ea aũt q̃ frigidissima sine dubio.
que sñia colligi põt ex Hipocratis. xvij. af-
foꝛismo particule quĩte sic dicẽtis. Frigidũ
spasmos ⁊ tetanos facit ⁊ nigroꝛes: ⁊ febꝛiũ
rigoꝛes ⁊c̃. Et ex affoꝛismo sequẽti sic sonan
te. Frigidũ est inimicũ neruis: ossibus: denti
bus: cerebꝛo: spinali: medule ⁊c. Ex. xxiiij. q̃ꝫ
eiusdẽ dicente. Frigida velut nix: aut cristal-
lus pectoꝛi sunt inimica tusces cõmouentia
⁊c̃. Similiter Gal̃. in. iij. regiminis acutoꝛũ
cõmẽto. xl. hoc voluisse videt̃ cum ait. Nocu
mentũ aduenit neruis ex oĩbus rebus frigi-
dis in naturis suis ⁊c̃. Plurima quoqꝫ alia
pꝛo pꝛesentis nogocij cõfirmatione possent
adduci q̃ bꝛeuitatis gratia reliquamus. Id
igitur ꝯcludemus qð qui pꝛeceptũ hoc non
obseruauerit: immo aquã vel vinũ valde fri
gida biberint: monitus medicoꝛũ spernẽtes:
sine dubio expectent qð eis pꝛomittit Isaac
in. c. xj. dietarũ vniuersaliũ cũ ait. Et si frigi-
da vt nix: bibita in coꝛpoꝛibus iuuenũ lede-
re nõ appareant: nocumentũ tamẽ eoꝛũ pau
latim se adunat: licet ipi nõ sentiãt: sed exeũ
tes a iuuẽtute ⁊ subeũtes senectutẽ multos
⁊ diuersos moꝛbos incidũt qui incurabiles
sunt: ⁊ diu in visceribus permanent: ⁊ articu
lis ⁊ neruis: qꝛ frigiditas semper mẽbꝛa ꝑcu
tit debilia ⁊ multũ sensibilia. quare ⁊c̃.

¶ Capitulum. ccxxxvj. ostendit quid sit vi-
num: ⁊ que de ipso consideranda sint: demũ
quibus hominibus eius potus fm̃ pꝛiscos
sapientes interdicatur.

VOlentes modo ad specialioꝛa de
scẽdere: ⁊ iam de potu vini sermo
nẽ facere: rationabile est vt q̃d ipꝫ
sit pꝛius exponam⁹ cũ dicat Ari-
sto. in. j. posterioꝛũ. Ante oẽm demonstratio
nem opoꝛtet pꝛecognoscere quid ⁊c̃. Dicam⁹
ergo cum Petro padubanensi nostro in. iij.
pꝛoblematuꝫ cõmento. j. sic scribente. Vinũ
est substantia liquida ex vuis expꝛessa: ex cu-
ius susceptione coꝛpus nutritur: ⁊ nutrimẽ-
tuꝫ per partes coꝛpoꝛes illo poꝛtatur. Et in
sui Conciliatoꝛis differentia lxx. Vinum est
succus ex vuis maturis expꝛessus et liquoꝛ
ceteris nature humane amplius accõmoda-
tus: gaudet enim ipso ꝙ maxime cum ꝓpoꝛ
tionetur eidem magne: cuius complexio ca-
lida est ⁊ humida: nisi ãtiquũ sit ⁊ quattuoꝛ
annoꝛum ⁊ supꝛa. Tunc eñ calidũ est ⁊ sic-

cũ:vt ibidẽ dixit Cõciliator:et colligi põt ex
snia Arist.in.xj.pblematũ pblemate.xxxvj.
Ipsum aũt vinũ plurimũ diuersificat: et pri
mo quãtũ ad ea q̃ sibi inherẽt: et hoc modo
in eo qnqꝫ ꝯsiderabimus:liquorẽ seu substã
tiã:virtutẽ:odorẽ:saporẽ:et colorẽ:et eius spe
cies:de quib⁹ oĩbus infra dicẽdũ erit:et hec
sunt q̃ prima ps rubrice capituli huius pro
mittebat. Quãtũ vo ad secũdã dicimus q
licet vinũ in se laudabile sit et iuuatiuũ p ac
cidẽs tñ põt esse nociuũ et pcipue rõne quãti
tatis superflue vt supra declarauim⁹ vel rõ
ne suscipientis indispositi vt hoc in loco ostẽ
demus. Multi eñ sũt:vt sapiẽtib⁹ visuꝫ est:
a vino phibiti:inter quos pueri sunt et nu
trices infantiũ q̃ nõ debẽt vino approxima
re sicut probat noster Padubanẽsis in diffe
rentia.lxx.nisi forsitã gratia medicine sed ali
mẽti gratia nequaqꝫ:et vinũ pcipue potẽs:de
quo intẽdim⁹:oĩno debẽt euitare:qm vt pñ
ceps inqt in.iij.primi.c.iiij. Vinũ pueris nõ
est dãdũ et pprie ei q̃ calide cõplexionis fue
rit et humide qm nocumẽtũ qd ex vino timet
est q2 ipm est colere rubee in potatorib⁹ gene
ratio eis cito adueniet et vrine prouocatio et
hũectatio iũcturaꝝ quoꝝ nullo indiget ipe.
et in.c.viij.scda doc.eiusdẽ inquit. Pueris
q̃dem vinũ ad bibẽdũ dare est sicut ignẽ igni
addere in lignis debilibus.qd accepisse vi
detur a Rasi in libro.xxv.cõtinẽtis.c.j.dicẽ
te. Infantes et pueri q̃ nõ sunt etatis. xviij.
annorũ nõ debẽt gustare vinũ:q2 nõ debent
addere ignẽ super aliũ ignẽ:sed iuuenes pos
sunt ipso vti cũ tẽperie etc. Hoc idem sensit
Haliabas in primo practice cũ dixit. Nõ cõ
uenit pueris vinũ propinari neqꝫ assuescere
ipsi. et Auerrois in.vj.colliget ait. Scias q
vinũ et ceruisia mala sunt pueris eo q eoruꝫ
capita replẽt malo calore:calefaciũt eñ eos
et mẽtẽ eoruꝫ perturbant. Que fuit Gal. sen
tẽtia in primo de regimine sanitatis dicen
tis. Eucratus puer vsqꝫ ad plurimũ nõ de
bet gustare vinũ:q2 bibitũ sufficienter hume
ctat et calefacit corpus et implet caput vapo
ribus et cum omnis imoderãtia obsit eis hec
que circa calidum et humidũ maxime est eis
nociua. et causam assignãs infra sic ait. Pue
ri bonis que fiunt ex vino nõ indigent et so

lum eius nocumẽtum percipiũt: nullus igi
tur prudẽs id dabit cũ nullã inferat vtilita
tem nocumẽtũ vo habẽs imensum. Et in li
bro de virtutibus aĩalibus.c.x. auctoritate
Platonis sic etiaꝫ inquit. Legẽ statuimus
primo q̃dem ꝙ infantes vsqꝫ ad.xviij.ãnos
penitus vinũ nõ gustare docentes: qm non
oportet ignẽ super ignẽ deriuare offendẽdo
corpus et aĩam anteqꝫ ad labores incipiant
pergere maniacũ vitãdo habituꝫ iuuenum.
Post hoc aũt de vino q̃dẽ gustare modera
te vsqꝫ ad.xxx.ãnos ab ebrietate aũt et multo
vino penitus iuuenes abstinere. Et post ali
qua subiũxit. Null⁹ sit dux exercitus cũ hoc
potu:sed cũ potu aque oportet esse hoc tpe
toto et in ciuitatibus nũqꝫ fieri neqꝫ illi q̃ pñ
cipant illo anno quo principant neqꝫ guber
natores neqꝫ iudices vinũ gustẽt penit⁹:neqꝫ
quicũqꝫ vult in cõsiliũ dignũ verba facere:
neqꝫ de die neqꝫ de nocte neqꝫ hoc excogitet
facere infans vel mulier neqꝫ aliq̃s q̃ intelle
ctũ et mẽtẽ rectã vult habere. hec ipse. Arist.
quoqꝫ fuit huius sententie dicẽs in libro de
somno et vigilia. Pueris nõ ꝯferũt vina ne
qꝫ nutricibus. et in. iij. pblematũ pblemate
vij.cũ ait. Pueri nõ desiderãt vinũ neqꝫ eo
indigẽt sicut viri:et hoc pter eoꝝ hũidita
tem etc. Similiter debiles aut infirmos ner
uos habẽtib⁹ vinũ nocet gfa alimẽti pota
tũ q inqꝫ qm gfa medicine in vniuersali de
clinatiõe põt ꝯuenire:vt etiã refert Cõcilia
tor in differẽtia.clxxxv. Et q ita sit patet p
Auicẽ.in.ij.tertij dicentẽ. Vinũ materias in
neruis penetrare facit et plurimũ q̃dẽ ipsius
q̃nqꝫ acescit in corporib⁹ eorũ et fit acetũ:ace
tũ aũt est ex reb⁹ nocibilioribus eis: vt idem
dixit. et in.c.xij.eiusdẽ inquit. Vinum nocet
tremori et omni egritudini neruose.cui⁹ cãm
adduxit Gal.in cõmẽto.v.libri q̃nti afforis
moꝝ dicens. Vinũ vniuersaliter iplet ner
uos calidũ:et oẽ aũt calidũ cito pforat corp⁹
maxime si vinũ fuerit nõ grossum: vñ q2 vi
nũ multũ ebibitũ et calidũ et cito corpus pfo
rãs et neruos iplens cito facit spasmũ: sꝫ tñ
aliqñ in bonitate sua qd infirmũ est restau
rat. Abstineant ergo q̃ dicti sunt et pariter q̃
debile caput habent a vini sorbitione quo
niam eis plurimum nocet:teste Auicẽ.in.iij.

primi.c.viij. dicēte. Maius nocumentoꝝ vi-
ni nō est nisi in cerebro:ex ipso igiꝰ nemo de
bile cerebrū habēs bibat nisi parū ꝛ mixtuꝫ.
ꝛ in pria tertij.c.xxix. Ois q̇ ꝯquerit de egri
tudine frigida i capite nocet a vino ꝛc̄. Qui
aūt debile caput habēt vt plurimū aliqua ta
li laborāt passione. ꝛ i trac.v.eiusdē.c.x. Vi-
nū purū nocumētū facit in cerebro qꝛ vehe-
mēter replet ipm.i.c.sequēti dixit. Que fuit
etiā Gal.snia in lib.de subtiliāte dieta.c.vl-
timo dicētis. Quecūqꝫ ꝟo vinoꝝ sunt odori
fera ꝛ calidiora alijs vinis merito tāgūt ca-
put ꝛ hec vitare oportet eos q̇ laborāt cepha
lea vł emigranea:ꝛ alios cephalargicos:epi
lenticos ꝛ maniacos:ꝛ in sūma dicēdo oēs q̇
bus patiꝰ caput. Cōcludētes ergo dicamus
cū Hipocrate in tertio regiminis acutoꝝ sic
dicēte. Si dolorē capitis timeas mētisqꝫ ꝑ-
cussionē ab vsu vini tibi sūmopere cauēdum
est:dādū ergo ꝓ eo tātū aquā aut vinū pal-
marū colori simile sine odore aquosuꝫ ꝛ plꝰ
mixtū:post qꝺ etiā aque ꝓpinādū est paruꝫ
ꝙ eiꝰ virtutē minuat in capite ꝛ in mēte. hec
ipse. Idē quoqꝫ de alijs ꝓhibitis a vino su
pradictis itelligēdum esse arbitramur. s. ꝙ
aut aqua aut vino albo planē si aquoso natu
raliter ꝛ artificialiter:ꝛ vt vulgares dicunt
paruissimo vtātur. quare ꝛc̄.

¶ Cap.ccxxxvij. ostēdit qꝺ vinum perfectū
sit ꝛ optimum ꝛ quibus ꝑsonis vtile sit cum
nō supfluum accipitur.

IN superiori capitulo visum est
q̇d sit vinū ꝛ quibꝰ nō cōueniat
hominibꝰ. In hoc aūt ꝯsequē
ter ostēdamus quale vinū in-
ter oīa sit laudatum ab antiq̇s
q̇busqꝫ ꝑsonis tale cōueniēs sit cū imode-
rata sumitur quātitate. Sed iā primū aggre
diētes dicamus cū Auicē. in. iij. primi doct.
ij.c.viij. sic scribēte. Scias ꝙ ex vinis illud
est melius qꝺ inter vetustatem ꝛ nouitatē est
equale ꝛ est clarū qꝺ ad rubedineꝫ trahit bo
num habens odorem equalis saporis ꝛ ꝙ
neqꝫ est acre neqꝫ dulce ꝛc̄. Auerrois aūt in
vij. colliget inquit. Vinū quod melius repe
ritur est aromaticū cuius caliditas penetra-
re pōt per totum corpus qꝺ sit sine amaritu
dine ꝛ stipticitate:ꝛ est illud vinū qꝺ est vino
sum pungitiuū in pricipio ꝛ post delectabi-
le sine aliqua amaritudine ꝛ pōticitate. Que
fuit sentētia Gal. in tertio tegni textu cōmē
ti.ccv. dicētis. Potus aptus est vinum eta-
te quidē mediū forma ꝟo purū:lucidū:in co
lore albū aut subrubeuꝫ: odore ꝟo suaue: in
gustu ꝟo neqꝫ aquosum oīno neqꝫ aliquam
vehemētem qualitatem ostēdens nec stipti-
cam nec amarā neqꝫ dulcē. Tale igitur vinū
optimū inter cetera ab auctoribus cōmēdaꝰ
qꝺ cōueniēs est vnicuiqꝫ vinū et eius potū
requirēti ꝛ ꝑmaxime senibus si in debita su-
matur quātitate:rōne laudabiliū suaꝝ ope
rationū sicut in sequēti capitulo apparebit.
Verūtamen si superfluā ex ipo quātitatem
senes acceperint nō modo eis fiet inutile ve-
rū etiaꝫ ꝑmaxime incōueniēs:cū dicat Isaac
in particularibus dietis. Vinū est cōueniēs
oībus etatibus temporibus ꝛ regionibꝰ ꝛc̄.
Et postpauca subiūxit. Decrepitis autem lꝫ
optimum videatur ad confortanda corpora
eorum ꝛ ad cōfortandum eorum naturalem
calorem ꝛ ad excludēdam suoꝝ humorū sup
fluitatem multo minus tamē ꝙ̄ iuuenes tol
lerāt vini quātitatem ꝓpter defectionē ca-
pitis ipsoꝝ ꝛ suorū neruorū mollitiē. Actio
ergo vini nō eodem modo operatur in seni-
bus ꝛ in iuuenibus ꝛ adolescētibus. In seni
bus eñ ꝭm medicinā qꝛ calor vini repugnat
eorum frigiditati. In iuuenibus ꝟo ꝭm ci-
bum qꝛ natura iuuenum naturis similis est.
Adolescētibus ꝟo ꝛ pueris est ꝭm cibum ꝛ
medicinā:qꝛ calor eorum naturalis lꝫ substā
tialiter sit fortis nōdum tñ est in ꝑfectiōe ꝓ-
pter abūdantiam eoꝝ hūiditatis:ꝓinde vi-
num naturali calori dat augmētum ꝛ nutri-
mētum ꝛ eoꝝ desiccat hūiditatem ꝛc̄. Que
fuit etiā Gal. snia i.v.lib.de regimie sanita-
tis dicentis. Senes ad multū opus habent
vretico vino qꝛ superabundat in eis aquosa
supfluitas. Et infra dixit. Vinū ampliꝰ mo-
rās in ventre nullum familiare neqꝫ vtile se
nibus affert siue fuerit album siue nigrum.
Nigruꝫ eñ vinum senibus nō est vtile neqꝫ
ante cibuꝫ neqꝫ multo magis alio tempore:
qꝛ nullū grossuꝫ vtile est senibꝰ:qm̄ opilātur

ex eis renes ꝛ epar ꝛ splen ꝛc̄. Ratione quo ꝙ aliā adduxit in.vij.affoꝛismoꝝ cōmento vij.cū dixit. Caloꝛ naturalis senū cōgelatus ꝛ extinctus a vino nimio superat:sicut flamma a lignis multis solet extingui:ꝛ lucerna multo oleo sibi apposito. Caueant itaq̄ senes a multa vini etiā laudatissimi quātitate licet ipoꝝ nōnulli lac eoꝝ esse hmōi vinum predicēt. Quibus hac in re nō est fides adhibenda cū: vt predixImus:vinū sit eis magis pro medicina ꝙ̄ pro cibo ꝓpinādum:ꝛ propterea cōtenti sint de tēperata vini ꝛ reliquorū oīm quātitate. Chrisostomū audiētes dicentē in omelia. Nihil ita virtutē designat sicut nō superfluis vti.ꝙ si monitus nostros spreuerint ꝛ ad libitū bibere voluerint: non erit cū eis cōtendendū cum se plus sapere in oībus ꝙ̄ iuniores existimēt. Sed illud tātū diui Augustini ipsis ostendendū est dicētis. Ille se interimit qui ꝑcepta medici seruare nō vult:aut contēnit ꝛc̄. Qui si adhuc in sua permāserint duritie extinctioni ꝓpinque cōmendati relinquantur.

¶ Capitulum.ccxxxviij.ostendit iuuamenta ꝛ vtilitates vini laudabilis in spiritus aīam ꝛ coꝛpus peruenientis.

Iuuamenta ꝛ vtilitates vini iā dicti in superioꝛi.c.si in sufficiēti ac moderata bibat quātitate nemo equidē sine verboꝝ lōgitudine posset demonstrare: ꝛ si minimā etiā illoꝝ partē vellet enarrare ꝙ et mihi non aliter possibile videt esse:vnde veniā a legētib⁹ exposco si ꝑsens:plus ꝙ̄ alia: capl̄m ꝓlōgauero cū intendam declarare ꝙ vtilitates vini nō solū in spiritus ꝛ coꝛpus: sed vsq̄ in aīam ipsaꝫ se extendāt ad eamq̄ perueniāt. Et ꝙ ita sit apparet per Auicen. in.iij.primi doct.ij.c.viij.sic dicentē. Ex potu vini moderato tātū clarificat ingeniū ꝙ̄tum ante alijs vicibus nō clarificaretur. Et in.j.tertij.tract.iiij.c.xiij. Sicut repletio ex vino facta nocet sensibus interioꝛibus valde sic parū ipsius:id est moderatus potus dilatat aīam ꝛ cōfoꝛtat spiritū:ꝛ facit ipsum bonū. Et in tract.iiij.c.xix.eiusdem ait. Cōpletio vini est cōueniēs spiritui ipm cōfoꝛtans. ꝛ in tract.v.c.xj.iterum dixit. Repletio vini valde nocet:sed parū ex ipso sumptū dilatat aīam ꝛ confoꝛtat spiritū:ꝛ acuit ipm:ꝛ excusat a multitudine aque cū multiplicatio ei⁹ sit nociblioꝛ res. Et in.x.tertij tract.ij.c.vj. inquit. Uinū est magis oībus nutritiuū spiritus. In libro quoq̄ de viribus coꝛdis.c.v. sic ait. In bibentibus laudabile vinū leticia multiplicatur intātum aliquādo ꝙ putant sine causa ridere cū tñ non sit ita: sed causa est:quia vinū quādo bibit moderate copiosum generat spiritū moderate cōplexionis ꝛ substātie ꝛ vehemētis luminis ꝛ splendoris:vnde ad leticiā valde disponitur: ꝛ ideirco valde letificat. Et hoc nō solū Auicē. sed Isaac etiaꝫ voluit in particularibus dietis cū inquit. Non solū bonitas vini in coꝛpore ostenditur:sed etiā in aīa operatur:facit em̄ illam obliuisci tristitiā ꝛ angustiam: datq̄ ſibi leticiam ꝛ confoꝛtat eam ad inuestigandā subtilitatē ac difficilem rem eiq̄ tribuit solicitudinem ꝛ audaciam ꝛc̄. Que fuit sentētia Gal.in libro de sequela potentiarum anime ad cōplexionē coꝛpoꝛis.c.iij.dicentis. A tristicia oī ꝛ angustia alleuiat euidēter vinū bibitū: quotidie em̄ hoc experimur. ꝛ zeno vt aiunt dicebat. Quoniā sicut amari lupini infusi in aqua fiunt dulces:ita ꝛ ipse a vino disponebatur. Et postpauca subiunxit. Theogius em̄ dicebat. Uinum cū bibitur multuꝫ malū est. Si ꝟo id aliquis bibat sapiēter nō malū est:sed bonū. Uere em̄ si moderate bibatur digestioni ꝛ distributioīꝛ sanguificationi ꝛ nutritioni multū cōfert: ꝛ cū hoc animā nostrā māsuetioꝛem ꝛ audacioꝛem efficit per mediā videlicet complexionem coꝛpoꝛis qua rursus ipsam operatur per medium humoꝛum ꝛc̄.a quibus sumpsit Rasis cum dixit in.iiij. Almansoꝛis.c.xiij. Uinum stomachum ꝛ epar calefacit:inflationeꝫ quoq̄ dissoluit:cibūq̄ digerit atq̄ vrinam pꝛouocat et ventrem soluit:ꝛ pꝛeter hoc animā letificat ꝛ gaudere facit:hunc autē postremū bonitatis vini modum nōdum inuenimus aliquid ꝙ vicem vini compleat: in alijs autem modis quandoq̄ reperiri possunt quedam vicē vini supplentia:licet in his operationi

bus vino debiliora exiſtant. Vinū itaq̨ ani-
mā letificat. ⁊ iō dicebat Ariſto. in. xxx. pble
matū problemate primo. Oīs vinū multū
bene ſperantes facit. Quantū vo vinū faciat
ad corporis cōfortationē: patet per Raſim
in libro. xxij. continētis. c. ccccxlj. dicentē au
ctoritate Ruffi. Vinū auget caliditatē inna
tam ⁊ eam ſuſcitat: vnde exinde digeſtio erit
melior ⁊c. ⁊ infra ſubdit. Dico ꝙ ſi ī modica
quātitate bibitur impinguat cōualeſcentes
⁊ leſos: ⁊ inducit appetitū cibi: digerit fleg-
ma: deponit aliquā partē colere rubee: ⁊ cō-
tēperat qđ non deponitur: de eo tollit mali-
tiā ipſius: ſolicitat aīaꝫ: ⁊ inducit eā ad mo-
tum: auget prudentiā: prouocat vrinā ⁊ ſudo
rem: infert autē relinquētibus illud triſticiā
⁊ malū animū ⁊ maciē: ⁊ infrigidat corpus
ipſorū: tñ oīs vtilitates hmōi ſunt in mo-
derato potu ipſius ⁊c. Et in fine capli aucto
ritate Alexādri dixit. Vinū bibituꝫ equale:
bonū dabit iuuamentū ⁊ magnū in digeren
do inducendo nutrimento: in generādo ſan
guinē ⁊ nutricationē: leuē facit animū ⁊ ro-
buſtum. Patent ſimiliter iuuamēta vini per
Haliabatē in. v. theorice. c. xxix. dicentē. Vti
litas vini eſt vt cibū deferat: ⁊ ad oīa tranſ-
mittat membra: ⁊ vt corpus paſcat ac calefa
ciat ſanguinēq̨ augeat ⁊ ſpiritū ⁊ calorē cō-
fortet naturalē ⁊ in corpus diſpergat: dige-
ſtionēq̨ adiuuet ⁊c. Et in. c. xxx. eiuſdeꝫ ait.
Vinum eſt inter oportuniores ⁊ meliores q̄
ſanitatem tuētur cauſas: ſi temperato ſuma
tur modo: ⁊ cum opus fuerit naturalem nā-
q̨ confortat calorē ⁊ auget: explicatq̨ in om
nia mēbra: animā cōfortat: ⁊ ei leticiā affert
et gaudium ⁊ inſegnitiem: audaciam virtuti
buſq̨ addit: humores temperat colericos: ⁊
per vrinam purgat ac ſudorem. Temperat
etiam coleram nigram ſua calefactione ⁊ hu
mectatione: naturam mollit: membra hume-
ctat principalia: corporaq̨ quibus ſiccitas
accidit ex immoderato calore: ⁊ ab infirmita
te ſurgentium corpora ſuſtollit ⁊ corpulētat:
auget nāq̨ ciborum appetitum: digeſtioneꝫ
adiuuat eorūdem: ⁊ ad membra tranſmiſſio-
nem humiditatemq̨ ad ea perfert: aque ven
toſitatem diſſoluit ⁊ inflatiōem. Hec omnia
facit ſi in moderata ſumatur quātitate. hec

ipſe. ab his autem princeps videtur accepiſ
ſe cū dixit in. ij. primi ſumma de pulſibus. c.
xj. Vinū ſua eſſentia fortes efficit ſanos: pro
pterea qđ velociter prebet augmētum in ſub
ſtantia ſpiritus ⁊c. Et in. iij. primi doc. ij. c.
viij. Vinū eſt cibo bonus penetrator in toto
corpore incidit flegma ⁊ reſoluit ipm: ⁊ cole
ram rubeā in vrinā ⁊ alijs extrahit: ⁊ coleraꝫ
nigrā labere facit ⁊ facile exire ⁊ eius flectit
nocumētum ꝑpter ꝯtrarietatē ⁊c. Et in. iiij.
primi. c. ij. inquit. Vinū tēperate bibitum in
humectando eſt forte ⁊ rectificat colorē plū-
beū: teſte eodē in pma. iiij. tract. iiij. c. xij. Si
militer Iſaac in vniuerſalibus dietis. c. viij.
ſic ait de ipo. Vinū augmētat calorē natura
lem ⁊ cōfortat: cibus vo fatigat ⁊c. Et in pti
cularibus inquit. Vinū bonū dat nutrimētū
corpori: ſanitatē reddit ⁊ cuſtodit ſi ſic acci-
piatur ſm ꝙ oportet ⁊ quantū natura vale-
bit ſufferre: cōfortat eñ virtutē nō ſolū in ſto
macho: verūetiā ſcđam q̄ eſt in epate. Quare
ꝑculdubio phiſici ꝯcordati ſunt ꝙ īpoſſibi
le ſit actionē vtutis digeſtiue ꝯfortari abſq̨
caloris naturalis fortitudine: neq̨ vllus ci-
bus īuenit aut pot⁹ q̄ adeo ſit naturalis ca-
loris cōfortatiuus ⁊ augmētatiuus: ꝑut vi-
nū ꝑpter familiaritatis cōſortiū qđ cū natu
ra habet: ⁊ quia humanis eſt cōueniēs cor-
poribus eius calor ſimilis eſt calori naturali
atq̨ cito cōuertitur in naturalē ⁊ mūdiſſimū
ſanguinē. vnde Ruffus ait. Vinū nō ſolū cō
fortat calorē naturalē: verū ⁊ turbidū clariſi
cat ſanguinē ⁊ aditus totius corporis: ⁊ ma
xime venarū aperit tenebroſam fumoſitateꝫ
triſticie generatiuā a corde expellit totiuſq̨
corporis mēbra corroborat. Et circa finē ſic
ait. Vinū vniuerſaliter ⁊ temperate bibitum
ſm etatē tempus regionē cōſuetudinē atq̨
naturā ⁊ quātuꝫ natura ferre valebit ſangui
nē laudabilem augmētabit: ꝑpter ſui natu-
ram liquorem calorem ſanguinei aſſimilan-
tem: bonū taporē cibis ⁊ potibus preſtat: ci-
biq̨ deſideriū excitat: libidinē ⁊ coituꝫ irri-
tat: quia vitalis ⁊ animalis virtus per illud
confortatur ⁊ naturalis que eſt in tempore
toto temperatur: vigorem ⁊ fortitudinem ſu
ſcipit: ſtomachum adiuuat ad cibū retinēdū
⁊ ad feces excludēdas: cōpoſitiōes etiā ⁊ cō-

plexiones anime et corporis cum sui odore et mūdificatione regit et corroborat. qđ testat eius actio: qz palam est: nā cōspicimus illud tollere tristiciā et anime puocare leticiam: et mutat vitiū nature anime in virtutes: vertit eni ab impietate ad pietatem: ab auaricia in largitatē: a superbia in humilitatē: a pigricia in solicitudinē: de timore ad audaciam: mentis etiā desidiā et taciturnitatem et ignauiā i astutiā: facūdiā et i ingeniū mutat. Rursus testatur persos et elenos semper vino vti volentes disputare vel cum alio ratiocinari seu consiliū dare ad regendā rempublicam: et cognoscebant qz vinū est mētis confortatiuum et rectitudinis et veritatis demonstratiuū. Eleni quoqz eo vtebātur cū volebāt versus cōponere seu ludere cū instrumētis musicis arti pertinētibus. Qđ experimēto inueniebāt mentē eorū acui vinorū rationē augmētari: et eā in esse de potestate in actū prouchi: hoc v̄o fit cū put oportet bibitur etc. Et per hoc postremū nulla potest inter hec et dicta Platonis superius oriri cōtradictio: ille eni timebat quātitatē superfluā: hic v̄o moderatam intelligit. Ecce igitur quot et quāta sint laudabilis vini iuuamēta. quare etc.

¶ Capitulum. ccxxxix. ostendit quod magnum siue quod plurimum esse vini nutrimentum cum quibusdam alijs eius vtilitatibus.

Licet ex superiori. c. sufficienter intelligi possit quātū sit in corpus nostrū vini laudabilis nutrimentū: ad pleniorē tñ intelligentiā et ad grandiorē vini cōmendationē: superiorūqz dictorū perfectionē dicemus in presenti: quod inter oīa nutrientia et cito restaurantia vinū bonum obtineat principatū. Quēadmodū ex dictis antiquorū colligit. dixit eni Auerrois i. vij. colliget. c. de cibatione et fricatione et balneatione febricitantiū. Uinū et carnes porcine sunt plurimi nutrimēti. et infra in. c. de sincopi et suis particulis: et de oībus accidētibus impediētibus curationē febris inquit. Uinum digestioni citius preparatur oībus alijs cibis et medicinis: ita quod dicitur quod in stomacho non moratur ad digerendum: nisi in epate soluz. qđ sensisse videtur Gal. in. ij. afforismorū cōmento. xviij. dicens in fine. Omniū velociter et subito nutrientium est vinū. et in. iij. libro de alimētis. c. antepenultimo sic ait. quod ex nutrientibus sit vinum oēs confitētur: et si nutriens omne alimētum esse dicendum est: dicendum esse et alimentorū vinū. et in. iij. libro de cōplexionib⁹. c. ij. dixit. Hec qdē res omni cibo cōmunis est: vino autem pprium est sit a corpore permutari velociter: quēadmodum pprium est pingui ligno tede pini et coto et stupe et pici velociter ab igne resolui. et in. c. sequenti inquit. Uinū non est calidū potentia: nisi qz in sanguinē cito pmutatur et facile. et quod ita sit. s. quod vinū plurimū nutriat dedit nobis signū Aristoteles in. xxvij. problematum pblemate. iiij. dicens. Amici vini vt frequenter fortes fiunt. et in. iij. eorūdem particula pblemate primo dixit. Uinū venereos facit: et recte dicitur Bachuz et venerē simul esse qđ pfecto nō esset si plurimū ex vino nutrimentū nō reciperemus. Habemus ergo inter ceteras hanc potissimam et nobis necessariā ipsius vini vtilitatē: et preter hāc alias quoqz quāplures: tēperat eni nostri corporis humores: quēadmodum voluit Gal. in. vij. afforismorum cōmento. lvj. dicens. Uinū tēperatum totum corpus calefacit mēbra perforans: humores temperans: et calorem naturalem excitans. et in. iiij. de regimine sanitatis. c. j. dixit. Uinū super omne illud digerit semicrudos humores et sudores: et vrinā puocat et somno confert. et in libro. ij. de accidēti et morbo. c. iij. inquit. Si vinū sumat tēperate calorem naturalem augmētat qm̄ cōsimile et cōueniens est ei. Et ppterea scripsit Isaac in particularibus dietis. Antiqui assimilauerunt vinum tiriace magne: quia inuenerunt ipm duarum cōtrariarum rerū eē iuuatiuū: calefacit eni frigida et infrigidat calida: humectat sicca: et extenuat humida: eius tamē calefactio et desiccatio est naturaliter: humectatio autē et ifrigidatio accidētaliter: quia cum sui subtilitate et perforatione portat aquam ad membra que necesse est refrigerari et humectari etc. Habet preterea vinū non solum humores temperare: sed etiā ma-

los expellere & bonos consequēter purificare. Quī vt dixit Auicen. in. iij. primi doct. ij. c. viij. Vinū colera abundātibus rubea confert: ꝓpterea ꝙ colerā rubeā vrinā ꝓuocādo expellit: & humidis etiā confert: ꝓpterea q̄ꝛ humiditates maturat: & quantomagis eius odor fuerit bonus & ipm fuerit melius et saporis melioris erit magis cōferens: que fuit Gal. snia in. j. de regimine sanitatis dicētis. Vinū iuuenibus quidē aptū est ad euacuationē colericarū superfluitatū &c. A quo similiter sumpsit Auerrois in. vj. colliget. c. de regimine corporis tēperati dicens. Vinū & ceruisia duabus resistūt coleris & eas a corpore expellūt: melācolie vo a tota specie resistunt: sed colerā rubeā per vrinā educunt: & mēbra humectāt: in quibus siccitas superuenit &c. Ex quibus ergo ꝯcludere possumus vini bonitates & iuuamēta dicētes cū Isaac in particularibus dietis sic scribente. Patet ergo iuuamentū vini aīam & corpus vna cōprehēdere. ꝙ cum ita sit necesse est vt sit conueniēs oībus etatibus tēporibus & regionibus cū sumptū fuerit fm vim & cōsuetudinē bibentis &c. Et post aliqua subiūxit. Palā est ergo vinū esse bonum oībus si fm ꝙ opꝫ accipiatur ꝙ nullus phisicus aliquibus hominibus seu tēporibus laudat: nec vituperat nisi fm quātitatē quā bibūt vel cōmixtionē aque cū eo: q̄ꝛ si multū & purū fuerit conuenit hiemali tempore & in frigida regione. In estate vo calidaqꝫ regiōe vini paucitas multumqꝫ cōmixti necessario congruit.

Capitulum. ccxl. ostendit nocumenta vini aquati: & ꝓprie per commixtionem aque in mēsa cū vino puro: vt veneti pluresqꝫ alij facere consueuerunt.

Quia in calce superioris capli mētionē fecimus de vino cum aqua cōmixto qd̄ i estate precipue videt cōuenire eo ꝙ refrigerat & humectat ꝓpter aquā cū eo ꝯmixtā: tū etiā q̄ꝛ repugnat aereo calori ne pre nimia cōtinētis caliditate siccentur corpa: & hoc q̄ꝛ vinū portat aquā cū sui subtilitate ad totius corporis mēbra & valde velociter: vt Isaac inquit i libro particularīū. Super quo dicto fundatus quispiam facile posset opinari ꝙ quilibet semp & vbiqꝫ secure hoc facere posset: queadmodū quosdam viros fortissimos multe carnis & magni laboris robustorūqꝫ interiorū id in estate sine aliquo penitus nocumēto facere videmus. Qui sic existimans plurimū deciperetur: cuꝫ ita nō sit queadmodū crederet: nec id Isaac voluisse putādum est: immo plerisqꝫ tale ꝯmixtū vinū exhibitū permaxime noceret. Et ꝓpterea in hoc caplo decreuimꝰ duo pcipua declare: quorū primum est qui sint ab hmōi potu prohibiti: & scdm que nocumēta proueniant ex ipso si oīno bibere voluerint. Dicamus ergo ꝙ qui imbecillis stomachi fuerit vel cerebri talem vini cōmixtionē pre ceteris debet cauere: qm: vt dixit Auicē. i. iij. primi doct. ij. c. vinum mixtū velocius inebriat ꝓpterea ꝙ aqueitas penetrat: & facit ipm vinū velocius penetrare: atqꝫ fortiꝰ. que fuit etiaꝫ snia Aristo. in. iij. ꝓblematū particula ꝓblemate. iij. dicentis. Vinū cū aqua tēperatum ꝓpter eius subtilitatē magis inebriat: & propterea qui debile caput habēt in primis debēt hmōi pretermittere. Similiter qui debiliū viscerū extiterint: qm̄ intestinis & stomacho talis potus q̄ plurimū nocet: vt pꝫ per Auicē. in. xvj. tertij tractatu. iij. c. vj. dicētē. Vinū plurime cōmixtionis preparat intestina ad colicam vētosam ꝓprie. Apparet etiā per Gal. in. ij. regiminis acutorum cōmento xxviij. dicentē. Vinū aquatum cōmixtū debilitat stomachum verum bibere quātitateꝫ paruā ex eo est cōueniēs stomacho qui exiccatus est. Et in cōmēto. xxxiiij. eiusdē iquit. Vinū aquatū ꝯmixtū mollificat stomachū: humectat eū: debilitat ipm: & generat in intestinis vētositatē sicut vinū purū facit saltuꝫ in tēporibus & grauitatē in capite & sitim ꝓpter sui caliditatē sic aquatū facit contrariū earum propter humiditatem suam et frigiditatem. Et propterea concludendum est ꝙ qui debilem stomachū aut frigidū habuerit omnino sicut & debilia habentes viscera debet vinum cōmixtum non accipere: sed illud fortioribꝰ medicine gratia derelinq̄re q̄ secure ipso qūqꝫ dicta ratione possunt vti: & pre-

cipue in eſtate ⁊ regiōe calida: teſte Iſaac vbi ſupra. Ipſis eñ has facit operatiōes. Primo nanqꝫ facit eos melius dormire: dicente Auicē. in prima tertij tractatu q̄rto. c. xviij. Vinū plurimum cōmixtū humectat ⁊ dormire facit. Et in. xiij. tertij trac. primo. c. xvj. inquit. Vinū mixtū ſm mediū mundificat: abluit ⁊ ꝯfortat: facit p̄terea ſudare vehemēter preſertim ſi fuerit albū ſubtile multa cōmixtiōe ꝑmixtum: vt idē etiā dixit in prima quarti trac. ſcđo. c. xxxix. Cōfert etiam ad ſedandā ſitim plus q̄ꝫ vinū aut aqua ſimplex: vt voluit Gal. in primo de ſimplici medicia diſtinctiōe. iij. c. vj. cū ait. Si bibat aqua cū vino ſedabit ſitim plus q̄ꝫ ſi bibat ſola: qm̄ vinum adiuuat aquā ad penetrādum ⁊ facit ip̄am ꝑuenire ad loca ad que ſola nō peruenit. His itaqꝫ de cauſis vino cōmixto poſſunt vti q̄ ſtomachū vel iteriora ibecilla nō habuerint ⁊ qui colicā pati vel aliā huiuſcemodi paſſionē ex facili cā nō ꝯſueuerint habere. Quare cōcludamꝰ ꝙ q̄ cū p̄dictis cōditionibus iuuenis fuerit: carnoſus: in media eſtate cōſtitutꝰ arte laborioſus ⁊ potui cōmixto cōſuetus: vt p̄habita cōſequat iuuamēta ſecuriſſime vinum cum aq̄ ꝑmixtū poterit accipe. Qui v̄o diuerſus fuerit minime. Quēadmodū ex prima quarti ⁊ ex pluribꝰ Gal. voluminibus colligi pōt. Ideo ⁊c̄.

Cap. ccxlj. oñdit vtilitates ⁊ iuuamēta vini aquoſi ⁊ ſubtilis naturaliter: ⁊ ꝙ ipſum quibuſdam ſanis ⁊ febricitantibus plus cōueniat q̄ꝫ aqua ſola.

Quia in ſuꝑiori. c. de vino aquoſo artificialiter ⁊ ex tp̄e facto diximus: nunc de naturaliter aquoſo ⁊ ſubtili verba facere intendimꝰ ⁊ declarare ꝙ ip̄m plus q̄ꝫ aqua calidis corporibꝰ ⁊ febricitātibus conueniat: ⁊ ꝓpterea q̄dam ignari medici pecunijs tātūmodo intēti ⁊ nūq̄ꝫ bonum aliquē librorꝫ aperientes loco aque huiuſcemodi vino vti deberēt cū tamē oppoſitū faciant plerūqꝫ ꝑducentes infirmos nō ſolum ad ſtomachi: ſed ad totius corꝑis debilitatē ⁊ virtutis eius ꝓſtrationem. Qui ſi vnq̄ꝫ preſens legerint capitulum facile poterunt ſimul ⁊ errorē ſuū ⁊ dānū egrotantiū intelligere verū ne ⁊ ip̄i nos reprehēdāt dicamus apte ꝙ ſit vinū illud qđ plus q̄ꝫ aquā cōmēdamus febriētibus: nō eñ quodlibet vinuꝫ ſic abſolute ad id approbamus: ſed id tm̄ de quo loq̄tur Gal. in lib. de vinis cum ait. Vinū aquoſum nominānt hoīes id qđ aſſimilant ſm colorē ⁊ cōſiſtentiā aque: diaphanū eñ eſt ⁊ lucidū ⁊ purū ⁊ conſiſtētia ſubtile ⁊ guſtāti videbit nullū fortē ſaporē habere: ⁊ cū cōmiſcet cū aqua non tollerat aq̄ multe mixtionē: vnde ab antiq̄s pauciferū vocatuꝫ eſt. Et iſtud etiam eſt de numero illorū de q̄bus infra dixit. Aquoſa vina inueteraſcunt quoniam faciliter aceſcunt. Cuius vini proprietates ⁊ operationes ip̄e in ſecundo afforiſmorum cōmento. xj. manifeſtauit cum inquit. Vinum aquoſum ⁊ ſubtile atqꝫ album naturaliter eſt aque vicinū ⁊ illius virtuti vicinatur ad nutrimentū: vnde vrinā ꝓuocat nec corpus inde nutritur niſi paruiſſimum. Et in. v. Terapētice. c. ix. dixit. Vinuꝫ aquoſum bibitum vniuerſas mouet excreatiōes. Et in libro de euchimia. c. viij. ſimiliter tetigit iuuamētum eius de vrine ꝓuocatione cū ait. Quecūqꝫ vinorum ſunt aquoſa ⁊ ſubtilia ſm cōſiſtentiam vrinā mouentia pauciſſimū nutrimentū dant corpori. Et infra ſubiūxit. Meliora vina ad vrinationē ſunt que ſubtilia exiſtūt ⁊ caput minime tangunt ⁊c̄. Et propter omnes has cauſas calefactis corporibus ⁊ febrientibus ſunt cōuenientia ⁊ eo magis ꝙ vt Princeps ſcripſit in. x. tertij trac. q̄nto. c. j. Vinū aquoſuꝫ eſt cōfortās virtutē plus q̄ꝫ aqua ⁊ in potu eius ſunt inciſio ⁊ ſubtiliatio. Et in. xiij. tertij trac. primo. c. xxix. Vinum ſubtile declinans ad ſtipticitatem parum tollerans cōmixtionem ꝓpter aquoſitatem ſuā facit penetrare cibū ⁊ viuificat virtutē ⁊ excuſat a potu aq̄ frigide facientis triſtari ⁊ iraſci ſuo frigore. ⁊ in prima quarti tractatu primo. c. xxxix. expreſſius ſic dixit. Vinū album ſubtile cōmixtum eſt melius febricitātibus q̄ꝫ aqua propter illđ qđ eſt in eo de ſudatione ⁊ prouocatione. Et infra ait. Vinum fractuꝫ per cōmixtionē ꝯfert febricitantibus colerice in declinatione p̄ſertim: qm̄ infrigidat ⁊ humectat vehementer.

De natura vini albi planensis.

Hoc quoq̄ sensit Isaac in ꝑticularib⁹ die-tis dicēs. Vinū albū ⁊ aquosum securi⁹ dat febricitantib⁹ cū facile fumo ⁊ sudore egre-diatur. Et post aliqua subdit. Vinū subtile aquosum semꝑ inuenit cū albedine ⁊ clarita te:vñ facile est stomacho:cito eñ digeritur ⁊ venas ꝑforat vrināq̄ ꝓuocat ideoq̄ vtile est febricitantib⁹ q̄r nō fortiter calefacit neq̄ mē tē ꝑcutit:nullū etiā cerebro vel neruis infert nocumētū. Si ꝟo fuerit mixtū erit meli⁹ ma xime ad extinguēdū sitim. Et iterū infra sub iunxit. Vinū qđ est subtile debile insipidū ⁊ nullā sustinēs cōmixtionē min⁹ ceteris cali-dū est facilioris q̄ digestiōis ⁊ cito venas oēs-q̄ corporis penetrat poros ⁊ velociter expel litur:ꝑinde minus est ceteris nutribile ⁊ pl⁹ alijs infrigidat ⁊ calorē ⁊ sitim extinguit et vrinā ꝓuocat ⁊c̄. Istud etiā voluit Auerrois in.vij.colliget.c.de febre efimera in spāli di-cēs. Vina aquosa alba oībus istis.s.febrici-tātib⁹ vtilia sunt si bibere assueti fuerint ita q̄ post digestionē bibant.nā plura habēt iu uamēta q̄ aq̄:nā vinū natationē cibi ī stoma cho vetat:vētositatē resoluit:vrinā ꝓuocat ⁊ sudorē:aīam letificat ⁊ adiuuat naturā ad expellendū suꝑfluitates ⁊c̄.⁊ fuit snīa Gal. in tertio regiminis acutoꝝ cōmēto.x.dicen-tis. Cōueniēti⁹ ex vinis oīb⁹ ei q̄ habet egri tudinē acutā est vinū aquosum: ⁊ hoc vinū est cuius color est alb⁹ ⁊ ei⁹ substātia est sub tilis ⁊ nō ostēdit in eo stipticitas neq̄ pontici tas neq̄ asꝑitas neq̄ dulcedo neq̄ amari-tudo neq̄ vētositas est ei:qđ est q̄r hoc vinū solū inuenitur priuatū nocumētis q̄ ꝓueni-unt ex potu aque ⁊ oī malitia. Qđ reperi in multis locis italie ⁊ asie. hec ipse. Et in.ij. Terapētice.c.iij.dixit. Vinū qđ aquosum est visu ⁊ virtute meli⁹ eñ est q̄ aqua ꝑ oīa digestioni auxiliās ⁊ sudores ꝓuocans.⁊ in q̄rto de regimie sanitatis. Vinū suꝑ oē aliđ digerit semicrudos humores ⁊ sudores ⁊ vri nā ꝓuocat ⁊ somno cōfert.⁊ in lib. de euchi mia.c. vbi supra inq̄t. Vinū aquosum est bo nū ad eductionē que est ex pulmone ꝟtutē ro borās:⁊ humores hūectans ⁊ incidēs mode rate ⁊ febricitātibus ipericulosius dat alijs vinis:etem̄ malicias aque ⁊ vini effugit:mul totiens capitis dolores sedat ꝓpter fientes in ventre humores. Pertranseo q̄ vinū pu-rum subtile nedum aquosum q̄rtanarijs sit cōueniens:testibus Auicē.in pria q̄rti trac. q̄rto.c.xij.⁊ Rasi in.x.Almansoris. ⁊ Auer roi in.vij.colliget. Et igitur quātū febrienti bus sit vinū cōueniēs ⁊ p̄cipue corpore pur-gato ⁊ febre iā declināte:qm̄ in p̄ncipio ne-quaq̄. Considerata tñ cōsuetudine bibendi vinum ⁊ hac nostra frigida regione viniq̄ aquosi: superius etiam in acutis laudati: multitudine deberent hi nostri medici equi uoce:patientibus non acute:vinum tale po tius q̄ aquam coctam vt faciunt concede-re: ⁊ tanto magis q̄ veteres preallegati in calidis regionibus existentes ⁊ vinū bibere nō assueti id potius q̄ aquā calidarum ho-minibus cōplexionum ⁊ acute laborātibus cōdonauerint. quare ⁊c̄.

¶ Capitulum.ccxlij.ostendit naturaȝ ⁊ ope rationes vini albi planensis clari ⁊ subtilis in consistentia.

VT narrationē de vino subtili cō-pleamus de albo ⁊ planēsi vino sermonem faciamus ⁊ naturam eius ⁊ virtutes ostendam⁹ vt eo libenter vtentes ⁊ ipsum pre ceteris sani⁹ exi stimantes intelligant quātuȝ a via deuiēt ve ritatis cum ipsum non solum bibant:sȝ om-nibus alijs tanq̄ melius preciosiusq̄ cōmē dent qui profecto nō cognoscūt q̄ hmōi mi-nime faciat ad sanitatis conseruationem cū parum ad moduȝ ab aqua differat: vt sensit Haliabas in.v.Theorice.c.xxx.cum ait. Vi num albū est aque simile qđ minus reliquis omnibus calidum est.⁊ fuit Gal. sentētia in ij.afforismorū cōmento.xj.dicentis. Vinum aquosum ⁊ subtile atq̄ albū naturaliter est aque vicinū ⁊ illi⁹ virtuti vicinat ad nutrimē tū:vnde vrina ꝓuocat nec corp⁹ inde nutrit nisi paruissimū. Et ī tertio regiminis acuto rū cōmento.viij. Vinū albū est minoris cale-factionis oīb⁹ vinis. Qđ etiā ipe voluit ī ter tio alimētoꝝ.c.antepenultimo di. Oībus vi nis minime nutriūt q̄ alba q̄de colore: subti lia aūt cōsistētia cōsimilia aliqualiter entia aq̄s. Et ꝓpterea dicebat p̄nceps ī tertia p̄mi

doctrina.ij.c.viij. Uinū album ⁊ subtile calefactis est meliꝰ: non eñ capitis efficit dolorem: sed fortassis humectabit: ⁊ dolorē capitis alleuiabit qui ex stomachi ardore prouenit. Et in doc.iij.eiusdem.c.iij. sic etiā inqt. Uinum album ⁊ subtile est pauci nutrimenti ⁊ datur loco aque. Similiter Auerrois in parte.ij.canticorū cōmenti.xxxv. dixit. Uinū albū est melius cui accidit ex potu vini dolor capitis: necnō supercalefactio: est enī ꝓpinquius ex eius nature aque. Et iō princeps Auicen.in textu cōmenti.xxxvij.eiusdē cōclusit. Tempore estiuo sumendū est vinū album ⁊ aquosum eo ꝙ sit subtilitati ⁊ simplicitati ꝓpinquius ⁊c. Huius quoqꝫ snīe fuit Isaac in particularibus dietis cum scripsit. Palā ergo intelligimus vinū album ⁊ nigrum esse minus ceteris calidū: sed albū magis q̄ꝫ nigrū humiditati pertinet pro sui subtilitate ⁊ aquositate sibi dominātē: ⁊ grossitate atqꝫ terrestreitate nigro dñantibus ⁊c. Et post aliqua subiunxit. Nō inuenimus vinū subtile ⁊ aquosum: nisi album ⁊ albedini vicinum: propter hoc albū est subtilius minusqꝫ commixtionem suscipit: est ⁊ sensu facile cito digestiuum ⁊ velociter venarum perforatiuum: ⁊ vrine ꝓuocatiuum: parū tamē nutrit propter suam leuitatem: vnde cito in caput ascendit ⁊ facit ebrietatem cito dissoluendam. Nigrum vo contrarium facit. Et infra sic etiam inquit. Albo vino pertinet defectio odoris ⁊ saporis: nullam suffert commixtionem: ⁊ raro inuenire possumus: vt sit dulce vel pōticum ⁊c. Et quia subtile est debile ⁊ insipidum ⁊ nullam sustinens commixtionem minus ceteris calidū est faciliorisqꝫ digestionis: ⁊ cito venas omnesqꝫ corporis poros penetrat ⁊ velociter expellitur: proinde minus est ceteris nutribile ⁊ plus alijs infrigidat ⁊ calorē ⁊ sitim extinguit ⁊ vrinam prouocat. Ex quibus patet ꝙ tale vinum sit magis febricitātibus: aut valde supercalefactis vtile q̄ꝫ sanis nutrimēto indigētibus et nō caliditatis extīctiōe. Et iō ꝯcludere possumus ꝙ vinū albū planēse ⁊ subtile ꝓprius via medicine q̄ꝫ via nutrimēti vel roboris sit ꝓpinandū: licet oppositū sentiant aliqui delirantes: vt diximus. quare ⁊c.

¶ Capitulum.ccxliij. ostendit naturam ⁊ proprietates vini citrini ⁊ potentis q̄busqꝫ personis ipsum conueniat.

Uulgares vinū citrinum cōmuni quodā nomine albū appellant vi ab altero nō distinguētes: nisi in potentia ⁊ de nominibus parum curare videnť. Nos autē proprius vinū albū esse diximꝰ: qđ superius descriptū est. s. subtile palidū ⁊ nature aque vicinū nullam aut modicissimā sustinens cōmixtionem qualia sunt vina planēsia facta ex vuis albis apud nos patauos q̄ nullius sunt potentie: sed vt plurimū sunt velut aqua. Citrinū vo dicimus vinū lōge predicto potentius qđ in rei veritate citrinū existit in colore: odoriferum atqꝫ potēs sicuti est vinū mōtanū ex vuarū albarū bene maturarū expssione factū: cuiꝰ naturā ⁊ ꝓprietates hoc in.c. intēdimus declarare: vt qui eo delectanť intelligāt ꝙ non ita ad sanitatis cōseruationē faciat sicut ad gulevoracis voluptatē. Dicā ergo de ipo in primis cū Haliabate in.v.theorice.c.xxx. sic scribēte. Uinū qđ est croceū: fortioris est caloris ⁊ robustioris acuminis: citiusqꝫ ad mēbra trāsmittiť ⁊ rubeā parit colerā ⁊ cephaleā: qđ in sanis etiā est verū: ⁊ nō in febricitātibus solū. De quibus locutus est Gal.in.j. regiminis acutoꝝ dicēs. Uinū citrinū ē malū in eo quo indiget ille qui habet febrē: qm̄ est calidū vehementis caliditatis. Et Galie. etiā in.iij.eiusdē cōmento.ix.cū dixit. Uinū citrinū vehemētius ledit caput ⁊ mentē: qm̄ est calidius nigro: ⁊ ꝓpter hāc causam fit ad dens in febribus: qđ est qm̄ cōuenientiora in febribus sunt vina aquosa tantū. a quo sumpsit Isaac in particularibus dietis cū inqt. Citrinū ergo ⁊ glaucū vinū: q: sunt ab extremitatibus. s. albo ⁊ nigro quātū oportet remota ceteris sunt calidiora ⁊ leuiora faciliꝰ q̄ꝫ caput ascendentia: ⁊ magis ipsa percutiētia. Implent eñ caput pungitiuo fumo facileqꝫ cōmouēt ad ebrietatem: sed tñ leuissime dissoluitur: ⁊ talia vina subtilia dicunť propter sue actionis velocitatē ⁊ fortitudinem sue penetrationis: sicut piper: cinamomum: zinziber: ⁊ similia que in suis actiōibus sunt

fortissima:nam subtiliāt humores eorūq; feces mundificant ꝛc̄. Et ꝙ vinū citrinū sit iā dictis simile patet p Gal. in libro.iij. de sim plici medicina distinctione.iiij.c.ij. dicentē. Vinū cuius substātia est minuta subtilis luminosa:cuius color pertinet citrinitati ꝛ rubedini clarū:cuius odor est bon⁹: tolerat ex aqua quātitatē multā:ꝛ ī etate sua antiquuz ꝛ purū est:tunc ipm sanat corpora q̄ infrigidata sunt etiā preter naturā:vt ab opio ꝛ huiusmodi:ꝛ cōfert vltimo iuuamēto. Ex quibus apparet ꝙ complexio ꝛ virtus talis vini sit calida multū.ꝛ ideo de ipso dicere pos sumus cū Isaac vbi supra sic scribēte. Vinū qd̄ fortissimū est ceteris est calidus et fortioris actionis citoq; caput ascendit ac bullire ac feruere facit corporis humores: vnde fumus caput ascendens nocet cerebro mentēq; percutit. Necesse est ergo vt caueāt illud quibus dn̄atur cōplexio calida: nisi multū fuerit cōmixtū:quia si cōmixtū fuerit quantum oportet:ꝛ vt decet accipiatur:ꝛ ſm qd̄ cōuenit etatibus tēpori:regionibus: ꝛ consuetudini est laudabile: quia grossos dissoluit humores:vias venarū de putredine mūdificat atq; putredinē ꝛ sanguinē clarificat: senib⁹ autē ꝛ qui eorū etati vicinātur ꝑpter coadunationē superfluitatis in eorū corporibus fit huiusmodi optimū vinū:maxime si puritati fuerit vicinū:quia eorū calorē cōfortat cruditatēq; abundantiā dissoluit humorū:proinde conuenit quibus collecti fuerint grossi et crudi humores ꝛc̄.hec ipse. Ex quibus manifestū redditur ꝙ maluaticū:vinū grecū:et om̄e vinū montanū magne potentie ꝛ caliditatis quomodocūq; dicatur calidas habentibus cōplexiones bibere nō liceat:nisi forsitan gratia medicine:vt grossos dissoluat humores in stomacho existētes ꝛc̄. Et ꝑpterea in p̄ncipio cibi ꝛ p̄cipue ī hieme eo possunt in modica vti quātitate:in estate ꝟo minime qm̄ calido calidū non est addendū: vt vnusquisq; satis intelligit.quare ꝛc̄.

¶ Capitulum.ccxliiij.ostendit naturam proprietates ꝛ iuuamenta vini rubei ꝛ nigri simul declarando nocumenta vinorum grossorum ꝛ turbidorum.

Compleamus vinorū consideratione ex parte substātie ꝛ coloris ipsorū acceptā dicentes prius de vino rubro cū Haliabate ī.v.theorice.c.xxx. sic scribente. Vinū qd̄ est rubeū ꝛ clarū:fortis est caloris ꝛ siccitatis cito transiens ex stomacho ꝛ in corpore sanguinem generat qui ad acumē declinat:naturalem confortat calorem si conueniens de eo mensura porrigatur. Est quoq; vinum subrubeuz:qd̄ etiam fortis est caloris ꝛ plurimi nutrimēti bonum generās sanguinem si in moderata sumatur quātitate. Et postpauca subiunxit. Est etiam aliud vinum:cuius color est niger qd̄ amplius nutrit eiusq; calor est sub croceo:ꝛ in corp⁹ trās missio tardior. Que videtur fuisse Gal. sententia in.ij.afforismorum commento.xj. dicētis. Grossum ꝟo vinum ꝛ rubeum nutribilius est ceteris implens cito corpora obnoxia inanitioni. Et in commento .xviij. eiusdem inquit. Vina grossa ꝛ rubea nutribiliora sunt q̄ȝ aquosa : sed tamen minus q̄ȝ vina nigra sunt nutriētia. Et in libro.iij.de alimētis.c.antepenultimo similiter ait. Om̄ vinorū q̄ rubea sunt simul ꝛ grossa ad generationem sanguinis idoneissima. In libro quoq; de vinis dixit. Vina rubea ad nutricationez sunt cōuenientia:ꝛ maxime si dulcia : q̄ quib⁹ nutricatiōe indigēt:cōueniētia sunt si aliqd̄ aliud nō impediat. Et iō in libro de dissolutione ꝯtinua talē de eis ordinē posuit cū scripsit. Et nutribilius est vinū rubeū:grossum dulce:ꝛ post hoc nigrū grossum dulce:ꝛ post hoc albū grossum dulce:ꝛ post hoc grossum rubeū asperū:postea nigrū grossuz asperū:ꝛ post hoc vinū subtile ꝛc̄. A quo Isaac accepit cū in ꝑticularib⁹ dietis inq̄t. Vinū ruffuz qd̄ est de vuis nigris : ꝛ aureū qd̄ ē de albis sunt calidiora:qꝛ calor eorū est in tertio gradu atq; sunt ab vtrisq; extremitatib⁹ satis remota stātq; ī media mediocritate. Rubeū ꝟo est in grossitie ꝛ duritie ei vicinū. Idcirco nutribili⁹ est oīb⁹ excepto nigro:parū tn̄ ꝓuocat vrinā ꝛ tarde caput ascendit ꝛ durā facit ebrietatē dissolutionē difficillimā ꝛc̄. De nigro ꝟo ꝛ grosso ꝛ turbido dicam⁹ cū Auerroi ī.iiij.metheoroꝝ ꝯmēto.xlviij.dicēte. Qd̄

vinum in quo est nigredo spissa ꝛ turbiditas vincit in eo terrestreitas ꝛ aqueitas aut alterũ eoꝝ. Et ppterea nõ modo nõ laudaꝛ verũ etiã plurimũ detestatur ab oib⁹. Dixit enĩ de ipso Isaac in loco ꝑallegato. Vinũ terrestre ꝛ grossum oppositũ est subtili ꝛ aquoso: vnde qꝛ grossum est plus ceteris grauat stomachũ: durũ est ad digestionẽ faciendã ꝛ difficile ad pforandas venas vrinã nõ ꝓuocat tardeq; ad caput ascẽdit ꝑpter sui fumi grauitatẽ atq; grossitiẽ. Idcirco nõ facit ebrietatẽ: quod tamen si fecerit nõ cito dissoluetꝛ. Similiter Auicẽ. in pria tertij tract. q̃nto. c. x. inquit de ipso. Vinũ feculẽtũ ꝛ antiquũ et nouũ etiã qd nõ est clarificatũ generat sanguinẽ vaporosum feculẽtũ ꝛ tenebrosũ. Et in tertia tertij trac. q̃rto. c. iiij. ait. Vinũ grossum turbatũ nocet visui ꝛ ꝑpterea est oino fugiendũ. Vinũ aũt nigrũ grossum ꝛ nõ turbidũ nõ est ita vituperandũ imo ad nutricationẽ pmaxime extollẽdũ. De quo princeps in tertia primi doctrina scda. c. viij. dixit. Vinũ grossum qd est dulce est melius illi q̃ pinguis vult esse ꝛ fortis: ab opilationib⁹ tamẽ ei⁹ sibi caueat: vetus autẽ rubeũ est meli⁹ opilationẽ habẽti frigidã ꝛc̃. Et i. xj. tertij trac. scdo. c. viij. Vinũ nigrũ grossum est nutribilius ꝛ magis faciens declinare hũores ad cõtrariũ eius quo fit resolutio ꝛ reducẽs spiritũ in essentia sua ꝛc̃. Et tamẽ ex medicinis inflatiuis vinũ grossum ꝛ dulce ꝑpter grossitiem: vt idẽ ait. in. xiij. tertij trac. v. c. j. Isaac quoq; vbi supra sic de eo scripsit. Vinũ nigrũ grossius est ꝛ durius ad digerẽdũ ꝛ difficile ad penetrandũ viã venarũ ꝛ ad vrinam ꝓuocandũ grossumq; dat nutrimẽtũ pinde tarde caput ascẽdit ꝛ cũ ascẽdit facit fortem ebrietatẽ ad dissoluẽdũ tardũ. Et post multa subiũxit. Vino nigro ptinet grossities liquoris: grauitas odoris: vñ difficile ẽ ad digerẽdũ: tarde ad caput ascẽdit: mł'tũ nutrit: ꝛ venas de grosso sanguine iplet: ad dissoluẽdũ tardũ. vñ Gal. Vidi hoĩes palestrib⁹ ludis vtẽtes hoc vinũ frequẽter ꝛ cõsuete bibere vt ingrossarenꝛ ꝛ fortitudinẽ acciperẽt qd eos ingrossauit ꝛ magnã vim eis tribuit ꝛ dedit eis nutrimẽtũ carni vicinũ porcine: pinde bonũ est si iuuenibus ante cibũ datũ fuerit. Senioribus ꝟo est incõueniẽs ꝛ hoc ante cibũ ꝛ post cibũ: qꝛ ꝑpter defectionẽ caloris naturalis eorũ generat opilationẽ ꝛ in renibus lapides si illo assuescãt. Et postea subdit. Vinũ nigrũ solã habens dulcedinẽ calidius ꝛ nutribilius ꝛ plus ceteris ventrẽ humectat ꝛ vrinã nõ ꝓuocat vẽtositatẽ ꝛ inflationẽ creat ꝛ ex eo nõ fit adeo nocumentum capiti ꝛ neruis ꝑpter sue fumositatis grossitiem ꝛ grauitatẽ: vnde tardius ad caput ascẽdit: ꝛ ꝑpter hoc ab eo tardissime inebriatur ꝛc̃. vnde Gal. Vinũ inquit nigredini ptinẽs nõ habet tantũ caloris quãtũ glaucũ ꝛ citrinũ neq; tantã facit ebrietatẽ. Vinũ ꝟo quod dulce est ꝛ ponticum grossius duriusq; digestioni existit ꝛ magis ventositatẽ ꝛ inflationẽ generat lapidẽ etiã in renibus ꝛ opilationẽ in splene ꝛ epate magis q̃ ceteris: ꝛ vomitum prouocat: ꝛ dolorẽ in capite ꝛ neruis facit. Et post aliqua iterũ ait. Vinũ nigrũ dulcem habens saporem conuertitur in sanguinem: sed tamen sanguis quẽ generat turpidus est ꝛ grossus melancolico pertinens humori. Et ꝑpterea concludere possumus cũ Gal. in quarto de regimine sanitatis dicente. Fugienda sunt grossa ꝛ nigra vina vt cachochimia ꝛ tarde incedentia. Et in quinto eiusdem. Vinũ nigrũ grossum nõ est vtile senibus neq; ante cibũ neq; mł'to magis alio tempore: qꝛ nullũ grossum vtile est senibus: quoniã opilantur ex eis epar renes ꝛ splen. Et in tertio alimẽtorũ. c. superius adducto. Grossa vina sunt magis nutritiua subtilib⁹ vt natura ipsorũ insinuat ꝛ experiẽtia testaꝛ. Et infra. Grossa vina digeruntur quidẽ tardius ꝛ distribuuntur. Et postea. Ampli⁹ nutrimentũ dant corpori: ꝛ sicut ad nutrire sũt meliora subtilioribus sic ad vrinationẽ deteriora. ꝛ in libro de euchimia. c. viij. sic ipe cõclusit. Fugere oportet a grossis simul ꝛ fetidis vinis ꝛ indelectabilibus ꝛ austeris. Que autem delectabilia fuerint grossa ꝛ nigra et non turbida non ita fugienda sunt nisi a senib⁹ ꝛ a timẽtib⁹ opilationes: vt dictũ est.

¶ Capitulum. ccxlv. ostendit naturam ꝛ proprietates vini dulcis simul cum nocumẽtis eius ꝛ iuuamentis.

De natura vini dulcis.

QUantũ est ex ꝑte substãtie ⁊ coloris de vino superius determinatũ est. Nũc aũt de ipso q̃tuʒ est ex ꝑte sapoꝝ dicendum est. ⁊ pͥo de dulci quo maioꝛ ꝑs hominũ delectatur q̃ sensualem gustus appetitũ insequũtur: nõ tamẽ intelligẽtes ꝙ licet res dulces humanis coꝛpoꝛibus ꝯuentẽtissime ex se ⁊ ꝓpoꝛtionatissime sint: vt in .c. xlix. libꝛi huius declarauimus ꝑ accidẽs tã nociuissime existant ⁊ ꝑmaxime vinũ dulce. Qđ non tãtũ ratione dulcedinis: sed ratiõe dulcis ⁊ grossi liquoꝛis simul. Queãdmodũ innuit Gal. in tertio regiminis acutoꝛũ cõmento scđo cũ inq̃t. Dico ergo ꝙ cũ oẽ vinũ dulce calefaciat ⁊ sit grossum in substantia sua opoꝛtet vt virtutes ꝑticulares que apparẽt ab eo q̃n bibitur nõ sint nisi ab istis duabus qualitatibꝰ .s. dulcedine ⁊ grossitie qđ est qꝛ coloꝛi in se nõ est virtus in nocumento aut iuuamẽto: ergo q̃titas grossitudinis vini huius est illa ⁊ tarditas penetratiõis eiꝰ. Opoꝛtet ergo vt non solũ nõ aperiat opilatiões alicuius mẽbꝛoꝝ: sed faciat in eis opilationes. Et ꝓpter hãc cãm fit nocumẽtum eius epati q̃n in ipo est infirmitas nocumentũ magnũ ⁊ ꝓpꝛie cũ in eo est apostema aut duricies: ⁊ nocet etiã huic mẽbꝛo nocumẽto nõ pauco quãdo opilationes q̃ sunt in eo accidũt ab hũoꝛibus grossis. Et subdit. Deinde mẽbꝛũ scđm cui aduenit nocumentũ post epar de vino dulci est splẽ. Qđ etiam voluit ipse in li. de vinis cũ ait. Dulce vinum neq̃ subtile certitudinaliter neq̃ lucidũ iuenies: ⁊ ꝓpterea si dulce est ⁊ grossum est cõsistẽtia ⁊ tardi trãsitus: vnde nõ solum obstruit aliquã obstructarũ ꝑticularũ: sed etiã alliciet obstructionẽ: ⁊ ꝓpterea nociuũ fit epati patienti ⁊ maxĩe flegmatiʒãti ⁊ nõ solũ epar: sʒ etiã splẽ nocetur a dulcibus vinis nõ tñ pulmo quãdo grossum aggregauit hũoꝛẽ. Cuius interpꝛes Auicẽ. sentẽtiam magistri secutus inquit in .x. tertij tractatu pꝛimo .c. vj. Vinũ dulce vehemẽter aperit opilationem pulmonis sicut ipm vehemẽter generat opilationẽ epatis. Et in tractatu quinto eiusdẽ c. j. dixit. Vinũ dulce est melius vinũ habentibus in pectoꝛe egritudinẽ ⁊ ꝓpꝛie illud qđ est albũ . nã illud est magis adiuuans ad expuẽdum verũ nõ opoꝛtet vt bibat in pleuresi ⁊ in peripleumonia nisi post maturationem neq̃ sumat in potu ab illo cuiꝰ epar aut splẽ est infirmuʒ. Et in .xiiij. tertij .c. xix. similiter ait. Vinũ dulce facit accidere in epate opilationem ⁊ ipm abstergit illã q̃ est in pectoꝛe: ⁊ causa in illo est ꝙ vinũ dulce attrahitur ad epar nõ gradatim pꝛopterea ꝙ epar diligit ipm ex hoc ꝙ dulce: ⁊ ꝓpter suã penetrationẽ ex hoc ꝙ est potus. In pulmone xͦo non sic: q̃m superuenit ei vinũ dulce cũ iam collatũ est. Isaac xͦo de eo in particularibꝰ dietis sic scripsit. Vinũ dulce calidũ est in scđo gradu ⁊ siccũ in pꝛimo aliquãtulũ tamẽ hũiditati ꝑtinet ꝓpterea est grossum ⁊ illaudabile in sua actione nisi qꝛ ventrẽ soluit qꝛ in oĩ re dulci vis laxatiua ⁊ collatiua inuenit qđ vinũ si aliquid inuenerit in coꝛpoꝛe qđ ipiꝰ cõtrariũ sit actioni ⁊ cohibetur ad exeũdum calefacit ⁊ bullit ascẽditq̃ ad superioꝛẽ partẽ stomachi ⁊ cõuertitur ĩ colericos hũoꝛes sitimq̃ generat ⁊ vẽtositatẽ in suꝑioꝛi ꝑte ⁊ lateri nociuã: opilationem in epate ⁊ splene generat: lapidẽ in renibꝰ creat maxime si inuenerit hec mẽbꝛa talibꝰ passionibus p̃parata aut digestiuã virtutẽ debilẽ. ꝓpter hoc caueant illud quibus grossa ⁊ hũida donatur dieta: qꝛ si assuescerint eo ꝑfecto in hidropicã incidẽt passionẽ ⁊c̃. Et postea dixit auctoritate Gal. ꝙ opilat epar qꝛ ꝑuenit ad ipsuʒ per largas vias: pulmonẽ aũt minime qꝛ ꝑ angustas. Illud tamẽ caueant q̃bꝰ generat sitis: coꝛũ eñ caloꝛẽ augmentat ⁊ hũiditateʒ saliue desiccat ⁊ ingrossat fitq̃ quasi creta ⁊ annectit cãnalibꝰ pulmonis: ⁊ qꝛ etiã cõuertitur ad colerã: cauẽdũ est dicẽte Gal. in tertio regiminis acutoꝛũ cõmẽto .iij. Post mel vinũ dulce inter ceteras res dulces est facilius in colerã cõuertibile. Et in lib. de vinis. Dulce vinũ in acutis egritudinibꝰ ad expuitionẽ est vtile: inquãtũ aũt deficiunt a vehemẽti caliditate vina dulcia intantũ minꝰ capitis grauedinẽ faciũt ⁊ nocumẽtũ pꝛudentie. Nõ aũt sũt idonea colericis materia eñ sunt oĩa dulcia xante colere neq̃ febꝛientibꝰ cõferunt eo ꝙ sunt grossa. Bona tamẽ sunt dulcia vina ad nutriẽdũ si sana fuerint: epar:

splen:renes ꝛ huiuſmodi mēbra:vt idem refert in.c.viij. Hec igitur ſunt iuuamenta et nocumenta vini dulcis a cuius potu tutius eſſe credimus abſtinendū ꝛ ſi guſtui delectabiliſſimū ſit:iuxta illō Solonis philoſophi dicentis. Conſule nō q̄ ſuauiſſima: ſed que optima:animum ac rationem ducem ſequere. quare ꝛc̄.

¶ Cap.ccxlvj.oſidit naturā ꝛ opatiōes vini acreſtini auſteri ſtiptici ꝛ pōtici ꝛ ſimiliū.

In vno.c.de his oibus breuitatis grā determinabim⁹ ꝛ etiā qꝛ vnam ſapiūt ꝛ eādē naturā licet ſcōm pl⁹ ꝛ min⁹ de illa participent. Dicamus ergo cū Gal. in tertio regiminis acutoꝝ cōmento quinto ſic ſcribente. Vinū ſtipticū eſt pauce caliditatis quādo cōparat̄ alijs vinis:ꝛ ꝓpter hoc fit ꝙ potus eius cōfert diarie verūtamē non ꝓuocat vrinā ꝛ tale eſt cōueniēs calidas habentibus cōplexiōes ꝛ epar inflāmatum:vt placuit Auicē.in.iij.primi doc.ij.c.viij.dicēti. Quibus vinū calefacit ꝛ inflammat epar vtantur tali q̄le eſt ſuccus vue acerbe:hmōi aūt eſt vinū acreſtinū ideo cōuenit. Similiter ſtomacho competit inflāmato ꝛ exiccato qꝛ ſitim remouet ipmq̄ʒ refrigerat ꝛc̄.dicente eodē.in.xiij.tertij trac.prio.c.xxix. Vinuʒ ſubtile declinans ad ſtipticitatē parum tolerās cōmixtionē ꝓpter aquoſitateʒ ſuā facit penetrare cibū ꝛ viuificat ꝟtutē ꝛ excuſat a potu aque frigide facientis triſtari ꝛ iraſci ſuo frigore. Iſaac ꝟo de ipſo in pticularib⁹ dietis inquit. Pōticū vinū ꝛ acerbū durius eſt ꝛ grauius tardiuſq̄ʒ digeritur venaſq̄ʒ difficilius dulci pforat:qꝛ dulce calidius eſt et acceptabiliorē ſaporē habet. Pōticū aūt videtur eſſe terreſtre aut parū habens saporē: vnde difficile eſt ad pforandū venas neq̄ʒ vrinā neq̄ʒ egeſtionē aut ſudorē ꝓuocat: nō ergo bonū ſanguinē generat:ventrē tamē ꝛ inteſtina ꝯfortat:ſtringit ergo egeſtionē de ſtomacho defectione maxime ſi ſolutio cā caloris fiat cuius ſigna ſunt raſura inteſtinoꝝ ꝛc̄. Unde Diaſcorides. Vinum inquit acerbum diureticū eſt.ſed neſcimus qua intētione hoc dixerit ꝛc̄. De pontico etiam dicam⁹ cum eodē vbi ſupra ſic ſcribente. Si vinum fuerit ponticum neceſſe eſt vt ſit groſſum impoſſibile eſt equidem vt vini pontici liquor ſit ſubtilis:imo vinum taliter exiſtens illaudabile dat nutrimentuʒ durū ad digerendū vrinam nō prouocat ventrē conſtipat tarde ad caput aſcendit ſtomachum ꝛ cerebrū confortat:ꝛ prodeſt malas habentibus aquas figuram corporis diſturbantes:eos etiam iuuat qui frigidiſſimā potauerunt aquā vel niuem: qꝛ ſi corruptibilis aqua bibatur in malos conuertitur humores ꝛc̄. De vino auteʒ auſtero dicamus poſtremo cū Gal.in lib.de euchimia ꝛ cachochimia.c.viij.ſic cōſulēte. Fugere autem oportet a groſſis ſimul ꝛ fetidis vinis ꝛ ab indelectabilibus ꝛ auſteris. Et infra. Vinū auſterū nō ſimiliter euchimū ſed robur iprimit debili ſtomacho ꝛ ventri:ꝛ maxime ſm̄ diſcraſiam calidā patiētib⁹. Et in lib.de vinis ſic quoq̄ʒ de eo ſcripſit. Auſterū vinū neq̄ʒ ipm eſt diureticū:ſed ſicut groſſum tardat circa hipocūdriū ꝛc̄. Et poſtea dixit. Auſteris vinis gratia roborādi ſtomachum vtimur:albū aūt ꝛ auſterū eſt inutile: quia infrigidat ſenſibiliter. Ex quib⁹ patet ꝙ talia vina nō faciāt ad ſanitatis cōſeruationē:ſed potius quandoq̄ʒ ad medelā vt viſum eſt:quare pretermittantur.

¶ Capitulū.ccxlvij.oſtendit naturam laudes virtutes ꝛ iuuamenta vini odoriferi ꝛ ſimul nocumenta oppoſiti.

Conſiderauimus in ſuperioribus vinū ex pte ſubſtātie ꝛ coloris ꝛ ſaporis:nūc aūt de ipſo q̄tū eſt ex parte odoris nō inutilis fiat a nobis cōſideratio: qm̄ vt medici ſentiunt ſapiētes vna potioꝝ requiſitarum in vino cōditionū eſt odor:dicente Auicē.in.iij.p.d.ij.c.vij. Sanitatis cōſeruator debet vinum bonū odorē bonū habens bibere. Et in.c.viij.eiuſdē. Quāto magis odor vini fuerit bonus ꝛ ipſuʒ fuerit melius ꝛ ſaporis melioris erit magis cōferēs. ꝛ.xiij.tertij.tract.j.c.xx. ſic etiam ait de eo. Vinū odoriferū velocis eſt penetrationis et

pluribus etatibus conueniens in quibꝰ nō est caliditas vehemens. Similiter Isaac in ꝑticularibus dictis ipsum plurimū cōmēdauit cū dixit. Uinū odoriferū suū liquorez significat esse subtilē tēperatū ⁊ ex oī sorditie mūdificatū penitusq; digestiuū: vnde clarū sanguinē generat ⁊ laudabilē ⁊ mūdum: cordis ergo est confortatiuū aīamq; letificat et angustiā expellit: qm̄ mūdificat sanguinem a sorditie in corpe existente qua expulsa sanguinis fumus grossus turbidus ⁊ obscurꝰ solitus naturalis caloris lumē offuscare: expellitur. Unde fit cā leticie: ꝓpter hoc ergo hmōi vinū oībus etatibus ⁊ cōplexionibus cōueniens est si accipiatur vt oportet ⁊ qđ a natura sustinet. vñ Hipocrates. Uinū inq̇t odoriferum subtiliꝰ leuiꝰ digestibiliꝰ ceteris est ac nutribilius q₂ significat naturā suā cōpleuisse actionē ⁊ oē cōtrariū ab eo esse ablatū ꝓinde vrinā ꝓuocat citoq; ad caput ascēdit ⁊ facillime ab eo inebriat: sed tñ cito ab ea liberat. Uinū ꝟo qđ nullius est odoris innuit sue fumositatis grossitiē grauitatē ⁊ indigestibilitatez. Idcirco illaudabilis est nutrimēti ꝓpter hoc nec mūdificat nec sanguinem clarificat neq; cōfortat cor nec creat leticiam: grossos etiā augmētat hūores ⁊ fumū turbidū generat ⁊ obscurū q̄re fit cā tristicie: sed tñ ꝓpter suā grauitatē ⁊ grossitatē nō cito in caput ascēdit vt ebrietatē generet qđ si fecerit dure tardeq; dissoluit. Et subdit. Uinū inter subtile ⁊ grossum est mediocre cuiꝰ odoris mediocris fit actio ⁊ passio eius ƒm ꝙ est ꝓpinquū vel remotū ab eorū extremitatibus. Si em̄ remotū fuerit a bonitate malū erit. Si ꝟo a malignitate bonū erit: qđ si steterit in medio eorū erit mediocre. Uinum ꝟo qđ grauē ⁊ horribilē habet odorē est pessimū ƒm sui odoris horribilitatem ⁊ grauitatē nocet cerebro: ⁊ grauat ⁊ percutit mentem pelliculisq; cerebri infert lesionē ⁊ pessimuz generat sanguinez maxime si est ponticū. vñ Gal. Oportet inquit caueri a vino horribilem naturā ⁊ grauitatē habēte maxime si pōticū sit: quia durū est digestioni ⁊ digestum etiā generat sanguinem malū. Gal. aūt in li. de euchimia ⁊ cachochimia. c. viij. sic dicit: vt in nostra habemus translatione. Meliora ad euchimiā sunt odorifera sed caput percutiūt. Meliora ꝟo ad vrinationē sunt q̄ subtilia: caput ꝟo minime tangūt. Fugere autez oportet a grossis simul ⁊ fetidis ⁊ indelectabilibus ⁊ austeris. Et in libro de vinis cōcludit ⁊ nos cū eo ꝑsens capitulū dicētes. Melius vinū ad euchimiā est qđ est odoriferū ⁊ in ceteris laudabile magis. Hoc igitur pro nostre sanitatis conseruatione debemꝰ eligere sicut oppositū ob eius nocumenta que dicta sunt ꝑtermittere. quare ⁊c̄.

¶ Capitulum. ccxlviij. ostendit naturam et operatiōes vini noui quod mustū dicitur: ⁊ ipsius nocumenta cum purificatū bullitum ⁊ sufficienter clarū non fuerit.

Cum vinū ex ꝑte etatis non minus recipiat diuersitatez q̄z ex parte suprascriptorū: rōnabile mihi videt de ipso vt sic cōsiderat aliqua nō inutilia ꝯsequēter ꝑscrutari. Et q₂ istud duobꝰ modis principaliter contingit cū aliqđ nouum sit ⁊ aliquod vetus. Ideo de primo. s. de vino nouo quod mustū appellat primitus dicemus cū Auicen. in prima tertij trac. v. c. x. sic scribente. Uinum feculētum ⁊ antiquū ⁊ nouuz etiam quod non est clarificatū generat sanguinē vaporosum feculentum ⁊ tenebrosuz. Si tamen clarificatum esset secus contingeret: dicente eodem in. xj. tertij tract. ij. c. viij. In vino quod recens est fortis existit virtꝰ ad aggregandum spiritū ⁊ cōfortandū ipm: ⁊ propterea vinū nouū cōmouet coitum: vt idem inquit in. xx. tertij trac. j. c. xviij. ⁊ in. c. xxxvij. eiusdē ait. Illud cui inest proprietas generandi sperma est vinū nouū ⁊c̄. Cuz tñ purificatū nō fuerit quale est id de quo hoc in loco principaliter intendimus: ad plura perducit nocumenta cū dicat Princeps ipe in. xiiij. tertij trac. quarto. c. j. Scias ꝙ potꝰ plurimi vini passi recentis facit cadere in solutionem ventris epaticam: cuius quidē rō est: quia vt Isaac refert in particularibꝰ dictis. Uino recenti inest calor in primo gradu: vnde pertinet frigiditati ⁊ humiditati. Idcirco ceteris est nutribilius malos generat

humores ⁊ inordinata somnia ⁊ ventositatē stomachi ⁊ intestinorū. vnde Gal. Uinū qd'cunqȝ recens fuerit non habet vim ducendi cibum per corpus: neqȝ vrinā ꝓuocādi: ideo oportet frigidas ⁊ humidas habentes naturas illud cauere: ventositatē eñ ⁊ inflationē fastidiumqȝ generat: ideoqȝ si necessitas fuerit vinū eligatur clarissimū: aquosum: subtile diu a torculari expressum. ⁊ post aliq̄ subiunxit. Uinum similiter qd vicine a torculari exierit: q̄ adhuc est indigestū ⁊ a bullitione nō quieuit: neqȝ terrestria ad suum locuȝ descenderunt naturalē: neqȝ etiā aereum ad suum locū saliuit. s. ad superiora: neqȝ liquor eius clarissimus: mediocriter autē stans mūdificatur ⁊ lucidissim⁹ apparet. Deinde subdit. Recens vinū ꝓ sue humiditatis abūdātia ⁊ caloris paruitate: ꝓpter ebullitionem suiqȝ turbiditatem malos generat humores terribilia somnia inducit ventositatē ⁊ inflationē stomacho nociuā ⁊ opilationē in vrinalibus creat vijs: vnde Gal. Decet inquit vini diuersitates intelligere: q̄ recēs qd vicinū est torculari calidū est in primo gradu. Vet⁹ vo septē annos trāsiēs in tertio calidū existit. Mediocre aūt quod est a duobus annis vsqȝ ad quatuor calidū est in scdo. Quanto eñ vinū habet caloris paucitatē: tāto humidius approbatur. Et quāto calidius tanto siccius ⁊c. Quātū quoqȝ vinū nouiter factū vituperat a Gal. patet per ea q̄ ipse scripsit in libro de euchimia ⁊ cachochimia. c. viij. cū ait. Ventris dulcia vina ⁊ grossa sunt lenitiua: vt nullus ignorat sicut est mustum qd est inflatiuū ⁊ indigestibile ⁊ pachichimū ⁊ vnā solam bonitatem habet subducere ventrem. Et si de hoc infortunetur nociuissimum fit. Et post aliqua subdit. Fugere oportet ab antiquorū vinorum potu sicut a valde iuuenum sorbitiōe. Illa eñ superflue calefaciūt. Ista vo oino nō calefaciunt. Maxime autē a grossis natura vinis abstinere congruit q̄ȝ diu fuerint in iuuenescētia tāto eñ deficiūt cōferre digestionibus ciborū ꝙ ⁊ ipsa vix digerunt ⁊c. Ex quibus apparet ꝙ nisi mustū bene purgatum sit ⁊ clarissimū sufficiēterqȝ bullitū multorū nocumentorū potest esse ꝓductiuū: ⁊ ꝓpterea nō est bibēdum: ⁊ maxime si dulce fuerit ꝓpter maiorē que ex inde sequeretur opilationē: licet q̄ȝ plures hoc minime credant bestiales: qui postq̄ȝ illo se ad libitum repleuerint paucos post admodum dies egrotāt multiqȝ moriūtur ⁊ bene profecto iacent extincti ne suis cuȝ voluptatibus malum proximis prebentes exempluȝ illos corrumpant. quare ⁊c.

¶ Capitulum. ccxlix. ostendit naturam ⁊ ꝓprietates vini veteris declarando iuuamenta ⁊ operationes eius quibusqȝ ⁊ qñ conueniens sit ratione medicine.

Quia posset quispiam opinari immo credere ꝙ vinū antiquū sanis hoibus esset vtile sicuti vinū nouū est ab eis fugiendū vt diximus: qui nō parū profecto deciperetur. Ideo mihi videt in p̄sentiarū dicendū esse de ipso ⁊ operatiōibus eius magis ad medicinā q̄ȝ ad cibū faciētibus ne quis eo vtēs ꝓ meliori forsitā egrotet: qm̄ vt dicit princeps in. iij. p̄mi doct. ij. c. viij. Uinū vetus est quasi medicina ⁊ pauci existit nutrimēti sicuti nouū vinū impedit epar et ad epaticā perducit dissinteriā ꝓpter inflāmationē suā ⁊c. ⁊ in. ij. tertij. c. iiij. Uinū āntiquū parū valde cōfert egritudinibus neruorum oibus sicuti plurimū ex eo sumptum est res nocibilior neruis. Cuius quidē ratio ab eo assignatur in. xiij. tertij tract. ij. c. ix. cum ait. Uinū vetus odoriferū est confortatiuū virtutis expulsiue ⁊ resolutiuū materiei male. Et in. xx. tertij tract. j. c. xviij. inquit. Uinū antiquū subtiliat vaporē ⁊ resoluit eū ⁊ nocet coitui ꝓpter illud ⁊c. Et hoc iō q̄ calefacit plurimū ⁊ desiccat intātū ꝙ si multū bibat occidit: teste eodē p̄ncipe i. xiij. tertij trac. ij. c. xx. dicēte. Multotiēs morit hō ex potu vini veteris inflāmatus ⁊ cōturbat⁹ ⁊ sitiēs. ⁊ Gal. in. ij. interiorum. Seruus grāmatici bibēs vinū vetus inuigil deinceps factus a febre ac desipiētia captus expirauit. Et ratio quidē huius est: q̄ vt Isaac iquit in particularib⁹ dietis. Vetus vinū qd trāsit vsqȝ ad septē annos vel plus calidū est ⁊ siccū in tertio gradu ⁊ habet quidā amaritudinis: et huiusmodi

vinum parũ nutrit:citoq; caput ascendit et
mentẽ percutit ꝓpter sue punctionis acumẽ:
maxime si multũ ex eo bibat:ꝛ parum aque
ibi misceatur:ꝓpter hoc caueãt illi nervos
debiles habẽtes ꝛ qui sensus acutos habue
rint:magnũ nãq; eis prestat nocumentũ:nisi
tantã in suis corporibus habeãt humidita-
tem que bene resistat vini acumini. vnde Ga
lie. Multũ inquit vinũ vetus cõueniens est
his in quorũ vasis multitudo humorũ cru-
dorũ est accumulata. Et postea subiũxit. Ve
tustissimũ ꝟo vinũ qđ ꝓpriũ perdit saporez
ꝛ amaritudinẽ habet spernat. Unde debem⁹
intelligere ꝙ vinũ vetustissimũ augmẽtat ca
lorẽ vltra tẽperamentũ:nocetq; pelliculis ce
rebri ꝛ mentẽ ꝑcutit:ꝛ nõnunq; extiguit na-
turalẽ calorẽ cuz acumine suiq; siccitate. Et
ꝙ vina magis vetera calidiora sint patet ex
serie Haliabatis in.v.theorice sic scribẽtis.
Et quãto amplius vinũ vetustum fuerit ma
ioris erit caloris. q̃ fuit sñia Gal. in.iiij. de
simplici medicina distinctione.iij.c.j.circa fi
nẽ dicentis. Qĩa vina quãto plus antiquan
tur calidiora sũt:ꝛ accidit vinis stipticis qñ
antiquãtur:vt acquirãt dulcedinẽ ꝛ acuita-
tem ꝛ acredinẽ: ꝛ recedat ab eis qđ est in eis
de stipticitate. Uñ ꝯcludere possumus cum
Gal. in libro de euchimia ꝛ cachochimia.c.
viij.dicente. Fugere oportet ab antiquorum
vinorũ potu:sicut ꝛ a valde iuuenũ:qm̃ sup
flue calefaciũt:ꝛ hoc intelligendũ est via nu
trimẽti:qm̃ loco medicine qñq; ꝛ in quibus-
dã cõuenientissima sunt:vt dictũ est supra:et
precipue his qui frigidi sunt ꝛ humidi sup-
flue:dicente Gal. in libro de vinis. Frigidis
ꝛ aceruatis in venis humoribus q̃ calida et
antiqua vina sunt cõueniũt. Ex his igitur ꝛ
ex oĩbus ꝓcedẽtibus caplis de vino pertra-
ctãtibus:apparet ꝙ vinũ inter oĩa bonũ et
laudabile ad sanitatẽ dici mereat:ꝛ est illđ
de quo scripsit Gal. in.iij.microtegni textu
cõmenti.ccv.dicẽs. Potus quidẽ aptus vi
nũ est etate mediũ:forma ꝟo purũ lucidum:
in colore ꝟo albũ:aut subrubeum:odore ꝟo
suaue:in gustu ꝟo nec aquosum oĩno:nec ali
quã vehementẽ qualitatẽ ostendens nec sti-
pticam nec amarã neq; dulcem. Tale igitur
vnusquisq; potens sibi vinũ eligat si tẽpera
te vel quasi fuerit complexionis. Si ꝟo distẽ
perate valde ꝙ medico electo videbit bibat.
Si ꝟo nõ adeo potẽs fuerit:vt hec oĩa habe
re possit:ꝛ vinũ sibi eligere oẽm laudabilem
habens conditionem: illud saltez qđ plures
de dictis habuerit assumat. quare ꝛc.

Capitulum.ccl. ostendit quid sit aqua ꝛ q̃
sit eius complexio:quomodoq; non nutriat
neq; nutrire possit.

CUm ꝙplures hoĩm a natiuita
te ꝛ multi etiã ex tꝑe vinũ bibe
re nõ possint:sed tñ loco eius
aquã:iuremerito possent de no
bis cõqueri si ĩ hoc nostro tra-
ctatu eligibilioris aque cõditiones nõ osten
deremus sicut de vino in superiorib⁹ fecim⁹.
Et ꝓpterea de ipa aqua ꝛ de spẽbus ei⁹ qui
bus ipsi vtũtur ꝯsequẽter dicendũ est:vt eã
q̃ facit ad sanitatis cõseruationẽ:ab egritu-
dinali distinguere valeãt. sed q2 dixit Gal. in
j. de ingenio sanitatis. Qui vult aliq̃d inue-
stigare oportet vt nomẽ eius diffiniat. Ideo
primitus describam⁹ quid aqua sit dicentes
cũ Auicen. in.j.primi. Aqua est corpus sim-
plex:cuius naturalis locus vt sit circũdans
terrã:ꝛ circũdata ab aere:cuius natura frigi
da est ꝛ humida ꝛc. Aristo. autẽ in libello de
sensu ꝛ sensato voluit ꝙ aqua sit subtilissi-
mũ oĩm humorũ:quibus in locis auctores
hi aquã purã qđ est vnũ de quattuor elemẽ-
tis descripserũt. de qua Auerrois in cõmen-
to.cxv.ij.libri de aĩa. dixit. Aqua pura nõ ca
lefit sicuti neq; aer purus ĩfrigidat. Et nos
hãc aquã nõ habemus:sed aliã nõ ita sim-
plicẽ q̃ alterat ꝛ corrũpit:vnũquodq; autem
simpliciũ nudoꝝ nõ putrefit:sed ad aliud cõ
uertit simplex:vt dixit Auicẽ. in.ij. ꝑmi doc.
ij.c.ix. Qualẽcunq; tñ habeamus aquã:ele-
mentũ eẽ dicimus cũ potius mixtũ ꝛ elemẽ-
tatũ dici mereat. Cui⁹ cõplexio etiã frigida
est ꝛ humida:vt nobis innuit Isaac in parti
cularibus dictis cum ait. Phisici concorda
ti sunt:maxime Hipocrates ꝛ Gal. ꝙ aqua
sit cõposita ex duabus qualitatibus simpli
cibus.s. frigiditate ꝛ humiditate:ꝓinde nul
lũ dat nutrimentũ corpibus humanis ꝛc. q2

eis nō assimilatur cū simplex sit respectu saltem nostroꝝ corpoꝝ q̄ cōpositiora valde sūt ipsa. Simplex aūt cōposito dissimile est. Et propterea aqua nutrire nō potest: qm̄ nutrimētū nihil aliud est q̄ cibi assimilatio in corporibus edentium: potestate q̄dem eis simile. Aqua aūt nō nutribilis est cum nec ptāte neq̄ accidētaliter sit similis calori nec siccitati nostri corporis ⁊c̄. Ratione igit̄ simplicitatis ⁊ suarū q̄litatū nō pōt nutrire. Et q̄ in cōplexiōe sua aqua sit frigida ⁊ hūida nō est dubitādū cū nō solū Isaac sed etiā Gal. sic ipsa esse affirmauerit dicens in libro. j. de simplici medicina. Aqua que vere est aqua ꝓpria cui nō admiscet̄ alia substantia est in virtute sua frigida necessario. ⁊ in distinc. ij. eiusdē. c. j. Aqua in natura sua est frigida et hūida: tn̄ si ꝓieceris in ea sulfur aut alumen facies eā calidā. Et in distin. iij. c. vj. ait. Aq̄ cū hoc q̄ infrigidat est magis hūida q̄ oīs res cū non sit aliq̄d hūidi⁹ ea ꝑter aerem. s. Et sic habemus q̄ sit ei⁹ natura ⁊ cōplexio ⁊ q̄ūo nō nutrit neq̄ ad id essentialē aliquam potentiā habeat. Qd̄ dicimus ꝓpterea qd̄ p accidens iuuat ad nutritionē subtiliādo cibum ⁊ faciendo ipsuꝫ penetrare. ⁊ quod ita sit apparet per Gal. in tertio regiminis acutorum cōmento. xix. dicentem. Aqua nō est nisi cōpositor cibi ⁊ non cibus. quod nō tantū Hipocrates sed etiam reliqui medici dixerūt. Et in libello quē de bonitate aque cōstruxit inquit. Non nutrit aqua sed soluꝫ est vehiculuꝫ cibi vt Hipocrati ⁊ Crisippo et Erasistrato videt̄. Et ꝓpterea dicebat Princeps in secunda primi. c. superius allegato. Aqua vnum existit elemētorū que sola inter oīa elementa habet propriū vt in eo q̄ comedere ⁊ bibere ingrediatur: nō ideo vt nutriat sed quia nutrimentū penetrare facit ⁊ ei⁹ rectificet substantiam. Non autem dicimus q̄ aqua non nutriat nisi quia nutriens in potētia est sanguis: ⁊ in alia potentia longiori est pars membri hominis. Corpus ꝟo simplex non conuertitur nisi ad formā sanguineā recipiendam neq̄ formam mēbri humani nisi cōponatur. Apparet ergo ex his que nos in rubrica ꝓsentis capituli promiseramus: ad quas ꝟo operationes vtilis sit ⁊ ad quē finē bibenda ab hominibus ⁊ a brutis in sequentibus magis patefiet. quare ⁊c̄.

¶ Cap. cclj. oñdit que iuuamenta ⁊ vtilitates ꝓueniāt in corp⁹ ex laudabili aq̄ bibita.

Quia in superiori capitulo dictum est q̄ aqua simplex sit et frigida ⁊ humida nō nutriēs: potuissent aliq̄ dubitare ⁊ nobis obiicere: vt Isaac refert in particularibus dietis: hoc modo. Si aqua est sicut dixisti que necessitas fuerat vt aqua daretur nature humane cum nos videamus aīalia nullo modo posse regi nisi rarissime absq̄ aqua. quibus sic obiiciētibus respōdēdū est. Aque necessitas duobus modis fit. Uno quia portat cibum per totū corpus cū sui subtilitate ⁊ liquore: dissoluit autem ⁊ attenuat cibū vt possit venas penetrare ⁊ ceteras vias corporis. Alio modo q̄ cū frigiditate ⁊ humectatione refrigerat ⁊ extinguit caloris extranei ⁊ naturalis acumē ⁊ sitim ab eo generatam mitigat ꝓpter contrarietatem quā vtraq̄ habent ⁊ dissoluit fumū circa cor accumulatū quoniā ꝯfortat naturā in actione sua. Sed tamē si inuenerit fortem caloris quantitatem adeo vt nequeat ei repugnare mutatur in ipsum patiendo sicut videmus in exterioribus aquā in ignē transire. Mutatur eñi in igneā naturā ꝓ sui subtilitate: vñ ignis confortatur ⁊ augmentatur. Uñ nos oportet vt prouideamus: si hec in firmo tribuatur ingeniare illaꝫ admiscendo eis videlicet rē grossam ⁊ eā grauantē q̄ sit in sua cōplexiōe cōposita sicut psiliū: pānis lotus: ⁊ similia vt fiat grossior ⁊ grauior neq̄ calori obediat extraneo sed per ea extinguatur sitis ab ea generata ⁊ calor mitigetur. Hoc similiter voluit Auicen. loquens de aq̄ iuuamento in. ij. primi doc. ij. c. xvj. cū ait. Aqua est substantia q̄ adiuuat ad liquefaciendū nutriēs ⁊ subtiliādū ⁊ vt cito currat ⁊ penetret in venas ⁊ ī foramina nec esse pōt absq̄ hoc auxilio eius cōplemētū rei nutrimēti. Et in summa de pulsibus. c. xj. Aqua nutrimentū penetrare facit. Et in canticis textu cōmenti c. xxxj. sic etiam inq̄t. Aque delectabiles cō-

seruāt humiditatē radicalē ꝛ causant egressum fecū ꝛ sup̄fluitatū: digerūtq̄ ꝛ deducūt cibū p̄ venas. Gal. quoq̄ iuuamēta laudabilis aq̄ plurimū extollit: dicēs in .j. de regimine sanitatis. Bona aq̄ oib⁹ etatib⁹ cōgruit. q̄ nō de vino cōtingit vel cibarijs: ꝛ lʒ ipsa non sit cibus sicuti nō tātū dixit Hipocrates: sed etiā reliq̄ medici: est tamē cōpositoꝛ cibi: teste eodē in tertio regiminis acutoꝝ cōmento .xix. Similiter Rasis in .iij. Almāsoris .c. iiij. de vtilitatibus eius inq̄t. Aq̄ naturales in coꝛpoꝛe cōseruat hūoꝛes q̄ cibū subtiliās penetrare facit: ipa quoq̄ caloꝛē repꝛimēdo calefactis calidāq̄ habētib⁹ cōplexionē plusq̄ vinū cōueniēs ē ꝛc̄. Et in .xxiij. cōtinētis .c. ccccccccxlvj. dixit auctoꝛitate Ruffi. Aq̄ cōfert ei cui cōdominat̄ humoꝛ niger inflāmatus in quo generat̄ colera nigra vel in quo accidit ayda in pꝛincipio moꝛbi laborātibus colera eruginosa in febꝛe laboꝛāti sudoꝛe ꝛ raritate coꝛp̄is ꝛc̄. Et infra subiūxit. Aqua cōfert ad faciendā bonā digestionem ꝛ penetrationem nutrimenti: ꝛ inductionem ipius ad mēbꝛa ꝛ facit bonū augmētū ꝛ bonū sensuʒ totius coꝛpoꝛis ꝛ leues mot⁹ eius p̄uocat menstrua: cōfert visceribꝰ: capiti: neruis: laboꝛāti pleuresi perip̄lemonie: doloꝛi gutturis: saltui coꝛdis: exituris magnis: digerit hec oīa vitia i potu data: aut si balneatio fiat i ea calefactionē mitigat ꝛ oīa accidētia q̄ fiūt ex moꝛsu colere ꝛc̄. Idē quoq̄ dixit auctoꝛitate Joannitij ꝛ multoꝛū alioꝛuʒ veterū. Sed quia non est pꝛesentis pꝛopositi adducere vtilitates aq̄ facientes ad egritudinū curationē sed tm̄ ad sanitatis cōseruationē: ideo pꝛetermissis illoꝝ dictis dicam⁹ deinceps que aq̄ p̄pꝛie bona sit ꝛ laudabilis p̄ potu his q̄ vinū bibere nō cōsuescūt ꝛ in ea pꝛefata consistere iuuamenta permaxime arbitrandū est. quare ꝛc̄.

¶ Cap̄. cclij. ostēdit q̄ aq̄ laudabilis sit ꝛ melioꝛ alijs ad sanitatē q̄ʒtū ē ex p̄te sue eēntie.

Cum oēs spēs aq̄ eas q̄s diximus in sup̄ioꝛi .c. nō habeant vtilitates sed tātūmodo illa q̄ inculpabilis existit. Idō q̄ sit huiuscemodi inuestigandum est cū ipa sit oībus necessaria: ꝛ nō solū bibētibus aquā: sed etiā vinū bibere cōsuetis vt possint vinū linphare ꝛ cū ea ipm̄ refrāgere cū voluerint valeantq̄ in ipsa carnes decoq̄ facere ꝛ cetera q̄ cū aq̄ solent p̄parari. Similiter etiā p̄ infirmis ꝛ p̄cipue febꝛientibus q̄bus aquā iubēt medici p̄pinari. Et p̄pterea q̄ sit melioꝛ aquarū debem⁹ p̄scrutari dicēte Hipocrate in li. de aere ꝛ aq̄ .c. j. Opoꝛtet te esse attentū circa v̄tutes aquarū vtpote q̄ diuerse in pōdere ꝛc̄. Et in .ij. c. eiusdem. Maximū studiū adhibēdū est bonitati aquarū vel malignitati eaꝝ si palludestris sit an stagnea an mollis an grossa an digeri dura neq̄ in hoc negligentiā habeas: qm̄ scientia aquarū multa est ad sanitatis coꝛp̄ee ingeniū: vt idē dixit i .c. iij. libꝛi eiusdē. Qđ etiā voluit Gal. ꝛ eius Cōmētatoꝛ in li. sectarū cū di. Rationabilis medicus debet scire naturas hoim ꝛ aquarū ꝛ locoꝛū ꝛ causarū oim. a q̄bus accepit Haliabas in .v. theoꝛice .c. xxix. cū inq̄t. Dico q̄ cū aq̄ vsus necessarius sit ꝛ ad sanitatis custodiā ꝛ ad mēbꝛoꝛū medelam maioꝛ oibus reliq̄s vtilitatibus: necessarium oino est medico aquarū cognoscere naturas ꝛ earum melioꝛibus vti ꝛ vtilioꝛibus potui reliquasq̄ cauere. Dicam⁹ ergo q̄ aqua laudabilis: vt ait Isaac in p̄ticularibus. duo in se ꝯtinet. vnū est ex sui essentia: aliud ex sui cursus oꝛigine. Ex sui essentia debet esse clara: hūida: nullū hn̄s coloꝛē aut sapoꝛē vel odoꝛem vel fetoꝛē: qꝛ coloꝛ: sapoꝛ: ꝛ odoꝛ: significāt quattuoꝛ cōpositiōes qualitatū ab actione nature cōpositas in coꝛpoꝛibus in secunda compositione de hūiditate ꝛ frigiditate. Non ergo debet habere aliquod supꝛadictorum: q̄ si habuerit significat aliaʒ rem in ea esse adunatam. Si v̄o habuerit coloꝛē necesse est vt sit albus: clarissimus: ꝛ nitidus: hoc em̄ demonstrat aquā esse clarissimo ꝛ tenuissimo aere cōmixtā. Si v̄o habeat sapoꝛē necesse est vt sit acceptabilis cōmunis ꝛ facilis sensui: q̄ si odoꝛeʒ habeat necesse est vt sit odoꝛifera omni carens putredine ꝛ grauitate. Quecūq̄ em̄ aqua talis est bonū habet saporem ꝛ venarū erit penetratiua ꝛ ciboꝛum poꝛtatiua ꝛ nullam auget ventositatem rugitū ꝛ grauitatem. qđ sensit Gal. in libꝛo. j. de

simplici medicina distinctione.ij.c.j.dicens. Aq̄ pura experitur ꝛ iudicatur de ea per tres sensus q̄ sunt:visus:gustus:ꝛ odoratꝰ. Per gustum q̄dem:vt non sit ei sapoꝛ oı̄no : imo sit insipidi saporis in summo. Et per visum q̄dem:vt sit in summo clara ꝛ munda ꝛ luminosa. Et similiter in odoratu: opoꝛtet eñ vt non sit ei odoꝛ oı̄no.ꝛ subiunxit. Aqua q̄ denudata est ab his oı̄bus ꝓprietatibꝰ est apd̄ naturā:id est ꝓpe puram:non munda in fine mundificationis sicut nullū sensatoꝝ quatuoꝛ elementoꝝū est purū cui nō permixtum sit aliquid cū eo. Apud sensum ṽo ꝛ visum aqua lōginqua ab illis ꝓprietatibus est pura munda:q̄ fuit sn̄ia Hipocratis in libro de aere et aqua.c.j.dicentis. Aqua aliarū optima saporata q̄ ī hieme calida: estate frigida: ꝛ melioꝛ est q̄ ab oꝛtu solis ꝛ maxime estiuo tempoꝛe decurrit alba perspicua atq̄ ꝓcul dubio odoꝛifera est. Que autē est lenta grauis nō currens minime est iuuatiua. Debet preterea aq̄ laudabilis in essentia sua leuis esse ꝛ subtilis:qm̄ aqua q̄ est leuioꝛ in pluribus dispositionū est melioꝛ: ꝛ iō scire debes ꝙ pondus est ex experimentis adiuuātibus ad cognoscendum aq̄ dispositionē. Cognoscitur autē pōdus per mēsurā cū in duabus aq̄s diuersis duo pāni:aut duo cota vniꝰ pōderis madefiant:ꝛ postea vehemēter exiccentur:deinde pōderaꝛ:q: aq̄ cuius cotuz fuerit leuius erit melioꝛ inq̄t Auicē.in.ij.primi doctri.ij.c.xvj.Qd̄ etiā voluit Rasis in.iij.Almāsoris.c.iiij.dicens. Aqua insuper q̄ pondere leuioꝛ est caloꝛēq̄ ꝛ frigiditatē velociꝰ suscipit saporē retinet meliorē q̄.s.ad dulcedinē parūper declinaꝛ melioꝛ iudicaꝛ.q̄ similiter fuit Gal.sn̄ia in.j.de simplici medicina distinctione.ij.c.iiij.dicentis. Aqua quanto subtilioꝛ est:tanto velocius suscipit impressionē:ꝛ subtilioꝛ q̄dez aqua est in qua fex terrea minoꝛ est.ꝛ ipse quoq̄ ab Hipocrate accepit in.v. afforismoꝛum afforismo. xxvj. sic scribente. Aqua q̄ cito calefit ꝛ cito infrigidatur leuissima est eo quia subtilis est et rara in qua multum de aere est admixtū. Et ꝓpterea huiusmodi est ex pte sue essentie laudabilioꝛ ꝛ eligibilioꝛ aqua: ꝛ potest etiā probari:vt Isaac inq̄t : accipiendo lineos pannos tenues ꝛ veteres eosq̄ medios diuidendo equaliter ꝛ madefaciēdo in duabus aq̄s ꝛ in vno loco suspendantur ꝛ in vno tempore ꝛ q̄ primus erit siccus aqua erit leuioꝛ et subtilioꝛ ꝛ tali in potu coctiōibus huiusmodi:ꝓ q̄buscunq̄ opoꝛtuerit:vtendum est.

¶ Capitulum.cciij.ostendit q̄ aqua ꝛ precipue fontina laudabilioꝛ sit ex parte sue originis ꝛ loci ad quem tendit:necnon ex parte luti super quod transit.

Hoc capitulū erit precedentis complementū cū per ip̄m clarius apparebit que aqua laudabilioꝛ sit ꝛ magis faciēs ad sanitatē quātum est ex pte sue originis ꝛ loci ad quē tendit ꝛ alioꝛū:vt per ꝓcessum patefiet. Dicamus ergo cuz Isaac in particularibus sic scribēte. Origo cursus laudabilis aque necesse est vt sit contra oꝛientem aliquātulum septētrionali pertingens plage septētrionalis ꝛ oꝛientalis ventus eā perflet. Fluxus ṽo eius necesse est vt sit fixꝰ ꝛ velox currens super lapidē paruum ꝛ arenas clarissimas nullam habens immūditiā aut cursus super cretam sapidā nimisq̄ mūdaz:coloꝛq̄ eius rubeus aut niger:huiusmodi eñ aqua subtilis est ꝛ leuis que posita ad ignem seu solē citissime calefit: calefacta ṽo ad aeram ponatur ꝛ velociter refrigeratur ꝛ citissima est eius mutatio de qualitate ī qualitatem ꝛ de vtero expulsio est significans leuitatem et ostendens illam quicq̄ terrestre nō habere.qd̄ etiam sensit Rasis in.xxiij.cōtinentis.c.ccccccxlvj.ꝛ Auicen.in.ij. primi c.xvj.di. Aque ṽo que sunt alijs meliores sunt aque fontium:neq̄ tamen omniū fontium:nisi fontium terre libere in cuius territoꝛio nulla dispositionum qualitatum extranearuz superat:aut aque que sunt petrose:quia sunt digniores ne terrestri putrefactioni putrescant. Illa tamen que est terre libere melioꝛ est petrosa:neq̄ omni fonte terre libere : sed tantum illa que preter hoc est currens:neq̄ omnis currens nisi currēs que est soli ꝛ ventis discoopta:hoc nāq̄ est ex eo ꝙ currēs nobilitatē acq̄rit:neq̄ oīs currēs

discooperta:nisi illa q̄ super lutū incedit:et debes scire ꝙ illa que super lutū vadit melior est ea q̄ super petras fluit.lutū eñ mundificat aquā:z aufert ab ea res extraneas sibi admixtas q̄ sunt in ea:z collat ipaʒ:sed lapides nō faciunt illud.oportet aūt vt lutum super qḋ trāsit sit liberū z nō fetidū: neqꝫ lacunosuʒ:neqꝫ aliud aliqḋ tale.ꝙ si hec aqua fuerit multa z forti cucurrerit cursu que propter sui multitudinē illud qḋ ei admiscet in suā cōuertat naturā:z que suo cursu ad solē tendat.s.ad orientē z ꝓprie ad eius estiuum erit melior aquis:z quāto magis cū multuʒ a suo elōgabitur principio:z post hanc q̄ ad septētrionē vadit:illa nāqꝫ q̄ ad occidentem tendit z meridiē est mala z ꝓprie cū meridionales exufflauerint venti:z illa quidē q̄ a locis descēdit altis cū alijs bonitatibꝰ est melior.Et illa que est sic quasi dulcis esse imaginatur:z est pōdere leuis z cito infrigidat z cito calefit:ꝓpterea qḋ est resoluta frigida in hieme:z calida in estate:in qua nullo modo sapor supat aliquis neqꝫ aliqs odor z cito descendit ab ipocundrijs zc. Auerrois etiā in cōmēto cxxxi.cāticoꝝ sic de eis inqt. Aque fontine sm opinionem Hipocratis z Gal.sunt meliores z ex eis maxime orientales z sup arenā incedētes. z in.v. colliget similiter ait.Melior aquarū sm Hipocrateʒ est aqua fontiuʒ orientalium que scaturit ex terra que nō habet nimis grossam substantiā nec nimis mollē vel luteā:sed sit mediocris inter has:z ꝓpterea hec aqua ē suauior z leuior z citius permutatur a calido z frigido. Galienus quoqꝫ in.j.de regimine sanitatis dixit.Quicūqꝫ fontes versus septētrionem quidē fluūt ex petris expressi duras habēt aquas z tarde incedētes.Qui vo versus orientē bonas si per terrā collātur puram et calefiunt z infrigidātur velociter.Et postea subiunxit. Fontis aqua recens est bibēda q̄ nullā adiectam habeat perniciosam qualitatem.z hec fuit Hipocratis sn̄ia in libro de aere z aqua.c.j.dicentis. Aque vo fontium sm ortū solis existentium oiʒ sunt meliores. scdo vo ille que inter estiualē z hiemalē ortum habent.Quarū etiā meliores sunt orientis ortu pertinentis:postea vo que inter estiualem z hiemalem. Sed harū oim peiores meridionales:que autē sunt inter hiemalem ortū:z hiemalē occasum existunt inter illas medie.Ille vo que in septētrionis pte sunt illis meliores existunt. Ex quibus satis patent que in rubrica capituli huius declarari promittebantur.quare zc.

¶Capitulum.cclxiij.ostēdit malitiam aquarum fluminū:z ꝓcipue per ciuitates trāseuntium vel prope illas existentium paucis ad modum exceptis.

SI possemus fontiū aquas habere cōtinue:z illas precipue quas in superiori.c. cōmendauimus:alijs quippe sicut fluuialibus z hmōi nequaqꝫ vtēdum esset.Veruʒ qz illas semper habere nō valemus cū a fontibus plerūqꝫ remote sint ciuitates ad quas flumina solēt peruenire. Quorū aqua illaruʒ hoies vti diuersimode cōsueuerunt nescientes forsitan an bona vel mala z illaudabilis ad sanitatē existat.Ideo de aquis fluminū dicamus in p̄sentiarū qḋ senserint antiquiores:vt dictis eorū plectis sciat vnusquisqꝫ bonas illarū a malis secernere.Et primo referamus q̄ scripserit Isaac in particularibus dietis cū ait. Post aquaʒ pluuialē cōmēdamus aquā fluminis magni a ciuitate remoti:cuius liquor est clarissimꝰ super arenas nitidas vel lapides currēs: tamē melius est si fluat super lapides q̄ꝫ super arenas:lapides eñ illidūt aquā eiusqꝫ grossitiem attenuāt:q̄ vo super arenas fluit nitidas melior est q̄ꝫ pluuialis in cisterna longo morās tpe zc.Auerrois aūt in.v.colliget sic de eis iquit.Rasis sensit ꝙ melior aqua sit fluminū magnorū ductuū.z Hipocrates dicit ꝙ iste aque sunt diuersarū substātiarū eo ꝙ transeūt per diuersas terras:z ꝓpterea qz ingrediunt eas multi riui:z mihi videtur ꝙ Rasis nō laudauit flumina magis grossa nisi ꝓpterea qz sol operat in eis vnā operationē ꝓpter quā separant ptes grosse a subtilibus:z ꝓpterea coquūt medici aquā illis q̄ habēt debilē stomachū z epar . Ergo opꝰ qḋ fit in aqua est diuersum ab aqua: sed qḋ

est inspiciendũ in aqua est diuersitas terra-
rũ:q2 nõ põt esse quin ĩ estate nõ defluãt ad
flumina aq̃ multitudo ex aqua pluuiali. Et
ꝑpterea quãto plus elõgat flumẽ a suo or-
tu est deterius: ꝑpterea nostrũ fluẽ melius
est in corduba q̃ȝ in sibilia ⁊ est deterius in si
bilia ꝑpter crementũ ⁊ decrementũ ⁊ ꝑpter
admixtionẽ aque salse in eo quãuis illud nõ
sentiat ⁊c̃. Et subdit. Impossibile ẽ vt aque
magnorũ fluminũ nõ sint turbide: ⁊ ꝑptera
inuenimus in fundo pitarioꝝ qñ ponimus
ĩ eis aquã fluminũ multũ de sabulo ⁊ terra:
⁊ sic accidit in terra nostra ꝙ non accidit de
aquis fontiũ. hec ipse. Auicẽ. quoqȝ in .ij. pri
mi doct. ij. c. xvj. sic de ipsis scripsit. Sũt au-
tẽ qui aquã nili maxima laude extollũt ⁊ ei⁹
bonitates in quattuor cõprehendunt: in lon
gitudine manationis eius ⁊ bonitate locorũ
per q̃ vadit: ⁊ q2 in cursu suo a meridie tẽdit
ad septẽtrionẽ subtiliãs illud qđ in ipso cur
rit ex aquis in multitudine ꝟo sui: q2 alie cõ
municãt ei: in aquis autem alijs si quotidie
eas de vno vase in aliud mutares quotidie
manifestã videres descensionẽ ⁊c̃. Ex quib⁹
nobis videtur ꝙ princeps aquas fluminuȝ
nõ cõmendet: immo implicite dicat ipas ter
restres ⁊ turbidas esse. Qđ est ita in rei veri-
tate ꝑpter cãnales ⁊ ductus particulares q̃ȝ
plurimos turbidas ⁊ infectas malis quali-
tatibus aquas in ea flumina perducẽtes. Et
precipue aqua fluminũ ciuitatibus propin-
quorũ superfluitates ⁊ immũditias excollã
tiũ in quibus panni lauant ⁊ res multe mor
tue ⁊ fetide proijciunt: pelles aĩaliuȝ: linum
⁊ hmõi macerãtur. Que oĩa bonitatẽ aq̃ flu
minis peruertunt: ⁊ ꝑpterea turbide fiũt ad
potũ indelectabiles ⁊ ad coquinãdum suspe
cte. Et oĩa vt vno cõcludamus verbo aq̃ flu
minũ in salubres ⁊ perniciose debent ꝑnun-
ciari. Quare dimittẽde sunt ⁊ precipue post
multitudinẽ pluuiarũ cũ turbidissime ⁊ ve-
lut rubee fiant: aqua igitur fluminũ illauda-
bilis existimetur: nisi talia fuerint flumina
qualia vbi supra Isaac inquit fore debere.
Tũc eñ eoꝝ aq̃ ratione sui motus ⁊ purita-
tis laudabilis esset: nõ tñ magis q̃ȝ fontina
vel pluuialis: vt infra apparebit. quã aquaȝ
in hac regione credo ꝙ nemo possit reperire
cum flumina taliter conditionata non habe
mus. quare ⁊c̃.

¶ Capitulũ. cclv. oñdit nocumẽta ⁊ malitiã
aq̃ turbide dicẽdo eã clarificare multifariã.

Quia in superiori caplo satis eq-
dem reprobauimus aquã flu-
minũ eo ꝙ vt plurimũ eã tur-
bidã esse reperiamus: nobis vi
detur ad clariorẽ huius noti-
tiam cõsequẽter perscrutari debere si aqua
turbida sit ita ad sanitatẽ suspecta: vt ipsam
oĩno oporteat euitare. Et breuiter dicim⁹ ꝙ
illaudabilis et egritudinalis existit oĩno: vt
patet per Hallabatẽ in .v. theorice. c. xxix. di
centẽ. Turbida aqua est cui lutũ immixtum
est: ⁊ talis spẽs aq̃ opilationẽ generat in epa
te: lapides in renibus: magisqȝ in stomacho
q̃ȝ suauis ⁊ pura moratur. Similiter ꝑ Aui-
cen. in. ij. primi doct. ij. c. xvj. sic scribentem.
Aqua ꝟo turbida lapidẽ generat ⁊ opilatio
nes: ideoqȝ post ipsam res comedẽda est pro
uocatiua. qđ etiã sensit Rasis in. iij. Alman
soris. c. iiij. cũ inqt. Turbida autẽ aqua in
epate opilationẽ ⁊ in renib⁹ lapidẽ generat.
q̃ fuit sentẽtia Hipocratis in libro de aere ⁊
aqua. c. ij. dicentis. Aqua q̃ cũ in vase stete-
rit ⁊ feceȝ fecerit si bibat morbos generat. ⁊
in. c. iij. eiusdẽ. Aque turbide stagnãtes: sali-
nares: ⁊ palustres estate q̃dem calide sunt et
grosse ⁊ austeri odoris: q2 nõ currũt ⁊ cetera
necessario fiũt male. Et ꝑptera dicebat Gal.
in. j. de regimine sanitatis. Fugiende sunt aq̃
stagnorũ: ⁊ turbide: ⁊ salse: ⁊ fetide: ⁊ vniuer
saliter q̃cunqȝ aliquã qualitatẽ in gustu ostẽ
dunt. Ea eñ est optima aqua q̃ nullã appa-
rentẽ habet q̃litatẽ: neqȝ ĩ gustu: neqȝ in odo
ratu: ⁊ erit hec aqua bibenti delectabilis et
certissime pura. Talis autẽ est aqua flumi-
nũ: cũ dicat Auerrois in. v. colliget. Impos-
bile est vt aque magnorũ fluminum non sint
turbide ⁊c̃. Et ꝑterea seruantes Gal. prece-
ptum vbi supra turbidas aquas fugiamus
ne in nocumenta ex eis prouenientia incida
mus. Sed si quis diceret. Si ꝯtingeret vt in
longinquo itinere alias q̃ȝ turbidas aquas
per regiones aliquas non reperireȝ quomo

do possem eas rectificare? Cui respōdebimꝰ
dicētes cū Isaac in particularibꝰ dietis sic
scribente. Si q̄ volūt aquā clarificare ꝛ mun
dificare propter colericos ꝛ iuuenes ceteros⸗
q̧ calidas naturas habētes accipiāt eā cuȝ
puluere boli: ꝛ chimolee: spodi: ꝛ similiū de
cet purificari: humidas vero naturas habēti⸗
bus donent̄ cū amigdalis dulcibus ꝛ tritici
farina. Qd̄ si necesse est vt aq̄ potetur frigi⸗
dissima aut turbida oportet eā misceri vino
albo: sincero: clarissimo. Rasis vero in .vj. li⸗
bro Almansoris .c. xij. dixit. Aqua grossa et
turbulēta clarificanda est multotiēs de vno
vase in aliud mutando: q̄ si fieri non poterit
per collatoriū qd̄ ex farina tortellarū made⸗
facta sit coopertū colet̄: de h s etiaȝ q̄ aquā
collant est vt in ipsa parū aluminis iameni
triti ꝓijciatur: hoc eñ eā cito clarificat atq̧
collat. A quo princeps noster Auicen. videt̄
accepisse cū in .iij. primi .c. penultimo dixit.
Aquarū iter agentē malitia ad egritudines
magis perducit q̄ȝ nutrientium diuersitas ꝛ
ex hoc solicitudo est habēda ꝛ res aq̄ corrigē
da: de eius autē emēdatione est vt vehemen
ter colletur ꝛ fiat vt a resudante corpe multū
per resudationē egrediat̄ ipam quoq̧ coq̄re
eā q̄nq̧ collat ꝛ inter pure aq̄ substantiam ꝛ
id qd̄ ei admiscet̄ separationē facit ꝛ maius
hoc toto est ipaȝ sublimādo distillare: ꝛ etiā
cū ex lana retorta fit lichiniū: cuius vna ex⸗
tremitas in vas plenū ponit̄: ꝛ altera in vas
vacuū ꝛ guttatim aqua ad vacuū dilabit̄: et
est clarificādi modus idoneus ꝛ ꝓprie cum
multotiēs factus fuerit. Similiter quoq̧ cū
aqua mala ponit̄ in vase ꝛ coquitur ꝛ ꝓijcit̄
in ea dū ipa ebullit lutū liberū ꝛ guttatim di
stillabit̄ cū lana admodū prime. Alios quo
q̧ dat modos clarificādi: qui quia nō placēt
nobis pretermittimꝰ. Postremo in fine illiꝰ
capl'i inquit. Aqua preterea pāno interposi
ta bibenda est ne sanguisuga cū errore ingre
diatur: ꝛ ne q̄ ex malis permixtionibꝰ vehe⸗
mēter est minutū transglutiat. Et hoc opti⸗
mum est ꝛ obseruandū preceptuȝ ab iter agē
tibus. quare ꝛc̄.

¶ Caplm̄. cclvj. ostēdit malitiā aq̄rū putealiū
cisterne palludū: ꝛ oim aliarū nō currentiū.

De his oibus mihi videt̄ i vno
c. scribendū esse cū ipe in quie⸗
te simul cōueniāt: ꝛ in malitia
q̄ȝuis puteali frequenter vta⸗
mur ꝛ cisternali nōnūq̧ tanq̧
ꝓciosiori ꝛ ad sanitatē cōueniētiori vulgariū
sequentes imperitiā q̄ eam saluberrimā exi⸗
stimāt: ꝛ ipam sic esse sine dubio ꝓdicant: cū
tñ a sapiētibus sicut ꝛ putealis sit reproba⸗
ta. Unde princeps in .ij. primi doc. ij .c. xvj. sic
ait. Puteoꝝ vero aq̄ ꝛ aqueductuū sunt male
cōparatiōe aquarū fontiū: sunt eñ aq̄ cōstri
cte terrestreitates lōgo tpe recipiētes. Ideo
q̧ esse nō pōt quin in eis aliqua sit putrefa⸗
ctio: qm̄ extracte fuerūt ꝛ cōmote virtute co⸗
gēte ꝛ nō virtute q̄ sit in eis declināte ad hoc
vt manifestent̄ ꝛ expellant̄: nisi ingenio ꝛ arte:
q2 via ꝓpinqua eis fuit adhibita per quā in
cesserūt. Et ex eis tñ ille sunt deteriores q̄bꝰ
ex plūbo vie facte fuerūt: qm̄ ex eius virtute
aliq̄d assumūt: vñ frequēter ad dissinteriam
ducūt. Similiter aq̄ cisterne nō approbat̄: et
ꝓcipue si in ea per lōgū tēpus fuerit: dicente
Isaac in particularibus dietis. Aq̄ pluuia⸗
lis in cisterna lōgo morās tpe malā suscipit
q̄litatē a fumositate terre. Et q2 etiā nō mo⸗
uetur illaudabilis eē existimat̄: cū dicat Aui
cē. in loco superius allegato. Aque nō currē
tes quocūq̧ modo fuerint stomacho nō con
ferūt ꝛc̄. Et quāuis huiuscemodi aqua plu
uialis fuerit: ꝛ ex nubibus veniēs q̄ cōmēda
tur a sapiētibꝰ: tñ suprascriptis rationibꝰ il⸗
laudāda ꝓnūciatur. Quare vulgares hec nō
cōsiderantes imprudēter ꝛ immerito eā ex⸗
tollūt: ꝛ qd̄ deterius est q̄daȝ ignari medici:
si medici vel potius carnifices debeāt appel
lari: illud idē qd̄ rudes asserunt ꝛ consulunt
ne pauciora vulgaribus scire videant̄: vt astā
tes pro febrientibus nullā preter cisternaleȝ
aquā eligāt: ꝛ hoc q2 nūq̧ nisi receptas forsi
tan vel practicā alicuius boni viri ꝑlegūt si
q̄dē operā darēt libris sapientū ꝑfecto vide
rēt Auicē. sic vbi supra dicētē. Cū aq̄ nō cur
rit ꝓculdubio aliqua in ea existit grauitas ꝛ
fortasse in multis earū existit stipticitas ꝛ cō
uertitur cito ad calefaciendū: ideoq̧ nō sunt
vtiles febres habentibus: nec illis in quibꝰ
colera superat ꝛc̄. Qua de causa nec diaricis

videntur cōvenire: palludalē quoqꝫ aquam eisdē rōnib⁹ ꝛ causis malā esse ꝛ insalubrē intelligim⁹ ꝛ predictis deteriorē. ꝛ ꝙ ita sit apparet ꝑ principē in.c.ꝑnotato sic scribētem. Aqua aūt palludalis deterior aq̄ putei existit: qꝛ manatio aq̄ putei acuitur ꝑpter illud qđ de ipa extrahit: vnde ꝑdurat ei⁹ motus ꝛ nō multū moratur in cōstrictiōe neqꝫ manet in locis vnde manat lōgo tēpore. Aqua vo palludis ꝑpterea ꝙ lōgo tēpore moratur in foraminibus terre putrefaciētis ꝛ ei⁹ motus in manando ꝛ egrediēdo est motus tardus q̄ nō ꝑuenit ex fortitudine sue expulsionis ꝑpter largitatē materie ipsius neqꝫ est nisi in terra corrupta ꝛ putrida. Rasis vo in tertio Almāsoris.c.iiij. sic de ea inquit. Aqua vo stās ꝛ putrida splenē augmētat ac cōplexionē corrūpit ꝛ generat febres. Et in.xxiij.continētis.c.cccccccxlvj. dixit auctoritate Gal. Hec aqua scꝫ palludalis est putrefacta ideo generat humores corruptos sicut generat devenenis putrefaciētibus ꝛ generat colerā rubeā ꝛ similia de humorib⁹ putrefactis: et hoc totum fit ex privatione cursus ꝛ vstione eius de sole: vn̄ corrumpitur ꝛ lucratur naturā malā ꝛ iō mala erit bibēti eā. Et post pauca subiūxit. Et dixit Hipocrates ꝙ bibētiū talē aquā splē magnificabit. ꝛ Gal. inquit: intendit ꝙ splē solidabitur: ꝛ ego dico ꝙ nō corrumpūtur splenes eorū tm̄: sed etiā alia mēbra ꝛ proprie epar ꝛ stomach⁹: quia hmōi aqua infert opilationes in mesaraica quia est turbida: tamē splē de ea velociter patitur cū sibi attrahat sanguinē grossum. Et dixit etiā. Bibētes hmōi aquā habebūt vētrē calidū ex caliditate putrefacta ꝛ siccū ꝛ corpa macilēta inflata imo in eis generabit putrefactio ꝛ ventositates grosse. Extenuātur aūt eoꝝ corpora qꝛ nō nutriūtur valde: deficit appetitus cibi ipsorū ex malitia ip̄i⁹ aque: vnde ipa aqua calida est in estate ꝛ putrefacta in hieme gelata ꝛ turbida: vn̄ q̄ cogitur ad bibēdū ipam in eo fiet vitium vt diximus. hec ipse. Que fuit sententia Gal. in libello de bonitate aque dicentis. Palludose aque omnes sunt pessime: odorem em̄ habēt incōvenientē sicut putrescētē: ꝛ estate q̄dem fiūt calide: hieme vo frigide qđ est maximū signum malitie aquarū ꝛc. Qđ ꝛ ipse ab Hipocrate in libro de aere ꝛ aqua sic scribente accepit. Aque igitur turbulente ꝛ stagnātes salinares ꝛ palludestres estate calide sūt ꝛ grosse: vasteri odores quia nō currunt: sed ꝑmanēt pluvia superveniente atqꝫ solis splēdore eas ꝑpetuo comburente itaqꝫ necessario fiunt male ꝛ absqꝫ colore: coleram rubeā generāt: dolorem in oculis: siccitatem in corporibus dominantem senibus catarros ex defectione nervorum ꝛ cōsumptione: quidā vo ex ipsa moriuntur. Quare fugiende sunt hmōi quiescentes aque.

¶ Capitulum.cclvij. ostendit bonitates aq̄ pluvialis ꝛ quomodo subtilior sit alijs ꝛ melior ad sanitatem.

Dicamus modo de aqua pluviali qua non vtimur: cū tamē vtendum foret ipsa potius q̄ puteali fluminali vel talibus propterea ꝙ laudabilis est et plurimū ab auctoribus cōmendata: vt patet per Avicē. in scđa primi doc. scđa.c.xvj. dicētem. Ex aquis quoqꝫ laudabilioribus sunt aque pluvie ꝛ precipue ille q̄ in estate veniūt ꝛ ex nubibus cū q̄b⁹ accidūt tonitrua turbidatio autem vaporis: vnde generantur venti maximi cum nubibus venientes turbidāt nubes ex quibus venit pluvia: ideoqꝫ eius substantia est salsa ꝛ non pura: sed tamen aque pluviali cito advenit putredo licet sit aqua melior propterea ꝙ est valde subtilis ꝛ quia in ipsa corrumpens terreus ꝛ aereus vapor cito operatur ꝛ fit eius putredo causa computrescendi humores ꝛ impedit pectus ꝛ vocem. Quidam autem dixerunt huius causam esse: quia aque pluvie generantur ex vapore qui fuit ex humiditatibus diversis subtiliatus: sed si hoc esset cum pluvia aque pluvie vituperabilis esset ꝛ nō laudabilis: sed non est ita immo propter multā sue substātie subtilitatem: quoniam omnis subtilis substātia plus recipit passionē: ꝙ si aq̄ pluvie ebullierit ei⁹ receptio putrefactiōis minuet. hec ip̄e. Et i cāticis textu cōmēti.c.xxxiij. similiter ait. Melior ex aq̄s est

pluuialis mūda:qm̄ nihil admiscet ei quod
inferat nocumētū.Et in hoc ꝯueniunt oēs
inquit Auerrois in cōmēto. Qđ etiaʒ sensit
Isaac in ꝑticularibus dietis cū scripsit.Di/
bus autē aquis pluuialis est electior q̄ vici/
na ab aeris sūmitate cecidit:mūda tamen si
fuerit ab omni putredine ꝛ ponat in cisterna
optime lota:talis em̄ aqua min⁹ ceteris est
hūida ꝛ quidā stipticitatis habet: vnde nō
nocet stomacho:sed potius eū ꝯfortat. Que
fuit snīa Rasis ī tertio Almāsoris.c.iiij. di
centis. Pluuialis aūt aqua his qui cito in/
currunt febres est mala: ꝛ maxime si longi
est tēporis:q̄ tamē in suis alijs dispositioni/
bus est bona.Et in.xxiij.cōtinētis.c.ccccccc/
xlvj.dixit auctoritate Gal. Aqua pluuialis
leuis est dulcis ꝛ luminosa valde:quia sol cō
cipit tenuiorem ꝑtem aq̄ ideo cito calefit ꝛ
cito infrigidatur ꝛ decoquit id qđ in ea co/
quit cito: ʒ mutatur ꝛ corrūpitur etiā cito:
ex hoc tamen noli estimare ꝙ aqua q̄ corrū/
pitur cito sit mala: qꝛ velox corruptio ipsi/
us est ex eo ꝙ colligitur ex diuersis locis: et
res collecte ex diuersis locis sunt velocioris
putrefactionis tamen nō est conditio pene
metallis:sed velox putrefactio ipius est ex te
nuitate eius qꝛ pars tenuis ipsius dissoluit
citoꝛ putrefit ꝑs residua.Et dixit etiā. Aq̄
pluuialis est melior omnib⁹ aq̄s dū nō cōci/
piat malū odorē:qm̄ si ꝯcipit infert bibenti
ipam raucedinē vocis tussim ꝛ grauē voceʒ.
ꝛ hoc mō intelligenda sunt ỽba Principis
vbi supra. Et iterū inq̄t.Aqua pluuialis ꝑ
se cōueniēs est ꝛ bona ꝛ oēs bonitates aq̄ in
ea īueniūtur:qꝛ valet ad digestionē:ad ꝓuo
candū vrinā:ad epar:splē:renes:ꝛ pulmonē:
ꝛ neruos:ꝛ tamen nō habet in se vim infrigi
datiuā vehemēter magis hūectat ꝛ putrefit
cito:ꝛ hoc significat superbonitatē ipius:qꝛ
alteratur cito extenuitate eius.Qđ similiter
voluit Haliabas in.v.Theorice.c.xxix.cuʒ
ait.Aqua pluuialis melior omnib⁹ est aq̄s ꝛ
ponderis leuioris suauiorqȝ ꝛ mūdior.Que
fuit sententia diui Hipocratis in lib.de aere
ꝛ aqua ꝛ regionibus dicentis.Aque pluuia
les leues saporate ac lucidissime sūt. primo
nanqȝ sol ab aquis quod subtilius ꝛ leuius
est attrahendo assumit qđ inde deprehendi/
mus:qꝛ id quod graue ꝛ salsuʒ fuerit in suo
modo remanere videmus:sed sol qđ leuius
ꝛ subtilius est nō solū de fluminibus attra/
hit:sed etiā de maribus ꝛ quibuscūqȝ locis
humidis:humiditas nanqȝ in rebus humi/
dis inuenitur necnon ꝛ in hominibus quod
humiditatis subtilius ac leui⁹ est a sole de/
siccari:sic cōprobatur.Si quis enim sedeat
ad solem opertus etiam vestimentis sudat
equaliter.Si ỽo in vmbra inequaliter:quia
est longinquus a sole ꝛ remotus: vnde ꝛ aq̄
pluuiales putrent malūqȝ odorem exalant
quia ex multis cōgregate sunt aquis ꝛ ideo
leuiores alijs putrescere solent ac mutari.
Cum autem sol accipit eas ꝛ in altum suspē
dit frigescunt ꝛ aeri cōmiscentur.Turbiduʒ
ỽo suum quod nigredinem reddit seorsum
in nube seiungitur. Quod ỽo leuius est pur
gatur atqȝ dulcescit: quia quod a sole deco
quitur saporituʒ ac dulce efficitur: ꝛ quia in
aere a ventis colligitur omnis grossities ab
ea remouet:ꝛ ꝓpterea sanis ꝛ infirmis opti
ma existit ꝛ nulla super eam eligatur.

¶Cap.cclviij.ostendit nocumēta ꝓuenientia
ex potu aque valde frigide.

Postq̄ ꝯsideramus aquā q̄tū
est ex ꝑte sue essentie modi sub
stantie ꝛ loci: consequēter de/
bemus eam q̄tuʒ est ex parte
qualitatum considerare ꝛ be/
ne perscrutari si omnis aqua quātūcūqȝ lau
dabilis quomodolibet bibenda sit vel ne.Et
breuiter dicimus qꝛ si per se fontina vel plu
uialis aut queuis alia cōmēdabilis aqua sit
iuuatiua:per accidēs tamē ratione actualis
qualitatis ei cōiūcte potest esse plurimū no/
ciua vt quādo frigida fuerit aut tepida.Qm̄
valde frigida plurimū solet nocere ꝛ si eius
effectus non ita appareat:dicente Haliaba/
te in quinto Theorice.c.xxix. Qui no q̄cunqȝ
aque potū cū niue refrigeratū assidu⁹ sumit
ab eius certe in subsequēti nō liberabit ma/
lo maxieqȝ in senectutis tpe: cui⁹ q̄dē ratio
nem assignat in scđa tertij.c.j.dicens.Aqua
frigida nocet neruis ꝓpterea quia facit eos
deficere a digestiōe hūiditatū q̄ sūt i eis:qua

re in humorē indigeſtū permutāt. Qđ etiam in parte ſcđa cāticoꝝ textu cōmēti.xxvij. expreſſit dicēs. Potꝰ aq̄ frigide neruis obeſt. Et Iſaac in particularibus dietis cum ait. Porro aqua frigidiſſima plurimū eſt neruorū pectoris ꝛ inteſtinoꝝ percuſſiua generatq̧ dolorē in vētre ꝛ ſtricturā in pectore ꝛ omnibus inſtrumētis ſpiritus ꝛ crepaturarum in ſuis venis: quā qui aſſuete biberit incidet in ſpaſmū ꝛ mēbroꝝ dormitationē patiet et tetanū ꝛ epilenſiā: ideoq̧ opꝫ vt cū vino miſceat vt tēperet. Neceſſe eſt ergo oībus naturaliter vel accidentaliter humidas naturas habētibꝰ cauere aquā: ꝙ ſi aliud nō poſſunt miſceāt eā cū aliquāto maſtice: ꝛ coquat ea quouſq̧ ad tertiā vł ad dimidiā partē redierit. Et poſt aliqua ſubiunxit. Aqua frigidiſſima velut nix oībus corpis neruis nocet et ꝛ dētibus: maxime ſenibus ꝓpter defectionē ſuoꝝ neruoꝝ: percutit eñ ſtomachū eorū pectus ꝛ oīa viſcera: generat in inſtrumētis ſpiritus anguſtiā: ſpaſmū: paraliſim: et hec oīa in ſenibꝰ ſunt cito apparētia: pueris ṽo ꝛ iuuenibus nō cito talia eueniūt ꝓ naturali eoꝝ calore frigiditati repugnante: ſed tñ ſi ea aſſueſcāt nocet eis p̄cipue neruī eoꝝ ī hāc īcidūt paſſionē: de qua nullo mō poſſūt euadere ꝛc̄. Hoc idē etiā nō minus ſenſit Raſis in.iij. Almāſoris.c.iiij. dicēs. Aqua cū niue infrigidata vel ex ſe vt hec frigida inuenitur ſtomachū percutit ſi a ieiunis bibatur: ſed epar multū infrigidat quā nulli ieiuni bibere preſumāt niſi calefacti: cōfert eñ eis hoc modo ſi ſup cibo ſit accepta ſtomachū corroborat ꝛ appetitū auget: ex ea tñ parua ſufficit quantitas ꝛc̄. Gal. quoq̧ in. iiij. libro de ſimplici medicina diſtinctione.j.c.ij. ſic dixit de ipſa. Aqua frigida mordicat oculos ꝛ nares ꝛ qđ eſt in hoīe de mēbris: ꝛ mordicat iterum mordicatione nō minore illa partes intrinſecas ſtomachi ꝛ inteſtinoꝝ: que fuit Hipocratis ſentētia in.v. affoꝛiſmoꝝ affoꝛiſmo xviij. dicentis. Frigidū eſt inimicum neruis: oſſibus: dentibus: cerebro: ſpinali: medulle. Et in.xxiiij. eiuſdē. Frigida velut nix vel criſtallꝰ pectori inimica: tuſſes cōmouētia: ſanguinē fluere faciētia ꝛ catarros ꝛc̄. Frigida autē aqua eſt hmōi. Ideo debet vnuſquiſq̧ eā dimittere. Et ꝓpterea dixit Iſaac in vniuerſalibꝰ dietis.c.xj. Frigida vt nix ſunt fugienda: qm̄ ꝛ ſi in corporibus iuuenū ledere nō appareat: tñ nocumentū niuis paulatim ſe adunat: licet ipſi nō ſentiāt: ꝛ exeuntes a iuuētute ꝛ ſubeuntes ſenectutē multos ꝛ diuerſos morbos incidunt q̄ incurabiles ſunt ꝛ diu in viſceribus permanent ꝛ articulis et neruis: nix eñ ſemper mēbra percutit debilia ꝛ multū ſenſibilia. Que fuit Gal. ſnīa in libro de euchimia.c. vltimo dicentis. Iuuenū frigida vt nix bibentiū corpa in p̄ceptibiliter apparent ledere: latens tñ nocumentuꝫ paulatim auctū in precedenti tpe declinante eorū iuuentute inſanabiles egritudines gignit ſm articulos ꝛ neruos ꝛ viſcera. Patit autē citius illa pars corporis quecunq̧ fuerit natura ſenſibilior. Et ꝓpterea bene ꝯcluſit Auicē.in.ij. primi.c. ſepius allegato cum inquit. Aqua tēperate frigida ſanis melior eſt aquis oībus: ipa eñ appetitum excitat ꝛ ſtomachū fortē efficit: vt etiā Iſaac ꝛ Raſis vbi ſupra dixerant. Qua de re frigidiſſima aqua in nulla diſpoſitione vtendū eſt quantumcūq̧ tēpus anni. Cōplexio corporis et ſuſcipiētiſ etas ceteraq̧ alia calida fuerit ꝛc̄.

¶ Capitulum.cclix. oſtēdit ꝙ aqua tepida nec actu calida bibenda ſit: ſicut nec illa que virtualiter calida fuerit: vt ſalſa: ſulfurea: aluminoſa ꝛc̄.

Quia diximus in ſuperiori.c. ꝙ aq̄ valde frigida nō ſit bibenda: poſſet ex hoc quiſpiam opinari ꝙ ſicut aqua frigidiſſima multa facit in corpus nocumenta: ſic per contrariū calida plurima faciat iuuamenta: ꝙ tñ non eſt ita: iuxta prouerbiū. Oīa extrema ſunt vitioſa: neq̧ eñ eſt neceſſariū ꝙ ſi vnum cōtrariorum ſit malum reliquuꝫ ſit bonū: immo pleruniq̧ ambo ſunt mala: non eſt autem ſic de contradictorijs: vt recte ſciunt logici: ſed quia non ſufficit dicere ꝙ ita ſit id per locuꝫ ab auctoritate declaremus. Et primo de aq̄ actu calida. Secundo ṽo de de calida in potentia: ſcꝫ ꝙ neutra illarum ſanis ſit conueniens. Prima quidem non ſolum non cōue

nit:verũetiam plurimũ nocet dicẽte Auicẽ. in.ij.primi doct.ij.c.xvj. Aqua calida digestionem corrumpit ꝛ facit natare cibuꝫ:neqꝫ ilico extinguit sitim:ꝛ quãdoqꝫ ad idropisiꝫ adducit ꝛ ad ethicam ꝛ cõsumit corpus. Et subdit. Aqua autẽ calefacta cum fuerit tepida facit nauseam:et cum fuerit calidior quã hec:ꝛ in ieiuno bibita fuerit multotiens stomachũ lauabit ꝛ ventrem soluet:eã tamẽ frequẽter bibere est malum:quia stomachi debilitat virtutẽ. Illa ꝟo que multum est calida quãdoqꝫ colicã resoluit ꝛ splenis ventositatẽ frangit. Cur autem aqua tepida bibẽda non sit:est quia resoluit ꝛ precipue stomachi virtutem:teste eodem principe in.xvj.tertij tractatu.j.c.iiij.dicente. Tepidum resoluit sicut frigidũ constringit.ꝛ in.j. quarti.c. xxvj. Omne tepidum est mollificatiuum ꝛ resoluit virtutẽ ꝛc̃. Que fuit Gal̃. sententia in ij.terapẽtice.c.v.dicẽtis. Tepida omnia soluunt roburventris. Et in libro.j.de febribus ad glauconem.c.vj. Roburventris facile soluunt tepida. Et propterea cõcludendum est ꝙ aqua tepida nec calida multum bibendã sit:sed moderate frigida:vt in precedẽti.c.diximus. Quantũ ꝟo ad secundã huius capli partem principalẽ dicamus ꝙ aquã virtute calidam in sanitatis conseruatione nequaqꝫ bibere oporteat:licet aliqui vulgariuꝫ aliter sentiant quibus nec in his nec in alijs ꝗ sue non sunt artis: aliquo modo fides est adhibenda:vt per singulas patet discurrẽdo. nõ quidem salsa bibenda est:vt apparet manifeste:qm̃ macrescere facit ꝛ exiccat:licet primitus fluere faciat ventrem propter vim radẽdi que est in ea:postea restringit ventrem in fine propter siccitatem que est in eius natura et corrumpit sanguinem ꝛ generat pruritũ ꝛ scabiem:vt dixit princeps in.ij. primi.c.superius allegato:vbi etiã subiunxit. Aluminose aque similiter non sunt potãde:quoniã menstruorum superfluitatem currere nõ permittunt:neqꝫ spuere sanguinem: ꝛ prohibẽt illud qð de emoroidibus egreditur ꝛ corpora que febribus sũt apta fortiter ad eas perducunt. Ferreis quoqꝫ ꝛ huiusmodi non est vtendum:nisi gratia medicine. Qð etiã sensit Isaac in particularibus dictis cũ inquit. Rursus decet omnes cauere aquam salsuginem vel nitrositateꝫ habentẽ:qm̃ talis aqua corpora calefacit ꝛ desiccat:ventrẽqꝫ accidẽtaliter cõstipat:eius em̃ actio in initio dissoluit humores grossos:ꝛ pungit intestina:vnde fit solutio ventrium:in fine ꝟo vẽtris humectationẽ desiccat:ventremqꝫ accidentaliter cõstipat:eius em̃ actio in initiũ dissoluit humores grossos:ꝛ pũgit intestina:vnde fit solutio ventrium:in fine ꝟo humectationem vẽtris cõstipat eiqꝫ resistit ne ꝑ secessum exeat:sit ergo causa constipandi ventris accidẽtaliter. Qð similiter voluit Rasis in.iij. Almãsoris.c.iiij.cuꝫ ait. Salsa em̃ aqua prius ventrem soluit:postea ꝟo constringit si quis eam cõsuete biberit corpusqꝫ desiccat ꝛc̃. Et in libro.xxiij.continentis.c. cccccccxlvj. auctoritate Gal̃. Ruffi. Ioãnitij. Bimmasui. ꝛ omniũ antiquorum dixit. Aqua salsa mala est ꝛ corrumpens:ꝛ est inflatiua ꝛ tarde digestionis ꝛ ea non possunt vti sani et fortes homines: ꝛ si vtantur ipsa nõ poterit eis nocere:ꝛ ideo est melius vt videlicet acuta ꝛ salsa ꝛ meridionalis ꝛc̃. Parique ratione sulfuree:aluminose:enee:ꝛ ferree:ꝛ huiusmodi neqꝫ eis vtendum est:nisi gratia medicine cum fortiter volumus calefacere:exiccare:abstergere:ꝛ inflãmare. Et propterea errãt sani ad balnea naturalia accedẽtes vt per ea purgẽtur:nescientes ꝙ post quãdam ventris solutionem quã ipsa aqua facit cõstipet ꝛ mẽbra inflãmet:vnde facile postmodũ in febres incidunt ꝛ in ethicam. Et ideo a potu huiusce modi aquarum debent abstinere cum ipse calefaciant ꝛ desiccent valde : ꝛ pro medicina mollificatorũ neruorum ꝛ talium vti debeãt: quẽadmodum dixit Haliabas in.v.theorice.c.xiij. Et similiter Gal̃. in plerisqꝫ locis. Si quis tñ purgatiõe indigebit melius erit ei vt cũ benedictis ꝛ cõsolatis farmacis euacuetur:licet aliqua id fiat cum impẽsa ꝗ͂ retinẽdo pecunias cũ aquis naturalibus ebibitis sanitatem corporis vitamqꝫ qua nihil carius periclitare.quare ꝛc̃.

¶ Capitulum.cclx. ostendit quid decoctio faciat vtilitatis in aquam necessaria pro infirmis ꝛ sanis pluribus.

PRo cōplemento sermonis in hoc libro faciēdi: de aqua placuit mihi in hoc capitulo declarare quid aqua bonitatis recipiat ex decoctione: quantūq3 a cruda differat cū medici quibusdā infirmis ꝛ precipue febrientibus aquā solūmodo coctā iubeāt ꝓpinare. Similiter ꝛ aliquibus sanis vinū bibere nō potētibus eā cōcedūt quod de cruda minime ꝑsumerent. Dicamus ergo cū principe nostro Auicē. in. ij. primi doc. scda. c. xvj. sic scribente. Decoctio rectificat aque malitiam. Aqua eīn cocta sicut testificati sunt sapientes minoris est inflationis ꝛ velocioris descensionis: ꝛ torpidi qđē medicorū existimant ꝙ aque cocte subtile resoluatur ꝛ ipsius remaneat spissum: vnde in coquēdo ipam nō existat iuuamētū: quoniā spissitudinē in aquā augmentet. Scire autē debes ꝙ aqua in sue aqueitatis diffinitione existit ex partibus in subtilitate ꝛ spissitudine similibus quia est simplex: sed nō inspissatur nisi ꝓpterea ꝙ frigoris qualitas super eam ꝑualuit: aut ꝓpter fortē terrestriū ptiuʒ cōmixtionē que ob hoc ꝙ sūt paruissime ab ea nequeūt separari neq3 descēdere in ea: qꝛ non sunt tante q̄ntitatis vt cōtinuitatē aque scindere valeant ꝛ in eā descendere ob multā paruitatē. Oportet ergo vt eis accidat cō mixtio cū substātia aque post hoc decoctio spissitudinē remouet que ꝓpter frigus accidit primo: deinde ptes aque vehemēter rarificat donec fiat subtilioris substātie vt possint ab ea separi ptes graues terrestres in eiꝰ spissitudine retente ꝛ cōstringāt eas descendere ꝛ ꝓpter descēsum ab ea separātur ꝛ remanet aqua pura ꝛ simplici propinqua ꝛ erit illud quod ꝓpter calefactionē fuit separatū homogeneū ei quod remansit ꝛ non lōginquū ab eo: quia cuʒ aqua a cōmixto separaꝛ eius ptes in subtilitate similantur neq3 multum interest inter illud quod subdit ꝛ inter illud quod remanet. Decoctio ergo non subtiliat aquam nisi propterea quia aufert spissitudinem frigoris ꝛ quia facit qđ ei cōmixtum est descēdere ꝛ huius quidē significatio existit: qm̄ cū aq̄ grosse dimittūtur lōgo tpe nō descēdit ex eis res de qua sit curādū: sed cū decoquuntur ilico descēdit ex eis res multa ꝛ fit aqua q̄ remanet ī pōdere leuis et clara ꝛ descēsiōis quidē causa est subtilitas q̄ ex decoctione acquiritur ꝛc. hec ipse. Qđ etiam voluit Rasis in tertio Almansoris. c. iiij. cū inquit. Aqua preterea cocta quousq3 minor reddatur eius substātia minus est inflatiua citiusq3 descēdit. Et ꝓpter hāc cām infirmis ꝛ sanis oībus cōuenientior existit q̄ cruda: ꝛ ꝓpter hoc medici iubent aquam decoqui debere ꝛ non vt aliqui putant vt frigiditatem amittant: sed vt inflationē ꝛ grossitiem ꝛ impuritatem deperdat. Neq3 omnis aqua pro infirmis coqui debet: sed tātū illa q̄ fontis fuerit aut pluuialis aut cisterne mūdeꝛ non diu in ea retente. Et in hoc iuuenes medici animaduertant quoniā astātes aquā putei vt plurimū acciptūt q̄ grossa est ꝛ terrestris ꝛ reprobata: vt supra diximꝰ. q̄ lʒ decoquaꝛ nunq̄ ad eā subtilitatē: puritatē: ꝛ ꝑfectionē deueniet ad quā vna iam dictarum ꝑueniret inde ꝑuenit magna ex pte ꝙ infirmorū stomachi ventositate replenꝛ ipsos sepius eructuare cogente ꝛ debilitanꝛ simul cū omnibus viscéribꝰ rōne grossitiei ꝛ impuritatis facientiuʒ eam diutius in corpore remanere. Et sic de sanis idem qđ de infirmis diximus intelligatur: cum aquā eis bibere fuerit necessariū. quare ꝛc.

¶ Cap. cclxj. ostēdit qđ facere oporteat post cibi ꝛ potus assumptionē: vt bona digestio celebreꝛ ꝛ assumpta nō corrūpantur.

CUm laude creatoris excelsi vsq3 modo descripsimꝰ q̄ ꝛ qualia post exercitiū ꝑ nostri corporis refectione erant necessaria: qđq3 comedere ꝛ bibere ꝑ sanitatis conseruatiōe oportebat. In sequētibus autem scribere ꝛ declarare intēdimus eodē fauēte numine: q̄ post comestionē ꝛ potū fieri debeant ab his q̄ suā corporis salutē manutenere ꝛ cōseruare desiderāt. Dicamꝰ ergo ꝙ nō sufficit ad hoc bona cibaria bonosq3 potꝰ assumere nisi ea bn̄ ac sufficiētissime digererenꝛ. Qm̄ digestio in nutricationē ꝛ nutricatio in vitam est ordinata: vt omnes

phylosophi et medici pariter cōfitent̄.nā dixit Gal.in.v.Terapētice.c.xiiij.Non ex his que transglutiūtur:sed ex his q̄ digeruntur ī stomacho ⁊ epate exhibitio cibi est toti corpori.Et propterea ipse cōclusit in primo li. memirt.c.viij.De bona digestiōe sup oīa curandū est:pcurādū est igit̄ omi ingenio oīq̄ cura ac diligētia vt assumpta reficientia pfecte digerant̄:quod fit qn̄ īfra scribēda obseruata fuerint:quorū primū est:vt cum a mensa discesserimus nō scribam⁹ aut aliquod tale faciamus in faciē procliues:imo erecti deambulabimus suauiter vt paccepta ad fundū stomachi descendant.Et si mihi medicorū minimo non creditur sapientib⁹ hoc idē precipientib⁹ fides adhibeat̄:⁊ primo Rasi in.xxv.cōtinētis.c.j.sic referēti.Dixit tabri post cibū debes ābulare p centū passus declinando in tēperie comestionis sup latus sinistrū ⁊ euitando post cibū lauationē equitationem ⁊ hm̄ōi.Et post multa auctoritate Ruffi hic subiunxit.Ambulatio moderata laudabilior est q̄ fit post cibū q̄ cōfortat sup digestionē prouocat vrinā ⁊ egestionē ⁊ facit hominē penes cenā in sero fieri boni appetitus cibi ⁊ sumptionis ipsius etiā bonā digestionē cibi cene facit:sed motus post cibū vituperabilior est ecōuerso.Hoc quoq̄ Auicen.pcepit in.iij.primi doctrina scd̄a.c.vij. cū ait.Paruus mot⁹ post comestionē cibū in stomacho q̄escere facit ⁊ pprie cū dormiēdi post ipsum volūtas affuerit.Et infra dixit.Inq̄t Ruffus incessus hic mihi placet ⁊ pprie post prandiū qm̄ bonitatē operatiōis cene preparat.Qd̄ etiā innuit Almāsor in libro.iiij.c.ij.dicens.Post comestionem vo a forti motu ac longi tēporis oīno est cauēdū: sicut enim mot⁹ ante comestionē fact⁹ sanitatis est cōseruatiuus:ita post comestionem egritudinis iuenit̄ generatiu⁹.Nō est igitur laborandū neq̄ forti motu corporis aut aīe mouendū:vt inde corpus nō habeat calefieri:qm̄ dixit Gal.in li.vj.de accidētī ⁊ morbo c.j.Nullus est cibus qui nō putrescat si fortem patiatur calefactionē.⁊ Auicē.in loco ⁊ c.pallegat̄ similiter inq̄t.Accidētia aīe horribilia ⁊ motus corporei fortes digestionem fieri phibēt:paulatim itaq̄ incedēdū est donec cibus descenderit.Postea vo q̄escendū oīno:vt calor naturalis in exterioribus mēbris nō occupatus interiora ingrediat̄ ⁊ cibū potiūq̄ nō distractus decoquat.Et ideo scribebat Auerrois in quarto Metheororū cōmento.xj.Effectus augent̄ ex operāte in q̄ete:⁊ ideo ea q̄ fiunt indigent quiete q̄diu fuerint in locis pprijs:⁊ ideo vituperāt ⁊ redarguūt medici motū post cibū.Similiter dixit Rasis in.xxv.cōtinētis.c.j.Debes seq̄ somnū ⁊ quietē cessantibus oīb⁹ motib⁹ post cibū vt cōdominet̄ natura cū bonitate digestionis.Et Auicē.in.xiij.tertij trac.tertio.c. j.inquit.Cibus indiget quiete ⁊ somno vsq̄ quo bona fiat digestio.Isaac quoq̄ in vniuersalibus dietis.c.iij.idē voluit cū ait.Digerunt̄ cibi quiescēdo meli⁹ q̄ si ambulauerit:⁊ p̄sertī cibi dulces aquosi sicut sunt psica:mora:vinū dulce ⁊ similia.Nō aūt hui⁹ ponitur a Rasi in lib.vj.suo⁊ afforismorū sic scribente.Queadmodū res crude absq̄ ignis caliditate ⁊ humiditate nō pn̄t decoq̄: sic nec digestio celebrat̄ absq̄ hūiditate inato calore.In q̄ete aūt ⁊ somno calor nō occupat⁹ in viscerib⁹ fortior redditur.Et iō quiescēdū est post illā modicā ⁊ suauē deābulationē:qm̄ ex forti motu:vt dixim⁹ i.c.xxviij. libri huius corrūperent̄ cibi ⁊ potus in stomacho.Corruptio vo digestionis est mater egritudinū ⁊ origo cronicarū infirmitatū: teste Auicen.in.xiij.tertij tractatu tertio.c.ij. Et propterea concludamus presens capitulum dicentes cum Galieno in quinto Terapentice.c.xiiij.sic scribente.Oportet multā facere prouidentiam in omnibus digestionibus cibariorum propterea q̄ siue fm̄ epar siue fm̄ ventrem infortunium patiantur febres faciunt ⁊ maiorem operantur cachochimiam.Et in libro de euchimia.c.vltimo sic etiam dicente.Maxima est ad cachochimiā ⁊ ad egritudines indigestio frequens siue in euchimis siue in cachochimis cibis fiat ⁊c̄. Quare quiete somno ⁊ omni quo possumus ingenio digestio semper pcuranda est.

¶Capitulum.cclxij.ostendit quid sit somnus et que sit eius necessitas:et que ipsius quomodoq̄ faciat ad bonitatē digestionis.

CUm dictū sit in superiori.c. ꝙ
omni ingenio de digestiōis re-
ficientiū ꝓacceptorū bonitate
sit ꝓcurandū ꝛ somnus vna de
causis bene digerere facientibꝰ
existat: teste Auerroi in scđo colliget dicēte.
Operatio digestiōis est fortior cū homo dor
mit eo ꝙ calor naturalis cū quo operatur na
tura invigilādo in exterioribꝰ: vt det sensum
ꝛ motū reuertit dormiēdo ad partes intrin-
secas corporis ꝛc̄. Consequēter inq̄ de som
no dicēdū est: ꝛ primo declarādo q̇d ipe sit:
que cause eius: ꝛ q̄ vtilitas ipsius. Quātum
ꝟo ad primū dicimꝰ ꝙ si ad poetas accesseri
mus q̄rentes q̇d somnus sit rñdebit Virgi-
lius dicens in.vj.eneidos. Est ꝯsanguineꝰ le
ti sapor. similiter Ouidius scribens. Stulte
q̇d est somnꝰ gelide nisi mortis imago. Tul-
lius quoq̧ in libro de senectute idez sentiēs
dicet. Jam ꝟo videtis nihil esse tam morti
simile q̄ȝ somnū ꝛc̄. Sed si a sapientibꝰ nr̄is
id petierimus audiemꝰ peripatheticoꝝ prin
cipem Aristotelē in libello de somno ꝛ vigi-
lia respōdentē. Somnꝰ est cōuentꝰ ꝛ recipro-
catio naturalis caloris ad interiora.s.ad cor
cū qua est vinculū siue in potentia sensitiui
primi: id est sensus cōis. Similiter Auicen.
in prima tertij trac.iiij.c.j.dicēs. Somnꝰ vni
uersaliter est redditus spūs aīalis ab instru-
mentis sensuum ꝛ motuū ad principiū cum
quo priuant̄ ipoꝝ instrumēta ab exitu opera
tionis in ipsis nisi q̄ necessaria sūt ad hoc vt
vita ꝑmaneat ꝛ illa sunt sicut instrumēta spi
ritus. Et subdit. Somnus q̇dem naturalis
absolute est cuius redditꝰ est cū ꝓfundatiōe
spiritus vitalis ad interiora vt digeratur ci-
bus ꝛc̄. Et in canticis textu cōmenti.xxxvij.
dixit. Somnꝰ est q̇es virtutū aīaliū motiua-
rū ꝛ sensitiuarū. Gal. ꝟo ab Aristotele acci-
piens in tertio lib. de accidēti ꝛ morbo.c.iiij.
dicens. Somnꝰ est passio primi sensus q̇ cō-
munis est ceteris sensibus. ꝛ in.iiij.lib. eius-
dem.c.viij. sic etiam inq̇t. Dicamꝰ virtutem
animatā in somno q̇escere ꝛ naturalem con-
fortari. q̇ð sic possumus cognoscere. Virtus
eñ aīata si fuerit fatigata animali dormien
te confortat̄: maxime stante somnū cibū mo-
derate accipiat. Ab his aūt omnibus Auer
rois in secūdo colliget videtur accepisse cū
ait. Dormire est ligamentū ꝛ q̇es sensuum ꝛ
reuersio ipsorū ab instrumentis eorū ad par
tem intrinsecam corporis: ꝛ iste res per se no
te sunt: ꝛ ꝓpterea transeūt res sensate super
dormientes ꝛ nō sentiūt eas: ꝛ etiam videmꝰ
dormientem oculos habentem aptos ꝛ non
videbit: ꝛ si esset virtus visibilis in suo instru
mēto tūc videret ꝛc̄. Que aūt sit somni neces
sitas ipse declarauit infra dicens. Et somnꝰ
nō aduenit multꝰ aīalibus post laborem nisi
ꝓpterea q: aīalia quando mouent̄ ꝛ laborāt
spargit̄ calor suus naturalis ꝛ diminuit̄ quā
titas sua ꝛ refrigerat̄ ꝓpter q̇ð reuertit̄ de ne
cessitate ad locū sui principij ꝛc̄. Et post ali
qua subdit. Somnꝰ est vna oꝑatio nature q̄
regit corpꝰ aīalis: ꝛ ꝓpterea fuit somnus ne
cessariꝰ in animalibꝰ ꝑfectis: q: nisi esset som
nus periret sensus ꝓpter nimiū exercitiū et
pereūtibꝰ sensibus ꝑiret vita: ꝛ inde est ꝙ ci
trinatur facies dormire nō potentibꝰ ꝛ ledū
tur eorū oꝑationes ꝛc̄. De necessitate etiam
somni dicamꝰ cū Auicē. in secūda primi doc.
ꝛ.c.iij. sic scribente. Jn vita ꝛ sanitate nō est
necessitas absoluta imo ꝓpterea vt spūs ab
impedientibꝰ separet̄ ꝓpter illð q̇ð ei acci-
dit ex lassitudine: aut ꝓpterea ꝙ est ei necessa
riū incūbere ꝓpter digestionē cibi ꝛ ꝓpter-
ea ꝙ nō potest duas res. Somni igit̄ neces-
sitas nō est nisi ex ꝑte alicuiꝰ impotētie ꝛ est
exitus a necessitate naturali. Et in pria ter-
tij.c.vij. dixit. Somnꝰ semꝑ sequit̄ malitiam
cōplexionis hūide laxe aut frigide cōgelan-
tis motū virtutū sensibiliū aut vehemētem
spūs aīalis resolutionē ꝓpter suꝑfluitatem
motꝰ aut ꝓpter impulsionē virtutū ad inte-
riora vt materia digerat̄ ꝛ impellat̄ cum eis
spiritꝰ animalis propter consecutionez quē
admodū fit post cibū. Necessitas ergo som-
ni est virtutis resolute restauratio: ꝛ cibi pre
assumpti digestio: ꝛ defatigati corporis ꝛ sen
suū eius quies ꝛ refocillatio. Que aūt sint
cause somni ex his q̄ diximꝰ apparent. Fina
lis enim est que iam pretacta fuit. Formalis
aūt redditio spūs ꝛc̄. Efficiens aūt virtꝰ re-
gitiua que est in corde: vt inq̇t Auerrois vbi
supra. Et causa materialis est vapor q̇ ascen-
dit a membris inferioribꝰ ad cerebrū propter

aliquam causam generatus ꝑpter cibū scꝫ ⁊ humores in corpore existentes q̄ quādo erit in fine ascensus ingrossatur a frigiditate cerebri ⁊ recipit grauitatem ab alijs humiditatibus ⁊c̄. Hec ipse vbi supra. Et sic apparet quid sit somnus: que eiꝰ necessitas: ⁊ q̄ sint cause ipsius qualiterꝙ faciat ad digestionē vt rubrica capituli ꝑmittebat. Que aūt sint alie ipsius vtilitates deinceps dicemus.

¶ Cap. cclxiij. ostēdit q̄ sint vtilitates ⁊ iuuamenta somni tēperati ꝑuenientis in virtutes aiales ⁊ naturales corporis fatigati.

Quamuis in ꝑcedēti capitulo aliqualiter de vtilitatibus et iuuamētis somni locuti fuerimus: tamē vt ea meliꝰ ac distinctius intelligantur in pn̄ti etiā de ipis ꝑticulariorē faciemus sermonē dicētes primo cum Haliabate in. v. Theorice. c. xxxv. sic scribente. In somno digestionis fit bonitas ⁊ humorū decoctio calor nāꝙ naturalis somni tempore ad ꝑfunda secedit corporis quo cibū digerat: humores bonos disponat: vnde ⁊ digestio ciborū melior fit hieme ex noctuū longitudine ⁊ somni copia. Et post aliqua subiūxit. Moderata somni quātitas cibos digerit: corpus spissat: laborē soluit: animam confortat naturalem: calorꝙ augetur naturalis: humores boni fiunt: membra recreat extensa: mētē clarificat: cogitationem emendat ac visum: cui cōuenit ⁊c̄. Similiter Auicē. in secūda primi doc. scda. c. xiij. dixit. Somnus naturales omnes operationes fortes efficit propterea ꝙ calorē continet innatū ⁊ virtutem laxat animalē ideoꝙ cordis vias humectat ⁊ eas laxat ⁊ quia spiritꝰ substantiā turbidam efficit: id est spissam ⁊ ꝓhibet illud qđ resoluitur. Laxitudinis quoꝙ modos omnes remouet ⁊ fortes retinet euacuationes materie: tamen que ad partem cutis existunt somnus quādoꝙ ad expellēdū eas iuuat ꝑpterea ꝙ calorē interius cōtinet ⁊ nutrimentū in corpore ꝑtitur ⁊ expellitur id quod est iuxta cutē ⁊ sic apparet quod sudorē nō retinet. Et subdit. Cūꝙ somnꝰ materiā inuenit aptam ad digerēdū ⁊ maturandum ad sanguinis naturā eā cōuertit ⁊ calefacit ipam ⁊ transit calor ꝑ corpus ⁊ calefacit corpus calore naturali ⁊c̄. Et in doct. iij. summa de pulsibꝰ. c. xij. dixit. In hora somni calor naturalis constringit ⁊ submergit ⁊ totus hora illa tendit ad occultū ꝑpterea ꝙ ipm aīa mouet ad nutriēs digerendū ⁊ maturandū supfluitates. Et in. iij. primi doct. ij. c. ix. similiter inq̄t. Sōnus tēperatus naturalem ꝟtutē potentē efficit ꝑficiēdi suas operationes ⁊ aīalem virtutē quiescere facit ⁊ in eius substātia augmentū ꝑbet ꝑpterea ꝙ laxat ad ꝓhibēdā spiritus: q̄liscūꝙ fuerit resolutionē: ⁊ ꝑpter hoc digerit cibū. Et infra subiūxit. Sōnus tēperatus est hūectās ⁊ calefaciens: ⁊ est res magis ꝑficiēs senibꝰ: qm̄ in eis hūiditatē cōseruat: ⁊ ꝑpter hoc Gal. cū senex esset comedebat lactucas cū aromatibus ⁊c̄. Que fuit Gal. sn̄ia in. vj. Terapentice. c. ij. sic scribentis. Digerit quidē somnꝰ resoluūt autē vigilie. Et in. iiij. de regimine sanitatis. c. j. dixit. Bene scientes sumus qđ nihil ita digerit eorūꝙ digeri possunt neꝙ malos resoluūt hūores sicuti balneū ⁊ somnus. Et in libro. iiij. de accidenti ⁊ morbo. c. viij. inq̄t. In somno cibꝰ digerit melius ⁊ nō solū in stomacho verūetiā in toto corpore: ꝑ pter hoc monstrat nobis qđ mēbrū in quo rationalis est anima quiescit in somno. in libro quoꝙ de dissolutione cōtinua dixit. Et quādo somnus sequitur cibū reuocat calor naturalis in ipso ⁊ aggregatur in interioribus corporis ⁊ digerit cibum ⁊c̄. Rasis similiter in. iiij. Almansoris. c. iij. scripsit. Somni aūt vtilitas anime aufert laborē eāꝙ reddit subtiliorem atꝙ cogitationem ⁊ rōnē q̄ ebetes erant ⁊ quasi fesse subtiliat ⁊ acuit corporisꝙ fatigationē mitigat ⁊ digestiuā meliorē efficit ac corpus ipinguat. Et in. xxv. continentis. c. j. sic etiam ait. Somnus hūectat in omnibus: non tamen in omnibus dispositionibus calefacit neꝙ infrigidat: verū tamē si sequitur in corpore hūores crudos poterit digere ⁊ abundans fiet sanguis augēdo caliditatem innatam. Et subdit auctoritate Pauli. Somnus prebet quietē virtuti spiritali: subuenit ad digerendū ⁊ coquēdū humores semicrudos: mitigat dolores q̄ ac-

cidit in mēbris: emollit mēbra q̄ extēta sunt per siccitatem: sanat vitia spiritalia: restituit mentē deuiantem: ꝛ humectat corpus semp. ꝛ postea subiunxit. Uerūtamē somni noctis spaciū cōpetens est ad complendā digestionem ꝛ similiter obscuritas noctis inducit ad exequendū somnū ꝓfundum ꝛ inducendum caliditatem. Et hi duo modi cōferūt in digestione ꝛ habet significatio ꝙ nox cōpetat in digestione ꝙ hoīes sequūtur superfluitates nutrimēti semp post somnū noct; : ꝛ summarie somnus debet fieri admodū digestionis ꝛc. Recte igitur dicebat Auerrois in.ij.colliget. Operatio digestionis est fortior cū homo dormit eo ꝙ calor naturalis cū quo operatur natura in vigilando in exterioribus vt det sensum ꝛ motum reuertit dormiendo ad partes intrinsecas corporis. Et ꝓpterea cōcludamus ꝙ dormiendū est post cibi ꝛ pot⁹ assumptionē ꝛ ipoꝝ ad fundū stomachi descensum vt melior ꝛ perfectior celebret digestio qua mediante spiritus ꝛ virtutes corporis aīales restaurant ꝛ naturales corroborētur vt cibi ꝛ potus preassumpti in sanguinē cōuertantur ꝛ minime corrumpātur in ipo ꝙ si consequemur nō paruā q̄dem: verūetiam maximā pro nostre sanitatis cōseruatiōe recipiemus vtilitatem. quare ꝛc.

¶ Capitulum. cclxiiij. ostendit nocumenta somni superflui prouenientia in totū corpus et eius membra.

Posset quispiam ex his que dicta sunt facile sibi persuadere ꝙ cum somnus tot ꝛ tatus afferat corpori vtilitates ꝙ non modo foret vtile dormire: verūetiam optimū ꝓlixius in somno requiescere qui ꝑfecto nō parū deciperet cū defectus ꝛ abundātia ad easdē ꝑducāt differētias: vt dixit Gal.in.iij.tegni. Immo sicut tēperat⁹ somnus iuuat vt scripsimus: sic superfluus valde nocet diuersa ac plurima corpori nocumēta inferēdo: quēadmodū voluit Haliabas in.v.theorice.c.xxxv. dicens. Somnus excedens in tēporis quātitate multū nocet: qm̄ virtutes plurimus eneruat aīales somnus ac debilitat: corpus refrigerat ꝛ humectat atq; in eo flegma augmētat: ꝛ naturales debilitat calorē ipmq; resoluit ꝛ precipue si super inanitionē fiat: dicente eodē vbi supra. Si sit aūt oīno corpus vacuū nec in eo aliq̄d sit ciborū: naturalis cōuertit ad corporis humiditatē calor exuritq; ꝛ ꝯsumit illā: dehinc ipse debilitatur deficiente materia ꝛ refrigeratur corpus ꝛc. Idē quoq; ꝛ clarius sensit Auicen.in.ij.primi doc.ij.c.xij. cum inquit. Cū somnus materiā inuenit aptā ad digerēdum vertit eā ad naturā sanguinis. ꝙ si humores inuenit calidos ꝛ colericos ꝛ perdurauerit eius tēpus calefaciet eos ꝛ corp⁹ calore extraneo. Et si inuenerit vacuitatē infrigidabit ꝓpter hoc ꝙ resoluit aut humorem qui virtuti digestiue sit inobediens infrigidabit ꝓpter illud qđ expāditur de eo. ꝛ subdit. Et sicut vigilie multe cōplexionē corrūpunt cerebri aliquo siccitatis modo: ꝛ debilitant ipm ꝛ cōmiscent rationē ꝛ adurunt humores ꝛ egritudines faciunt acutas: sic somnus multus huius efficit cōtrariū: operatur eñ virtutū aīaliū obtusionē ꝛ capitis grauedinē ꝛ egritudines frigidas : ꝛ illud ē ꝓpter hoc qđ ipe in resolutiōe ꝓhibet ꝛc. Et in.j. tertij tracta.iiij.c.xiiij. sic etiā ait. Dormitio multa in meridie ꝛ vniuersaliter somn⁹ multus nocet multuz memorie. Et in.ij. tertij.c.v.dixit. Spiritus in lōgo somno fit grauior pigrior ꝛ nō fit assiduus in faciendo dilatationē ꝓpter declinationem suā ad interiorē partem. ꝛ in.xiij.eiusdem tract.ij.c.vj.dixit. Nauseatiua satietas qñq; ꝓuenit ꝓpter multitudinē somni ꝛ q̄etis: nā somn⁹ q̄uis cōferat inq̄tū digerit: tñ mot⁹ cōfert inquātū expellit supfluitates expulsiōe. Et somnus q̄dez nocet vbi egent supfluitates expulsione sicut vigilie nocent vbi indiget materia digestione. Et in cātica textu cōmenti. cxxxix. inquit. Si somnus multum prolongabitur replebitur caput humoribus. Et in sequenti textu subdit. Somnus humectat corpora et relaxat et extinguit calorem viuificantem ipsa. In cuius commento dixit Auerrois ꝙ hoc intelligitur de multo somno : quoniam multus somnus extinguit calorem quo virtutes viuunt et existunt: et hoc quia

de natura quietis ⁊ coopertionis eſt extinguere calorem. Ignis eñ extinguit ⁊ ſuffocatur cũ multũ ⁊ perfecte tegit. Et in parte. ij. cãticorũ textu cõmenti. xxviij. ſic quoq; ꝑcepit Auicẽ. Non ꝓlongetur ſomnus: q̃m hoc obeſt aĩe: nec etiã vigilie: q̃m ĩde debilitabit ſenſus. in cuius etiam cõmento Auerrois ſic ſcripſit. Nõ ꝓlõget ſomnus: q̃m lenteſcit q̃dem vita ⁊ tenebroſa efficitur extinguiturq; inde calor eius ſicut extinguit ignis in cineribus multum coopertus. Et in libro. vj. ſui colliget ait. Q̃ñ ſupfluit ſomnus calorẽ extiguit naturalẽ: ⁊ corpus inducit ad tumidam diſpoſitionẽ. Que fuit Ariſto. ſnia in. ij. problematũ ꝓblemate. xxx. dicentis. Multo tẽpore dormiẽtes minus colorati ſunt moderato tp̃e dormiẽtibus: ſuffocatur eñ dormiẽs. Et in. xj. eorũdẽ ꝓblemate. xij. dixit. Ex ſomnis autẽ grauiores ſumus qḋ ex ſuperfluis debet intelligi. Et ꝙ ita ſit apparet per ip̃m in. xxvij. ꝓblemate eiuſdẽ dicentẽ. Somnus ſuperfluus corpa tardiora facit. Raſis quoq; in. iiij. Almãſoris. c. iij. hoc idẽ voluit cũ ſcripſit. Multũ autẽ dormire corpus deſiccat ac tenerũ efficit: flegmatis quoq; multitudinem in eo creat ip̃mq; infrigidat. Qḋ in corporibus groſſis ac pinguib⁹ ꝑcipue operatur. Et in libro. xxv. cõtinẽtis. c. iij. auctoritate Gal. Sõnus moderatus generat ſanguinẽ laudabilẽ: ſed excedẽs modũ debituz in equalitate corrumpit humores. ⁊ poſtea ſubiunxit. Sõnus abundãs emollit corpus: ponderoſum reddit caput: quia corpus replet de humiditate calida: ⁊ emollit virtutez vnde cõgregabunt in corpore ſuperfluitates vaporoſe. quare ⁊c̃.

¶ Capitulũ. cclxv. oſtẽdit ꝙ nõ ſit dormiendum ſtomacho exiſtente vacuo: ſilr̃ nec ilico poſt cibum aſſumptũ ſicut nec in meridie.

SAtis ex precedenti capl̃o intelligi poteſt ꝙ nõ ſupflue: ſ; moderate dormiẽdũ ſit: in qua autẽ hora nõdũ expreſſimus: ſ; id in p̃ntiarũ oñdemus. Q̃m nõ ſufficit rem aliquã bonaz eſſe itelligere: ſ; q̃ñ conceſſa ſit ⁊ laudabilis ſcire oportet. Multa nãq; inueniũtur in vna hora fore optima que in altera maxime nociua exiſterent: vt ſupra diximus de exercitio: ꝙ tẽpore cõplemẽti primarũ digeſtionũ laudabatur: ⁊ tẽpore repletionis erat ꝓhibitum. Sic ⁊ de ſomno querere contingit qua ſc; hora dormienduz ſit cũ dicat Auicen. in. iij. primi doct. ij. c. ix. Sani debẽt obſeruare vt ſomn⁹ eis tẽperate exhibeatur ⁊ in ſua hora ⁊ non ſupflue: que autẽ ſit talis hora ipſe non expreſſit. Et propterea querẽti que nã hec hora ſit reſpondebimus dicentes. Primo ꝙ non hora inanitionis ⁊ ieiunij dormire debeamus: cũ dicat princeps in. ij. primi doct. ij. c. xiij. Si ſomn⁹ inuenit vacuitatẽ infrigidabit ꝓpter hoc ꝙ reſoluit aut humorẽ qui virtuti digeſtiue eſt inobediẽs infrigidabit ꝓpter illud qḋ expãditur de eo. et in. iij. primi doctri. ij. c. ix. inquit. Amplius ſup vacuitatẽ dormire eſt malũ ⁊ virtute deijciẽs. Qḋ ſimiliter voluit Raſis in. c. iij. libri. xxv. cõtinentis dicẽs auctoritate Ruffi in queſtionibus epidimie. Sõnus longus ſi ſequit cibũ augebit in caliditatẽ innatã ⁊ impinguat corpus. Sed ſi ſeq̃tur exercitiũ aut balneũ aut euacuationẽ et ſummarie in diſpoſitione illa in qua corpus nõ ſequit nutrimẽtũ: diminuet caliditatẽ innatã ⁊ macrefaciet corp⁹. Et dixit Ioãniti⁹. Et quotiẽs ſequit ſomnus corpus carẽs nutrimẽto aut humore crudo aut caliditatem igneã: tũc infrigidat corpus extiguẽdo caliditatẽ innatã. Cuius quidẽ ratio in prõptu eſt: q: cũ calor naturalis cibũ nõ habeat quẽ digerat ⁊ cõſumat vertit ſe ſuper ſanguinez ⁊ carnẽ ip̃a reſoluẽdo: ⁊ ꝓpterea ieiunantes calidi ſtomachi nihil in veſperis accipiẽtes macilenti ⁊ calidi fiunt. Nõ ſic autẽ qui frigide fuerint cõplexionis ⁊ flegmatici ⁊c̃. Neq; eſt ilico poſt cibũ aſſumptũ dormiendũ ante q̃; deſcenderit cibus ad fundũ ſtomachi: huiuſmodi eñ hora oĩno eſt inconueniens ad dormiendum: dicẽte Auicen. in. iij. primi doctri. ij. c. vij. Non ilico poſt comeſtionem eſt dormiendum cibo natante. ⁊ in. c. ix. eiuſdez. Melior ſomnus eſt ille qui prouenit poſtq̃; cibus a ſuperiori ventre deſcenderit et poſt quietem eius qḋ forſitã ſequitur ipſuz ex inflationibus et rugitib⁹: quoniã dormire ſup

hoc multis impedit modis ⁊c̃. Et subdit. Quapropter si descēsus tardauerit parūper incedere debet ⁊ postea dormiat. Et iterum postea subiunxit. Sup repletionez dormire est malū anteq̃ a superiori vētre fiat descensio. Et in. iij. tertij trac. primo. c. v. dixit. Sōnus super repletionē ⁊ cenaz est res nocibilior oculo imo oportet illū qui invisu habet debilitatē expectare donec digestio fiat. i. fieri incipiat deinde dormire. Que fuit Rasis snīa in. iiij. Almāsoris. c. iij. dicentis. Oportet vt tādiu post comestionē aliquis se a somno abstineat donec cibus ab ore stomachi descendisse atq̃ inflatio ⁊ grauedo minui atq̃ inferius mergi sentiant quod tardet non incōgruū est vt pua iuuetur deābulatione donec descēdat. Ante vero hos oēs Gal. hoc preceperat in libro de dissolutione continua dicēs. Aliquādo est mēbrū debile vt stomach⁹ ⁊ natat in ipso cibus ⁊ nō iniungas somnuz donec descēderit cibus de stomacho aliquo descensu nec donec deueniat in fundū stomachi ⁊ ante p̃cipias eū moueri parū sicut memorauimus iam. hec ipe. Obseruādū est preterea ꝙ in meridie: nisi consuetudo cōtradixerit: nō dormiatur. Q̄m vt dixit Auicē. vbi supra. In die dormire malū est: generat eñ egritudines humectātes ⁊ reumatismos et corrūpit colorem ⁊ generat splenem ⁊ laxat neruos ⁊ efficit pigritiā ⁊ debilitat desideriū ⁊ generat apostemata ⁊ febres frequēter. Et ex causis suorū nocumētorū est vt cito interrūpatur ⁊ naturā ab eo in quo erat stupidā reddat. Et in pria tertij tract. tertio. c. xiiij. ait. Dormitio multa in meridie ⁊ vniuersaliter somnus multus nocet multū memorie et proprie super repletionē plurimam. Rasis quoq̃ in. xxv. continentis. c. iij. dixit auctoritate Pauli. Somnus diei non est tante vtilitatis quia nō potest tātum spaciū sequi quo possit digestio cōpleri: ⁊ quotiens inciditur somnus ante perfectā digestionē sequit oximia cū repletione ventris de ventositatibus. Et saltem longa erit ⁊ pōderosa dispositio cōdominabilis ⁊c̃. hec ipse. Ex quibus colligi potest que sit hora conueniēs ad dormiendum scilicet post cenam ⁊ non post prādium ⁊ non nisi postq̃ cibus ad fundum stomachi descenderit ⁊ post suauem deambulationem: vt in superioribus ad plenum diximus. quare ⁊c̃.

¶ Cap. cclxvj. ostendit quomodo accubandū vel dormiēdū sit an supine. s. vel sup latera ⁊ super quod ⁊c̃.

CUm plures decubitus forme in dormitione reperiant: pclivis: supina: sup vno laterum: equalis ⁊ cū capite eleuato: nō erit inutile ad sanitatis cōseruationē ⁊ ad meliorē pficiendā digestionem intelligere: que harū manerierū sit laudabilior ⁊ que corpori conuenientior ⁊ a medicis magis approbata. Et ppterea dicamus cuz nostro Conciliatore in differentia. cxxiij. sic ad hanc petitionē respondente. Si quis habuerit lubricū ventrē oportet eū sup sinistrū latus iacere ⁊ dormire: si aūt cōstipatū sup dextrū est accubandum. Et si quis habuerit epar calidū debet cauere ne sup dextrū lat⁹ dormiat. Qui vero stomachū frigidū super sinistrū. Et demū concludit ꝙ super dextrum parū est dormiendū: sup sinistrū vero multum vt inde perficiatur stomachi digestio: qua pfecta iterū sup dextrū est recūbēdū: que fuit snīa Auicē. in. iij. primi doc. scda. c. ix. dicentis. Sed ex figuris somni melior est vt super dextrū incipiat latus ⁊ deinde ad sinistrū reuoluatur: qd si ei⁹ inceptio sup ventrem fiat auxiliū fert sanis magnū in digerēdo ppterea qd calorē retinet naturalē ⁊ ipm cōprehēdit. quare auget ⁊c̃. Et in. c. regiminis ei⁹ qd comeditur ⁊ bibit dixit. Oportet preterea vt post comestionē primo sup dextrū latus dormiat pauco tpe: deide sup sinistrū reuoluat: postea reuoluat se supra dextrū: ⁊ debes scire ꝙ multis cooperiri pānis ⁊ ceruical eleuare ex illis existūt que in digerendo iuuāt. Et ad vltimū quidem vt mēbrorum situs ad inferiora sint declinantes ⁊ nō ad superiora. et in. xiij. tertij trac. iij. c. v. similiter iquit. Dormire super latus sinistrum est maximi iuuamenti ad digestionem perficiendā ppter cōprehensionem epatis supra stomachum: sed somnus supra dextrum est causa velocitatis

descẽsionis cibi. Est etiã obseruãdũ vt dixit Almansor in lib.iiij.c.iij.ne de vno latere ad aliud sepe voluatur: tardat eñ inde digestio atq; inflatio ⁊ rugitus sentit. Oportet itidẽ vt puluinar sit altũ: ⁊ precipue si cib⁹ nõdũ ab ore stomachi descẽderit: sufficit eñ vt ter fiat reuolutio⁊ non pluries: vt dictũ est. Qd etiã in.xxv.cõtinẽtis replicauit cũ in.c. eius prio dixit. Post comestionẽ qlibet dormiat super latus dextrũ modice: deinde cõplẽdo somnũ super lat⁹ sinistrũ. Et nulla fiat reuolutio abundans in lecto eo ꝙ excitat vẽtositates ⁊ occursum pbet super digestionẽ ⁊c̃. Et postea subiũxit. Pars inferior corpis in somno debet esse declinatior ⁊ nulla supabũdãs fiat reuolutio in lecto ne reuoluat cibũ in ventre de vno loco ad aliũ corrũpendo digestionẽ: que fuit sñia Aristo. ad Alexãdruz sic scribentis. Dormi tẽperate primo super dextrũ lat⁹ vna hora: deinde sup sinistrũ ⁊ illic pfice dormitionẽ. Volũt itaq; oẽs auctores vt sup latera dormiẽdũ sit ⁊ nõ sup dorsum vel resupine: vt pleriq; faciũt nesciẽtes qd Princeps voluerit in.iij. primi doc. scda. c.ix. cũ ait. Resupine aũt dormire est maluz ⁊ ad malas preparãs egritudines sicut apoplexiã frenesim ⁊ incubũ: qm̃ superfluitates ad posteriora declinare facit ⁊ retinẽtur ⁊ p suos nõ incedunt cãnales naturales q̃ sunt ab anterioribus sicut nares⁊ palatũ: ⁊ talez somnũ incurrere solent infirmi ⁊ debiles ꝓpter illud qd musculis eorũ accidit ex debilitate ⁊c̃. Qd non minus voluit Gal. vt testatus est Rasis in.xxv.cõtinentis.c.iij. dicẽs. Dormitio facta supine sup dorsum suũ conseruat superfluitates cerebri in ventriculis eius: ideo nõ debent somnũ abundãtẽ sequi dormiendo supine super dorsum laborans apoplexia aut si paratus fuerit eaz pati aut epilepsiam. Et dixit in alio loco. Non debet dormire super dorsum laborans catarro descendẽte de capite: q? tunc leuẽ ingressuz ei⁹ facit induci ad cannale pulmonis. Et alibi etiam dixit. Dubitãdũ est sup dormiẽtẽ tota nocte supine super dorsuz ne cito inducatur ad apoplexiaz⁊ epilẽsiam: q? superfluitates cerebri nõ manabunt tũc sed ventriculi eius replebunt de eis. ⁊ subdit. Dico ꝙ est forma dormitionis mala valde penes repletionem cerebri ⁊c̃. Ecce igitur ꝙ grande periculũ sit dormire super dorsum ⁊ causa multarũ infirmitatũ ⁊ incubi pcipue sepenumero ex tali decubitu prouenientis vt certissima scio experientia ꝙ mihi puero ex tali causa sicut ⁊ adultis pluribus accidit.

¶ Cap.cclxvij. ostendit quid sit vigilia ⁊ ꝙ temperata conueniat sicut superflua maxime noceat.

Quãquam ea q̃ dixim⁹ de somni vtilitate sufficere deberent ad intelligendũ quãtũ moderate dormire sit vtile. Tamen pro amplio⁊i noticia ipsius volumus ⁊ de vigilijs que somno opponũtur aliqua breuiter declarare: vt oppositum magis intelligatur per suum oppositum: teste philosopho in. iij. de aĩa textu cõmẽti.xxv. Dicamus ergo cum Auicen.in.j.tertij trac. ⁊.c.iiij. sic scribente. Vigilia est dispositio cũ affunditur spiritus animalis ad instrumenta sensus ⁊ motus vt eis vtatur. Sarra autẽ superfluitas invigiliaz egressus a re naturali. ⁊ in canticis textu cõmẽti.cxlj. Temperata vigilia excitat valde sensus ⁊ disponit vires ad exercendũ operationes suas ⁊ cũ hoc mundificat corpus a fecibus ⁊ superfluitatibus. Et sic tẽperata ⁊ non superfluens cõmẽdatur sicut superabundans minime. Et qd ita sit apparet per Auicen.in.ij. primi doct. scda.c.xiij. dicentem. Cũ vigilie sunt multe cõplexionẽ corrumpunt cerebri aliquo siccitatis modo ⁊ debilitant ipsuz⁊ cõmiscẽt rõnem ⁊ adurunt hũores ⁊ egritudines faciũt accutas. Et infra subiunxit. Vigilie desiderium augent ⁊ famẽ efficiunt propter illud quod de materia resoluũt si de digestiua minuunt ⁊ propter illud quod de virtute resoluunt. Et in.j.tertij trac. quinto.c.xj. Superfluitas vigiliarum resoluit spiritum ⁊ debilitat euz ⁊ cũ hoc replet cerebrum vaporibus. Et in.xj. dixit tertij tract. primo.c.v. inquit. Vigilie ⁊ exercitium scilicet superflua debilitant cor cuz resolutione. ⁊ in.xiij.tertij trac. secundo.c.xij. Vigilie superflue commouent

famem. z appetitum vehementem z in canti cis textu cōmēti.cxlij.sic etiā ait. Ex lōga vigilia cōtingit expergefactio z in somnietas generās anxietatē z angustiā anime: ipsa enī dissoluit spiritus z corpora sedat z corrūpit splendorē z claritatē corporis z colorē eius z ꝓfundat oculos nocetqꝫ digestioni z mentem tollit z infrigidat corpus. q̄ fuit sniā Almāsoris in libro.iiij.c.iij.dicētis. Vigilie ꝯo multe calorē incendunt: ac formā corrumpūt corpusqꝫ desiccant atqꝫ colerā rubeā in ipso augmentāt. Qđ precipue operant cū corpora sunt macra. Oportet itaqꝫ vt aīa vigilare nō cogat cuꝫ dissoluta z stupida fuerit neqꝫ ad dormiendū incitetur cū excitata atqꝫ subtilis z acuta fuerit motusqꝫ leues z sensus fortes. a quo sumpsit Auerrois in.vj.colliget cū ait. Quādo vigilie exuberant corpus desiccant z calorē dissoluūt naturalē z calorem accidētalē incendunt. q̄ quoqꝫ fuit Gal. sententia in.j.terapētice.c.vj.dicentis. Siccant enī totius corporis habitū vigilie: z propter hoc sunt nociuissime his qui ꝺm siccitatem egrotant. z in cōmento.lvj.ij.regiminis acutorum super illo Hipocratis verbo. Multe vigilie faciunt contra cibi potusqꝫ digestionem zc̄. Inquit de aptitudine vigiliarum: est vt resoluant corpus et exiccent ipsum. et in.iij.tegni textu commenti.xlvj. dixit. Vigilia exiccat corpus: eius ꝯo oppositum humectat. Ex quibus omnibus clarissime patet quantum superflue humano corpori noceant vigilie. Et propterea concludamus in vno verbo cum Hipocrate in.ij. affoꝛismorum affoꝛismo.iij.dicente. Somnus et vigilia vtraqꝫ modo magis facta maluꝫ: dormiamus itaqꝫ et vigilemus temperate plus tamen et minus vt etas complexio tempus anni qualitas et quantitas cibi preaccepti z talia huiusmodi requirunt ꝙ qui fecerit a nocumentis ex somni et vigiliarum superfluitate prouenientibus securus erit: vt satis ex dictis est manifestum.

¶ Capitulum.cclxviij.ostēdit quid sit somnium: que cause eius: et quid de ipso hoc in loco considerandū: licet somniatis minime sit credendum.

Quia in somno plurima et extranea sepenumero somniamus de quibus nunqꝫ etiaꝫ cogitauim⁹ quēadmodū nobis euenit plerūqꝫ qđ volare videmur super terrā sicuti hirūdines faciunt. Qđ quippe somniū nostre cōplexioni cōnaturalissimū existit: vt ex dicendis apparebit. Solent ex his inquā nōnulli pertimescere adeoqꝫ sibi aliqđ malū facientes auguriū dubitare vt firmiter credant infortuniū sibi parari: z inde qūqꝫ per multos dies tristantur. Propterea mihi videtur aliquid de hac materia somnioꝝ dicendū esse: tuꝫ vt ipsi suis hmōi fantasijs fidē deinceps nō adhibeant: tum etiā vt intelligāt quomodo somnij qualitatē z nō rem ipsam somniatam debeant cōsiderare: vt sciāt ex hoc qualiter corpus eorum dispositum sit: z quibus egritudinibus preparatum: vt se valeant ab illis precauere: sed anteqꝫ ad hec descēdam⁹ declaremus ꝙ sit somniū z que cause ipsius vt dicenda clarius patefiant. Dicimus ergo cum Petro padubanensi in.xxx. problematum cōmento vltimo sic scribente. Somniuꝫ est passio causata ex motu in fantasia facto. vel melius. Est fantasma factū a motu simulacroꝝ dormiētis in eo qđ dormit qđ a multis fit causis: z ꝫ hoc diuersa sortitur noīa. fit enī quādoqꝫ a superabundātia aliquoruꝫ humorum in corpore existentiuꝫ per qđ quidem medici conicturāt multa sicut infra dicemus. Causatur etiaꝫ somniū propter motus et operationes: de quibus multum fuit anima solicita in vigilia z vehemēter eis intenta: ita qđ nocet duꝫ dormit quiescētibus motibus exterioribus non adhuc motus qescit interior factus in fantasia in qua forme apprehense retinentur a virtute imaginatiua eas diuersimode componēdo modo quidem sentitur minus: tunc autem magis eo quod maior motus obscuret et dissoluat minorem sicut dicitur in libello de sensu z sensato. z in quinto de generatione animaliū. et in de somno et vigilia. iij. Unde in eodem dicitur. Fantasmata quedam esse causas propriorum vniuscuiusqꝫ actuum nō est irrationabile. Et tale siquidem somniū potest animale nominari cum causetur a motu

in virtute anime a prioribus actibus relato. Causatur etiā qn̄qꝫ ab impressione facta ab animabus celorū vel intelligentijs ipsorū: q̄ etiam motores dicunt orbiū operātes qn̄qꝫ formā in imagine sm̄ cōparationē ipsarum ꝛ cōparationē aīarum nostrarū ꝛ aptitudinē: quia anime nostre habent maiorē comparationem ꝛ similitudinem cū substantijs angelicis q̄ꝫ cū corporibus sensibilibus: vt dixit Auicē. in libro. iiij. de aīa. vnde. j. regiminis acutorū dicit. ꝙ quedam somnia sunt adeo benedicto ꝛ sublimi: ꝛ id siquidem pōt somniuꝫ celeste appellari cū ab aīabus causetur celorum. Et si qđ somniū verū est: dicenduꝫ ꝙ somniorū verius est celeste. Aliud autem nullius aut pauce virtutis existit: sunt enim magis delusiones quedā eorū circa que anima fuit solicita in vigilia ꝛ occupata sicut famescenti representatur alimentū ꝛ cupienti coitū femella. Somniū autē naturale ꝛ si verificetur: vtplurimū nō tn̄ aliquā mirabilem ostēsionē importat. Qui autē somnia videat celestia seu a celo reuelata ille est qui cōsueuit dicere verū. Usus em̄ prauarū cogitationūm ꝛ considerationū inducit imaginatiōeꝫ malorū morū ꝛ inobedientiū virtuti rationali: vnde dictum est meliores somnia videre meliora. Quare somnia mendacis: derisoris: loquacis: tristis: ebriosi: ac illius in quo preualet complexio aliqua vel solicitudo non sunt vera. Unde. iij. de somno ꝛ vigilia. quorum loquax est natura ꝛ melancolica multimodas visiones vident eo qđ existūt in multo motu: ꝓpter qđ non sunt vera somnia plerūqꝫ nisi videantur circa mane: tunc em̄ motus humorū quiescunt magis ꝛc̄. Similiter inquit in differentia. clvij. Plures de sōnio adducens distinctiones inter quas principalissima est illa quā supra tetigimus: scꝫ ꝙ aliquod est naturale aliud aīale ꝛ nōnullū celeste seu diuinū: ꝛ vocat illud naturale quod ex dn̄io cōplexionis cōtingit ꝛ humoꝝ: sicut dixit Auicē. in libro suo de aīa. ꝙ naturalia somnia sunt q̄ veniūt ex tēperātia virtutum humorū cū spiritu gerēte virtutē formaleꝫ ꝛ imaginatiuā ꝛc̄. Animale ꝟo qđ causatur a multa solicitudine anime circa aliquod in vigilia. Diuinū ꝟo somniuꝫ qđ a diuinis siue celoruꝫ causatur animabus: de quo ipse post multa sic ait. Somniū verius est celeste seu diuinū: ꝛ maxime cū anima fuerit libera superioribus substātijs applicata eorū replentationes suscipiens. Animale ꝟo nulliꝰ aut pauce veritatis existit: est em̄ magis illusio quedā eorū circa que anima fuit solicita ꝛ occupata in vigilia seu famescenti represētātur cibi appetentiqꝫ mingere cloaca et strepitus agonizāti. de somnio similiter naturali dixit vt supra: ꝛ tandē de eo sic cōcludit. ꝙ si accidit: ꝛ maxime cōtra repletionē ꝓprieqꝫ vaporabiliū vētosorū verificatur q̄ꝫ minime. Et ꝓpterea qui timere solēt ex suis somnijs deinceps nō expauescāt: nec eis aliquā penitus fidē adhibeāt cū vtplurimū delusiones sint vt predictū est: quibus nō esse credendū medici: philosophi: ꝛ theologi vnanimiter precipiant. Et licet Ualerius maximus plurima narret de somnijs Artorij medici. Cesaris Augusti. P. Decij. ꝛ. M. Torquati. M. Cicerōis. C. Gracchi. Cassij Parmēsij. Atterij. Ruffi. Alexādri regis macedonie: aliorūqꝫ in libro. j. quequidē celestia dici possūt rarissime ꝛ non nisi magnis viris contingentia. Nō debet tn̄ ex hoc vnusquisqꝫ tā facile de numero illorū esse sibi persuadere vt somnijs proprijs naturalibus vel etiam animalibus fidem adhibeat.

¶ Capitulum. cclxix. ostēdit quomodo qualitas somniorum ꝛ non ipsa somnia consideranda sit: vt sani dominium humorū sui corporis intelligant.

In superiori caplo visum est qđ sit somnium: que cause eius: et quomodo rebus somniatis nequaqꝫ credenduꝫ esset. In hoc autem loco ostēdamus ꝙ in ꝑncipio illius ꝓmiseramus. s. vtilitatē que ex qualitatibus in somnijs apparētibus est eligenda: vt per eas somniorū qualitates qualiter dispositi simus in humorū superabundantia facillime percipiamus. In primis ergo dicamus cum Auicen. in. ij. primi doct. tertia. c. vij. sic scribente. Somnia significantia dominiū sanguinis sunt: sicut cum homo

in somnis res videt rubeas: aut sanguinem multum ex suo corpore exire aut se in sanguine natare ⁊ similia. Dominiū ꝟo flegmatis significant somnia in quibus videntur aque ⁊ flumina ⁊ niues ⁊ pluuie ⁊ frigus. Dominium ꝟo colere rubee monstrant somnia: in quibus videntur ignes ⁊ vexilla citrina ⁊ videre res que non sunt citrine citrinas ⁊ videre incēsionem aut calorem balnei aut solis aut his similia. Et dominiū colere nigre: scȝ melancolie ostendunt somnia terrorem faciētia ex tenebris ⁊ cruciatu ⁊ rebus nigris ⁊ terroribus. Et in.j.tertij.c.vj.in fine sic etiaȝ inquit. Plurimū eñ visionis rerū citrinarum calidarū significant dominiū colere. Et similiter plurimū visionis rerum cuiqȝ complexioni ꝓportionalium: quas numerare nō est necesse. Et somnia quidē permutata significant caliditatē ⁊ siccitates: ⁊ illa quorū nō recordatnr significat frigiditatē ⁊ humiditatē ꝭm plurimū. qđ etiaȝ sensit Rasis in.iij. Almansoris.c.xxiiij. dicens. Cū eñ aliquis in somno pluuias multotiens videt ⁊ mare et fluuios: multa in eiꝰ corpe humiditas adesse significatur. Ignes ꝟo ac fulgura ⁊ lites cū aliquis in somnis frequenter aspicit colera rubea in ipso abundare mōstratur. Colores aut rubeos et tinctos ac nuptias et cibaria dulcia ⁊ ventosas atqȝ fluxum sanguinis ac flobothomiā si aliquis somniauerit: ꝙ sanguinis multitudo sit declaratur. Cūqȝ multa fusco colore tincta atqȝ nigredinē ⁊ timores ac pauores in somno aliquis aspicit colere nigre operatio significatur. Et cum aliqͣs in somno videt se manere quasi i loco niuis vel frigido a quo leditur frigoris significat victoria. His autem contraria si visa fuerint contrarie erunt significatiōes. Et si aliquis videt se quasi in balneo vel in sole vel quasi canicularibus exponatur diebus vel in igne excessus significatur caliditatis. Et cum aliquis somniauerit se quasi volare ⁊ inuadere sicut accipiter ⁊ capere siccitatis monstrabit excessus atqȝ humorū leuitas et subtilitas. Si quis etiam se quasi ab aliquo aggrauari somniat repletione laborare ostendit. Quicunqȝ etiā se per loca quasi cenosa incedere videt fetidū habētia odorē putridos in corpore demōstratur habere humores: his ꝟo cōtraria cōtrariā habēt significationē. Qui autē in somnis videt ꝙ quasi incedat per ortos bonū habentes odorē suorū: significatur equalitas humorum ⁊ ꝙ a putredine valde sunt remoti. Per loca ꝟo quasi angusta ⁊ ꝑ foramina si quis se ambulare cōspicit instrumenta hanelitus grauē pati egritudinem demonstrant q̄ ipsum tantam aeris quātitateȝ attrahere vetat quāta ei est necessaria. Gal. quoqȝ in.v.de interioribus.c.vj.īquit. Multi ꝓpter malos humores in stomacho coadunatos viderūt pessima somnia: quorū somni disturbati sunt ⁊c̄. Et i libro de somnijs ait. Somniū nobis indicat dispositiones corporis. Ignē eñ accensum quis videns in somno a xanta molestatur colera. Si ꝟo fumum vel caliginē vel ꝓfundas tenebras a nigra colera. Pluuia ꝟo humiditatē abundare indicat. Nix autē ⁊ glacies parū flegma frigidum. ⁊ post aliqua subiunxit. Somniamus plerūqȝ ea quibus egemus: vt bibere: coire: ⁊ similia. ⁊ postremo dixit. Que vidēt q̄ egrotant in somnis coindicabunt plerūqȝ nobis indigentias ⁊ abundātias ⁊ qualitates humorum. Et ꝓpterea debent etiam sani si frequenter viderint aliqđ supradictorūȝ cū medicis cōsulere: ⁊ consideratis etiā alijs indicantibus poterunt postea purgari ⁊ a futuris infirmitatibus preseruari. Et hec sunt q̄ de somnijs attendere debemus: quoniā natura plerūqȝ demōstrat quibus indigeat: vt clarissime patet de his qui in cena carnes salitas māducarūt: ⁊ nō multū biberūt in nocte sitientes dū dormiūt se bibere somniāt vinū aut aquā sitim eorū minime remouentem sicqȝ de alijs somnijs naturalibꝰ. quare ⁊c̄.

Capitulum.cclxx. ostendit ꝙ ab accidentibus aīe sit abstinendū: ⁊ maxime post cibū ⁊ refectionem ne digestionem quā corrūpūt fieri prohibeant.

Primꝰ supra in.c. scilicet.cclxj. ꝙ cibum post assumptionem quiescendū erat aut modicum deambulādū donec cibus ad funduȝ stomachi descendisset

deinde dormiendũ: ⁊ hoc vt melior celebraretur digestio. Cũ somnus fortificando virtutes naturales digerere faciebat. Ex quibus oĩbus tota intẽtio nostra erat vt preaccepta reficiẽtia oĩno co quererẽtur in stomacho et in eo nõ putrescerẽt. qđ iterũ ꝓcuramus dicentes. ꝙ omne illud qđ digestionẽ corrumpit aut eã impedit sit fugiendum pro viribus. ⁊ quia dixit princeps in. iij. primi doctri. ij. c. vij. Accidẽtia anime horribilia ⁊ motus corporei fortes digestionẽ fieri ꝓhibent. Cuius dicti scđam partẽ dũ loqueremur de exercitio ⁊ coitu post cibũ sufficiẽter declarauimꝰ. Primã ỽo. s. ꝙ anime accidentia digestiõez ꝓhibeant hoc in loco intẽdimus manifestare: vt ab eis caueant qui sani desiderant permanere. Dicamus ergo cum Gal'. in. j. de regimine sanitatis sic scribente. Oportet medicum qui debet custodire sanitatẽ studere ne mores animi corrũpant nõ vt philosophus vt cõseruet ipsius anime sanitatẽ ⁊ faciat hominẽ virtuosum: sed vt nõ facile in egritudinem deueniat corpus etenĩ furor ⁊ fletus et ira ⁊ tristitia ⁊ solicitudo amplior ꝙ̃ oportet ⁊ vigilie que super his fiunt febriũ ⁊ aliarum egritudinũ sunt principia. Sicut econtrario pigritia mẽtis amentia ⁊ anima omnifariã deses decolorationez ⁊ denutritionem operatur infirmitate naturalis caloris quez oĩbus custodire oportet infra terminos sanitatis ⁊c̃. Ex qua sententia manifestum est ꝙ medicus conseruator debeat de accidentibus anime curam habere de illisꝗ̃ non modicum considerare atꝗ̃ illa in regimine conseruatiuo prohibere ⁊ precipue post cibi ⁊ potus assumptionẽ ne digestione impediãt vel corrũpant cũ ipsa de sui natura non solũ qđ dictũ est faciant: sed totuz etiã corpus a sua temperie ⁊ naturali complexione permutent ⁊ humiditates sicut ⁊ corpus totũ exiccent: dicẽte Gal'. in. iij. tegni textu commẽti. xxxv. Abstinere manifestũ: qm̃ ab intẽperãtia opz aĩe passionũ. s. ire: tristitie: gaudij: furoris: timoris: inuidie: ⁊ solicitudinis: exterminant enĩ hec ⁊ permutãt corpora ab ea que est ꝫm naturã cõsistentia. in cuius commento dixit Gali. Ira ⁊ furor faciũt accidere caliditatẽ superfluã. Gaudiũ ỽo ⁊ leticia caliditatem equalẽ. Timor aũt ⁊ pauor faciunt accidere frigus: ⁊ totũ qđ faciũt ista accidẽtia non faciunt: nisi meditatione motus spiritus: vnde corpus exiccatur: teste eodẽ Gal'. vbi supra ⁊ textu cõmenti. xlvj. dicente. Oẽs aĩe passiones exiccant corpus. Et ꝙ etiã fiãt ex diuerso spirituũ motu aĩe accidẽtia: vt dixit Gali apparet per Auicẽ. in. ij. primi doc. ij. c. xiiij. sic scribentẽ. Omnia aĩe accidentia sequuntur: aut eis associant motiones spiritus interius aut exterius. ⁊ istud aut erit subito aut paulatim ⁊ eius motionẽ ad exteriora sequitur frigiditas eius qđ interiꝰ existit. Et fortasse superfluit illud qđ resoluitur subito ergo infrigidatur exterius ⁊ interius: ⁊ sequit eã sincopis aut mors: ⁊ motũ quidẽ eius ad interiora sequit frigiditas eius qđ est exterius ⁊ caliditas interior ⁊ cũ multa coangustatiõe cõstringit ⁊ infrigidat interius ⁊ exterius ⁊ sincopis magna aut mors sequit ipm ⁊c̃. Ex quibus apparet ꝙ omnino vitanda sint anime accidentia ꝓpter tale magnũ periculum sequens ad subitũ ⁊ fortẽ motũ spiritus interius aut exterius. Et ꝓcipue illa fugienda sunt accidẽtia q̃ tristari faciunt sicut inquit Almãsor in libro. iiij. c. ix. Qm̃ oĩbus sanis nocumẽtum inferunt exceptis his qui carnis indigent minoratione. Abstinendum est ergo ab ira: tristitia: inuidia: solicitudine: ⁊ huiusmodi: ⁊ licet semp: ꝓmaxime tñ post cibi ⁊ potus assumptionem: qm̃ digestionez fieri perhibent ⁊ quandoꝗ̃ corrumpunt diuertendo spiritus ⁊ naturalem calorem a stomacho ad cor vel ad membra exteriora ꝫm ipsorum accidentium diuersitatem: vt diximus. quare ⁊c̃.

Capitulum. cclxxj. ostendit que nocumenta in corpus ꝓueniant ex ira: iracundia: odio furore: ⁊ similibus postꝗ̃ declarauerit quid ipsa sint ⁊c̃.

Visũ est in supiori capl'o generali quodãmodo qual iter aĩe accidẽtia digestionẽ fieri ꝓhibebãt ⁊ plurimũ corpori nocebãt ratiõe subiti motus spũs ad interiora vel exteriora. Nũc aũt in spãli vi

deamus quātū ira odiū ⁊ similia sint sanita-
ti corporis inimica declarantes prius q̄d ho
rū sit vnūquodq; vt scribenda de ipsis ma-
nifestius intelligant. Dicam⁹ ergo cū Halia
bate in .v. Theorice.c.xxxviij.sic referente.
Ira est sanguis cordis ebullitio naturalisq;
motus caloris ⁊ eius ad exteriora exitus se-
mel subitoq; ad vlciscenda q̄ nocēt. Q̄d ab
Aristo.ipse videt accepisse dicēte in secunda
pblematū pblemate. xxvj. Ira est accensio
sanguinis circa cor. Et in octauo eorūdē pro
blemate.xx. Ira timiditati cōtrariū est ⁊ ira
cūdia. Est aūt ira quidē ab igne: multū em̄
ignem continentes interius tepefiunt: maxi
me aūt est in pueris discere: viri autē ledunt
⁊c̄. In cuius cōmēto Padubanensis noster
sic ait. Iracūdia est velox inclinatio ad iram
in quibus nō oportet ⁊ magis q̄ oportet et
vbi nō oportet. Gal.aūt in primo de differē
tijs febriū.c.iij.sic eā diffiniuit. Ira est ebul-
litio quedā ⁊ mot⁹ vehemēs irascibilis vir-
tutis que in ipso corpore cordis insidet cum
calefit ipsa substantia. Et in secūdo de regi-
mine sanitatis inquit. Ira nō est audacia: sz
velut feruor quidā ei⁹ qui sz cor sanguinis.
⁊ in scd̄o de accidēti ⁊ morbo.c.ij. Ira est fer
uor caloris in corde existentis pp̄ter motum
aie. Et in.v.de accidēti.c.vj. Ira est magn⁹
ac fortissimus motus in loca diuersus: ⁊ pro
pterea valde corpus pturbat ⁊ pmutat a na
turali consistentia. Quid aūt sit odium nō a
multis expressum inuenitur attamen dicere
possumus q̄ sit ira ɔfirmata vt colligitur ex
dicto valerij maximi in lib.ix.c.iij.sic scribē
te. Ira quoq; aut odiū in pectorib⁹ hūanis
magnos fluctus excitant p cursu celerior il-
la nocendi cupedine: hoc aūt pertinacius ac
nūq; sine tormento sui violētius ⁊c̄. Sic em̄
odiū ab ira differt sicut maius a minori: quē
admodū clarissime beatus inq̄t Hieronym⁹
his verbis. Quātū autē inter festucam ⁊ tra
bē tantū inter iram distat ⁊ odium. Odium
em̄ ira inueterata est ⁊c̄. q̄ qui his viris sa
pientissimis credere voluerit Auicē. saltem
philosopho ac medico precipuo credat: hoc
idem volēti in libro de viribus cordis.c.viij.
cū ait. Sicut ira est mot⁹ ad vindictā nō val-
de fortis: sic odiū est pseuerantia forme no-
ciui in imaginatione seu fantasia ⁊ perseue-
rantia simul imaginationis affectus ad vin-
dictam sumēdam ex eo. Furor aūt est mania
ca confidentia: vt ex dictis Gal.in secūdo te
gni elicitur. Que oīa vt prediximus diuersi
mode nocent sanitati ad malas ⁊ q̄plures
pducentia lesiones. Dixit nāq; Princeps in
secūda primi doc.secūda.c.xiiij. Ex motu q̄
dem ad exteriora subito facto fit ira q̄ si cōti
nuata fuerit facit cadere in melācoliā. Q̄d si
militer asserit Gal.in cōmento illius afforis
mi. Timor ⁊ pusillanimitas ⁊c̄.vbi sic inq̄t.
Multos in has passiones cecidisse vidi pro-
pter irā odiū ⁊ tristitiā: qm̄ ira ⁊ furor faciūt
accidere caliditatem superfluā: vt dixit Ha-
li in cōmento.xxxv.tertij tegni. a quo videt
Princeps accepisse in prio canonis. Fen do
ctrina ⁊ summa secūdis.c. ᷓo primo dicens.
Ira ſm omnē dispositionē calefacit. ⁊ in ter
tia primi.c.iiij. Ira vehemēter calefacit. Et
in.xiij.tertij trac.iij.c.xxxiij.scripsit. Ira tri
stitia ⁊ huiusmodi multotiens sunt cā effu-
siōis materierū ad stomachū.in cāticis quo
q; sic ait. Ira anime incitat frigiditatē.s.pro
pter resolutionē que quādoq; magnificat in
tantū donec ledat in vltio.q̄d similiter sen-
sit Gal.in.vj.Terapentice.c.iiij.dicēs. Ire
solicitudines in quolibet mō ⁊ vigilie nocēt
dissoluētes virtutē. Ex ira tamen null⁹ vnq;
mortuus est inquit ipse i.v.de accidēti ⁊ mor
bo.c.vj.in primo etiā de regimine sanitatis
sic ait. Immoderati motus qui sunt in cōcu
piscentia ira ⁊ cogitatione magis colericum
reddunt hominem: vnde febres ⁊ oēs calide
egritudines cōsequuntur. qualiter aūt decla
rauit Haliabas in.v.Theorice.c. preallega
to cum inquit. Qui enim omnibus irascunt
ex causis soliciti fiunt ⁊ tristes ⁊ ad q̄uis
modicam timent ⁊ exterrentur occasionem:
opinatiōes opinātur falsas: his sepe de cau
sis in morbos incidunt pessimos ⁊ passiōes
in tantū vt huiusmodi nonnulli moriātur si
in eis hoꝝ aliqua accidentium roborentur.
Et post aliqua subiunxit. Ira calefacit cor-
pus ⁊ desiccat: coleram confortat rubeā in tā
tum vt febrē quandoq; diei pariat. Et siqui
dē in corpe hūor est ad putrescēdū paratus:
febrē generat putridam. Si autē imoderata

fuerit ira virtutē dissoluit naturalē eo ꝙ il-
lū plurimū emittat ⁊ in partes dissipet: vñ
⁊ virtus debilitatur tremor q̄nqꝫ accidit ⁊ si
adhuc augeatur defectꝰ sequit̃ maxime si ho
mo debilis sit ꝟtutis: nisi ꝙ ira minime mor
tē asciscit. hec ipse. Ex qbꝰ facile cōprehendi
pōt quātū ira noceat vnicuiqꝫ ⁊ p̄cipue ma-
cilentis multoqꝫ magis odiū ⁊ furor ⁊ talia:
⁊ iō abstinēdū est ꝓposse oīm ab huiuscemo
di ne corpus inflāmet̃ ⁊ spiritus resoluant̃ ⁊
ꝑmaxime post ciborū ⁊ potuū assumptionē.
Que q̄dē p̄assumpta adeo: supuenietibꝰ his
passionibꝰ alterātur: ꝙ frequēter ⁊ si nō sem
per corrūpunt̃ in stomacho ⁊ in malos hūo
res cōuertūtur. Ex q̄bus febres ⁊ alie consi-
miles generantur infirmitates. Sed fortas-
sis dicet colericissimoꝝ q̄spiā. Si ex natura
li cōplexione adeo sum ꝓnꝰ ad irā vt ex leuis
sima etiā cā irascar: q̄d ego possum: nō enim
hoc ī mea cōsistit facultate: ⁊ si doleā ex hoc
minime tñ ab huiuscemodi passione me va
leo abstinere. Cui dicemꝰ ꝙ ip̄e Diogenis cō
silio debet vti q̄ cū interrogatꝰ esset q̄d agē-
dū homini foret vt irasceret̃. R̃ndit recorde
tur ꝙ nō sempꝑ necesse est vt seruiatur illi: im
mo viceuersa est alteri aliquādo ꝟuiēdū: nec
oportet vt iugiter obediatur illi: sed ⁊ inter-
dū ⁊ ipse obediat alteri: nec necesse est vt sem
per ab alijs colatur: sed quādoqꝫ patiatur ⁊
ipse cum hec fecerit ⁊ cum hoc eius debilita
bitur ira. quare ⁊c̃.

¶ Cap̄. cclxxij. ostendit nocumenta ꝓueniē-
tia ex timore tristitia ⁊ solicitudine.

OStendamus in hoc capitulo
quot ⁊ quanta nocumenta ex
frequētato timore soleāt ꝓue-
nire vt ab eo ⁊ a tristitia pari-
ter caueamus: dicētes cū Ha
liabate in. v. Theorice. c. vltimo sic ip̄m de-
scribēte. Timor est naturalis ingressus calo
ris ad īteriora corꝑis ꝓpter aīe ab aliquo
nocēti fugā ⁊ exasperāti cū sit nature aīam
a nocētibꝰ ⁊ subiterrētibꝰ que nō cōsueuit ti
mere ⁊ fugere. qꝺ sensit Aristo. in. x. ꝓblema
tū ꝓblemate. lxj. dicēs. Timor est infrigida-
tio exteriorū ⁊ caloris cōtractio ad partes in
teriores sub corde. Et. xxx. ꝑticula eorūdē in
quit. Timor infrigidat: manifestāt aūt terre
facti: tremūt eñ ait ip̄e. Cuiꝰ simile voluit
Gal̃. i. v. de accidēti ⁊ morbo. c. vj. cū sic scri
psit. Timor sanguinē: calorē atqꝫ spm̄ repor
tat ad īteriora. s. ad suā originē ⁊ ad cor atqꝫ
exteriora corporis refrigerat. Et postea sub-
iūxit. In timore virtꝰ aīe nō ꝯfortat̃ neqꝫ ad
exteriora reuertitur ⁊ idcirco calor extinguit̃
in tantū vt totū refrigeret̃ corpus. ⁊ subdit.
Illa accidētia que subito fiūt ī timore in tri
stitia paulatim cōstringūt ⁊ nō differūt nisi
in magnitudine ⁊ fortitudine nō aūt genere.
Et in li. de ꝓnosticatione ꝑ pulsuꝫ sic quoqꝫ
ait. Corpus ꝓpter aīe passiōes multotiens
pati assueuit: fortassis aūt nō existimabit q̄s-
qꝫ agonie ⁊ timores repente aīam exagitan-
tes pulsus vertūt cū tñ plurimū ꝑmutent. ⁊
in lib. de tipo. c. iij. dixit. Timor ⁊ terror tur
bāt virtutē ⁊ debilitāt ip̄am non minꝰ alijs
causis. Qꝺ etiam sensit in tertio tegni ꝑte il
la. Abstinere autē manifestū est ⁊c̃. cū dixit.
Timoris īuidie ⁊ solicitudinis extermināt
eñ ⁊ ꝑmutāt corpora ab ea que ꝟm naturaꝫ
cōsistentia. in cuiꝰ cōmēto scripsit Hali. Ti-
mor aūt ⁊ pauor faciunt accidere frigus suꝑ
fluū. ⁊ ideo dicebat Hipocrates ī. vj. afforis-
morū afforismo. xxiij. Si timor ⁊ pusillanimi
tas multū habeāt tēpus habētē melācolicū
ꝑficiūt. Et Princeps in scꝺa primi. c. iij. Cū
multus timor adest ⁊ perniciosus ventriculi
cordis sanguine euacuantur q̄uis in timore
moueatur spūs ad interiora subito: sicut ip̄e
dixit in eadeꝫ doctrina scꝺa. c. xiiij. ⁊ in can-
ticis textu cōmenti. clvij. sic quoqꝫ ait. Ti-
mor incitat frigiditatem qui quandoqꝫ ma-
gnificatur in tantum donec ledat in vltimo
⁊ propterea a rebus timere facientibus de-
bet pro viribus vnusquisqꝫ sanus abstinere:
vnde qui hac passione consueuit molestari
Catonis stoici preceptum obseruet dicētis.
Desines timere si sperare didiceris. A tristi
tia consimiliter est abstinenduꝫ cū ex ea pau
ciora non eueniāt nocumēta: sed quid ip̄a sit
primo exponamus dicētes cū Haliabate in
v. Theorice. c. vltimo. sic eam diffiniēte. Tri
stitia naturalis est caloris īgressus ad corꝑis
interiora paulatim in tātum q̄nqꝫ ꝙ corpori

febrẽ vnius diei afferat: cuius ſi diuturnꝰ tēpus fiat: corpus fortiter calefacit: oĩaqꝫ caleſiunt mẽbra: ſolidaturqꝫ calor naturalis in principalibus mẽbris: fitqꝫ abinde ethica febris. Si ergo imoderata fuerit triſtitia in frigidarũ cõplexionũ corpibus: corpꝰ refrigeratur: calorqꝫ extinguitur naturalis ſua in corpis interiora cõuerſione qua ex re imminutus coagulatꝰ: ⁊ ꝑpterea triſtitia oĩbus eſt nocẽs corporibꝰ ⁊ illa ſubuertens maximeqꝫ frigida ⁊ ſicca. hec ipe. culꝰ ſimile voluit princeps in. iij. primi. c. iiij. cũ inqt. Triſtitia multũ exiccat ⁊ pigritia virtutes laxat animales ⁊ cõplexionẽ ad flegmatis ꝓprietatẽ iclinat. ⁊ in. xiij. tertij tract. ⁊. c. tertijs ait. Triſtitia eſt cauſa corruptionis ⁊ deſtructionis digeſtionis. ⁊ in libro de viribus cordis. c. v. In melãcolicis habẽtibus ſpiritus tenebroſos ꝑdurat triſtitia. ⁊ in. c. vj. eiuſdẽ iteruꝫ dixit. Sicut letãdi frequẽtia diſponit ſpiritũ ad leticiã: ſic ⁊ triſtãdi ad triſtitiã. ⁊ in. c. viij. Triſtitia diſponit ad irã. In textu quoqꝫ cõmẽti. clix. canticoꝝ ait. In lamẽto quidẽ ⁊ triſtitia fertur iudiciũ nocumẽti ſuper macrũ ⁊ ſolũ cõfert indigenti diſſolutione. Que fuit ſnĩa Gal. in. vj. terapẽtice. c. iiij. dicẽtis. Triſtitia ⁊ agonia ⁊ ire ⁊ ſolicitudines in quolibet modo nocẽt diſſoluẽtes virtuteꝫ. ⁊ in. v. de accidenti ⁊ morbo. c. vj. ſic ſcripſit de ipa. Quibꝰ accidit triſtitia frequẽter mortui ſũt: ⁊ hec puſillanimibus ſolet euenire: nã eoruꝫ aĩa debilis atqꝫ defecta extinguitꝰ atqꝫ ſuffocatur. Extinguitꝰ autẽ ꝑpter frigoris dominationẽ. Suffocatur aũt: qꝛ ſanguis ad ſuaꝫ reuertitur originẽ ac coadunatꝰ: ⁊ ꝑpter has cauſas deſiccat corpora. Qđ ſenſit Salomõ in ꝑuerbijs. c. xvij. dicens. Spiritus triſtis deſiccat oſſa. ⁊ in. c. xxv. eorũdẽ. Sicut tinea veſtimẽto: ⁊ vermis ligno: ita triſtitia viri nocet cordi. Et ꝑpterea cõcludamus cũ eodem in. c. xxx. Eccl'iaſtici dicẽte. Triſtitiã nõ des aĩe tue ⁊ non affligas temetipm in conſilio tuo: triſtitiam longe expelle a te: multos eñ occidit triſtitia ⁊ nõ eſt vtilitas in ea. hec ipe. Fugiamus igitur ꝑpoſſe res oẽs triſtari facientes: ꝙ ſi id fieri non põt cum acciderint patienti animo ſunt tolerande; ⁊ qꝫcitiꝰ poſſibile fuerit expellende ⁊c.

¶ Capitulũ. cclxxiij. oſtendit nocumenta ꝑuenientia ex inuidia ⁊ imaginatione poſtqꝫ declarauerit quid ipſa ſit inuidia.

Quid ſit inuidia oſtẽdamus primo ⁊ poſtea que nocumẽta ex ipſa ꝑueniant qꝫtũqꝫ corpori nocere habeat: ⁊ dicamus cuꝫ Ariſtotele in. ij. rhetoricoꝝ ſic eã deſcribente. Inuidia eſt triſtitia quedã ſuper bona actione apparente bonorũ circa ſimiles. zelus autem eſt triſtitia quedã ſuper apparenti preſentia bonorum honorabiliuꝫ ⁊ contingentiũ ſibi accipere ꝑter ſimiles natura: nõ quia alij: ſed qꝛ non ⁊ ſibi ſunt. zelatiuus ſeipm preparat ꝑpter emulationẽ vt obtineat bona. Inuidus autem vt primus non habeat ꝑpter inuidiã. ⁊ in. ij. topicoruꝫ. Inuidia eſt triſtitia in apparẽti vtilitate alicuius. a quo Tullius in tuſculanis libro. iij. accepit cum ait. Inuidentia egritudo eſt ex alterius rebꝰ ſecũdis. ⁊ in. ij. de oratore. Laudi atqꝫ glorie maxime inuideri ſolet: inuidẽt hoies maxime paribus aut inferioribus inuidetur ſepe vehementer ⁊ eo magis ſi intolerãtius ſe iactãt ⁊c. Hoc autẽ vitiũ ſic pinxit Ouidius in. ij. libro methamorphoſeos dicens. Concuſſe patuere fores videt intus edentẽ. Vipereas carnes vitiorũ alimẽta ſuorum. Inuidiã viaſqꝫ oculos auertit at illa. Surgit humo pigre ſemeſarũqꝫ reliqt. Corpora ſerpentum: paſſuqꝫ incedit inerti. Atqꝫ deã vidit formaqꝫ armiſqꝫ decoram. Ingemuit: vultũqꝫ dee ad ſuſpiria duxit. Deinde tetigit nocumenta eius cũ inquit. Palor in ore ſedet: macies ĩ corpore toto. Nuſqꝫ recta acies: liuent rubegine dentes. Pectora felle virent: lingua ẽ ſuffuſa veneno. Riſus abeſt niſi quem viſi fecere dolores. Nec fruitꝰ ſomno vigilantibus excita curis. Sed videt ingratos intabeſcitqꝫ videndo. Succeſſus hominũ: carpitqꝫ ⁊ carpitꝰ vna. Suppliciumqꝫ ſuũ qꝫuis tñ oderit illã ⁊c. Et in de ponto libro et epl'a tertijs. Liuor iners vitiuꝫ mores nõ exit in altos. Atqꝫ latet ima vipera ſerpit humo. de ipa xo dixit Hali in commento xxxv. tertij libri tegni. Triſtitia xo ⁊ inuidia faciũt accidere frigus. in cuiꝰ cõmenti textu

Gal. inter causas corpus exterminantes in-
uidiā r solicitudinē enumerauit. Que quoqꝫ
inter causas aīaꝫ dānantes pōt immo debet
a fidelibus collocari cū sit capitale peccatū:
vt a canonistis tradit in. xxv. distinctione. c.
vnū. §. alias. nec hoc vitium curari pōt nisi
per suū ꝯtrarium: videlicet per humilitatis
exercitiū inferioribus se seruiēdo: vt ab eis-
dem accipimus de penitētia distinctiōe. xj.
c. j. Qua de re huiuscemodi passio omniqua
qꝫ fugienda est sicut pariter a vehemēti ima-
ginatione r diuturna est abstinendū cū r ipa
plurimū corpus cōterat: dicēte Gal. in. j. de
regimine sanitatis. Immoderati mot⁹ qui
sunt in cōcupiscentia ira r cogitatiōe magis
colericū reddāt hoiem: vnde febres r oēs ca
lide egritudines cōsequuntur. Defectiui ꝟo
motus magis flegmaticū r frigidiorē: vnde
opilatiōes epatis r splenis r epilepsie r apo
plexie r oēs reumatice egritudines fiunt. Ex
quibus ipse dat intelligere ꝙ oēs aie passio
nes nociue existant siue calefaciāt siue infri
gident in numero: quarū vehemens imagi-
natio r cogitatio reponēda est cuꝫ sit fortis
causa nō solū permutādi ꝓprium corpus in
quo est: sed etiā exteriora: quēadmodū colli
gitur a principe in. ij. primi doctri. ij. c. xiiij.
vbi voluit ꝙ possibile sit vt puer similetur ei
cuius forma coitus tēpore fuit imaginata.
Et in. xxj. tertij. c. ij. idē similiter voluit. Pe-
trus quoqꝫ de abano in cōmēto. xxxij. septie
ꝓblematū particule multa scripsit de fortis
imaginationis potētia ꝓueniēte vsqꝫ ad ex-
teriora r illa permutante: quanto igitur ma
gis credendū est vt ꝓprio corpori nocere va
leat r ipm permutare: ideo ab harū excellen
tia passionuꝫ sani sibi cauere debent sicut et
ab alijs: qm̄ ꝑmutant corpus ab ea q̄ ẜm na
turam cōsistentia: vt dictum est.

Capitulū. cclxxiiij. ostēdit iuuamēta gau-
dij tēperati r nocumēta sup̄flui cōplēdo ser-
monē de accidentibus anime.

QUantū tristitiā superius vitupe-
rauimus tantū r adhuc magis in
presentiarū gaudiū tēperatū com
mēdam⁹ r sup̄fluum execramur:
propterea ꝙ princeps inquit in. ij. primi. c.
iij. Cū multū gaudiū ꝑniciosum est aut mul
tus timor ventriculi cordis sanguine euacuā
tur. r in doctrina Sūma. r. c. ij. eiusdē. Gau
diū nimiū r delitie superflue sicut tristitia et
timor nimius infrigidāt. Et in cāticis textu
cōmenti. clviij. dixit. Magnū r multū gau-
diū impīguat corpus: r ideo multū ledit pin
guem r crassum. r Auerrois in eius cōmēto
ait. Magnū gaudiū est ex rebus corpus im-
pinguātibus ꝙ si magnificet valde r contin
gat: subito necat r interficit: r maxime valde
pinguē: r hoc qr in corporibus magnā pin-
guedinē habentibus est paruus calor ratiōe
paruitatis r angustie venarū ipsorū rc̄. Qd̄
etiā voluit Haliabas ī. v. theorice. c. vltimo
dicens. Gaudiū naturalis est exitus caloris
ad corꝑis exteriora eiusqꝫ diffusio: q̄ si paula
tim facta fuerit aīam habet cōfortare calorē
qꝫ naturalē in omni corpore r humores tem
perare r sanguinē caloris temperātia natura
lis augere: corpulentiaꝫ corpori facere: itaqꝫ
oibus cōuenit corporibus tēperatis: nisi ꝙ
qm̄ semel subitūqꝫ fit aliquādo interficit na-
turalis dissolutione caloris et dispersione.
Fertur em̄ Hamessus nimietate gaudij: qd̄
illi subitū superuenit: interijsse. hec ipe. Que
fuit Gal. sentētia in. v. de accidenti r morbo
dicētis. Ex ira nullus nunq̄ꝫ mortuus est: ex
gaudio autē q̄ꝫplures pusillanimes: r ꝓpter
ea tēperate gaudenduꝫ est: qm̄ vt moderata
omnia conseruant: sic cūcta superflua solent
extinguere. vnde Auicen. in. iij. primi. c. iiij.
sic inquit. In temperamēto morū custodia
sanitatis anime et corporis simul consistit.
Gaudium nāqꝫ temperatuꝫ multas corpori
affert vtilites: est em̄ ex causis bonitatis di-
gestionis sicut tristitia est causa corruptiōis
r destructionis digestiōis: vt idē ait in. xiij.
tertij tract. r. c. tertijs. r ideo dicebat Salo-
mon in ecclesiastici. c. xxx. Nō est oblectatio
super cordis gaudium: iocūditas cordis est
vita hominis r exultatio viri est longeuitas.
vnde Statius in. j. achileidos ait. Dāt gau-
dia vires. Et alibi. O quantū gaudia forme
addunt rc̄. Que autem sint cause gaudij ex-
trinsece non est opus dicere cum fere infini-
te existāt. Cause ꝟo eius intrīsece sunt mul-

titudo spirituũ in corde existentium ꝛ claritas eorũ: vt placuit Auicen. in libello de viribus cordis. c.iiij. dicenti. Quando spirit⁹ q̄ est in corde est multus ꝛ est tēperatus in complexiōe ꝛ in substātia luminosus ꝛ splēdēs: tunc est ad gaudiũ dispositio fortis: ꝛ iō nō solũ gaudiũ est causa impinguationis: roboris: pulchritudinis ꝛ longitudinis vite: sed etiam signũ bonitatis cōplexiōis ꝛ bone dispositiōis cordis ꝛ spirituũ: ꝛ ob has causas nō imerito moderatũ gaudiũ est ad aīe ꝛ corporis sanitatē cōmendandũ: ꝛ ꝑpter hoc in c.iij. Ecclesiastici scribit. Cognoui quia nō esset melius nisi letari ꝛ facere bona in vita sua. ꝛ in. c.v. eiusdem. Hoc itaqꝫ mihi visuꝫ est bonũ ꝛ comedat quis ꝛ bibat ꝛ fruatur letitia ex labore suo quo laborauit. Concludamus igitur cũ Seneca in tragedijs dicente. Dũ fata sinũt viuite leti. ab oib⁹ alijs passionibus anime virtutē prosternētib⁹ abstinēdo ꝛ q̄buscũqꝫ alijs supius approbatis vtendo cōtinue. Qđ dicimus nō sine cā: qm̄ non inchoātibus: sed perseuerantibus: vt Remigius inquit: premiũ salutis tribuitur.

Cap̄. cclxxv. ostēdit ꝙ p̄supposita digestionis ꝑfectione adhuc ꝑquirēdũ sit ꝓ sanitate si q̄ repletio in corpore facta sit ꝛ ꝑ q̄ signa id cōprehendere valeamus.

Declaratum fuit in superiorib⁹ capitulis qualiter ab accidentibus anime oportebat abstinere nisi ꝙ tātũmodo tēperate letandũ erat ꝛ gaudendũ moderate ꝛ hoc ne digestio p̄assumptorũ reficientium corrũperetur: imo ꝓut necesse est ad sanitatis cōseruationē cōpleret ꝛ meliori modo quo possumus somno ꝛ quiete perficeretur in stomacho ꝛ in epate: deinde v̄o in venis ꝛ mēbris labore ꝛ exercitio ꝓ vltime req̄runt digestiones. Deinceps autem videndũ est presuppositis bonorum ꝛ laudabilium ciborũ ꝛ potuũ assumptione ꝛ eorũdem perfecta digestione quid sit ꝓ cōseruanda salute vlterius faciendũ: ꝛ breuiter dicamus ꝙ medicus iam electus: si quis erit: ꝛ si non vnusquisqꝫ dꝫ per semetipsum sepenumero considerare animaduertere ne in corꝑe suo aut in aliquo mēbro suoꝝ particula repletio fiat: ꝛ non dico de repletione cibi neqꝫ potus quia hoc iam diximus cũ de quantitate refectionis ꝛ cũ de ebrietate loqueremur: sed hic de humorũ naturalium aut nō naturaliũ repletione ꝛ paulatina eorũ cōgestione intelligimus q̄ persepe contingit ex mala mēbroruꝫ digerentiũ cōplexione quantũcqꝫ reficientia in se laudabilia existant ꝛ omne vite regimen diligentissime ꝛ ad vnguem obseruatum: vt facile ē videre de colericissimo homine tēperata dieta enutrito: in quo parua colere quātitas multiplicat: ꝛ similiter de fflegmatico suo modo ꝛ sic de sanguineo in suꝑflua sanguinis quantitas generatur. Multoqꝫ magis ad horũ humorũ augmentũ accedere videt dieta que in qualitate vel quantitate tēperamētũ excedit sepenumero. Qui hũores sic insensibiliter aggregati ad q̄plures egritudinũ species disponunt: ꝛ inde necessaria fuit preuisio ne in toto vel in aliquo mēbrorũ: scꝫ stomacho epate ꝛ splene pectore ꝛ huiusmodi plectoria aut cachochimia ml't'iplicetur ex defectu digestiue aut expulsiue vel ex fortitudīe attractiue ꝛ retētiue siue ꝑpter viarum ꝛ ductuum corporis opilationes ꝑ quas non possunt superfluitates vt oporteret expelli nec corpus vt consueuit mũdificari. Et ꝙ hec omnia sint a medico astante cōsideranda ꝛ volenti conseruare corporis salutē necessaria colligitur ex sentētia Gal'. in li. de dissolutione cōtinua. c.j. sic scribētis. Et quoniam non totum quod comeditur ꝛ bibitur assimilatur corpori ideo non est dubium quin remaneat ex cibis ꝛ potibus superfluitas in corpore quam de corpore mũdificare oportet ꝛ ab eo eijcere. Nam sicut ciborum ꝛ potuum cũ intrauerit stomachũ ꝛ operatus fuerit in eis stomachus suas operationes eorum pars transit ad epar ꝛ residuum fit egestio mundificanda de corpore. Similiter faciunt organa corporis et loca ad que peruenit nutrimentuꝫ ad hoc facta. Ideo oportet penitus eum qui vult custodire sanitatem ad duas res intētionē suā dirigere: quarũ vna est ad corpus cum cibo conueniente loco ei⁹ qđ dissolutũ est de ipso: alia est mũ-

dificatio ab ipso eius quod generatū est de
superfluitatibus ciborū ⁊c. hec ipse. Quomo-
do aūt repletio ⁊ harū superfluitatū aggrega-
tio cognoscatur cū in corpore affuerit sapiēs
medic⁹ ex sua scientia ꝗ facile intelligit. Sz
ꝗ medicū semp nō habēt cognoscant ⁊ ipi ꝙ
cum duplex sit repletio.s. vna que ex quanti
tate sit laudabiliū hūorū: ⁊ est quādo ex bo
nis ⁊ multis cibis ⁊ potibus plurimū nutriē
tibus sanguis copiosus ⁊ laudabilis rōne
qualitatis fuit generatus. Quā repletionē
vt dicit Pńceps i.ij. primi doc. tertia.c.vj.
hec signa declarant.s. Mēbrorū grauitas: ⁊
in motibus pigritia: faciei rubedo: ⁊ venarū
inflatio: ⁊ cutis extensio: ⁊ plenitudo in pul-
su: ⁊ tinctura in vrina ⁊ spissitudo. Et pauci
tas desiderij.s. comedēdi ⁊ visus debilitas: ⁊
somnia ꝗ grauitatē portendūt sicut ei⁹ ꝗ vi-
det se quasi mouere nō posse aut onus gra-
ue deferre aut loqui nō posse. Sicut videre
se volare ⁊ motuū velocitas hūores signifi-
cat subtiles ⁊ ī quātitate tēperata. Repletio
nē aūt ſm virtutē ⁊ est alia ꝗ facta est ex quā
titate hūorū sola qualitate peccantiū calida
vel frigida ⁊c. Intelligat ꝑ hoc ꝙ vene eius
non sunt adeo inflate neqꝫ cutis vehemētis
extensionis neqꝫ pulsus adeo plenus ⁊ ma-
gnus neqꝫ vrina multū grossa neqꝫ color val
de rubeus. Cōcussio quoqꝫ ⁊ lassitudo non
ꝓueniūt in eo nisi post motū ⁊ incessum ⁊ vi
det in somnijs res citrinas: si colera fuerit
aut pluuias ⁊ niues ⁊ hmōi: si flegma vel res
nigras terrorē inducētes: si colera nigra vel
melācolia supabundauerit queadmodū su-
pra de somnijs dicebam⁹. Similiter ꝑ alias
huiuscemodi significatiōes demonstrantes
dn̄ium alicui⁹ humoris peccantis intellige-
re poterit si in toto siue in aliqua pte tantuz
repletio ille extiterit vt si in stomacho cole-
ra fuerit ꝑ sitim: amaritudinē oris: lingue ci-
trinitatē: mordicationem: supcalefactionē: ⁊
nocumētū a calidis illatū ⁊ ꝑ iuuamētū a fri
gidis rebus administratis ꝓueniēs ⁊ ꝑ hu-
iusmodi cognoscet si colera: vt dictum est in
suo stomacho fuerit ⁊ ꝑ ꝓportionalia si fle-
gma vel alter humor ⁊c. Cū ꝟo cognitū fue
rit vniuersalē siue particularē in suo corpo-
re repletionem adesse ꝗcitissime ꝓuidēdū
erit de illius euacuatione vt corpus ab imi
nentibus morbis pseruetur: qm̄ vt Gal. ait
in introductorio medicorū. Meli⁹ eīm est ꝗ
eripere ab egritudine hoc.s. nec a pncipio di
mittere egrotari queadmodū ⁊ gubernatori
eligibilius est anteqꝫ influctuatiōes incidat
trāsfretare ꝗ fluctuationem ⁊ periclitationē
effugere. quare ⁊c.

¶ Cap.cclxxvj. ondit que pericula iminēat
corpori cum repletio sanguinis multa in mē
bris omnibus affuerit.

VIsum est in pcedēti capitulo
quomodo repletio sit inuesti-
gāda ⁊ cognita ꝗcitissime eua
cuanda: attamē qz repletus ꝗs
piā dicere posset recte quidez
valeo nec venarū repletionē aut cutis exten
sionē ceteraqꝫ talia pte dicta aliqua in parte
mihi obesse sentio: quid ergo de euacuatio-
ne mihi psuades? nōne melius est ⁊ vtilius
plurimas ꝗ paucas habere pecūias: sic etiā
nōne eligibilius est pro vita ⁊ sanitate corpo
risqꝫ nutritionē ꝗ grādē sanguinis laudabi
lis copiā habere ꝗ moderatā cū ipse filius
nature sit ⁊ adeo ab ea dilectus ꝙ nequaqꝫ
sine ipso stare possit vita vt ex ipsius exitu ꝗ
facile sit intelligere. Et ppterea in psenti.c.
mihi dicēdū esse videt ⁊ ondēdū quātū picu
li ex sanguinis etiā laudatissimi repletione
imineat vt quilibet sic repletus intelligat oī
no euacuatione per flobotomiā indigere ni-
si in breui voluerit vitam cū morte cōmuta-
re: qm̄ valde repleti subitanee morti ex suffo
catiōe sunt expositi: vt ex dictis sapientium
colligimus. dixit eīm Hipocrates in prio af
forismorū afforismo.iij. In exercitantib⁹ ad
summū bone habitudines sunt fallaces si in
vltimo fuerint: non eīm possunt manere in eo
dē neqꝫ qescere. Qui ꝟo nō qescūt nequaqꝫ
possunt in meli⁹ addere relinquitur igitur:
ad peius horū igit cā bonā habitudinē sol-
uere cōfert ⁊ non tarde vt rursus principiuz
nutrimenti accipiat corpus ⁊c. In cuius cō
mēto Gal. inquit. Unde multi morte subita
nea sunt extincti corporibus ptingentib⁹ in
vltimitatē plenitudinis. Qd senserat Hi-

po. vbi supra. et in secũdo affoꝛismoꝛũ affo-rismo quarto cũ ait. Non plenitudo neqꝫ in-digentia sunt bona quecũqꝫ plenitudo fue-rit illa. vnde Gal. in secũdo Terapentice di-stinctione secũda. c. vltimo dixit. Cũ equali-ter sibiinuicẽ aucti fuerint humoꝛes multitu-do hec plectoꝛia nominatur. Cum aũt iã xã-ta colera vel nigra vel flegmate vel serosis humiditatibus plenũ factũ fuerit coꝛp⁹ ca-chochimiã ⁊ nõ plectoꝛiam vocãt talẽ dispo-sitionẽ. Et in lib. de euchimia. c. j. dixit. Qui nõ sunt insensati bene perpendũt ꝙ magnaꝫ habeat cachochimia virtuteꝫ ad egritudinũ generationẽ: sed iam magis in pꝛoposito di-camus de plectoꝛia tãtũ de qua in hoc capi-tulo intendimus cũ Auicen. in secũda pꝛimi doc. secunda. c. vj. sic scribente. Ille in quo multitudo exuberat humoꝛũ in hieme pꝛo-pter eius gulositatẽ ⁊ exercitij eius quietatẽ sit in vere egritudinibus aptus. In tertia ꝗꝫ pꝛimi doc. secũda. c. vij. inquit. Uehemẽs re-pletio in qualibet dispositione est pernecabi-lis quod nanqꝫ homines superflue se reple-uerunt ⁊ suffocati interiere. que etiam senten-tia colligi potest ex verbo illo Aristotelis in pꝛima ꝓblematum ꝓblemate. xlvj. dicentis. Nutrimenti superabũdantia cã fit egritudi-nis. Uerũ autẽ coꝛpoꝛis nutrimentũ est san-guis: vt philosophi sentiunt ⁊ medici: ⁊ ideo bene diximꝰ ꝙ sanguinis etiã boni plenitu-do ꝙ periculosissima sit ad sanitatem: nec va-let quod dicebatur sanguis est filius nature sine quo vita stare non potest: ergo quanto plus de ipso in coꝛpoꝛe fuerit tanto melius: falsissima quidẽ est consequentia: vt minimꝰ etiam dialecticus intelligit: quia oppositũ cõsequentis stat cũ antecedente: licet eñ san-guis i moderata quantitate pꝛo vita faciat ⁊ sanitate ⁊ mẽbꝛoꝛũ nutritione supfluus ta-men quia a natura regi nec gubernari potest ob eius multitudinẽ derelictus ab ea diuer-simode nocet ⁊ inflãmando ⁊ vias opilando quibus naturalis caloꝛ euẽtabatur: vñ cau-sa fit extinctionis eius suffocando: ideo bo-nã habitudinẽ soluere confert ⁊ non tarde vt rursus pꝛincipiũ nutrimẽti accipiat coꝛpus: vt Hipocrates vbi supꝛa. Et ꝓpterea Pꝛin-ceps in. vij. quarti trac. quarto. c. j. loquens de carnositate sic inquit. Dũ perseuerat pin-guedo ita ꝙ non facit accidere nocumentuꝫ nõ abhoꝛreas eam: vitã nanqꝫ in humidita-te existit: verũ opoꝛtet vt caueas ⁊ abhoꝛreas eã in via superfluitatis lꝫ non appareat eius nocumentũ repente aduenit ⁊ subito scḋm ꝙ dicitur in loco suo. f. c. v. sequenti vbi ait. Pinguedo superflua est compos coꝛpoꝛis a motu ⁊ deãbulationeꝫ conuersiõe coartans venas coartatione constringente eas quare opilat spiritui vias suas quãobꝛẽ extingui-tur multotiens ⁊ similiter non peruenit ad eos spiraculũ aeris: quare coꝛrũpitur ꝓpter illud cõplexio spiritus eoꝛũ ⁊ sunt in timoꝛe ꝙ expellatur sanguis eoꝛum iterũ ad locum cõstrictũ quare foꝛtasse scindetur vena subi-to scissione perniciosa. Et postea subiunxit. Ad sũmũ moꝛs sup vltimatos in pinguedi-ne festinat ⁊ ꝓ pꝛie illos qui ipinguant in pꝛi-ma etate ipsi eñ minutas habent venas ⁊ cõ-strictas ⁊ sunt expositi apoplexie ⁊ parilisi ⁊ pulsui coꝛdis ⁊ diarie ⁊ malitie hanelitus et sincopi ⁊ febꝛibus malis 2c. Ecce igitur ꝙ periculosuꝫ sit repletũ esse ex sanguine etiã laudabili ⁊ carne. quare 2c.

¶ Cap. cclxxvij. ostendit quomodo repletꝰ ex sanguine supfluo: vt ĩ. c. supioꝛi dictũ est. possit a dictis nocumentis ꝓseruari. Et qua euacuationũ specie debeat inaniri.

Quãtis ⁊ qbus piculis repleta coꝛpoꝛa sint exposita satis in superioꝛibꝰ declarauimꝰ: quo modo aũt ea repletus picula possit euadere in pꝛesentiaruꝫ ostẽdamus. Dicẽtes ⁊ cũ aliqs sanoꝛũ hoĩm ꝑ ãteposita signa cognouerit ad aliquã pꝛe-fatarũ repletionũ coꝛpus suum deuenisse de-bet ilico cũ medico sapiẽti consulere qui sua cũ scientia: pꝛepẽsatis oĩbus diligẽter consi-derãdis distiguet: an ita repletio fuerit vni-uersalis: an pticularis: ⁊ an hũoꝛũ peccãtiuꝫ quãtitate: an qualitate. Qui si cognouerit eã esse vniuersalẽ ⁊ hũoꝛũ peccantiũ augmẽto ⁊ supfluitate 2c. Dia cõsenserint faciet: quia sic debet: ipsum flobotomare cũ dicat Aui-cẽ. in pꝛima tertij. c. xxix. Cũ sanguis aut cũ

humore qui vincit sanguis dormiatur a flo-
botbomia incipimus: qm̃ ip̄a est potissimuz
remediũ ad euacuandũ sanguinẽ ⁊ reliquos
humores cũ superflue fuerint augmẽtati: di
cẽte eodẽ in.iiij.primi.c.iij. Minuto est eua
cuatio humoribus equaliter augmẽtatis. ⁊
in.c.iiij.eiusdez ait. Cũ hũores fuerint equa
les premittere minutionem: ꝙ si equales nõ
fuerint superabundantẽ euacua. ⁊ similiter
in.c.xx.eiusdẽ inq̇t. Flobotbomia ẽ euacua
tio vniuersalis q̃ multitudinẽ euacuat hũo-
rũ.que fuit Gal. sentẽtia in scd̃o afforismoꝝ
cõmẽto.xvij. dicentis. Humorũ minoratio
fit ⁊ est equaliter cũ flobotbomia ⁊ ventosis.
Et in.vj.afforismorũ cõmento.xxij. Est com
munis totius corporis purgatio. Et i cõmẽ
to.xlvij.eiusdẽ dixit. Flobotbomia vniuer-
salis est medicina oĩ passiõi de plenitudine.
in libro quoq̧ de ꝓnosticatione ꝑ pulsum.c.
vltimo. Si quattuor sil'r augeant humores
ꝑ flobotbomiã est pr̃icipalissima ⁊ maxima
euacuatio ⁊c̃. Que aũt debeat esse ipsi⁹ quã
titas innuit nobis in quinto Terapentice.c.
xiij.cũ ait. In omni crasi corporis ⁊ in omni
regione ⁊ hora ⁊ cõstitutione tantũ humoꝝ
auferre est cõgruum quantũ super id qd̃ ẜm
naturã auctũ est. ⁊ in.vij.libro eiusdẽ distin-
ctione.iij.c.iiij.dixit. Quãtitas euacuatiõis
ex quãtitate q̃ ẜm multitudinẽ sit: scd̃m igit
maiorẽ aut minorẽ sanguinis ⁊ aliorũ hũoꝝ
multitudinẽ ⁊ repletionez fiat flobotbomia.
Que quãtũ in hoc casu corpori cõueniat de-
claratur i fine cuiusdã libri de flobotbomia
Gal. inscripti cũ dicit. Flobotbomia ventrẽ
desiccat: memoriã prebet: vesicam purgat: ce
rebrũ temperat: medullas calefacit: audituz
aperit: lachrymas strigit: stomachũ purgat:
digestionẽ inuitat: ventrẽ coercet: somnũ in-
ducit: anxietatẽ tollit: sanguinẽ propriũ nu-
trit: alienũ prohibet: ⁊ longioris vite sanita-
tẽ ministrat. Si aũt neglecta fuerit flobotbo
mia aut nõ permissa fieri prout necesse est: a
plectorico hec inde nocumẽta prouenient: vt
placuit Rasi in.iiij. Almãsoris.c.xiiij. dicen
ti. Ex negligentia aũt extractionis sanguis
cũ aliq̇s flobotbomia indiget accidunt apo
stemata ⁊ exiture ⁊ febres concluse ac frene-
sis ⁊ pleuresis ⁊ variole ⁊ morbillus ⁊ passio
emoptoica ⁊ mors subitanea ⁊ pestilẽtia atq̧
apoplexia sanguinea de qua facies viridis
apparet vel nigra ⁊ sinanchia ⁊ lepra. Et pro
pterea ita ↄcludit. Flobotbomia magna exi
stit medicina in sanitate conseruanda valde
proficiẽs ⁊ ad egritudinũ curationẽ cõgruẽs
si vt oportet fiat. Et in lib.vij.eiusdez.c.xxj.
dixit. Iterũ flobotbomia quoq̧ i sanitatis
cõseruatione ac egritudinũ curatione maxi-
ma operationis medicine pars existit si qua
lis oportet fieri fiat. Ecce igitur quãtũ ipsa
necessaria ad preseruandũ repletũ corpus ne
in tam graues incidat passiões. Et ideo nul-
la ratione vel causa pretermittenda est quã-
do tanta fuerit in corpore plectoria ⁊ cõple-
xio: etas: tempus anni: consuetudo ⁊ huius-
cemodi: a quibus de ip̄a sumitur indicatio:
cõsenserint. Nec confidat quispiam replet⁹
ex hoc ꝙ nullũ sentiat nocumẽtum in corpo
re: qm̃ multi fuerunt hac de causa decepti ⁊
propter magnã eorum plectoriam facili suꝑ
ueniẽte errore in apoplexiam incurabilẽ ce-
cidere ex qua miserabiliter mortui sunt: vt
in tribus doctissimis viris eam in adolescẽ-
tia cognoui. quare ⁊c̃.

¶ Capitulũ.cclxxviij. ostẽdit in quo tempo
re anni maxime fieri debeat flobotbomia ꝓ
talium corporum repletorum preseruatione
sicut etiam aliorum.

FLobotbomia magna existit
medicina in sanitate conseruã
da: vt diximus supra de mente
Rasis si vt opz fiat. Et qm̃ scz
opz ꝙ est in quocũq̧ anni tꝑe
stãte repletiõe magna hũoꝝ ⁊ periculosa: vt
diximus. verũtamen si tãta nõ esset in corꝑe
plectoria nec adeo suspecta securius anni tẽ
pus ad talem flobotbomandũ est ver ẜm il-
lustrium antiquoꝝ sententiam: ⁊ maxime in
principio eius: quoniam si vllo vnq̃ tempo
re repletio ⁊ plectoria corꝑis excrescat hoc
in hieme potissimũ cõtingit eo quod homi-
nes tũc plus comedant ⁊ melius digerãt et
nutribiliora cibaria manducent minusq̧ re
soluantur ⁊c̃. vt colligitur ab Hipocrate in
illo afforismo. Uentres hieme ⁊ vere calidis-

simi sunt natura ⁊ somni lõgissimi ⁊c̃. Et id flobothomia ratione predicta maxime in veris principio videtur cõuenire: nec minus ratione ⁊ causa eius temperiei cũ respectu omniũ aliorum temporũ anni ipsum sit in suis qualitatibus temperatum: vt philosophi ⁊ omnes medici vnanimiter cõcedũt: ꝓpterea tempus est euacuationi corporis oportunuꝫ cum virtus etiam in eo fortior reperiatur et robustior omnẽꝙ ꝗ faciliter tolerans inanitionẽ. vnde Auerrois in. vij. colliget inquit. Tempus autem cõueniens flobothomie est ver ⁊ tempus estatis prohibet flobothomiã ꝓpter debilitatẽ virtutis in illo tempore: et propter resolutionẽ spirituum: verum si requirat natura egritudinis facias euacuationem: sed in parua quãtitate. Tẽpus ꝟo hiemis flobothomiã ꝓhibet propter coagulationem sanguinis ⁊ ꝓpter grossitiem quam habet isto tempore. Tempus autem autũni quia est propinquũ estati in sua temperãtia siccitatis et caliditatis non est conueniẽs ad flobothomiã ꝓpter siccitatẽ ipsius: ⁊ ꝓpter turbationem ventorum: ⁊ ꝓpter debilitateꝫ operationum: ⁊ propter tempus calidũ qđ precessit ⁊c̃. Qđ etiã sensit Rasis in. iiij. Almansoris. c. xiiij. dicens. Est etiã summopere in flobothomia cauẽduꝫ ne in tempore calidissimo multa sanguinis fiat extractio: neꝙ in tempore frigidissimo. Et ideo cõcludamus cum Hipocrate in. vj. afforismorum afforismo. xlviij. sic dicente. Quibuscunꝙ flobothomia aut farmacia cõfert hos vere flobothomare aut farmaciam dare conuenit. ⁊ in. vij. eorũdem afforismo. liiij. Quibuscũꝙ conuenit sanguinem auferre ex venis hos oportet flobothomare in vere. qđ Gal̃. in. j. afforismorum commeto. xv. sic affirmauit cũ inquit. Uulgus in rei veritate expertum est purgans sanguinem in fine veris ⁊ ante initium estatis: sic eñ in estate superueniente calidissima maximũ periculum se subire existimat si non se purgauerit cũ calor estatis sanguinem dissoluat ⁊ chimos semper sparsim ebullire faciat. ⁊ similiter in cõmento. xlvij. afforismorum dixit super afforismo superius allegato. Quibuscunꝙ flobothomia ⁊c̃. Palam est intelligi qđ hic dicit attinere sanis qui nisi corpora purgauerint nõ diu erũt sani. Oportet ergo in veris initio purgari hoc cum flobothomia si de plenitudine timeatur: aut cum solutione ⁊ vomitum si de corruptis humoribus. Diu enim multos custodiui cum singulis egrotarent annis multis quoꝙ podagricis ⁊ artericis non tamen adeo fortiter vt putrescerent digiti hoc modo subuenimus ⁊ venturas passiones distulimus similiter protelauimus quibusdã emplima: epilensiam: apoplexiã ⁊c̃. hoc mõ purgationis. a quo Rasis videtur accepisse cuꝫ dixit in. iiij. Almansoris. c. xxv. Oportet vt in vere flobothomia ⁊ ventris solutione preueniẽdo succurratur anteꝙ calor irritet: minus quoꝙ ipso vinum est bibendum: ⁊ caro comedenda. Omniaꝙ dulcia minus sumenda: ⁊ precipue hoc obseruare debent quibus egritudines ex repletione accidere consueuerunt. similiter Auicẽ. in. ij. primi doc. ij. c. vj. idem sensisse videtur cum ait. Nulla res est q̃ ita tueatur ab egritudinibus veris: queadmoduꝫ flobothomia ⁊ inanitio ⁊ diminutio comedendi. Et in doc. v. c. j. eiusdem inquit. In veris principio quidem succurrendũ est ad minuendum ⁊ bibendũ catartica ꝭm qđ necesse est: ⁊ ꝭm consuetudinẽ. Et omnis res calefaciens ⁊ humectans est dimittenda ex carnibus ⁊ potibus ⁊ nutriens subtilandum ⁊ cibo nõ repleatur quis: immo ipm̃ parciatur et in potu sumat sirupos ⁊ rob extinguẽtes. Et in canticis etiaꝫ ait. Corpus indiget vniuersali euacuatione per flobothomiam ⁊ farmaciam ex qua quidem est perfectum iuuamentum in vere: ex quibus manifestuꝫ est ꝙ repletio corporis quecunꝙ fuerit illa siue plectoria siue cachochimia: maxime in vere sit purganda: verũtamen vt diximus si excessiua fuerit ⁊ periculosa semper debet euacuari et non tarde dixit Hipocrates: neꝙ ad tẽpus anni respiciendum est: sed ad fortiora iã predicta. quare ⁊c̃.

¶ Capitulum. cclxxix. ostendit quomodo repletus ex aliquo aliorum humorum siue cachochimus debeat euacuari et ab egritudinibus preseruari.

Quomodo repletus debeat euacuari.

IN superiori cap̄lo declaratum est q̇d faciendū sit stante oīm humorū: ꝛ precipue sanguinis laudabilis plenitudine. Nūc autē ostēdamus quid agere debeat repletus ex aliquo tm̄ vel pluribꝰ humoribus.s.ex colera solūmodo: vel ex colera simul et melancolia: aut ex melācolia ꝛ flegmate ꝛ hmōi. Et precipue cū hi humores sanguini nō fuerit admixti. Et breuiter dicamus ꝙ cū solutiuis ꝛ purgatiuis medicinis talis humorū erit superabūdantia minuēda vt sanguis in venis existēs ex vaporibꝰ ꝛ qualitatibus illoꝝ humorū nō alteret̄: ꝛ ꝑmaxime in tꝑe veris cū dicat Gal̄.in.vj.afforismorum.ꝙ sani si corꝑa sua nō purgauerint nō diu erūt sani.vbi dicit ꝙ multos egrotare solitos custodiuit ꝛc̄. vt in superiori scripsimꝰ.c. Purgatio nāq̄ duo facit iuuamēta: q꞉ corꝑa a malis humoribus mūdificat ꝛ ab acuminibꝰ ad annūvenientibꝰ: vt idē scripsit eo in loco vbi post multa exēpla q̄ adduxerat subiūxit. Noui autem quēdā cui per singulas estates tertiana veniebat data est huic farmacia colere rubee purgatiua: ꝛ sic per multos annos cessauit terciana: medicabat̄ aūt in fine veris sicut cōueniebat huic humori sicut in apoplexia arteria ꝛ melancolia alijs quoq̄ de humoribus grossis in initio veris farmacia cōuenit ꝛc̄. Et ꝓpterea dixit Almāsor in libro.iiij.c.xv. Solutiōe vētris vti: ꝓut opꝫ: summa est medicina ad sanitatis ꝯseruationē magnū prebēs adiutoriū: ē eīm possibile vt huiꝰ oꝑationis cā corpus ab humore q̇ ꝓpter ciborū errorē vel ex diete negligētia vel qui ex corꝑis intēperātia solet generari mūdificet̄. Ob hoc igit̄ eē pōt vt corpus semꝑ mūdū existat: et neq̄ ī eo suꝑfluitates ad egritudinū generationē apte remaneant quapropter medicina vētris solutiua quisq̄ vti debet q̄ humorez qui ei nocere solet vel qui in eo ex sui corꝑis dispositiōe generari consueuit vt cā erroris sui regiminis expellere ꝯsueuit. Et infra subdit. Qui aūt vētris solutiōe plus indiget est qui corpus hꝫ magnū ꝛ pingue ꝛ qui est gulosus atq̄ qui multos est comedēs cibos et fructus ꝛ q̄ parū mouet̄ ꝛ exercitat̄ ꝛc̄. Erit igit̄ ꝯsiderandū q̄ sit ꝛ qualis cachochimia et q̄ sit illa malorū ꝛ euacuādorū humorū repletio: qm̄ si ex vno tm̄ fuerit humore quicūq̄ fuerit ille aut colera aut flegma vel melācolia: tūc dādū erit illiꝰ ꝛ nō alteriꝰ humoris solutiuū. Si ṽo ex pluribꝰ erit vlterius perquirendū q̄ sint ꝛ quot sint humores illi ꝛ in qua mēsura se habeant adinuicē an equales sint an inequales. Et si ineq̄les in qua ꝓportione tales. Que oīa cū diligēter ꝑscrutata fuerint ꝛ inuestigata per ꝓportionē signoꝝ in superioribꝰ annotatorū: tūc talis erit farmacia eligēda qualis fuerit ꝛ indicauerit illorū humorū ꝓportio: vn̄ si colera ꝛ flegma equaliter peccauerint medicina vtrūq̄ respiciēs simplex vl̄ cōposita erit ei ꝓpinā da. Si ṽo dupla foret colera flegma ꝛ medicina talis accipiat̄ simplex. Si ṽo simplex nō inueniat̄ cōposita tali cōpositiōe: vt simplicia colerā respiciētia sint in vigore dupla ad ea q̄ flegma soluere debent: ꝛ sic de alijs hoc mō. Silr̄ erit obꝟuādū an hūores hi ꝑmixti fuerint simul an nō. Et an in vno mēbro vl̄ pluribꝰ ꝛ q̄ eoꝝ periculosior sit ꝛ maiori obꝟuātia velociori ꝛ citiori euacuatiōe idiguerit. Per quā corꝑis etiā regionē facilꝰ possint educi.s.an ꝑ vomitū an ꝑ ventrē vel vrinā su dorē ꝛ hmōi ꝟm ꝙ ipa natura demonstrauerit: dicēte Hipocrate. Undecūq̄ natura repert inde ducere per cōueniētes regiōes ꝛc̄. Si ṽo hūores cū sanguine permixti fuerint aīaduertēdū erit vt p̄cipit Auicē.in.iiij.ꝑmi c.iiij. Si hūores fuerint equales: ꝛ tūc ꝑmittēda est minutio. Si aūt ineq̄les suꝑabūdās debet euacuari donec equent̄ ꝙ sua cum appropriata fiet medicina ꝛ per ꝑtē quā natura tētauerit: qm̄ ars debet ipam imitari: dicēte Gal̄.in libro de colera nigra.c.iij. Mundificare nāq̄ sanguinē semꝑ natura tētat excernēs qđ paruū est ex ipoꝛ a patiētibꝰ expellēs ꝑticulis: aliqn̄ q̇dē in vētrē ꝛ intestina et aliqn̄ ṽo in eā q̄ foris suꝑficiē ꝛc̄. Qua de re cōcludamꝰ ꝙ q̄liscūq̄ fuerit illa hūoꝝ malorū repletio debet si magna necessitas istauerit ī quocūq̄ āni tꝑe euacuari. Si aūt nullū notabile ꝑiculū portēderit in vere perfici debet rationibꝰ ꝛ causis in p̄cedēti.c.assignatꝭ. ꝛ sic p̄seruabit̄ a morbis ei euenire potentibꝰ ex tali humorū malorū repletione.

¶ Capitulū.cclxxx. ostendit purgationē ꝑ tali preseruatione non esse cum fortibus medicinis faciendam propter grandia ⁊ plurima eorū nocumenta.

Quamplures sanoꝝ hominum vidimus qui cognoscentes se repletos esse ī stomacho capite vel alio huiuscemodi suorū mēbrorū sine aliquo medicoꝝ ꝯsilio sed ex sola sua scientia: que potius imprudētia dici meretur: fortissima acceperūt solutiua volentes semel expellere: quod pluribus vicibus erat euacuandū: quorū aliqui ad febres: alij ꝟo eorū ad dissinteriā inde peruenerunt ⁊ hoc quia nesciebant quātū laboriosa farmaca corpori humano inimicarent ꝙ ne alijs contingat hoc in loco decreuimꝰ ostēdere quātū hmōi fortes medicine soleāt nocere sanitati ⁊ vite periodo: quātūq; afferant nocumenti principalibus mēbris ⁊ toti corpori contrarietatis nature ⁊ sue venenositatis ratione. Sed ne q̇s hec dicere nos gratis existimet audiet Principē in tertia primi doctrina secūda.c.j.sic dicentem. Nobis necesse est proculdubio supfluitates euacuare. Quarū euacuatio ꝓm plurimū non completur neq; est conueniens nisi cum medicinis fiat venenosis que proculdubio naturaꝫ frangunt q̄ etiam si venenose non essent non posset esse q̇n eas bibere nature laboriosum esset: quēadmoduꝫ dicit Hipocrates ꝙ medicina purgat ⁊ inueterat. Et post aliq̄ causam huius adduxit cū ait. Medicine solutiue cum humore superfluo euacuāt ex humiditatibus naturalibus ⁊ spiritu qui est substantia vite: partem magnā ⁊ cū hoc virtutē membrorū principaliū debilitant. Et in.iiij. primi. c.ix. dixit in pluribus violentarū medicinarum existit aliqua venenositas ⁊ solutionē ventris efficiunt ꝓm modū quo nature violentia infertur. qꝺ etiaꝫ sensit Auerrois in.v.colliget dicens. Nulla medicinarū purgatiuarum est sine veneno aliquo in aliquā parte sui ⁊c̄. ⁊ Rasis in quarto Almansoris c.xv.inquit. Medicinas quoq; ventris solutiuas sepe sumere corpus debilitat ⁊ ad ethicam atq; ptisim adducit. Et ꝑcipue si fuerit habēs corpus siccū. Auicē. iterū in.xj.tertij tract.p̄io.c.vj.sic ait. Plures medicine euacuatiue sunt contrarie corpori: quare oportet vt in eis associentur medicine cordiales. que fuit sententia ⁊ fereverba Gal'.in secūdo regiminis acutorū cōmento.xij.dicētis. Natura medicinarū solutiuaꝝ est cōtraria nature corporū que ipse soluunt ⁊ sunt vniuersaliter ꝑnecantes ⁊ interimentes ea. Et in q̄rto afforismorū cōmento.xlj. Purgatio augmētat defectionē virtutis. Et in primo de regimine sanitatis similiter inquit. Farmacie calide sunt ⁊ sicce ⁊ ex quibus exiccātur carnes ⁊ attenuantur corpora. Et in libro.ij.de simplici medicina distinctione.iiij.c.iiij. Inter vnāquāq; medicinarum solutiuarum ⁊ vnūquēq; humorū proculdubio est assimilatio sed non cōsequitur eā necessario: vt non sit ei permixtū aliquid de virtute interficiente. Et propterea illud fit quod non est consequens ei: vt noceat proculdubio. Nocentꝰ preterea exoluētes medicine stomacho ⁊ cordi non modicum: cum dicat Princeps in. xiij. tertij tracta.primo.c. vltimo. Scias ꝙ omnes medicine solutiue ⁊ omnia que abominationeꝫ faciunt sunt mala stomacho. Et in libro de viribus cordis trac.secūdo.c.ij. Similiter medicina laxatiua nocet cordi: quoniā omnis euacuatio naturam duobus modis cōprimit. Primo quidem cū eo qꝺ nociuum est euacuatur aliquid de conueniente nature. Secūdo q̄m affert supra naturaꝫ ad membra quod trahit ⁊c̄. Et infra subiunxit auctoritate Ruffi. Laxatio diminuit materiā spiritus ⁊ debilitat cordis complexionē. Et propterea cōcludamus cū Rasi in li. vj. suorum afforismorū sic dicente. Omnis medicina laxatiua omnino purgat colerā: id est humoreꝫ cum caliditas innata ⁊ humiditas expelluntur. ⁊ cum Auenzoar in sui teisir libro primo tractatu septimo.c.j.sic scribente. Omnia laxatiua que habent violenter ⁊ impetuose laxare trahunt humores a toto corpore ad stomachum ⁊ purgant corpus totuꝫ stomacho repleto manente: ⁊ cū hoc etiam talis medicina habet totum corpus desiccare: quare humor malus in substantia stomachi imbibitus habet remanere. Et in tract.

nono.c.viij. Cauere debes omnino ne medicinam laxatiuam exhibeas eo q laxatiuum q̄uis fuerit rectificatum et tēperatum q̄tum plus possibile fuerit: impossibile tamen est quin propter acuitatem et motū ipsius non cōmoueat et generet grossiciem et duritiem simile apostematis etc. Ecce igitur q̄ male sunt huiuscemodi fortes medicine. Et propterea sani quantūcūq fortissimi debent illas euitare cum se purgare voluerint: et bene animaduertant q scientificus sit earum ordinatoꝝ peritusq in correctione cōpositoꝝ etc.

¶ Capitulū.cclxxxi. ostēdit cū quib⁹ et qualibus purgatiuis medicinis sint corpora in vere p̄maxime euacuanda.

Non possumus profecto particulariter dicere cum quib⁹ medicinis purganda sint hominū corpora cum tanta sit in cōplexionibus: etatibus: regionibus: tēporibus: et consuetudinibus diuersitas: tantaq ex parte materiei disparitas ratiōe qualitatis: quantitatis: preparationis: loci: et huiusmodi: que omnia habēt medicinas diuersificare prout sapiens et electus medicus: quē presupponimus: satis equidē intelligit. Propterea non intendimus in presentiarum velle de purgatiuis medicinis lōgum: vt earū materia expeteret: sermonem facere: sed tm̄ hoc in loco decreuimus purgari volentes admonere q pro eorum posse laboriosa farmaca superius dicta nō assumāt: sed cum leuibus et benedictis medicinis superfluitates sui corporis: cum oportunū fuerit: euacuent que non habeant virtutē et mēbra principalia debilitare: sed potius eis cōferre qualis est aloes: qui: s̄m qd̄ inq̄t Mesue: est de melioribus et sublimioribus medicinis habens prerogatiuā supra alias medicinas: et quāq intentio soluti s̄m plurimū sit debilitare virtutes et mēbra que sunt minere virtutū et afferre eis nocumentū sicuti nos in superiori capitulo declarauimus. Cadit tamē hec intentio ab aloe: non solum em̄ nō nocet: sed inuenitur ad cōfortationem mēbroꝝ debiliū addere et ad redditionē eoꝝ in proprias virtutes conferre: neq ad aliud nisi ad vnū videtur esse nociuū: q: aperit orificia venarū apertione sanguinē emanare faciente nisi cum dragaganto aut mastice vel aliquo simili rectificet̄ qd̄ quātū pro sanoꝝ et infirmorum mūdificatione conueniat ipse postea expressit cū inquit. Solutiōe em̄ educit coleram et flegma et mundificat caput ab eis et stomachum et confert iuuamentum magnū doloribus eoꝝ. Et post aliqua subiunxit. Et qui assiduat acceptionem eius dieb⁹ continuis non videbit in corpore suo neq in instrumentis sensuum suoꝝ egritudinē que non sit habilis sanari et preseruat a putrefactione: ita qd̄ etiam cadauera. Qd̄ similiter voluerunt Gal. Diascorides. Serapio. Rasis. Auicen. et reliquis omnes. Ipo itaq vtēdum est cū in stomacho vel capite aliqua repletio a sanis precepta fuerit. Similiter valent ad mundificandū repletiones humoꝝ species omnes mirabolanoꝝ et valde conueniunt: cum: vt colligitur ex dictis preallegatorum sapientum: non debilitent cū solutione sua immo confortant stomachum et p̄prie viscera et preparent et coadunent partes eoꝝ et confortant cor et epar et corpus totū: neq em̄ nisi ad vnū videntur nociui: qm̄ faciunt cadere preparatos in opilationes nisi rectificentur cū diureticis absintio spica et similibus: sunt em̄: vt dixit Mesue: ex reb⁹ que faciunt vtentes se iuuenescere et acquirunt eis colorem bonū et bonitatē odoris oris et sudoris et generāt gaudiū et hilaritatē et confortant stomachum cor et epar et conferunt tremori cordis et confortant et preparant et mundificant stomachū: conferunt emoroidib⁹ et extinguūt colere rubee inflationē: et citrinorū precipue operatio in hoc est preexcellens cū ipsi solutione educant eā et conferunt cōplexiones habētibus calidas. Chebulli autem: qui sunt species eorū secūda: educūt flegma et addūt in ratione et clarificant visum et mūdificant stomachū et cōfortāt ipm̄. Nigri autē et sunt tertia species ipsoꝝ: dissolutione educūt melancoliam et colerā adustā et clarificant colorem et remouent tristitiā cōferēdo q̄rtanarijs leprosis et huiuscemodi. Emblici quoq species quarta ipsorum non minus

alijs vtiles existunt: eo q: teste eodem Mesue: sunt ex medicinis confortantibus stomachū cor et epar et viscera solutione educētes flegma: ⁊ sunt ex rebus valde cōfortantibus cerebrū ⁊ neruos: ⁊ augent intellectum ⁊ cōfortant cor: mundificant stomachū a flegmate et putrefactione: ⁊ confortant ipsum ⁊ preparant ⁊ sedant feruorem in eo ⁊ auferunt sitim ⁊ addunt in appetitum et sedant vomitum. Belirici quoqȝ postrema mirabolanorum species sunt ex medicinis benedictis et easdem cum emblicis habent proprietates: ideo sani sicut infirmi non debent alias bis medicinas fortiores eligere cum poterūt huiuscemodi iam dictis sua corpora a superfluitatibus sufficienter mundificare. q si aliqua ratione vel causa quis prefata accipere non posset euacuantia ea saltem que in sequenti caplo reponentur assumat que delectabilia sunt et prehabitis non minus vtilia adeoqȝ sicut ⁊ hec que diximus secura q in quocunqȝ tēpore anni sine aliqua recipi possunt hesitatione: attamen ratione euacuandorum humorum: in vere magis videntur conuenire: cum dicat Auenzoar in .ij. libro sui Thesir tractatu .iij. c. ij. hec verba. Dico q medici non laudant purgationem vel flobothomiam: nisi in tempore temperato eo q quādo tempus elongatur multum a tēperie versus frigiditatem humores generaliter sunt coagulati et compacti et difficulter purgantur et mouentur ⁊c̄. Si vo aer ad caliditatem superfluam declinauerit: humores tunc velocissime euacuantur et mouentur: quia humores sunt dissoluti propter caliditatē. Et ideo ad talem euacuationem subsequitur debilitas magna inquit ipse. Propterea nō eligatur tempus supra tempus veris magis conueniens pro purgationibus faciendis etiam cum laudabilissimis euacuatiuis qualia sunt que dicta ⁊ que iam sequūtur.

¶ Capitulū .cclxxxij. ponit quasdam alias medicinas euacuatiuas sanis vtiles ⁊ corp⁹ absqȝ nocumento purgantes.

Consueuerunt vulgares existimare q reubarbarum sit fortissima medicinarum omnium infirmis nequaqȝ propināda: nisi in eorum vite parte postrema cum nulla spes amplius vel fiducia de ipsorum salute habeatur. Non intelligētes q si medici tunc medicina reubarbari vtantur nō id faciunt: quia ipsum fortissima sit medicinarum: sed quia securissima ⁊ optima nullā ingerens molestiam patienti sicut alie medicinarum q̄plures facere consueuerūt. Et q ita sit apparet per Mesue dicētem. Reubarbarum est ex medicinis benedictis ⁊ solennibus in quo aggregantur multe ex intentionibus que queruntur in refaciente mundificationem ⁊c̄. Et infra dixit. Non est in eo nocumentum apparens ⁊ datur in omni tempore ⁊ in omni etate: ita q etiā pueris ⁊ pregnantibus. Et de elegantioribus ⁊ melioribus que iuncta cū eo magnificant operationem ei⁹ est aqua lactis sumpta ex capris ⁊c̄. Et eius declarans vtilitates ait. Solutione eduxit coleram ⁊ flegma ⁊ maior eius pprietas est mūdificare ⁊ cōfortare epar ⁊ stomachū ⁊ cōferre doloribus pungitiuis eorū et viscerū ⁊ clarificare sanguinē ⁊ auferre opilationes ⁊ morbos: quorū mater est opilatio sicut hidropisim icteritiam ⁊ grossitiem splenis ⁊ febres opilationū ⁊ similia. Cassia quoqȝ fistula gustui satis delectabilis est pro tali corporis mūdificatione multū vtilis ⁊ secura: cū dicāt auctores de ipsa q sit de medicinis in qbus est fiducia iuuamentorū ⁊ est sine nocumento carens acuitate ⁊ mordicatione ⁊ omni excessu ledente sup cui⁹ exhibitione p̄sumit oī etate. Ita q pueris ⁊ pregnātibus eo qd est equalis cōplexionis humida in p̄mo lenitiua: resolutiua: clarificatiua: sanguinis sedatiua acuitatis ei⁹ ⁊ colere rubee ⁊ nō est in ea nocumētū apparēs p̄ter q nocet debilia habentibus viscera ⁊ lubrica qd ab ea remouetur nocumentū in permixtione mirabolanorum ⁊ reubarbari cum ea ⁊c̄. Cuius posse est: quia mundificat sanguinem et compescit omnem acuitatem: sedat sitim et pprie cū succo endiuie aut solatri depurati

et clarificati ſm artem. Et ipsa quidem mun
dificat stomachum et educit colerā ⁊ flegma
et operatur illud sine nocumento et excessu:
caret enim mordicatione. Et ipsa quidem le
nit pect⁹ ⁊ guttur et resoluit apostemata acu
ta in eis et confert calefactioni renū sumpta
cum diureticis et infusione liquiricie ⁊ pro/
hibet generarionem lapidis in eis et cōfert
febribus calidis. hec Mesue. ꝙ et alij medi/
cine doctores voluere: quorum verba breui/
tatis gratia re linquamus. Manna similiter
et tamarindi medicine faciles non minusq̄
delectabiles existunt pro tali purgatione hu
morum ⁊ precipue colericorum valde vtiles
esse approbantur cum easdem ferme virtu/
tes habeant ⁊ operationes cum cassia et reli
quis antescriptis. Et ideo sanis non minus
q̄ egris quibusdam videntur conuenire: ⁊ si
tamarindi ledant stomachum frigidum ⁊ de
bilitent cum vt inquit Mesue: tamen ⁊ illud
facile potest remoueri permiscendo eos cuꝫ
spica succo feniculi ⁊ huiusmodi stomachuꝫ
confortantibus. His igitur ⁊ similibus be/
nedictis euacuantibus est vtendum cum cor
poris aut membrorum repletioneꝫ ex malis
humoribus congregatam voluerimus eua/
cuare postponendo scamoneam turbit colo
quintidam: hermodactylos: ⁊ talia laborio/
se soluentia: in quibus venenositas existit.
Ex qua stomachus et membra principalia
in eorum operationibus plurimuꝫ: vt supra
visum est: impediuntur ⁊ debilitantur. Et si
cut de simplicibus actum est pariter ⁊ de cō
positis intelligatur. Nam cōposita farmaca
quecunq̄ sint illa siue pillule siue electua/
ria aut confectiones ⁊c. Benedicta et secura
dicentur si ex simplicibus laudatis ⁊ facili/
bus fuerint constituta. Si vero conficiantur
ex venenosis erunt proculdubio laboriosa.
Et ideo sani bene debent aduertere cum se
purgare voluerint ne aliquod illorum vene/
nosorum accipiant cum pro eadem intentio/
ne suffecerint benedicta. quare ⁊c.

¶ Capitulum. cclxxxiij. ostendit quando: quomodo: et que laboriose sint accipiende medicine.

Satis quidem apparuit ex di/
ctis in. c. cclxxx. libri hui⁹ quā
tum ex soluentes et laboriose
medicine fugiende sint ex nu/
merositate ⁊ suorum magnitu
dine nocumentorum: quare id mihi videtur
minime replicandum: sed potius declaran/
dum ꝙ et si noceant quādoq̄ tamen eis vti
necesse est: vt cum oportuerit materias gros
sas et difficiles in membris longinquis exi/
stētes purgare easq̄ ab illis eradicare qđ ne
quaq̄ benedictis cuꝫ medicinis fieri posset
eo qđ ipse ad loca tam remota sua cum vir/
tute minime possent peruenire: vt de poda/
gricis: scabiosis ⁊ huiusmodi est videre: qui
bus aut nihil aut parū profecto reubarbarū
cassia māna ⁊ his similia conferent: sed her/
modactylis: turbit: ⁊ talibus fortioribus in/
digent que suis cum iuuamentis non habēt
modicum nocere vt declarauimus: ideo in
presentiarum dicamus ꝙ si ab eis excusari
non possumus: quia non soluꝫ in stomacho
epate ⁊ similibus sit repletio: verūetiam in
capite aut iuncturis ⁊c. huiusmodi mali chi
mi fuerint eradicatione indigētes. Tūc eas
accipiamus ⁊ non nisi postq̄ sufficienter fue
rint cōsolate: rectificate: ⁊ correcte: qm̄ Iohā
nes Mesue in. c. j. ⁊ canone sic ait. Cōmunis
medicinarū ſm plurimū malitia est facere se
nescere corpus ⁊ frequentantibus illas lesio
nem afferre principalibus membris: ⁊ q̄ sunt
minere virtutū ⁊ earū motores debilitare q̄
sunt spiritus et calor naturalis indicitur: er
go nobis necessitas admiscere medicinis so/
lutionem facientibus res: quarum ꝓprietas
est confortare cor ⁊ membra principalia ⁊ af/
ferre eis dispositiones laudabiles. Et cum
hoc auxilio acquiritur corpori reiuuenescē/
tia ⁊ incolumitas. Res autem quarum auxi
lio facimus hoc sunt medicine cordiales et
stomatice ⁊ cerebrales. Et alie aliorum prin/
cipiorum confortatiue note verum super om
nibus his canon est: vt cōfortetur cor in om
ni euacuatione: ⁊ hec debet esse intentio pri/
ma. Primus enī occursus omniū accidentiū
occurrentium corpori est ad cor tanq̄ ad ba
sim vite. Secunda intentio debet esse confor

tare stomachum tanꝗ susceptorem: aliorū autem confortationem prosequi debere non est principalis intentionis: nisi proprie quā do oportet ex aliquo eorum materias euacuare: que fuit etiam principis sententia in iiij. primi pluribus in locis. Et Gal. in. ij. regiminis acutorū commento. xj. dicētis. Omnes medicine solutiue sunt nociue stomacho et proprie ori eius cum sit pluris sensus propter neruos qui oriuntur in eo: et ideo oportet vt permisceantur cum medicina quedam medicine odorifere: vt non occurrat virtus medicinarum solutiuarum ori stomachi nuda simplex rc̃. Et in li. de experimentis. c. vltimo similiter inquit. Medici ingeniati sunt in medicinis laxatiuis ponere aliqua q̄ stomachum confortant. Et propterea qui purgari voluerint cum pillulis aut alijs medicinis: quarum receptas ꝛ descriptiones habēt etiam a famosis medicantibus traditas: debent si medicinalem intelligant scientiā omnia eas ingredientia considerare: ꝛ doses et quantitates solutiuorum ꝛ corrigentium bene perpendere ꝛ videre si soluentia illa correcta sint sufficienter et cōsolata pro corde stomacho ꝛ ceteris cum cordialibus stomaticis et similibus. Et si omnia bene perponderata cognouerit: studeat deinceps perscrutari si sue complexioni et replexioni et materie qualitati et quantitati atꝙ loco sint conuenientia ꝛ sufficienter directa: sic poterit ea solutiua sumere indebita: tamen dosi et nō superflua: ꝙ si aliquod predictorum eis defuerit non accipiat aliqua ratiōe vel causa. Sed si hec omnia equilibrare nescierit melius est ei ne aliquid tale accipere presumat: immo cum sapienti medico consulat et ab eius cōsilio non discedat: ꝙ si aliter fecerit sciat sua cū presumptione seipsum interimere vel saltem imprudenter egritudinibus exponere. quare rc̃.

¶ Capitulum. cclxxxiiij. ostendit que repletio sit euacuanda per vomitum: declarando que inde proueniant vtilitates ꝛ corpori iuuamenta: ꝛ quando fieri debet.

Quia non semper natura nobis demonstrat repletionē vniuscuiusꝙ humoris per secessum esse euacuandā. Similiter etiā quia non semꝑ substantia qualitas locus humoris ꝛ huiusmodi id nobis indicant cū semper non appareant in ventre rugitus: punctio: grauitas: ꝛ talia ventris fluxū denotantia: immo in stomacho quādo ꝙ nausea conturbatio ꝛ hmōi humoris leuitatē per vomitū expellendi significantia precipiuntur. Ideo dicamus ꝙ quando in stomacho colerā adesse cognoscemus ex suis signis ꝛ tēpus estatis fuerit: pectoris quoꝙ amplitudo cū cōsuetudine ꝛ reliquis hmōi consentientibus vomitū debemus tunc per superius ꝛ non per ventrē euacuare: quequidem euacuatio a medicis solet vomitus appellari. ꝛ ab Auicen. in. xiij. tertij. tracta. v. c. viij. sic diffiniri. Uomit⁹ subuersio sunt motus stomachi ad expellēdū ex eo aliquid qđ est in ipso per viā oris. que fuit Gal. sentētia in libro. vj. de accidenti ꝛ morbo. c. j. dicētis. Uomitus est motus per quē res in cōcauitate stomachi manens expellitur. Qui autē humor per ipm̄ sit aptus euacuari expſſit Princeps in. iiij. primi. c. iiij. cum ait. Ex humoribus qui velocioris sunt obedientie vomitui ſm plurimū est colera: rebellis ꝟo melancolia: mediū autē flegma. In quo autē tempore conueniat ipse etiā nobis indicauit in. iij. primi doctri. v. dicens. Uomitus in hieme est abhorrēdus. In estate ꝟo bonus: qm̄ humores in estate sunt natantes. In hieme ꝟo ad sustinendū declinātes. Et in. iiij. primi. c. xj. inquit. Estas est tēpus in quo magis est dignū: vt in ipso fiat vomitus: que fuit Hipocratis sententia in. iiij. affori smorū afforismo. iiij. dicentis. Purgare quidē estate superiora. Hieme ꝟo inferiora oportet: ꝛ ꝑcipue cū carnositas stomachi: amplitudo pectoris colli ꝛ similiū vnanimiter consenserint. Qm̄ vomitus cū macredine ventris est difficilis ꝛ laboriosus ꝛ timorosus: quēadmodum dixit princeps in. iiij. primi. c. iiij. ꝛ. xj. sic eīn in horum postremo scripsit. Homines qui remotiores sunt ab hoc vt medicus eos vome-

re faciat: sunt qui pectus habent strictum et
qui ptisi sunt parati ⁊c̃. In his enĩ s̄m om-
nium medicantium sententiam vomitus ma
xime suspectus habetur. Sed si iam predicta
non obstauerint grandis quippe erit ⁊ cõue
nientissima euacuatio ad sanitatis conserua-
tionem: dũmodo non superfluerit: vt colligi
tur ab Auicen. in. iiij. primi. c. xiij. sic dicẽte.
Hipocrates precepit vomitum fieri debere
in vnoquoqꝫ mẽse duobus diebus cõtinuis
ꝑpterea ꝙ cũ eo cõseruatur sanitas: hoc au
tem plus est malũ: ⁊ huius causam assignãs
inquit. Vomitus mundificat stomachum et
remouet grauitatem que accidit capiti ⁊ cla
rificat visum ⁊ aufert fastidiũ ⁊ confert ei ⁊
cuius ad stomachũ descẽdit colera q̃ ipsius
corrumpit cibum ⁊ remouet abominationẽ
que fit propter vnctuositatem ⁊ casum desi-
derij: ⁊ ꝯfert pluribus infirmitatibus: sicut
ipse ibidem scripsit dicens. Postremo ille
cui quidem maius iuuamentum affert vomi
tus est cuius cõplexio prima est colerica ⁊c̃.
Et in. xiij. tertij trac. j. c. xxxv. dixit. Non opꝫ
vt in mense plusqꝫ bis sani euomant: qm̃ cõ-
suescit natura eijcere supfluitates ad stoma-
chum. deinde subiunxit. Scias ꝙ vomitus
facilis leuis sine labore ⁊ nõ frequens in ho
ra necessitatis est maximi iuuamẽti. Et per
hoc facilem vomitum cõmendauit: difficilẽ
cõsequẽter ⁊ laboriosum prohibuit: vt post
modum in. c. vltimo eiusdem tractatus ex-
pressit cum ait. Ex rebus magis nociuis sto-
macho est vomitus laboriosus: quãuis sit iu
uatiuus ex parte purgationis: nocet tamen
plurimum cum debilitatione. Et propterea
dixit in tractatu. v. eiusdem. c. viij. In admi
nistratione quidem vomitus cum equalita-
te est iuuamentum maximum verũ assidua-
tio eius maxime debilitat virtutem stoma-
chi et facit ipsum lacunam superfluitatum.
Qd similiter sensit Rasis in. iiij. Almãsoris
c. xvj. dicens. Vomitus si vt debet tempera-
te fiat: stomachum purgat ⁊ digestiuam effi-
cit meliorem corpusqꝫ renouat ⁊ mundat: ca
put quoqꝫ ⁊ sensum alleuiat: visumqꝫ acuit.
ꝙ si multus fuerit corpus desiccabit ⁊ epa-
ti ac pectori: necnon oculis ⁊ pulmoni noce-
bit ⁊c̃. Et ideo ipse post aliqua sic conclusit.
Vomitus preterea nõ frequẽter fieri debet:
corrumpitur enim stomachus et ipsius vir-
tus destruitur: quare non nisi cum oportue-
rit fiat. Et sic apparet ꝙ sani s̄m complexio
nis ⁊ repletionis eorũ diuersitatem: diuersi-
mode purgari debeant.

¶ Capitulũ. cclxxxv. ostendit quanta sit vti
litas ⁊ necessitas purgationis corporũ in ve
re: quomodoqꝫ ex ea sani fiãt ab egritudini
bus putridis securi ⁊c̃.

Et si ex his que in superioribꝰ
dicta sunt facile comprehendi
possit quanta sit purgationis
vtilitas: quantaqꝫ eius necessi
tas in sanitatis cõseruatione:
attamen pro ampliori huius materie noticia
decreuimus hoc i. c. declarare quomodo seu
propter quid sit ꝙ purgati adeo fiãt ab egri
tudinibus ⁊ precipue putridis securi. Non
euacuati Ꝟo minime vt ex hoc ad corpus mũ
dificandum in tempore veris homines ma-
gis accendantur. Dicamus ergo ꝙ necessita
tis causa purgationis per flobothomiã: se-
cessum: vomitum: vrinam: ⁊ huiusmodi hec
est scꝫ vt corporis superfluitates per viam in
digestionis vel ex malis nutrientibus gene-
rate tempore magni estus futuri in estate nõ
inueniantur eo quia tales humorũ superflui
tates a regimine nature derelicte ⁊ a calore
naturali irregulate ab extranea tũc caldita-
te alterẽtur et in ebullitione reponantur ex
qua mali et putridi vapores eleuentur natu
rales corporis humiditates extraneantes et
extraneate sicut ⁊ ille non naturales putre-
fiant: corpusqꝫ inde in suis operationibꝰ im
pediatur ⁊ egrotet. Sic nãqꝫ fieri solent infir
mitates: ⁊ permaxime putride: quoniam vbi
sunt putredinis cause sufficiẽtes: ibidẽ ⁊ pu
tredo de necessitate reperietur cũ causa ⁊ effe
ctus seinuicem inferant cum vniuersaliter ⁊
adequate sumuntur: vt Aristo. ait in. ij. poste
riorum tractatu. iiij. c. ij. In corpore autem
non purgato cause putredinis inueniuntur
scilicet calor extraneus ⁊ accidentalis humi

ditas ex quibus omnis cōsequitur putrefactio: teste philosopho in quarto Metheororū ⁊ in secūda ꝓblematū problemate.xxxiij. sic scribente. Putrefit omne qd putrefit ab extranea caliditate sicut a propria digerit in estate quidē extraneū dominatur ꝓpter qd putrescūt magis omnia in ipsa ⁊c. Auicen. quoqꝫ in scda primi doctrina scda.c.xv.ait. Putredo non accidit nisi propter calorem extraneū. ⁊ in libro de viribus cordis.c.j.secūdi tractus inqt. Dispositio humiditatis in quā agit calor innaturalis putrefactio nominatur: hec autē dispositio in corporibꝰ immūdis ⁊ repletis īuenitur: quia ibi extranee existunt hūiditates ab extrinseco estatis calore alterate non parū etiā a naturali cōmotē ⁊ inflammate eo ꝙ vias obturēt ⁊ repleāt plerūqꝫ per quas naturalis ipsa caliditas flabellari solet ⁊ refrigerari: ⁊ ꝓpterea fit ꝙ inde putrefactio in naturalibus ⁊ vtilibus cōtingat humoribus ex qua diuerse egritudinum species generantur: vt sensit Gal. in quinto Terapentice cum ait. Monstratum est in libro causaꝝ egritudinū ꝙ illa sola putrent corpora quecūqꝫ materiā habēt calidā ⁊ humidam intranspirabilia ⁊ inflammabilia manētia in calido ⁊ humido loco. Si vo in motu fuerint ⁊ flabellentur ⁊ transpirent possent vtiqꝫ imputrebilia custodiri ⁊c. Et ob hanc causam necesse est vt corpora mundificentur in vere ab extraneis ⁊ inutilibus humiditatibus siue cum flobothomia siue cum aliꝭ prefatis ingeniꝭ vt sanguis ⁊ humores naturales puriores reddantur ⁊ mēbra ipsam mundiora sicut conseruanda sanitas requirit: aliter enim impossibile videtur quin mors aut saltem aliqua ⁊ in breui quidem consequatur egritudo: quemadmodū sensit Gal. in libro de constitutione artis medicatiue.c.ix.cum de precustodia corporum loqueretur dicens. Preseruatiua vtiqꝫ pars artis erit quā ⁊ proprie vocant precustodiuam in primo genere consistentiam habens: quando enim vel multitudo humoruꝫ vel prauitas vel obstructio vel corruptiua virtus innascitur corpori: periculum est nō tarde egrotare hominem: aliquando autem ⁊ periclitari summe difficile autez cognoscibiles sunt huiusmodi cause tanqꝫ non cōtristantis hominem sicut venenum canis rabiosi cuius nullum signuz propriū inuenitur cōtineri in corpore anteqꝫ perueniet prope rabiem qui est morsus: itaqꝫ ⁊ interrogare propter has causas necessariū est medicum eos qui patiuntur de omnibus que contingunt eis: quando eñ multitudo aliqua vel cachochimia subnutritur in molle corpis aut obstruitur aliquod viscus adest nobis dignoscere ipsa per quedam sinthomata que media aliqualiter sunt eorum que sunt in sanis ⁊ eorum que accidunt egris ⁊c. hec ipse. Ex quibus apparet quod qui mūdificatus nō fuerit ⁊ si nullū precipiat aut saltem sensibile nocumentum ex hoc minime confidere debet: quoniam ei simile continget subito ꝙ morsu a cane rabido accidere consueuit: scꝫ aliqua grauis ⁊ perniciosissima egritudo. Et ideo recte quidem dictum est ꝙ vtile sit ad sanitatis conseruationem quinimmo necessarium in tempore veris corpora ⁊ precipue repleta mundificare plectoriam siue cachochimiam eorum enacuando: que causa est omnium fere corporis infirmitatum. quare ⁊c.

¶ Capitulū.cclxxxvj. ostendit ꝙ sani preter omnia que dicta sunt debeant se custodire a causis fortiter extrinsecus alterantibus: ⁊ q̄ sint ille ⁊c.

Iam visum est in superioribus qualiter sani se debeant mundos a superfluitatibus conseruare vt hūores eorū naturales nitidi ⁊ purificati nō putrescāt ⁊ cōsequēter egritudines faciāt. Nunc autez ostendere volumus ꝙ preter id etiā necesse sit sanitatē cōseruanti vt non minus caueat ea omnia que sanguinez ⁊ reliquas vtiles et laudabiles corporis hūiditates habēt plurimū alterare cōsumere vel aliter qūolibet a sua ꝯsistētia ꝓmutare qꝫ illa q̄ solēt eas inficere ⁊ vt supra diximꝰ cōturbare. Non minus equidē ⁊ hūoribꝰ ⁊ mēbris ipis nociua sūt extrinseca desiccātia calefaciētia ⁊ huiusmodi fortiter eis occurrētia qꝫ supfluitates

in illis aggregate. Et ideo diximus quod q̄ sanus fuerit ꝛ mundus nulla prorsus indigens euacuatione debet summa cū diligentia ꝓcurare ne alicui valde intēse de primis occurrat qualitati: nā si fortis illa fuerit caliditas siue solis siue ignis extiterit: multū corpus ꝛ humores habebit desiccare: vt colligitur ex illo verbo principis in .j. primi doctrina tertia. c. j. dicente. Caliditas maior q̄ debet reddit corpus siccius q̄ oportet: ꝛ licet ipse de interiori intelligat tamen ꝛ de extrinseca verificatur dicente Arist. in .xj. ꝓblematū ꝓblemate .lvj. Calidū ꝛ estus dissoluūt corpora. Et Galie. in .ij. de simplici medicina distinctione .ij. c. x. De ꝓprietate caliditatis non est nisi vt resoluat ꝛ subtiliet ꝛ separet partes adinuicē. Parique ratione excellēti non obuiabit frigiditati siue aque siue rei alterius fuerit: qm̄ frigiditati inest essentialiter vt omnibus virtutibꝰ sit cōtraria: vt Auicen. dixit in prima primi doc. sexta. c. iij. vbi subiūxit. Frigiditas est paraliticū faciens ꝛ mortificās ꝛ ab omnibus ꝓhibens operationibus. Et i. iiij. primi. c. ij. ait. Superflua frigiditas est ipsa mors innati caloris aut ei ꝓpinqua. quod etiā sensit Gal. in primo de febribus ad Glauconē. c. xiiij. cū inquit. Pari ratione nimius frigor vt nimius ignis occidit ꝛ ita siccitas multa vt multus humor necat. Similiter ergo ꝛ qualitates passiuas fugere oportet ꝛ permaxime siccitatem ꝛ res illā inducentes que satis admodū incessanter procedit donec nos interimat: vt Princeps ait. et Gal. cū eo in primo de regimine sanitatis dicens. Semꝑ magis ac magis desiccamur. ꝛ in libro .v. de simplici medicina distinctione .vj. c. ij. Oēs res q̄ exiccant finiūt hūiditatē sanguinis qua reingrossant eū ꝓpter hāc cām ꝛ minorāt ipsuꝫ ꝛc̄. Et ideo sani debent se ab huiusmodi valde alterantibus custodire. Que frequēter illis occurrētia: quātūuis sanissimis: possunt eos egrotare facere ꝛ vt diximꝰ etiam interire. Ab alijs quoqꝫ his similibus qualitatibus nocumentū aliquod inducentibus in sanguinem vel spiritum cauere debent qui suam voluerint cōseruare sanitatē sicut ab excessiuis odoribus q̄ ex longa eorū sensatione seu receptione solēt caput grauare ꝛ ipsum dolere facere: vt colligit ex quinto afforismoꝝ afforismo .xxviij. Similiter ab Auicē. in prima tertij trac. secūdo. c. j. sic scribente. Omnia alefaniati: id est aromatica sunt facientia sodam ꝛ ꝓprie cassia linea ꝛ costus ꝛ zafaran ꝛ cinamomum ꝛ amomū ꝛ aromatica oīa sunt facientia sodā siue sint calida siue sint frigida ꝛc̄. que fuit Aristo. sententia in tertia problematum problemate .xiij. dicentis. Odor omnis grauat caput. Et propterea decipiuntur ꝛ egrotant multi qui tempore estatis pomū ex laudano musco ꝛ huiusmodi continue in manibꝰ portant ipsumqꝫ sepenumero olefaciunt. Multoqꝫ magis a fetoribus est fugiendū qui sua mala cum qualitate habent plurimum spiritus resoluere ꝛ virtutem debilitare: vt voluit Auicen. in primo canonis. fen. d. ꝛ summa secundis. c. autem. xxix. di. Ex his que spiritum euacuent nulla res est fetori similis ꝛ precipue fetori aque ꝛ venenosarū virtutū expansio in aere aut in corpore ꝛc̄. Et in canticis textu cōmenti. cccxvij. dixit. Omne illud quod est vltimati fetoris est vltimate corruptionis ꝛc̄. Qd etiam sensit Gal. in quarto de simplici medicina distinctiōe qnta. c. ꝓmo cum dixit. ꝙ nostra natura ita abhorret id quod est parui odoris sicut etiam fugit omne illud quod parui existit saporis. Ex quibus apparet vt omnia vno concludamus verbo ꝙ quecunqꝫ extrinseca cuiusuis nature humano corpori nociua sunt ab omnibus sanis fugienda: ꝛ sicuti de predictis expressimus: sic etiam ꝛ de reliquis intelligatur. non enim intendimus hunc ad locuꝫ causas omnes extrinsecas adducere q̄ diuersimode nostram possunt alterare corrūpere ꝛ pmutare sanitatē: tū qꝛ quasi existūt infinite: tū etiā quia medicus de eis nō habeat ptractare artificialiter dicente Gal. in tertio Tegni textu cōmenti noni. Alteratur igitur corpus a quibusdaꝫ ex necessitate: a quibusdam vo non ex necessitate. Dico autē ex necessitate quidem quibus impossibile est ipsum non approximare: non ex necessitate vo vt sunt reliqua. Nanqꝫ semper incontinenti immorari et comedere et bibere et vigilare necessariū est ei. Gladijs vo ꝛ bestijs nō ne-

cessariū est vti: vnde in priori quidē genere causarū circa corpus ars cōficit. Circa scdz vo nequaqz. Nos igitur de his non necessarijs extrinsecis Gal. imitātes plura nō scribemus. De alijs vo que nobis de necessitate occurrūt iā sufficiēter in pcedentib9 arbitramur dixisse. Que si a sanis obsuata fuerint prout iussimus pculdubio suā poterūt conseruare sanitatē r vitā diuino concedente numine vsqz ad vltimam senectutem prolongare. quare rc.

¶ Capitulum.cclxxxvij. ostēdit q sanitatis restaurator scientificus esse debeat r ante curationem cognoscere patientis naturam infirmitatem causas eius tempora postqz dicta dicendis continuauerit.

Eclarauimus vsqz modo quo modo sani suā debeāt sanitatem cōseruare. Nunc autē ostēdemus qualiter egri prebabiti regiminis trāsgressores valeant sanitatē amissam recuperare: tradendo modū in vniuersali solūmodo quo possint ab eorū egritudinibus curari: sicut in.iij.c. libri huius pmisimus. Que res nō modicuz affert vtilitatis: qm si de vita vnqz et nostra salute solicitudo habēda sit pmaxime quidem in egritudinis tēpore de ipsa videt esse pcurandū cum in grādi periculo tunc sit vt quilibet intelligit constituta. Et ppterea dicamus ad hui9 operis cōplemētū: q ad egritudinem expellendā r ad suā pristinā sanitatem resumendā vnica tantū incedendum est via: que scz hec est vt peritū r canonicuz seu regularē r scientifice pcedentē in cura medicū infirmorū astantes inueniant. Qui preter traditas in primis operis hui9 caplis: has etiā dicēdas habeat cōditiones: vt scz omni cū diligētia medicinales obseruet intentiones r astronomicas medicine deseruiētes in eligēdo prius r in ppināndo: deinde optima patienti medicamina in bonis r electis temporibus dicente Haliabate in.j. theorice.c. iij. Astronomia quoqz eget medicus qua medicaminibus electis tēporibus: quib9 est luna beatis r felicibus contēperata planetis r sub competētibus figuris vtatur. Conuenerunt nāqz sapiētes medicorū: vt Rasis etiaz ait in libro.ij. suorū afforismorū. Qd res omnes tēporū r aeris r aquarū et cōplexionuz r egritudinū ex motu planetarum mutātur. Et ideo quicquid circa infirmū operat grandi cū aduertētia r benigno faciat charitatis affectu r nō tantū lucri causa: vt oēs fere medici cōsueuerūt. Esse nāqz nō debet: vt Haliabas inquit vbi supra: sed.c.ij. medici ad querendā in medēdo intentio pecuniam: sed adeo retributionē r meritū rc. Ut igitur sciētifici a nugatoribus secernātur r ab egris et ab oibus alijs cognoscantur. Dicemus q si medicus sapiens fuerit r ad remouendā egritudinē r inducendā amissam sanitatē idone9 talē postqz aduocatus fuerit ordinē scientificum obseruabit: scz q anteqz ad curā perueniat studiosissime cōsideret que naturalis sit patientis cōplexio: r hoc tramite declarato in.xiij. libri huius.c. Similiter precognoscere debet etatē: consuetudinē: artē: regionez: r huiuscemodi naturalia r ipsis annexa: vt in notitiā egritudinis valeat peruenire: quib9 prenotatis debet deinde egritudinē r naturā eius indagare: quoniam non est possibile curare ipsam: nisi medicus eam cognouerit: vt princeps inquit in.iiij. primi tractatu.ij.c. vij. Que fuit Gal. sententia in.j. regiminis acutorum commento.iij. dicentis. Oportet vt in primis cognoscamus egritudinē q̄ sit: deinde intendamus post illud ad medicandum ipsam. r in libro.iiij. de ingenio sanitatis.c.iij. inquit. Uniuersaliter verū est q nullam curādi significationē possumus habere ab eius que ignota sunt. Et in libro.v. eiusdē.c.v. Semper ante mentis aciem passiōis cognitionē habeas nec tibi facile leueqz hoc videatur: cognita itaqz egritudine debet deinde sapiens r canonicus medicus causam eius venari: quoniā non sufficit scire naturā egritudinis: sed etiam causam eius cognoscere oportet. Cum dicat Gal. in.ij. de febribus ad glauconez.c.j. Istud moneo ante oīa vt noueris discere causas egritudinū. r in libro de tipo tremore r iectigatione.c.v. Manifestum est q volenti curare laudabiliter necessarium est cognoscere causam vnde proce

dit eius egritudo. Et iterū in pmo de feb. ad glauc. dixit. Attende istud vt consideres semper in oībus egritudinibus regionū qualitatem: locorū positionē: aeris tēperantiā: tēporū rationē: etatē: cōsuetudinē egrotantis: naturā corporis: ⁊ an vitio corporis egritudo nata sit: an extrinsecus venerit ex cibo an ex corruptela aeris: cū ergo hec oīa bene ppēsata cognoueris optime scies qd ad ipām egritudinē facere cōueniat: nā si causaȝ ignoras quomodo curas: si eīn nescis an periculosa sit: an sine periculo egritudo quid nisi temere facis quicquid feceris si sanes an potius occidas ignoraueris. hec ipse. Debet preterea medicus de necessitate intelligere in quo tēpore sit egritudo postq̄ ipsaȝ ⁊ causas eius cognouerit: vt patet per Gal. dicentem vbi supra. Debet medic⁹ scire quattuor esse tēpora oīm causarū: maxime febriū initium: scȝ augmentū: statum: ⁊ declinationē: qui nisi ea optime intellexerit grauiter ledet nesciendo: quid in initio: quid in augmento: statu: ⁊ declinatione febriū debeat egrotanti adhibere: ⁊ quo tempore curet: ⁊ quādo ab his abstineat: vel qñ eger dormire debeat vel vigilare ⁊c. Et in libro de tēporibus morbi c. vltimo dixit. Impossibile ē inuenire qualiter q̄s dietabit: neq̄ qñ cibabit absq̄ quo determinet certitudinaliter morbi tempora. Ex quibus apparet ꝙ medicus qui anteq̄ ad curationē descendat hec oīa nō obseruauerit minime ad restaurandā sanitatē sit idoneus quinimmo expellēdus ne sua cū ignorantia patienteȝ interimat. Qua de re aiaduertat ad hoc vnusquisq̄: qm̄ plerīq̄ leuissime etiam egrotantes ex imperitia medici interire. ideo ⁊c.

¶ Capitulum. cclxxxviij. docet cognoscere medicū scientificū: ex hoc ꝙ ante curationeȝ egritudinis sciat ⁊ procuret virtutē fortē cōseruare: ⁊ debilem fortificare.

Inter reliquas scientifico ad recuperandā infirmi sanitatē medico necessarias cōditiōes hec permaxime obseruanda est: scȝ vt postq̄ egritudinē causas et ei annexa cognouerit etiā ex parte altera intelligat corporis virtutē ⁊ eius robur seu fortitudinē: ⁊ an virtus que natura dicitur: sufficiens sit ad superandā infirmitatē vel econtra imbecillis sit ⁊ minime valēs ei resistere. Quoniā si fortis ad bellandū cū egritudine fuerit debet sic eā conseruare: ⁊ causam egritudinis abscindere. Si autē debilis extiterit nequaq̄ potens passionis impetū tolerare debet ipām postposita causa sufficientissime vigorare: ⁊ cum nutrientibus fortificare. Quēadmodū voluit Auicē. in. j. quarti tract. ij. c. vij. dicens. Cū inuenis virtutē resistentē tolerantes abscinde causam ⁊ expelle humores et abscinde cibū: ꝙ si inuenis virtutem deficientem sis occupatus inequādo complexionem cōtrariam ei: quare infrigida eā ⁊ viuifica cum cibo: cūq̄ fortis fuerit per viuificationem eius ⁊ vincit cōtrariū suuȝ reddi ad causam: que fuit Gal. sententia in. iij. terapētice. c. x. dicentis. Si dispositio quaȝ curare eligimus indiget euacuatiōe. Imbecillis autem virtus vltime fuerit eorū que dispositionem sanant nihil laborāti offerre in illo tempore omni ſm qd renutriemus virtutē. Cuȝ autem in tātum fortitudinis venisse eam extimauerimus: vt aut nihil aut parū ab euacuatione ledatur: tūc ad dispositionis sanationem incedamus igitur prima quidem intētio oīm est que virtutis. ⁊ in. vj. eiusdē. c. j. sic etiā ait. Cū dissoluitur quidem virt⁹ non tñ fortiter dissoluta est: sed repugnat adhuc ad sinthoma solū respicimus q̄cititissime studentes destruere id. Dissoluta ꝟo virtute nō solum sinthoma cessare facere: sed ⁊ illam roborare studem⁹. Et ꝓpterea dicebat idē in. j. regiminis acutorum cōmento. xliiij. Sublimior intentionum oīm est intētio sumpta ex virtute: qm̄ curans est virtus ⁊ nō medicus: que cum fortis nō fuerit nō prodest curatio quomodocūq̄ fiat: vt princeps inquit in. j. quarti. Propterea solicitudo medici esse debet circa corporis virtutem integratā ex vitali ⁊ animali ⁊ naturali: de quarum custodia debet semper ꝓcurare: ⁊ permaxime de vitalis conseruatiōe: cum dicat Gal. in. j. terapētice. c. vltimo. Oportet dignitatibus vniuscuiusq̄ particule ꝓuidere: robori igit maxi

ma quidem dignitas cordis est ꝛ omniũ necessarissima egrotantibꝰ. Cerebri ꝟo opus ad vitam equale: nõ tamen pari robore ꝛc. Et in tertio libro eiusdem.c.x. huius qd dictũ est cãm expssit ꝛ necessitatẽ dicens. Has corporis virtutes quidẽ custodire nihil aliud est ꝙ custodire vitã: monstratũ enim est ꝙ qualitercunqꝫ perempta qualiqꝫ ex eis vna necessariũ est reliquas simul cũ eis perire. Et propterea scdm sanatiuũ opusculũ intentio nobis hec erit. In curatiuo ꝟo intentio proportionalis ei est egritudinis destructio. Et infra dixit. Maxima quidẽ dignitas est virtutum: quoniã ipsum viuere nobis ex earum custodia existit quia ꝛ vita. Nihil autẽ vtiqꝫ vita est aliud in aialiũ corporibus: quoniã neqꝫ sani esse possumus sine viuere ꝛc. Et ideo postea conclusit. Uirtus igitur omniũ primũ custodienda omnibus est si fortis scilicet fuerit. Si ꝟo non fortificari debet cum cibo viuificãte: vt diximus: donec valida fuerit: ꝛ facta potens ad resistendum egritudini ꝛc. Qui autem medicus ad hec que dicta sunt nõ animaduertit multotiens quidẽ errabit subtilissimã ordinando dietam egrum penitus interuenientẽ: vt nonnulli carnificũ facere consueuerunt: omnibus aquam loco potus ꝛ panatã subtilissimã ꝓ cibo exhibẽtes. Contra quos clamat Hipocrates in.j. afforismoꝝ afforismo.v. cum ait. In tenuibus dietis peccãt egrotantes: ꝛ ideo magis leduntur. Omne enim quodcunqꝫ fit malũ magnũ fit magis in tenuibus dietis ꝙ grossioribus ꝑpter hoc ꝛ sanis fallaces sunt valde certe ꝛ constitute diete: quoniam peccantia difficilius ferũt: ꝑpter hoc igitur tenues ꝛ certe diete fallaces sunt amplius parũ solidioribus. Et ideo in primo de febribus ad glauconem. Necesse est vt respicias ad egri ꝟtutẽ ꝛ ad impetũ cause ꝛ ad ꝙtitatẽ virtũ eius qui egrotat ꝛ ad qualitatẽ morbi vt ne forte non reficiendo ciborũ refectione vires egroti cõsummas ꝛ fortiter abstinẽdo ad periculũ ducas ꝛc. Qui enim subtiliter ꝛ incõueniẽter dietãt infirmos qui a difficillimis occupant febribus in nullo a carnificibus differre vident. sicut idẽ scripsit in.ij. Terapentice.c.ij. Et ꝑpterea medicus sapiens id minime facere presumet nisi pacẽtissima foret egritudo ꝛ virtus valde robusta ꝛc. In reliquis ꝟo casibus semper de cõseruatione virtutis ꝓcurabit: vt cum eius robore cõseruato citius liberet ab infirmitate patientem ꝛ suam ei desideratam tribuat sanitatem.

¶ Cap.cclxxxix. ostendit quõ sapiens medicus virtutẽ corporis patiẽtis cõseruabit ꝛc.

Ut melius ab vnoquoqꝫ intelligatur si medicus sit sufficiẽs reddere patienti sanitatem: et an recto calle in egri curatione procedat: ostendamus quonam modo virtutem corporis ipse habeat conseruare postqꝫ in superiori.c. declarauimus id tñ ei necessarium esse. Et breuiter dicamus ꝙ si egritudinẽ naturã eius ꝛ tẽpora ipsius cognouerit vere qdẽ sciet qualiter habeat virtutẽ corporis ꝛ naturã cõseruare: qꝛ sm ꝓpinquitatẽ aut remotionẽ ꝛ distantiã status morbi subtilius aut grossius dietabit sm Hipocratis sententiã in primo afforismoꝝ afforismo.vij. dicentis. Ubi sm acumen egritudo continuos ꝛ vltimos labores habet vltima ꝛ tenuissima dieta necessarium est vti. Ubi aũt nõ: nõ. Sed cõuenit grossius reficere ꝛ tñ subcõdescẽdere quantũ egritudo mollior fuerit vltimis. et in afforismo.ix. eiusdẽ inquit. Cõtẽplari oportet egrotantẽ si sufficiat dieta ad statũ egritudinis ꝛ vtrũ ille deficiat priꝰ ꝛ nõ sufficiat dieta aut egritudo deficiat ꝛc. Et in.x. eiusdẽ. Quibus cõtinuus status continuo et tenuerit reficere oportet. Quibus ꝟo posterior status ad id ꝛ ante id parũ auferẽdũ est: prius ꝟo vberius reficiendũ vt sufficiat egrotãs. Si igit lõga fuerit infirmitas: vt quartana: quotidiana: paralisis: podagra: ꝛ huiusmodi: remotus valde erit eoꝝ status: ꝛ ꝑpterea nõ est a principio subtilianda dieta: quia patiens anteqꝫ ad statum perueniret in medio vie deficeret eo ꝙ virtus annihilaret. In acutis autẽ ecõuerso facere cõuenit: quia cum status sit valde ꝓpinquus casum virtutis non timemus: ideo subtiliter reficimus etiam in principio ipsarum: vt in sinocha: squinantia: pleuresi:

⁊ huiusmodi. Et propterea dicebat Gal. in libro de tēporibus morbi. c. vltimo. Qualiter aūt quis dietabit impossibile est inuenire neq̧ quādo cibabit absq̧ quod determinet certitudinaliter tēpora morbi. ⁊ post aliqua ibidē subiūxit. Quātū magna est laborātis virtus cōsiderandū est. nā si suffert in status tēpore absq̧ quod cibū afferat melius est in cibari donec declinatio incipiat. Si ꝟo non est possibile incibantē sufficere nutriendum ipm a principio mox in oi tēpore potētē accipere cibū. Et in. c. xiij. primi tract. de crisi sic etiam inquit. Tu nō euacuaris in aliqua horarū a malitia regiminis cum non prescis qñ erit statꝰ egritudinis: ⁊ illud ideo qm̄ si tu non precesseris ei in regimine a principio egritudinis fm propinquitatem status eius aut elōgationē ipsius tunc nō euacuaberis quin ledas egruȝ nocumento magno. a quo Rasis in. x. Almāsoris. c. xxiij. accepisse videtur cū ait. Nutricatio non mēsurat̃ nisi fm status ꝓpinquitatē ⁊ longitudinē. Similiter etiā Princeps in. iiij. primi. c. j. di. Quanto egritudo plus principio ꝓpinqua fuerit ⁊ accidentia magis quieta nutriemꝰ virtuteȝ cōfortantes. ⁊ quātū egritudo fm augmētū processerit ⁊ accidentia etiā ibi augmentata fuerint minuemus dietā ꝓpter fiduciā ꝙ virtus non resoluetur imo vt alleuiet̃ i hora luctaminis. Et in prima quarti tracta. scdo. c. viij. de cibatione febricitantiū. Dignior horarū ad ingrossanduȝ est principium in quo virtus non est multū occupata. Et dignior horaruȝ ad subtiliādum est status in quo est vehementia occupationis nature impugna materiei ⁊c̃. Medicus igitur scientificus virtutem hoc modo conseruabit cibando vberius in principio: minus autem in augmento: minime autē aut q̄ꝫparuissime in statu vt natura patientis: etas: cōsuetudo: tēpus: anni: morbus: causa eius accidēs ⁊ hora ipius requisiuerint. Non vt aliqui faciunt bestiales qui adeo in principio subtiliant vt in augmēto vel statu ob casum ꝟtutis superuenientē dietam postmodū in patientis interitum coguntur ingrossare: ⁊ hoc ideo quia librū aliquē vtilem vnq̄ꝫ aperiūt. cōtra quos Hallabas i ꝑmo Theorice. c. ij. dixit. Oportet medicū lectione occupari studioq̧ considerationis librorū nec negligat aut fastidiat eos. Die quoq̧ ac nocte cogat seipsuȝ ad eorum custodiā ⁊ memoriā in eūdo quo oia cōseruet necessaria ⁊ de scientia ⁊ de operatione reuoluat ⁊ exerceat in eis suam mētem vt nō omni tempore egeat librorum consideratione. hec ipse. Ex quibus patet medicū sapiētem esse oportet vt sciat infirmorū virtutem custodire. Qui aūt non fuerit huiusmodi nō erit idoneus ad sanitatis restaurationem.

¶ Cap. ccxc. oñdit ꝙ medicꝰ sapiēs ex hoc etiā cognoscat ꝙ in primis cām egritudinis studeat remouere ⁊ eā oino abscindere.

Peritia studiosi medici ꝑter ea que dicta sunt ex hoc etiā facile cognoscetur: si stante virtutis cōstantia ⁊ eius robore ad amouēdā infirmitatis causaȝ studuerit an ipam neglexerit ⁊ alterā nō ipeditus viā tētauerit: qm̄ irrationabilis existimabitur si causam potēs nō amouerit cum principalissimū sit curationis instrumētum quinimo vera infirmitatis curatio: dicente Auicen. in. xvij. tertij trac. quarto. c. ij. Cura tiovera est incisio cause. ⁊ in quarta primi. c. vltimo. Impossibile est vt febris remoueat̃ causa ipsius remanēte. Quod quidem dictū de vnoquoq̧ morbo intelligi potest: ⁊ ꝓpter ea ipse in prima quarti tract. secūdo. c. vij. sic precepit. Cum iuuenis virtutē resistentē: tollerātem abscinde causam ⁊ expelle humoreȝ ⁊c̃. Et in parte scda canticorū inquit. In oibus sunt prius auferende cause efficientes si fiat recta curatio. In cuiꝰ ꝯmēto dixit Auerrois. Cura egritudinis formaliter est inutilis nisi prius cause eius auferātur. Que fuit Gal. sententia in tertio tegni textu commēti xciiij. dicentis. Unum cōmune oportet habere preceptum efficientē vnāquāq̧ causarū abscindere prius: deinde sic venire ad eā que facta est discrasiam. ⁊ in libro. iiij. de ingenio sanitatis. c. iiij. Omnes antiqui qui precesserunt causam auferendam esse ⁊ prohibendā non solum vulnerū sed aliorum morborū demonstrarunt. ⁊ in primo Terapentice. c. xj.

similiter inquit. Ad causam semper ibimus cognoscētes ꝙ nō est possibile finaliter vllā dispositionē sanare adhuc manente causa faciente eam. ⁊ in libro.iiij.eiusdem.c.j. Causam sanare oportet primū nō negligentes extinguere febrem que ex ea accendi anticipauit.⁊ in quinto eiusdem.c.iij.dixit. Febrem sanari impossibile est nisi cesset putredo.Cessare ꝟo eā impossibile est manente cā. Abscindere igitur oportet cām eius si dꝫ prior qdē putredo:postea ꝟo febris sanari ⁊c̄.Et propterea inqt Rasis in.x.Almāsoris.c.ij. Febris eñ ilico sedabiť cū causa eiꝰ remota fuerit.Et Auerrois in septimo colliget.Cū accidēs nō timetur tunc studeas cām totaliter remouere:quoniā taliter ipsum infirmū curabis cōplete. Ecce igitur ꝙ oēs antiqui sapientes cōcordarūt ꝙ causa egritudinis primo sit remouēda ⁊ postea ipsa discrasia abijcienda cōtra empericos ⁊ irrationales ilico ad localiū applicationē ꝓcedentes vt in dolore capitis cōsueuerūt ꝗ̄primū aduocati vt plurima scire videanť emplastra:vnctiones: epithimatha : et huiusmodi frigida iubent apponi. Et consimiliter in febribus infrigidantia:vt vnguentum galieni cerotum sandalinum ⁊ talia absqꝫ hoc ꝙ aliqua precesserit necessaria purgatio. Unde fit ꝙ egrotantes deterius semper se habeant multiqꝫ moriantur non preexistentis morbi fortitudine sed ex superuenientis erroris grauitate. Et iō sapiens medicus:cū necesse fuerit anteqꝫ ad talia ꝑueniat:cum euacuationibus ꝓcedit obediens principi in prima quarti tract. secūdo.c.xlvj.dicenti.Scias ꝙ esse contentus infrigidatione et dimittere flobothomiā ⁊ ventris solutionē addit in opilatione ⁊ coartatione.Quare additur putredo ⁊ caliditas in febribus.⁊ Rasi in libro de egritudinibus iunctarum.c.xviij.sic scribenti.Unguenta ⁊ emplastra : quando corpus fuerit plenū multis humoribus: attrahunt humores ad loca magis ꝗ̄ dissoluant. quod sensit Gal.in quinto libro Terapentice.c.xv.dicens.Neqꝫ balnearem vtiqꝫ aliquem eorum qui in putredine febrium neqꝫ frigidis vterer cathaplasmatibus anteqꝫ euacuarē superfluitates.Euacuatis ꝟo iam cōfidenter ⁊ cathaplasmarem ⁊ balnearem:ex quibus satis apparet ꝙ rationabilis medicus debet priꝰ in omni curatiōe causam egritudinis abscinderet eam totaliter ammouere nisi fuerit ob aliqđ pertimēdū accidēs īpeditus. Postqꝫ ꝟo sufficiēter euacuauerit secure localibꝰ ex huiusmodi extinguētibꝰ vel calefaciētibꝰ vti poterit:vt qualitas discrasie ex causa ⁊ morbo generate expostulauerit.Qui aūt hoc tramite non incesserit ipsemet suam astantibus imperitiam indicabit vt eum tanqꝫ inutilem immo maxime periculosum:prout sua meretur in scientia expellant.Quia longe faciliꝰ mortem patienti ꝗ̄ sanitatem amissam reddere valeat.quare ⁊c̄.

¶Cap̄.ccxcj.ostendit medicum scientem infirmo reddere sanitatem debere causam egritudinis abscindere per contraria ⁊ per eadē quecūqꝫ alia curare.

Primus in superiori.c. ꝙ medicus semper debeat nō impeditus causam egritudinis remouere:nunc ostēdamus qualiter eam:si sapiens fuerit:abscindere debeat vt ex hoc sua magis sufficiētia innotescat:⁊ breuiter dicamus ꝙ si canonicus ⁊ recipiendus extiterit:cum contrarijs id habebit perficere.Unde si egritudo ex repletione humorum contigerit cum euacuatione curanda erit per flobothomiaꝫ scilicet aut per farmaciam ſm qđ significantia demonstrabunt : vt in precedētibus sufficiēter admodū per sapientū dicta fuit declaratuꝫ. ⁊ ꝙ ita sit manifeste patet ex illo Hipocratis dicto in scđo afforismorū afforismo. xxij. sic sonante.Ex plenitudine quecūqꝫ egritudines fiunt euacuatio sanat ⁊ quecunqꝫ ab euacuatione plenitudo ⁊ aliorum cōtrarietas.In cuius commento Gal.inquit. Neqꝫ diutius in his immorandū est cū omne contrariū suo contrario sit medicandum quod ostendit ipsa natura morborum ⁊ accidentia morbos comitantia.Et in cōmēto.xviij. primi regiminis acutoruꝫ.Medici intentio nō est nisi opponere contrariū contrario : vnde curatio febriū est per infrigidationē⁊ hume

ctationē. Et in libro secūdo eiusdem cōmē-
to secūdo dixit. Oportet vt facias transire ꝑ
mentem tuam in omnibus horis ꝙ medica-
tio fit per oppositionem contrarij cū contra-
rio. Et in terrio Tegni textu cōmēti. lxxxij.
sic etiā ait. Curatio quidē vnū habet modū
⁊ maxime cōmunē intentionē. s. ei quod sol-
uēdum est cōtrariū. ⁊ in libro de ingenio sa-
nitatis. c. iij. Naturale custodiendū est ⁊ con-
firmandū vnde similia semꝑ sibi sunt neces-
saria. Quod autem est cōtra naturā expellen
dū est ⁊ eijciendū. Vnicuiqꝫ eñ tali contra-
ria sibi cōueniūt: quoniā quicquid destruit
necessario ꝑ id qđ cōtrariū sibi est mutatur:
nō eñ hoc fieri potest nisi cū suo cōtrario. ⁊
in tertio Terapētice. c. xij. dixit. Vna sola ge
neralissima est intentio sanationū cōtrarie-
tas. ⁊ in quinto eiusdem. c. xij. Nō est dicēdū
ꝙ quādoqꝫ verū sit cōtraria cōtrarioꝝ existe
re sanationes: quādoqꝫ ꝟo falsum: sed semꝑ
quidem verū est. Et infra post aliqua subiū-
xit. Hoc paruū quidē dictū est scilicet cōtra
riorū existere sanationes: maximū aūt inue-
nitur virtute. Qđ etiam voluit Auicē. in. iiij.
primi. c. j. cum scripsit. Cū egritudinis qua-
litas scita fuerit erit medicina eligenda que
ei in sua qualitate sit ꝯtraria: quoniā egritu
do suo medicatur cōtrario sicut cōseruatur
sanitas suo simili. ⁊ in. xiij. tertij trac. secūdo
c. xxij. sic etiam inquit. Omnis cura facta ex
causis cōplexionalibus curat cū suo cōtra-
rio. Que nō solū medicorū verūetiā Aristo.
fuit sentētia in prima ꝓblematū ꝓblemate
vltimo dicētis. Sūt aūt egritudines he q̇dē
ab igne: he ꝟo ab humiditate. Curant autē
egritudines que q̇dē ab igne hūiditate: que
ꝟo ab hūiditate ab igne: hūiditatē eñ ignis
exiccat. Sic igitur patet ꝺm omniū illustriū
antiquorum sententiā ꝙ curatio fieri debeat
per cōtraria: vnde si causa egritudinis sit re
pletio debet corpus enacuari. Si ꝟo causa
infirmitatis fuerit inanitio vt in ethica con-
tingit debet per contrarium scilicet per ap-
positionem nutrimenti curari. Et si morbus
ex caliditate ꝓuenerit per frigida sanetur:
⁊ si per frigiditatem cum calidis medicetur:
⁊ hoc stante solummodo mala ⁊ preter natu
rali sine materia qualitate: vt sensit Hipo-
crates in quinto afforismorū afforismo. xix.
dicens. Quecunqꝫ infrigidata sunt recalefa
cere oportet ⁊ supple quecunqꝫ supercalefa-
cta infrigidare necesse est. Cum curatio que
libet per contraria fieri debeat: vt dictum
est supra. Ideo concludamus ꝙ quecunqꝫ
causa fuerit egritudinis: scilicet primitiua:
antecedens ⁊c̄. siue per se siue per accidens
morbum faciens aut ad id coadiuuans vna
queqꝫ talis debeat remoueri ⁊ cum suo con-
trario per inanitionem: repletioneꝫ: vel sim
plicem alterationem vt natura expedit infir
mitatis. Quod qui medicus non obseruaue
rit carnifex potius ⁊ homicida q̄ꝫ medicans
appellandus est: vt illi permaxime qui ex so
la vrine inspectione farmaca infirmis mittūt
exoluentia cuꝫ potius restaurantia quando-
qꝫ sint eis necessaria eo ꝙ ex nimio coitu vel
superflua defatigatione laborent: ⁊ solutiua
sumentes fortia simul cum humoribus vitā
emittunt. Et ꝓpterea contra huiusmodi ma
cellatores clamat Rasis in lib. vj. suoꝝ affo
rismorum dicens. Non sunt pauciores egri-
tudines que cuꝫ defectu accidunt q̄ꝫ que ex
superfluitate procedunt: ⁊ in hoc magistroꝝ
error existit qui statim ad purgandum sunt
prompti. Similiter Damascenus ait. Mor-
bi ex penuria quantitatis non minus q̄ꝫ de
plenitudine nimia nascuntur: vnde medici
multi in temeraria purgatione delinquunt
plerunqꝫ ⁊c̄. Qua de re sapiens medicus ta-
lia non eligit contraria nisi ea corpori neces-
saria cognosceret. Bestialis autem ⁊ imperi
tus illico currens ad purgantia omniquaqꝫ
expellatur ne pro sanitate in salubri morbo
necem inferat patienti.

¶ Capitulum. ccxcij. ostendit salutiferum
medicum in morbi curatione contrariū su-
bito ⁊ vehemens non debere applicare: sed
paulatim semper ⁊ ordinate.

ET si necesse sit medicū cū con
trario semꝑ in curatiōe ꝓcede
re vt in supiori capitulo dixi-
mus nō quomodolibet tñ id
facere lꝫ. Imprudēs eñ ⁊ igna
rus ⁊ oīno q̄ꝫcitissime expellendus medic⁹:
cū potius ꝑ fenestras dom⁹ eijciēdus foret:

si diuinum id permitteret preceptū:fortissi-mū subito contrarium induceret:sic citius esti mans sanare patientē. Sciētificus autē ꝫ ho norādus medicus id minime facere ꝑsumet: quinimmo paulatim ꝛ securissimo cum quo dam ordine procedet memorans ꝙ non alia incedendum estvia dicente Ypocrate in.ij. afforismorū afforismo.lj. Secūdū multū ꝛ re pēte euacuare aut replere aut calefacere aut infrigidare aut aliter quomodolibet corpori mouere fallax est:ꝛ omnino nature inimicū: paulatim ꝯo certū ꝛ ex alio ad aliud transi-re nō aliter decet. Et Gal'.in.iij. tegni textu cōmenti.lj. Medici quidem dispositiones corrigere debent ex multo studio paulatim transferentes in melius:qm̄ nō sustinet natu ra repentinas immutationes. Et in.v. de in-genio sanitatis.c.vltimo. Oportet nos inci-pere a paruis ꝛ minimis medicinis quibus non preualentibus fiant fortiores ꝛ magne qꝺ congruit passionibus in quibus patien-tes securi sunt de vita:sed his in quibus in-firmus moritur minime immo fortiorib⁹ in-digemus. Et in.vj. terapentice.c.vj. Altera-tio que paulatim fit nunꝙ̄ petit dolorem fa cere:sed necessarium est repentinam simul et violentā fieri trāsmutationē si debet aliquis dolor fieri. Qꝺ etiā sensit Princeps in.iiij. primi.c.j. cum dixit. A debilioribus ad for-tiora est procedendum quando debiliora nō sufficiunt. ꝛ in.j. tertij.c.xxix. Oportet:inqt: vt incipiamus a debiliore ꝛ gradatim proce damus donec sciamus ex dispositione egri-tudinis ꝙ ipa iam sit abscisa. Et in tractatu v.c.xiiij. eiudem ait. Oportet quideꝫ vt inci-pias a debiliore vnctionū ꝛ videre si cōferat: ꝛ si nō:addeꝫ permuta ad aliud ꝙ illo sit for tius. ꝛ in.lj. tertij.c.j. Oportet vt a faciliori incipias ꝛ gradatim peruenias ad illud in quo sit virtus equalis. ꝛ in.c.iiij. eiusdem in quit. Non propceres in vsu medicinarum for tium in principio rei:immo tarda. Idē quo-ꝙ̄ voluit in.xviij. tertij tract.lj.c.iij. dicens. Cuꝫ potes curare cū eo qꝺ est minoris acui-tatis non intendas ad aliud qꝺ sit acutius. Cuius quidem ratio est ab eodem assignata in.xiiij. fen eiusdem tractatu.iiij.c.xiij. sic scri bente. Oportetvt non sit subito qꝺ scꝫ facis: immo ꝼm vices:nam illud qꝺ subito est mo tale est. Que fuit Aristo. sententia in.j. pble-matum problemate.viij. dicentis. Mutatio vehemens corpora corrumpit: ꝛ propterea nō est subito alterandū:neqꝫ repēte euacuā-dū cū euacuationis superfluitas innati calo ris naturā destruat: vt dixit Princeps in.j. canonis fen: doctrina:summa: ꝛ.c. secūdis. ꝛ.iiij. ꝑmi.c.lij. Omnis euacuatio que est su-perflua ꝼm plurimum febres generat: ꝛ ideo cōclusit in quarta tertij.c.v. circa finem. In euacuatione conuenientius est vt multiplice tur numerus eius et minoretur quantitas eius omni vice: quatenus conseruetur vir-tus. cuius simile voluit in.xiiij. tertij tracta-tu quarto.c.xiiij. cum ait. Rectius quidem est vt euacuatio non fiat in vice vna subito ꝛ cadat virtus:immo paulatim ne ipsa perue-niat ad multam debilitatem. Et ideo conclu damus cum Gal'.in.vj. terapentice.c. iiij. sic scribente. Si euacuatio et alteratio fiat pau latim opus erit sanatiue artis. Si ꝯo repen te et ꝼm multum minime. Quāobrem si ra-tionabilis fuerit medicus ex hoc dignosce-tur ꝙ cum alterabit a facilioribus inchoa-bit. Si ꝯo euacuabit per flobotbomiam:far maciā:vel aliam huiuscemodi ꝼm vices mul tiplicatas ꝛ non semel materiam eradicabit. Qui autem hoc non obseruauerit pro quo tantum laborauimus et non sine causa:mi-nime debet pro sanitatis restauratione reti-neri. quare ꝛc̄.

¶ Capitulum.ccxciij. ostendit rationabilem medicū non debere ad propinandū solutiua festinare:sed prius corp⁹ lenire:cānales ape-rire:ꝛ humores digere.

SI igitur paulatim:vt iam dixi mus:in curatione ꝓcedēdū est cōsequēter ad fortē aliquā eua cuationē nō ita repente ꝓcedē dū erit:vt qdā Emperici cōsue uerūt ad multa ꝛ grauissima perducētes cor pus nocumēta eo ꝙ etiā in ꝑncipio morbi oī altera postposita cōsideratiōe materiā infir mitatis intēdant euacuare. Per qꝺ quidem coruꝫ imperitiam vnicuiqꝫ facile declarant.

Qualiter medicus se habere debeat ad solutionē.

Sapientes ꝟo nequaq̄ȝ id p̄sumūt eo ꝙ ex librorum studio recte quidem intelligunt ꝙ prius lenienda sint corpora:ꝛ pori aperiēdi: et cānales dilatandi:humoresq̄ȝ digerendi ꝛ ad euacuationem preparandi:ꝛ precipue cū materia non extiterit furiosa. In principijs ergo infirmitatum cum clisteribus ꝑcedunt scientes ꝙ enema est medicamē nobile in expellēdo superfluitates que sunt in ītestinis: vt princeps ait in.xiiij.primi.c.xvij.Similiter in.j.quarti tract.ij.c.vij.cum inquit. Qđ magis dilectū est apud me est administratio clisteriorum ſm vltimitatem qua indigetur in virtute: id est ſm vltimam vtilitatem.Et in.c.iiij.eiusdē tractatus.Clisteria sunt magis dilecta in principio egritudinis q̄ȝ solutiua alia.qđ sensit Hipocrates ī libro de farmacijs circa finem:cum ait. Si queȝ oportet clisterizare cōgruit quotiensc̄uq̄ȝ volueris: minus eñ periculosum est q̄ȝ farmacias purgatiuas tradere.Cuȝ ipsis ergo ꝛ similibus medicus vtilis ꝛ sciētificus ante purgatiōnē leniet corpora : vt obediat Hipocrati in. ij. affori smorum afforismo.ix.dicenti.Corpora vbi quis vult purgare oportet flura facere. In cuius Gal.inquit.Subtiliandi sunt humores grossi ꝛ viscosi:ꝛ etiam sunt aperiēdi pori.i.cānales quibus valeant currere ꝛ medicaminibus extrahi ꝛ expelli facile temperata medicina qua non cōturbetur natura. ꝙ qui neglexerit ꝛ ad medicinā tantū intenderit humores grossos ꝛ angustiosos reddit ꝛ cum nimijs torturis defectionibus quoq̄ȝ ꝛ vertiginibus multis ꝛ pulsibus inordinatis:ꝛ his similibus. Digeret ergo medicus sapiēs humores:memorās qđ dixit Gal. in iij.tegni textu cōmenti.lxxxix.Digestio facit cessare putredinē manēte substātia. ꝛ ī lib.j. de crisi.c.ix.cum inquit. Non expedit tibi vt administres medicinā solutiuā : nisi postq̄ȝ digesta est egritudo:ꝛ nō in principio vbi cruda est materia opȝ vt administres illđ.qđ nō minus sensit Auicē.in.iiij.primi.c.iij.dicēs. In cronicis egritudinibus maturatio tantū ꝛ nihil plus expectandū est:ꝛ in acutis etiaȝ egritudinibus maturationē expectare meli⁹ est ꝛ precipue cū quiete fuerint:ꝙ si mobiles extiterint:tunc ad euacuandū materiā festinare erit melius:qm̄ impedimentum motus eius est maius q̄ȝ sue euacuationis nocumētum anteq̄ȝ ipsa sit matura ꝛ ꝓpie cū humores fuerint subtiles ꝛ in cōcauitatibus venarum.Et infra subiunxit.Cū humor fuerit in vno mēbro cōprehēsus nullo modo moueat donec maturetur:ꝛ essentiam habeat tēperatā.Et iterū post aliqua subdit.Illud qđ magis custodire debemus in euacuatione est cānaliū habitudo ne ipi sint clausi qđ tibi possibile erit si ante maturationē ventrē soluas id est materiā cū leuibus minuas.Et in.iiij. eiusdem.Anteq̄ȝ ventris fiat solutio aut vomitus premittenda est humoris subtiliatio qui euacuandus est:ꝛ amplificatio cānaliuȝ ꝛ ipsoꝝ apertio:qm̄ hoc est ex eo ꝙ corpus a pena securū reddit.ꝛ in.c.sequēti. Ex causa timorosa est vt medicina ventris solutiua sumatur fece in intestinis existente sicca:immo expellenda est saltem cū clisteri aut iure mollificatiuo.Et sic innuit nobis per hec que dixit quantū lenitio ante ventris solutionem sit necessaria.Quantū autē digestio humoris euacuandi sit oportuna satis equidem patefecit cum in.j.quarti tract.ij.c. vij. scripsit.Non euacues materiam indigestā in calido neq̄ȝ in frigido:nisi propter necessitatē. Et infra.Si non est digestus humor nō moueas nisi in principio:apud statum ꝟo non moueas aliquid donec vincat natura ꝛ digerat:que fuit Hipocratis sententia in.j.afforismorū afforismo.xxij.dicentis.Digesta medicari ꝛ mouere non cruda:nisi in principio fuerit furiosa ꝛc̄. Ex quib⁹ satis apparet ꝙ nō sit festinādum ad medicinas exhibenduȝ solutiuas:immo paulatim ꝛ ꝛ ordinate ꝑcedēdum:scȝ prius leniendo:aperiendo: mollificando:subtiliando:ꝛ humores crudos digerendo. Quem qui medicus ordinem non obseruauerit:irregularis ꝛ penitus inutilis dicetur:ꝛ minime ad restaurandam sanitatē amissam idoneus.quare ꝛc̄.

¶ Capitulum.ccxciiij.ostendit bonum medicum debere etiā in processu non semel causam morbi eradicare:ꝛ declarat quas in egritudine materiali curatiuas intētiones oportet ipsum obseruare.

Et medicus sapiens melius di
gnosceretur nobis visum est ⁊
hāc inter alias ei necessarias
cōditiones annotare debere:
scȝ vt postq̄ȝ cognouerit mor-
bi materiā digestā esse ⁊ cānales apertos fo
re ⁊c̄. Quia q̄ supius diximus prepata adhuc
egritudinis materiā nec totā nec mltā semel
educere p̄sumat imo paulatim a leuioribus
⁊ facilioribus incipiēs: ad fortiora ⁊ vberio-
ra ꝓcedat: vnde si ꝑ flobothomiā: farmacū:
vel ꝑ vomitū aut aliter quomōlibet euacua
re voluerit debet semꝑ animaduertere ⁊ grā
di cū diligentia attēdere ne virtutē proster-
nat vel mēbra debilitet multā semel aut bis
etiā euacuationē oꝑando: sed potius sit soli
citus de eductionis materiei ꝑtitione vt sciē
tificū decet operatorē: dicēte Auicē. in. iiij.
tertij. c. v. circa finē. In euacuatione ꝯuenie
tius est vt multiplicet̄ numerus eius ⁊ mino
retur quātitas ipsius oī vice quatenus con
seruetur virtus. ⁊ in. xiiij. eiusdē tracta. quar
to. c. xiij. Oportet vt solutio vētris nō sit su
bito imo ꝯm vices: nā illud quod subitū est:
mortale est. ⁊ post aliqua. Rectiꝰ quidē est
vt euacuatio nō fiat vice vna subito ⁊ cadat
virtus imo paulatim ne ipsa ꝑueniat ad mul
tam debilitatē. qđ etiā sensit Rasis in lib. de
egritudinibus iunctarū. c. vij. cum dixit. Et
caue in purgādo melancoliā ⁊ quēlibet aliū
scȝ humorē ⁊ precipue grossum: quia nō de-
bes semel purgare: sed sepe. Isti eñ hūores
nō ducētur in multa quātitate in vna purga
tiōe. Que fuit Gal. sentētia in pº Terapē
tice. c. vltimo dicentis. Oportet quidē nō re
pente neq̄ȝ semel fortibꝰ tentare sanare far-
macijs: sed tēpore magis caute. i. paulatine.
⁊ similiter Hipocratis in primo afforismoꝝ
afforismo tertio cū inq̄t. Cōpressiones. i. eua
cuationes ad vltimū ducere fallax est: sȝ qua
lis natura fuerit sustinentis ad hoc ducere
similiter ⁊ inanitiones ad vltimū ducentes
fallaces. Ex quibus euidentissime apparet
ꝙ non tm̄ ab euacuatione multa per farma-
ciā semel facta debeat verus sanitatis restau
rator abstinere: verūetiā ab alijs oībus subi
tis euacuationibus: ⁊ permaxime a multa ⁊
suꝑabūdāti flobothomia: materia nō existē-
te furiosa: vt in sinocha. Et ꝙ ita sit satis ex
doctrina Principis patet dicētis in. iiij. pri
mi. c. xx. Ad summū melius est vt flobotho-
mie vices sint multe q̄ȝ vt ipsius quātitas sit
multa. ⁊ infra. Ex iuuamētis secūdatiōis est
ꝙ flobothomati virtutē cū ꝑfectiōe sue eua
cuationis q̄ est necessaria cōseruat. Et in pri
ma tertij. c. vij. Non extrahas totū qđ est ne
cessariū ex sanguīe ꝓpter egritudinē aliquā
significantē eius extractionē: immo retine ex
eo aliquid vt resistat illi egritudini. ⁊ in pri-
ma quarti tracta. secūdo. c. vij. similiter ait.
Et consiliū quidem meū in flobothomia est
vt dimittantur quantū possibile est. Si autē
non est possibile tunc multiplicatio numeri
est melior multiplicatione quātitatis: opor-
tet eñ vt euacuetur sanguis multus subito:
quoniā euacuantur multū de eo cuius non
est necessaria euacuatio ⁊ quia debilitat̄ vir-
tus ⁊c̄. Partietur itaq̄ȝ sapiēs medicus flo
bothomiā cum ipsa necessaria fuerit: ⁊ simi
liter farmaciā sicut ⁊ quālibet aliā euacua-
tionem totiens replicabit vsq̄ȝ quo totā ma-
terialis egritudinis causam absciserit: quo-
niam melius esse sic interpolando procedere
cognoscet: q̄ȝ velle totā simul ⁊ semel morbi
materiā euacuare. Imperitꝰ aūt de quo mi-
nime confidendū erit hac nō vtetur diligen-
tia: ⁊ ideo perducit infirmū si debilis fuerit
ad mortē. Et si fortis ad maximā sui corpo-
ris debilitatē ob virtutis resolute ꝓstratio-
nem: ad aliqđ euacuationis genꝰ subito fa-
ctū: cōsecutam. Rōnabilis xᵒ hūc in erro-
rē nequaq̄ȝ incidet eo ꝙ canones medicina-
les obseruādo paulatim ⁊ ordinatissime in
egritudinis remotione: ⁊ sanitatis inductio
ne ꝓcedet curatiuas huiuscemodi intētiōes
obseruans in morbo materiali: nā post cōue
nientis in qualitate ⁊ quātitate diete ordīa-
tionē. primo leniet ventrē cū clisterijs ⁊ hu-
iusmodi. scđo si expediet flobothomare fa-
ciet infirmū. tertio loco digeret cām antece-
dētē morbi factiuā cū leuibus. quarto mino
rabit illā cū facilibꝰ solutis. q̇nto cū fortiori
bus ꝓcedet digestiuis ⁊ aperiētibꝰ magis si
opilationū apertio oportuerit. sexto cū potē
tioribꝰ: nō tm̄ venenosis: materiā egritudinis
eradicabit farmacijs. septimo diuertet si q̇d

a loco patiēte diuerti fuerit necessariū. octa
uo autē reliquas materiei per sudorē vrinaz
⁊ huiuscemodi vias resoluere cōminabit.no
no corriget accidētia que curā nō puerterūt.
decimo ⁊ vltimo q̄litatē malā a morbo ⁊ cau
sa eius impressam remouebit mēbra cōfortā
do debilitata ⁊ totū paulatine resumēdo do
nec patiens ad pristinam redierit sanitatem.
Sic ergo sapientes medici procedūt ordina
te sicut ignari confusissime modo vnū modo
aliud irrationabiliter administrātes.q̄re ⁊c.

¶Capitulū.ccxcv.ostendit cognoscere medi
cū rationalem ex hoc q cum predictis inten
tionibus procedat ⁊ non ilico currat ad nar
cotica:vt emperici:sed tantūmodo eis in ex
trema vtatur necessitate.

Rationalis ⁊ honorandus me
dicus pretactas in precedenti
capitulo curatiuas obseruabit
intentiones in materialibus
curādis egritudinibus acutis
⁊ cronicis salubribus si aliquod fortissimo
rū accidētiū ei curā puertere nō cogerit ⁊ su
um ordinē nō ipediuerit ⁊ felicē semper egri
tudinis successum inueniet queadmodū per
contrariū emperici:⁊ a tali veritatis tramite
⁊ vere curationis modo deuiantes in salu
berrimis etiam passionibus ⁊ in fortissimis
corporibus sepius⁊,vt verius dicam semper
vident mortem aduenire.Et hoc quia nullū
ordinem habentes in curationibus suis cau
sam negligunt ⁊ tantūmodo ad accidētiū re
motionē intendunt vt sapiētiores esse videā
tur ⁊ q̄primū ad narcotica aduenīunt ⁊ som
nū patientibus inducūt vt eos ilico liberas
se ⁊ quiescere fecisse ab astantibus inducen
tur ab illisq; immerito cōmendentur. Inde
tamen postea nocuisse magis ⁊ quandoq; in
teremisse cōpertū est sicuti in dolore colico ⁊
in alijs huiuscemodi vidimus sepius conti
gisse. Unde tales medici postmodū vilipen
si fuerūt ab omnibus ⁊ maledicti quia verū
curandi modū.s.cause abscissionem nō intel
legere nec q̄tū periculi somnifera concipiāt
prout decet ⁊ oportet cōsiderarūt. Nec vide
rūt Auicē.in.iiij.primi.c.xxx.dicentē.In do
lore colico ⁊ exhibitione narcoticorū magni
ficatur malus finis:qm̄ materiā augmentat
⁊ frigus ⁊ cōgelationē ⁊ clausurā.⁊ in.j.ter
tij.c.xxix.Alienatio a medicinis vehemēter
frigidis factis ex eis q̄ sunt sicut papauer et
opiū ⁊ reliqua huiusmodi non est tibi neces
saria nisi apud vehemētē necessitatē ⁊ fortem
dolorē.⁊ in trac.scdo.c.x.eiusdē.Tibi quidē
puenit ne declines ad narcotica q̄tū potes.
⁊ in.c.xxix.eiusdē.Si narcotica ⁊ somnifera
tibi necessaria sunt ppter doloris vehemen
tiā vtere eis cū cautela ⁊ timore.Et in.iij.ter
tij trac.prio.c.ix.Quādo doloris vehemen
tia facit necessariā stupefaciētium adhibitio
nē illa tū q̄tum potes expelle:q si aliqd eo
rū administras ppter necessitatē administra
illud f̄m cautelā.⁊ in.c.xiij.eiusdē sic etiā re
tulit.In egritudinibus ⁊ doloribꝰ ventosis
nō est narcoticis vtēdū sicut qdā p̄sumptuo
si q̄nq; audent administrare apud doloris
vehementiā vt inde sedet dolor in hora.Sed
ipse post horam vehementius excitat q̄ priꝰ
fuit ppterea qd phibet resolui ventositatē.
Et in decimaquarta fen eiusdē sic etiam scri
psit in trac.primo.c.xxj.Quādoq; est necessa
riū sumere in potu stupefaciētia ⁊ cōfectiōes
opiatas recipiētes iusquiamū ⁊ philonium
⁊ ego abhorreo illā cū inuenitur ab eo iter.
⁊ in.xvj.tertij.c.iiij.In narcoticis est timor
licet quandoq; accidat vt sint necessaria. Et
q̄uocūq; sit nō oportet vt admīstrent q̄diu
ab eis excusatio esse pōt: q si necessaria fue
rit eorū administratio nō exhibeātur ei cuiꝰ
infrigidat corpus ⁊ debilitat virtus ⁊ appa
ret illud in pulsu.Si v̄o necessarium fuerit
misceantur cū eis que sunt sicut castoreum ⁊
crocus ⁊ similia.Et iam testificati sumꝰ nos
vidisse q̄ supposuit sibi collirium ex opio ⁊
mortuus fuerit.Et cū possibile est vt admini
strētur in collirio nō administrētur in potu:
⁊ quando possibile est vt administrentur in
emplastris non administretur suppositoriuz
factum collirium. Et in tractatu quarto.c.
ij.eiusdem sic etiam ait.Incipientes sedare
dolorem cum narcoticis cōponunt rem ma
ximi erroris.Administratio enim narcotico
rum non est curatio vera in aliquo:⁊ illud id
quoniā curatio vera est incisio cause. Et stu

pefactio est cōfortatio cause et destruitur sensus per eam. hec ipse. Ecce igitur quotiens hac de re princeps Auicen. medicos hos bestiales admonuerit vt non nisi in extrema necessitate talia administrent periculosa quem si quādoq; legissent qd faciunt nō auderēt. Sed quia opera eius ne dum Gal. ⁊ aliorū nunq; inspiciunt volui hoc in .c. loca omnia in quibus hec prohibeat annotare: vt si fortassis: q non credo: hoc nostrum opus ad eorum manus peruenerit videre possint et cognoscere suum errorem seipsosq; ab eo corrigere: q ni fecerint ab astantibus hunc librū habentibus cognoscentur: ⁊ vt eorum merebitur ignorātia magno cū dedecore ex domibus expellentur. Periti autem ⁊ sapientes hoc non timebunt: quoniā causam prius abscindere conabuntur predictis cum intentionibus nec vnq; ad huiusmodi somnifera peruenient: nisi cum vehementia accidentis virtutem sua fortitudine prosternentis id exposcerit: ⁊ tunc pronostico cautela ⁊ timore ea administrabit: ⁊ non quomodocunq;: sed vt supra Auicē. preceperat. quare ⁊c.

¶ Capitulū. ccxcvj. ostendit quādo postpositis dictis intentionibus curatiuis possit etiam rationabilis medicus ad narcotica cū cautela tamen transire ne astātes ⁊c.

Decreuimus hoc in .c. declarare quando etiam rationabilis et studiosus medicus possit sm regulas medicie narcoticis vti vt per hoc astantes intelligant eum non nisi canonice ⁊ scientifice procedere ⁊ ipsum ab emperico secernere valeāt. Dicamus ergo cum Auerroi in .vij. colliget. c. de sincopi accidente causa doloris. q nō sit narcoticis vtendum: nisi cum infirmus in articulo mortis esse reperitur causa doloris. Tunc enim sedationi intendere oportet cum quibuscunq; remedijs mitigantibus a leuiorib⁹ tamen incipiendo: quibus non conferentib⁹ ad narcotica ⁊ somnifera tandem deueniendum est et non ad omnia: sed solummodo ad correcta et consolata cum suis bezaarticis licet peruenire: dicente Auicē. in .iiij. primi. c. xxx. Stupefacientis complexionem considerare debes ⁊ ipsius qualitatem: ⁊ vt q ex eo est facilius dones ⁊ vt tribuas id qd est cum suis tiriacis compositum: nisi res fuerit maxima que forti indigeat stupefactiōe: ⁊ prius exterius erunt applicanda. Et sic etiam non conferentibus interius postremo in pauca quantitate et cum maximo timore ⁊ premissa pronosticatione propinētur: vt dolor aut huiusmodi aliquod aliud fortissimum accidens sopiatur ⁊ virtus totaliter non resoluatur cum dolor permaxime virtutem prosternat: dicente Auicen. in .j. canonis fen: doctrina: ⁊ summa secundis. ⁊. c. xxij. Dolor virtutem dissoluit ⁊ membra a suis proprijs operationibus prohibet adeo vt membra spiritualia ab aeris prohibeat attractiōe aut ei⁹ destruat operationem ⁊ facit eum interfectū et frequentem et omnino non sm naturalem cursum. Et in primis calefacit mēbra ⁊ postea infrigidat: ꝑpter illud qd resoluit et vincit de spū ⁊ vita. Et in .iiij. primi. c. xxx. Omnis quidē dolor qui fit fortior interficit: quoniam ex eo in primis accidit frigiditas corporis: ⁊ tremor: postea fit pulsus paruus: deinde destruitur: postea moritur. Et ꝑpterea dixit Rasis in diuisionibus. c. cxl. Tu non dimittere debes vt eger tolleret dolorem: quia facit incurrere apostema ⁊ putrefactionem ⁊ corruptionem membri ⁊c. Et ideo debent medici omni suo ingenio sedare dolorem primo cum rebus vere curātib⁹ ipsum si eis possibile est: q̄ res: vt dixit Gal. in .vj. afforismorum commento. xxxj. sunt mediocriter calide: quoniam calefactionis consuetudo est dolorem mitigare aliquandiu. Et in .vj. de ingenio sanitatis. c. ij. dixit. Aqua calida mitigat dolorem omnis apostematis: et in libro .v. de simplici medicina distinctione .v. c. j. sic etiam scripsit. Medicine q̄ sunt vere sedantes dolorem: oportet vt sint subtiles ⁊ caliditas earū sit maior quātitate que intenditur: sed euacuent ⁊ resoluant ⁊ rarificent ⁊ subtilient ⁊ maturent ⁊ faciant procedere omne qd est coartatum et retentum in membro cum quo est dolor siue humor calidus sit siue viscosus. In scdo ꝯo de febrib⁹ ad glauconem ait. Mediocrem dolorē sepe

adhibita extrinsecus calefactio vel euaporatio sola per seipsam totũ curauit vel minuit causam ⁊c̃. Unde princeps in.ij.primi doct. ij.c.xxj.sic conclusit. Causa quietis doloris est: aut ꝙ cause ex qua ꝓuenit existit contrariũ ⁊ ipsam euacuat sicut anetũ ⁊ lini semẽ cũ super locum dolentẽ ex eis fit emplastrum: aut cum quo mollificãtur ⁊ fit somnus ⁊ sensibilis virtus ad suã reddit operationẽ sicut inebriantia aut quo infrigidatur ⁊ stupiduꝫ efficit sicut narcotica sedans: tñ certũ est primũ. Et ideo medicus cum ipso aut aliquo sibi simili tẽtet prius sedare dolorẽ: que si nõ cõtulerint ⁊ dolor magis atqꝫ magis infestauerit adeo ꝙ virtutem deijcere incipiat: tunc ad narcotica cũ cautela trãsire debet eligendo ex eis q̃ magis correcta sunt ⁊ ab auctoribus cõmẽdata: ⁊ primo exterius apponat: ⁊ postremo per os exhibeat ⁊ in modica quantitate ⁊ grandi cum timore: vt diximus postq̃ꝫ aliud ei contulisse nõ perceperit. Si ergo rationabilis medicus poterit somniferis vti ne virtus omnino prosternatur: de qua tãtũ solicitus esse debet: vt supra declarauimus. In simplicibus itaqꝫ ⁊ materialibꝰ morbis tali cum ordine predictisqꝫ cũ intentionibus sanitatis restaurator procedet ⁊ in hoc eius sufficientiã demonstrabit: quẽadmodum cõfusa ⁊ inordinata curatio irregularem et minime pro inductione salutis egri retinenduꝫ ostendit. quare ⁊c̃.

¶ Capitulum.ccxcvij. ostendit qualiter cognoscendus sit regularis ⁊ sapiens medicus ex curatione complicatarum infirmitatum.

Quia non modicum facere ad salutis ⁊ vite conseruationẽ existimamus scire medicũ sufficientem ⁊ ad curationẽ idoneũ cognoscere in cuius manibus eger cum fiducia reponat per multa in hõc opere capitula conati sumꝰ id ostendere: ne quis in huiuscemodi electione necessaria decipereretur: permaxime autẽ per immediate precedentia in quibus declarauimus qualiter medici peritia ex processu et ordine curationis sue in simplicibus morbis dignosci possit: in hoc autem pro huius materiei complemento dicemus quomodo etiam per complicatarum egritudinũ curationũ doctum ⁊ honorandum ab indocto et equiuoce medico astantes discernere valeãt. Presupponamus ergo ꝙ plerũqꝫ cõtingit scꝫ ꝙ in patiente non solum vna: sed due vel tres aut plures sunt egritudines coniuncte: vt putrida cum ethica: tertiana cum colica: ⁊ renum excoriatione vel soda cum stomachi debilitate ⁊ dolore matricis ⁊ huiusmodi sicut persepius accidit. Stante ergo vna istarum complicationum dicamus ꝙ sapiẽs medicus debet canonice et regulariter procedẽdo vnicuiqꝫ harum passionuꝫ attendere: inequaliter tamen: nam fortiori magis ⁊ minus debiliori: dicente Auicen. in.iij. primi doct. ij.c.xij. In primis oportet maiorem habere solicitudinem de re que maiorẽ incurrit terrorem regendo illud etiam qð est sub ea. Et in.iiij.primi.c.vltimo. Cum multe coniungũtur egritudines ab ea incipere debemus in qua vna harum trium proprietas existit. Una earum est ꝙ alia sanari non potest anteq̃ꝫ ipsa sanetur: sicut apostema et vlcus cum coniunguntur: medicamur eñ apostema donec complexionis malitia que cum eo venit remoueatur absqꝫ cuius sanatione vlcus sanari non potest: postea ṽo medicamur vlcus. Et secunda earum est cum vna egritudo causa fuerit alterius: sicut cuꝫ accidit opilatio ⁊ febris: medicamur eñ opilationem prius: deinde febrem: ⁊ si nobis necessarium fuerit opilationem aperire cuꝫ eo in quo aliqua existit caliditas nõ curabimus de febre: qm̃ impossibile est vt febris remoueatur causa ipsius remanente. Tertia ṽo cum fuerit vna earum de qua maior solicitudo sit habẽda: sicut si cõiungatur sinochus ⁊ paralisis: medicamur eñ sinochum extinguendo ⁊ flobothomando ⁊ paralisi non curabimus. Cũ autem egritudo et accidens coniunguntur a sanatione egritudinis incipiemus. Et si accidens superauerit: tunc accidentis curam habebimus ⁊ egritudinem non considerabimꝰ sicut in colica damus stupefacientia: ꝓpterea vt doloris fortitudo remoueatur: licet ipsi colice impedimentum faciat ⁊c̃. In.iij. quoq̃ꝫ tertij canonis tract.iij.c.xxiiij. sic ait. Cũ

due coniungūtur egritudines: oportet vt vehementiorem earum diligenter attēdas. Qđ etiam voluit Raſis in libro de egritudinibꝰ iuncturarum.c.iij.cum inquit. Primo medicandum eſt rei periculoſiori. Et Auerrois in vj.colliget.c. de conſeruatione corporis cuius membrum eſt diſtemperatuꝫ:ſic etiā ſcripſit. Stante egritudinū contrarietate vt ſtomacho frigido ꝛ epate calido in talibus indigemus regimine mixto ꝛ plus inſtare diſtemperantie periculoſiori. Et in.vij. libro eiuſdem.c.de cura febris efimere cum fluxu ventris inquit. Medicus in hoc prouiſor eē debet vt reſiſtat ei qđ plus eſt timēdum.que fuit Gal.ſententia in.j.afforiſmorum cōmēto.xvj.dicentis. Duorum morborum fortior medicandum eſt prius altero tamen non neglecto. Sic igitur ſapiens medicus ſua cum prudentia ſinceroqꝫ iudicio in curatione cōplicatarum infirmitatum de ea magis erit ſolicitus paſſione que maiorez inducit timorem ꝛ que grandiorem ſolet virtuti leſionem afferre quecūqꝫ res illa fuerit ſiue dolor aut ſincopis aut accidens anime aut vigilie ſuperflue aut fluxus immoderatus vel alia huiuſmodi virtutis proſtratiua:quam rem cuꝫ medicus ſedauerit:ꝛ virtus deinde reſtaurata fuerit febri vel alteri ſecum coniuncte paſſioni principalius poterit attendere prehabitas obſeruando curatiuas intentiones:et ſic domino concedente vnāquāqꝫ ſalubrem infirmitatem ſcientifice curabit ꝛc. Qui autem compoſitas egritudines altero tramite ꝙꝫ dictum ſit curare tētauerit et preadductis auctoribus non obedire preſumpſerit ꝓ beſtiali aut fatuo periculoſiſſimoqꝫ habeatur. Bene igitur aduertant egrorum aſtantes ad hec que ſcripſimus:vt valeāt peritos ab imperitis diſcernere:qm̄ hinc tota ſalus totaqꝫ vite conſeruatio conſiſtit. Nec homo reperitur qui ſemel ſaltem ſi non ſemper:hac nō indigeat obſeruantia:quia medicorum nōnulli reperiūtur qui diuerſis eorum aſtutijs: et ſi nihil aut parum quippe intelligant:in famā tamē deueniunt:vt in libri huius.c.vj.declarauimus.a quibus permaxime cauenduꝫ eſt:qm̄ et ſi medici dicantur:equiuoce tamen nomen illud intelligendum : ſicut in ꝓlogo phiſicorum inquit Auerrois.ꝙ homo predicatur de homine vo ꝛ de homine lapideo:ſic etiam ſm̄ diuerſas rationes et ly medicus predicari ſolet.qđ ſenſit Hipocrates ī libro de lege dicens. Medici numero quideꝫ multi:opere vo pauci. Et ideo replicamus iterū ad vocandum medicum bene conſiderēt aſtātes ꝛ poſtqꝫ aduenerit ad omnia quecūqꝫ faciat ꝛ ordinabit ꝙꝫ diligenter animaduertāt: quoniā pauci medicorum regunt infirmos regimine recto.vt Gal. ait in.j.de creticis.c.vij.quare ꝛc.

¶ Capitulum.ccxcviij.in quo auctor ſe primo de quibuſdā excuſat:deide p̄ſens opus exponit oīm maiorū patrū cenſure.

IAm abſoluimus qualiter hominū vnuſquiſqꝫ dum ſanus fuerit:in ſua valeat ſanitate cōſeruari: ꝛ pariter quomodo cū iam egrotauerit:ſuaꝫ poſſit ſalutem amiſſam recuperare:quēadmoduꝫ ab huius operis initio velle dicere promiſeramus. Quę ſatis facere pro preſenti negocio de ſalutis:ſcꝫ conſeruatione arbitramur. Unde plura ſcribi hac de re ſuperflua ꝛ minime neceſſaria viderentur ꝙꝫ obrem hec que iam dicta ſunt ſufficere volumus ꝛ pretermittere longas admodum et tedioſas que dici poſſent philaterias eo ꝙ ſua cū prolixitate permoleſte quidem narrate ꝛ inutiles penitus efficerentur:dicēte Auicen.in.xv.tertij.c.vj. Non eſt in prolongatione ſermonis vtilitas. Et per hoc intendimus primo de ampliori huius libri quantitate nos excuſare per itidem etiam de hoc ꝙ dubitationes que circa auctorum dicta oriri poterant nequaqꝫ mouerimus. ꝙ non aliam ob cauſam fecimus niſi vt legentium mentem a re iam incepta minime diuerteremus ꝛ ne nimiū tractatus noſter prolongaretur. Impoſſibile nāqꝫ videtur vt queſtionum ſolutionibus intellectus humanus acquieſcat:niſi ante illas diſtinctiones et preſuppoſita pro concluſionibus neceſſaria prediſponantur: et ſuper illa deinde reſponſiue concluſiones fundentur. Et demū ad arguta:vt fieri ſolet:reſpondea-

tur. Hec autem paucis vt quilibet intelligit minime possunt expediri. Ne etiam meipsum a proposito deuiarem: et ad artes alias transire: eas quam libentissime postergaui questiones quoniam plurimum solent medicum impedire: et ipsum a medicina diuertere: vt voluit Princeps in.j.quarti.c.j.cum inquit. Occupatio in contradictionibus est illud quod non confert in scientia medicine aliquid et facit medicum procedere ex arte sua ad inquisitiones que fortasse impediunt ipsum ab arte sua. Et propterea dicebat Gal. in libro.j. de simplici medicina distinctione. iij.c.v. Caue vt non ponas teipsum loco eius qui facit besitare et aptus est implicari in questionibus plenis dubitationibus etc. Volumus etiam hac in parte excusatos esse quod in aliquibus dissentientes: vt in gradibus medicinarum simplicium et in alijs quibusdam discordes antiquos non consiliauimus: quoniam id difficillimum onus et longe nostris humeris impar esse cognouimus ex eo quod voluit Rasis in.vj. suorum afforismorum dicens. Cum doctores antiqui in re aliqua non concordarunt graue est eorum rationem concordare. Et vt omnia simul comprehendamus veniam a legentibus humillime petimus rogantes vt pro sua benignitate nos in cunctis habeant excusatos. Quia vere scimus: et ita fore sine dubio fatemur: quod singula que ad presens negocium fuerant necessaria non adduximus nec credimus in aliquo ex adductis ob imperitiam et iuuenile iudicium non errasse cum ita sit equidem: vt Rasis voluit in.vj. suorum afforismorum allegato: cum ait. Hominis enim natura non euadit errorem maxime in rebus difficilibus. Quod clarius nobis innuit Gal. in libro.ij. memiri.c. de dolore capitis sine febre. cum inquit. Difficile est enim hominem existentem non peccare in multis: alia quidem vt ignorantem: alia autem vt male iudicantem: alia vero vt negligenter scribentem. Et ideo ex tota mente: totali corde: ac ex omnibus anime viribus rogamus: exoramus: et deprecamur medicos omnes et maiores precipue: vt si quid hoc in opere male intellectum vel fuisse a nobis interpretatum: aut ad aliquod impertinens de dictis auctorum adductum inuenerint id pro sua corrigant humanitate. Multoque magis omni mentis affectu precamur reuerendissimos catholicce fidei nostre professores Pontifices. Cardinales. Episcopos: ceterosque omnes ad quorum manus: vt spero: licet indignus sit: noster hic tractatus perueniet: vt si in eo minimum aliquod iota dei vel eius filij redemptoris nostri mandatis contrarium vel dissonum reperient: quod inaduertentia nostra aut inscientia scripsissemus emendent: corrigant: quinimmo eradicent et abradant vt omnino non remaneant et vt pro nihilo reputetur et tanquam non dictum babeatur. Si vero aliquid boni et vtilis hoc in opere inuenerint volumus et si dicere licet mandamus vt id nobis minime ascribant: sed totum creatori omnium attribuant: quoniam: vt Auenzoar inquit in sui teisir libro et tracta. tertijs. omnis res procedit ab illo qui est summe et vltime scientie: scilicet a deo viuo et vero et benedicto. quod etiam voluit Auicen. in libro de viribus cordis.c.ij. dicens. Quecunque perfectio et omne bonum non nisi a prima veritate sunt que omnium bonorum prima est vniformis manatio. quare etc.

¶ Capitulum.ccxcix. in quo auctor altissimum et omnipotentem deum deprecatur: vt pro sua pietate legentibus hunc librum sanitatem concedere dignetur.

In hoc penultimo.c. nihil aliud intendimus nisi conuertere nos ex toto corde ad altissimum omnipotentem ac sempiternum deum: de quo vt Gal. refert in libro de virtutibus animalibus sic scripsit Plato. Ingenitum et primum ac maximum deum dicimus bonumque nominamus et nos omnes diligimus eum natura existentem talem ab eterno et non factum: bonum a seipso penitus enim nunquam fuit factus cum semper fuerit ingenitus et sempiternus. Ipse quidem: vt Hali dixit Aberagel in sui operis initio. est primus sine principio: et postremus sine fine terminato qui creauit celos circunferentiales et stellas mouentes et celum coperiens

ꝛ terra sufferētē. Et est ille cuius omnes res quas visus attingunt ꝛ recipiunt cogitatus ꝛ sensus in omnibus signalibus ꝛ significationibus demonstrant dominũ ꝛ virtutē suã cuius salutationes sint super eos qui fideliter eum credunt. Ipse etiã: vt Princeps inquit in .vij.tertij.c.primo. creator est sublimis ꝛ excelsus in cuius manibus omnia existunt. vt dixit Auenzoar in sui teisir primo. Et qui mundum regit ꝛ gubernat suo precepto ꝛ voluntate. vt idem ait in secundo eiusdem. Et qui curaꝫ habet circa omnia entia. vt scripsit Auerrois in .xij. Metaphisice commento.xxxvij. Nunc igitur deum vnum tantũmodo in substantia licet in personis trinum: vt canonici tradunt de consecra. distinctione tertia.c.vltimo. ꝛ nos ipsum sic firmiter credimus: confitemur: ꝛ adoramus: ꝛ in presentiaruꝫ omni cum humilitate: deuotione: ꝛ mentis affectu deprecamur: vt pro sua immensa pietate infinitaqꝫ misericordia nobis hoc concedere dignetur ꝙ quicũqꝫ presentem habuerint tractatum legerint ꝛ intellecta obseruauerint thesaurum sanitatis cõsequi valeant: consecutumqꝫ prudentissime sua inenarrabili fauente gratia conseruare. Non enim sufficit humanũ propositũ absqꝫ diuino subsidio. vt recte Theophilus inqt. Cum ipse quidē solus sit fons vite. vt Origenes ait. Et ab eo non solum vita ꝛ quecũqꝫ perfectio sed omne bonum. vt in de viribus cordis scripsit Auicen. procedat. ꝛ ideo ab eo tantummodo tale ac tam preciosum salutis sensum rationabiliter exposcimus: tum quia plena semper ꝛ redundantia sunt diuina beneficia non exiguo constricta munere sed vberi bonorũ coaceruata congestu: vt Ambrosius inquit. tum etiam quia ipse solus largitur sanitatem corporum ꝛ vitam animarum: vt dixit Auerrois in prologo cãticorum. Eya ergo pro sua clementia concedat nobis qđ petiuimus omnipotens ꝛ miserator dominus qui non reliquit querentes cum vt ait Propheta. Quinimmo dat petitiones cordis eorum ꝛ ipsos confirmat cum ipse sit protector omnibus exquirentibus eũ in veritate: vt in scđo Ecclesiastici dicitur. Confirmetqꝫ ergo et continue seruos suos protegat admirabilis dominus noster qui nobis dixit: vt Johannes refert. Sine me nihil potestis facere: quoniã ꝛ si minuerit hominem paulominus ab angelis: gloria ꝛ honore coronauerit eum et constituerit ipsum super opera manuum suarũ. Et omnia subiecerit sub pedibus eius oues ꝛ boues vniuersas insuper ꝛ pecora campi: volucres celi ꝛ pisces maris. vt Dauid inquit. Et similiter Galien⁹ in quarto de iuuamentis membrorum.c.primo cum dixit. Homo est princeps ꝛ rex omnium animalium. Et ideo fuerunt omnia animalia demissorum capitum apud ipsum ꝛ ipse solus eleuati capitis ꝛc̃. Attamen fecit illum ex limo terre. Cantãte ecclesia. Memento queso ꝙ sicut lutum feceris me ꝛ in puluerem reduces me: nonne sicut lac mulsisti me ꝛ sicut caseum me coagulasti ꝛc̃. Et alibi. Memento homo quia cinis es ꝛ in cinerem reuerteris. Qđ sensit Augustinus in.c. lxxxvij. Enchiridion. Multoqꝫ clarius Auerrois in octauo cõmẽto cãticorum cum ait. Deus cuius nomen exaltetur creauit hominem ex luto sicut testam figuli. Et ideo fecit illum facile alterabilem ꝛ corruptibilem seipsum proprio consilio conseruare non potentem ꝛ per consequens diuina protectione maxime indigentem. Sine qua profecto nullum regimen sanitatis: sicut nec aliquod aliorum entium: hominib⁹ iuuare posset cum ita sit equidem: vt in scđo teisir tractatu tertio voluit Auenzoar cum inquit. Scimus certissime quod spere ꝛ stelle ꝛ materia ꝛ forma ꝛ tempus ꝛ locus sunt res generate ꝛ create: quare nullum profectum vel nocumentum possunt agere vel imprimere nisi precepto ꝛ voluntate diuine prouidentie: quid igitur proderit legentib⁹ hoc nostrum opusculum in preciosissime sanitatis conseruatione sublato infinite bonitatis presidio. Nihil profecto denuo itaqꝫ atqꝫ iterum sicut ab initio ex tota anima fontem bonorum omnium deprecamur vt nos pro sui infinita pietate exaudire dignetur ꝛ cõcedere corporis ꝛ anime salutem: opera libri huius ꝛ consilio vtentib⁹ amicisqꝫ ꝛ pariter inimicis nr̃is sit ꝑpeti⁹. Et per viscera sue ꝓfundissime charitatis oib⁹ vitã eternã viuis

fidelibus ⁊ defūctis clemētissime largiať ad laudē ⁊ gloriā sue excelse maiestatis. Amen.

¶ Capitulū.ccc.⁊ vltimū cām reddit huius tercentenarij ⁊ gratias agit altissimo ⁊ sctis eius ob operis perfectionē.

Quia omnia in trinitate pfecta consistunt: vt voluit Aristo. in xxvj. problematū problemate ix. dicens. Finiunt autē in tribus omnia ⁊ minima in prima trinitate. ⁊ in primo de celo ⁊ mūdo textu cōmenti secūdi auctoritate Pythagoricorū inquit. Cum omnia ex principio medio ⁊ fine cōstituta videanť propter qđ a natura accipiētes tanq̄ leges illius ⁊ ad sctificationes deorum trinario vtimur numero ⁊c̄. In cuius cōmento dixit Auerrois. Fm istū numerū tenemur magnificare creatorem remotū a modis creaturarū in orationibus ⁊ sacrificijs. ⁊ vt ait Albertus super eo. Prisci patres in lege antiqua vtebantur trinitati in sacrificio deorū: scilicet thuris oblatiōe: cātu: ⁊ oratiōe. Numerus igitur trinitatis est perfectus: vt vbi supra probatur. Et nos ipsuz in lege noua ⁊ verissima ponimus ipsum in maiestate diuina tres in ea credentes: ⁊ ita cōfitentes personas esse in vnitate substantie ⁊c̄. hec ipse. Cum ita sit ergo rationabiliter in trinitate centenarij ad laudē diuine trinitatis nos presens opus sigillabimus gratias quas possumus ⁊ non quas deberem⁹ agentes patri ⁊ filio ⁊ spiritui sancto. Unico infinito ⁊ glorioso deo: dicentesq̄ cū Auicē. in prologo sui canonis. In primis deo gratias agamus sicut sui ordinis celsitudo ⁊ beneficij ipsius multitudo meretur cuius misericordie super omnes prophetas existūt. Et cum eodem in. xxj. tertij trac. primo. c. ij. dicēte. Sit ergo deus exaltatus qui verax est laudabilis ⁊ benedictus ⁊ melior omniū sanctorum ⁊c̄. Similiter dicamus cum Hali aben ragel in initio operis sui de iudicijs sic scribente. Gratias agamus vni deo victorioso: honorato: potenti creatori: noctis ⁊ diei detectori occultorum scientiarum ⁊ puritatū: ipsi qui creauit: equauit: iudicauit: direxit: interfecit: viuificauit domino libertatis: mercedis: honoris: ⁊ regni qui est primus sine principio ⁊ postremus sine fine ⁊c̄. Et in q̄rte partis eiusdem principio sic etiaz cum eo taliter scribente dicamus. Laudatus sit de⁹ dominus virtutis regni ⁊ luminis ipse quidem apparens ⁊ veridicus per manifesta experimenta creauit terras: montes: maria: et celos circundantes omnia: ⁊ posuit stellas in eis mouentes se in similitudinem lucentium candelarum: ⁊ posuit in eis signalia ꝑ temporibus diuidendis ⁊ rebus alijs ex quibus sit in sempiterna secula benedict⁹. ⁊ in sexto eiusdem. Laudatus sit deus ⁊ regratiatus qui est dominus boni: largitatis: sapientiarum ⁊ scientiarum ipse factor est ⁊ creator omniū rerum ⁊ per voluntatem ⁊ gubernationem eius manutenentur: ipse est principiū omniū rerum ⁊ tēporū permutator: per sui potentiam texit celos ⁊ firmauit eos: depressit terram ⁊ situauit eam: creauit omnes creaturas ⁊ omnia nouit secreta: creauit res ⁊ dedit illis finem: ⁊ postea iterū creauit eas ipse sit laudatus ⁊ bñdict⁹ sicut conuenit magne nobilitati ⁊ altitudini sue. Et iterum in viij. libri eiusdē parte. Laudatus sit de⁹ q̄ est domin⁹ subtilitatū: nobilitatū: mercedū: pietatum: creator omniū creaturaruz: cognitor occultorū: rationuz intellector: ⁊ puritatuz: recompensator dānorū ⁊ occasionum: gubernator totius mundi ⁊ omniū rerū per gratiā ⁊ virtutem suā: dator pluuiarum per pietatem eius: defensor eoꝝ qui habēt in eo fidūciam: ⁊ custoditor eorū qui se dant sibi. Rex cui obediunt omnes reges ⁊ eius potentie ⁊ glorie non est finis. Ipse potētiam dedit humiliantibus se sibi: ⁊ potentes humiliauit. Nihil est contrariuz iudicijs eius. Nec est q̄ suis factis contradicat. Completus est omnis bonitatis et pietatis ipse sit igitur laudatus vt conuenit. Dicamus quoq̄ cū Rasi in sui continētis rubrica. Laus sit vni deo glorioso: sublimi: victorioso et indultori: qui tantam nobis gratiam pro sua inenarrabili clemētia concedere dignatus est: vt librum hūc inextimabilis quidez laboris hac in iuuenili etate ⁊ sine vllo corpis nocumēto ⁊ oīno feliciter perficere potuimus. Non enim

cepissime sed perfecisse virtutis est: vt super Mattheum Hieronymus inquit. Benedictum sit igitur nomen domini ex hoc nunc et vsque in secula. Cuius in ore nostro laus semper existat pro infinita beneficiorũ eius multitudine. Que nos inducit ad concedendum cum Gal. in libro. viij. de iuuamentis membrorum. c. iij. sic dicente. Nostra possibilitas est parua sm quã debeamus laudare creatorem: bonã tamẽ ipse mẽtem nostrã suscipiat. Beatissime preterea dei genitrici Marie semper virgini: et beatis ap̃lis Petro et Paulo ac omnibus sanctis et continuis eorum precibus pro nobis exorant: gratias non condignas: sed quas possumus habem⁹: agemusque ex toto corde dum spirabimus. Et sic finientes quod inchoauimus: dicemus cum Gal. in. iij. de creticis sic in fine scribẽtis. Et iam peruenimus ad finem libri auxilio dei et eius adiutorio cui sit honor et gloria per infinita secula. Amen.

¶ Diuino fauente numine. Ego Antonius Gazius patauus medicorum oĩm minimus. Die. xij. Augusti de anno dñi. M. cccc. xc. presens opus absolui. Ad laudẽ redemptoris nostri et ad tuam et amicorum tuorum vtilitatem. D. M. obseruandis: cui iterum atque iterum me commendo. Uale.

¶ Impressum Lugd. per Gilbertum de villiers. Impensis honesti viri Bartholomei trot. Anno salutis. M. ccccc. xiiij. Die. xvij. mensis Octobris.

Registrũ huius operis.

A a b c d e f g h i k l m n o p q r s t v. Omnes sunt quaterni.